De Vlaamsche School. Jaargang 9

bron
De Vlaamsche School. Jaargang 9. J.-E. Buschmann, Antwerpen 1863

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla010186301_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

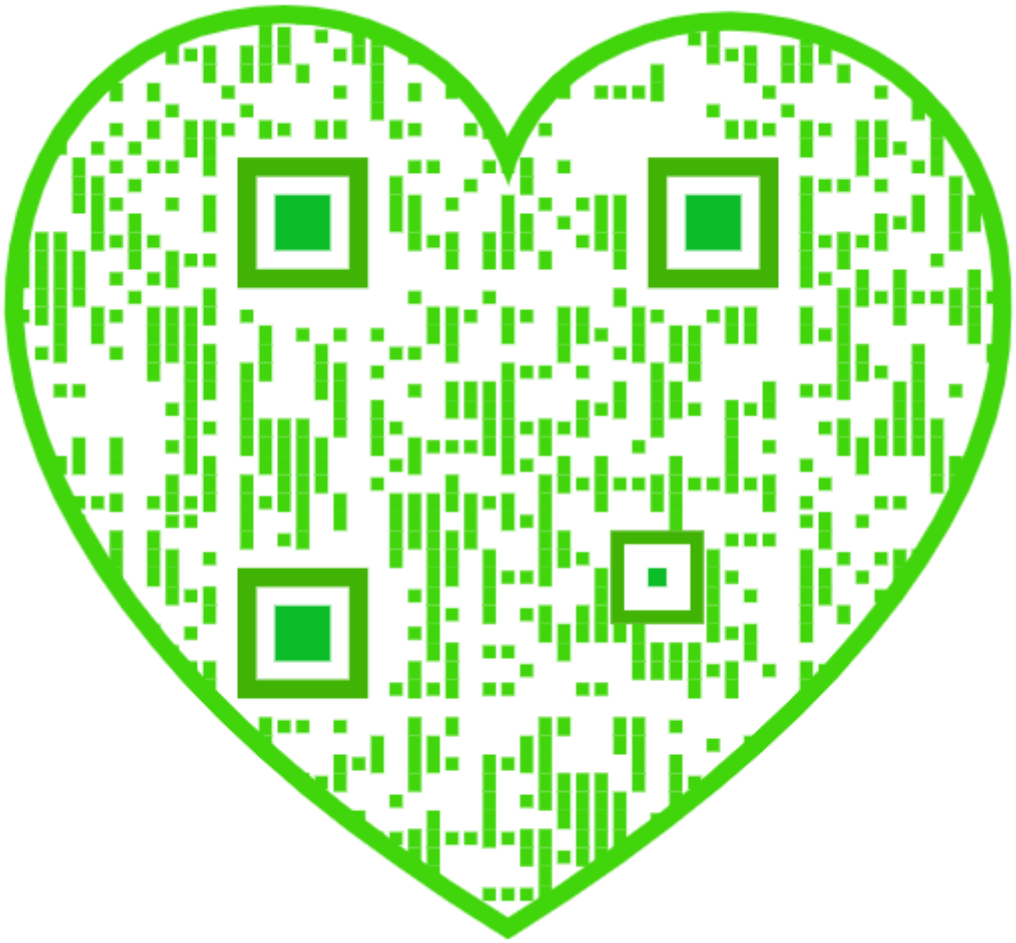

Tafel der platen.

	BLADZ.
Hendrik Leys, teekening en steensnede van JOS. NAUWENS	9
Wapen der St-Lucas-Gilde, in eene glasraem van O.L.V. kerk, te Antwerpen	12
Blazoenen der Antwerpsche rederykkamers (1561): *De Violiere, de Goudbloem*, *de Olyftak*	13
Wapen der familie van Halmale	15
Wapen van bisschop Malderus	16
Wapens der familien Van Etten, Vander Goes en Charles	17
Wapens der familien Van den Hove en Dellafaille	18
Wapen der familie Balbani	19
Wapen der familie Van Varick	20
Wapen der familie Gerardi	24
Wapen der familie Clarisse	25
Wapen der St-Lucas Gilde	25
Kapel van het H. Bloed te Brugge, teekening en plaetsnêe van JOS. HEMELEER	29
Kas van het H. Bloed, teekening en plaetsnêe van J. GONS	30
Erin Corr, teekening en steensnêe van JOS. NAUWENS	33
Dr Joseph-Antonius Leroy, teekening en steensnede van JOS. NAUWENS	37
Twee dochters van Eva, samenstelling en teekening van J.E. VAN DEN BUSSCHE, plaetsnêe van JOS. VAN HOOF	45
De kroft van St-Walburgis te Antwerpen, teekening en plaetsnêe van J. LINNIG	53
Idem. Grondplan der kroft	55
Idem. Doorsneden der kroft op de lengte en op de breedte	56
Koningin Clothildis by het graf harer kleinzonen, samenstelling en teekening van J.E. VAN DEN BUSSCHE, plaetsnêe van DÉSIRÉ VEREST	61

Eene koolteekening van M. JULIUS BRETON, steensnede van M.J. NAUWENS, naar eene lichtteekening van M.J. D'HOY 69

De H. Familie, tafereel van CAROLUS MARATTA, sterkwaterplaet door L. DURAND, naar eene kopersnede 85

Derde-orde van den H. Franciscus van Assisen, teekening van L. HENDRICKX, plaetsnêe van JOS. HEMELEER 93

Wapen der familie Ximenes-Peretta 95

Ludovicus-Dominicus Leroy, teekening en steensnede van JOS. NAUWENS 101

Emanuel Noterman, teekening en steensnede van JOS. NAUWENS 109

Dischkaert van het banket des heeren P. Génard 117

P. Génard, uitgevoerd door JOS. NAUWENS, naar eene lichtteekening van M. STALINS 121

'T is om te lachen, steensnede naer Goltzius, door JOS. NAUWENS 125

Joannes-Antonius Verschaeren 133

Standbeeld van Jakob van Artevelde, te Gent 149

Benedictyner klooster den H. Edmund toegeweid, te Douay, teekening van E. DUJARDIN, plaetsnêe van JOS. HEMELEER 153

Ko Notebaert, sterkwaterplaet van HENDRIK SCHAEFELS 157

De dochter van Jefte in het gebergte, tafereel en teekening van P. VANDER OUDERAA, plaetsnêe van JOS. HEMELEER 165

Ossen van P. POTTER, sterkwaterplaet door J. NAUWENS 173

Sterkwaterplaet van HENDRIK SCHAEFELS 180

De vertrouwde dorpsknecht, sterkwaterplaet naer een zyner tafereelen door JAN STOBBAERTS 181

Zerksteen van Judocus Draeck en Barbara Colibrant, in de kerk van den H. Jacobus, te Antwerpen, teekening en plaetsnêe van JOS. HEMELEER 189

Joannes-Jacobus Sandeling 193

Schildery naer Adr. Van Ostade, door JOS. HEMELEER 197

E. Romberg, teekening en plaetsnede van M.D.J. DEESACHEZ 207

Eermetalen door de Borchgrave behaeld 214

P.J. De Borchgrave, teekeningen van M. FLORIMONT VAN LOO, van Gent 215

Benedictynerklooster den H. Edmund toegewyd te Douay, teekening van ED. DUJARDIN, plaetsnêe van JOS. HEMELEER 221

Wapen van Antwerpen 222

Kunstnyverheid, styl der XVIe eeuw, teekening van HANS VREDEMAN DE VRIES 225

Grafzerk van Machiel vanden Werve, 229

Wapen der familie Vande Werve 230

Wapen der familie De Villegas 230

Wapen der familie Van Liere 231

Wapen der familie T'seraerts 231

De biddende moeder 235

De Vlaemsche School

Moederliefde. Naar het Hoogduitsch
Uit de Amaranth van Oscar von Redwitz.

Wie wandelt daer in 't avondlicht
Zoo door den tuin langs 't roozenperk?
Bleek is het edel aengezigt,
En 't draegt der ernst en mildheid merk:
Een statig, treurig vrouwenbeeld,
Wien 't windjen met den sluijer speelt.
De vrouw des slots gaet voort - en staet;
Hoort niet dat 's vinkjen gorgel slaet
In d'haeg; zy gaet den loofgang door,
Opdat haer 's visschers lied niet stoor',
Die glydend door het wankend riet
Op ligten voet nu huiswaert schiet;
Zy merkt niet hoe des hemels schyn
Der roozen haren glans ontleen',
Die in de scheemring bleeker zyn.
Haer hert is treurig en - alléén!
Geen groene lent met geurgen wind,
Maer droeve herfst kwam om haer heen;
En - al haer denken is haer kind.

‘Myn hert kon eenen tuin zich maken
Door moederliefde trouw bebouwd:
Ik kan slechts, minnend, hem bewaken;
Den zegen heb ik God vertrouwd.

Veel bloemen zyn den grond ontsproten,
Met kleur en geur als 't bloempje biedt;
Doch hoeveel tranen haer begoten
Vermoedt de jonge bloeme niet.

Ik blyf haer aen myn boezem plegen,
Hoe dikwerf ook hem steek de doorn:
De moeder houdt het geern gezwegen:
De moederliefde onthoudt geen' toorn.

En alle knopjens, alle blaedjes
Bevraegt myn ooge dag voor dag
Opdat geen pyltjen langs de paedjens
By myn bezorgen lyden mag.

Dáér staet een stengeltjen gebogen;
Dáér hangt aen 't kelkj' een drop venyn;
Dáér is van kleur en geur vervlogen;
Dát slingrend kruid kon schaedlyk zyn.

Zoo moet de moeder steeds bemoeid zyn.
En nooit verlaet haer het geduld:
De moedermin zal nooit vermoeid zyn
Die hoop op Gods genâ vervult.

Doch, ach! myn liefde en zorg en trouwe,
Myn blydschap al - 't is haest daer heen! -
O kinderlooze bloemgaerdvrouwe!
Men rooft u bloem en tuin met één! -

Hoe menig' bloem laet 't hoofdjen zinken,
Die kleur, en glans aen stormwind liet!
Hoe menig kelk zal dauwvocht drinken
Dat een vergiftige avond biedt!

'k Vertrouw den Heer myn dierbre panden;
Myn moedertaek is afgedaen.
Ik stel myn tuin in zyne handen:
Geen moedermin randt twyfel aen.'

De glans glom aen den hemel uit,
De gryze nevel stygt ten stroom,
Er roert geen blad zich aen den boom, -
Geen vinkslag, - visscherslied ter schuit, -
Zy blikt ten hemel lang omhoog,
Waer tintelt ster op ster voor 't oog,
Daer ligt zich zacht des herten last!
Zy hoort het malsche plantloof vast
Den zwaren traen voor dauw ontvangen;
Treedt langzaem op langs donkre gangen,
Waer, van uit de open kamerdeur
Aen zwarten wand, zoo helder, heur
't Albasten kruisbeeld tegenwinkt,
Zy, zuchtend aen haer bidstoel zinkt: -
Uit d'elzenstruik, de lucht in, hoor
Den nachtegael! - de maen komt voor.

D.B.

De woekeraar.
Naar het Hoogduitsch van Gellert.

Een woekeraar geraakte in korten tijd
Tot een verbazend groot vermogen;
Niet door bedrog en onregtveerdigheid,
Neen, hij bezwoer het vaak; alleen door Godes zegen;
En om zijn dankbaar hert Gode in het licht te stellen,
En ook welligt bezield met het vertrouwen
God tot vergelding te bewegen,
Liet hij een hospitaal voor brave armen bouwen.
Terwijl hij nu den bouw tot stande bracht,
En vóór 't gesticht staande, heimlik dacht,
Hoe verdienstelik hij zich bij God en de armen maakte,
Kwam een zijner vrienden langs de baan;
Al spoedig was hij dezen te gemoet gegaan,
En hopende in vol vertrouwen
Door dezen al het schoone zijner daad te zien ontvouwen,
Vroeg hij met herteliken lach
Of vriend Jan 't gebouw zoo groot genoeg bevond.
‘Waarom niet,’ zei Jan Vrank, ‘hier kunnen veel persoonen
Met alle gemak te samen zijn;
Doch zullen zij hier allen woonen,
Die gy hebt arm gemaakt, dan is het veel te klein.’

E.A.C.

GENT, den 21 Julij 1862.

Aen een kind dat weende om het verlies zyns vogels. Den dichter Karel Bogaerd.

Kindje, waerom droevig zuchten,
Waerom tranen in uw oog?
Uwe vogel, zoo ondankbaer,
Vlugt en vliegt ginds ver omhoog

Gywendt beurtlings uwe blikken
Naer dien spitsen dennenboom,
Of die kostelyke kooije,
Voortyds uw geliefde droom.

En uws vogels woon beschouwend,
Roept gy, gansch verwonderd, uit:
Hoe is 't mogelyk dat myn Cysje,
Vlugtte uit zulk een mooije muit?

Op dien boom thans hoog gezeten,
Zingt uw vogel 't vrye lied;
Ja, hy zingt, terwyl gy tranen
Stortend, - diep verslagen ziet.

Kind, zie toe dat wrange weedom
U tot geene wraek vervoert,
Hoe verscheurend dit gemis ook
Valt - en u het hart ontroert.

Al 't geschaepne hygt naer vryheid,
God schonk ze u, den dieren mêe;
Laet uw Cysje vrolyk zweven,
Rustig leven, vry, in vreê.

Dikwyls kweelt het voor uw venster
Deuntjes, lief, bekoorlyk zoet;
En dan roept gy in verrukking
Zulke zangen doen my goed!

Dankbaer zal uw vogel wezen,
Bouwend in uw' tuin zyn woon;
Vaek, by schoone lentedagen,
Troost u zyn verheven toon.

L.F. DAVID.

Aeltre, 5 oct. 1862.

De Vlaamsche zang
Muziek van Julius de Vulder.

(Recitatief.)

Wat ruischt daar, klimt en klinkt als 't grootsch gezang der orgele,
En plechtig als 't gebrom der golven van de zee,
Wat lied van hartlikheid en vreê
Stijgt op uit dorp en steê,
Uit teêre maagdenborst en mannelijke gorgelen?
Wat zoete wensch, wat vrome beê
Doet jongeling en grijsaard knielen,
Mag d'eer met wil en kracht, en dees met hoop bezielen,
En voert de koudste harten meê?

(Aria.)

Luistert! 't is het vlaamsche lied
Dat begeestert ziel en zin,
En uit warme boezems schiet,
Tolk des herten, taal der min,
Lied dat vrij- en grootheid ademt,
Voor- en nageslacht omvademt
Als in zachten roozenband:
Stem en beê voor 't Vaderland.

Is het liet dat hoû' en trouw
Met den volken leeft en streeft,
Dat als frissche en vruchtbre douw
't Hart versterkt en troosting geeft,
Dat in 't uur van nood en schanden
't Volk verschoppen leert zijn banden,
En het overwinnen doet,
Of leert sterven, groot van moed!

(Slotzang.)

Klinkt en klimt, o forsche zangen!
Uit de dichte en trouwe rangen,
Onbevlekt en onbevangen
Als den nederlandschen geest;

Drijft en davert over duinen,
Over bosschen, vloeden, puinen,
Over dorp en stedekruinen
Tot het aardrijk zij geweest!

FR. DE POTTER.

Gent.

Het weesken.

Ik zwerve langs de straten,
Geen mensch en ziet mij aan;
'k Ben wees en gansch verlaten
'k Tref zwervend langs de straten,
Noch troost noch bijstand aan.

Eens had ik eene moeder,
Een vader had mij lief,
Met zusterkijn en broeder,
Nu ben ik zonder moeder,
En niemand heeft my lief!

Ik ben alleen op aerde -
Een weesken gansch alleen!
Och, dat mijn zieltje vaarde
Ginds verre boven aarde,
Dan ware ik niet alleen!

Ja, mogte ik henen zweven
Naar ginds waar sterren zijn!
Dáár zoude ik vrolijk leven,
Op blanke wieken zweven
En vrij van kommer zijn.

KAREL DE WAELE.

Sinay 1862.

Aen Sibyla.
II.

Gij moogt van mij in ander streken dwalen,
U andre vrienden kiezen en vriendinnen,
Mijn hart zal toch aan zijnen eed niet falen,
Het blijft u volgen, 't blijft u vurig minnen.
De vriendschap wil mij streelend overhalen
Om troost te zoeken voor de droeve zinnen,
Zij kan in mijn gemoed niet zegepralen,
Zij kan mijn' liefde toch niet overwinnen.

Vaak durf ik voor mijn' ziele ruste vragen,
Want ernstig moet zij ééns op aerde strijden,
Doch zie 'k uw beeld dan voor mijn oogen dagen,
Uw beeld, zoo droomend van gevoel en lijden,
Dan voel ik mijn geweten angstig knagen
Omdat ik wilde uw zielenaanzijn mijden,
En sterker wordt mijn geest tot u gedragen,

Tot u, die mij alleen nog kunt verblijden.

Wat ook gebeure, men zal nimmer scheiden.
Onz' zielen aan elkander mild verbonden,
Die ééns, als vogels in het vro vermeiden
Den liefdedrift door gansch het land verkonden,
Vol stouten moed in 't eedle licht verspreiden
Hun zoet genot en hun' voldoening vonden.
Wat ook gebeure, men zal nimmer scheiden.
Onz' zielen aan elkander mild verbonden.

EMANUEL HIEL.

Brussel.

Briefwisseling.
Aen de opstellers van de Vlaemsche School.

MYNEHEEREN,

Tamelyk veel staet er reeds te lezen over onze oude nederduitsche schryvers[1]. Eventwel worden er nog ettelyke namen gemist, in de letterkundige geschiedenis van Nederland, het zy omdat men ze niet kende, het zy, uit versmading, omdat men hun geene plaetse weerdig achtte. Edoch, ingezien den byzonderen toestand onzer dierbare moedertael, welke in België byna altoos met minachting werd begroet, ben ik van meening dat alwie in den lande deze zyne eigene spraek geëerbiedigd en het volk in dezelve tot deugd en waerheid hebben aengespoord, aen de madelyke vergetelheid moeten onttrokken worden, en met eere pryken op den naemlyst dergenen, die het Vaderland dienst hebben bewezen. Telkens dus dat een vergeten naem te voorschyn komt, is 't de pligt van hen, die zich met den opbouw of de vollediging onzer vaderlandsche litterarische geschiedenis ophouden, dien naem in de Annalen onzer nederduitsche letterkunde eene eervolle melding te gunnen.

Maer men mist dykwils de noodige ophelderingen welke men graeg by die namen zou willen lezen. Dan dat is thans juist het geval met *Willem Van Aelst* en anderen, over welke ik de vryheid neme Ued. eenige vragen toe te sturen.

Ik bezit 's mans twee volgende boeken:

'1° De *Eensaemheydt van Philagia*, dienende tot geestelycke oeffeningen in de eenzaemheydt, in 't fransch beschreven door den Eerw. P. Paulus de Barry s. I. in 't nederduytsch vertaelt door *Guillam Van Aelst* gheboortich van Antwerpen. III druk. Antw. by Arnout van Brakel enz. 1664. Boek van 599 bz. in 16°.'

'2° *De liefde Godts* door den salighen Franciscus de Sales uyt het fransch verduytscht door Guillam enz. Antw. by *A. Van Brakel* enz. 1651. Boek van 756 bz. klein 12°.'

Wy zien in de opdragt beider werken, dat ze zyn uitgegeven door *Catharina van Aelst*, van Antwerpen, en Willem's dochter.

Het eerste, in 1646 by A. Van Brakel, droeg zy op aen *alle Gheestelycke Dochters*, *Beminde mede-susters*; het tweede, den 1 july 1651 aen '*de Eerweerdighe Edele ende Godvruchtighe Me-vrouw, Me-vr. Joanna Van Lathem*, weerdighe abdisse van *Roosendael*[2] *by Mechelen.*' De beweegrede dezer laetste toewyding was dat er eene dochter en twee nichten van Van Aelst in dat klooster waren, en dat er zyne nicht zaliger, *Joanna van Ywerven*, abdis geweest was vóór J. Van Laethem. Hier uit is dan op te maken dat Willem Van Aelst een aenzienlyk borger van Antwerpen moet geweest zyn.

Beide opdragten leeren ons mede dat Willem Van Aelst nog *andere Boecken tot verlichting syner swaere pynen des lichaems in de leste jaren syns ouderdoms in onse nederduytsche tale overgeset heeft.*

(1) Men zie onder meer anderen: VALERIUS ANDREAS en J.F. FOPPENS *Bibl. Belg.;* SWEERTIUS *Athenae Belg.;* N. PAQUOT, J.F. WILLEMS *Verhandeling* en *Belgisch Museum;* H^n SERRURE, *Vaderlandsch Museum;* M.PH. BLOMMAERT, *Nederd. Schryvers* enz. PIRON'S *Levensbeschryving van mannen* enz. *de Gentsche Eendragt*, den *Middelaer*, de *Vlaemsche School*, de gebroeders DE BAKKER S.J. *Ecrivains de la Compagnie de Jésus*, enz. enz.

(2) Een klooster van edele dochters dat vóór de fransche omwenteling, stond op den linker oever der Nethe tusschen de Waelhemsche brug en de huidige brug van den yzeren weg.

Nu, Myneheeren. dunkt Ued. niet dat het der moeite wel weerd is eens op te zoeken welke die boeken mogten zyn, en verders wanneer deze godsdienstige en treffelyke beoefenaer onzer nederduitsche tale, rond 1645 overleden, geboren is?

2° In 1712 kwam er te Antwerprn by de weduwe Petrus Jacobs in de korte Nieuwstraet een belangryk boek uit, getiteld: 'Het' leven van de seer edele doorluchtighste en H. Begga, hertoginne van Brabant, stighterse der beggynen, met een kort beschryf van de levens der salige godtvrucgtighe en lofweerdige Beggyntjens enz. by een vergadert door een onbekenden *(J.-C.-J.)* dienaer Godts.'

Zou het niet te ontcyferen zyn wie toch die *J.-C.-J.* mag geweest zyn? Myns dunkens was 't een Antwerpenaer of ten minste een geestelyke in uwe koopstad woonachtig.

3° Ik bezit een netjes *geschreven* boek van godvruchtigen inhoud. Na de opgedragt, aen Philothea, beginnende: *Ghelyckerwys dat Godt almachtigh*, *onsen heere ende meester enz.* is het schrift geteekend: Uwen dienstwilligen V. in Chro, D.V.S. en tusschen de gekrolde pennetrekken staet het jaer *1681.* Dan begint de: '*Voor-Reden*, dienende voor aenleydinghe tot een soet ootmoedigh leven zeer nut ende profytelyck voor alle godtminnende zielen dusdanigh leven begeerende te aenveerden.'

Zie hier het slot: 'Aldat gy doet oft laet, doet het, en laet het, tot meerdere eere lof en glorie Godts en bidt voor my arm sondich mensch.'

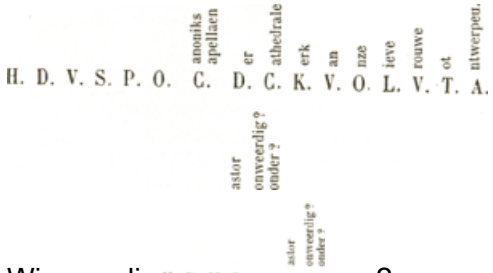

Wie zou die H. D. V. S. — P. O. zyn? en mag hy zyn boek door den druk gemeen gemaekt hebben?

4° Eindelyk is er in 1708 te Antwerpen by de weduwe van Coeur. Pannes in de Koepoortstraet een dichtbundel van 228 bl. uitgegeven, gemaekt door *E.-V.-W.* de Wereldt om Godt verlaeten getieteld: Het gheestelyck *Maeghden-Tuyltjen*, toegeeygent aen alle Godt-soeckende Maegden inhoudende vele geestelycke gesangen. Verdeelt in dry deelen. Schoon er niet veel poëzy in deze godvruchtige liêkens zit, is het echter goed te weten wie en wat die E.-V.-W. was.

Misschien zult gy, MM. of iemant uwer achtbare lezers eenig licht kunnen verspreiden over myne vier geopperde vraegstukken?

L.W. SCHUERMANS, PR.

Bijdragen tot de geschiedenis der kunstplegtigheden van Antwerpen
17, 18, 19, 20 augustus 1861.

Hendrik Leys, Kunstschilder, Ondervoorzitter van het Congres en der Feestcommissie, Voorzitter der Afdeeling van Beeldende Kunsten in het Kunstverbond.

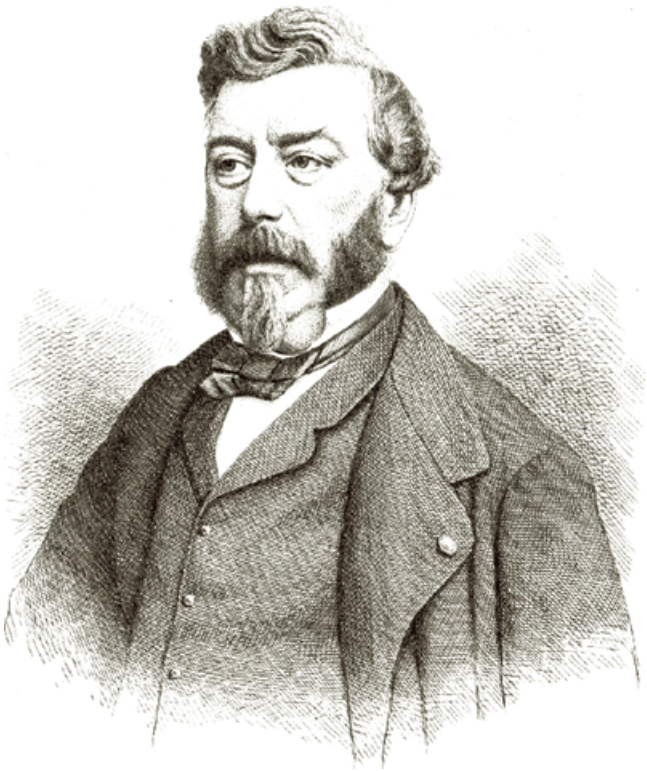

TEEKENING EN STEENSNEDE VAN JOS. NAUWENS.

Getrouw aen onze beloofte, gaen wy voort met de mededeeling van de portretten der voornaemste mannen die aen de kunstplegtigheden van 1861 hebben deelgenomen. Verscheidene malen zyn er in *de Vlaemsche School*, aenteekeningen gegeven over de werken van den beroemden schilder Leys; het zal, ons dunkens, dus voldoende zyn, voor het oogenblik, onze lezers naer deze artikelen te verzenden, in afwachting dat wy de schets van 's mans leven en werken mededeelen, waermede onze hoofdopsteller zich onledig houdt. *(Zie bladz. 166*, *1855; bl. 168*, *1856; bl. 171*, *1857*; *bl. 56*, *1858; bl. 81*, *1859; bl. 39*, *1860 en bl. 45*, *70*, *232*, *1862.*

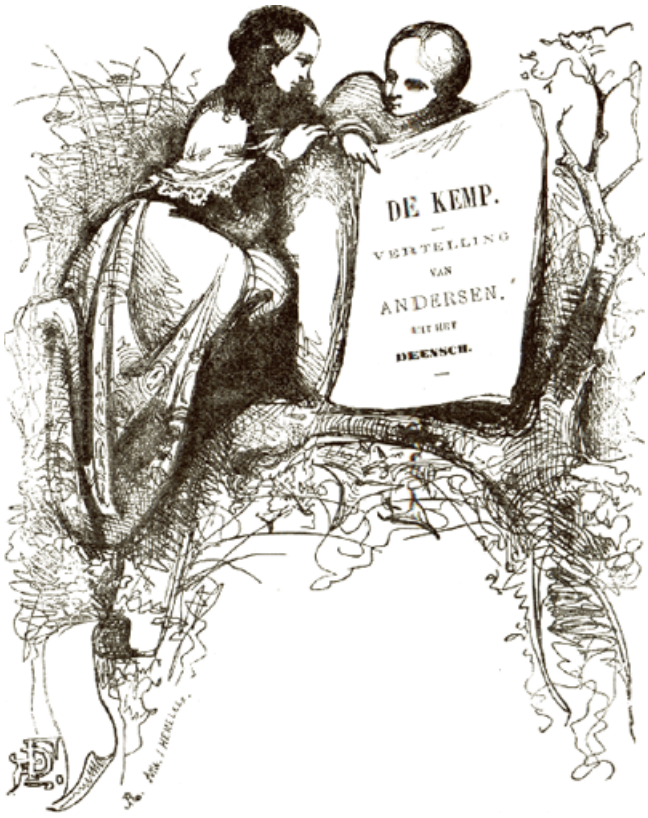

De kemp.
Vertelling van Andersen.
Uit het Deensch.

De kemp stond in de bloem. Zyne bloemen zyn blauw, wonderschoon, gemollig als de vleugelen eener mugge en nog fyner. De zon schoot hare stralen op den kemp, en de wolken bevochtigden hem, hetgeen hem zoo veel genoegen deed als eene moeder haer kind verwekt, wanneer zy het wascht en kust. Beide worden er door slechts te schooner.

- Ik zie er zeer goed uit, volgens men zegt, - fluisterde de kemp; - ik zal verwonderlyk hoog op groeijen, en een kostelyk stuk lynwaed worden! Och! wat ben ik gelukkig! Er is niemand die gelukkiger is dan ik! Ik ben wonderwel te pas en eene schoone toekomst lacht my toe! De warmte der zon verheugt my, en de regen verrukt my terwyl hy my verfrischt! Ja, ik ben gelukkig! gelukkig men kan niet meer.

- Ja, ja, ja, - zegden de stammen der haeg, - gy kent de wereld nog niet; maer wy hebben ondervinding, wy.

En zy kraekten klagend en zongen:

Krik, krak! krik, krak! krak!
't Is gedaen! 't is gedaen! 't is gedaen!

- Zoo spoedig niet, - antwoordde de kemp; - het is een schoone morgend, de zon schittert, de regen doet my goed, ik voel my groeijen en bloeijen. Och! wat ben ik gelukkig!

Doch op een schoone morgend kwamen er lieden die de kemp by zyne kuif grepen, en hem met wortels en al uitrukten en hem erg bezeerden. Eerst en vooral

legde men hem in het water als of men hem wilde verdrinken, dan legde men hem in het vuer als of men hem wilde braden. Hoe wreed!

- Het is niet mogelyk altoos gelukkig te zyn, - dacht de kemp; men moet yden, en toch lyden is leeren.

Maer het ging allengs hoe erger. Hy werd gebroken, gekamd, gekaerd, zonder dat hy er aen wys kon worden. Dan wond men hem om den spinrok en rrroe! Zyn hoofd draeide heel en gansch.

- Ik ben te gelukkig geweest, - dacht hy in 't volle zyner pyn; - over het goed dat men verloren heeft, moet men zich nog verheugen, zich verheugen. - En hy herhaelde: zich verheugen, - wanneer hy, helaes! reeds op het getouw stond, en een prachtig stuk lynwaed werd.

De duizend voet kemp waren slechts een stuk.

- Waerlyk! het is wonderbaer; nooit had ik het gedacht; wat geluk! wat zongen dan de stammen der haeg met hun:

Krik, krak! krik, krak! krak!
't Is gedaen, 't is gedaen! 't is gedaen!

Maer... ik begin eerst te leven. Het is verwonderlyk! Heb ik veel geleden, thans ben ik gelukkiger dan ooit; ik ben zoo sterk, zoo zacht, zoo wit, zoo lang. Het is een andere staet, als dien van plant, zelfs met zyne bloemen. Niemand verzorgt u, en nooit hebt gy ander water dan dit des regens. Nu, integendeel, welke oplettendheid? elke morgend keeren de meisjes my om en elken avond brengen zy my een bad met den gieter. - De huishoudster van mynheer pastoor heeft zelf eene redevoering over my gehouden, en heel goed bewezen dat ik het schoonste stuk der parochie ben. Gelukkiger kan ik niet zyn.

Het linnen werd naer huis gebracht en der scheer overgeleverd. Men sneedt het, sneedt het, men stak het met de naeld. Dat was niet heel aengenaem, maer daerentegen werd het weldra twaelf stukken lynwaed, twaelf schoone hemden.

- Eerst te beginnen van heden ben ik iets. Zie daer myn lot: ik ben gezegend, want ik ben nuttig in de wereld. Dit moet zyn om over zich zelf te vreden te wezen. Wy zyn twaelf stuks, 't is waer, maer wy maken een lichaem uit, een dozyn. Wat onvergelykelyk geluk!

De jaren vloden heen; 't was uit met het lynwaed.

- Alles heeft zyn einde, - morde elk stuk. - Ik was wel genegen om te blyven duren, maer waerom het onmogelyke vragen?

En zy werden tot stukken en vodden gescheurd, en dachten ditmael dat het hun laetste einde was, want zy werden nog gehakt, gemalen en gekookt, het alles zonder er het minst aen wys te worden.

- O verrassing! ô aengename verrassing! - riep het papier uit, - ik ben veel fyner als voorheen en nu ga ik vol geschreven worden! Wat zal men niet altemael op my schryven? Myn geluk is zonder weêrga.

En men schreef er de schoonste geschiedenissen op, die talryke toehoorders werden voorgelezen en hen verstandiger maekten. Dit geschrift was voorwaer eene groote weldaed voor het papier.

- Dit is nu zeker meer dan ik droomde toen ik nog te velde stond en myne kleine blouwe bloempjes droeg! Hoe zou ik toen toch hebben

kunnen raden dat ik eens den menschen tot vreugd en onderwys zou verstrekken! Ik versta er in der waerheid niets aen en toch is het zoo. God weet dat ik nooit iets heb ondernomen; ik was te vreden te leven, en hy heeft my trapsgewyze verheven tot de grootste glorie. Telkens dat ik het dreigend refrein - 't is gedaen! 't is gedaen! - herdenk, krygt alles het schoonst en lachendst uitzicht. Ongetwyfeld ga ik reizen, de gansche wereld ga ik doorloopen opdat alle menschen my lezen kunnen! Voorheen droeg ik kleine blauwe bloemekens; thans zyn myne bloemen verhevene gedachten. Ik ben gelukkig, onvergelykelyk gelukkig.

Maer het papier ging niet op reis; het werd den drukker overhandigd, en al wat er op geschreven stond werd gedrukt om een boek te vormen, honderde boeken die eene bron van vreugd en voordeel voor talryke lieden moesten worden. Ons stuk papier zou de zelfde dienst niet hebben bewezen, al had het zelfs de reis rond de wereld gemaekt. Halverwege ware het versleten geweest,

- Het is, myn hemel! heel rechtmatig, - sprak het papier; - ik had er niet aen gedacht. Ik blyf te huis en word er geëerd als een oude grootvader! Ik ben het die het schrift heb ontvangen, de woorden zyn regelrecht uit de pen op my gevloeid, ik blyf op myne plaets en de boeken gaen de wereld rond; uwe taek is zekerlyk schoon, en ik ben te vreden, ik ben gelukkig!

Het papier werd in een pak gedaen en op een schab geworpen. - Het is goed zich na den arbeid uit te rusten, - dacht het. Door aldus in stilte te overwegen, leert men zich zelf kennen. Eerst van heden weet ik wat ik inhoud, en zich zelf kennen, ziedaer de ware vooruitgang. Wat zal er my nog gebeuren? Ongetwyfeld ga ik verhoogen, men verhoogt altoos.

Eenigen tyd later, werd het papier op de schouw gelegd om te worden verbrand, want men wilde het den verkenslachter of den winkelier, om er worsten of suiker in te gerieven, niet verknopen. En alle de kinderen des huizes schaerden er zich rond; zy wilden het zien vlammen, en ook wilden zy, na de vlam, die duizende roode gensterkens zien, die er veel van weg hebben of zy willen vluchten en het eene na het andere verdwynen. Heel het pak papier werd in het vuer geworpen.. Och! wat brande het! Ach my! Het is niets meer dan eene groote vlam! Zy kronkelde omhoog de vlam; zoo hoog, zoo hoog dat nooit den kemp zyne blauwe bloemekens zoo hoog gedragen had; zy glinsterde zoo als nooit het witte sterken had geglinsterd. Voor een oogenblik werden alle de schoone letteren geheel rood. Alle de woorden, alle de gedachten vloden heen in vurige tongen.

- Ik ga recht naer de zon, - sprak eene stem uit de vlam, en men zou gezegd hebben dat het duizend stemmen vereenigd waren. De vlam ging langs de hoogte der schouwpyp uit, en in haer midden dwarrelden voor het oog der menschen kleine onzichtbare wezentjes. Er waren er juist zooveel als den kemp bloemekens had gedragen. Lichter dan de vlam waer uit zy geboren waren, dansten zy nog, wanneer deze reeds verdwenen was wanneer er van het papier niets meer overschoot dan wat zwarte asch, dan nog dansten zy op de asch, en vormden, terwyl zy ze even aenraekten, roode gensters.

De kinderen in het huis zongen rond de onbezielde asch:

Krik, krak! krik, krak! krak!
't Is gedaen! 't is gedaen! 't is gedaen!

Maer elk der kleine wezentjes zeî: - Neen 't is niet gedaen; nu eerst begint het schoonste der geschiedenis! Ik weet het en ben gelukkig!

De kinderen konden die woorden noch hooren noch verstaen; ten andere, zy hadden het niet noodig: de kinderen moeten niet alles weten.

J.V.R.

Kronyk.

ANTWERPEN. - Het verslag van het jaer 1862, van het Genootschap van den H. Vincentius a Paulo is verschenen by MM. Van Dieren en Cie.

- De vereeniging der Antwerpsche Muziekanten hebben in de Oostersche zael der Cité, eene nieuwe samenstelling uitgevoerd van Mr Ridder Leo de Burbure. Zy draegt voor titel *Symphonie Nationale* en bestaet uit vier gedeelten: *Allegro*, *Andante*, *Scherzo* en *Finale.*

- Mr Marckelbach heeft een prachtig open vuer, in zyne werkhuizen uitgevoerd, in eene der zalen van M^{r} den Baron J.J.R. Osy geplaetst.

- In het Verbond van kunsten, letteren enz., heeft men op 15 december ll. enz. enz. de *Schepping* van Haydn met veel talent, onder leiding van M. Frans Callaerts, uitgevoerd. Een talryk publiek was gekomen om dit meesterstuk van den grooten toonzetter te hooren. De solo's werden gezongen door artisten van den grooten schouwburg. Het Verbond is in den goeden weg. Mogt die vereeniging daerin blyven volherden. In dat geval zullen wy ten minste, ook in de muziek op dezelfde lyn staen, als de groote steden in Duitschland en Holland.

BRUSSEL. - M. Fiers beeldhouwer te Yperen, is door het Staetsbestuer de taek opgedragen een borstbeeld te maken van baron Dr. Seutin, bestemd voor de geneeskundige Akademie.

M. de Seutin heeft talryke bezetten aen liefdadigheidsgestichten van Brussel gedaen. Het St-Pieters-hospitael, waervan hy opper-heelmeester was, heeft zyne schoone bibliotheek gekregen. Hy heeft 10,000 fr. gegeven voor het oprigten van twee fonteinen in de St-Pieters- en St-Jans-hospitalen; 12,000 fr. voor eene fondatie van 3 bedden in het blinden hospitie der Uselinen en van Gertrude: 15,000 franks voor aen noodlydende geneesheeren, aen hunne weduwen en weezen te worden uitgedeeld; 3,000 fr. aen de voorzienigingskas der brusselsche werklieden; 10,000 fr. voor het inrigten van een tweejarigen kampstryd, welke de geneeskundige Akademie zal inrigten. Hy heeft hy testament eene beurs by de universiteit van Brussel gesticht, ten voordeele der studenten van Nyvel, zyne geboortestad; daerenboven heeft hy aen die stad, ten voordeele der bewaerschool, eene eeuwigdurende rent van 300 fr. bezet, alsook eene som van 6000 fr. voor het maken eener fontein.

- In het hertogelyk paleis zyn thans de tafereelen der Belgische school tentoongesteld die op de algemeene tentoonstelling te Londen waren.

BRUGGE. - Zoo het schynt zou de stadsregering voornemens zyn de schoone verzameling printen, oude en nieuwe schilderyen, enz., van M. Steinmets aentekoopen. Die aenkoop zou in verband staen met een plan, dat, grootelyks tot eer van het gemeentebestuer zou strekken. Er zou namelyk kwestie zyn van het oprigten van een kunstmuseum, en daervoor zou men het gebouw by O.L. Vrouwekerk gekozen hebben, waer thans de bureelen van den Berg van Bermhertigheid zyn, en dat oudtyds de wooning was van de familie van Gruuthuyse. Dit gebouw, van eene groote uitgestrektheid, bezit een der schoonste middeneeuwsche voorgevels die er nog bestaen, maer welke thans door de gebouwen die er voor staen, voor het oog der kunstbewonderaers verborgen is.

De stad zou met der tyd, al de gebouwen van aen de Gruuthuys-brug, tot aen den hoek van het zoogezegde woeker-poortje, aenkoopen en doen afbreken, de brug zou verleegd worden, en het schoon gebouw van Gruuthuyse, met een yzeren

O.-L. VROUWE KERK, TE ANTWERPEN.
WAPEN DER ST-LUCAS GILDE, IN DE GLASRAEM DEZER KAPEL.

hekken afgesloten, zou tot een brugsch museum ingerigt worden, waer al de kunststukken van van Eyck, van Memling, en van zoo veel andere brugsche en vreemde beroemdheden, die daer op verscheidene plaetsen verspreid zyn, byeen zouden verzameld worden, en aldus een geheel zouden uitmaken, waervan men de weêrga moeijelyk zou vinden.

DIXMUDE. - Op 6 january ll. had aldaer een jubelfeest plaets van drie leden der maetschappy van rhetorika: *Nu*, *morgen niet*: M. De Breyne-Peellaert, als voorzitter, M. Woets- De Breyne als 2^{e} voorzitter en M. Feys-Kesteloot, als tooneelbestuerder. Aen ieder werd een eermetael geschonken, als vyf-en-twintig-jarige bestuerleden.

De zael der maetschappy was prachtig versierd door toedoen der heeren Jos. Meulepas en Feys-Roowyck. De eerste gaf, in zyne hoedanigheid van greffier, lezing van het verslag der kommissie gelast met de inrigting van dit dryvoudig jubelfeest;

verscheidene redevoeringen en dichtstukken werden nog voorgedragen en de avond werd gesloten met een prachtig dansfeest.

Me Van Ackere geb. Maria Doolaeghe heeft aen bovengemelde drie heeren een heerlyk dichtstuk opgedragen, hetgeen men in het weekblad van Dixmude aentreft.

- Op Zondag, 5 dezer is aldaer openbaerlyk in eene der zalen van het *Stadhuis*, in tegenwoordigheid van den gemeenteraed, het gouden eermetael aen den heer Denaux-De Breyne overhandigd geworden, voor een werk bekroond door de maetschappy van geneeskunde van Gent. Eenige stukken, uitgevoerd door het muziek der gemeenteschool, verheerlykten deze plegtigheid.

DRONGENE (by Gent). - Sedert eenigen tyd heeft men alhier eene prachtige kazuivel in het klooster der Paters Jesuiten ontvangen. Zy is een der schoonste h e d e n d a e g s c h e werken in borduersel die wy te zien kregen. Verschillende heiligen der orde zyn erop afgebeeld, onder de bescherming van O.-L. Vrouw. Deze kazuivel is uitgevoerd door M. Orban, sedert lang gekend in dat vak van kunstnyverheid.

Buitenland.

'S GRAVENHAGE. - De koninklyke bibliotheek welke eene groote verzameling van nederlandsche drukwerken der XVe eeuw bezit, is kortelings verrykt met een zeer zeldzaem, waerschynlyk eenig exemplaer van een werkje, in 4° formaet, getiteld: *Van nijenvont, loosheit en de practike*, *hoe sij vrou Lortse verheffen*, gedrukt by Roland van den Dorpe te Antwerpen, omstreeks 1500, en met houtsneêplaten versierd. Dit boekje berustte in de gemeentebibliotheek van Goes, en is, met goedkeuring van den gemeenteraed, aen de koninklyke bibliotheek ten geschenke gegeven.

Sterfgevallen.

Zaturdag, 3 dezer, is M. Vital Waldack, in eenen jeugdigen ouderdom, te Gent overleden; deze jongeling had zich reeds een schoonen naem in de letterwereld verworven. Zyne nagelatene werken, welke wy kennen, zyn eene bundel fransche poëzy, getiteld: *Les Apocryphes*, *le Médaillon de Marriette*, opera komiek, Jenny, een gedicht getiteld: *Epître aux chiffoniers de Paris*, en verscheidene verdienstelyke vertalingen in 't fransch naer het vlaemsch, onder anderen '*t Huis by de boeren*, van M. Ed. Michels.

Blazoenen der Antwerpsche rederykkamers (1561).

De Violiere.

De Goudbloem.

De Olyftak.

Geschiedenis der rhetorykkamer van den H. Geest genaemd den olyftak, onder de zinspreuk: ecce gratia, te Antwerpen.

Voorwoord.

Als vervolg op de geschiedenis der Rederykkamer *de Goudbloem*, ten jare 1860 in het tydschrift *de Vlaemsche School* (D. VI, bl. 131, 145, 160 en 170) geplaetst, bieden wy thans onzen lezeren de geschiedenis der rederykkamer *de Olyftak* aen.

Deze verhandeling door wylen heer J.-B. Van der Straelen opgesteld, en door dezes schoonzoon wylen heer P.-T. Moons volledigd, zal onzen lezeren des te meer welkom zyn, dat de huidige Rederykkamer *de Olyftak,* ter gelegenheid der vyf-en-twintigste verjaring harer instelling, eenen pryskamp voor het verveerdigen eener geschiedenis harer voorgangster heeft geopend. De aenteekeningen des heeren Van der Straelen zullen hiertoe met vrucht kunnen geraedpleegd worden.

Even als in 1860, verwittigen wy de lezers, dat wy de spelling des heeren Van der Straelen hebben behouden.

DE REDAKTIE.

Ludovicus van Caukercken schryft uyt de oude stadsregisters, in zyne chronyk, dat in den jare 1510 eene vergadering van meestal jonge lieden de kamer van den *Olyftak* begonnen heeft. Dit komt overeen met andere geschrevene chronyken, waerin men leest, dat de stichters meest alle satynwerkers, en in een ander handschrift, schrynwerkers waren, die in de maend augustus, of daer omtrent, onder hen eene gilde van Rhetoryken ordonneerden en zich zelven de *ongeachte* en daerna de Gilde van den *Olyftak* noemden. Op hun blazoen was eene duyf afgebeeld met een olyftaksken in den bek, vliegende naer de ark van Noë, waeronder stond: *Ecce gratia*, dat is: *Ziet de genade.* Den stichter van deze gilde was Mr *Joris Formenteel*,[1] eenen vlaming en voorspraker tot Antwerpen. Deze vergadering speelde alhier een spel van O.-L.-Vrouwe, den dag nadat men het beeld der heylige moeder Gods omdroeg. Haren eersten hoofdman was *Gaspar Van Halmale.* Wanneer in 1515, op Sinte-Maria-Magdalenadag, den 22 july, tot Mechelen het groot landjuweel van de Rhetoryken gehouden wierd, waer vyftien kamers byeen vergaderd waren, en onze dry antwerpsche zich daer ook bevonden, gaf de stad Mechelen aen den hoofdman van onzen *Olyftak* vier stoopen Rynschen wyn voor present.

Ten jare 1517 bekwam de gilde van den *Olyftak* eene fondatie van eene erflyke wekelyksche misse, die des vrydags moest gecelebreerd worden aen den autaer der Gilde, in de Borchtkerk, genaemd H. Kruysautaer, tot laefnisse der zielen van Simon Van den Bogaerde en Elisabeth Skeysers. Den akt luyd als volgt:

Triapain Symon Vand. Bogaerde bekende eñ verlyde dat hy geassigneert Gottignies eñ bewesen heeft assigneerde eñ bewysde mits desen navolgenden vonnisse gegeven jud. Raide van Brabant den jersten dach des jegenwoerdiger maent van Julio tusschen hen als verweerdēn ter eender eñ Gabriele Van Doernick jn̄d name

(1) Men leest dat *Joris de Formenteel*, voorspraker (advocaet) te Antwerpen, insteller der kamer van den *Olyftak*, ten jare 1539, in de kerk van de *H. Walburgis* binnen deze stad, eene uitdeeling van brood gesticht heeft, welke op den Feestdag van den Naem *Onzes Heeren Jesu Christi* geschieden moest. De heer advokaet Th. Van Lerius voegt by deze aenteekening, dat een register der gilde van O.-L.-V. Lof, in de voorheenen Cathedrale kerk, op het jaer 1544 melding maekt eener ontfangst van 6 deniers 8 myten, bedrag der doodschuld van *Joris Formenteel*, als lid dezer gilde.

van Barbelen S Keysers zynd. huysvrouwe eñ andere erfgenamen wylen jouffr̄. Lysbetten S Keysers der voers̄. Barbelen sustere eñ des voers̄. Symons huysvr̄. was jmpetrant ter andē zȳd, voldoeñ zekē arbitrale vuytsprake by Meesteren Janne Vand Broecke met synen 9 sorten tusschen den zelven Symoene eñ Gabriele gegeven eñ vuytgesproken eñ der declaratien daer naer eñ daer vuyt gevolgt, Den Princen, Hootsman Dekens eñ Autaer Meesters van den Gulden vañd Heyligen Gheest metten Olyftack bynnen der stadt van Antwerpen tot behoef van eender erflycker weeckmisse ten eeuwigen dagen ter laefnissen van des voers̄. Symoens ende der voers̄. Jouffr̄. Lysbetten zielen altyt des vrydaechs tusschen den thiene ēn elve vren jnde Borch kercken voē der voers̄. guld̄ outaer vañd. heylige Cruyce gedaen ende gecelebreert te wordene, met eenen de profundis en de colecte, dertich scellinge gr̄. Brabants erflic van den twee pond̄. XV sc̄. gr̄. brab̄ ts̄rs erflycke rente hen competereñ jn vier pond̄. vive sc̄. gr̄. br̄. tsrs̄. erflycke rente, daer omē de voers̄. jouffr̄. Lysbet metten voers̄. Symoene hueren man met hueren 9sorten den XX^{ten} dach van Augusto ind̄. jare Ons Heēn duysent vyf hon^{t}. ende elve terve gegeven heeft gehadt Wouteren de Nagelēre scipman, Een huys metten gronde eñ toebehoorten geheeten dwit Cruys gestaen eñ gelegen bynnen by de werf poorte neffens deser stadt erve comeñ achter aend̄. stadt garyten, verschynend̄ jaerlicx half te kersavonde, ende half tsint-Jans dage Baptisten jn midzomē put 1re desup 9fte,[1] daer af de voers̄. vand̄. guld̄. een vidimus te henwaerts hebben zelen Dr̄. op te waerne van allen comē en calaingien, mede compareerden voer ons, Willem Notebaert Deken, Jan De Mey ēn Jan Heckaert outaer meesters Matheeus Ketel, Jan Thys eñ Jan van Halle, ouders der voers̄. guld̄; eñ geloefde voer hen eñ voer de ghene die jn toecomeñ tyden Regeerders der voers̄. guld̄. wesen selen, ten eeuwigen dagen de voers̄. erfweeckmisse vōe den voers̄. outaer ten voers̄. tydē ter laeffenissen vand̄ voers̄. zielen voer de voers̄ XXX sc̄. brab̄. erflic te doene celebrerene, verbindende daer voere alle der voers̄. gulden goeden jncomingen eñ profyten quecumq̄.[2], Ende jn gevallede voers̄. vand̄. guld̄. daer af jn gebreke waren, Soe selen de kerckmeesters der voers̄. kercken by tyden wesende, de voers̄. rente selve moegen aenveerden, ende de voers̄. Misse doen doen ende celebreren voor eēn anrs̄n outaer, daert hen gelieven sal ind̄ voers̄. kercken Ende omē der meerdē zekerheyt van dese, Soe selen de brieven en dbescheet van dese renten altyt eñ ten eeuwigen dagen bliven berustende eñ bewaert worden by den kerckmeesters der voēr̄s. kercken Ende alst gevalt dat dese rente oft andere die jn toecomende tyd̄ metten penñ vand̄ zelver renten gecomen gecocht sal worden afgeleecht oft afgequeten wort, soe selen de penñ. d̄ af comeñ jnsgelycx altyt bliven berustenen onder de voers̄.

(1) *Prout littere desuper confecte;* in 't vlaemsch: volgens de brieven deswegens opgesteld.
(2) *Quecumque;* in 't vlaemsch: welke deze ook mogten wezen.

kerckmeest.^{s} tot dat die aen ēnigen goed pandt by advyse vanꝺ voerꝭ. kerckmeesters eñ den regeerders vanꝺ voerꝭ. gulꝺ weder aengelegt zelen zyn aen andere gelycke rente, die altyt staen sal ter voerꝭ. natueren behoudelic nochtans eñ jn dese ondersproken dat de voerꝭ. vanꝺ gūld altyt copie hebben zelen vañd bescheede vañd voerꝭ. renten, oꝰe dezelve rente daer mede jaerlicx te moegen weten manen eñ ontfangen, tot behoef vañd voerꝭ. missen, Ende oft gebuerde, dat zy orꝭ de betalinge van de voerꝭ. renten rechts moesten plegen, zoo zelen de zelve kerckmeesters hen de principale ende originale brieven ende bescheet daer af altyt leveren, alst van noode zyn sal, behoudelic dat zy die altyt wederbrengen zelen als zyss gebesicht zelen hebben behoudelic oic eñ zonder p̄juditie vañd materien van reductie en relevement noch tusschen den voerꝭ. Symoene ter eenre ende den voērs. Gabriele ter andere zyden jñd voerꝭ. Raide van Brabant houdende onbeslicht, soe verre ende jndien dat geseet ēn vercleert ware dat de voērs. Symon der voērs. arbitraelder vutspraken oft declaratien jn tghene des voērs. es, nyet schuldich en ware te voldoene oft diergelycke vonnisse namaels dezelve Symon obtineerde jn welcken gevalle zoe zal de voērs. Symon hier aff wesen ongehouden, sonder argelyst.

XXX d. July 1517.

Sub Gobbaert et Colibrant fol. 211.

In het jaer 1521, begaven den *Olyftak* benevens de *Violieren*, zich naer het landjuweel van Diest. *Gaspar van Halmale*, hoofdman dezer

WAPEN DER FAMILIE VAN HALMALE.

kamer, en *Philippus Boeckele*, hoofdman der *Violieren*, ontfingen ieder achttien kwaerten wyn ten geschenke, als willekomteug.

In de schriften van Jonker *Richard van Grasen*, aengaende de stad Lier, leest men aldus: 'A^{o}. 1527 den *3 July quamen een deel guldebroeders van den Olyftac*, *de guldebroeders van den Jenette besoecken*, *de stat beschonc hun met wyn*.'

Daer den *Olyftak* in het vervolg aenzienlyker wierd, heeft hy het getal zyner leden, gelyk de *Goudbloem*, met vyftig vermeerderd. Deze kamer verscheen ook met veel eer en luyster op het landjuweel, dat de *Violieren*, den 3 augustus 1561, binnen deze stad opgesteld hadden. De leden kwamen aldaer 47 te peerd. Hunne hoeden waren groen, hunne wambuysen, koussen, plumagiën en kransen wit, op hunnen speelwagen, op het antieksch toegerust, bevonden zich vier personnagiën, den zot zat op eenen ezel met twee jonge zottinnekens en zegde: *Ik sal se niet verliesen.*

Den 8 augustus hebben zy op deze feest hun spel van zinne vertoond, welker diviese was *Den Gheest Godts*(1).

(1) De later zoo vermaerde metaelgieter en penningsnyder Jacob Jonghelingk, was alsdan prins van den *Olyftak*; Jan Van der Heyden, schepen der stad, was hoofdman dezer rederykkamer in dit zelfde jaer 1561. Aenteekening des heeren P. Génard.

De gilde ging in het jaer 1565 naer Brussel, waer de kamer van de *Corenbloem* eene rhetorykfeest opgesteld had, en behaelde aldaer veel pryzen, maer kwam door de onkosten, ten dien hoofde gedaen, in groote schulden. Zy wendde zich ook tot het magistraet om ondersteund te worden, en zond daertoe, op den 23 july 1565, het volgende request in:[2]

Aen myne Heeren,
Die u zeer goetwillighe onderdanige Dienaren,
Prince, Deeckens, Ouders vandt d'Olyftacxken groene,
In Mey lestleden deurt liefelyc verclaren,
Vandt tCorenblomken die hier ter feesten waren;
Insgelycx oyck tCransken zeer heerlyck en coene,
Als wy dit overleyden met rypen bevroene,
Dese haere groote lieffde, schoon van beschouwe,
Sonder schande en constē wy nyet gelaten te doene.
Wy en trocken en oyck nae Bruessel vuyt lieffde getrouwe.
Tis wel recht dat mē lieffde met lieffde onderhouwe.
Wilt doch eenmael aenmercken ons reputeren:
Daer was p̄sent Brabandt, Vlaendereu en̄ Henegouwe;
Daer sach m̄e ons Tacxkens opt schoonste triumphēre;
Int voorste versueck, fraeytste blasoen moestē wy gauderē[3].
D'welck ons brochten Amptman Borgemrēn Schepe en Raedt;
De lieffde diese ons bewese dede ons florere,
Soe dat wy se oyck tracteerdē naē hare hoogē staet,
Met eerbiedinghe bedanckten wy haē voorledē weldaet;
Oeck bedanckten zy de ledekens van Antwerpē reene,
Die tot uwē dienste altyt stāe tsy vroech oft laet.
M̄e sach ons daer veel dagē op de beene;
Dē bode bracht ons de tydinge doē en treurdē onser gheene,
Dat Taxkē van Antwerpē had verdient dē hoochste prys:
Doē betrouwdē wy u miltheyt, dat ghy ons hoofkē cleene
Nyet en zoudt laetē dē cost, ter behoorlyckē wys
Gedaē dragē, wy vierdē vercierdē ons logys.
Hoe zoudē wyt doch mogē connē hebbē ghelaeten?
De Heerē brochtē ons dē cop met alsulcken lieffeliickē advys:
Ons vreucht vermeerde dat se zoe vriendel. by ons sāte.
Wat grootē kost daē geschiedē sal uwer lieffde wel vāte
Vrolycheyt, eerbiedinghe, ginckē aen beyde zydē omme.
Sorge stont opt zye, ongenuchte moestē wy halē?
Twas desē stadt ter eerē! als is zēe groot ons somme,
Wy hopent oock eens op te stellē deur rhetorica. De Blōme
Bewyst haē hulpe die ghy goetwillich bevint
U goetheyt zal haē zyn alsoe willecome
Als dē verschē Dau betrouw̄; ende dat ghy se, bevindt
Al eest dat therte dē noodt niet heel en ontbindt,
Wiltse helpē die swaerlyckē zyn belast!
Al is ons supplicatie opt slechste versindt,
Tverstandt deur Godts geest in elcx herte wast.
Wy zyn de tacxkens, ghy Eer. Heerē dē mast.

(2) Requestboek der stad Antwerpen, blz. 116, v^{o}.
(3) Ons verblyden.

Laet doch V bystandt by ons worden bevondē.
Vergeeft ons stoudticheyt, die jn trouwen vast
By V hoocheyt willē blyv̄e tot allē stondē;
Want deur V hulpe wordt oñs last ontbondē.

(Geteekend) GABRI.

Is by mynē heerē B. en S. deser stadt de tresoriers geordonneert dat zy dē Prince, Dekens, Ouders en Rentmrē eñ gemeyne brueders vañ Guldē vañ Olyfftack tot sustentatie eñ sublevatie vañ oncostē by hen gedaen jnt vuyttrekē tot Brussele, beschenckē, vuyt reyckē en betaēlē zullē de somme van twee hondert Karolus guldē eens. elckē guldē tot twintich stuyvers gerekent: aldus ghedaē, XXIIJ.[a] july 1565.

De kamer van den *Olyftak* had, even als de twee andere kamers, den 26 february 1582, by de inkomste in Antwerpen van den prins *Franciscus van Valois*, hertog van Alençon, als hertog van Braband en markgraef van 't Heylig Ryk, eenen verheven theater op de Meir tegen den hoek van de Clarenstraet gesteld, waerop de maegd van Antwerpen gezeten was. Den zelven was met vele figuren, wapens, sieraden en rymen opgeluysterd. Men kan hem afgebeeld zien in den boek van de *Blyde inkomste,* etc., ditzelfde jaer by *Christoffel Plantyn* gedrukt.

Behalven hetgeen ten opzigte van de jongste der dry Antwerpsche rhetorykgezelschappen by de andere kamers is aengetoond, weet men uyt geene oude bescheeden verders aen te halen, als dat de kamer van den *Olyftak*, ten tyde der nederlandsche beroerten, na het jaer 1566, allengskens was verminderd, daer verscheydene gildebroeders zich naer andere provinciën hadden begeven. Ten jare 1583 waren er maer zeer weynige overig; onder deze waren *Petrus* en *Marcus Cornelissen Cheeus*, *Franciscus Sweerts* en *Joannes Moerman.* Dit blykt uyt de laetste bekende rekening dezer kamer op 31 july van gemelden jare gesloten en goedgekeurd, ten bywezen van *Mrs. Jan De Pape* en *Nicolaes De Voocht*, schepenen, en onderteekend door den secretaris *Hendrick de Moy*, volgens aenteekening in het oud register N° 4.

Den gemelden *Jan Moerman*, lid der kamer van den heyligen Geest of *Olyftak,* heeft in 1584 een poëtisch werk uytgegeven. Het wierd gedrukt in-4° by *Geerardt De Jode*, te Antwerpen, en met verscheydene koperen platen versierd[1], en door hem den 12 juny van gemeld jaer opgedragen aen *Peeter Cassier, deken der Rhetorycken gheseyt den Olyftak binnen die wyt vermaerde coopstadt Antwerpen.* Door deze opdragt geeft hy genoegzaem te kennen, dat de kamer lang woest had gelegen en hare leden verstrooyd zyn geweest; doch dat die het jaer te voren, dat is in 1583, wederom byeen vergaderd waren, en alsdan zegt hy: *in eere en constigheden was vloedende, als een soet druypende honingraet wel voorsien van goede componisten en lustige personagien.* Hy pryst daerin de zonderlyke liefde en hertelyke jonsten die gemelden deken *Peeter Cassier* '*de conste van Rhetoryke was toedraegende*' zoo als het wel gebleken is, (zegt hy letterlyk) *in het weder*

1 *De Cleyn werelt Rethorelyck wtgestelt deur M. Jan Moerman*, *ende met overschoone constplaten zeer heerlyck verciert. T Hantwerpen by Geerardt De Jode op de Catelyne veste. Anno 1584.*

Ongetwyfeld was Mr Jan Moerman schoolmeester der Cathedrale van Antwerpen en den zelfden van wien F. SWEERTIUS, *Ath. Bel.*, blad 452, en VAL. ANDREAS, *bibl. Belg.*, gewag maken, en die den 20 october 1621, in den ouderdom van 65 jaren, overleed en begraven wierd in voornoemde kerk, voor den autaer van de H. Anna. Ziet FOPPENS, Deel II, bladz. 694.

opbouwen onzer cameren voorseyt gheschiet dit voorleden jaer van MDLXXXIII die soo lange (eylaes) woest hadde gelegen: jae dat die arme onnoosele eñ verlaetene Duyfkens voortaen bedwonghen waren te vlieghen ende te dwalen alsnu hier, alsnu daer, niet hebbende eenighe vaste plaetse, daer sy haren voet hadden mogen nedervellen, 't welcke deur onser ouderē voorseyt eñ uwe helpsame neerstigheyt, nu wederomme seer vredelyck by een vergadert syn, op dat sy haer eenpaerlyc met die edele Rhetorycke souden verheugen in de ghenade des heylichs Gheest.

Voor het begin van zyn werk geeft hy deze verskens:

Jan Moerman,

Den Olyftack ter eeren leest noch en verstaet,
Een oudt vreudicheyt die synen oorspronc aē gaet
Als 't menschelyc gheslacht deur boosheyt en sonden,
Van den vloet des waters bynae was verslonden
Op d'aenschyn der aerden, soo Genesis verclaert:
Te dien tyde wert van Noë ontbonden
Een suyverlycke duyve, dese heeft ghevonden
Deur 't Godlyc ontfarmen een olyftacxken waert,
Dit brocht-sy ter arcken, met snelder vaert.
Noë dat aenschouwend sprac sonder sneven:
Siet hier de ghenade, myn kinderen vermaert.
Dus werdt *Ecce Gracia* den naem eerst ghegheven,
Die binnen Antwerpen tot noch toe wort verheven,
Deur Rethorices hanteren voor minst ende meest,
En deur die ghenade van den Heylighen Gheest.

Zoohaest, in de volgende eeuw, het twaelfjarig bestand eenige rust aen deze landen beloofde, hadden sommige liefhebbers der edele kunst van Rethorica, de vrome geesten heropgewekt, en niet gedoogd dat hare zoo leerzame als lustbare oefenaers teenemael uytstierven en den vruchtbaren *Olyf* van *Pallas* verdorde. Zy wenden zich door vurige smeekschriften zoo naer zyne doorluchtigste hoogweerdigheyd Joannes Malderus,

WAPEN VAN BISSCHOP MALDERUS.

bisschop van Antwerpen, als naer het magistraet dezer stad en bekwamen dat den *Olyftak* vernieuwd en herstigt wierd, by middel van wettelyke ordonnantiën, voorregten en vrydom van vyftig mannen, zoo dat den herstelden *Olyftak,* volgens aenteekening aen het hoofd van het oud register n° 3 geplaetst, op 24 september 1615, tyd van zyne vernieuwing gekozen heeft:

Heer Hendrick Van Etten, Ridder en binnen Borgemeester, *Hoofdman*,
Jan Van der Goes Janssone, *Prince*,
Balthazar Charles, *Deken*,
Guiliam Van Nieuwelant, schilder, en

WAPEN DER FAMILIE VAN ETTEN.

Jan David Heemssen, *Oudermans*,[1]
Jan Van den Hove, en
François Sweerts den jonge,(2) *Princen van Personagien.*

Alzoo de stamnamen der Hoofdlieden en andere dezer herstelde gilde onder de geleerden, kunstenaers, begunstigers der schoone kunsten en onder de goede huyzen van Antwerpen vermaerd zyn, heeft men goed gevonden, tot opheldering der geschiedenis, uyt de wettelyke rekeningen, de chronologische naemrollen daervan op te maken, alsook om die deftige mannen, welke door eene standvastige aenkleving aen den godsdienst der voorvaderen, aen den wettigen Prins en aen het lieve Vaderland, de openbare rampen zyn te boven gekomen, in het gedenkboek te stellen en hunne namen aen de nakomelingen bekend te maken, gelyk dezelve alhier volgen zullen.

In het jaer 1616, den 6 february, hebben de leden van ons kunstgenootschap den *Olyftak* aen dat van den *Groeyenden Boom* tot Lier, by missive hunne kaert toegezonden van eene maendelyksche referynfeest by hun opgeregt, waertoe zy dit kunstgenootschap noodigden om ze by te woonen, volgens den inhoud van den originelen brief, welken alhier uyt de *Beschryving der stad Lier*, door VAN LOM, word ingevoegd.

Eersame en byzondere goede vrienden en liefhebbers der Rhetoryke.

'Alsoo ick met andere goede heeren dese edele konst beminnende, over ettelyke jaren alle devoir hebbe gedaen, om wederom op te regten de camere van den *Olyftak*, byna geheel verdort wesende; zoo ist dat wy het ten lesten vercregen hebben, zoo van geestelyke als weireltlyke overicheyt, synde vercoren den tegenwoordigen heer *Hendrick Van Etten* als Hoofdman; heer *Jan vander Goes*, als Prince; jonckheer

1 *Jan David Heemssen* geboren te Antwerpen, heeft verscheydene werken geschreven, als: *Nederduytsche poëmata. Antwerpen* 1619 in-4° *Poëtelyke beschryving der dood van den H. Joannes Baptista, Antwerpen* 1640, in-8° - en *Verhael van 't lyden en dood Jesu-Christi. Antwerpen*, 1643, ook in-8°.

(2) *Franciscus Sweerts*, zoon van *Franciscus en Gertrudis Van Os*, geboren te Antwerpen in 1567, is bekend door de treffelyke werken die hy geschreven en uytgegeven heeft. Hy was getrouwd met Jufvrouw *Susanna Van Erp.* Zy hebben zes kinderen voortgebragt; allen gedoopt in St-Joris kerk, alhier. Hy stierf in 1629, oud 62 jaren, en is in de gemelde kerk by zyne ouders begraven. Zie FOPPENS, *Bibl. Belg.* deel I, blad. 313, en PAQUOT, deel IV, blad. 282.

WAPEN DER FAMILIE VAN DER GOES.

Balthasar Charles, als deken; die soo wel syn devoir heeft gedaen, dat hy in cortten tyd becomen heeft, ses en seventig persoonen, die wy volgens onse privilegien der keysers ende koninck *Philippus*, mogen bevryden van de Gulde, oock sestien personag̈ien, die alle Zondaegen, de confreers veel plesiers syn aendoende, soo met hun referynen als hun battementen; ende op dat sy lieden wat beiter exercitie souden hebben, syn wy geresolveert, alle maenden eene caerte uyt te geven, daer van

WAPEN DER FAMILIE CHARLES.

ick de eerste hun lieder gegeven, u lieder mede deelachtigh hebbe willen maecken, doordien ick verstaen aldaer cloecke liefhebbers syn, eensaementlyk van het spel dat op onse ieerste feeste ende maeltyt gespelt is; indien iemande geliefft daer oppe iets te stellen, tegen halff vasten, sal ons aengenaem ende willicom wesen. Den Prince *vander Goes*, heeft aen onsen Facteur eene caertte doen stellen, om overal uytgesonden te worden, met eerlycke prysen, maer dit wordt maer alleen gedaen om de const in treyn te houden, ende datse alleenskens alle geschuymde uytheimsche woorden souden achterhaelen, want onse taele ryck ende vloeiende genoeg is. Ik hebbe myne caertte nieuwers willen senden, maer door dien gy lieden soo naer geseten syt, ende dat ick aldaer veel vriendschap ontvangen hebbe gehadt, soo van den

Gouverneur, Magistraet ende andere goede vrienden, als ick aldaer met myne compagnie geweest, ende ettelycke daeghen garnisoen gehouden hebbe, doen de gemuytineerde daer weder meynden te comen nestelen, soo hebbe ik niet connen gelaeten dese tegenwoordige caertte over te seynden offt imant daer oppe beliefden wat te stellen: hier mede U lieden den Almogenden Heere bevelende. Uyt Antwerpen den 7 february 1616.

U Lieder gunstigen vriendt (geteekend)

J. VAN DEN HOVE.'

Agter deze overgezondene kaert stond een refereyn, dat in gemelde *Beschryving van Lier*, blad. 247, te lezen is.

Op de voorstelling *door wat middel den mensch komt ter wysheydt en const*, heeft de kamer van den *Groeyenden Boom* hare solutiën en voldoeningen, volgens de voorschreven kaert, overgezonden. Zy won in dit refereynspel de dry eerste pryzen, die haer door den voors. prince der personagien, *Jan Van den Hove*, op den 2 mey van hetzelfde jaer, zyn toegezonden.

WAPEN DER FAMILIE VAN DEN HOVE.

In de twee eerste jaren dezer herstelling wierden vertoond de treurspelen van *Saül* en van *Livia*, beyde door *Guilielmus* van *Nieuwelandt* schilder, ouderman en appellist dezer gilde gemaekt, en het eerste aen *Balthasar Charles*, deken van den *Olyftak* ten jare 1616, en het tweede aen *Jan Coomans*, prince der gilde van de *Violieren* dezer stad in 1617, opgedragen, en in dezelfde jaren by *Guiliam Van Tongheren* alhier gedrukt.

De gildebroeders waren alsdan:

Franchoys Sweerts, van den ouden eed, dat is sedert het jaer 1583; maer de nieuwe, onder eed gesteld door den Heer Hoofdman *Van Etten*, sedert 24 septemher 1615, waren:

Melchior Sweerts.
Niclaes Cornelissen.
Franchoys Vañ Perre.
Laureys De Smidt.
Lowis De Bruyne.
Bernardin Marquis.
Christoffel Vañ Hove.
Jan Baptista Rogge *is gaen woonen tot Paris*
Gysbrecht Leytens.
Michiel Verhagen.
Adriaen De Scheppere.
Merten Jacobs.
Michiel Snyders.
Peeter Smidt.

Jan Della Faillie.
Chrisostomus Vañ Goes *is gaen woonen tot Gend.*
Guilliam Van Can.
Geeraert Vriendt, den jongen.
Hans Van Helen.
Hans De Grave.
Niclaes Niclaessen Van Cretoen.
Mr Guilliam De Bie advocaet en licentiaet in beyde de rechten *is gaen woonen tot Brussel.*
Henrico Correa, vertrokken naer Goa in Indien.
Francesco Correa.
Alexander Vañ Goes, licentiaet in beyde de rechten.
Caesar Della Faillie.
Nicolaes Vel.
Guilliam Caluart is gaen woonen naer Sevillien.
Hubert Du Hott.
Jan Vinck.
Laureys Goubau.
Herman Van Wamele.
Andries De Bie.
Jan De Barlaymont.
Tilman Alen.
Jan Pynappel.
Herman Van Ommel.
Peeter Anthony.
Hans Hermans den jonghe.
Jan Vañ Broeck.
Augustyn Saboth *is gaen woonen tot Luyck.*
Gaspar Sweerts.
Jan Van der Ast.
Osias Beet.
David Vauxseul.
Bartholomeus Balbani.
Peeter Vañ Schelstraten.
Pauwels Du Jon.
Joris Van Woulputt.
Anthony Cornelissen.
Guilliam Van Aelst.
Hans De Greue.
Peeter Van Hecke.
Michiel Peri.
Jan Baptist De Latre.
Peeter Della Faillie.
Philips Bocx.
Bartholemeus Garbrant.
Jacques Sucquet.
Cornelis Knyff.
Simon Vañ Willighen.

Het inkomgeld was negen en de jaerkosten twaelf guldens en vyf guldens voor de maeltyd van twee dagen, het welk elken gildebroeder betalen moest, gelyk men in de rekeningen aengeteekend vind, en waer by in ontfang staet:

‘Van mynen Eerw. Heeren Burgemrēn en Schepenen dezer stadt tot een vereeringhe van de personagien, om datse hun welgedragen hadden int spelen opt stadthuys van de tragedie van *Cyrus* gl. 18.’

> *Daer agter volgen de eergiften aen de kamer mildadiglyk gedaen*, *en alhier tot gedagtenis aengeteekend.*

Een incarnaden sattynen rok van silveren grond, door *Balthasar Charles.*
Een diergelyk kleed blauw met silveren grond, door *Peeter Della Faillie.*

WAPEN DER FAMILIE DELLA FAILLE.

Het swart sattyn met silver grond tot een rok, door *Peeter Vañ Schelstraten.*

Een swart satynen kleed met gouden grond, door *Gaspar Sweerts.*

Een dozyn dobbel christalline Veneetsche glazen, door *Bartholomeus Balbani.*

WAPEN DER FAMILIE BALBANI.

Een fluweelen tabbaert, den grond incarnadien en violetten bloemen, met andere dierbare cieraden tot het teurspel van *Nero*[1] en daer en boven den schakel van zilver met zyn wapen, door *Jan Van der Ast*, Deken.

Guilliam Van Nieuwelandt heeft het etsen van eene koperen plaet, door hem op veertig guldens geschat, aen de gilde geschonken. - Peeter Franchoys Mackereel schoncken onder hen beyde 20 guldens.

Guilliam Van Aelst, Ouderman, gaf eenen indiaenschen sluyer, als ook *Guilliam Van Can*, Prins der personagien; gelyk de stof tot twee sluyers door *Adriaen De Schepper*, Prins der personagien, vereerd is.

Maer den ouden Prins *Jan Van der Goes*, den jongen, heeft de kamer vereerlykt met eene zilvere vergulde ark waerin het duyfken met den olyftak vliegt, ter weerde van zes honderd veertig guldens.'

In de uytgave dezer rekening is voor de geschiedenis merkweerdig, dat deze rhetoryke kamer op den tweeden Sinxendag vierde *God den heyligen Geest*, uytdeelder van alle goede gaven, als den genadigen beschermer der gilde, met plegtige misse gezongen door dry capellanen, muziek en byaertspel, binnen de choor der Cathedrale, waerby ook de zes stadsspeellieden met trompetten en timballen tegenwoordig waren.

By dit denkbeeld blykt verders in de rekeningen, met wat luyster den *Olyftak* zyne leerzame oefeningen en tooneelstukken heeft bekostigd en uytgevoerd. Deze aenhalingen zouden al te wydloopig zyn; nogtans dient hierby gevoegd te worden, hoe men van ouds gewoon was, de dicht- en redenryke kunsten te loonen, en het is te bemerken in de uytgaven, dat op 6 juny 1616 betaeld is aen den facteur voor het treurspel van *Cleopatra* te maken en een vereerspel, lang samen 2044 regels, daerin begrepen eenige kaerten of omzenddichten, tegen eenen gulden zestien stuyvers 't honderd, in het geheel voor dichtloon zes-endertig guldens en twaelf stuyvers.

Aen den zelfden voor het rollen van 1882 regels tot zes stuyvers 't honderd, in 't geheel vyf guldens en dertien stuyvers.

(1) Deze tragedie van *Claudius Domitius Nero* is gemaekt door Guilliam van Nieuwelandt, ouderman en appellist van den *Olyftak*, en door hem ten jare 1618 aen *Jan Van der Ast*, deken van dezelfde gilde opgedragen, en dit zelfde jaer by Guilliam Van Tongheren alhier gedrukt.

Gelyk op 30 augusti 1617, betaeld is aen den zelfden facteur *Hans Ysermans*[1] voor 't maken van een vereerspel lang 408 regels en het treurspel van *Cyrus* lang 1924 regels, samen 2332 regels, tot eenen gulden 16 stuyvers 't honderd, de somme van twee en veertig guldens, en voor het rollen of uytschryven der rollen van dezelfde tooneelstukken tot zes stuyvers de honderd regels, in 't geheel zeven guldens. Het gemeld treurspel was door order van Myne Heeren Borgemeesteren en Schepenen dezer stad op 't stadhuys vertoond den 22 augusti, en den 24 en 27 derzelfde maend op de kamer dezer gilde, uytwyzens de rekening, gelaudeerd en geapprobeerd voor jonk.r *Pauwels van Halmale* en jonkr. *Lamoral vān Berghe*, schepenen, daertoe gecommiteerd op 27 september 1617.

Onderteekend by den Raed-secretaris A. Della Faille.

Behalve deze voorbeelden, bemerkt men in de rekening, sedert 29 september 1617 tot den 30 derzelfde maend 1619, gedurende den dienst van *Jan Van der Ast* als deken, *Guilliam Van Aelst* en *Peeter Vañ Schelstraten* Oudermans, dat deze Gilde aen Wierck Somers betaeld heeft voor 't maken van den gouden penning voor den facteur *Hans Ysermans,* wegende 1 once 1 ½ engelsche, tegen 34 guldens

10 stuyvers de once	f. 37. 1 ¾.
Voor het fatsoen van den zelfden penning	f. 8. 10.
En voor de gouden keting	f. 5. 15.
	———
Welke eergift vervolgens bedroeg de somme van	f. 51. 6 ¾

Daer en boven is aen den zelfden facteur, op 5 july 1619, betaeld voor het maken van de Pastoralle en andere tooneelspelen en sonnetten of klankdichten, twee en tachentig guldens twaelf en een halven stuyver, waeronder den loon aen den hermaker van de accoustrementen of tooneelkleedsels, begrepen is.

(1) Jan Ysermans heeft uytgegeven: een boekjen, in-8o oblong, voor titel voerende: *Triumphus Cupidinis*, *jnhoudende veel schoon stichtighe eñ seer vermaeckelycke liedekens*, *eñ andere ghedichten*, *verciert met veel loffelycke sententien*, *als oock sommighe epitalamien*, *bruyloft liedekens en andere poemata door Joan Ysermans*, *facteur van de Gulde van den heyligen Geest die men noemt den Olyf-tack. 't Antwerpen by de weduwe Jacob Messens*, *op de Lombaerde veste*, *in den Gulden Bybel*, *Anno 1628.* Dit boekje is door hem opgedragen *aen den wysen*, *voor-sinnighen*, *geleerden*, *taelrycken en seer lof-weerdighen heere Joan van Hincxthoven*, *Doctor in de medecynen*, *Raet*, *ende Generael van de Munten der Co. Mag. in de landen herwaerts over als Burgondien*, *Brabant*, *Vlaenderen*, etc. In dit boekjen staen eenige liedekens gezongen op verschillige spelen, als: een, in het spel van *Acartus*, koning van Persiën, gespeeld op den *Olyftack*; een in de pastorale van *Euresteus*, gespeeld op de zelfde kamer; twee, gezongen in het treurspel van *Hercules;* een ander, gezongen in het spel van *Pan* en *Syringa;* een, in het spel van *Grisella*, gespeeld op de kamer van den *Olyftack*; een ander gezongen van de herders in het zelfde spel; een historielied, gezongen in het spel *Atheneus*, later genaemd *Eudotia*, gespeld op den *Olyftack.*
En een boekjen voor titel voerende: *Encomium matrimonii, inhoudende een bruyloftspel*, *epitalamien ende sommighe liedekens door Joan Ysermans*, gedrukt als het voorgaende op zelfde formaet en jaer.

*Het bruyloftspel gemaekt en gespelt op de bruyloftfeest van Abraham Van Horne en Jo*e. *Magdalena Vander Vorst. De Nederlandsche Poemata inhoudende sonnetten en liedekens*, *grafdichten en andere.* Zelfde formaet en jaer.

Hierby is nog te weten, dat aen M. *Aertus van Vden*, voor het schilderen van twee antieke mutsen, eenen gulden is betaeld.

In den jare 1618 hadden den Prins, Deken, Oudermans en andere supposten van den *Olyftak* aen de Heeren Markgrave, Burgemeesteren en Schepenen dezer stad verzogt eenige puncten en artikelen te willen goedkeuren, die noodzakelyk en oorbaerlyk konden wezen tot onderhoud van het goed order derzelfde gilde, dewelke het rapport gehoord hebbende, de volgende artikelen vergunden, hier letterlyk volgende, zoo als zy aengeteekend staen in den Ambachtboek, A^{o} 1589 tot 1641, fol. 13, vol. III.

WAPEN DER FAMILIE VAN VARICK.

'Wy Henrick Van Varick Ridder Borchgrave van Bruessele Heere van Bauwel, Olmen en Boondael, schouteth der stadt van Antwerpen en Marckgrave s'landts van Rhyen ende wy Borgermrēn, Schepenen ende Raedt derselver stadt. Doen kondt allen den genen die dese lrēn sien of hooren lezen. Alsoo Heer Henrick van Etten Riddere onsen mede Schepene in wette van wege den Prince, Dekens, Oudermans ende andere supposten vān Gulde van den Heyligen Geest die men noempt den *Olyftack* binnen dese stadt, ons hadde verthoont hoe dat sy onderlingen hadden geconcipieert sekere poincten ende ārten de welcken nootelyck en de oirboirlyck waeren tot onderhoudt van de goede policye derselve Gulde, soo ist dat wy des voors: Heere Hooftmans rapport gehoort hebbende geapprobeert ende geconfirmeert hebben ende voor soo vele des van noode soude moghen wesen, hebben der voors: Gulde gegunt eñ geaccordeert gunnen ende accorderen mits desen de poincten en arlen hier naervolgende:

1. Inden jersten dat niemandt en sal moghen comen jn dese confrerie ten sy saeke dat hy professie doe van het Catholicq Apostolicq ende Roomsch geloove ende dyen volgende doe eedt nae costume jn handen van den hooftman oft die gene die daer toe by den selven gecom̄itteert sal syn.

2. Item die gene die hem sal willen begeven jn dese confrerie sal moeten betaelen aen den Deken voor het jncomgelt achtien guld tot xx strs. den gulden ende thien stuyvers aen den cnaep ende voorts alle jaere voor jaercosten sesse guldenen eens ontrent het Hoochtydt van Sinxen. Behoudelyck alsser occurreren extraordinarisse costen van triumphe, processien oft diergelycke dat jn alsulcken geval d'augmentatie sal geschieden soo dat met die van den Eedt jn pnt̄ie van den Hooftman goet gevonden sal worden.

3. Item dat niemandt hem en sal vervoorderen op de caemer te lasteren den naeme Gods noch van syne lieve Heyligen oft de selfde ydelyck inden mont te

nemen noch oock hem te moeyen met eenige saecken aengaende des kercken dienst 't elcken op de verbeurte van hien stvsr.

4. Item sal dese confrerie worden geregeert by Hooftman Prince Deken ende twee Oudermans.

5. Van de welcke de Prince sal moeten voldienen den tydt van dry jaeren ende den Deken twee jaeren al malkanderen vervolgende des es den Prince gehouden binnen synen tydt den Prinsdom te verheffen met eene heerlycke referynfeeste totte welcke hy sal gehouden syn op te stellen ten minste de quantiteyt van vyftich pondt tens, voor giften oft pryzen.

6. Item zal men alle twee jaeren kiesen eenen nieuwen Deken de welcke beneffens twee Oudermans dienende (nochtans alleen) hebben sal d'administratie vanden onfanck ende vuytgeven, ende teynden van synen tydt schuldich wesen daer aff rekeninge te doene voor den Hooftman ende Prince mitsgaders ter presentie van twee heeren Schepenen ende eenen Secretaris deser stadt tot dyen eynde by de Magistraet specialyck te com̄itteren.

7. Sal oock den affgaende Deken overleveren jn handen van den aencomenden Deken by goede specificatie de meublen ende voorts allen tgene de camer eenichsints js toebehoorende, behoudelyck dat den selven affgaenden Deken van syn achter wesen sal moeten worden gerenbourseert by den aencomenden vuytterlyck een maendt nae dat de rekeninge sal syn gedaen.

8. Item soo wanneer de keus oft veranderinghe van den Prince zal worden gedaen zullen jnsgelyckx gecoren ende vernieuwt worden de twee Princen van de Personagien.

9. Item salder alle sesse maenden gecoren worden eenen Breuckmeester dye welcke gehouden sal syn de sorge te draege over alle breuken t'ontfangen ende daer jnne negligent bevonden synde sal de breuken selver moeten opleggen ende goetdoen ende soo wie blyft jn gebreke des gemaent synde ten lancxten binnen acht daeghen synen breuck te voldoen sal daer vore met parate executie mogen worden bedwongen.

10. Item sullen alle liefhebbers tusschen Bamis en̄ halfft Meert, gehouden syn te compareren op de caemer vuytterlyck alle vier weken eens des sondaechs nae den dry vren alswanneer aldaer vergaderinge sal wesen tot savonds ten acht vren toe maer die gene die vier sondaegen achtereen hun absenteren sullen verbeuren thien stuyvers. Ende de comparanten sullen t' elcken als sy wech gaen betaelen sesse stuyvers eens sonder dat yemant van̄ confrerie sal vermogen eenige vremde persoonen alsdan mede te brengen ten waere saeke dat sulcx geschiede met advis oft voorwete van̄ Deken op pene van twintich sts.

11. Item soo wie van dese confrerie hem compt te begeven ten houwelycken state oft come te sterven sal van desselfs wege betaelt moeten worden de somme van sesse guldenen maer wie levendich vuytte confrerie sal scheyden js gehouden dobbel gelt en namentlx. twelf guld. te betaelen.

12. Item en sullen geen Liefhebbers oft Personagien vermogen eenige spelen te spelen ten sy saeke datse den facteur die voor al jn handen hebben gegeven die welcken alsdan gehouden sal syn de selve te com̄u-

niceren aen de Dekens ende Oudermans opde verbeurte van sesse guld. respectivelx. Oock en sal den facteur niet vermogen yet te laeten spelen ten sy dat hy de Dekens ende Oudermans syn werck jerst sal hebben laeten sien jnsgelycx oupds penne van sesse guld.

13. Item sal niemant vermogen eenige spelen te componeren raeckende tcatholicq geloof oft eenichsints misbruyken de Schriftuere, noch oock eenige andere dan die by den Visitateur der boeken toegelaeten sullen worden.

14. Des gelycx en sal noch Guldebroeder noch Personagie vermogen eenige caerten vuyt te geven ten sy saeke dat de selve voor al sullen wesen gethoont aen de Dekens ende byde Visitateur oversien maer sullen daer en boven gehouden syn aen de selve te communiceren alle de caerten die van buyten sullen worden gesonden waer vore de facteur goede sorge sal moeten draegen. Op pene dat de gene die contrarie doet telcker reyse verbeuren sal twintig st., ten waere dat den facteur op manne waerheyt verclaerde daer van niet gehoort oft geweten te hebben.

15. Item opden feestdach van dese confrerie wesende den tweeden Sincxdach sullen alle de Guldebroeders gehouden wesen te compareren juden heyligen dienst der missen aleer het Evangelie sal wesen gesongen op pene van thien stuyvers.

16. Item soo wanneer de Guldebroeders hunnen feestdach sullen houden ende vergaeren ter maeltyt om zamen vrolyck te wesen sullen gehouden syn alle te compareren ende te betaelen hooft voor hooft vier guld. maer de gene die absent blyft sal evenwel zyn contingent moeten betaelen ten waere dat hy sieck oft vuytter Stadt waere ende dat hy daer van goets tyts aen den Deken hadde wete gedaen in welcken gevallen hy sal gestaen met halft gelt naementlyck twee guldenen.

17. Item sullen oock gehouden syn te compareren soo wanneer datter eenige Referyn oft Prince feesten sullen worden gehouden ende den cnaep de wete sal hebben gedaen aen alle die van de confrerie des soo wie niet en compareert sal verbeuren sesse stuyvers.

18. Item sullen oock de Prince Dekens Oudermans ende oude Dekens schuldich syn ter extraordinarise vergaderingen ontboden wesende te compareren op de caemer soo wel als de gemeyne Guldebroeders op pene by aldyen den Prince blyft jn faulte van te verbeuren sesse guld. den Deken dry, de Oudermans ende oude Dekens elck hunder dertich stuyvers.

19. Den Prince van de Personagien ende den Breuckm^{r}. jn faulte vallende als immediatelyck te voren wordt geseyt sullen telcke reyse verbeuren vyftien stuyvers.

20. Item de Guldebroeders geroepen wesende tot eenigerhanden vergaderingen sullen gehouden syn precis op de gestelde vre te letten op pene dat soo wie soo laet sal syn gecompareert dat alle de namen sullen wesen opgelesen verbeuren sal thien stuyvers. Teweten een gemeyn Guldebroeder ende de gene in officie wesende op den voet als in de just voorgaen ar̄len deser respective gestatueert is.

21. Item zoo wanneer dese confrerie sal vergaderen op haeren feestdach oft op eenige andere vergaderingen en sullen de guldebroeders niemant ter maeltyd mogen medeleyden. Ten waere by consente van den Hooftman, Prince oft Deken op pene van het dobbel te moeten betaelen ende daer toe noch te verbeuren sesse guldenen voor den aultaer.

22. Item soo wie hem vervoordert eenen vrindt mede te brengen oft den Deken oft Oudermans moeyelyk valt ten selven daege als men op de caemer speelt om eenen penninck oft twee meer te hebben voor eenige vrienden sal verbeuren voor elcken persoon twee guldenen dan sal alsulcken versueck mogen doen, eenen dach oft twee te voren als wanneer hem geen audientie en sal worden geweygert noch pene geheyscht.

23. Item op den selven dach men op de caemer speelt sal de deure aen straete beneden wezen gesloten soo sane als de clocke halver vier sal syn geslaegen alsoo dat niemant nae dyen tydt en sal worden ingelaten ende dat om ordre te houden dat hem eenyegelyck goet tyts op de caemer laeten vinden.

24. Item soo wie eenigen twist onder die van de confrerie maekt tzy met woorden oft wercken sal elcke reyse verbueren eenen gulden ende soo tselve te meer reysen gebeurde sal den selven persoon met advis van den Hooftman Prince Dekens ende Oudermans van de caemer worden gebannen.

25. Item oft soo geviele dat onder die van de confrerie eenigen twist gerese en sullen malcanderen daerom in cas van injurien niet vermogen in rechte te trecken dan sal tzelve different by den Hooftman Prince ende Dekens van de selve caemer (ist doenlyck) geaccord ende gemodereert moeten worden ende soo 'tzelve jn dyer voegen niet en can geschieden, sal alsdan hen vry staen daer jnne te doen soo hunnen raedt sal gedraegen.

26. Item en sullen oock op de caemer niet vermogen te spreken van eenige coopmanschappen weddinghen lotherijen caertspelen verkeeren ticktacken oft teerlingen op pene van sesse stuyvers.

27. Item soo wie eenich gerucht oft geclap sal hebben gemaeckt ter wylen dat het spel word geproeft ende daeroppe by den Breuckmeester is gecalengiert sal telcken verbeuren twee stuyvers.

28. Item alle comparitie daeghen naer noene sal gehouden wezen op de caemer te compareren een van de Princen van de Personagien ofte den Facteur ende dat by beurte om rechters te wesen van tgene dwelck om prys soude mogen syn gepronontieert oft gecompareert(1) op de pene telcken van thien stuyvers ende sullen dien aengaende partyen hun hebben te submitteren sonder eenige replicque oft tegenseggen op pene van twintich stuyvers.

29. Item sal den accoustrementmr̄ gehouden syn sorge te dragen voor alle de cleederen en andersints die hem by den facteur ingeschrifte sullen worden gegeven op pene van dry guldene.

30. Item en sal den facteur oft andere die componeren niet vermogen op eenige persoonen caemers oft componisten schimpen te maeken op pene van vuytte caemer gebannen te worden.

31. Item sal den cnape gehouden syn alle vergaderingen corts nae den noen voor den dry vren te compareren op de caemer om aldaer gereet te maecken tgene datter van noode soude mogen wesen op de pene van vyff stuyvers alle reyse.

32. Item soo wanneer de personagien eenich spel moeten proeven sullen sy gehouden syn op de caemer te compareeren ter gesetter vren die welcke hun door den knaepe sal ontboden wesen ende in faulte blyvende sullen elcke reyse verbeuren sesse stuyvers waer aff deen helft wesen sal tot behoeve vān caemer en̄ dander helft van̄ personagien.

33. Item sullen alle personagien gehouden syn te spelen alsulcke rollen als hunlieden gegeven sullen worden by den Facteur ende Prince vande personagien sonder contradictie op pene van twee guldens.

34. Item en sullen de personagien niet vermogen te spelen op eenige bruyloften banquetten oft feesten sonder consent van der Prince oft Deken op de verbeurte telckens van twintich stuyvers.

(1) Gecomponeert?

35. Item sullen alle personagien schuldich syn gespeelt hebbende hunne rollen terstont wederom overteleveren aen den Facteur van de caemer op de verbeurte van thien stuyvers.

36. Item soo wanneer als yemant van de confrerie compt afflyvich te worden sal den knaep ommegaen ende een ieder de wete doen om tesselfs afflyvigens begraeffenisse te compareren ende soo wie niet en compareert (ten sy dat hy sieck oft vuytter stadt waere) zal verbeuren thien stuyvers tot behoeff van de caemer waeraff den knaepe sal moeten notitie houden ende oft hy in gebreke bleeff den Breuckmeester de gebrekende persoonen over te brengen soo sullen de breucken tsynen laste worden verhaelt.

37. Item als yemandt van de selve confrerie compt aflyvich te worden ende dat d'erfgenaemen desselfs die van de confrery weygeren ter begraeffenisse te roepen sullen teszelffs aflyvigen erfgenaemen tot profyte van de caemer gehouden syn te betaelen de somme van vyftich guldenen eens dies sal den knaepe gehouden syn aen de zelve erfgenamen van tgene verhaelt is goets tyts de wete ende advertentie te doen waer vore den selven knaep voor zyn ommegaen sal genieten van wegen de caemer achtien stuyvers eens.

38. Item alle Guldebroeders van hier vertreckende met intentie van elders te resideren sullen gehouden syn binnen dese Stadt alsulcken ordre te stellen dat op synen tydt de jaer costen van de caemer worden betaelt op pene dat wie sulcx geomiteert sal hebben te doen sal gehouden syn van nieuws aen te betaelen volcomen incomgelt als hy wederom gekeert sal syn, ende de confrerie vañ *Olyftack* als vore begeert te frequenteren en des nietemin als alle andere syn dootschuld betaelen.

39. Item sal voorts moghen worden geobserveert al tgene meer blyckt vuyts des caemers boek van rekeningen van oudts altyts op de selve caemer geplogen te syn ten minsten voor soo vele als by den Hooftman metten dienende ende ouden eedt bevonden sal wesen redelyck ende proffytelyck te syn.

40. Item sullen alle de voorverhaelde breucken jnkomgelden dootschulden ende diergelycke ongelden staen tot reele ende parate executie. Reserverende wy Schouteth ende Wethouderē ende onse naercommers jn alle ende jegelycke de poincten voors. volkomen macht die te moghen minderen meerderen oft veranderen daer aff ende toe te doene soo dikwils ende menichwerven als ons ende hen oirboirlyck duncken en gelieven zal. Sonder argelist ende destoirconden hebben wy Schouteth der voorz. stadt van Antwerpen en Marckgraven slandts van Rhyën onsen segel ende wy Borgermīren Schepenen ende Raedt den seghel ten saeken der selver stadt desen līren doen aenhangen op den achtienden dach der maendt Aprilis des jaers Ons Heeren dusent sesse hondert en achtiene.

(Onder staet) Gecollationneert ende bevonden te accorderen mette origenele acte, by my secretaris der stadt van Antwerpen.
(geteekend) A. ROOSE.

In den Requestboeck 1618, fol. 220, leest men eene vraeg van Prince, Dekens en Oudermans, om te mogen gebruyken de Staten-Kamer, op het stadhuys, om daerin hun treurspel van *Nero* te spelen, luydende aldus:

Aen Myne Ed. H^{n}.

Verthoonen Prince Dekens Oudermans ende andere supposten van die gulde van den Heyligen Geest die men noempt den Olyftack binnen dese Stadt hoe dat sylieden tot eer ende recreatie van UE. op dynstdach naer den ommeganck naer

noene ten dry vren geerne souden representeren sekere tragedie van Nero waertoe sylieden geerne souden employeren VE. groote camere oft staete camere op den stadthuyse alhier gelyck sy tanderen tyde met consente van UE. die hebben gebruyckt. Bidden daeromme UE. gelieve by apostille op de margie deser den heeren Tresoriers eñ Rentmrē te ordonneren ten eynde Syl. gelieven tegen vrydage naest te acht dage tot deser Stadts coste jnde voors^{e} camere te doen stellen een tonneel oft stellagie daer en boven dragen d'oncosten vant behangen van laec̄k tapyten eñ andere appendentien soo van speelieden als anderssints naer gewoonte. Ende daerenboven hen supłt. te consenteren dat tvoors^{e} tonneel oft stellagie met behangen vañ tapyten en laecken aldaer soude mḡen blyven tot sondaechs daer naer overmits sy sdonderdaechs eñ sondaechs de selve tragedie souden geerne reitereren tot recreatie van der gemeynte eñ vremdelingen als dan in de Stadt wesende behoudelyck sy supłt. deselve twee leste daegen sullen draghen doncosten alsdan te geschieden. Dwelke UE. doeñ.

Advis van Tresorier en Rentmrē om tselve gehadt voorts geordonneert te worden naer behooren.

Actum 30 Mey 1618 geteekent BRANDT.

Daer naer gehadt tvoors.^{e} advis Myne Heeren Borḡm. en Schepēn hebben den supplt. tot onderstant van de oncosten in desen Vmelt gegunt de somme van acht en tachentich guld. xiiij st. naer luyt der rekeninge hier mede gaende sonder nochtans tselve te trekken jn consequentie.

Actum 22 dach Augusty xvj^{c} achtien geteekent J. BRANT omnibus presentibus.

Verders wierden in de jaren 1618 en 1619 als gildebroeders aengenomen, onder eed en mits het inkomgeld van 18 guldens te betalen, namelyk:

Jacobus Aertsen.
Jaecques De Moor.
Daniel Van Hamel.
Peeter Makereel.
Franchoys Makereel.
Antoni Van Deynum.
Hans Boelaert, den jongen.
Michiel Boutens.
Hans Snyers.
Carel Collaert.
Jean Collaert.
Laureys Smisman.
Hans Weerts.
Joris Veeckemans
en Peeter Le Febure.

Dit blykt uyt de rekening gedaen op 3 october 1619, voor *Cornelis De Wyse* en jonkheer *Lamoral vañ Berghe*, schepenen, en Mr. *Alexander Della Faille*, secretaris deser stad, als commissarissen uyt de wet. - Den *Olyftak*, alzoo herbloeyende, gaf ook vruchten van vernuft aen deze kamer, waervan *Jan Van der Ast* heeft aengeteekend te hebben bekomen, ten tyde van zyn dekenschap, op hare blazoenfeest, na gemelde blazoenen:

1° Een blazoen van de *Violieren*, vercierd met eenen zeer kunstryken bloemenkrans, geschilderd door *Breughel*, den jongen, *Franck*, *Sebastiaen Vrancx* en *Hendrick Van Baelen*[1]. *Wt jonste versaemt.*

2° Een blazoen van de *Goudbloem*, met nog een ander slecht blazoen. *In deuchden groeijende.*

3° Van 's Hertogenbosch, een blazoen van de kamer van *Moyses Braembosch Vierich groeijende.*

1 De bloemenkrans was het werk van Jan Brueghel, den fluweele, de figuertjes waren uitgevoerd door Frans Francken, den jongere, Sebastiaen Vrancx en Hendrik Van Balen, den oude. - Aenteekening van TH.V.L.

4° Een blazoen van de kamer de *Pioen*, tot Mechelen. *In principio erat Verbum.*

5° Een particulier blazoen van Mechelen.

6° Een diergelyk van eenen Antwerpenaer.

7° Gewonnen, op de feest der *Jennette* tot Lier, door den facteur *Jan Ysermans*, den derden prys, zynde eenen zilveren lepel, op de vrage: *Welck den mensch schadelycx was en niet cost derven?*

8° Op de zelfde feest den tweeden prys van het boertig refereyn, bestaende in eenen tinnen kandelaer.

9° Op de genoemde kamer tot 's Hertogenbosch, van het blazoen, te samen begrepen den besten zin en schilderkunst, den oppersten prys.

Door den facteur *Ysermans* verdiend den tweeden prys, zynde eenen zilveren beker, op de vrage: *twelck de meeste plaeg was*, *die Godt den mensch kan toeseynden?*

Door *Hans Janssens* voor den besten zin in het best prononceren, eene tinnen schotel met een bekerken.

Door *Peeter Van Langendonck*, knaep, gewonnen twee tinnen kandelaren. Den knaep moest ook wel ter pen zyn, daer hy in het jaer 1616 reeds de rollen van het treurspel van *Saül* voor den gewoonen loon van zes stuyvers de honderd regels, had uytgeschreven.

Tot Mechelen, op de kamer van de *Pioen*, voor den tweeden prys van de meeste werken eene tinne wynpint van kamers wegen.

En door den genoemden knaep daer ook gewonnen voor tweeden prys van het prononceren eenen tinnen schotel: welke feest, tot Mechelen gehouden op de kamer de *Pioen*, den 3 Mey 1620, wy wydloopiger hebben beschreven, toen wy over de rhetorykkamer de *Goudbloem* hebben gehandeld.

Overgaende van deze rhetorische oefeningen tot onze historische aenteekeningen, vind men dat het dekenschap, tot 12 september 1620, voor een jaer vervolgd wierd door:

Jean Van der Ast, als *Deken*,
Peeter Van der Schelstraten, als *Mede-Deken*,
Michiel Perry en Jean Vincque, als *Oudermans.*

Onder wier dienst als Liefhebbers ingekomen zyn:

Peeter Brasseur.
Sebastiaen Daems.
Anthoni Van Neulegum.
Nataly Geeraerts.
Francoys Makereel.
Peeter Makereel.

En als Gildebroeders zyn geëed:

Jan Haccart.
Peeter Couuyn.
Bartholomeus van Houe.
Peeter Van De Wal.

Zulks blykt uyt de ontfangsten der rekening, gedaen door Heer *Lancelot 't Serraets*, Ridder, Oud-Borgemeester, Jonkr. *Philips van Vlierden*, schepen, als commissarissen

uyt de wet, op 30 october 1620, en onderteekend by den stads-secretaris *A. Della Faille.*

Gedurende den dienst van:

Peeter van der Schelstraten, als Deken,
Michiel Perry, als *Mede-Deken*,

Jan Vincque en Jan Della Faille, *Oudermans*, wierd de doodschuld van twaelf guldens betaeld door *Michiel Butkens.*

Als *Peeter Della Faille* Prince was, zyn ingekomen als gildebroeders:

Peeter de Vos.
Jan Della Faille.
Cornelis Van den Broeck
en Hend.^{k} Verstock, als liefhebber.

Tot het maken van eenige accoustrementen of tooneelkleedsels wierd tot eergift aen de kamer gegeven de somme van 109 guldens en 10 stuyvers door den prins *Pietro Della Faille*, *Michiel Perry*, deken, *Jan Vincque*, *Guilliam Van Can, Alexander Vander Goes*, *Christoffel Vanden Houe*, *Adriaen De Schepper* en *Hans Snyders.* Den deken *Peeter Vander Schelstraten* vereerde eenen turkschen tabbaert van fyn zilveren laken met goud gebloemd, en gevoederd met rooden dobbelen taf.

De stoffe tot een kleed van wit gebloemd satyn, wierd betaeld door den Ouderman *Jan Della Faille;* een taffakleed wierd gegeven door den oud-Deken *Jan Vander Ast*, en een in geelen en zwarten boerentaf, door den Ouderman *Van Aelst.* Den Prince *Jan Vander Goes* beloofde een kleed voor de personnagiën.

Op de refereynfeest der kamer van de Pioen tot Mechelen, waer den Deken *Van der Schelstraten*, zich op zynen eygen kost begaf, wierd gewonnen den tweeden prys van het componeren van het blazoen, bestaende in twee tinnen schotels, wegende 20 ponden, door den facteur *Jan Ysermans*; den derden prys van de schilderkunst, zynde eene schotel van 8 ponden tin; den derden prys van 't schoonste vercieren, zynde eene schotel van 6 ponden tin.

Den hoogsten refereynprys van de philosophieleer, wezende eenen tinnen stoop van 12 ponden tin, is gewonnen door *Guilliam van Nieuwelandt*[1].

Den hoogsten prys van den besten regel, zynde eene schotel van 3 ponden, door den facteur *Ysermans.* Den tweeden van den besten regel, eene schotel van 2 ponden tin door den voors. *Van Nieuwelandt.*

Den hoogsten prys van het poëtelyk liedeken, wezende eenen tinnen stoop van 9 ponden, is gewonnen door *Hans Janssen.*

(1) *Guilliam Van Nieuwelandt* heeft zyn poëma van den mensch, inhoudende d'*ydelheyd des werelds*, *d'ellende des levens. ende de rusie des doods*, den 28 meert van den jare 1621, in 2040 verzen, aen *Jan Coomans* prince der gilde van de *Violieren* dezer stad, opgedragen. Hetzelve is in gemeld jaer by *Guilliam Van Tongheren* binnen Antwerpen gedrukt. Vele van zyne vrienden hebben hem over dit stuk met hunne verzen vereerd, en onder meer andere, *Franciscus Sweertius*, met de volgende in 't latyn:

Guilielmo Van Nieuwelandt Amico Opt. Max. Franciscus Sweertius,
Mors Homo, Vita tibi vitam Guilielme, dederunt,
Atque dabunt vitam cetera scripta tua.
Tu superas omnes, nostra hac aetate, Poëtas,
BELGICA te merito cingat honore caput.
Hoc est vivere, ut secundo vivas:
Hoc est mori, sic vivere, ne quid mors delibet.
Non moritur, qui sic vivet;
Non vixit, nisi qui sic moritur.

Dit blykt uyt de rekening op 5 november 1621, voor Jonker *Charles De Merre*, Binnen-Borgemeester, en *Robert Tucher*, Schepen, gesloten en gepassserd, onderteekend by den secretaris *J. Kieffel.*

Van 1 October 1621 tot October 1622 was:

Jan Vincque, *Opper-Deken*,

Peeter Van Hecke, *Mede-Deken.*

Jan Della Faille en Jaques Sucquet, Oudermans.

Dit blykt aen het hoofd der rekening, gesloten op 13 october 1622, voor heer *Jan Happaert*, Ridder, en Jonker *Pauwels van Halmale*, Schepenen, zynde onderteekend *A. Roose*, als medecommissaris en secretaris. In deze rekening dient tot de historie dat in de gilde ontfangen is: *Jan Ryckaert*, als liefhebber, *Jaques Saverys*, wier stamnamen, den laetsten doorgaens *Savery*, zyn vermaerd onder de kunstenaren van deze gedenkweerdige eeuw.

Alsdan volgden in dienst:

Peeter van Hecke, als *Deken*,

Guilliam Van Can, *Mede-Deken*,

Jaques Sucquet en Franchoys van den Per, Oudermans.

Alsdan was *Guilliam Caluaert* Prince, en ontfing in de Gilde als liefhebbers:

Abraham Verspreet.
Jacques De Letter.
Jaques Breyel.
Peeter Fourment.
Hendrik Van der Ast.
Arnoult Lunden.
Jan Nys.

Jan Van Haelbeeck, generael van der munte alhier.

Gillis van Heyden, waradyn van der munte alhier.

Dit bewyst het inkomgeld van 18 guldens, dat gebragt is in ontfang der rekening, gesloten op 30 december 1623 en gepasseerd voor Jonker *Robrecht Tucher*, Schepen, en den Secretaris *Alexander Della Faille*, als commissarissen uyt de wet.,

Den nog genoemden *Guilliam Van Nieuwelandt* droeg den 1sten mey 1624 zyne *AEgyptica of Egyptisch treurspel van Marcus Antonius en Cleopatra*, aen den heer *Gillis Fabri*, Greffier dezer stad en Prins van de kunstryke gilde van St-Lucas die men noemt de *Violieren*, op. Dit treurspel op den regel: *wanhoop, nydt en dwaes beminnen*, *reden*, *deught en eer verwinnen*, is den zelfden dag op de kamer der *Violieren* gespeeld, hetwelk men in de beschryving derzelfde Gilde aengeteekend heeft.

Den 13 meert 1624 verkreeg de Gilde de apostille van het Magistraet, hun toestaende op hun request dat al wie de kamer verlaet en uytscheyd, de schuld naer advenant van zyn deel moet betaelen; alsook dat de bondschulden moeten voldaen worden. *Requestboek, 1° fol. 69.*

Na het afsterven van *Hendrick Van Etten*, Ridder en Oud-Borgemeester dezer stad, was in het hoofdmanschap der Gilde opgevolgd Heer *Joan Van Stembor*, Ridder en ook Oud-Borgemeester derzelfde stad, en in het Opperdekenschap *Guilliam Van Can, Jan Della Faille*, Mede-Deken, *Jaques Aertssens* en *Michiel Verhaghen*, Oudermans, gelyk het blykt uyt de rekening op 6 juny 1625, gedaen voor Jonker *Hendrick Van Etten*, schepen, geteekend *A. Della Faille*, en waerby betaeld is aen *Jan Collaert*, voor het snyden van de beeldekens-plaet, zes guldens.

Sedert 2 september 1624 waren met meerderheyd van stemmen der Gildebroeders gekozen en hadden ook den eed gedaen in handen van Heer *L. 'T Serraets*, Ridder, bewarende de plaets van den Heer Hoofdman *Stembor*: Joannes Chrisostom̄us Van der Goes, als Prince, Peeter De Vos en Jacques Sauerys, als *Princen van de Personnagiën*, (als by de aenteekenning blykt voor de rekening van Joan Della Faille, *Opper Deken.*)

Franchoys van den Per, *Mede-Deken.*

Jacques Aerssen en Michael Verhagen, als *Oudermans.*

By deze rekening, op 22 Mey 1626 gesloten voor Mr *Willem Despomereaulx*, en Jonker *Anthoni Siuory*, Schepenen, onderteekend by den Secretaris *A. Della Faille*, is te bemerken, dat op dit tydstip, den feestdag der Gilde gevierd wierd in de kerk der EE. PP. Lieve-Vrouwe Broeders, gelyk dit te voren in de Choor der Cathedrale, tot het jaer 1622 geplogen was. Maer die plegtige godsdiensten wierden dan in het vervolg in de Stadskapel of Besnydenis-Choor in de Cathedrale gedaen, welke kapel alsdan met cierlyke tapisseryen behangen wierd, als blykt uyt de rekening van:

Franchois Van den Per, als *Opper-Deken*,

Jacques Aerssen *Mede-Deken,*
Peeter Le Febure en Laureys Smismans, *Oudermans.*

Deze rekening wierd gedaen voor Mr *Andries Gerardi* en *Hendrick De Clerck*, Schepenen, op 14 meert 1629, en onderteekend *A. Della Faille*, ook ten bywezen van Jonker *Louis Clarisse*, Oud-Schepen en Hoofdman, in plaets van Heer *Joan Van Stembor*, Ridder en Oud-Borgemeester. Ten zelfden dage en voor dezelfde Heeren Commissarissen wierd gesloten de rekening, sedert 1 october 1626, wanneer den dienst begonnen was van:

WAPEN DER FAMILIE GERARDI.

Jacques Aerssen, als *Opper-Deken.*
Michiel Verhagen, *Mede-Deken.*
Laureys Smismans en Peeter Le Febure, *Oudermans.*
En ten welken tyde maer alleenlyk in de gilde was gekomen:
Rogier Clarisse.

Maer sedert den 1^{n} october 1627 onder Michiel Verhagen, als *Opper-Deken*,
Laureys Smismans, *Mede-Deken*, en
Hans Snyders, *Ouderman.*
wierden als Gildebroeders ontfangen:
Henrico Van der Goes.
Jan Van der Goes.
Hans Jacops.
Hendrick Van den Bossche(1).
Anselmus Smeesters.
Daniël Van den Bossche.
Bernaert Bommaerts.

(1) *Geeraert Van den Branden*, lid van den *Olyftak*, heeft het leven van den deugdzamen en zeer godvrugtigen *Joannes Van den Bosch*, overleden den 6 april 1615, in nederduytsche rymen gesteld en opgedragen aen den eerzamen *Henricus Van den Bosch*, zoon van gemelden *Jan* en van *Eva Hermans*, Prins der kunstoefenaren van de Gilde van den *H. Geest* genaemd den *Olyftak*. Dit boekje in 8° oblong is gedrukt t'*Antwerpen* by *Geeraerdt* V*an Wolschaten* naest d'Abdye van St-Michiels, 1631.

Hy heeft ook nog geschreven; 1° het leven van de H. Maghet *Rosalia* van *Palermo* in *Sicilien*, patronersse van de peste, in dicht gesteld door *Geeraerd Van den Brande*, lid van den Olyftack, t'Hantwerpen by Jan Cnobbaert 1629 4to 28 bladeren.

2° Rozalinde, Hertoginne van *Savoyen*, treurspel op den regel:

Gelyk als voor de zon den dikken mist verdwynt,
Zoo vlied de logen ook, als waerheyds strael verschynt.

Door *Gerardum Van den Brande*, door de kunstminnende liefhebbers van den Olyftack vertoond opt antwerpsch schouwburg. *Gent* by *J.F. Kimpe* 8° (Zonder jaer. Dezen nadruk is van omtrent 1780.)

Hans Van Ercke.
Artus Appels.
Melchior Della Faille.

Als liefhebbers wierden ontfangen:
Jacques van Eyck,
Hendrik Stockmans,
Hendrik Van der Goes,
Mr Joris de Hertoge.

Dit wyst uyt den ontfangst der rekening op 8 april 1631 gesloten voor Jonkers *Eduart Van Brecht* en *Hendrick Van Halmale*, Schepenen, als commissarissen uyt de wet, en onderteekend: *A. Della Faille.* In den jare 1628 was *Osias Beet*, schilder, Prince van den *Olyftak* en *Petrus Van De Wal* en *Petrus De Vos*, Princen van de kunstoefenaren.

Den 8 april 1631 wierd ook ten bywezen van jonker *Louis Clarisse*,

WAPEN DER FAMILIE CLARISSE.

amptman dezer stad. als Hoofdman, gedaen en geteekend de rekening, overgebragt by:
Laureys Smismans, als *Opper-Deken*,
Hans Snyders, als *Mede-Deken*,
En Marcus Van Houe, als Oudermans,

Uyt deze rekening blykt dat te Sinxen A^{o} 1629 het tooneelgedicht, getiteld: *Den lof van Poësis* vertoond was geweest. Dit stuk was gemaekt door *Jan Ysermans*, Facteur dezer Gilde, waerin nog gekomen waren:

Jan Vanden Berghe en Guilliam de Kempeneer. In den ontfang dezer rekening is ook te zien dat het jaerlykscheе pensioen van wege deze stad wezende twelf guldens, tot St-Jans misse 1629, betaeld was.

Zulks is, beminden lezer, hetgene om zoo te zeggen, letterlyk is getrokken uyt het overgebleven deel van het oud register n° 3 en by welke laetste rekening onder andere genoegzaem te verstaen is, dat het getal gildebroeders en liefhebbers van de wetenschappen en kunsten merkelyk verzwakt was. Sedert vind men ten opzichte van deze kamer niets meer of zeer weynig aengeteekend, dan dat op dezelve, den 18 october 1639, speelsgewys vertoond is geweest, *De Gulzigheyd* gemaekt door M^{r}. *Guilliam Ogier*[1], zoo dat dezelve dan nog in gang was en sedert ongetwyffeld

(1) Deze door zyne tooneeldichten bekende schoolmeester, was zoon van Frans en Anna De Potter. Hy werd den 7 july 1618 over de doopvunt van het noordelyk gedeelte der Cathedrale van Antwerpen geheven door Willem Van den Eynde en Paulina De Creymer. Hy trouwde in dezelfde kerk, (zuidkwaertier), den 11 january 1648, met Maria Schoenmaeckers, in tegenwoordigheid van Artus Schoenmaeckers en Joannes Barnier. Het huwelyk had plaets met vrystelling der dry roepen. Wy lazen in de registers van St-Jorisparochie, dat ruim eene maend daerna, namelyk den 17 february 1648, in de kerk van dezen heilige, werd gedoopt Barbara Ogier, dochter van onzen Willem, en van Maria Schoenmaeckers; Michiel Egbert was hare peter, Barbara Happarts hare meter. Deze vroegtydige geboorte kwam bewyzen dat de schryver der *Onkuysheydt* zyne eigene zedelessen uit het oog had verloren, en zal

allenskens verminderd, want ten jare 1644 vroeg zy oorlof aen het Magistraet om tydens hare konstoeffeningen, aen hunne deur inkomgeld te mogen ontfangen tot onderhouding van hare kamer. Eyndelyk hebben de leden van den H. Geest geraedzaem gevonden, haren verdorrenden *Olyftak*, op den oudsten en vruchtbaren grond der blyvende *Violieren* te herplanten en na het uytsterven of ondergang des *Goudbloem*, haere bygeblevene liefhebbers in het jaer 1660, met die van *S*^{t}*-Lucas Gilde*, te vereenigen, het welk hier te voren aengeteekend is.[1]

WAPEN DER SINT-LUCASGILDE.

In het jaer 1664, op *S*^{t}*-Lucasdag*, vierden de *Schilders* vereenigd met den *Olyftak*, hunne eerste feest boven op de oostzyde van de Borse welke plaets zy van het Magistraet verkregen hadden, verlatende hunne kamer op de Groote Merkt.

Den eersten February 1680, wierd op de Kamer van den H. Geest,

hem, buiten twyfel, in geene geringe verlegenheid hebben gebracht. - Wat er van zy, Barbara, zyne dochter, oefende zich in de dichtkunst, voor welke zy echter geene byzondere begaefdheid bezat, en huwde den 10 december 1650, in het noordkwaertier der Cathedrale, den befaemden beeldhouwer Willem Kerricx. (Ziet 's meesters levensbeschryving door ons geplaetst in het *Catalogue du Musée d'Anvers*, 1857, p. 486). - De andere kinderen van Willem Ogier werden alle over de doopvunt van het noordkwaertier der Cathedrale gehouden, te weten: 2° Anna, den 14 february 1650, door Frans Wouters, vermaerden kunstschilder, deken onzer St-Lucasgilde, en Anna De Potter, grootmoeder van het kindje. Anna Ogier overleed in november 1720 en werd den 18 dier maend in O.-L.-V. kerk begraven. 3° Jan-Frans, den 8 mei 1652, door Jan Janssens van Grunderbeeck en Anna Verhaeghen. 4° Willem-Jan, den 24 january 1655, door Jan-Frans Adriaensen en Clara Henriques.
Ogier overleed den 20 february 1689 en werd begraven in de kerk der St-Michielsabdy. Ziet nopens zyn grafschrift en andere byzonderheden: J.-B. Van der Straelen, *Geschiedenis der Violieren*, Antwerpen, gebroeders Peeters, 1854, bl. 80. - Ziet ook de *Graf- en gedenkschriften der provincie Antwerpen, Antwerpen*, *Abtelyke kerk van St-Michiel*, bl. 19. - Peeter Thys, de oude, had in 1660, het portret van onzen schoolmeester geschilderd. Ziet onze levensbeschryving van gezegden meester in het *Catalogue du Musée d'Anvers*, 1857, p. 342. - Aenteekening van den heer advokaet Theod. Van Lerius.

(1) Zie de aengehaelde *Geschiedenis der Violieren*, door J.-B. VANDER STRAELEN, bl. 81.

genaemd den *Olyftak*, vertoond *De manmoedige Olimpia of het verlost Roomen,* gemaekt door *Balthasar Wils.*

Den 6 April 1682, wierd ook vertoont op de Camer van den *Olyftak*, *Den grooten en onverwinnelyken Don Quichot de la Manche of den ingebelden ridder met syn schildknaep Sance Panche*, gemaekt door *Cornelis Wils*, waerschynlyk broeder van den voorgaende.

Verders vind men weynig meer aengeteekent nopens den *Olyftak*; alleenlyk op een los blad parkement in eenen handboek of formulier der Gilde van de Goud-Bloem, berustende in de archieven van St-Lucas Gilde, geteekend n° 22, leest men:

Eedt van den Olyftack.

Dat sweer ick daer ick toe geacht ben, dat is te syn Liefhebber onder de Gulde van S^{t}. Lucas die men noemt den *Olyftack*, ende ofte ick iet vername dat de Roomsche Religie oft de voorseyde Gulde contrarie waer, dat sal ick goets tyts laeten weten den Heere Hooftman, Prince ende Dekens, ende dat ick sal de conditien, my voorgestelt onderhouden ende voorts al doen dat een goet Liefhebber schuldigh is te doen. Soo moet my Godt helpen Ste-Lucas en alle Heylighen. - A^{o} 1693, F. Stampart scrip.[1].

(N.-B. De heer J.-B. Van der Straelen schynt den eed der Gildebroeders van den *Olyftak* niet te hebben gekend. Deze bevindt zich op het eerste blad van het meermaels aengehaeld register der Gilde van den H. Geest, en is letterlyk door den heer advokaet Th. Van Lerius afgeschreven in dezer voegen:

Hier sweir ick, daer ick toe verkoren eñ geacht ben, dat is Guldebroeder te syn vañ Gulde vañ H. Geest die men noempt den *Olyftack*, eñ ofte ick iet vername dat de Catholycke Roomsche Religie, den Hertoge van Brabant, ende de Heeren deser Stadt, oft de Gulde contrarieerde. dat ick t selve goetstyts sal laten weten Hooftman, Prince eñ Dekens, eñ dat ick sal alle Statuten, ende Ordonnantien gemaekt, oft die gemaeck (*sic*) sullen worden onderhouden ende voorts doen, dat een goet Guldebroeder schuldich is. Soo moet my helpen Godt ende alle syne Heyligen.)

Het opstel des heeren Van der Straelen eindigt met de

Pap-gilden.

Behalve de dry voorschrevene Rethoryke Camers, waren er van tyd tot tyd binnen deze Stad, nog verscheyde kleyne Gilden of onbeëedigde en ongeprivilegiëerde Kamers opgeregt geweest, dewelke gemeynelyk Pap-Gilden wierden genoemd; maer door misdragen en misbruyken van eenige der zelve, is er in de maend February 1560, van stadswegen een generael verbod gedaen, dat er niemand van alle die kleyne Gilden binnen deze Stad meer Kamer houden mogt. Alsdan hebben alle dezelve opgehouden en gecesseert. Deze ordonnantie of verbod is te lezen in dezer Stad Ordonnantieboek. B. fol. 308 v.^{so}

Onder deze kleyne gilden, was de camer van Rethoryke genaemd het *Leliken in den Dale van Calvariën* de oudste, hebbende de Rethorica van over meer als dertig jaren altyd met eer en deugd geoeffend, hetwelk zy ten jare 1563, onder andere aen wethouderen dezer stad by requeste heeft te kennen gegeven en verzogt van in voordeel van de edele vrye konsten van Rethorica, hun vertoonderen gelieven te accorderen hunne Kamer en residentie te mogen houden gelyk voor dezen;

(1) Geschreven door F. Stampart, ten jare 1693.

hetwelk hun by apostille in dato 27 Meert 1563, is afgeslagen, breeder blykende by gemelde requeste, geregistreerd in der requestboeken berustende op het stadhuys alhier 1563, fol. 149 v.so en luydende als volgt:

Aen Myne Heeren.

Gevē jn alder oytmoet te kennē uwe goetwillige dieneren Hooftman, Dekens, Oudermans eñ gemeyñ gesellen vān Camerē van Rethorycke die mē noempt dleliken jn den daele van Calvarien, hoe dat al eest zoo dat zy suppl.n eñ haere voirsaten van over XXX eñ meer jaere wesen doutste nae die gesworeñ Camerē hebben altyt met deuchdē eñ eerē hare Camere eñ residentie gehouden binnen dese stadt van Antwerpē alsoo dat zy zyn doutste vān cleyn gulden vañ Rethorycken alhier hebbeñ jn alder reverenñ Rethoricam geexcerceert ēn hen daer inne soe gedragē dat huerlieder Psooinagiē eñ andēr haer guldebroeders by de drye voors. gesworene Camerē van Retorycken aengesocht ende ontfangen zyn geweest, sulcx dat zy te vreden zyn dat de voors. suppl.n wederom haer Camere zouden mogen comen houden eñ opstellen binnē dese stadt mits hebbeñ consent eñ oorloff van Uwe Eerw̄. Ende want in Februaris anno LX. gnale prohibitie eñ verbot gedaen is als datter nyemant van alle die cleyn guldens meer Camerē binnē dese Stadt en mochtē houdē eñ dat duer misdragē eñ bruyckē van andere jongere Camere soo de voors. suppl.n nyet willen rebellerē de bevelē eñ mandatē van Uwe Eerw̄. zoo hebbē zy suppl.n eenigē tyt hare residen gehouden tot Hoboken maer aengemerct mi redeñ voers. eñ prc̄ipalyckē nu die voor̄s. gesworene Cameren hun consent daer toe geven die nochtans oorsaecke van tvoors. verbot geweest zyn Ende zy suppl.n de voors. gesworene nut en bequaem zyn, Biddende daer omme zeer oytmoed̄el. de voers. suppl.n dat in faveur vañ edele vry conste van Rethorica Uwe Eerw̄. gelievē willen de voors. suppl.n taccorderen haere Camere en residentie te mogen houdē gēl. zy jn aldē eere ende reverenñ hier voortyts gedaen hebben volgeñ die oude ordonnanc̄. deser stadt, dwelck doende &a.

Is by myne heerē B. eñ S. deser Stadt geappōt. dat de suppl.n desē aengaende zullen hebbē patientie.

Actum xxvij Marty 1563 stylo Brabantie.

Kronyk.

ANTWERPEN. - M. Hövemeier, een veelbelovend jonge schilder van Duitschland, heeft in de tentoonstellingszael, in de Venusstraet, een karton ten toon gehangen, den *Zondvloed* voorstellende. Als samenstelling bevatte het zeer goede hoedanigheden, alleen was er wat veel op en wat te veel naer gedacht gezocht, niet klaer voor den eersten aenschouwer, iets wat zich nog al veel in de Duitsche School opdoet. Wy hopen later nog de gelegenheid te hebben over M. Hövemeier te kunnen spreken.

- Op 15 january l.l. had er in het Kunstverbond eene tentoonstelling van teekeningen plaets, deel makende van het album van M. Van der Dussen van Beeftingh, van Rotterdam, en zulks dank aen M. Van de Laar, bestuerder der Akademie aldaer.

De hollandsche school was in dit album op eene prachtige wyze vertegenwoordigd. Eenige fransche, belgische en duitsche namen vereerden er de verschillige scholen, waeraen zy toehooren.

Van M. Bosboom, den voortreffelyken kerkschilder, mag men zeggen, dat hy zynen naem in die verzameling op het eerste plan houdt. Het waren inderdaed tafereelen, zeer schoon van samenstelling, zeer krachtig van kleur. Nuyen, doet in deze verzameling zien, welk schitterend talent de kunst in hem verloren heeft.

Schmidt had een aental groote krachtvolle teekeningen in het album; Van de Laar telde er niet minder schoone stukken. Wy merkten vooral een paer teekeningen op van Oswald Achenbach; een krachtig landschap van Watelet; een *Kristus in het hofken van Oliveten*, door Ary Scheffer; eene overgroote teekening van A. Johannot; twee teekeningen van N. de Keyser; ééne van Eug. de Block; verscheidene aquarellen van Madou, die de albums van Holland met schoonheden schynt gevuld te hebben.

Wy laten eenige namen der verschillende schilders volgen om doen te zien, welken kunstschat de verzameling van M. Van der Dussen van Beeftingh, bevat; wy teekenen die op van Koekoek, Verboekhoven, Granet, Schelfhout, Verschuur, Soulez, Sebron, Langendyck - een wezenlyk miniatuer-werk, dat men met het vergrootglas zou dienen te zien, - Van Hove, Verveer, Spoel, Moerenhout, Deveria, Roqueplan, Dyxhoorn, Bellangé, Louis Meyer, Calame, Schotel, Backhuysen, Molyn, Prout, Eekhout, Delacroix, Bombled en Koelman.

Verder stukken van Weissenbruch, Mevius, Bles - een voortreffelyk tooneel van den geestigen Hagenaar, - Louis David, Lapito, Dauratz, Mennessier, Villeret, Van Stry, Hilverdink, Waldorp, Coignet, S. Van den Berg - den uitmuntenden veeschilder - Micharlowski, Adam, De Caisne, Springer, Houard, Koelman, Boys, Francia, Gudin, Van Leeuwen, Daniel, Callow enz. enz.

- M.Ch. Montigny zet in het Kunstverbond, zynen leergang van proefondervindelyke natuerkennis voort.

M. Van Waning-Bolt zet insgelyks zyne geschied- en letterkundige verhandelingen voort. De eersten hebben reeds plaets gehad. Hy zal dezelve hervatten door eene studie over den Zondvloed. De aenstaende zal handelde over *de verschillige overleveringen aengaende den algemeenen vloed;* de tweede: *beschouwing der hedendaegsche wetenschap omtrent den watervloed.*

- Het Oudheidskundig Museum is met de volgende giften verrykt: van den eerw. heer P. Binjé, een kompas der XVIe eeuw, met den naem van Jan Tucher, zoo als men weet, den vertegenwoordiger der firma Hochstetter, te Antwerpen, en welke met de Fuggers tot de aenzienlykste kooplieden van dit tydvak behoorden; van denzelfde, de koperen stempels van de beruchte vischverkoopers-gilde van Antwerpen; van M.L. Van Ryswyck-Bogaerts, eene koperen remonstrancie der XVIe eeuw en eene peruviaensche vaes, welke, vóór weinige jaren, gevonden werd tusschen de puinhoopen van den tempel der Zon, op dry mylen afstand van Lima, naby Callao, in Peru; van M. Mertens-Bauduin, een beeld der XVe eeuw, gestaen hebbende in een huis der Vleminckstraet aldaer; van M. Fl. Cruysmans, een exemplaer des bybels, uitgegeven onder toezicht des bisschops Capello, van Antwerpen; van M.F. De Wolf, verschillende gravuren, *stadsgezigten* in de XVIe eeuw; van eenen ongenoemde, verscheidene afdruksels van vorstelyke stempels enz., der XIIIe, XIVe en XVe eeuwen; van M.F. Janssens, eene door Abraham van Diepenbeeck geschilderde glasruit, voorstellende de HH. Joannes, Philippus en Jacobus; van M. Michel-Kryn, dry gebeeldhouwde steenen der XVIe eeuw, voortkomende van een huis op den hoek der Moriaenstraet te Antwerpen; van M. ridder Leo de Burbure, den koperen stempel van Marcellus de Vos, twee-en vyftigsten

abt der oude St-Michiels-abdy te Antwerpen; van M. Al. Marinus, een oud boek, by eenen antwerpschen drukker van de pers gekomen; van M. Fr. Gittens, vier oude muntstukken; van M.P. Stroobants, eenen penning van Karel van Loreinen; van eenen ongenoemde, een muntstuk van Philips-den-Schoone, geslagen in 1499; van M. Van Zeebroeck, de perkamenten kataloog der oude Kleerkoopersgilde en een koperen medaillon der XVIIe eeuw. Het gemeentebestuer heeft daerby naer het *Steen* doen overbrengen de oude justicietafel der *Vierschaer* en de steenen wapenschilden der prinsen van Salm-Salm.

- Het huis met puntgevel, op den hoek van de Koepoort en Moriaen straten, waervan hooger gesproken is, en dat thans afgebroken is, bezit eene historische weerde. Dit huis, *Moriaen* geheeten, behoorde over meer dan dry eeuwen aen de natie der Oosterlingen welke er gewoonlyk haer verblyf hield. Ter gelegenheid der plechtige intrede van koning Philips II, te Antwerpen, in 1549, was het prachtig versierd en van onder tot boven met brandende wassen fakkels verlicht. Cornelius Grapheus welke destyds sekretaris van Antwerpen was, en die over deze *triomphante Inkomste* een gansch boek heeft geschreven, merkt aen dat de Oosterlingen goed van was voorzien waren, vermits zy er veel handel in dreven. In het *Historisch Album*, door M. Linnig uitgegeven, met byschriften van M. Mertens, wordt er van dit huis insgelyks melding gemaekt.

- In de Keizerstraet, by Deferm, n° 60, is verschenen een nieuw fransch weekblad *le Meeting*; de vlaemsche zaek beslaet eene eerste plaets in dit blad. De abonnementsprys voor een geheel jaer, is 8 fr.

- Op 2 february l.l. hadden zich de leden der zangmaetschappy *Grétry* op een vriendenfeest vereenigd. Het doel hunner byeenkomst was om den kundigen bestuerder M. Karel Herreyns, een blyk te geven hunner verkleefdheid en hem te beloonen voor de talryke aen de maetschappy bewezene diensten. Verschillende redevoeringen, dichtstukken en menig vrolyk lied sloten den avond. Het geschenk bestond in eene gouden spelde die door een der leden met kunst bewerkt was.

- Een *fransch* bericht van de Akademie van Schoone-Kunsten meldt, dat in 1863 de pryskamp van schilderkunst, gezegd van Rome, zal plaets hebben. Deze pryskamp is opengesteld voor ieder kunstenaer, die Belg geboren of genaturaliseerd is. De opening van dezen pryskamp, hetzy voorloopig, hetzy definitief, zal plaets hebben op Dynsdag 5 Mei, ten 8 ure des morgens, in de Akademie. De aenvragen zullen ontvangen worden tot den 15 april, des middags.

- M. Mortelmans heeft het beeld voltooid, de H. Anna voorstellende waervan wy vroeger gesproken hebben, en welk thans in de kerk van Boisschot is geplaetst.

BRUSSEL. - By de intrede der Franschen in België in 1794, deed het kapittel der kollegiale kerk van Sint-Pieter te Leuven, gelyk het meestendeel der andere geestelyke korpsen en kloosterlyke gemeenten onzer provintiën, zyne archieven naer Duitschland overvoeren.

Eenigen tyd geleden, vernam het staetsbestuer dat een aenzienlyk deel der charten van St-Pieter zich in de bewaerplaets van de archieven der provincie Westphaliën bevond, te Munster; het deed diplomatische stappen aenwenden te Berlyn, ten einde er de teruggave van te bekomen.

Het staetsbestuer Z.M. den Koning van Pruissen, wiens welwillendheid jegens België in alle gelegenheden uitschynt, heeft niet alleenlyk er in toegestemd om deze charten af te leveren, maer het heeft by deze mildheid er nog eene andere gevoegd.

De Staetsarchieven te Berlyn bezaten een blaffart der abtdy van

Eenaeme, in Vlaenderen; het heeft er ons van zelfs de teruggave van aengeboden, iets wat met erkentenis aenveerd geworden is.

De verschillige stukken zyn den 26 december in 's ryks archieven aengekomen.

De charten en tytels van het kapittel van St-Pieters zyn meer dan 900 in getal. De eerste in dagteekening, is een diploom van den hertog Godefried van Braband, zoon van Godefried-den-Gebaerde, van 1140. Daer zyn er 23 van de XIIIe, 24 van de XIVe en 143 van de XVe eeuw. Allen zyn oorspronkelyk en op parkement.

'T is eene verzameling die een byzonder belang heeft voor de geschiedenis der stad Leuven.

De blaffart van Eenaeme, op velynpapier geschreven in de XIIIe eeuw, bevat naby de 350 diplomas (bullen van pauzen, charten van de graven van Vlaenderen, van de heeren des lands, enz.), waervan eenigen van de XIe eeuw, en velen van de XIIe.

Deze verzameling zal eene eervol plaets bekleeden in de ryke verzameling van blaffarts die een der benydensweerdigste fondsen onzer nationale oorkonden uitmaekt.

- M. Van Schendel arbeidt aen het portret van eenen priester stichter derwyze verschillende onderwysgestichten. De schilder heeft hetzelve zoo behandeld dat het een wezentlyk tafereel uitmaekt: aen den rechter kant van den aenschouwer staet een beeld van de H. Maegd Maria waervoor de priester knielende op eene bidbank is voorgesteld. Op het achterplan ontwaert men eene kast in den styl der XVIIe eeuw waerop een aental boeken liggen. Onnoodig te zeggen, dat dit alles met zorg uitgevoerd is; men weet dat er weinige kunstenaeren zyn, die nauwkeuriger en met meer zorg tot in de minste *détails* hunne werken behandelen.

- Men heeft gemeld dat Lord Hertford, eigenaer van eene der rykste kabinetten van schilderyen, aen den gemeente-raed van Doornik het voorstel heeft gedaen, om ten pryze van 500,000 fr., de schoone schildery van M. Gallait: *laetste eer bewezen aen de graven van Egmont en van Hoorn*, af te koopen. Men weet dat deze schildery, die op de tentoonstelling van Londen heeft gehangen, alwaer zy de bewondering aller kenners wegdroeg, door de stad Doornik is aengekocht ten pryze van 30,000 fr.

Lord Hertford heeft dit nieuws reeds tegengesproken.

- M. de minister van binnenlandsche zaken herinnert dat er by koninklyk besluit van 27 september 1860 een pryskamp geopend is voor de *Geschiedenis der oude nationale vergaderingen van België*, *sedert de regering van Philips-den-Goede.*

Dit werk mag in het vlaemsch of fransch opgesteld zyn en zal een boekdeel in-8° van ten minste 500 bladzyden moeten uitmaken; het moet vóor 1 january 1864 by het departement van binnenlandsche zaken ingezonden worden. De prys voor het beste werk is 5000 fr.

DIEST. - Men leest in den *Dyl- en Demerbode*: Het Vlaemsch Genootschap met kenspreuk *Ut desint vires tamen est laudanda voluntas*, heeft maendag in den *Witten-Engel*, alhier, eene openbare zitting gehouden waerin, door eenige harer leden, redevoeringen over de moedertael gehouden zyn. Eenige jongelingen dezer stad hebben gemeend dat zy, alle weken, wel eenen avond konden besteden om zich gezamenlyk met de moedertael, met letter- en geschiedkundige oefeningen bezig te houden, en door eene geringe wekelyksche bydrage zich de noodige boekwerken aen te schaffen, welke over moedertael, vaderlandsche zeden en geschiedenis en wetenschappen handelen.

GENT. - De gemeenteraed, heeft een krediet gestemd van 4500 fr. om eene schildery te koopen, van wylen F. De Vigne, voorstellende *de Vrydagmerkt van Gent in de XVe eeuw*, en welk schilderstuk zich nog in het bezit der familie bevindt.

- Op 25 january l.l. werd er door de maetschappy *de Tael is gansch het volk* een banket den HH. baron Julius de St-Genois, en K.A. Vervier aengeboden, ter gelegenheid hunner benoeming, de eerste tot ridder van de orde des nederlandschen Leeuws, de tweede tot ridder der Leopoldsorde. Een tachtigtal persoonen namen aen hetzelve deel; buiten de leden der maetschappy ontwaerde men verscheidene leeraren der hoogeschool, M. de Baets, volksvertegenwoordiger, en andere notabiliteiten der stad. Van Brussel M. Nolet de Brouwer; van Eecloo MM. Ecrevisse en Neelemans; van Brugge M. Versnaeyen; van Nieupoort M. Kesteloot-de Man; van Sleidinge M. Van den Bossche; van Ninove M. de Deyn, enz.

By het nagerecht, nam M. Rens, voorzitter der maetschappy, het woord, en deed in eene warme aenspraek de verdiensten uitschynen der beide helden van het feest; hy somde in breede trekken de diensten op, door hun aen de vlaemsche zaek bewezen, en drukte de hoop uit dat zy nog gedurende vele jaren het hunne zouden bydragen tot verheffing der moedertael. Hierop werd met veel gevoelen door de vereerden beurtelings geantwoord. Verscheidene sprekers voeren nog het woord, onder anderen: MM. Buse, Vuylsteke, van Aelbroeck, Heremans en Ecrevisse.

- Verschenen: *Robert van Valois*, door M. Fr. De Potter, uitgegeven ten voordeele van de gentsche behoeftige fabriekwerkers. Het onderwerp is ontleend aen de geschiedenis van Gent, een jaer na de dood van Jakob van Artevelde; eene schets van het gedeelte der oude stad, dat begrepen was tusschen de abtdy van St-Baefs en de St-Jorispoort, versiert het fraei gedrukte werk. De prys is 2 frs.

Sterfgevallen.

Op 29 december ll. is te Gent M.H. Moke, hoogleeraer aen het atheneum en aen de hoogeschool, lid der koninklyke Akademie, overleden. Hy was geboren te Havre, in Frankryk, van ouders uit Thourout afkomstig, en had den ouderdom van 59 jaren bereikt. Sedert twaelf jaren leed hy aen eene kwael, die haren oorsprong uit eene hertziekte had genomen.

Zyn eerste werk *les Gueux de Mer*, verscheen in 1827; het jaer nadien, gaf hy *les Gueux des Bois* uit, twee historische romans, die later door een drytal werken van den zelfden aert gevolgd werden, te weten: *la Bataille de Navarin ou le Rénégat; Herman ou la Civilisation et la Barbarie* en *Philippine de Flandre.* Vervolgens verschenen nog van hem: *Histoire de la littérature française; Histoire des Francs; Histoire de la Belgique; Moeurs*, *usages*, *fêtes et solennités des Belges; la Belgique ancienne et ses origines; Histoire des peuples anciens; Thusvelda.* Hy leverde ook een zeer groot getal bydragen in fransche wetenschappelyke en letterkundige tydschriften.

Zyne begrafenis en lykdienst hebben op 31 december, om 2 ure, met veel solemniteit plaets gehad. Al de leerlingen en leeraren der hoogeschool, alsmede vele voorname persoonen waren by de treurige plechtigheid tegenwoordig. Op het graf werden verscheidene lykreden uitgesproken.

Kapel van het H. Bloed, te Brugge.

Deze kapel, zoo als zy zich thans voordoet, dagteekent van het einde der XVe eeuw, tydvak der Hergeboorte; het is een der laetste gebouwen welke in ogivalen styl in Europa werden uitgevoerd en draegt het kenteeken van het verval des gotischen of middeleeuwschen bouwtrants;

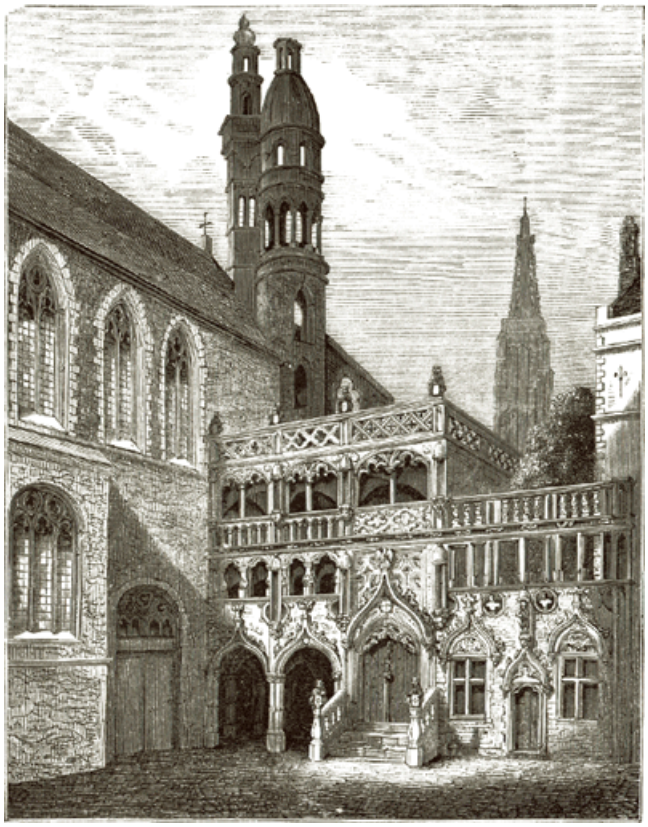

TEEKENING EN PLAETSNEÊ VAN JOS. HEMELEER.

niettegenstaende is het aengenaem aen het oog door zyne dry opene gaenderyen, de eene boven de andere geplaetst. Het portael met de dry trappen, is allerliefst, even als de gebeeldhouwde deur, ofschoon het ook door verval van styl gekenmerkt zy.

Dit gebouw beslaet de plaets waer vroeger de kapel van den H. Basilius was, welke deel maekte van de wooning der eerste graven van Vlaenderen, en daergesteld was door Baudewyn-met-den-yzeren-arm, in 865.

Deze bidplaets, bouwvallig zynde, deed Diederik van Elsas (1146) dezelve afbreken en behield niets dan de platte boogvormige krocht, zooals zy nog bestaet. Onder het eerste keizerryk vreesde men het gansche gebouw te zien verdwynen, doch de inwooners der stad hebben het doen herstellen,

en de kapel opgebouwd, dank aen M. Nicolaes de Rovere laetsten kanonik der Duinen. Men heeft de steenen genummerd en met behulp van oude plannen en teekeningen, is de herstelling door M. Giergedon begonnen, en door M. Lefebure, onder toezicht van M. Rudd, voltooid.

De kleine voorgevel, dien men aen den rechten kant ontwaert, maekt geen deel van de kapel, ofschoon hy in den zelfden styl en omtrent het zelfde tydstip uitgevoerd is; vroeger was aldaer de greffie van het gerechtshof.

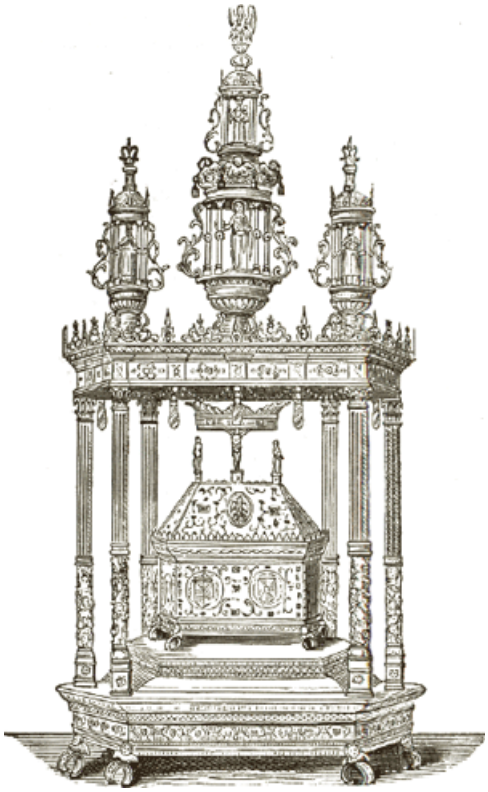

KAS VAN HET H. BLOED.
TEEKENING EN PLAETSNÊE VAN J. GONS.

De kapel van het H. Bloed verkreeg hare beroemdheid door de plechtigheid van 3 mei 1311, ingesteld om aen de tydgenooten en het nageslacht de terugkomst van Diederik van Elsas te herinneren. Het was eene overgroote processie, waer alle de stadsoverheden in groote kleeding deel aen namen, alsook alle de gildens met hunne wagens, standdaerden en kenteekens. Den vooravond van het feest vereenigden zich de muziekanten der verschillende ambachten voor den voorgevel, ieder van hun klom beurtelings op den hoogsten trap en hief eenen lofzang aen. De muziekmeesters zongen de vesperen in de choor van de kerk dicht by de kapel, ook, zooals de vroegere, den H. Basilius toegewyd. Wanneer het middernacht sloeg, werd het H. Bloed voor het publiek ten toon gesteld; tegen een uer begonnen de beggynen, met hunnen pastoor aen het hoofd, eene processie met fakkellicht rondom de vesten der stad, die vier uren duerde. Ten tien uren begon de groote stoet, eene plechtigheid bestaende uit de geestlykheid der hoofdkerk, de kloosterorden, de wethouders, de ambachten ten getalle van honderd, de gewapende genootschappen, zooals die van den kleinen en den grooten kruisboog.

Onnoodig te zeggen dat er alle soorten van reuzen en zinnebeeldige wagens volgden, zoo als dat overigens in alle soortelyke feesten ten onzent vroeger plaets had. De fransche omwenteling alleen schorste deze plechtigheden op, die hernomen

werden na het koninklyk besluit van Willem I, in 1820; zy worden in onze dagen met niet minder luister gevierd.

De oorsprong van het H. Bloed te Brugge, wordt op de volgende wyze in de geschiedenis uitgelegd. In 1147 verloor Diederik van Elsas, graef van Vlaenderen, zyne ega; om zyn verdriet te lenigen en zichzelven op te beuren, vertrok hy voor de tweede mael, maer nu met dry honderd ridders naer het H. Land, om ten stryde te gaen tegen de ongeloovigen. Hynam verschillende sterktens in, won verscheidene veldslagen en toonde zich zoo heldhaftig dat de kruisvaerders hem met algemeene stemmen prins van Damascus noemden. De koning van Jerusalem hem een bewys zyner hoogachting willende geven, hield eene onderhandeling met den patriarch van het H. Land, en besloot hem een gedeelte van het H. Bloed van den Zaligmaker te geven dat Nicodemus, en Josephus van Arimathia uit de spons hadden gedrukt waermede zy de wonden van Christus hadden gewasschen na de afdoening van het kruis.(1) Men vereenigde alle de latynsche prinsen in de kerk van het H. Graf en dáer voor den keizer Koenraed, den koning van Frankryk Lodewyk-den-jonge, en een groot getal invloedryke mannen, vulde de patriarch een rondvormig kristallen buisken, ruim half met het heilig bloed; dit buisken was overtrokken met fluweel, beslagen met goud, en werd aen eene ketting van hetzelfde metael gehecht, waerna de Patriarch hetzelve Diederik van Elsas om den hals hing. De graef, uit christelyke ootmoedigheid, achtte zich onweerdig dezen kostelyken schat te dragen, en overhandigde hem aen Donius, abt van Sinte Bertyn, die denzelven zorgvuldig moest bewaren gedurende de gansche reis.

De kruisprinsen zegden zich vaerwel op een prachtig feestmael, en het dapper opperhoofd scheepte zich in voor Vlaenderen. Hy keerde terug in Brugge in 1149; het volk onderricht van het geschenk dat hy ontvangen had, liep hem te gemoet om het heiligdom te bewonderen, en den overwinnaer der Sarazynen te zien. Op 7 april naderde hy de stad; de klokke bromde, de priesters, de adel, de wethouders opgevolgd door de burgery en de gildebroeders, verlieten stoetsgewys de stad om hem in te halen. Het was een godsdienstig en ter zelfder tyd een leenroerig feest: de straten waren versierd met tapyten, vlaggen, bloemen, festoenen en opgekropt van volk; eene menigte toeschouwers bezetteden de vensters en de daken der huizen. Diederik van Elsas was op een wit peerd gezeten, dat door twee ongeschoende monikken met de toomen geleid werd; voor hem reed stapsgewys, op eenen kleinen telganger, de Proost van St-Bertyn, de relikwie met eene zilveren ketting om den hals dragende.

(1) P. D'OUTREMAN, *Constantinopeolis Belgica.* Doornik, 1e deel, in-4o.

Komen wy nu tot de kapel van het H. Bloed terug. Zien wy haer eerst binnenwaerts. Noodzakelyk moet men haer in twee verdeden; 1° de benedenkapel die gewoonlyk door de vreemdelingen niet wordt opgemerkt en wier krocht, om hare oudheid, toch aller aendacht verdient. Deze krocht dagteekent van de V^de eeuw en maekte vroeger een gedeelte uit van het oude slot der vlaemsche graven. De benedenkapel zelve is het werk van den graef Diederik, die dezelve deed bouwen op het aendringen der menigte die het H. Bloed kwam vereeren. Zy werd aen den H. Basilius omtrent 1149 toegewyd, en door den zoon des graven ryk begiftigd. 2° De bovenkapel waer nu nog wekelyks, op den vrydag, de relikwie van het H. Bloed, door eene talryke volksschaer vereerd wordt. Men weet niet juist wanneer zy gebouwd werd, maer uit de oude rekeningregisters blykt dat zy in 1482 nog niet geheel voltrokken was. Zy werd in 1483 en volgende jaren met geschilderde glasvensters versierd, die echter in de dagen van het schrikbewind, (gelyk ook de bovenkapel en de schoone voorgevel), byna geheel verwoest, of uitgebroken en voor den ongeloofelyken prys van 14 franks door het stadsbestuer aen eenen Engelschman verkocht werden, die dezelve naer zyn vaderland inscheepte waer zy nog bestaen. Onder het eerste keizerryk was men voornemens, het deerlyk geschonden gebouw geheel af te breken, maer daer Napoleon I er tegen was en eene toelage voor de herbouwing verleende, werd alles door bovengenoemden bouwmeester, volgens het oude plan hersteld; ook de glasvensters werden volgens de oude teekening, met eenige wyzigingen echter, door M. Pluys van Mechelen, hernieuwd. Het binnengezicht is zeer eenvoudig, men heeft het zeer waerschynlyk altyd maer hersteld en versterkt: het draegt geene sporen van den ogivalen met bloemengemengden styl. De aendacht, vestigt zich alleen op de kas van het H. Bloed, die een zeskantige tempel uitmaekt bekroond met dry torentjens en de beeldjens van den Zaligmaker, O.-L. Vrouw en de H.H. Basilius en Augustinus. Er is 769 oncen zilver in verwerkt en zy bevat, buiten talryke kostbare gesteenten, ook verscheidene gouden bas-relieven. Twee-en-dertig geëmailleerde wapens van den proost en de medebroeders van het H. Bloed, die dit dryfwerk betaelden, versieren het voetstuk. Deze kas werd uitgevoerd in 1617 door Jan Crabbe, schepene der stad, en is 1 meter 29 centimeters hoog. Ook bezit zy in haer midden, juist boven het kistje waerin de relikwie berust, eene kostbare kroon, volgens de overlevering, een geschenk van Maria van Burgondië, die in de nevenstaende teekening zeer wel zichtbaer is. Hoe oogverblindend het ryke stuk ook zy, en niettegenstaende die zee van flonkerende edele steenen, onderscheidt het oog des kunstkenners toch dadelyk dit gewrocht, van die meesterstukken van oudere dagen waerin de nauwgezetheid van uitvoering met eenen sprekenden godsdienstiever, als het ware, gepaerd gaen, - en, waerheid gesproken, het werk van Mr Crabbe verraedt noch het eene, noch het andere.

D.V.S.

De arend en de leeuwerik.

Een arend trof op zijne baan
Naar de zon, eens eenen leeuwrik aan.
En hoorde hem de schoonste melodijen, die ooit menschen kenden,
Ten stillen hemel zenden.
Zijn uitgestrekte wijde vleugels
Hield hij bewegingloos: langzamer werd zijn' vlugt,
En stil de steeds beroerde lucht,
Die haren koning droeg, en in hem ook dien der veugels.

‘Zet dij op mij’ zoo sprak hij tot den leeuwrik,
‘Ik zal dij in den hemel dragen;
Mijn lichaem zij dijn wagen.’
‘Neen’ werd geantwoord, ‘ik mag zingen
Den Schepper aller dingen
Hier beneden tegen de aarde;
De baen der hoog're sfeere
Neems du! doch ook ter zyner eere!

E.A.C.

Gent, den 21 july 1862.

Bede voor Polen.

Hoe lang, o God! moet een volk van uw volken
De prooi van den hartloozen noordergier zijn?
t' Is wee van uw' kindren dat dringt door de wolken,
En - Vader! uw blik komt niet neêr op hun pijn!

Zij vallen, Heer!... Het grimmig Noorden
Zond zijne ruwe horden uit,
Wier spelenlust is, menschenmoorden,
Die brandend hongren naer den buit.
En al de beulen komen samen
Den laatsten adem hen zien aamen;
Verwoestingslegers komen af!
En, wilt gij, Heer! dat haast wij vonden,
Waar helden steeds voor u opstonden,
Een immerzwijgend Polensgraf?

Zij vallen, Heer!... De martelaren
Uws naams, uw' lofzang in den mond;
Uit 't lyk geslagt vóor uwe altaren,
Is 't ‘God!’ dat opstijgt van den grond!
Des menschheidregts voorstaanders sneuvelen
Bij van onnooz'len lijkenheuvelen!
Het is voor God en voor het regt
Dat zwaard en kolfslag hen neêrvellen!
Natuur noch wet moet Rusland tellen
Wen 't oude sterkte Europaas slecht.

Hoe lang nog, o God! moet een volk van uw volken
De prooi van den hartloozen noordergier zyn?
't Is wee van uw' kindren dat dringt door de wolken,
En - Vader! uw blik komt niet neêr op hun pijn!

Ik weet, 't is de eeuw van volkenmoorden;
En welzijn, vrijheid van het volk,
En volkzijn zijn de leugenwoorden
Waarmêe den volkeren de dolk
Bespotlijk wordt in 't hart gestooten.
Straks worden allen rampgenooten
Door vorsten - bij omwentelings magt,
Doch moet der volken volkzijn sneven,
En volken sterven! zich begeven
Het eigenst zijn voor vreemder kracht?

Uw Polen valt! en van zijn vallen
Heeft 't aarderijk alreeds gekraakt;
De bloed'ge vlam heeft van zijn' wallen
Den volkeren in 't oog geblaakt.
En nogtans is het groot gebleven;
En groot ja, in het ademgeven...
Als leeuwen hebben zij gestreên,
En vlogen zoo den noordreus tegen,
De zucht nog uit hun graf gestegen,
Bragt hem den doodschrik in de leên.

Hoe lang nog, o God! moet een volk van uw' volken
De prooi van den hartloozen noordergier zyn?
't Is wee van uw' kinderen dat dringt door de wolken,
En - Vader! uw blik komt niet neêr op hunn' pijn!

Schoon hadden ze als een heir van raven
Te storten op uw Polen neêr
Om uwen naam uit 't hart te graven,
Hy bleef er in den boezem, Heer!
Al even levend, ongeschonden,
U kosten ze in zijn hart niet wonden....
De taal die in zijn zege klonk,
Zij smilt nog daaglijks in zijn beden;
Het lijdt en sterft in vadrenzeden;
Gij duldt dat het ten grave zonk?

In hun', by nacht, ontschaakte steden,
Zyn ze uit het Vaderland geleid,
Met stalen ketens om de leden,
Waar slavernij en dood hen beidt;
En voortgesleurd langs woeste landen,
Wier plaaggeest klapte met de handen,
Op 't zien van menschensmaad en leed;
Wen zij hunne afgemartelde armen
Tot u uitstaken; en hun kermen
Des Wolgaa's hoogten zuchten deed.

Zij hebben hunne ramp gedragen
Den heelen kreits der aarde rond,
En moeten 't wreedste lijden klagen,
Gaan aan Siberie's ijsren grond.
De Noord- en Zuiderzeeënbaren,
En de arend de Alpen opgevaren,
Zij hebben Polens wee gehoord,

Bij volken die aen 't uiteind woonen
Der aard, hebben de onheilstoonen
Van Polens droefheid 't heil gestoord!

Hoe lang nog, o God! moet een volk van uw' volken
De prooi van den hartloozen noordergier zijn?
't Is wee van uw' kind'ren dat stijgt door de wolken,
En - Vader! Gij blikt nog niet neêr op hunn' pijn!

Zij sloegen hun' verstorven blikken
Naer hunne Christne buren om;
Doch als een rots, niet te verwrikken,
Scheen 't Vorstenheer van 't Christendom:
En, de armen, die 't een' broer moest wijden
Om helpen voor zijn erf te strijden,
Het kruist hen, hartloos, overéén!
Het scheen, of Christenvolkenhanden
Zich gaven aan Gods aartsvijanden
Om 't jok te drukken op zijn leên.

Euroop! vergat gij welke benden
Gezonden uit 't Halfmanenrijk
Weleer hier 't daglicht meenden te enden,
Een Helles stormgevaart gelijk?
Alléén een Pool kon tegenhorten
En deed in 't stof hen nederstorten;
Gij ziet dat 't bloed van Polen stroomt,
En gij beweegt niet!... Het heeft vruchtloos,
Wen 't ratelend den stervenszucht loost,
Gezien of gij ter hulpe koomt!

Hoe lang nog, o God! moet een volk van uw' volken
De prooi van den hartloozen noordergier zijn?
't Is wee van uw' kindren dat dringt door de wolken,
En - Vader, uw blik komt niet neêr op hun pijn!

En nogtans hebben zij vertrouwen
Op uwen vaderarm gevoed;
En trachten blijven te behouën
Der oudren deugd, der vaad'ren moed.
Die weerd was zoo een volksziel te erven,
Hij kan nog niet - hij mag niet sterven,
Die lijdt om 't vrye zelfbestaan,
Zijn God is niet zijn taal vergeten!
Wien met geen schande vlekt de keten
Der slaverny, is niet vergaan!

Hoe lang nog, o God! moet een volk van uw' volken
De prooi van den hartloozen noordergier zijn?
't Is wee uwer kinderen dat stijgt door de wolken,
En - Vader! uw blik ziet niet neêr op hunn' pijn!

P. VAN HEERNE.

Erin Corr.[1]
Geboren te Brussel in 1803, overleden te Parys in 1862.

De staetkundige beweging welke, in 1798, een gedeelte van Ierland tegen Engeland opwierp, had voor vele Iersche familiën, beslissende gevolgen die haer bestaen gansch veranderden. Het is alzoo dat de vader

ERIN CORR.
TEEKENING EN STEENSNÊE VAN JOS. NAUWENS.

van Erin Corr, die schoone ouderling, wiens aendenken in Brussel nog levendig is, zich in de hoofdstad van België kwam vestigen, ten gevolge der voorvallen waervan wy zoo even spraken; aldaer werden dry zyner kinderen geboren, die op verschillende wyzen, zich in de kunstwereld onderscheiden hebben. Zyn zoon, wien deze regelen zyn toegewyd, was niet een der minst merkwaerdige onder hen, en de diensten door hem aen het Land bewezen, maken het ons eene pligt zyn geheugen zorgvuldig te bewaren.

De naem van Erin, die, in de Iersche tael, Ierland beteekend, werd aen Corr, den eerstgeborene na het uitwyken zyns vaders, gegeven om dezen laetsten, zoo veel mogelyk, den naem van zyn geliefkoosd vaderland te herinneren. De jonge Erin bragt zyne eerste leerjaren door in het Iersche collegie van Parys tot op den dag dat die instelling, op het aendringen van Wellington, vernietigd werd, ter zelfder tyd als het Iersch Legioen; dan keerde hy in Brussel terug, alwaer hy zyne studiën voortzette, tot op den oogenblik dat zich in hem het beroep van graveur openbaerde, beroep waerin hy in het begin bestierd werd door eenen engelschen zilversmid, te

(1) *Journal des Beaux-Arts.*

Brussel woonende en Deacon genaemd. Later daer begaf hy zich naer Antwerpen, waer hy zyne eerste ernstige studiën onder het geleide van J. De Meulemeester deed; in den ouderdom van 19 jaer, vertrok hy naer Parys, en werd gedurende verscheidene jaren tusschen de leerlingen van den vermaerden graveur Wedgwood gerekend; lang werkte hy aen de platen van zynen meester, en inzonderheid aen het portret der prinses Charlotte van Engeland, aen

dat van lord Byron, aen die van Goldschmidt, van Cooper, enz., terwyl hy terzelfder tyd zyne eerste eigene werken voortbragt.

Hy verliet Wedgwood om de lessen te volgen van Förster, lid van het Instituet; deze was voor Erin als een vader, en na door hem in de eerste wegen der kunst geleid te zyn, had hy de droefheid dien schoonen en sterken ouderling onder zyne oogen te zien sterven.

In 1830 kwam Corr in België terug en nam een werkend deel aen de omwenteling. Gedurende de dry septemberdagen zag men hem zich in het midden der gevechten werpen die geleverd werden in naem der nationale onafhankelykheid, en waerin hy eenen moed en eene kracht aen den dag legde, waervan nog levende gezellen kunnen getuigen en welke talryke schriften wettiglyk bewezen hebben. Ten gevolge dezer gebeurtenissen, werd hy onder-luitenant der vrywilligers, te Antwerpen, benoemd.

In 1832, werd Erin Corr tot leeraer voor de graveerkunde by de koninklyke Akademie van Schoone Kunsten van Antwerpen aengesteld. Het is ook met dees tydstip dat hy dit leven van zelfopoffering en verloochening begon, 't welk de ware kroon van onzen kunstenaer uitmaekt. Wy zullen later op deze schoone zyde van zyn karakter terug komen; wy zullen hem eerst navolgen in zynen stand en zyne officieële betrekkingen.

In 1845, werd hy met eenparige stemmen benoemd tot lid der klas van Schoone Kunsten by de koninglyke Akademie van België; hy deed zich aldaer onderscheiden door zyne schriften over de graveerkunde en de middelen om dezelve in België te verspreiden. Gedurende tien jaren maekte hy deel van het bestuer van het antwerpsch Kunstenaers-Verbond, 't zy als geheimschryver, 't zy als onder-voorzitter. Deze vereeniging gelastte hem haer te vertegenwoordigen by het internationael kongres te Brussel in 1859 geopend. In 1845, bekwam hy het gouden eermetael in de tentoonstellingen van Parys en Brussel. In 1848, 1851, 1854 en 1857, werd hy als lid der jury door de tentoonstellende kunstenaren gekozen. In 1851, werd hy tot ridder van het Leopoldsorde verheven.

Erin Corr moet aenzien worden als de eerste belgische plaetsnyder dien wy sedert onze staetkundige vrymaking gehad hebben. Wanneer hy De Meulemeester in de akademie van Antwerpen verving, was alles te doen en hy deed alles. Hy schiep de groote gravuer te Antwerpen; dit was zyne zucht, zyn droom en hy had het geluk er de vervulling gedurende zyn leven van te zien. Inderdaed, het is aen hem en aen hem alleen dat men die plaetsnyders verschuldigd is die heden school vormen en die Verswyvel, Bal, Michiels, Van Reeth, Linnig, Wildiers, Nauwens, Durand, enz., heeten. Reeds zyn meestal zyne leerlingen met het ridderkruis of met medaliën vereerd en het is een hunner die heden aen zynen meester opgevolgd is, in het bestuer der graveerklas.

Men had Erin Corr moeten zien, die kleine wereld, aen zyne zorgen toevertrouwd, aenmoedigende, ondersteunende, dezelve door zyne ingevingen geleidende. Het was de bezielde verbeelding der zelfopoffering en der pligt; hy vergat zynen roem en zyne belangen, hy vergat zich zelven om zich met zyne leerlingen eens te maken en, zeer dikwyls - meestal zelfs, om hen het bestaen te helpen vinden, want meer dan eens voltrok hy zelf de plaet die aen een hunner het brood moest verschaffen. Ah! dat zyn aendenken door hen gezegend zy, dat het in hun geheugen geprint blyve, en dat eene inwendige erkentenis van tyd tot tyd hun hert bewege als eene opperste hulde aen den meester die hun vader en hun vriend was.

Hy die deze letteren schryft was met de vriendschap en de achting van Erin Corr vereerd; hy kende zyn lyden en zyne betrachtingen en hy kan getuigen dat hy zelden eenen kunstenaer heeft ontmoet meer doordrongen van zyne taek en meer begeerig

om dezelve tot het einde te voltrekken. Er was iets soldaetsch in het karakter van Erin; hy ook had zyn wachtorde, het was hem geheiligd en hy is getrouw gebleven, want hy stierf aen het werk, met het spyt van zyn gewrocht niet te hebben kunnen voltrekken, maer ten minsten met het geweten van aen de kunst te hebben gegeven al wat hy haer geven kon.

Als graveerder, had Erin Corr een vast, een zuiver talent, maer niet gansch ontbloot van die koude welke nog al algemeen is by de plaetdrukkers. Hy trachtte de groote graveerders der oude Antwerpsche school, wier mollige en zachte wyze hy bewonderde, na te volgen, en dikwyls gelukte hy daerin. Hy had een bewonderenswaerdig gemak in zyne uitleggingen; kort en bondig, had elk zyner woorden zyne toepassing; met zyne leerlingen, had zyne welsprekendheid iets van het stift dat snydt en wegneemt. Met moeite kan men begrypen hoe hy de platen kon vervaerdigen, waervan de lyst hierachter volgt, wanneer men weet dat byna gansch zyn leven aen zyne leerlingen was toegewyd en dat hy zelf zeer traegzaem werkte.

Het laetste voortbrengsel van Erin Corr, dat waerin hy, met rede, veel belang stelde, en dat alleen genoegzaem zou geweest zyn om eenen kunstenaer, het grootste gedeelte van zyn leven bezig te houden, bestond in de teruggaef der twee bewonderingswaerdige tafereelen van Rubens in de O.L.V. kerk te Antwerpen, *de oprigting* en *de afdoening van het kruis.* De tweede plaet is voltooid en het is in de reis welke hy naer Parys gedaen had voor het trekken derzelve, dat de dood hem is overvallen. De eerste, alhoewel niet voleindigd, is nogthans ver genoeg gevorderd om de inzichten van den graveerder te kunnen schatten. Met genoegen vernemen wy dat er door de familie maetregelen genomen zyn om deze twee platen, van eene onwederlegbare waerde, in het publiek te kunnen geven.

Kunst-België heeft een groot verlies gedaen den dag dat Erin Corr deze wereld heeft verlaten, maer er is een gedacht dat de bitterheid van dees verlies moet verzachten, te weten dat de meester aen het vaderland dienstig is geweest. Men sterft nooit gansch, wanneer men op de wereld een in zichzelven altyd vruchtbaer spoor nalaet.

AD. SIRET.

Werken van Erin Corr of onder zyne leiding uitgevoerd.

1. De toren van O.L.V. van Antwerpen naer Serrure, 8 platen waervan 6 door zyne leerlingen, MM. A. Collette en J. Linnig.
2. Een priester aen het altaer.
3. Portret van Lyonnet, naer Morren.
4. Christus te Emmaüs.
5. Portret van Maurits Goede, naer Kremer, door Jan Haagen naer Regnier.
6. Portret van Adrianus Spiegel, door M. Verswyvel.
7. Standbeeld van Belliard, naer Geefs.
8. Portret van Vincentius Forman, naer Regnier, door Michiels.
9. id. van Gretry, naer Schubert.
10. id. van Anselmus Boëce, naer Regnier, door Verswyvel.

11. id. van R.J. Courtois, naer denzelfde, door J. Linnig.
12. id. van J. Kickx, naer Morren, door Verswyvel.
13. id. van P.L. Van der Linden, naer denzelfde.
14. id. van De Schermling, naer Montzen.
15. Ste-Cecilia.
16. Genoveva van Braband, door J. Linnig.
17. Het Leopoldsorde.
18. Gedenkteeken van Malibran.
19. Overtogt der Haen, naer Serrure, door J. Linnig.
20. Ste-Theresia.
21. Portret van Z.E. den kardinael Sterckx, naer Cels.
22. Gezicht van het Steen, naer de Braeckeleer.
23. Teekening van het Steen, naer Bourla.
24. Koninglyke Scaldispoort, naer Serrure, door J. Linnig.
25. Byzonderheden van het Steen, naer De Cuyper, door Verswyvel.
26. Doorsnede van het Steen, naer Bourla, door A. Collette.
27. Afbeelding van het binnen portael van het huis van Rubens, naer De Keyser.
28. Paviljoen van het huis van Rubens, naer denzelfde.
29. Schilderachtig gezicht van het huis van Rubens, naer denzelfde.
30. Christus aen het kruis, naer Van Dyck.
31. Standbeeld van Rubens, met den voetzuil naer Durlet.
32. Portret van H.M. de koningin van België, naer Ary Scheffer.
33. Portret van Z.M. Leopold, koning der Belgen, naer Wappers.
34. De Verlosser der wereld, naer Leonard da Vinci.
35. Gedenkteeken der plaets der Martelaren, naer Geefs.
36. De H. Maegd naer Rubens.
37. Albertus, zoon van Rubens.
38. Agar, naer Navez.
39. De afdoening van het kruis, naer Rubens.
40. De oprichting van het kruis, naer denzelfde.

Schriften en Mededeelingen aen de werken der Koninglyke Akademie van België.

1. Mededeeling aengaende de geschiedenis der Kunst *(Bulletins*, *T. XIII*, *1e deel*, *bl. 294).*
2. Commissaris voor het nieuwe steendrukkerstoestel van den eerwaerden heer Wauters, *(Bulletins T. XIII, 2e deel bl. 231, 322)*
3. Commissaris voor de verhandeling van den heer Schoeler over eene nieuwe wyze van grafische teruggaef. *(Bulletins*, *T. XIII, 2e deel*, *bl. 252*, *370.)*
4. Verslag over de meededeelingen van den heer Bal. *(Bulletins*, *T. XIX*, *1e deel*, *bl. 172*.)
5. Verhandeling over het plaetdrukken *(Bulletins*, *T. XXI, 1e deel*, *bl. 128.)*
6. Nota over het daerstellen van eenen prys voor het plaetdrukken. (*Bulletins, T. XXII, 2e deel*, *bl. 632*.)
7. Commissaris voor een vraegpunt aengaende de laureaten der groote kampstryden (*Bulletins*, *T. XXIII*, *2e deel, bl. 578*.)
8. Commissaris voor de aenmoedigingen te verleenen aen de graveerkunst. (*Bulletins*, *T. VI*, *2e série*, *bl. 492.*)

9. Over den huidigen toestand der graveerkunde en de te verleenen aenmoedigingen. *(Bulletins*, *T. VII*, *2e serie*, *bl. 313.)*

Erin Corr werd insgelyks aengesteld om deel te maken der commissie der kas der Kunstenaren, alsook, om in hoedanigheid van Commissaris, verscheidene vraegpunten en eenige werken der Akademie voorgelegd, buiten diegene in deze nota aengeduid, te onderzoeken.

Redevoering door den heer Gallait uitgesproken op het banket hem te Londen aengeboden.

Wy denken het niet onvoordeelig voor de geschiedenis, de rede van een van België's eerste schilders te Londen uitgesproken, te bewaren.

'Ik verzoek myne engelsche kunstbroeders myne hartelykste dankbetuigingen te aenveerden voor hun welmeenende onthael; ik bedank insgelyks lord Granville (den voorzitter) voor de te vleijende gelukwenschen die hy my wel heeft willen toesturen. Ik aenveerd die slechts voor zooveel de liefde der kunst, de zucht naer het schoone en het ware, de bewondering voor de meesterstukken van alle tyden en alle landstreken, genoegzame titels zyn om dezelve te verdienen. En dan nog kan ik dezen lof niet ontvangen, zonder hem toetekennen, niet aen mynen persoon, maer aen gansch de belgische school, waervan ik gelukkig ben in dezen oogenblik, de vertegenwoordiger te zyn. De belgische school, gelyk ik zelve, aenschouwt deze hartelyke betooging veel min als eene voor het tegenwoordige verdiende belooning dan wel als eene aenmoediging voor het toekomende. De wereldtentoonstelling is eene grootsche opvatting die vruchtbare gevolgen voor de toekomst zal hebben en aen Engeland hoort het gedacht toe zulk eenen oproep gedaen te hebben aen gansch het kundig Europa. Myns dunkens stelt deze vreedzame stryd veel min eenen staet van vyandschap daer dan eene onderrigting voor allen, waer noch overwinnaers noch overwonnen zyn, maer waeruit elk met eenig voordeel henen gaet, de eene met eenen meer geoefenden geest, de andere met een vaster oordeel of meer hartelyke genegendheden.'

M. Gallait heeft vervolgens gesproken over de oude engelsche school, zoo weinig op het vastland gekend en welke hem als eene veropenbaring is toegeschenen.

'Engeland, heeft hy gezegd, uit ieverzucht voor hare geliefkoosde schilders, heeft dezelve voor haer alleen willen behouden. Heden nogthans, dat zy ons hare schatten heeft ten toon gesteld, zyn wy door verrukking opgetogen. De edele overleveringen van Reynolds, Hogarth, Gainsborough zyn behouden geweest en uitgebreid geworden door de uitstekende mannen welke my omringen. Het zou onnoodig zyn hunne namen aen te halen; de muren van Kensington zyn ten dien opzichte welsprekender dan myne zwakke stem het zoude kunnen zyn. Slechts dit zal ik zeggen, dat er voor my deze onwederleggelyke waerheid uit voortvloeit, dat Engeland, in het grondgebied der kunsten insgelyks op den eersten rang en tusschen de meest begunstigde volkeren geplaetst is.'

'Het geheugen van dezen dag, zegde M. Gallait ten slotte, zal tusschen de schoonste dagen van myn leven tellen. Het zal in my altyd van eenen grooten prys zyn, welkdanig de gelegenheden zyn waerin ik my zou kunnen bevinden, maer bovenal in deze dagen, al te talryk voor den kunstenaer, dat de vertwyfeling, de ontmoediging, de droefheid zynen geest komen belegeren. Voortaen zal ik een wapen hebben om daeraen te wederstaen; dank zy het gebeugen van dezen gelukkigen oogenblik waerop ik zooveel aenmoediging, zooveel gastvryheid en zooveel hartelyke aentrekking heb gevonden.'

Kronyk.

BRUSSEL. - In de laetste zitting der koninklyke akademie, klas van schoone kunsten, heeft ridder Leo de Burbure een opstel gelezen betrekkelyk de klavecingel- en luitmakers van Antwerpen, sedert de 16e tot de 19e eeuw. De tyd der uitvinding van de clavecingel is niet stellig te bepalen; er wordt in Scaliger voor de eerste mael melding van gemaekt. Reeds van 1523 bestonden er fabriekanten van clavecingels te Antwerpen. M. De Burbure deelt eenen lyst meê van 54 namen, waeronder dien van Hans Ruckers. Ten jare 1558 bekwamen de clavecingelmakers van het magistraet der stad de toelating om van de St-Lukasgilde deel te maken.

GENT. - By C. Annoot-Braeckman is verschenen eene komedie in dry bedryven van M. Karel Versnaeyen, die sedert eenigen tyd het tooneelvak behandelt. De schryver heeft voor titel aen zyn tooneelstuk gegeven: *de Slekken* - zoo noemt hy dat slach van menschen, welke overal binnen sluipen en al bezoedelen wat zy aenraken, tot dat eindelyk de voet van dezen of genen hen vertrapt. De uitgaef is zeer schoon en sierlyk.

- Het model van het kolossael standbeeld van Jakob van Artevelde, door M. De Vigne-Quyo is thans afgewerkt; naer de getuigen, vol verdiensten in de byzonderheden, edel van houding en waerlyk monumentael van uitzicht: het zal 4 meters hoog zyn. Het voetstuk zal 6 meters tellen, dus het geheele monument, 10 meters. Artevelde is gekleed met een maliën-kolder, waerboven een gewoone kolder, en omhangen met eenen breeden mantel. Het hoofd is hoog en de rechter arm uitgestrekt, de linker neêrhangend en ondersteund door een blazoen met den vlaemschen Leeuw. Aen zyn metalen en ryk bewerkten gordel-riem zyn de dagge en de degen gehecht; zyn helm ligt naest hem, aen de rechter zyde, op eene soort van steen, waer, in gothische letteren, de woorden: *Keuren van Vlaenderen*, op geprint zyn.

Het voetstuk, aen de hoeken versierd met wapenschilden, namelyk der Neeringen, zal in dry verdeeld zyn: een leeg onderdeel, verhoogd met eenige treden, eene bazis welker hoeken vier heraldische leeuwen dragen zullen, gerugsteund tegen de eigentlyk gezegde voetzuil en eindelyk die zuil zelve met het standbeeld. Een schoon gothisch hekken, versierd met lanteerns van denzelfden bouwstyl, zal het gedenkstuk omringen en het werk volledigen. Het model, is gemaekt uit pleister; het beeld zal van brons, en de voetzuil van graniet zyn. Op die zuil zyn half verhevene beeldwerken van marmer of brons.

De kommissie der monumenten heeft hare goedkeuring gehecht aen het gunstig verslag der bouwmeesters Roelandt en Pault, aengaende het voetstuk voor Jakob van Artevelde's standbeeld. Evenwel raedt zy den beeldhouwer de Vigne aen te onderzoeken of het niet beter ware den afstand te verminderen tusschen de plint en de konsolen, die de vier leeuwen aen de hoeken van dit voetstuk dragen.

- Het bestuer vat het *Kunstgenootschap* heeft zich tydens de tentoonstelling naer Brussel begeven, om eene rouwkroon te hangen, in het hertogelyk paleis, aen de schildery van haren verdienstelyken stadgenoot, M. Felix de Vigne, onlangs zoo onverwacht en al te jong ontrukt aen de kunst en aen zyne talryke vrienden. Die schildery, hebben wy in plaetsnêe medegedeeld; zy heeft de aendacht der kunstkenners op de wereld-tentoonstelling te Londen tot zich getrokken.

- Het bestuer van het *Willems-Fonds* heeft belooningen toegekend, bestaende in fraeije nederduitsche boekwerken, aen de volgende studenten: aen M.E. de Clercq, van Eecloo, primus van filologie in den hoogeschool-pryskamp, die zich, in de beide gevergde proeven, van de vlaemsche tael bediend heeft; aen MM. Odilon Périer, Oktaef Peeters en August Vermeulen, thans studenten ter hoogeschool van

Gent, en aen M. Jozef Aerts, van Antwerpen, die hun exaem van gegraduëerde in de letteren, geheel of gedeeltelyk in het vlaemsch hebben afgelegd; aen M. Alf. Dekens, van Ninove, pryswinnaer in den pryskamp van vlaemsche tael tusschen de gestichten van middelbaer onderwys van eersten graed; aen M. Henri Snieders, van Turnhout, en A. Verhept, van Lier, pryswinnaers in den pryskamp van vlaemsche tael tusschen de lagere gestichten van middelbaer onderwys.

- M.C.P. Serrure heeft eene merkweerdige *notice* uitgegeven over eene schildery der XVe eeuw, voortkomende uit de St-Baefs-kerk te Gent, thans in bezit van M. De Ruyck. Na in eene bondige inleiding de reden beschreven te hebben, welke vele kunstwerken uit onze kerken heeft doen verdwynen - reden welk eerstens aen de beeldstormery, later aen den heerschenden wansmaek en den afkeer voor de mlddeleeuwsche kunst en eindelyk aen de fransche plundering moet toegeweten worden, - behandelt de achtbare professor, de geschiedenis der schildery, het voorgestelde tafereel *(de inneming der H. Stad)*, en verder de veronderstelling door wie het zou gemaekt zyn. Het laetste punt beslist M. Serrure niet; hy komt enkel tot de bemerking dat de schildery door een der beste vlaemsche schilders moet zyn gepenseeld. By het brochuer is eene fyne gravuer van M. Onghena gevoegd, waerdoor men een gedacht van het oude werk maken kan.

- Op 15 january ll. had in den *Katholieken Kring* aldaer, eene onderhandeling plaets door den eerw. heer kanonik de Haerne, lid van de kamer van Volksvertegenwoordigers, *over de tentoonstelling van Londen opzigtens de kristene versieringskunst.* M. de Haerne heeft zyn ontwerp met groot talent behandeld, talent dat de vrucht is van grondige studiën. Hy heeft zyne aenhoorders verrukt, met hen te plaetsen in door hen onbekende streken, met hen te toonen hoe de kunst, om dien naem weerdig te zyn, moet voortkomen uit een godsdienstig gevoel.

De kunst is vervallen en verlaegd geworden door het inbreken van het heidendom, doch die beweging zou verydeld geworden zyn door den kristenen geest, zonder het protestantismus, dat de overleveringen verloochende, dat sommige geloofspunten verwierp, en byzonderlyk door het loochenen der tegenwoordigheid van Kristus in het H. Sakrament des altaers. Dit tydstip van verval heeft de achtbare redenaer zeer klaer en net afgemaeld, en daerna de grondbeginselen der kunst in het algemeen geschetst.

Buitenland.

OOSTENRYK. - Te Weenen heeft men, by het herbinden van eene verzameling akten der XVe eeuw, in den ouden band tusschen het leêr en het hout, vier parkementen bladen gevonden, twee in-folio en twee in-4°; dezelve bevatten wel bewaerde en duidelyke fragmenten van den *Talmud*, het wetboek der Joden.

- In het klooster der Dominikanen, te Hodi, heeft men eene schildery van Leonardo da Vinci ontdekt.

WEIMAR. - M. Pauwels, die leeraer aen de schilder-akademie is, werkt, aen eene groote schildery waervan het onderwerp de eerherstelling is der nagedachtenis van Juliaen Pyn, eersten magistraet van Gent in 1514. Slagtoffer der blinde volkswoede, werd Pyn door zyne kollegas valschelyk beschuldigd en ter dood gebragt. Op aenvraeg zyner familie, werd zyne nagedachtenis in eer hersteld door keizer Karel. Deze schildery is door een ryken partikulieren van Weenen besteld, en zal 's kunstenaers vroegere werken evenaren, om niet te zeggen, overtreffen.

D[r] Joseph-Antonius Leroy.

D[r] Joseph-Antonius Leroy, wiens afbeeldsel wy hier mededeelen, zag te Antwerpen het licht op 25 meert 1800. Zyn vader, doktor in de medecynen, was leeraer in ontleed- en heelkunde aen de oude school van chirurgie dezer

TEEKENING EN STEENSNEDE VAN JOS. NAUWENS.

stad. Zeer jong, werd hy naer het Lyceum van Brussel gestuerd, waer hy schitterende studiën deed. Later volgde hy de leergangen der Universiteit van Leuven en werd aldaer een der byzondere leerlingen van Van Mons.

Tot leeraer aen deze Universiteit benoemd, deed Leroy zich door zyne groote kunde onderscheiden. In 1835 bekleedde hy een leeraersstoel in de Universiteit van Luik, en op 14 december 1838 werd hem den titel van ridder der Leopoldsorde toegekend. Hy stierf den 9 january 1839, nauwelyks 39 jaren oud zynde; zyne schriften dragen het kenmerk van groote en diepdoordachte studiën. De voornaemste zyn:

1[o] Responsum ad quaestionem ab ordine scientiarum mathematico physicarum Academiae Lovaniensis propositam: Referantur praecipua phenomena chymica quae duplicem interpretationem theoreticam patiuntur, illustrando processus in quibus phaenomena quaesita locum habent. Quod praemio ornatum est nonis octobris MDCCCXXII. Lovanii, 1823, in-4[o] van 136 bl.

2[o] Responsum ad quaestionem ab ordini medicorum propositam: Determinentur dispositiones cranii infantis, quibus tempore puerperii ad usum foreipis obstetriciae confugiendum est; indicentur deinceps illae quibus summopere ab illo instrumento abstinendum est. Legitima demonstratione corroboretur utraque determinatio; eodem deinde modo indicetur usus vectis obstetricii, eliciaturque ex allatis demonstrationibus summa illa differentia, quae inter usum horum adminiculorum intercedit, ita ut

intelligatur quodnam sit peculiare utriusque officium. Quod praemio ornatum quarto non. Octobris MDCCCXXIV. Lovanii, 1825, in-4° van 42 bl.

3° Dissertatio inauguralis physiologica de Haematosi. Lovanii, 1824, in-4° van 40 bl.

4° Coup-d'oeil sur la réplique de M. Capuron, à la réponse de M.A. Van Solingen. Bruxelles, 1825, in-8° van 20 bl.

5° Phlegmon à la marge de l'anus. Bruxelles, 1829, in-8° van 3 bl.

Leroy heeft talryke leerlingen voortgebracht; onder deze telt men den geleerden Dr C. Broeckx van Antwerpen die, dezer dagen, 's mans levensschets in het licht zond. Dit schrift, waerin de erkentelykheid op elk blad doorstraelt, strekt onzen stadgenoot onder alle opzichten tot eer. Het is de hulde van een edel gemoed.

Deze levensschets verscheen in de drukkery J.-E. Buschmann, te Antwerpen.

Zit neêr.....!
Humoristiesche zedeles.

I.

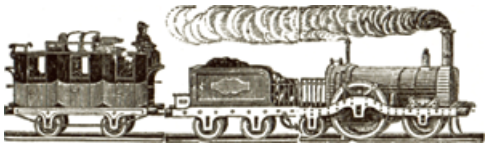

Toen ik voor de eerste maal op den spoorweg zat, was ik een jonge opgeschote knaap van veertien jaren oud. Het was in 1838, geloof ik, en de spoorbaan van Antwerpen op Brussel was slechts een paar jaren geopend; zoodat het stoomryden voor velen, niet alleen vreemd, maer nog verbazend was.

Na eenen ruimen tijd met verrukking het stoomtuig bewonderd en dan met diepe navorsching de schakels, de wielen, de assen en de veren van den wagen, waarin ik treden ging, bespeurd te hebben, klom ik met eenen nieuwen drift om andere nieuwigheden te zien, in het groote rijtuig waarin lange banken met haren kussens achtereenvolgend gevestigd waren en waarop, zoo als toen gezeid werd, men zoo gerust en ongeschokt gezeten was, dat men er zonder de minste overentweêr-wiegeling een kaartje spelen of zyn nieuwsblad lezen kon.

Ik had geene oogen genoeg om alles te zien, en het minste gerucht als het optrekken en nedervallen der spiegelramen des wagens, het toeslaan der deurtjes, deed myn hoofd links en rechts wenden alsof het een windwijzer was.

Doch mijne aandacht vestigde zich zonder verpoozing op het stoomtuig, dat hijgend en blazend vóór den trein gespannen stond.

Het bekommerde mij gedurig om te zien, hoe het in gang zou geraken en ik stak, ten dien einde, mijn hoofd het venster uit.

Het kloksken van vertrek sloeg reeds zijn geteld en onveranderlijk geklep, en op het oogenblik dat de wachten het plegtige *ra-ta-ta!* gingen aanheven en er eene reeds begon, trok mij met de vest, eene dikke burgervrouw, die nevens mij in krakend zwart satijn zat en, terwijl zij hare rijke, zware, zijden falie neêrsloeg:

‘Zit neêr manneken, sprak zij met ingenomenheid, want als de ijzeren weg in gang gaat, geeft hij eenen schok die u zou kunnen doen overheen tuimelen!’

Ik gehoorzaamde aanstonds aan het bevel der brave burgervrouw, en zette mij neêr, niet zonder voorzorg, maar de handen aan de bank klemmende, om den beduchten schok beter te onderstaan; maar de trein kwam zachtjes in gang en ik wachtte nog den slag af, toen wij reeds in volle vlugt waren. Dit deed mij eenigzins aan de ervarendheid op het spoorweg rijden der dikke burgervrouw twijfelen, die door hare voorkomende aenbeveling, mij toegeschenen had, niet als ik, voor de eerste maal met den stoom te varen.

Doch glimlachend deed mijne goedhertige reisgezellin aan mijne moeder de stevige houding bemerken, waarin ik mij nog bevond; de kniën deftig onder de bank gebogen, even als een ruiter, die de beenen digt onder het paard sluit, wanneer hij den zadel onder zich voelt los gaen.

‘Heb geene vrees meer voor den schok, manneken, hernam de dikke burgervrouw, wij zijn in vollen gang, gij moogt gerust rondzien en rechtstaan.’

Ik liet het mij geene tweede maal zeggen en begon alle de aanwezigen nauwkeurig te bekijken, en dan de vóór ons voorbij snellende huizen, gezigten en boomen, zoolang ik kon, na te zien.

II.

Menigwerf heb ik later op het ‘Zit neêr manneken’ der goede burgervrouw gedacht, en het heeft mij dan ook groote stof tot denken verschaft. Goed neêrzitten, dacht ik dikwijls, wanneer men iets begint, doet het werk goed afloopen. Hoevelen zouden beter in hunne ondernemingen gelukt hebben, hadden zij het geduld gehad van zich stevig neêrtezetten, vóór dat zij zich aan 't rijden op de levensbaan begaven.

Zit neêr dan vriend vóór dat gij begint en stelt u vast tegen den eersten schok.

III.

‘Hier begint zeker de zedeles, vraagt gij.

Wel ja, lezer, en ik gevoel mij op het nadenken van het alledaagsche Zit neêr,’ weder in wijsgeerige stemming. Hebt gij soms wel gedacht aan de verschillige omstandigheden van het leven, waarin het ‘Zit neêr’ uitgesproken wordt.

Men hoort het op den schouwburg en in vergaderingen waar iedereen graag alles goed ziet en men daarom geen rechtstaander duldt.... In het leven zoekt men immers de beste plaats en een ieder ziet met voldoening over de hoofden der anderen heên.

‘Zit neêr! zegt men op de rechtbank tot den betichte, tot de getuigen en tot den aanklager.... Vóór de rechtbank van het algemeene zijn er weinige die blijven neêrzitten, meest allen tuimelen vóór dezelve. Velen worden daar valsch beticht; men vindt daar weinige getuigen die vóór het schuinsche vermoeden blijven rechtstaan en de waarheid durven doen gelden, maar velen die er rondom keeren. Men treft daar nog meer aanklagers aan die dwars zitten, of kruipen, of slingeren.

Hoe hebt gij uwen hoed gemarteld, jonge klerk, en alle manieren van rechtstaan genomen, wanneer gij de plaats op het bureel van koopman N. afvragen gingt. Had hij U gezegd! ‘Zit neêr mijn beste’ zoudt gij dan niet zekerder van uw stuk geweest zijn, en alle uwe behendigheid klaarder voor den dag gelegd hebben?

Wanneer gij eenen dienst gaat vragen, eene plaats betracht of eene eer naloopt, en degene die ze u geven moet, met voorkomenheid ‘Zit neêr, Mijnheer’ tot u zegt: staat dan maar op, want dan hebt gij alreeds half verkregen hetgeen gij betracht.

‘Zit neêr, als het u belieft’ zegt den rentenier op eenen *te* vriendelijken toon, wanneer hij zijnen huurling eenen stapel geld op de tafel neêrtellen ziet. Hij zal het den huurder niet zeggen, zoo deze hem eenen uitstel vragen komt.

Hoe brandde den stoel onder u en hoe hebt gij hem doen kraken, jonge gehuwde, toen de moeder uwer tegenwoordige vrouw, u eenen zetel aenbood bij het eerste bezoek en toen de vader een doordringend oog op u vestigende, het plegtige ‘Zit neêr, Mijnheer’ uitsprak.

Zit neêr, als gij moede gewandeld of geloopen zijt, en gij zult een der goedkoopste genotten smaken.

Zit neêr, als gij oploopend of gram wordt, en gij zult nooit onbezonne reden zeggen, noch feiten plegen, waarvoor gij nadien te schaamblozen zult hebben.

Zit lang neêr in een fraei gezelschap, maar staat haastig op bij achterklappers en in eene kroeg.

Als gij eens, het zij door gunst of door werken, den stoel gewonnen hebt, waarop gij met vrouw en kroost, beschut tegen onheil *nedergezeten* zijt, ruilt hem dan nooit voor eenen anderen, maar weest er hoogst te vreden van, en ziet dan met geduld op hen die hooger dan gij zitten en medoogend en hartlievend op hen die lager dan gij of misschien nog niet gezeten zijn.

Wacht niet van eenen zetel aan wien het ook zij te bieden, en zet u altijd de laatste neêr.

De zieke zit het meest neêr, de gezonde mag geenen tijd om zitten hebben.

Er zijn maar twee kabinetten waar men u nooit verzoeken zal van neêr te zitten, omdat de zetel er altijd gereed staat en men gedwongen is er gebruik van te maken..... bij den tandentrekker en den hairsnijder.....

IV.

En zoo voorts, en zoo voorts, zou ik blijven denkbeelden aanhalen, zonder een feit daartestellen dat het gezegde *Zit neêr*, komt staven. Welnu lieve lezer, zoo gij een stond nog wilt neêrzitten, en mij goedwillend aanhooren, dan zal ik u iets vertellen waarin de beleefde spreuk zonderlinge uitwerksels gehad heeft:

V.

Vele jaren na mijne eerste brusselsche reis, ging ik weder naar de hoofdstad. Ik heb de gewoonte alle mijne medereizigers goed te bemerken, en ik geloof dat velen met u hetzelfde doen. Men zoekt immers graag te weten met wien men op de baan is en men poogt zoo gemakkelijk kennis te maken. Daarvoor is een spoorwegswagen bijzonder wel geschikt. Gewoonlijk is de uitterlijke samenstelling dezelfde voor alle wagons; meestal ontmoet men er reizigers, feestelijk opgesmukt, die zich voor blijde oorzaken verplaatsen; velen die reizen om iets te doen, doch anderen ook, die in diepe gepeinzen verslonden, in droevige stemming de baan te lang vinden, of wel met angstige hartkloppingen het aankomen duchten.

Wie de geschiedenis van eenen spoorwegswagen zoude schrijven, zou gewis een treffend blad van 's menschens levensboek openslaan.

Onder het getal der sombere reizigers met wien ik dien dag op het spoor zat, herkende ik dadelijk eene mijner geachtste gebuurvrouwen. Deze was eene Dame van ongeveer veertig jaren oud. De geburen kenden nauwelijks haren naam, want zij hield zich met niemand op, alleenlijk noemde men haar met eerbied: de brave weduwe, en een elk was ingenomen, met den last die de zwakke vrouw had, om hare drie kinderen op te brengen. Haar echtgenoot had zij verloren, toen zij beide op het punt gekomen waren, rijkdom, eer en genot te kunnen inoogsten. Rijk aan opvoeding, rijk aan deugden, rijk aan gevoel, was de vrouw toen zij zich alleen bevond om haar kroost de wereld door te kruijen, doch wanneer er geen groote, dikke, welvoorziene geldzak, achter die hoedanigheden zit, is die taak een wonderstuk om te voltoeijen. De brave weduwe ondervond het elken dag, en meer en meer groeiden de ontberingen aan om kost, kleederen en onderwijs, aan het eenigste erfdeel dat haer man achtergelaten had, voldoende te kunnen geven.

Ik was dan zeer verwonderd deze Dame, netjes opgeschikt op reis te ontmoeten. Zij die nooit verder ging dan naar de kerk en die nooit den dorpel harer wooning overstapte, dan om met hare kinderen eene korte wandeling te doen.

Na haar vriendelijk gegroet te hebben, trachtte ik met haar in gesprek te komen, maar ik gelukte er slecht in, daar de droeve vrouw haar dieppeinzend oog slechts onverschillig op mij sloeg en haar ernstig wezen alleen groote folteringen en smartelijke ondervinding te lezen liet. Ik wilde dan hare stilzwijgendheid niet breken, en bij eenige opmerkingen over het weder, den toestand van 't land en andere hedendaagsche gezegden, bleef onze samenspraak. Toen wij ten laatste te Brussel aankwamen, en ik mijne gebuurvrouw de hand bood om uit den wagen te stappen, zweefde alleen een wederhoudende glimlach over hare lippen, en ik gevoelde mij hoogst gevleid van die welgemeende dankbetuiging, zoo zelden toch op het gelaat van hen die zwarig lijden.

VI.

Des avonds bij het terugkeeren ontmoette ik de brave weduwe op nieuw maar thans in gezelschap van twee heeren. De eene scheen op het eerste zigt, een welingezeten koopman te zijn. Zijn gelaat was vroom en openhartig, hij snoof zonder ophouden, maar zoo smakelijk dat men er deugd van had. De andere heer was een mager, deftig persoonaedje, wiens kleeding en houding weelde te kennen gaven. Een sneeuwwitte halsdoek was keurig rond zijne hagelblanke hemdsbanden gestrikt, doch los genoeg om er met gemak, zijne magere en puntige kin te laten induikelen.

Evenwel de Dame, die ik nog des morgends zoo droef en stilzwijgend gevonden had, was op dit uur opgeruimd, blij, spraak vol en mededeelend. Ik kon de rede dier plotselinge verandering niet beseffen en het was niet te verwonderen dat ik daervan verstomd was. Eene geheele hervorming moet zich in korten tijd in het leven der weduwe opgedaan hebben, dacht ik, om alzoo den gulhartigen lach, die sinds ettige jaren van hare lippen verdwenen was, zoo opregt terug te geven. Ik wist niet, of het mij wel paste van in die blijdschap deel te nemen; want ofschoon de vrouw op dit oogenblik zeer uitzettend was, had hare voorgaande voorbehouding, mij zulken eerbied ingeboezemd en zulken afstand tusschen ons geplaatst, dat ik voor hare blijdschap, gelijk ik vroeger voor hare droefheid diep ingenomen bleef.

Zij wachtte niet lang zonder mijne verbazing te beseffen, en hare wezenstrekken die mij edeler voorkwamen, haar oog dat van voldoening gloeide, thans zonder wederhouding, ontdaen van de neêrslachtigheid waarin ik ze voorheen altijd had zien verkeeren, tot mij richtende, sprak zij, met een blij gemoed dat hare woorden rond en zacht maakte:

‘Gij ziet mij in eene zeer verschillige stemming weder, Mijnheer, en ik begrijp zeer wel dat het met moeite is dat gij mij herkent.’

‘Inderdaad, Mevrouw, antwoordde ik, gij brengt mij in twijfeling. Wat is er gebeurd, wat geluk is er u overkomen om u zoo blijgeestig en opgeruimd te zien?’

‘Één oogenblik is genoeg om ons ongelukkig te maken; één woord ook, kan ons het geluk in overmaat terugschenken,’ was haar antwoord.

‘Éen woord Mevrouw! En dit woord is u te beurt gevallen? en dit woord is?

Zit neêr, Mijnheer!’

Nu bleef ik inderdaad verstomd. Had ik wel verstaan, zeide zij wel dat het die woorden waren die haar geluk hadden terug gegeven, of

dacht de brave weduwe dat ik in het rijtuig recht stond? of stond ik misschien wezentlijk regt? maar ik taste de bank waarop ik stellig nederzat; en de dame zoowel als de twee heeren, hare reisgezellen, begonnen deftig te lachen.

Doch de weduwe haastte zich een einde aan mijne verbazing te stellen en zij hernam oogenblikkelijk:

'De woorden *Zit neêr*, *Mijnheer!* hebben mij en mijne kinderen gered. Tweemaal heb ik dezelve, in verschillige omstandigheden, uitgesproken en even als twee vruchtbare zaadjes hebben zij mij heden een rijke oogst voortgebragt.'

Mijne nieuwsgierigheid was thans zonder grenzen en ik verzocht aandringend mijne gebuurvrouw mij dit te verhalen, voor zooveel het haar toegelaten was.

VII.

'Geburen hebben zelden familiegeheimen voor elkander te bergen, en gij weet in welken staat ik sinds tien jaren verkeer, sprak de weduwe. Mijn vader was een brave schoolmeester, maar die zijne eenige dochter geen groote bruidschat kon medegeven, toen mijn echtgenoot mij tot gade verkozen had. Ik bezat alleen gezondheid in overvloed, geleerdheid en kennis van talen, opvoeding en goede wil, maar dit waren geene titels om in de familie mijns echtgenoots onthaald te worden en ons huwelijk geschiedde tegen eenieders dank. Mijn schoonbroeder voornamentlijk was ons hevigste tegenkanter.' En bij die woorden legde de brave weduwe hare hand in die des ouden heeren, die zijne kin zeer diep in zijnen halsdoek trok.

'Gij laat mij toe, waarde broeder, mijne lotgevallen voort te vertellen, fluisterde zij hem toe.'

'Met veel genoegen, antwoordde de oude Heer, ik zie met te groote blijdschap hoe zeer uw geluk vermeerdert met het aan andere mede te deelen.'

Een zoete lach der weduwe beloonden den braven heer ruimschoots voor zijne toelating.

'Ofschoon die tegenkanting, vervolgde zij dan, mij had moeten verbitteren tegen hen, die mij niet in staat kenden hun zoon en broede gelukkig te maken, omdat ik niet rijk was, werkte ik gedurig op het gemoed mijns echtgenoots om de afgebrokene banden op nieuw aantesluiten. Vijf jaren lang bleef hij onverbiddelijk, doch ik liet den moed niet zinken. Verscheidene malen had ik brieven naar mijnen schoonbroeder geschreven en eindelijk had ik het gewaagd hem te verzoeken, om een bezoek bij ons af te leggen.

Dit was de eerste stap die ik hem bad te doen, daar hij jonger dan mijn man was, onderwierp hij zich aan mijne smeekingen en een kort briefje kondigde ons aan, dat hij ons des anderendaags zou komen groeten.

Mijn geluk was hemelsgroot, doch mijn echtgenoot nam er geen deel in.

Wij waren in de zaal om hem te ontvangen, en mijn lang verwachtte broeder toefde korte wijlen om zich aan te bieden. Hij trad binnen, groette ons deftig, doch bezag mij met koelheid en bleef zonder een oogwenk voor mijn echtgenoot. Hoe hartverscheurend dan voor mij die ontmoeting werd, hoe koud zij zich opdeed, en hoe zeer ik gevoelde dat zy met verwijtingen ging aanvangen, stond ik ijlend van mijnen stoel op, drukte mijn schoonbroeder in mijne armen, bood hem eenen stoel, en zoende hem met liefde toen ik hem hartelijk zegde: 'Zit neêr, broeder! zit ten onzent neêr!

Hij was overwonnen, nam den zetel, ging neêrzitten, toen mijn man plotselings het vertrek verliet.

Mijn schoonbroeder zag hem tot aan de deur achterna, groette mij gelijk bij zijn intreden en ging het huis uit.

Sedert dit jammerlijk bezoek heb ik nooit van hem meer gehoord en gewis zou hij voor mij en mijne kinderen een afgestorven gebleven zijn, hadde hij mij niet gisteren laten weten, dat hij mij heden te Brussel verwachtte, om ook eens by hem te komen neêrzitten en de vriendschap aan te sluiten!'

Een warme handdruk bevestigde het gezegde der weduwe en de oude heer sprak:

'Ja, Mijnheer, ik heb niet kunnen vergeten het gulhartige 'zit neêr broeder;' dat mijne schoonzuster toen met zoo veel ziel gezegd had. Het heeft mij te laat eilaas, herinnerd dat te Antwerpen de moeder mijns broeders kinderen, onpligtig leedde en onderstand noodig had. Dit gezegde dat door eene stomme en slechtberadende eigenliefde het uitwerksel niet gehad heeft dat zij er toen van verwachtte, moest toch eens zijnen loon bekomen, en nu kom ik bij haar de plaats mijns broeders vervangen, en met aan hare stede mij neêr te zetten, hare kinderen een vader en aan haar een trouwen raadsman wedergeven!

VIII.

De weduwe diep ontroerd ging niettemin voort:

'Het gelukte ons overheerlijk in den handel. Fortuin ging ons ten deel vallen, toen mijn echtgenoot ziek werd. Middelerwijl hadden zich in onze neering zaken van groot belang opgeleverd; de koopliën onzer stad de behendigheid mijns echtsgenoots ontdekt hebbende, kwamen hem aanzienlijke ondernemingen voorstellen. En juist was er een mijn man komen raedplegen, toen Mijnheer mijn tweede vriend, voor eene gelijke zaak ten onzent kwam.

En de dikke Heer bij deze woorden nam eenen prachtigen snuif.

Doch een ruimen tijd, had Mijnheer op mijn man gewacht, vervolgde de dame, er ik zag dat er nog verscheidene handelaars en makelaars zich aankondigden, toen ik Mijnheer verzocht in een kamertje nevens het kantoor te treden, waar hij mijn echtgenoot dadelijk kon spreken, zeggende dat ik hem verwittigen ging. Ten dien einde verzocht ik Mijnheer neêr te zitten op eenen sofa die tegen den muur stond. Die scheimuur was van enkel latwerk en liet onwillig afhooren, hetgeen op het kantoor beslist werd. Van zijne plaats vernam Mijnheer de beraadslaging eener zaak die ons heden van een ontzaggelyk belang voor het toekomende in bezit brengt.

De ziekte mijns echtgenoots nam meer en meer toe, hij stierf en de zaak die hij met den handelaar gesloten had, zou in het donker gebleven zijn, hadde Mijnheer uit medoogenheid voor de weduwe, het ontwerp niet in handen genomen en hetzelve luisterlijk voor ons ten einde gebragt. Na zes jaren is alles ten uiterste wel uitgevallen en Mijnheer heeft zich met mijnen schoonbroeder verstaan om voor mijne kinderen, ons oude firma op te beuren en doordien, ons allen rust en weelde terug te geven.'

De Dame zweeg, maar hare oogen op dien stond straalden met liefde en dankbaarheid op hare reisgezellen.

'En zeg mij nu, waarde gebuur, hernam zij ten slotte, hadde ik de twee herstellers mijns geluks niet eens verzocht om *neêr te zitten*,

ware ik dan niet immer, de door wee en kommer bedrukte weduwe gebleven?'

P. DRANCK.

Antwerpen, 24 nov. 1862.

De Nationale Biographie.

Ten onzent is er sedert ettelyke jaren geen letterkundig werk ondernomen dat eenen ruimeren omvang heeft dan de *Nationale Biographie*, geen dat meer de belangstelling der geschiedkundigen verdient op te wekken, geen ook dat meer moeijelykheden van allen aerd oplevert.

Ieder beschaefd volk bezit de levensbeschryvingen van de vermaerde of verdienstelyke mannen uit zyn midden ontsproten, het zy in den vorm van woordenboek vereenigd, het zy volgens eene professionele orde gerangschikt. Want zonder biographie is de geschiedenis gelyk aen een tooneel beroofd van personnaedjens.

België alleen is van een volledig werk van dien aerd tot nu toe verstoken gebleven. Wel bezitten wy talryke levensbeschryvingen in menigvuldige boeken verspreid. Professionnele en plaetselyke verzamelingen aen onze roemweerdige landgenooten toegewyd, vinden wy hier en daer, het zy afzonderlyk gedrukt, het zy in tydschriften opgenomen; maer het gedacht van al die *noticiën* in een te smelten om er een algemeen woordenboek van te maken bleef nog te verwezentlyken, hoewel de heer PIRON onlangs deze gaping op geene onverdienstelyke wyze poogde aen te vullen.

Een geleerde letterkundige, nu onze gezant te Londen, de heer Van de Weyer, toen hy alhier de hooge betrekking van minister van binnenlandsche zaken in 1845 waernam, hervormde onze koninglyke Akademie van wetenschappen, en onder de werkzaemheden die hy aen hare aendacht bevool, stond op den eersten rang het uitgeven eener *Nationale Biographie.* Vele jaren verliepen er eer dat het geleerd korps gevolg daeraen kon geven.

Eerst in het jaer 1859 kwam de zaek tot stand, begunstigd door de bezorgdheid van den alsdan aen het hoofd van het Inwendige zynde minister. Een koninglyk besluit stelde daertoe de noodige maetregelen vast en de akademie benoemde in haer midden eene commissie van 15 leden, vyf in iedere klas gekozen, om de noodige werkzaemheden aentevatten.

In de laetste maenden van het jaer 1860, begon deze commissie te zetelen en tot nu toe heeft zy niet opgehouden deze groote onderneming te behertigen en voort te zetten.

De menigvuldige betrekkingen die sedert eeuwen herwaerts de zuidelyke en noorderlyke deelen der Nederlanden aen een knoopten, niettegenstaende de staetkundige wederwaerdigheden die ze nu scheidden, dan nog eens vereenigden en eindelyk van elkanderen, tot vermindering van de magt des nederlandschen stams, scheurden, schenen eenigen leden der commissie, in het begin, de pligt opteleggen in het vak van Biographie, een en zelfde werk uittevoeren waerin al de roemweerdige persoonen van Zuid en Noord, België en Holland, gelyk in een nationael Pantheon, zouden zyn vereenigd geweest. Wat doet immers de politieke splitsing aen de eenheid van het nationael leven, van gemeenlyke overleveringen en historische volksbanden? Hebben op den grond der kunst, der wetenschappen, der litteratuer, Hollanders en Vlamingen niet het zelfde doel beoogd? Hebben wy niet gezamentlyk, zoo wel Walen als Nederduitschers, voor de zelfde gedachten, dezelfde vryheden, allen bewooners van de Nederlanden, gestreden en geleden?

Zyn de lettervruchten der Nederlanden en die van het grootste gedeelte van België niet in de zelfde tael opgesteld?

Dit alles is wel rypelyk overwogen geweest. Doch ten slotte is men terug gehouden gebleven die uitgebreidheid aen de onderneming te geven, door de gegronde vrees dat de taek, die zich reeds door hare groote uitgestrektheid voor België alleen zoo moeijelyk opdoet, onuitvoerbaer zou worden, wanneer men daerin geheel de Nederlanden wilde begrypen. Overigens de reeds in de noorderlyke provinciën bestaende volledige woordenboeken[1] van dien aerd, zouden misschien dien dubbelen last onnoodig gemaekt hebben en aldus scheen het geraedzaem eene meer beperkte baen inteslâen.

Op het praktische der zaek komende, besloot de Commissie eerst en vooral eene zoo volledige mogelyke lyst op te maken van al de Belgen van eenige waerde die in de beste levensbeschryvingen, biographische woordenboeken, tydschriften, enz. voorkomen. De namen die zich op het gebied van kunst, letteren, wetenschappen, krygskunde, nyverheid, koophandel, politiek, rechtsgeleerdheid, geschiedenis, godsgeleerdheid, enz., enz. verdienstelyk hadden gemaekt, werden zorgvuldig opgenomen en in de alphabetische orde gerangschikt.

Oneindig, zoo men dit kan beseffen, was het getal der namen die op de voorloopige lyst der *Biographie Nationale* zouden verschynen.

Twee jaren werden aen die opzoekingen besteed, en op dit oogenblik beloopt het getal dezer namen boven de tien duizend. Doch vooraleer de lyst daervan aen het publiek medetedeelen, werd er besloten dezelve aen het nauwkeurig onderzoek van al de leden der Commissie te onderwerpen. Dit overzicht werd op de breedste schael ondernomen; onbeduidende namen verdwenen alleen van deze voorloopige lyst. Overigens behoudt zich de Commissie het recht later te beslissen of de overgeblevene namen *allen* waerdig zyn in de *Biographie* zelve voortekomen.

Deze eerste zifting geëindigd zynde, verschenen de namen beginnende met de letteren A, B en C in den *Moniteur*, met eenen oproep aen deskundigen gedaen, om de onvermydelyke gapingen en misslagen aen de Commissie kenbaer te maken.

Om de bewerking van die reusachtige onderneming op eene doelmatige wyze uittevoeren, nam de Commissie eenige hoofdzakelyke besluiten die hier niet ongepast zullen voorkomen.

1. Door de woorden *Nationale Biographie* wordt verstaen de samenstelling van een biographisch woordenboek, alphabetisch opgesteld.

2. Al de persoonen, op belgischen bodem geboren, die eene zekere ruchtbaerheid bebben verworven, zullen opgenomen worden in de voorloopige naemlysten. Later zal onderzocht worden, welke niet verdienstelyk genoeg zouden zyn, om in de *Nationale Biographie* te verschynen.

3. De voorloopige lysten zullen de namen, voornamen, beroep, geboorteplaets, geboorte- en sterfdagen aenduiden.

4. De *Nationale Biographie* zal in het fransch uitgegeven worden, en tevens wordt de wensch geuit dat er eene vlaemsche uitgave van verschyne.

5. De *Nationale Biographie* zal al de persoonen bevatten die geboren zyn in België of in de provinciën die, ten tyde hunner geboorte deelmaekten van de hedendaegsche gewesten waeruit het Belgisch koningryk is samengesteld.

6. De vreemdelingen die zich door ware verdiensten aen België bewe-

1 Zoo als C. WAFENAAR, VANDER AA, KOBUS en RIVECOURT, enz.

zen, hebben onderscheiden en aldaer een lang verblyf hadden, zullen in een byvoegsel geplaetst worden.

7. Medewerkers, buiten de leden van de akademie, zullen slechts aen de Commisie worden toegevoegd, wanneer deze laetste hunnen keus onder de opgenomene namen zullen gedaen hebben.

8. De zonen van Belgen, by den vreemden geboren, en die aldaer zyn gebleven, worden niet opgenomen.

9. Al de vorsten die over onze landstreken hebben geheerscht, het zy als souvereinen, het zy als graven, hertogen, bisschoppen, zullen in de voorloopige lysten verschynen.

Andere maetregelen van minder belang voor het publiek, zyn betrekkelyk de werkzaemheden van de Commissie.

Om eene proef van de aenstaende *Nationale Biographie* daer te stellen, heeft reeds de Commissie onder hare leden een zeventigtal namen der lyste A verdeeld om er de levenbeschryvingen van te maken.

Talryke mededeelingen, terechtwyzingen, verbeteringen enz. zyn sedert ettelyke maenden der Commissie over dit belangryk werk, toegezonden; alles voorspelt dus eenen gelukkigen uitslag.

De voorloopige lysten maken reeds een groot en aenzienlyk werk uit; men zal zulks lichtelyk begrypen, wanneer men weten zal dat, om het zelve uit te voeren, meer dan duizend boekdeelen zyn geraedpleegd geweest en dat men nog alle dagen nieuwe namen ontmoet die aen dezen katalogus van verdienstelyke mannen, ontbreken.

De Commissie is samengesteld onder het voorzitterschap van M^{r} baron de St-Genois, als volgt:

1° Voor de klas van wetenschappen:

de heeren: DEWALQUE, KICKX, QUETELET, STAS en VAN BENEDEN;

2° Voor de klas van letterkunde:

de heeren: DE RAM, GACHARD, B^{n} KERVYN DE LETTENHOVE, POLAIN en B^{n} DE St-GENOIS.

3° Voor de klas van schoone kunsten:

de heeren DE BUSSCHER, FÉTIS, vader, ED. FÉTIS, SIRET en VAN HASSELT.

Hoewel het besloten zy dat de nationale Biographie in het fransch zal verschynen, zal de vlaemsche uitgave derzelve uit het oog niet verloren worden. Hiervoor staen als waerborg de vlaemschgezinde leden, die wy in de Commissie zien zetelen.

Daerby weten wy stellig dat de heer minister van binnenlandsche zaken den wensch heeft kenbaer gemaekt dat de vlaemsche uitgave gelyktyds met de fransche verschyne.

Dit kort overzicht der werkzaemheden der commissie van de nationale Biographie zal genoegzaem zyn, denken wy, om de belangstelling der vlaemsche lezers van ons blad optewekken en om ze tevens aentesporen om aen bedoelde Commissie des noods hunne mededeelingen optezenden; het geldt den roem van ons duerbaer vaderland, waeraen niemand ongevoelig kan of mag blyven.

S.

Catalogus van het Museum van Antwerpen.

Men weet dat de eerste Catalogussen van het Museum van Antwerpen niet veel beter waren dan de boedelbeschryvingen der oudkleêrkoopers: droog en schrael,

gebrekkig en onvolledig, waren zy hoogstens goed om het nummer van elk kunststuk te vinden, zonder eenig bestand over deszelfs herkomst en waerde, veel min over den meester, te geven. Waer is het te zeggen, dat iedereen niet bevoegd is om in de kunst-litteratuer de pen te voeren: hiertoe wordt niet alleen verfynde smaek en veel ervarenis, maer ook een taei geduld met oordeelkunde en belezenheid vereischt. M.J.A. DE LAET beproefde de eerste een beredeneerde catalogus onzer kunstschatten te geven; doch degene die hy in 1849 leverde is hoogstens voor eene proeve te houden, welke hy ongetwyfeld zou verbeterd hebben, ware hy niet tot andere beschikkingen geroepen geweest. Deze taek was voorbehouden aen M. THEODOOR VAN LERIUS, die in 1841 de baen der kunst-litteratuer was ingetreden met een boekje: *Notre-Dame d'Anvers avant la seconde invasion française en 1794*, waervan de schryver in 1853, in het tydschrift het *Taelverbond*, eene vertaling gaf welke eigenlyk eene verbeterde en vermeerderde uitgave is.

Een paer jaren voor dat dezelve verscheen, had M. VAN LERIUS zich nader doen kennen door eene *Notice sur le Catalogue du Musée d'Anvers*, *rédigé par M. Jean-Alfred De Laet*, Gand, 1851, in-8°, van 94 bl. In deze noticie, uit den *Messager des sciences historiques de Belgique* overgedrukt, worden een aental gebreken, feilen en mistellingen van gemelden catalogus te regt gewezen, en uit deze zoo bezadigde als welmeenende kritiek, erlangde het bestuer der koninklyke Akademie de overtuiging, dat zy iemand voor had die volkomen berekend was voor eene zoo moeijelyke taek als degene van het nauwkeurig beschryven van eenige honderde kunststukken en het was inderdaed M. VAN LERIUS die het grootste aendeel had by de herziening van den *Catalogue du Musée*, die in 1857 het licht zag.

Wy zeggen het grootste aendeel, want M. de ridder LEO DE BURBURE, destyds administrateur der Akademie, had zich de medewerking verzekerd van de heeren DE LAET, GÉNARD en VAN LERIUS, zoo nochtans, dat deze laetste den grootsten last der redactie heeft gedragen; van de 550 bladzyden zyn er omtrent 300 als zyn opstel te beschouwen.

De eerste uitgave van dezen *Catalogue* was in korten tyd uitverkocht en de tweede is in 1861 verschenen. Middelerwyl was het Museum, deels by gifte, deels by aenkoop, met een aental schilderyen verrykt geworden, een byvoegsel werd onontbeerlyk en hetzelve heeft eindelyk het licht gezien.

Het *Supplément au Catalogue du Musée d'Anvers* beslaet ruim 200 bladz. en beantwoordt volkomen aen de ongeduldige verwachting van het kunstlievende publiek. Uitsluitelyk door M.TH. VAN LERIUS geschreven en opgesteld, mag deze zich billyk den wettigen vader van het kind noemen; doch de geachte schryver, die byzonder wars is van alle letterschuiming, heeft nergens verzuimd ieder eere te geven wien ze toekwam, en het zich eenen duren pligt gerekend zyne bronnen aen te wyzen, zyne autoriteiten te noemen, en zoo weten wy, dat de heeren LEO DE BURBURE, PH. ROMBOUTS en P. GÉNARD hem weêr in menig geval behulpzaem zyn geweest.

Dit zyn dan voorbeelden, welke wy meer wilden zien navolgen; want schryvers die met een andermans werk pronken, zyn niet ongemeener dan zekere archivisten en geleerden, die vreezen zich te verarmen, indien zy iets van de door hen gedane ontdekkingen aen iemand mededeelden.

Het *Catalogue du Musée d'Anvers* en zyn *Supplément* zyn eene onschatbare bydrage voor onze kunstgeschiedenis. Zy volledigen of

liever zy verbeteren, hetgeen VAN MANDER, DE BIE, HOUBRAKEN, DESCAMPS, VAN IMMERZEEL en meer anderen reeds over onze oude meesters hebben aengeboekt. De 750 bladzyden, uit welke de twee boekdeelen bestaen, leveren bovendien vele biographische byzonderheden over voorname persoonen, en onder anderen lezen wy met veel genoegen in het *Supplément*, een berigt over FRANCISCUS VAN STERBEECK van Antwerpen, dien men tot dus verre wel kende als een ervaren kruidkundige, en die thans ook als een bekwaem bouwkundige mag te boek staen. Een ander punt, met hetwelk het *Supplément* ons bekend maekt, dit is de geboorteplaets van QUINTEN MATSYS, blykens de aengevoerde getuigenissen was deze meester een Leuvenaer en geen Antwerpenaer. Voor M.TH. VAN LERIUS althans bestaet desaengaende geen twyfel meer, en Antwerpen moet het zich getroosten, een kunstkind minder te tellen. In vergoeding bestaet er eenige hoop, dat de veel besproken kwestie der geboorteplaets van RUBENS zal kunnen opgehelderd worden; M. VAN LERIUS belooft het ons half en half, en wy wenschen vurig dat het hem moge gelukken het pleit definitievelyk ten gunste van Antwerpen te beslissen.

L. TORFS.

Kronyk.

ANTWERPEN. - Door koninklyk besluit zyn tot leden van den bestuerraed der Akademie van Schoone Kunsten, voor eenen termyn van 6 jaren herbenoemd: MM. J. Van den Bergh-Elsen, gemeente-raedsheer; J. Geefs, lid van het professorael korps; J. Van Havre en J. Cuylits, liefhebbers der schoone kunsten.

- Door een ander koninklyk besluit wordt de beraedslaging van den gemeenteraed onzer stad goedgekeurd, strekkende om magtiging te bekomen tot het waerborgen van eenen jaerlykschen intrest van 4 p.c. aen de dragers der aktiën elke van 500 fr., uit te geven door eene burgerlyke maetschappy, ten bedrage van 900,000 fr. ten hoogste, voor de exploitatie van eenen grondeigendom, gezegd *de Cité voor handel en nyverheid*, en die onder ander zal toegepast worden op een tamelyk uitgestrekt en tamelyk gemakkelyk lokael voor het houden der beurs.

- M. Orban, heeft een schoon nieuw wit geborduerd kerkgewaed uitgevoerd, waerop verscheidene heiligen der karmelieten-orde zyn afgebeeld. Dit gewaed, is een geschenk voor het Karmelietenklooster te Mechelen.

- Op 11 meert, had er in de algemeene vergadering der koninklyke *Maetschappy ter aenmoediging van Schoone Kunsten* eene treffende plegtigheid plaets.

Vyftig jaren geleden, op 11 meert 1813, werd de deken der kunstschilders, M. Ign. Van Regemorter, aenwezig lid van de bovengemelde maetschappy, en tot den dag van vandaeg, is hy zonder ophouden, lid gebleven. Zeker, eene halve eeuw werkens verdiende op eene gansch byzondere manier herdacht te worden.

M. Cuylits, voorzitter, rigtte ter dezer gelegenheid eene hertelyke toespraek tot den jubilaris, wenschte hem met den vyftigsten verjaerdag geluk en herinnerde welken vooruitgang de *Maetschappy van Schoone Kunsten* gemaekt had, sedert het oogenblik dat M. Ign. Van Regemorter aenwezig lid gekozen werd.

In 1813 telde de tentoonstelling slechts 224 kunstwerken en in 1861 was dit cyfer op 1331 geklommen, in 1813 waren er slechts 200 inschryvers en in 1861 tellen wy er 2137 - welk cyfer van jaer tot jaer toeneemt.

M. Van Regemorter heeft dus de opkomst en bloei, al de wisselvalligheden, het voor en tegen der maetschappy beleefd en het moet hem een wezenlyk genoegen doen te zien, hoe de *Schoone Kunsten* zich hebben uitgebreid, en welke uitbreiding zy nog, in de toekomst, te gemoet gaet.

De maetschappy heeft den 50^{en} verjaerdag nog byzonderlyk willen gedenken: er werd den achtbaren kunstschilder een eere-diploma op perkament aengeboden, alsmede eene kroon van eiken- en klim-opblaêren gevlochten, en saêmgebonden door een prachtig lint, waerop eenige woorden vermeld stonden betrekkelyk het feest.

M. Ign. Van Regemorter bedankte in eenige welgevoelde woorden den heer voorzitter en, wy voor ons, hopen dat de jubilaris nog vele jaren by de vyftig voegen zal. In 1813 was M. Regemorter primus van de twee pryskampen der schilderkunst (*landschap* en *genre*) in welk laetste vak hy later zooveel verdienstelyke stukken leverde. Hetgeen ons verwondert heeft, is, dat de maetschappy in de dryjarige tentoonstelling, ofschoon de Deken onzer schilders daer gedurende eene halve eeuw deel aen nam, nooit een zyner werken voor de verloting aengekocht heeft.

- M.E. de Clyn heeft twee beelden in eikenhout voltooid, den H. Josephus en Joannes evangelist voorstellende, bestemd voor de kerk van Sichem.

- M. Van den Haute heeft een boekje laten verchynen over de sprekende tafels en geestoproepingen, onderzoek van 't spiritismus.

- M. Jos. Van Lerius arbeidt aen een tafereel voor de toekomende tentoonstelling waervan wy later het ontwerp zullen mededeelen; hy voltooit thans twee portretten, het eene van mevrouw Gillès, het ander van de dochter van M.E. Geelhand, lid der bestendige deputatie.

- M.N. de Keyser heeft het portret voltooid van mev. van den Hecke-Bout, die haer kabinet van schilderyen aen het *Museum* geschonken heeft.

- M. Hendrickx heeft wederom eene statie voltooid van zyne reeks, bestemt voor de kerk van Groeningen, in Holland. Ofschoon deze tafereelen allen in een buitengewoon slecht daglicht geplaetst moeten worden weet de kunstenaer dezelve zoo te schikken dat men gereedelyk moet bekennen dat M. Hendrickx buiten zyn algemeen gekent, talent in het godsdienstige vak, een gemak van samenstelling bezit dat menig kunstenaer ontbreekt.

- M. Wattlé, zoon, heeft eene teekening voltooid van een diploma bestemd voor het genootschap der H. Familie, gesticht by de zeer eerw. paters Redemptoristen.

- M.P. Dens, leeraer der klas van bouwkunde aen de koninklyke Akademie, heeft het plan voltooid voor een nieuw gebouw, in de stad, voor de koninklyke Harmonie-Maetschappy; later komen wy breedvoerig op hetzelve terug.

BRUSSEL. - De koninklyke kommissie van monumenten is gelast geweest, met de naestbykomende weerde van al de monumentale kerken van het land op te zoeken en tevens te doen kennen hoeveel er voor de volledige herstelling dier gebouwen zou benoodigd zyn.

Deze kerken zyn ten getalle van 120 en derzelver weerde is 200 millioenen en er zouden ongeveer 20 millioenen voor herstellingswerken noodig zyn.

Ziehier de weerde, waer de voornaemste kerken, door de kommissie van monumenten, op geschat zyn.

O.L. Vrouwe, te Antwerpen	fr. 18,000,000
St. Ter Goele, te Brussel	fr. 10,000,000
O.L. Vrouwe, te Mechelen	fr. 10,000,000

Kathedrale, te Doornik	fr. 9,000,000
St. Waudru, te Bergen	fr. 6,000,000
Kappellekerk, te Brussel	fr. 6,000,000
St. Jakob, te Antwerpen	fr. 6,000,000
St. Pieter, te Leuven	fr. 5,000,000
De kerk op den Zavel, te Brussel	fr. 5,000,000
St. Paulus, te Luik	fr. 4,000,000
O.L. Vrouw, te Hoei	fr. 4,000,000

GENT. - Onder de uitgaven van het Willems'-Fonds, mogten de *Oude en nieuwe Liedjes*, byeen verzameld door F.A. Snellaert, eene byzondere gunst by het publiek genieten. Sedert lang was de verzamelaer er op bedacht eene tweede uitgave aen het licht te brengen: hy spaerde geene moeite om vooral van mondelyksche mededeelingen zyn werk uit te breiden. Zyne bemoeijingen waren niet vruchteloos; de verzameling werd byna verdubbeld, zoo wel door het opschryven uit den mond des volks als door 't verzamelen uit losse blaedjes en bundels. Onder deze merkweerdigheden zullen wy enkel opnoemen den gentschen *Roep van de strate*, van het jaer 175*2.*

Het muzikale gedeelte is met byzondere aendacht behandeld. In de eerste uitgave was de zang afzonderlyk gesteendrukt en achteraen in het boek geplaetst; thans is de muziek, met beweegbare teekens, tusschen den tekst ingevoegd. Doch men heeft zich niet te vreden gehouden met de enkele noteering; de heropgewekte muziekale smaek hier te lande, heeft al het wenschelyke doen gevoelen, dat by den muziektekst eene begeleiding voor piano gevoegd wierde. De gunstig gekende pianist M. Lodewyk Hemelsoet, heeft daeraen voldaen.

Ten einde de beoefenaren en liefhebbers der letterkundige geschiedenis te voldoen, zoo wel als om een ieder in te lichten, omtrent den rykdom onzer letterkunde in het vak van volkslied, zal de inleiding eene zoo mogelyk volledige lyst bevatten der tot nog toe verschenen verzamelingen van wereldsche liederen.

Het werk verschynt in groot octavo, zelfde formaet als de *Oude vlaemsche Liederen*, van Willems, en de *Chants populaires des Flamands de France*, van M. de Coussemaker. De prys der verzameling, met over de honderd begeleidingen voor piano, kost voor de inschryvers slechts dry francs.

Men schryft in by de voornaemste boekhandelaers.

- De maetschappy van Nederlandsche letterkunde: *de Tael is gansch het Volk.*

Overwegende dat er, welligt ten gevolge van den omvang des onderwerps, geene antwoorden zyn ingekomen op de prysvraeg voor de *proza*, uitgeschreven by haer programma van den 31 october 1860, ter gelegenheid van de vyf-en twintigste verjaring harer instelling (1861), en willende de schryvers, die het werk mogten hebben begonnen, in staet te stellen, hetzelve te voltooijen, terwyl zy te gelyker tyd het strydperk voor anderen opent;

Heeft besloten de bedoelde prysvraeg andermael uit te schryven, namelyk:

Geschiedenïs der Omwenteling van 1830. Hare oorzaken, *hare gevolgen.*

De maetschappy verlangt eene *politische* geschiedenis; de mededingers zullen zich derhalve niet bepalen by eene opsomming der feiten in chronologische orde, maer zullen vooral doen uitkomen welke dryfveeren tot de gebeurtenissen aenleiding gaven, en in welk onderling verband deze zich voordeden.

Onder de gevolgen der omwenteling behoort de invloed, door de splitsing uitgeoefend op de lotbestemming der beide deelen Nederlands, op hunne staetkundige en staethuishoudkundige ontwikkeling; alsook de verandering welke door de scheiding van het koningryk der Nederlanden in de onderlinge verhouding der europeesche mogendheden ontstond.

Een afzonderlyk kapittel dient aen den invloed der omwenteling op den toestand der nederlandsche tael en letterkunde gewyd te worden.

Het werk zal ten minste 200 blz. druks in-8° moeten beslaen.

De mededingers zullen zorg dragen hunne bronnen nauwkeurig aen te duiden.

Alle nederlandsche schryvers, de leden der beschryvende maetschappy niet uitgezonderd, worden tot dezen pryskamp uitgenoodigd.

De prys voor de bekroonweerdig te oordeelen *Geschiedenis*, bestaet in eene som van *acht honderd franks.*

De mededingende stukken moeten vrachtvry ingekomen zyn by den sekretaris der maetschappy, Lindelei, 34, te Gent, uiterlyk op den 31 december 1864.

De mededingers zullen hunnen naem niet op de stukken schryven; maer wel eene kenspreuk, die ten opschrifte zal verstrekken van een erby te voegen verzegeld briefje, inhoudende den naem, hoedanigheid en woonplaets der mededingers.

Het bekroonde stuk blyft den eigendom der uitschryvende maetschappy.

De handschriften der onbekroonde stukken zullen door de opstellers kunnen worden wedergeëischt.

Sterfgevallen.

Op 12 meert ll. ten 3 ure, heeft te Leuven de begrafenis plaets gehad, van M. Willem Van Bockel. Al de voorname persoonen dier stad, alsook verscheidene Volksvertegenwoordigers enz., waren by die treurige plegtigheid tegenwoordig. Op het graf zyn verscheidene redevoeringen uitgesproken, onder ander eene door M. Vervoort, voorzitter der Kamer, in name der volksvertegenwoordigers.

Tot teeken van den rouw der natie, had de Kamer besloten den dag der begrafenis geene zitting te houden, en zich by die plegtigheid door eene deputatie van zes harer leden te doen vertegenwoordigen.

M. Van Bockel die om zyn regtschapen karakter door iedereen was geacht, was den 21 april 1789 te Leuven geboren en dus 74 jaren oud. Hy was weduwenaer van Maria-Katharina Hollanders en echtgenoot van Barbara Van der Maelen. In 1815 trad hy in de balie. In 1827 werd hy notaris benoemd en was gedurende 25 jaren sekretaris van den tuchtraed.

In 1830 nam Van Bockel met lyf en ziel aen de omwenteling deel en bragt er veel toe by om de beweging tegen Holland te Leuven in te rigten, ook werd hem het Yzeren-Kruis toegestaen. Sedert 3 jaren was hy gemeenteraedslid en schepene, toen hy in 1833 tot burgemeester van Leuven werd benoemd, welke functiën hy tot in 1842 bleef bekleeden. Gedurende 8 jaren, van 1836 tot 1844, was hy lid van den provincialen raed. In 1846 beloonde de koning zyne vaderlandsliefde, door hem tot ridder der Leopolds orde te benoemen.

Den 10 september 1861 werd hy door het kieskorps van Leuven tot volksvertegenwoordiger gekozen; hy nam in de kamer plaets aen de regterzy.

M. Vervoort zegde onder ander in zyne lykrede: ‘Tydens zyne korte parlementaire loopbaen, die hy met nauwgezetheid volgde, heeft hy zich, door de vriendelykheid van zyn karakter, door zyne welwillendheid en vaste overtuigingen, de achting en den eerbied van allen weten te verwerven. Goed, edelmoedig en welwillend, was hy de vriend der armen en ongelukkigen.’

Twee dochters van Eva.

SAMENSTELLING EN TEEKENING VAN J.E. VAN DEN BUSSCHE, PLAETSNÊE VAN JOS. VAN HOOF.

Vadzigheid en neêrstigheid, deugd en ondeugd, nawee en tevredenheid; zie daer het denkbeeld dat de jeugdige kunstenaer M. Vanden Bussche ons in zyne samenstelling, op eene zinryke wyze voorstelt, in de verschillende levenswyze van twee jonge meisjens.

De vadzigheid, afkeerig van alle zorg en werkzaemheid, stort de onbedachte maegd in de ondeugd, maekt ze lichtzinnig, gretig naer vermaken en werpt haer achteloos by de flikkering des klatergouds in de armen der verleiding; 's meisjens vreugd is kort, en in den woelstroom der geile verlusting onverwachts door haren schaker verlaten, boet zy in oneer, vergetelheid en armoede hare ondeugd. Het wanhopige nawee, de moedelooze ellende brengen haer welhaest aen den boord des grafs; zy sterft ellendig wen zy nauwelyks de lente haers levens bereikt.

De vriendin harer kindsheid, hare speelgenoote, is werk- en deugdzaem, en wint het hart eens zorgenden jongelings; zy bemint en wordt weder bemind, beide beminnen elkander, om elkander en met achting en tederheid. Hunne liefde is onbaetzuchtig zuiver en verheven, zoo als ze de Schepper oorspronkelyk in het harte zyner schepselen vestigde. Hunne gezworene trouw was rechtzinnig en hunne vereeniging werd gezegend. De jonge moeder draegt met hoogmoed haer wichtjen op den arm, en geeft het den vader in de volheid der liefde te zoenen.

Zulke vrouw is onschatbaer gelukkig, en aen al wat met haer leeft, deelt zy haer geluk ruimschoots mede. Zulk zoet huwelyksgeluk is het paradys op aerde; godvreezend, deugdzaem, slyten zy in liefde en achting tot elkander hunne dagen, en tevredenheid is onafgebroken de loon hunner deugd.

De barden der natuer.

'**K** hoor uw liedren plechtig galmen, op 't gezegend morgenduer,
Vrolyk, dartel koor der voog'len, by 't ontwaken der Natuer!
Nauw is 't nachtgordyn ontschoven, of gy stygt in snelle vlucht,
Met ontploeide donsen wiekjes, door de frissche lentelucht!

Zegt my, voog'len wen ge juichend, door het luchtruim henen vaert,
Wen ge op hooge boomentakken, naer den heldren hemel staert,
Zegt my, lieve scheppingskindren, in uw' zoete liefdetael,
Zingt gy niet den lof der Godheid, - Zwaluw, Vinkje, Nachtegael?

Zingt gy de eerste purperkleuren, die Aurora's schoot ontvouwt;
Zingt gy 't rein azuer der heem'len ryk doortint met glansend goud;
Zingt gy 't heilzaem licht der meizon die heur gloed aen 't aerdryk deelt,
Teêr gevogelt, wen ze U koestrend, 't zacht gevederd kopje streelt?

Zingt gy 't schoon gebloemte tegen, dat zyn kelkjes openspreidt,
't Jeugdig loof der groene beemden, waer het schaepje rustig weidt,
Met hun blanke madeliefjes, die de jeugd tot kransen vlecht,
En met blauwe korenbloemen, aen Maria's beeltnis hecht?

Zingt gy 't kronklend zilvren beekje steeds zoo grillig in zyn loop?
Of de geurig hage-doorn, lachend zinnebeeld der hoop?
Of de Zefir die al fluistrend door de ranke boompjes zweeft?
Of de dauwdrop die zoo glinstrend aen de fyne blaedjes beeft?

Kon myn geest ten hoogen stygen, van zyn aerdsche banden vry,
Met ontploeide donsen vleug'len, schoon en onbezorgd als gy,
Zou hy dan 't geheim doorpeilen, dat geen wysgeer heeft doorgrond,

Of misschien de spraek vertolken, die geen sterv'ling ooit verstond?

Wen de mensch, in stille godsvrucht, biddend voor den Schepper knielt,
Of de zucht naer 't onbekende, 't vaek begeesterd hart bezielt,
Laet hem dan uw' liedren hooren, op 't gezegend morgenduer,
Zingt gy niet, als vrye barden, de eeuw'ge wondren der Natuer?

FANNY D....

Antwerpen, bloeimaend 1862.

Een roman.

Luister, Madalena, luister! Ik moet dy iets zeggen dat waerlik van groot belang is. Du zys jong en ik ben oud; tusschen ons, liggen er vyf-en-twintig of dertig jaren..., vyf-en-twintig of dertig eeuwen. Dat is nu geene rede om geene rede te verstaen. Ik geloof, du zals wel doen met te luisteren naer wat ik dy zeggen wil, Madalena.

Ik ben op de boeken grys geworden; ik zeg dat niet om my zelven te vleijen, maer omdat ik onder dat boekendoorbladeren vele dingen heb geleerd die de boeken niet vertellen; want ik weet ja vele dingen, Madalena! De winden eener halve eeuw, die over myn hoofd hebben geblazen, verstroeiden myne haren. Onder naekte schedels huist de waerheid.

Alle de wegelkens der heide zyn dy bekend en du huppels op en af en vraegs zelfs niet of er ook wegelkens bestaen. Ik, ik ga langzaem, met zwaren trap, maer ik weet waer ik den voet neêrzet en ik ben lang reeds te huis, wanneer du nog verloren dools in de zywegen. De zyweg niet, maer de heirweg is de goede en men komt er eerder al gaende dan al loopende, Madalena.

Du hebs een doordringend gezicht, du onderscheids eenen vogel tusschen de bremstruiken en het scharrehout daer ik nog zelfs geenen douanier zou ontdekken. Ik zie nogtans verder dan du, Madelena; ja, in der waerheid, zie ik verder dan du. Ik zie *morgen*, iets wat du niet zies. Ik zie digter by ook. Dyne oogen altoos op honderd stappen vooruit gerigt, die zien niet wat dy omgeeft.

Du bemins de bloemen, du bemins het ruikers te maken en zous alle de boomen eens tuins verwoesten wen zy in vollen bloei staen, om voor dy eenen krans te vlechten of zelfs om alles aen dyne voeten te werpen en om op bloemen te kunnen dansen. Ik, ik weet dat men de bloemen op den boom moet laten staen, wil men vruchten plukken. Al nog iets, Madalena, wat du niet weets.

Waerom dit spottend gelaet en welke overweging of welk argwaen vliegt dy door den geest? Welhoe! Denks du welligt dat ik myne wysheid zoo opzet omdat ik de eene of andere dwaesheid in het hoofd heb. Ah! Kind, wilde ik eens lachen! Neen, neen, ik wil niet lachen! ik wil alleenlyk eene goede les, eene nuttige les geven zelfs aen de schoone, aen de schitterende Madalena.

Du moets niet altoos gelooven, Kind, dat men denkt dy op te vryen

en dat men zich niets anders kan voorstellen als dat en dat alwie dy een woord zegt, zich zelven gevraegd heeft: hoe zou ik wel dezer schoone maegd kunnen behagen en een klein plaetsken in haer klein hertje kunnen innemen? Eilaes, zy zelven die zich met zoo iets zouden kunnen bezig houden, die houden er zich niet genoeg mede bezig, Madalena.

Ja, jongheid en schoonheid verdryven de rimpelen uit de oude voorhoofden; zy stemmen tot toegevendheid zelfs het verdrietigste karakter; zy verzachten langs deze of gene zyde het versteendste hart. Daerin kan de bewondering haer deel hebben; maer, het groote deel, zal ik het dy zeggen? het groote deel is dat des medelydens. Betwists du dat, dan zal ik niet meer zeggen dat men medelyden met dy heeft, maer dat men dy beklaegt.

Voorwaer, men beklaegt dy. Ik zal niet zeggen: dy omringen groote gevaren; neen, ik geloof dat er zulken niet bestaen. Maer ten minste, wachten groote ongelukken op dy. Een is er, voor de vrouwen afschuwelyk; afschuwelyk, onvermydelyk en gevaerlyk: het verdriet van oud te worden. Du geloofs niet dat men oud worde, Madelena, of du bekommers er dy niet om. Du denks dat dezen ter wereld kwamen met hunne weinige gryze haren en dat genen zullen sterven met al den overvloed hunner zwarte haerlokken.

In 't geheel niet, Madalena; de kalen hebben haren gehad en zy die haren hebben zullen kael worden. Reken daer op. Reken daer op dat de lichte stappen zullen zwaer worden en dat de scherpe en heldere oogen met eenen mistdamp zullen betrekken dien zy niet zullen kunnen doordringen. En er zyn van die woorden welke men moet uitspreken, van die zuchten welke men moet slaken, die de buigzaemste stem verbreken. Gelukkig dan hy die den credo zingen en de psalmen neuriën kan.

Welnu, vermits des menschen lot zoo droevig is, weets du wat goed, wat wys, wat zelfs aengenaem is? 'T is van te denken dat men zal oud worden en van zich te oefenen in het oud worden. En dat is 't nogtans, Madalena, wat ik dy koom voorstellen. Kies van nu af eenen stok voor dynen ouden dag. Neem hem waer du wils, als hy maer regt en sterk is, maer neem hem.

Du zals zeggen dat het nog te vroeg is, dat du nog geen twintig jaren tels, dat die stok toch niets anders is als een meester; en dat, schoon en van goeden bloede als du zys, du dy nog zoo vroeg niet wils onder het juk zien. Het vleit dy dat men zuchte, dat men hope, en dat men wanhope en dat men nog en weder hope. Het vermaekt dy, Madalena, zoo vele verwachtingen nu te doen onstaen en dan te verydelen en te denken dat zoo vele herten dyner vol zyn.

Vooreerst, lieve kleine, er zyn er zoo veel niet en zy zyn niet vol; en, voor den grootsten hoop, neemt dyn bruidschat wel de helft, of de twee derden en soms de vier vyfden der plaets in welke du myns te bekleeden. Oh! Madalena, wisten uwe schoone oogen aen welken prys de schoone oogen op de merkt geschat worden van daeg! Reeds, in mynen tyd, werden zy weinig gevraegd; sedert, zyn zy nog veel gedaeld.

Wat bewondert men zoo op dyn lief hoofdje? Dyne haren, zegt men, zoo lang, zoo dikgeplant, zoo fyn, zwarter als de vlerk der rave, zoo zwart dat de afglans er van blauw schynt. Ik, ik zeg dat het waerachtig sieraed dezes lieven kopjens het Eikenbosch te Putte is dat vyf duizend franken opbrengt. En dyne schoone oogen, Madalena, dyne echt schoone oogen,

Zyn dyne twee vyvers te Casterle, ieder voor twee duizend franken verpacht. De liefde neemt vuer in het bosch; zy droomt van in de vyvers haren dorst te zullen gaen lesschen. O! hoe hoog schat zy er de vreedzame glans en grootheid van!.... maer, ééne die op dy afgunstig is heeft verteld dat een spoorweg, nevens dyne vyvers loopende, den zeevisch op alle merkten zal brengen die dyne vyvers nu

voorzien, en aenstonds zyn uwe oogen veel kleiner geworden. Indien een uwer vyvers opdroogde eensklaps, eensklaps zous du eenoogig zyn, Madalena!

Over zes maenden, waers du reeds bekoorlyk; maer om uwe bytende antwoorden en zekere hoeveerdige doenwyzen, vond men dy meer bitsigheid als geest. Dyn oom sterft en laet dy twee fabrieken te Antwerpen achter en eensklaps schynt uw geest aengenamer en fyner. Men verneemt dat de suikerfabrieken niet het geheel erfdeel zyn, dat er nog eene malsche weide by is in den Oordamschen polder: een schoonheidsteeken te meer op dynen ivooren hals!

Zoo rekent de wereld en de jongens nog meer misschien als de vaders. Weets du hoe de arme Anastasia er toe geraekt is van zich tot vrouw te doen nemen door den schoonen Willem dien zy beminde en welke hy afgryselyk vond? Afgryselyk en krom van leest; en Willem was verwonderd dat zy den overmoed hadde van hem te beminnen en kon niet zwygen over de onaengenaemheden harer ziel en haers geestes.

Een erfenis schikte alles ten goede, maekte den leest van Anastasia regt, wischte hare sproeten uit, gaf haer eenen beminnelyken en bekoorlyken geest. Willem kreeg mededingers die het hem lastig maekten, en de schoone Eudoxie, met haer vel zoo wit als melk, zy zoo frisch als de dageraed, opgeschoten als een populier, de schoone Eudoxie, O Madalena, weende over den ondankbaren Willem en kon eenen man kiezen tusschen Anastasia's afval.

Met myne ongelukkige oogen die niet wyd zien, - terwyl ik mynen whist speel in eenen hoek des salons - of onder het lezen myns dagblads, dat my toelaet op wat anders te denken, heb ik dyne dienaers geteld, daer zyn er vyf, misschien zes.

Zoo uw huis afbrandde, zou de eerste dy zwarter vinden als den rook van den brand; de tweede zou optrekken, indien de eene of andere neef dy het erfdeel van oom betwistte; de derde, indien du daerby eenen dyner vyvers verloors, de vierde, indien beide verloren gingen;... en indien eindelyk het bosch te Putte ook verdween,

Ik heb er vyf of zes geteld; du zous ze allen achter jufvrouw Geldzak zien loopen; de zevenste alleen zou dy byblyven.

Wyd achter de anderen, geheel buiten rang, byna in de menigte verduisterd, alleen zichtbaer voor oogen die geweend hebben, is die zevenste de eenige die dy bemint en de eenige dien du nooit hebs opgemerkt. Hy is ernstig; hy bezit eene krachtige, gerustige en zoete ziele, en hy heeft zich nooit voorgesteld ryk te zyn en het leven te genieten.

Dyn huis zal niet afbranden, men zal dy dyne erfenis niet ontnemen, du zals dyne twee vyvers en dyn bosch behouden. 't Is verdrietig voor jufvrouw Geldzak; 't is spytig voor dy, want jufvrouw Geldzak zou het getal harer aenbidders zien vergrooten en du, die meer weerd zys als alle dyne schatten, du, Madalena.

Arm, zous du den zevensten tot dy zien komen, die nu ter zyde blyft en dien het schamen zou den schyn te hebben dat hy het op dyne huizen, op dyne fabrieken en op dyne bosschen gemikt heeft. Du zous hem zien komen aengeloopen en du zous de liefde kennen en du zous den steun eens grooten herten vinden. Toen ik ondervond dat ik dy zulk geluk

toewenschte, dan, Madalena, dan heb ik gevoeld hoe zeer gy my dierbaer zys.

En toen ik gevoeld heb dat gy my dierbaer zys, heeft my dat van dy een goed gedacht gegeven. Dan heb ik gezegd: er is iets in dat jonge meisje dat meer prys heeft dan haer rykdom, meer dan hare schoonheid, meer zelfs dan haer geest. Daer is verstand in, eene verhevene ziel, een zuiver en goed hart.

't Spyt my dat dit alles op den jongen heer van Wanennest vervalt, die niets bezit als zynen halsdoek, of op den schitterenden Kemelaars dien zyne peerden zullen uit en opeten; of op den ernstigen Oordjendood die jood zal worden; of op den droomer Nachtewind die verzen maekt van zeven voet; of op den onnoozelen Snulleman, die niets is, die niets weet, die nooit iets zal uitzetten.

Nogtans, Madelena, zou de slechtste keus zyn van niet te kiezen, van dyne spuiteryen, dyne droomeryen, dyne zothouderyen voort te dryven; van de gewoonte aentenemen van aengebeden te worden en van op deze aerde tot niets anders te dienen dan om den hoogmoed van eenige kleingeesten gaende te houden.

Neem er dadelyk eenen; neem dien welke het meest hert en gezond verstand zal toonen. Ga het wezenlyke des levens, ga de werkzaemheid, ga de pligt in. Maek dy oud om te leeren oud te worden. Zoo gelyk du zys, met dien moed die niet zal verminderen en met dit verstand dat zal rypen, zals du misschien den roem hebben van uwen man te vormen in afwachting dat du dyne kinderen opbrengs.

Het zy zoo, Madalena!

- Ik, Madalena, arme onnoozele, die niets zie, die niets hoor; ik byna zinneloos, byna onbekwaem om na te denken, ik heb nogtans nagedacht, ik heb getracht te verstaen en te zien.

En my dunkt, ik heb ontdekt dat zy die zich hemelhoog roemen van te zien, niets zien, en dat zy die zich vleijen van te verstaen, niets verstaen.

En dat de fyne opmerkers die regts en links omzien terwyl zy hunnen whist spelen, wel het spel verlieren kunnen maer niets hebben opgemerkt.

Welhoe! Op vyftig jaer levens en lezens, heeft zoo groot een wyze nog niet geleerd dat eene vrouw zien kan wat zy niet beziet.

Zy zyn niet gevyven of gezessen; er zyn er zes wel geteld en er zyn er nog zes ergens anders; en de zevenste, op het eerewoord eens eerlyken meisjens, de zevenste is de dertiende, als 't u belieft.

Dikwils na het bal of de wandeling, dikwils 's morgends vóor de mis, hebben zy my ernstig bezig gehouden. Zonder daerover hoogmoed te willen hebben, ik ken ze.

En wilde ik den geheimzinnigen zevensten (de zevenste van hier, maer de dertiende in 't geheel) beschryven, ik geloof, zonder hoogmoedig te willen zyn, dat ik er zou in gelukken.

Ik denk zelfs dat ik wel iets op zyne rekening den scherpzienden geleerde zou kunnen leeren, die, heel naïef, denkt hem te hebben ontdekt. Hoogmoedige geleerdheid!

En ik weet heel goed wat in my het schoonste en aenlokkendste is; ik weet dat het kleed 't welk my het best staet, eene inschryving is op het renten-boek.

't Is daerom dat ik, zekeren keer, tegen my zelven gezegd heb: Madalena, du zals de Maegd Maria bidden; en zoo de Maegd Marie eenige genegenheid voor dy heeft,

Zal zy dy smaek geven tot het klooster; en du zals uw haer afsnyden, gelyk Hortense, die de nonnenkap draegt of gelyk Valentine die tusschen de Carmelieten bidt, blootshoofds en blootsvoets.

Nu, zekeren keer dat ik zulk gebed gedaen had, onverwachts op den drempel der kerke.... Zie eens rond of niemand ons afluistert; ik ga u een groot geheim zeggen...

Onverwachts op den drempel der kerke... Neen, ik kan er niet tot over van u zulk een geheim te zeggen.... Maer gy die alles ziet, gy waert nogtans tegenwoordig en gy hebt niets gezien.

Welhoe! ik laet toe dat gy my tegenhoudt; gy verpligt uwen blooden makker van my aen te spreken, ik antwoord ter nauwer noode en gy verstaet niet.

Gy hebt niets anders in den mond als lof voor de verdiensten diens zeldzamen menschen, voor zynen geest, zyne kundigheden, zynen moed, Ik draeg zorg van er geen belang in te stellen en gy verstaet niet.

Wy komen hem dikwils tegen als gy onze wandelingen leidt; nogtans laet ik u altoos toe onze wandelingen te leiden en gy verstaet niet!

Gy pryst my van behagen te scheppen in de aerdkunde, in de delfstofkunde, in de waterkunde, in alle de wetenschappen die uw phaenix bezit en gy verstaet niet!

Ik zeg u soms dat ik eenen afkeer heb van leegloopers en pronkers; dat de mensch zyne waerde niet trekt uit zynen halsdoek noch uit zyn aengezicht noch zelfs uit zynen naem; dat hy op zyne werken beoordeeld en volgens de zwaerte zyns herten gewogen wordt en gy verstaet niet.

Gy weet dat ik my eertyds by voorkeur met wapenkunde bezig hield; dat ik altoos van adel sprak, dat ik droomde van met eenen edelman te trouwen en dat ik, al was het maer om myne vriendinnen te doen opzien, ten minste baronnesse of markgravinne wilde zyn; aen dat alles heb ik verzaekt; ik spreek er nooit meer van, en gy verstaet niet.

Soms schynt uw trage geest eindelyk myn gedacht te zullen ontcyferen; gauw, vaegt hy zynen bril af om beter te lezen; gauw, verwar ik het blad en gy verstaet niet!

Uw fiere vriend, als hy ons tegenkomt, spreekt my nauwelyks aen; maer het toeval bewerkt dat wy elkander regelmatig tegenkomen en gy gelooft dat ik niet versta?

Die fiere en kloekmoedige man, die laetst honderd oproerige werklieden deed zwichten, die den dag daerop het onwêer trotste, die dappere, die kan spreken; die welsprekende, die kan handelen.

Hy bloost als hy voor my staet; hy stamelt, hy hakkelt, hy loopt verloren; die vernedering, die marteling zoekt hy nogtans en gy denkt dat ik niet versta!

Gy die alles bemerkt, die rekening houdt van alles, en die gevolgen trekt uit alles, kent gy wel de geschiedenis en het spel van het keiken?

Ja, de geschiedenis en het spel van het keiken! Gy zyt verlegen, ik zie het; ik heb medelyden met u... Mynheer, uw groote en diepe geest zette zynen bril op, als 't u belieft;

Ik had een grys en rood keiken opgeraept, regelmatig door de zee afgesleten in vorm van platte ei. Er liggen honderd millioenen zulker op het strand.

Onze geleerde, op myne vraeg - gy hebt niet verstaen - legde ons, zeer gebrekkig uit; waerom dit keiken grys was, waerom roos, waerom eivormig plat;

Alles iets wat gy my zeer goed, den dag te voren, had uitgelegd en wat ik my nog herinnerde. De uitlegging gegeven... Nu moet gy uwen bril afkuisschen....

Bragt ik dat keiken aen myne lippen, alsof ik proeven wilde of het eenen zoeten smaek had, en wierp het dan weg. - Wat deed onze geleerde, onze hoeveerdige man, onze ernstige man?

Hy draeide, keerde, leidde uwe aendacht en de myne af en eindelyk raepte hy het keiken op, zoo ontsteld als of hadde hy den Kohinoor gestolen.

Omdat gy niets gezien hebt, denkt gy dat ik niets heb gezien en om dat gy niets verstaet, denkt gy dat ik niet verstaen heb!

En zoo gy my haddet zien rood worden, zoudt gy gedacht hebben dat ik rood werd om dat ik zulk eenen man eene daed zag begaen die ter nauwernood eenen ligtbol zou gestaen hebben.

Zeg hem, indien gy wilt, dat ik hem ken, dat ik zyn hert ken; dat ik u geheel zyne geschiedenis, geheel zyn gedrag, wandel en handel heb doen vertellen.

Zeg hem dat, zonder hy het weet, (eens dat gy uwen bril niet op hadt), ik zyne moeder en zuster heb gezien in de bekoorlyke wooning die hy voor hun in het zweet zyns edelen aenschyns gewonnen heeft; zeg hem dat ik ze bemin.

Zeg hem dat, als hy voor vrouw een meisje wil zonder geld, hy de arme Madalena kan vragen; want 't is hy die ryk is en het hart van Madalena heeft hem alles gegeven.

Maetschappy van Schoone Kunsten en Letterkunde, te Gent.

De koninklyke maetschappy van Schoone Kunsten en Letterkunde, heeft de volgende vlaemsche kantaten voor de inhuldiging van het standbeeld van Jacob Van Artevelde ontvangen:

1. Een bewys van hulde aen Jacob Van Artevelde: kenspreuk:....
2. Jacob Van Artevelde. Kenspreuk: Et mon vers, bien ou mal, dit toujours quelque chose (BOILEAU).
3. Zangstuk. Kenspreuk: Aen u myn hert, myn pen, myn hand, o lieve Vaderland!
4. Kantate: Jacob Van Artevelde. Kenspreuk: Voor eenen vlaemschen held eene vlaemsche kantate.
5. Jubelzang, enz. Kenspreuk: Ille regit dictis animos (VIRGILIUS).
6. ..... Kenspreuk: Artevelde is uit het graf verrezen (PRUDENS VAN DUYSE).
7. Kantate, enz. Jacob Van Artevelde. Kenspreuk: Gent.
8. De Vlamingen onder Van Artevelde. Kenspreuk: En avant.
9. Kantate. Jacob Van Artevelde. Kenspreuk: Hy leefde en leed voor 't Vaderland, enz.
10. Jacob Van Artevelde op de Vrydagmarkt. 1341. Kenspreuk:

    Nood heel het land ter feest opdat het u bewonder
    In 't overschot van uwen glans.

    (LEDEGANCK.)

11. Kantate, enz. Kenspreuk: De vlaemsche held eischt vlaemsche zangen.
12. Artevelde. Kenspreuk:

    De burgerkroon
    Is 't schoonste loon.

13. Kantate, enz. Kenspreuk:

    Wy zullen het ten muer verstrekken
    En de aerde zou ons lyken dekken
    Eer 't iemand vallen deed!

14. Kantate, enz. Kenspreuk:

Daegt op, snel aen, gewenschte stonden!
Rolt Vlaendrens luister heerlyk bloot.

(TOLLENS.)

15. Het standbeeld van Jacob Van Artevelde. Kenspreuk:

Wie kent de stad waer alles nog
Van Vlaendren's grootheid spreekt?

(K.L. LEDEGANCK. Gent.)

16. Jacob Van Artevelde. Kenspreuk:

Huld is hy waerd, d'opregte Belg,
Die nimmer bukt voor vreemden telg!

17. Jacob Van Artevelde. - Eerezang. - Kenspreuk:
..... et dulcis moriens reminiscitur Argos
(VIRGILIUS).
18. Jacob Van Artevelde. - Kantate. - Kenspreuk: Voor Vaderland en Moedertaal.
19. Kantate ter eere van den grootsten der vlaemsche mannen. Kenspreuk: '..... De wonderbare levensloop des Gentschen burgers, had eenen diepen indruk op ons gemoed gelaten.'
(H. CONSCIENCE.)
20. Jacob Van Artevelde. Kenspreuk: Fortuna vitria est, tum cum splendet, frangitur.
21. Artevelde. - Kantate - Kensprenk: Vox populi, vox Dei. Kenspreuk: Möchte er doch wohl besser sein.
22. Jacob Van Artevelde. - Kantate. - Kenspreuk: In Vlaandren Vlaamsch!!
23. Lofdicht op Jacob Van Artevelde, enz. Kenspreuk: Het verleden niet weten, zyn vaderland geen roem byzetten, is een dier gelyk zyn.

De beoordeelings-jury der vlaemsche stukken heeft eenpariglyk den prys toegekend aen het dichtstuk n° 10: *Jacob Van Artevelde op de Vrydagmarkt*, 1341, met kenspreuk:

'Nood heel het land ter feest, opdat het u bewonder
In 't overschot van uwen glans!'

Op voorstel van den jury, is eene eervolle melding toegewezen aen de dichtstukken: n° 11, *Kantate toegewyd aen de nagedachtenis van Jacob Van Artevelde*, met kenspreuk: 'De vlaemsche held eischt vlaemsche zangen,' en aen n° 15: *Het standbeeld van Artevelde*, met kenspreuk: 'Wie kent de stad waer alles nog van vlaemsche grootheid spreekt.'

Het briefken n° 10 geopend zynde, is den naem van M. Frans De Potter van Gent, uitgeroepen. Wy deelen hieronder deze cantate mede.

De briefkens der n°s 11 en 15 niet geopend zynde, zoo worden de schryvers verzocht zich te laten kennen aen den geheimschryver der maetschappy, indien zy de *eervolle melding* aenveerden.

Jacob van Artevelde op de vrijdagmarkt, 1341[(1)].

(1) Dit tooneel wordt verondersteld plaats te hebben onmiddelyk voór de overhandiging, aan het gentsche Magistraat, van de zeer aanzienlijke schuldbrieven op Vlaanderen, welke het genie

Kantate.

Rei van kinderen.

Wat glans, wat pracht, wat hooge luister!
Tapijtwerk en gebloemte alom!

en de krachtdadigheid van Jakob Van Artevelde hadden weten af te eischen van den franschen Koning. - Deze overhandiging had niet op de Vrijdagmarkt plaats, maar op het Schepenen- of Stadhuis, ter dier gelegenheid met pracht versierd.
Nota van den dichter.

Waartoe reeds Roelands feestgebrom
Bij 't klaren van het nachtlijk duister?

Rei van Vrouwen en Ouderlingen.

Verheugt u, o Kindren! en viert met ons meê
Het feest van de Vrijheid, het feest van de Vreê.
De held, die het land van zijn val heeft gered,
Keert weder, na onrecht en dwang zijn verplet!

Samen.

Hoe kloppen onz' boezems hem tegen!
Hij keert onze rampen tot zegen.

Optocht der neeringen (terugkomst van den strijd.)

(Krijgsmuziek.)

De Leeuw van Gent, met roem beladen,
Keert ongeschonden uit den slag:
De vijand, die hem dorst versmaden,
Stortte onder onzen '*goeden dag!*
Wij, neeringen en gilden,
Wij wonnen wat wij wilden,
Als 't volk van vroeger eeuw!
Geen Franschman zag ons beven,
Maar, 't hoofd fier opgeheven,
Klonk nog, van wie zoû sneven,
't Oud: *Vlaanderen den Leeuw!*

Allen.

Vlaanderen den Leeuw! Vlaanderen den Leeuw!

Een Ouderling.

Verhalen wij aen 't jong geslacht
Wie 't zinkend Vaderland redde uit des dwinglands macht.

Recitatif.

***Jan van Steenbeke*[1].**

De zoete hoop verdween; de heilzon was aen 't zinken,
De macht des volks te niet, verdwenen alle moed;
Hier, waar van eeuw tot eeuw mocht een triomflied klinken,
Verrees een lijkzang uit der gilden sombren stoet;
Hier, waar de noeste vlijt en handel, rijkdom baarde,
Zwierf bange ellende in 't rond, met bleek en droef gelaat;
En Gent, zoo lang benijd door elk gewest der aarde,
Zonk dra den afgrond in, bedekt met schande en smaad.

Aria.

Willem Yoens.

Er leefde een Man ter goede stede,
Rijk aan genie, van inborst groot;
Een vijand van onrechtigheden,
En 't land beminnend tot den dood.
Hij droeg geen lans of gouden sporen,

(1) Jan van Steenbeke, Willem Yoens, Jan Selle, - de drie Dekens der Neeringen die Gent bestuurden, terwijl Jacob Van Artevelde en het stedelijk Magistraat ten oorloge waren.

Maar d'adel van het vrij gemoed,
En 't volk viel hem, als uitverkoren
Der Godheid, smeekende te voet.
Zijn stem ging op, - en als de stralen
Der middagzon, vol heerlykheid,
Zag plots het volk de hoop weêr dalen
En 't heillicht rond zich uitgespreid!
Gent, wien de dood scheen toegezworen
Rees, als de Feniks uit zijn asch,
En deed de vranke stem weêr hooren
Die past aan 't vrome heldenras.

Duo.

Jan van Steenbeke en Jan Selle

Nu brak door de duistere wolken
De zonne van voorspoed en macht,
En Vlaandren, geducht als het placht,
Stond weêr aan de spitse der volken!

Allen.

Eedle roembezorger,
Ridderlijke borger
Zonder vrees of blaam;
Beuklaar van den lande,
Dat ge uw hert verpandde:
Eeuwig leve uw naam!

Aria.

Jacob van Artevelde.

Aan mij geen dank, geen lof, geen eere!
Want, heeft mijn woord u weêr bezield -
Vast steunde ik op den Opperheere
Die door uw' arm den dwang vernielt.
'k Volbracht mijn plicht; wilt mij vergeten,
o Broeders! 'k wensch geen eergewin,
En dreigt u ooit nog slaafsche keten,
Vergeet niet, dat ik u bemin!

Quatuor.

Jan van Steenbeke.

Wat edel woord ruischt ons nog tegen!

Willem Yoens.

Vol teêr gevoel en majesteit.

Jan Selle.

Wat spelt 't ons ongemeten zegen,

Een Ouderling.

En geesels voor de onrechtigheid!

(Herhaling samen).

Trio.

Jan van Steenbeke.
Solon in den raad -

Willem Yoens.
Tweede Cincinnaet -

Jan Selle.
Ja, uw lofzang klinkt
Van de dietsche tongen, tot de wereld zinkt!

Allen.
Klaroenen, schalt! Bannieren, buigt!
Gij neeringen en gilden, juicht!
En wie van Vlaandrens roem nog tuigt,
Noem' Artevelde!
Gent voer den eernaem in zijn schild,
En, moet de lans voor recht en vrijheid nog gedrild,
Hij schalle als 't machtig sein dat onzen roem voorspelde,
Leve Artevelde!

Fransche kantaten.

1. Hommage à la ville de Gand. Epigraphe:.....
2. Choeur. Epigraphe: Hou ende trou.

3. Cantate. etc. Epigraphe: Regnum non est propter regem, sed rex propter regnum.

4. d'Artevelde. Epigraphe:.....

5. Sur l'érection de la statue de Jacques Van Artevelde. Epigraphe: E libertate progressus nascitur.

6. Jacques Van Artevelde. - Cantate. Epigraphe: L'héroïsme doit naître alors que vient la mort.

(CHATEAUBRIAND.)

7. .... Epigraphe: Ce sont les grandes révolutions des états qui font naître les héros.

8. Jacques Van Artevelde. Cantate. Epigraphe: Plutôt mourir que de son pays perdre la liberté.

9. Cantate: Inauguration de la statue de J. Van Artevelde. Epigraphe: Dieu, liberté, patrie.

10. La mort de Jacques d'Artevelde, une révolte des Gantois en 1345. - Grande cantate pour choeur et orchestre. Epigraphe: Zyn roem zal eeuwig leven.

11. Cantate: Inauguration de la statue de J. Van Artevelde. Epigraphe: Vox populi, vox Dei.

12. Cantate: Inauguration, etc. Epigraphe:

> A ton réveil, nation libre.
> Rends à ce héros sa splendeur,
> Retrempe sa vaillante fibre,
> Aux purs creusets de sa grandeur!
>
> CH. POTVIN.

13. Jacques d'Artevelde. Cantate. Epigraphe; Au milieu de ces scènes populaires, nous apparaît, forte de génie et d'audace, la figure de Jacques d'Artevelde, Ruwaert de Flandre. (DE STASSART.)

14. ..... Epigraphe: Et si la Bohême finit par succomber, ce fut avec autant de gloire que ces vaillants gens de Gand, dont l'histoire est quasi contemporaine. (GEORGE SAND. - JEAN ZYSKA.)

15. Jacques Van Artevelde. Cantate. Epigraphe:

..... et dulcis moriens reminiscitur argos. (VIRGILE.)

16. Cantate. Inauguration, etc. Epigraphe:

> Pour nous il symbolise,
> Cette noble devise:
> Patrie et Liberté.

17. Hommage à la mémoire de J. Van Artevelde. Epigraphe: A coeurs vaillans rien d'impossible!...

18. Cantate en l'honneur de J. Van Artevelde. Epigraphe; Il est réconcilié avec la postérité, le patriotisme et l'honneur. (N. CORNELISSEN.)

19. Jacques d'Artevelde. Epigraphe:..... Haec sum Pictora semper.... vestris exercitu rebus. (OVIDE.) Métamorphoses.

20. Le rêve d'une nuit d'hiver, ou la mort de J. Van Artevelde. Epigraphe:

> Travaillez pour la gloire et qu'un sordide gain
> Ne soit jamais l'objet d'un illustre écrivain.

21. Jacques Van Artevelde. Epigraphe: Triomphe! citoyens.

22. Jacques Van Artevelde. Cantate. Epigraphe:

Heureux tout citoyen qui de la tyrannie.
Dans un transport divin sauvera sa patrie.

23. Cantate: Jacques Van Artevelde. Epigraphe: Ficta voluptatis causâ sini proxima veris. (HORACE. - *Ars poetica.)*

De beoordeelings-jury der fransche dichtstukken heeft verklaerd, dat er geene reden bestond om den prys toe te kennen aen een der dichtstukken. Na de lezing van het verslag der dry commissarissen gehoord te hebben, stemt de maetschappy in hunne beslissing toe.

De vlaemsche jury was samengesteld uit de MM. Frans Rens, Nolet de Brauwere van Steeland en Philips Blommaert. De fransche jury uit MM. Baron Julius de St-Genois, Ad. Mathieu en Ad. Siret.

Een woord over de beijaerden.

'Wy hebben, eenige dagen geleden, gezegd dat men in de kerk van St-Germain-l'Auxerrois eenen beijaerd van 24 klokken ging maken. Nieuwe inlichtingen, zegt de *Pays*[(1)], laten ons toe over dit eenige volledigende uitleggingen te geven.

De beijaerd van St-Germain-l'Auxerrois bestaet uit 24 gegraduëerde klokken, die reeds gereed zyn, en waervan de grootste 2000 en de kleinste 28 kilos weegt. Hunne plaetsing vereischt maer een werk van dry of vier dagen, en de nieuwe beijaerd zou reeds de eertskomende week spelen, indien men wist welk stelsel aennemen om hem in beweging te brengen.

En 't is juist daerin dat de moeijelykheid bestaet.

De beijaerds dagteekenen uit de 14^{e} eeuw, Holland, Engeland, België en het Noorden van Frankryk bezitten er een zeker getal. Die van Brugge (België) bestaet uit 48 klokken, waervan de zwaerste 11,000 ponden weegt en welke beschouwd wordt als de schoonste van Europa.

Duinkerke heeft er eenen met 96 klokken; maer dit getal is grootlyks verdund. Douai, Ryssel, Kales, St.-Quentin bezitten ook beijaerds, maer allen, zonder er die van Engeland, België en Holland uit te zonderen, zyn zoo onvolmaekt dat men met juistheid niet het kleinste stukje kan spelen.

Die wanhopige toestand der beijaerds is uit te leggen door de gebrekkigheid der stelsels welke men bezigt om ze in beweging te brengen.

Men heeft vooreerst het stelsel met voettreden. Ook heeft men beijaerdspelers en weinig artisten. Deze laetsten zyn uitzonderingen. Men haelt als een wonder aen, dien welken Duinkerke in 1476 had. "Hy was zoo beroemd, zegt een kronykschryver, dat men van alle kanten, uit het land van Artois en zelfs uit Vlaenderen, toesnelde om te hooren op welke wyze hy de moeijelykste arias speelde."

Onder dit opzigt is Duinkerke niet ontaerd: thans heeft het den heer Peters, een waren artist, die den virtuoos der XVe eeuw geldt.

Het tweede stelsel, van een uiterst verwikkeld mekanismus, bestaet uit gepunte cylinders, trommels met raderen, zware gewigten die men alle oogenblikken moet ophalen, en een duizendtal snaren.

De kleinste gebreken bestaen hierin, dat zy gestatig het zelfde aria spelen en groote onderhoudkosten vergen. Men zal er zich ten naesten by een gedacht van geven als men zal weten dat er aen den beijaerd van Brugge 30,500 vierkante gaten zyn en de trommel 19,000 ponden weegt. Ook eischt den beijaerd, sedert vele jaren gansch ontridderd, eene uitgaef van ongeveer 80,000 fr. (?) om geregeld te worden.

(1) Een blad te Parys verschynende.

Men gaet op den beijaerd van St-Germain-l'Auxerrois een stelsel beproeven bestaende uit een orgelklavier, waervan de toetsen in aenraking zyn met kleppen van kleine blaesbalgen, die, de geperste lucht doorlatende, de hamers der klokken opheffen.

Het is te vreezen dat de blaesbalgen niet krachtig genoeg zullen zyn

om de hamers der groote klokken op te heffen; maer wyl zy enkel zullen dienen voor de begeleiding, zal men, indien dit stelsel zich voordoet, zynen toevlugt nemen tot het stelsel der voettreden.'

Kronyk.

ANTWERPEN. - De gebroeders Kockerols hebben een beeld voltooid in hout, den H. Josephus voorstellende; hetzelve is in middeneeuwschen styl uituitgevoerd en geschilderd en werd op 19 meert ll. in de kerk van Haesdonck ingehuldigd.

- De heeren Numan en Van de Velde hebben voor bovengemelde kerk, eenen in goud geborduerden mantel voor het O.L. Vrouwenbeeld geleverd.

- Door koninklyk besluit van 9 april wordt M.G.A. Kempeneêrs, doktor in de regten, sekretaris en lid van het akademisch kollegie, tot administrateur der koninklyke Akademie van Schoone Kunsten benoemd.

- M. Dens, leeraer aen de koninklyke Akademie, is zoo als wy reeds aengekondigd hebben, gelast met de oprechting van een nieuwe zael die in de koninklyke *Harmonie*, in den hof der oude *Philharmonie*, zal gebouwd worden.

Deze nieuwe zael zal niet minder dan 95 meters lengte op 26 breedte hebben en de danszael alleen genomen zal 62 meters lang zyn.

De zael zal inwendig in byzantynsche bouworde zyn, en aenleiding geven om door muerschilderingen versierd te worden. In de maend december aenstaende zal ze voltooid zyn.

Als men nagaet dat in november 1862 eerst de bouwmeester gekozen werd, dat deze verscheidene reizen voor zyn ontwerp gedaen heeft en dit eindelyk teenemael heeft moeten opmaken; dat men nu reeds het lastkohier opmaekt en dat, zoo als wy zegden in december de zael zal voltrokken zyn, dan moet men bekennen dat M. Dens niet onledig gebleven is en dat men dit werk aen niemand beter kon toevertrouwen; ook zyn wy zeker, dat de nieuwe zael een werk van wyze inrichting en goede smaek zal zyn.

De nieuwe zael der *Harmonie* zal dry uitgangen hebben, een in de Arembergstraet, een in de Gezondstraet en de derde op de Oude-Vaertplaets.

- M.H. Lenaerts, oud bekroond leerling van het Atheneum, heeft van wegens het bestuer van het Willems-fonds van Gent, een aental boeken ontvangen.

- M. Dobbelaere legt zich sedert eenigen tyd op de glasschildering toe, en arbeidt thans aen eene geschilderde glasraam bestemd voor St. Andrieskerk.

- De gebroeders Mareels arbeiden aen verscheidene beelden in hout, alsook aen eenen kruisweg waerop wy later de aendacht der geestelykheid zullen roepen.

- M.P. Kremer heeft eene nieuwe schildery voltooid, welke zich door schoone hoedanigheden onderscheidt. Het onderwerp is wel gekozen en men zou het wel de *twee boeven en de Suzanna van onzen tyd* kunnen noemen: 't zyn twee oudjes, twee wildverkoopers.... die in gesprek zyn met een boerenmeisje. De uitdrukking der oudjes is gelukkig; de byhoorigheden, welke in overvloed zyn aengebragt, zyn met veel waerheid geschilderd; zoo als overigens M. Kremer die altyd met de meeste zorg afwerkt.

BRUSSEL. - M. Gérard is door het Staetsbestuer naer Italië gezonden om een verslag te maken over de muerschilderingen.

- M. Portaels zal kortelings zyne muerschilderingen beginnen in de de St-Mariakerk te Schaerbeek.

- M. Wiertz heeft in zyn werkhuis dry nieuwe door hem gebeeldhouwde groepen ten toon gesteld: *de geboorte der driften*, *de worstelstryd* en *het licht.* De driften zyn met de menschen ter wereld gekomen; de eerste groep verbeeldt dus Adam, bevallig

nevens Eva staende; hy biedt slechts nog een zwakken weêrstand, terwyl de slang gaet zegepralen. *De stryd* verbeeldt twee sterk gebouwde worstelaers, die elkander het beheer der wereld betwisten. Wie zal overwinnen, de waerheid of de leugen, het regt of het geweld? De derde groep heet *het licht.* De geest der beschaving heeft de dwaling overwonnen, de brutale magt ligt gebukt aen zyne voeten en hy houdt in de eene hand het aen den geest ontnomene moordend zweerd vast, terwyl hy met de andere hand de fakkel der verlichting opneemt.

BRUGGE. - M. Karel Versnaeyen, de ieverige secretaris van het 7de tael en letterkundig kongres, heeft een nieuw boekdeel uitgegeven, getiteld *Achter de Gordyn* en bevattende een vyftal tooneelstukken, namelyk: *eene rat in de val*, zangspel in een bedryf, muziek van M.C.J. Souweine; twee blyspelen *de zoete inval* en *de liefde eener kindermeid;* een tooneelspel in 3 bedryven: *de slekken* en *Gysbrecht Barlo*, geschiedkundig drama in 4 bedryven, uit den tyd der spaensche overheersching. M. Versnaeyen legt in deze stukken veel tooneelkennis aen den dag. Men weet dat het blyspel de *zoete inval*, waervan M. Florimond Van Duyse de muziek heeft gemaekt, op de laetste vertooning van het Nationael Tooneel van Antwerpen, veel byval heeft bekomen. Het werk *Achter de Gordyn* vormt een boekdeel van ongeveer 400 bladzyden en is met veel zorg gedrukt.

GENT. - Het kunstgenootschap heeft aen M. de Winne een prachtig banket aengeboden ter gelegenheid zyner benoeming als ridder der Leopolds-orde.

- Aengekondigd by M.L. Hebbelynck, *Geschiedenis van St-Martens-Laethem*, door Alb. Vanden Abeele. Dit werk zal een boekdeeltje uitmaken van 70 bladzyden en in de maend mei, aen den prys van fr. 1.25 afgeleverd worden.

- Het kunstgenootschap heeft in zitting van 3 april beslist, dat de trekking der kunstvoorwerpen der tentoonstelling ten voordeele der werklieden zonder werk, zal plaets hebben op 27 april en volgende dagen ten 7 ure 's avonds in het lokael der maetschappy. De gewonne voorwerpen moeten afgehaeld zyn tusschen de dry maenden.

De persoonen buiten de stad woonachtig, kunnen dezelve ontvangen tegen betaling der onkosten van verzending, enz.

Buitenland.

De *Art Union* van Londen looft, op voorstel van M. Godwin, eene belooning uit van 15,000 fr. aen den kunstenaer, die het beste marmeren standbeeld zal aenbieden. Het konkoers tot uitvoering van het pleisteren model, wordt voor al de kunstenaers der wereld open gesteld. Een jaer zal toegestaen worden tot verveerdiging der modellen, en een tweede voor de uitvoering in marmer van het bekroond stuk.

De kroft van Ste-Walburgis te Antwerpen.

Te midden der oude burgt van Antwerpen, ten noorde der plaets die den naem van Ste-Walburgis behouden heeft, bestaet een vormlooze hoop metselwerk in baksteen, aen beide zyden door eenige overblyfselen van hoogere freiten bezet, die ons aenduiden dat die bouwval eertyds toebehoorde aen den tempel waervan de sporen sedert eene halve eeuw verdwenen zyn.

TEEKENING EN PLAETSNÊE VAN J. LINNIG.

Zonder eenig belang in zyne uitwendige vormloosheid, bevat deze bouwval in zyn binnenste het oudste gedenkteeken van de stichting der stad en van de invoering des christendoms in onze gewesten.

Nogtans zyn deze kostbare overblyfsels aen het oog onzer oude geschiedschryvers ontsnapt; en de herinnering aen hun bestaen was reeds sedert eeuwen onder de bevolking verdwenen, ten gevolge der wisselvalligheden welke de tempel sedert de eerste tyden zyner stichting onderging.

Inderdaed, Pastoor Diercxsens[(1)], om de overlevering van het verblyf van St-Walburgis te Antwerpen te staven, verblyf waervan wy welhaest hier zullen spreken, haelt eenvoudiglyk de kroft aen, ten zuiden van den toren gelegen; zonder eenige bemerking daer by te voegen opzigtens de plaets waer men ten zynen tyde die veronderstelde overblyfselen des ouden tempels aentoonde. Wy zullen hier de woorden van onzen schryver in hun geheel aenhalen.

'Non modicam firmitaten huic traditioni (dat is te zeggen van het verblyf der Heilige te Antwerpen) adfert, quod in dicta ecclesia Burgi sub turri in latere meridionali habeatur Crypta, in qua S. Walburgis aliquando egisse et preces fudisse dicitur, et quae tamquam talis ab immemoriali a populo frequentatur et honoratur.'

Hy bepaelt zich daer bytevoegen dat die kroft merkelyke wyzigingen onderging by de vernieuwing der grondvestingen van de kerk en van den toren in 1740, wyzigingen die niet beletteden dat de plaets voortdurend door de geloovigen bezocht werd.

Onze geschiedschryvers moeten dan niet geweten hebben, dat de kroften der eerste christene tempels zich altyd onder de Koor bevonden en somtyds de gansche uitgestrektheid der kerk besloegen? Die geëerbiedigde onderaerdsche gewelven, tot begraefplaets der geloovigen bestemd, werden nooit onder den toren aen den ingang der kerk gemaekt.

(1) *Antv. Christ. nasc. et cres.* T. I, p. 48.

Een nog meer doorslaende bewys dat onze agiographen niet zou

mogen ontsnapt zyn, is, dat de zuiderbeuk slechts in 1506 aen de kerk werd bygebragt. De noordelyke was in 1501 gebouwd geworden; en het is onder den eersten dat de nieuwere grafkelder, aen de vereering der geloovigen geopend, zich bevond. Men ging er in langs eenen trap van den beuk onder de kerkmeesterskamer, waer men in 1752 den autaer van de gilde der Buildragers plaetste.

Eene kapel buiten den zuiderbeuk gebouwd, en aen de H. Walburgis toegewyd, wy weten niet op welk tydstip, maer die zich op het jongste plan der kerk bevindt, kan niets gemeens hebben met het min of meer oud bestaen van den grafkelder.

De datums welke wy komen aen te halen en die op de opgaven onzer plaetselyke kronyken berusten, bewyzen dus onwêerlegbaer dat Pastoor Diercxsens, zoowel als P. Henschenius zich vergist heeft, als hy het gedenkteeken waervan hy melding maekt, aenduidt als dat, welk sedert onheugelyke tyden door de geloovigen was bezocht geworden.

Maer, dat die schryvers te ligtveerdig de denkwyze van het gemeen aengenomen hebben, betrekkelyk de ligging van het gedenkteeken, daer uit volgt geenszins dat de overlevering nopens het verblyf der Heilige binnen de muren onzer burgt, het minste harer waerde verlieze. Inderdaed de overlevering moest wel sterk gevestigd zyn, opdat de ieverige inwooners die de laetste vergrooting des tempels bestuerden, daer de herinnering der gebeurtenis wilden behouden; en, als wy de dwaling die ten opzigte der plaets, tot in deze tyden de overhand had, wilden te regtwyzen, is het alleen om de overlevering door een grondiger bewys te staven.

Er is dus enkel kwestie de echte ligging van den grafkelder waer de H. Walburgis kan verbleven hebben, te bepalen, en te bewyzen dat dit onder zoo vele opzigten, eerbiedweerdig gedenkteeken, nog bestaet.

Wy zullen ons in deze aenteekeningen bepalen de datums en de byzondere feiten die ons in onze opzoekingen moeten geleiden, aentehalen. Het zy voldoende den lezer te verwittigen dat die datums en die feiten geput zyn uit de algemeen bekende werken van Miraeus, Henschenius, Diercxsens en andere.

De eerste kerk der Burgt werd omtrent het midden der VIIe eeuw, door St-Amands ter eere der HH. Apostelen Petrus en Paulus gewyd. Wy hebben ons niet bezig te houden met het gevoelen dergenen die beweren dat die kerk, vóor de vestiging des Christendoms, een tempel was, den krygsgod Woden of Wodon toegewyd.

Zy werd in 835 door de Noordmannen verwoest, maer onmiddelyk daerna door de monniken van Epternach opgetimmerd. Volgens Diercxsens ging zy daerna aen de monniken van Afflighem over, die ze in 1248 verlieten omdat zy bouwvallig werd. Het schynt nogthans dat de inwooners der Burgt ze heropbouwden; maer de kronyken, zyn het over het tydstip dezer heropbouwing niet eens. Sommige stellen de inhuldiging op het jaer 1236, andere, door P. Papebroch in zyne *Annales Antverpienses*(1) aengehaeld, op het jaer 1249, terwyl Grammeye het tydstip vaststelt op het jaer 1256. Wat er ook van dit tydstip zy, het is opmerkelyk dat vóor deze herbouwing de tempel enkel *Capella* werd genoemd, zoo als blykt uit eene bulle van paus Lucius van het jaer 1182, by Diercxsens aengehaeld(2).

Het is insgelyks in deze bulle dat de kapel voor de eerste mael wordt aengeduid als staende onder de bescherming van St-Walburgis.

De kerk, door de inwooners herbouwd, werd aen St-Walburgis en St-Catharina gewyd. Papebrochius is van meening dat men deze tweede heilige toevoegde, omdat, omtrent den tyd der herbouwing, de kapel dezer heilige, ten gevolge der derde vergrooting, binnen de stad geslecht was geworden. By de namen der beide

(1) Verloren gedeelte van het *H.S.*
(2) *Antv.*, T.I. p. 177.

heiligen werden ook die van St-Amands en St-Eloy gevoegd, aen welke, naer men gelooft, de kerk na de verwoesting werd toegewyd.

Aldus is de kerk, sedert de eerste stichting door St-Amands, tweemael herbouwd, zonder dat onze kronyken melding maken van de kroft alwaer men het verblyf zou kunnen aenwyzen in de levensbeschryving van St-Walburgis aengehaeld.

Men weet alleenelyk dat de kapel na de eerste verwoesting opgericht, den naem der heilige droeg op het einde der XIIe eeuw, zoo als blykt uit de aengehaelde bulle. Maer anderzyds werd, tot in het midden der XIIIe eeuw, St-Eloy altyd beschouwd als de voorname beschermheilige der kerk, en het was ter eere van dien heilige dat de jaerlyksche processie in onze kronyken onder den naem van *Loykens ommegang* bekend, gehouden werd; al zag men er nevens zyn beeld, ook dat der heilige ronddragen. Nogthans heeft de naem der Heilige Walburgis onder de inwooners de bovenhand gehouden om de kerk der Burgt aenteduiden; maer het is te gelooven dat men tot aen het tydstip van de vergrooting der XVIe eeuw, geene kroft aen de vereering der geloovigen te toonen had.

De koor der laetste kerk werd herbouwd in 1573, en er is geene melding gemaekt der kroft die onder dit gedeelte des tempels bestond. Nogthans bezitten wy akten van verdeeling die bewyzen dat de kroft vóor die heropbouwing bestond. En toch had in de XVe eeuw, een magazyn, onder de koor der Burgtkerk gelegen, aen zekere Vrouwe Elisabeth van Bombergen toebehoord,[1] en bleef sedert dien tyd een privaet eigendom.

De styl der inwendige bouwing, de gewelven en de pilaren zouden voldoende zyn om te bewyzen dat het magazyn in bovengemelde akten aengeduid, deel maekte van den oorspronkelyken tempel: maer wat het met zekerheid bewyst, dat zyn de sporen der twee deuren langs waer men er van uit de kerk inkwam.

Wy bezitten geene oorkonden die ons aenwyzen op wat tydstip of ten gevolge welker heropbouwing die deuren toegemetseld werden. Wy hebben ook niet gevonden of de kroft door de monniken of door de inwooners der Burgt ontvreemd werd, ter gelegenheid van eene der heropbouwingen. Het is zeker dat de afzondering der plaets daergesteld werd door den gewelfden doorgang, die tot de laetste tyden onder de trappen van de koor bestaen heeft.

Men kan zich dus de volkomen vergetelheid, waerin deze afhankelykheid des tempels gevallen was, niet uitleggen, als door eene min of meer waerschynlyke gissing.

Het is immers niet te vermoeden dat de herstelling der kerk of kapel door de monniken van Epternach plaets had onmiddelyk na het vertrek der barbaren, die in de eerste helft der IXe eeuw de burgt van Antwerpen vernielden. Er moet zeker een geruimen tyd verloopen zyn geweest vóor dat de verspreide bevolking, van haren schrik bekomen, naer hare oude haerdsteden teruggekeerd zy, en zy wederom gerust gevestigd was.

Aldus mag men hetgeen onze geschiedschryvers aengaende de onmiddelyke heropbouwing gezegd hebben, niet letterlyk opnemen.

Dan nog is het zeer goed mogelyk dat de kroft, daer zy onder de

(1) Zie de Akten hierachter.

koor des tempels gelegen was, met een stevig welfsel overdekt, aen de algemeene vernieling ontsnapt zy, en dat men ze later, by de heropbouwing daer gelaten heeft, zich bepalende by het herstellen der koor op zyne oude grondvesten.

Terwyl de tempel tot puinhoopen vervallen was, kan een privaet persoon zich de gewelfde plaets toegeëigend hebben, of de monniken die de kerk heropbouwden kunnen die plaets ten profyte huns tempels vervreemd hebben. Wat er van die onteigening zy, het is zeker dat de openbare doorgang onder de koor met het plaveisel der kroft gelyk, reeds bestond op een veel vroeger tydstip als dat der heropbouwing van de koor ontrent het midden der XVIe eeuw. De twee oorspronkelyke deuren tot den beuk des ouden tempels geleidende, de later bewerkstelligde openingen, de eene ten zuide, de andere ten noorde der kroft, bewyzen dit genoegzaem.

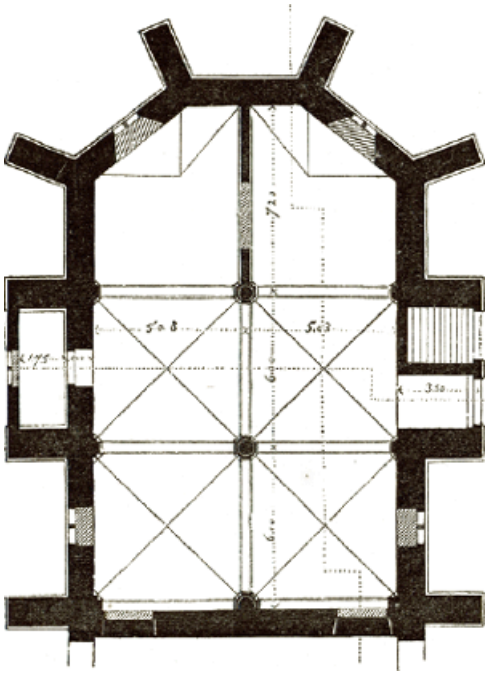

Grondplan der Kroft.

Het zou eene zonderlinge misgreep zyn over de oudheid van het inwendige des gedenkteekens te oordeelen naer den styl en het aenzien der twee deuren aen de noordzyde die heden nog bestaen. Die ingangen kunnen slechts sedert het einde der XVe of XVIe eeuw bestaen. Maer men heeft gezien dat alsdan de koor geheel heropgebouwd werd, en dan hebben ook de muren en de freiten zonderlinge wyzigingen moeten ondergaen. Zulks blykt uit de sporen der nissen of gestopte deuren in de freiten, waervan het heden moeijelyk, ja onmogelyk is de verklaring te geven. Het zou dus, zeggen wy, eene dwaling zyn, den uiterlyken vorm of aenzien der ruïne tot vergelykingspunt te nemen.

In de herstelling die men voornemens is te doen, mag men slechts het inwendig karakter der kroft in het oog houden. Men moet de buitenzyde herstellen zoo als zy zich in den beuk der oorspronkelyke kapel moet voorgedaen hebben, eer men de beide deuren toemaekte.

Dan, volgens het geschiedkundige dat wy hebben gepoogd te schetsen, is het zeker dat dit tydstip datgene moet voorafgaen, waerop de bewooners der Burgt, zich ontrent het midden der XIIIe eeuw gelastten den ouden tempel te herstellen.

De te volgen styl moet dus klaerblykelyk het karakter des romaenschen bouwtrants dragen, om geen anacronisme te begaen én opzichtens het gedeelte des tempels dat men zich voorstelt te behouden, én opzichtens het inwendige aenzien dat dit gedeelte ten onzen dage nog oplevert aen degenen die daer langs eene der te opene deuren, van den kant der Walburgisplein, zal binnenkomen.

Thans dat de eigenaer met het stedelyk bestuer is overeengekomen ons een eerbiedwaerdig aloude gedenkteeken te behouden, ware het niet ongepast in de voorzyde aen St. Walburgisplein het volgende opschrift te plaetsen ter herinnering van onze vroegste stadwording. Men zou daertoe het latyn of het vlaemsch kunnen bezigen. Men kieze. Wy doen slechts een voorstel:

> RELIQUIAE ECCLESIAE A S. AMANDO CC. A.D. I□C.LX CONSTRUCTAE. SIVE CRYPTA A POPULO ANTVERPIANO USQUE AD A. CI□.I□CC.XCVII FREQUENTATA ET HONORATA IN QUA S. WALBURGIS VIRGO ANGLOSAXONICA CC. A. I□CC.XXVIII. EGISSA ET PRECES FUDISSE FERTUR. RESTAURATA A.D. CI□.I□CCC.LXIII.

of in het vlaemsch:

> DIT IS HET OVERBLYFSEL DER KERK OMSTREEKS HET JAER O.H. I□C.LX DOOR S. AMANDS GEBOUWD OFTE DE KROFT IN WELKE DE ANGELSAKSISCHE MAEGD S^{te}. WALBURGIS HARE GEBEDEN STORTTE, EN WAER HARE HEILIGE NAGEDACHTENIS DOOR HET ANTWERPSCHE VOLK TOT IN DEN JARE CI□.I□CC.XCVII WERD VEREERD.

Bylagen.

(1) Ontfangen by my Jan Stappaert vuyten naem ende als Rentm^{r}. vanden erfgenamen wylen heeren Franchois vander Dilft ende vrouwe Cornelia de Bernny, van Gillis Hofman de somme van dry en tnegentich gulden ende acht stuvers over een jaer renten heurl. competerende op zeker packhuys gestaen onder de borcht kercke toebehoort hebbende jouffr. Elizabeth van Bombergen haer grootmoeder, verschenen te Bamisse vyf en tsestich lestleden. Oirconde myns handteekens hier onder gestelt desen xiiij^{n} february lxv. voors. stilo braban.

J. STAPPAERT.

> Achtervolgen de procuratie by de momboirs van voirs. kinderen op my Jan Stappaert gepasseert voor schepenen van Antwerpen den xxij decemb. a^{o}. xv^{c}. lxiij.

De procuratie luidt als volgt:

(2) Wy Borgemeesteren, schepenen ende raidt der stad van Antwerpen doen condt ende kennelyck allen den genen die desen letteren sullen sien oft hooren leesen, dat op heden datum van deesen voor

ons gecomen ende gecompareert is in syn propre persoone heer Jacob Hertsen, riddere, ontschepen deser stad ende Fernando Bernny, oic outschepen der zelver stede, respectieve als momboiren vanden onbiaerden kinderen wylen Franchois vander Dilft des ridders, Ambassadeurs, ons Heeren des Keyzers in Engelant

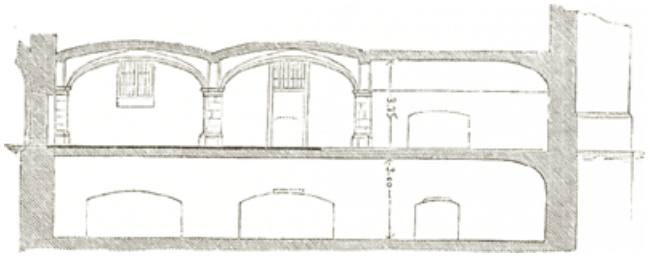

Doorsnede der Kroft op de lengte.

ende vrouwen Cornelia Bernny deszelfs heeren Franchois wettige huysvrouwe, welcke kinderen sy hier inne vervingen ende geloofden te vervane ende hun daervoor sterck makende. Ende hebben wettelyck machtich gemaeckt ende in heure stede gestelt, maeckten wettelyck machtich ende stelden in heur stede midts desen Jannen Stappaert om van heurent weegen ende inden naem

Doorsnede der Kroft op de breedte.

van hen te heyschen, te manen, op te beurene ende tontfangen. enz.....

(3) *Daegseele.* De taelliede ende elc besunder als gemechticht voor Mrs Janne Baex ende Lucas de Meere schepenen, van Gillise Hofman doen dagen van deszelfs Gillis weghen tot eenen packhuyse metten kelderen daer onder of neffens metten gronde ende toebehoorten gestaen ende geleghen onder den choor vander borchtkercken alhier omme tverclaren ofter yemant toe talen wille want hy dat opden thiensten novembris anno xv^{c} ende drieentzestich gecregen ende terue genomen heeft jegens Sr Fernando de Bernny met zynen consorten erfgenamen van jouffr. Elizabeth van Bomberghen steken nyemanden yet wte.

Verryckt den xxj^{en} augusti a^{o} xv^{c}. lxxiij tich
J. DE MOY.

(4) Wy Hendrick van Delft ende Jan Vermeeren schepenen van Antwerpen maken condt dat voor ons quamen Sr Fernando de Bernny. Jan Peeters stadt houder van den leenen ons genadichs Heeren Sconincs tot Mechelen, soe voor hem selven als inden name ende hem sterck makende voer jouffrouwe Elysabeth de Cordes Jacques dochters, daer moeder af was jouffrouwe Catlyne de Bernny syn wettich wyff jouffrouwe Margriete de Cordes der voers. jouffrouwe Elysabeths sustere met Caerle de Renalme hueren wettigen man ende

momboire, jouffrouwe Catlyne de Cordes oick der seluer jouffrouwen Elysabeths ende Margrieten de Cordes sustere met Mren Janne Goropius Becanus, Doctoor in medicyne hueren wettigen man ende momboir, alle voir hen seluen, Sr Fernando de Bernny ende Jan Peeters voorts inden name ende als testamentlicke momboiren vanden wettigen kinderen wylen Heer Franchoys vander Dilft des ridders, in synder tyt Abbassadeur was ons genadichs heeren skeysers hooger memorien in Engelant daer moeder af was wylen vrouwe Cornelia de Bernny die sy hier inne veruingen en geloefden te veruane mits desen hen daer voire sterck makende, in deen partye, ende Gielis Hofman, coopman, ingeseten poortere der voors. stadt van Antwerpen, in dander partye, Bekenden ende verlyden onderlinge in beyden partyen dat de voers. Sr Fernando de Bernny inden naeme ende qualiteyt als boven met syne consoirten gegeven hebben ende gaven terue ende in erffelycken rechte den voers. Gielise Hofman ende synen nacomelingen te houdene eeuwelick

ende erflick te besittene ende te gebruycken den packhuys metter keldere daer ondere oft neffens metten gronde ende toebehoorten gestaen ende gelegen onder den choor vander borchtkercke alhier met alsulcker lichtscheppinghe alst tselve nu ter tyt hebbende is ende de oude brieven daer af zynde tselve naerdere vermelden gelyck ende in alle der manieren hen comparanten erfgeueren tselve mits der doot ende aflyvicheyt van wylen juffrouwe Elysabeth van Bombergen die tselfste den seuensten dach der maendt van Meye inden jaere xv^{c} ende veertich tegens Janne van Durne by transporte gecregen heeft toecomen bleuen ende verstoruen is, ende sy erfgeueren om tselue ten hoochsten te brengene tot diuerse distincte vrydagen by Aerden van Halle, gesworen oudtcleercoopere hebben doen vuytroepen ende veylen te coope eenen jegelycken euen naer, waeraf ten slote ende eynde den coop ende palmslach ontfangen heeft als hoochste ende leste verdierdere ende meest daeromme biedende Guillam Liese tot behoeff van hem erfnemere voor de somme van seuenen dertich ponden thien schellingen brabants erflick naer inhout der coopcedullen als wy verstonden, tsiaers erfelick bouen de twelue ponden thien schellingen brabants erflick die de voers. erfnemere hen erfgeueren gereet tegens den penninck sesthiene opgeleet ende betaelt heeft ende die zy mits desen bekenden ontfangen te hebben, omme noch dryentnegentich Carolus guldenen ende acht stuvers sprincen munte ten voers. Carolus gulden goet van goude ende swaer van gewichte ofte de weerde daer voere in andere geuallueerden gelde naer advenant jaerlyckere ende erfl. renten te gevene ende te betalene vanden voerscrevenen erfnemere ende van synen nacomelingen den voers. erfnemeren ende hueren nacomelingen erffelyck ende eeuwelyck duerende alle jaere te bamisse, daeraf dierste jaer renten vallen ende verschynen sal te bamisse in den jaere XV^{c} ende vierentsestich naestcomende. Voordane soe geloofden de voers. erfgeueren tvoors. packhuys metten kelder, gronde ende toebehoorten gelyck voers. is te waerne ende te claerne los, vry ende quyte van allen anderen voircommere ende calaengien vuutgenomen dryendertich schellingen brabants erflick in twee parcheelen den heyligen Geest in der selver burchtkerk daer jaerlicxs voeren vuytgaende nae luyt der brieven ende anders nyet. Welcken voircommer ende voorchys des voers. erfnemere geloeft heeft ende geloefde mits desen voer hem ende synen nacomelingen van bamisse lestleden als wanneer hy tvoors. packhuys aenveerde, voerdane eeuwelyck duerende jaerlicxs te geldene ende te betalene sonder mindernissen oft afcorten vander selver erfgeueren erfrente voorgen. Ende oick sonder der seluer erfgeueren hueren goeden ende nacomelinghen cost, last oft schade, behoudelick dien dat de voers. erfnemere oft syne nacomelingen dese voers. rente selen mogen lossen ende quyten theurder goeden moeyten met vierenuiertich Carolus guldenen erflick daer af te male nyet min maer wel meer, op dat hen belieft elcken penninck altyt met sesthien penningen der voers. munten ende met verschenender renten. Ende omme dat de voers. erfgeueren ende hueren nacomelingen van huerer voors. erflicker renten te bat gehouden ende versekert souden syn ende blyuen tallen dagen, soe heeft de voers. erfnemere omme der meerdere sekerheyt totten voers. packhuyse by hem als bouen terue genomen mede verbonden ende tonderpande gesedt hem seluen ende alle syne andere goeden ruerende ende onruerende hoedanich die wesen mogen die hy nu heeft ende noch vercrygen sal, sonder argelist ende behoudelick den heere synen rechte. In kennissen

van desen letteren besegelt met onsen segelen. Gegeuen int jaer ons heeren alsmen screeff m. ccccc. ende dryentsestich Thien dagen in novembris.
J. DE MOY.

Oirkonde op perkament met twee uithangende zegels in bruin was.

F.H. MERTENS.

Aan den weledelen heer K. Vervier,

By zyne benoeming als ridder der Leopolds-orde; als hulde bewijs aangeboden, *ten dage van het feestbanket*, *op 25 Januarij 1863 gehouden te Gent*, *door de Maatschappij* de Taal is gansch het Volk.

I.

Kon uwer grootheid iets ontbreken;
Bleef nog één wensch in 't hart gesmoord,
Die van een hooger heil mogt spreken,
Vervier, nu waar dien wensch verhoord.
Maar hij, de man van licht en rede,
Heeft bij 't bevreedgend lot geen bede,
Geen trots die zijn gemoed bestiert;
En kan de wijze denker vragen,
Om hooger naam of eer te dragen,
Wien roem zoo rijk de kruin versiert?

Neen, eedle man, laat glorie blinken,
Laat uit de vorstelijke hand,
Het eerkruis op uw boezem zinken,
Als dubbel kostbaar eerepand:
Gij hoeft geen krans van vorstengunsten,
Geen lauwer van de hand der kunsten,
Uw wijsheid schept zich zelve loon.
Zij vlocht voor u 't sieraad der braven,
Die nut voor staat en volken staven:
De mildomblaârde *burgerkroon.*

Wij, uw vereerders, wij omringen,
Als staatsman u en dichterheld,
En doen het feest u hijmnen zingen,
Met fierheid die in 't harte zwelt.
U rijst de balsemgeur ter eere,
Gelijk het offer aan den Heere,
Dat in het zilvren reukvat brandt.
En, als één enklen man vereenigt,
Begroet en viert u hier de menigt,
De tolk van 't dankbaer vaderland.

Heersch statig over 't koor dier broedren,
Vervier, gelijk een eik van 't woud;
Verrukt hier oogen en gemoedren,
Door lichaamsbouw die krachten houdt.
Het ridderteeken u geschonken,
Mag op een warmen boezem pronken
Die nog van jeugdig aandrift slaat,
Een tuigt van nuttig werkzaam leven,
Van dichterlust, nooit weggedreven,
En van den moed die nooit vergaat.

Die grondtrek kan u niet ontvaren;
Het vruchtbaar denkbeeld is verjongd,
Een vlugger geest zweeft op de snaren,
Dan toen ge in lentes bloeitijd zongt.
Wanneer uw milde dichterdroomen,
De vaderlandsche lier ontstroomen,
Boeit ge aan uw keurig spelen 't oor;
Gij doet gelooven dat een zanger,
Van meesterlijke liedren zwanger,
Is opgestaan in 't letterkoor.

En rustte lang op 't veld uw spade,
En rees geen plantje meer uit 't land;
Gebloemt dat oog en reuk verzaadde,
Deelt gij thans weêr met volle hand.
't Is of een elektrieke groeijing,
Een forscher kracht, een nieuwe bloeijing,
Ware op uw akkertuin ontstaan.
't Is of een perk van lieve rozen,
Moest in uw levenswinter blozen,
Als wonder op uw dichterbaan.

II.

Toen voortijds hier uw harp ontwaekte,
Zongt gij 't gelouterd lied alleen,
Naar hollandsch wijze die u smaakte;
Toen vloog de aloude dichtgeest heen;
Toen was de ziel van Tollens 't leven,
Dat d'adem aan uw lied kon geven;
Toen hebt gij Vlaandrens bard gewekt,
Den zanger van de *Zustersteden*,
Den schepper van bekoorlijkheden,
Door 't grafarduin zoo vroeg gedekt!

Toen werd de zoon der Denderstede
Verbonden met uw dichterziel,
Zijn geest vloog met uw zangster mede
Waar 't kunstlicht op het voorhoofd viel.
Gij zongt hem voor; gij kont begeestren,
Verlokking wist hem te overmeestren:
Hij werd de zanger groot en stout,
Die de Germaansche Slaaf dorst baren,
Den Gentschen Ruwaart op deed varen,
En hem een altaar heeft gebouwd.

En ik de *Colibri* van 't westen
Verwijderd nog van vriend en kunst,
Mogt in uw woon mijn vriendschap vesten;
Mijn ijver groeide bij uw gunst.
En meer dan drie-en-dertig jaren
Mogt ik den eerbied u bewaren,
En danken uw bezielend woord.
En poogde ik op mijn zwakke pennen
De dichterwereld in te rennen,
Gij hebt mijn pogen aangespoord.

Mijn geest ziet nog die bange dagen
Van schrikbedrijf en zieleleed,
Toen 't kunstverbond lag neêrgeslagen,
En 't oproer de eendragstketen spleet.
Ik trilde, en hield mij vastgesloten
Aan Hollands broedren, ach! verstooten;
En weende ik om zoo menig vrind,
Bij zulk een vuurpoel van bedroeven,
Gij leerdet mij den moed beproeven
En troostet mij als lieflingskind.

God dank! de orkaan is weggevlogen,
Wij zien de aloude broedren weêr;
O! Damme en Brugge doen 't gelooven,
Zij zijn de vrienden van weleer.
Zing, lieve zanger, zing! in 't Noorden
Paart zich de zang met onze akkoorden;
Één grondtrek zetelt in ons bloed.
Wat wij beminnen is dáár heilig;
De taal- en kunstmin schuilt er veilig,
In d'open tempel van 't gemoed.

Dit feest zal ginder weêrklank vinden,
Zijn vreugd vervliegt niet in den wind.
Hier kroonen u de vlaamsche vrinden,
En Holland juicht wier hart u mint.
Geen prinselijke pracht, geen zalen,
Waer Rubens en Van Eycken pralen,
Bedwelmen thans uw dichterzin;
Maar broedermin daalt bij u neder,
En voert op zacht verbreede veder
U hooger, beter hemel in.

Hoe blinkt de glimlach op elk wezen,
Hoe helder glanst de blik van 't oog,
Waarin zich 't broederhart doet lezen,
Dat in zijn blijheid tot U vloog!
Wat warme liefde is neêrgestreken,
Op ligte vlerk, die dank doet spreken
Door uw verdiensten opgewekt!
Aandoenlijk is de toon der zangen,
Als bloemengeur blij opgevangen,
Die door gewelf en bogen trekt!

O! zulke stonden zijn voor 't leven
Als lichten van den sterrenloop
Nooit zwart gekleurd, nooit weggedreven,
En voor geen bergen goud te koop.
Die stonden, eedle denker, kunnen
Verdienste en deugden waarde gunnen;
Zij doen gebenedijden 't *woord*,
Verkondigd door de wereldstreken,
Dat *broederlijk verbond* deed preken,
En wijsheid zond van oord tot oord.

Wat is de man, die, groot geboren,
Mag baden in een stroom van goud,
Als hij van 't volk den smaad moet hooren:
'Uw geest is ruw; uw ziel is koud?'
Der tijden eerbied kent geen zuilen,
Waarin 't verouderd mosch moet schuilen
Dat goud en adelschild doorgroeit;
Waarop geleerdheid nooit mogt schrijven:
''k Heb in 't arduin zijn naam doen drijven,
Zijn eer is aan mijn roem geboeid.'

Maar, 't goed door u gesticht zal glimmen,
En overleven tijd en graf,
Gelijk de scheemring aan de kimmen,
Die d'aardling altijd troostlicht gaf.
En hebt gij veertig jaren trouwe
Den staat bewezen; elke rouwe
Doorworsteld van zijn droevig lot;
Gij stond in 't vlaamsche kamp ook stevig:
De strijd voor *recht* en *taal*, hoe hevig,
Vond steeds uw hulp naast die van God.

Gij zijt het beeld dier deftige oudren,
Die zonder zucht, of zonder schr*o*om,
Den staatslast droegen op de schoudren,
Verzwolgen in den vrijheidsdroom.
Die, met den geest bezield van 't slaven
Om nut voor 't algemeen te staven,
Zich sloten aan het studieboek,
Of d'adem aan het marmer schonken
En aan het doek de levensvonken,
Beroemd tot 's aardrijks versten hoek.

Gij, moogt volop het zoet nu drinken,
Van 't leven dat zich zelven loont.
Laat hoog 't verheven voorhoofd blinken,
Waarop 't vernuft zijn zetel toont.
Schouw rond! en zie wat jonge loten
Zoo welig op uw paden schoten,
Thans in uw schaduw uitgebloeid.
Laat blijde zelfvoldoening zeggen:
''k Mogt in de *Voor* die zaden leggen
En nu zijn stam en vrucht volgroeid.'

Als ge in uw hooge rangen schittert,

Verbonden aan de weelde of pracht,
U soms de fransche toon verbittert,
Laat zweven 't vaderlandsch gedacht.
Uw ziel, ja, lijdt als ze in die kringen
Der grootheid, ziet de taal verdringen,
Die d'allerschoonsten adel draagt.
Zij praalt door heur aanvalligheden,
Om eigen schoonheid aangebeden,
Die vreemden glans noch tooisel vraagt.

Niet waar, Vervier, dat doet U smarte?
En gij betreurt het soms met ons,
Dat hier verbastring sluipt in 't harte,
Die hangt aan 't fransche biegegons.
Gij ziet met afkeer gulzig zwelgen
Aan die *romans* die deugd verdelgen,
En 't vaderlandsche werk versmaân.
Des lands geschiedrol wordt versmeten,
Zijn roem en rijk voorheên vergeten.
Zal Maarlants rijke taal vergaan?

O! vraagt het aan dit feest van blijheid,
Doorlees elk offer hier gelegd.
Aan Vlaandrens spraak, als aan de vrijheid,
Is onze vlaamsche ziel gehecht.
Bij mannen die haar liefde zweeren,
Vervier in elke poging eeren,
Verbastren eer en trouwe niet;
Zij blijven op hun standaart dragen,
Den *Leeuw* die rijken kon verslagen:
Zijn klauw waekt over 't *Taalgebied!*

VROUWE VAN ACKERE,
geb. MARIA DOOLAEGHE.

Koninklyke Akademie van Antwerpen.

De *Moniteur* bevatte kortelings een koninklyk besluit opzigtens de groote pryskampen der Akademie van Antwerpen en de kopyën welke de bekroonden naer kunstwerken moeten maken. Zie hier het nieuwe aengenomene reglement:

De bekroonden der groote pryskampen zyn, tydens hun verblyf in den vreemde, als pensionnarissen van het staetsbestuer, verpligt kopyën van de kunstwerken te maken, welke hun door den bestuerraed der Koninklyke Akademie van Schoone-Kunsten van Antwerpen, en met goedkeuring van het Staetsbestuer, zullen aengeduid worden.

De bekroonde zal de onderwerpen voorstellen, die hy verlangt natevolgen.

De raed zal over de byzondere voorwaerden van uitvoering beslissen, welke hy, behalve de hierboven aengeduide, zal noodig oordeelen.

De bestierder der Akademie doet aen den pensionnaris de beslissingen van den raed kennen.

De nabootsingen worden de eigendom van het Staetsbestuer hetwelk er zal over beslissen, na den bestuerraed der Akademie van Antwerpen gehoord te hebben.

Overigens blyven de bekroonden onderworpen aen de verpligtingen, welke hen door de artikels 54 en 55 van het koninklyk besluit van 27 meert 1855, organiek der Akademie, zyn opgelegd.

De bekroonden zullen maken:

A. *Bekroonden in de schilderkunst.*

1° Kopy van eene schildery, zoo groot als het originel, of verminderd tot op eenen meter vierkant, na het tweede jaer te maken.

2° Fragment van een of verscheidene figuren, naer de originelen der groote meesters. Deze kopy zal, over het algemeen, in gelykvormig formaet gemaekt worden. Byaldien de originelen al te groot waren, dan mag de laureaet ze verminderen tot op twee meters, te maken tegen het einde van het vierde jaer

De raed zal beslissen of er reden bestaen den laureaet van het maken van die kopy-fragment vry te laten.

B. *Bekroonden in de Beeldhouwkunst.*

Nabootsing van een antiek standbeeld, zooveel mogelyk te kiezen tusschen degenen waervan geene moulering bestaet. De herstellingen welke er aen het orgineel zouden moeten gedaen worden, zullen aen de kopyën uitgevoerd worden.

Het Staetsbestuer betaelt de kosten van moulering van een model in potaerde, alsook de vervoerkosten van een exemplaer in pleister der kopy. De verzending zal voor het einde van het derde jaer geschieden.

C. *Bekroonden in de Bouwkunst.*

1° Meetkundige teekening van een belangryk monument, in den toestand waerin het zich bevindt.

2° Kopy der voornaemste byzonderheden der uitvoering.

3° Bepaelde teekening der herstelling van het monument, zoo als de kunstenaer het begrypt.

De teekeningen zullen gewasschen zyn, en de pensionnaris zal by zyn werk eene geschiedkundige opgave voegen over den oorsprong van het monument en eene zoo volledig mogelyke beschryving der materialen, technieke middelen en de mekanieke methode, in de bouwing gebruikt, in het derde jaer te maken.

D. *Bekroonden in de Graveerkunst.*

1° Teekening naer een antieke.

Teekening naer de natuer.

Deze teekeningen, welke akademische figuren zullen hervoorbrengen, moeten zorgvuldig voltooid zyn. Zy zullen de eigendom blyven van den bekroonde, welke zal verpligt zyn er jaerlyks ten minste één naer de natuer en één naer een antieke te maken.

2° Voltooide teekeningen naer eene belangryke schildery, gedurende het derde jaer te maken. Deze teekening zal de eigendom van het Staetsbestuer worden.

Koninklyke Maetschappy ter aenmoediging der Schoone Kunsten te Antwerpen.

Ter gelegenheid der Nationale dryjaerlykscheten tentoonstelling van het jaer 1864, heeft de Maetschappy de volgende pryskampen uitgeschreven:

I. - *Klassieke Bouwkunde.*

Onder dezen pryskamp worden begrepen alle de soorten van bouwkunde, uit de grieksche of romeinsche kunst voortskomende.

'*Akademie van Schoone Kunsten voor duizend leerlingen.*'

De mededingers zullen ten minste vyf teekeningen inleveren:

a en *b.* Het plan van de benedenste en van de eerste verdieping op eene meetlyn van 5 millimeters per meter.

c en *d.* Eene doorsnede in de lengte en in de breedte van het plan, op eene meetlyn van 1 centimeter per meter.

e. Den byzonderste gevel op eene meetlyn van 1 centimeter per meter.

De prys is een eerepenning en eene begiftiging van vyf honderd franken.

II. - *Spitsbogige* (*ogivale*) *Bouwkunde.*
Styl der dertiende eeuw.

'*Musaeum van algemeene Oudheidkunde.*'

De mededingers zullen ten minste vyf teekeningen inleveren:

a en *b.* Het plan van de benedenste en van de eerste verdieping op eene meetlyn van 5 millimeters per meter.

c en *d.* Eene doorsnede in de lengte en in de breedte van het plan, op eene meetlyn van 1 centimeter per meter.

e. Den byzondersten gevel op eene meetlyn van 1 centimeter per meter.

De prys is een eerepenning en eene begiftiging van zes honderd franken.

III. - *Bouwkundige Versiering.*

Styl van de vlaemsche kunstherbloeijing in de eerste helft van de XVIIe eeuw (1600 tot 1650).

'*Zittingzael voor eene Kamer van Koophandel.*'

De mededingers zullen ten minsten dry teekeningen inleveren:

a. De teekening van de zoldering.

b. De teekening van een der wanden van de zael.

c. Een perspectief gezigt der zael, voorzien van derzelver meubelen.

Deze teekening zal moeten gekleurd zyn.

De prys is een eerepenning en eene begiftiging van vyf honderd franken.

IV. - *Beeldhouwkunde.*

'*Een standbeeld*, *waervan het onderwerp ontleend is aen de vaderlandsche geschiedenis*, *naer de keus der mededingers.*'

Het model in pleister zal ten minste 1 meter 25 centimeters hoogte moeten hebben.

De prys is een eerepenning en eene begiftiging van acht honderd franken.

Voorwaerden.

Zie bladz. 79 van den zesden jaergang 1860.

Kronyk.

BRUSSEL. - M. Van Schendel heeft eene eerste proef ontvangen van eene gravuer die men in Engeland verveerdigt naer een zyner tafereelen: de *Geboorte des Zaligmakers.*

Zie hier wat wy des aengaende in een nummer der *Newcastle Courant* aentreffen:

'Deze prachtige schildery is heden tentoongesteld in de verzameling van den heer Hare, Greystreet. Het verbeeldt de *Geboorte van den Zaligmaker* in een bouwvallig gebouw, voor stal gebezigd. Aen de linker hand bevindt zich de H. Maegd, nevens haer de H. Joseph en het overige gedeelte der groep is zamengesteld uit schaepherders en andere lieden. Menige voorstellingen van dees belangryk onderwerp door oude en hedendaegsche schilders zyn van het publiek gekend; maer volgens onze meening, hebben wy er nooit eene beter bewerkt gezien. Bewondering, vrees, aenbidding en verrassing zyn op de verschillende wezens op eene hoogst meesterlyke wyze afgebeeld; en de schyn van het licht, te gelyk met de stralen van de ster, langs de openingen van het gebouw doordringende, geeft aen de schildery een echt wonderlyk voorkomen en toont den geest en de hand van eenen kunstenaer aen. Deze schildery verdient door elken kunsminnaer bezichtigd te worden.'

Koningin Clothildis by het graf harer kleinzonen.

SAMENSTELLING EN TEEKENING VAN J.E. VAN DEN BUSSCHE, PLAETSNÊE VAN DÉSIRÉ VEREST.

Clothildis had uit haren echt met Hlodwig, het opperhoofd der Franken, dry zonen gewonnen. Een dezer, Clhodomir genaemd, liet na zynen dood, dry kinderen na. Clothildis bejegende hun met dezelfde toegenegenheid die zy voor hunnen vader had gekoesterd, en bestuerde zelve hunne opvoeding.

Dit strekte de twee andere zonen van Clothildis tot ongenoegen, daer zy, door droomen van heerschzucht gedreven, het voornemen hadden gevormd zich meester te maken van het vorstelyk erfgoed van hunnen overledenen broeder.

Ziende dat de dry kinderen van Clhodomir hen tot de uitvoering van hun schuldig voornemen zouden hinderen, besloten zy van deze zich te ontmaken. De broedermoord zou den nieuwen troon der Franken bezoedelen. Zy zonden eenen afgezant aen Clothildis om de kinderen aftehalen, zeggende dat zy de beleening van hun vorstelyk efrgoed mogten komen ontvangen. Na dat Clothildis ze had laten vertrekken, werd de euveldaed voltrokken. Twee der jonge vorsten werden doorstoken; den derden gelukte het te ontsnappen.

De samenstelling van M. Van den Bussche stelt het oogenblik voor daer de oude merovingiaensche koningin voor de laetste mael hare kleinkinderen omhelst. De grafsteen gaet voor altyd de lichamen bedekken van de jonge slachtoffers; een deel van den magtigen koningsstam is voor immer afgeknakt.

Dit ontwerp, aen de geschiedenis ontleend en op hout geteekend door M. Van den Bussche, is gesneden door M. Désiré Verest, den laetsten kunstenaer in dat vak, dien de klas van houtsnede by de koninklyke Akademie van Antwerpen heeft voortgebragt.

Het is te betreuren dat een tak der kunst, of om beter te zeggen, der kunst aen de nyverheid toegepast, ten onzent moet uitsterven of verloren gaen, terwyl men in Duitschland, Frankryk, Engeland, ja zelfs in Amerika, zoo ruimschoots daervan gebruik weet van te maken, tot de verspreiding van kunstwerken en zelfs tot opwekking van den kunstgeest.

Sedert eenige jaren is dit vak van het onderwys in de eerste Akademie des Lands opgeschorst, ofschoon men nogtans met eene goede leiding en eene welberedeneerde ondersteuning, daeruit zoo veel goeds voor de kunsten en nyverheden kon doen voortvloeijen, tot verheerlyking des Vaderlands.

DÉSIRÉ VAN SPILBEECK.

De arend en de schelpslek.

De arend, op een boom gezeten,
Vond ook juffer slek erop.
- Wel vriendin! mag ik het weten,
Hoe gy steegt tot dezen top?
- Tusschen blad en tak geslopen,
Ben ik dus zoo hoog gekropen.

Velen winnen kruipend 't eerelint,
Of een hooge plaets by 't staetsbewind

L.F. DAVID.

Aeltre, *Wynmaend*, *1862.*

Gregorius Bertolf van Leuven.

Gregorius Bertolf, die in een hoogst belangryk geschreven boek, de naemlyst der primussen en andere plaetsen in de wysbegeerte van Leuvens oude Hoogschool bevattende[1], ook *Georgius Bertols* genaemd wordt, was een uitmuntend regtsgeleerde, die aldaer rond 1486 moet geboren zyn.

De naschryvers van Valerius Andreas en Foppens *Bibliotheca Belgica*, zeggen dat Bertolf in 1506 doctor in beide Regten werd uitgeroepen. Doch zy hebben het dobbel mis. Trouwens 't is, volgens gemeld Hs. maer in 1506 dat hy de 5^{e} plaets behaelde op 102 mededingers in den algemeenen wedstryd van wysbegeerte. Molanus schryft in zyn geschiedenis van Leuven (blz. 692) dat 'Greg. Bertolf in 1511 den graed van *licentiaet* in beide Regten ontving van Adrianus VI, alsdan kanselier van Leuvens Hoogschool.' Hoogst waerschynlyk heeft hy geenen anderen graed gehad. Immers in de naemlyst staet slechts by geschreven *licentiaet in beide Regten* en Valerius Andreas, in zyne *Fasti Academici*, meldt hem tusschen de *gepromoveerde* doctors niet, iets, wat hy, in 't geval, zekerlyk gedaen zou hebben. Maer dan weet ik niet hoe hy in zyn *Bibliotheca* van 1623 achter Bertols naem den titel plaetst van *J.U.D.* dat is doctor in beide Regten.

Bertolf vertrok naer de hoofdstad Brussel, waerschynlyk kort nadat hy in 1511 zyn *licentie* gedaen had. Hy onderscheidde zich daer welhaest door het op eene schitterende wyze behandelen zoo van openbare als van byzondere regtzaken. Dusdanig dat keizer Karel V, bewogen door de faem, welke er van 's mans diepe kennissen en schoone begaefdheden rondliep, hem als voorzitter verkoos en aenstelde des koninklyken raeds van Vriesland. In de hoofdstad dezer provincie te Leeuwaerde stierf hy in eenen weinig gevorderden ouderdom ten jare 1527, achterlatende dry dochters, die een voordeelig huwelyk aengingen, de eene met notaris Jan Duyfkens, de tweede met den beroemden Joachim Hopperus[2], de derde met Reinerus Tengnagel, regtsgeleerde. Hy schreef een nederduitsch werk, de wetten en ordonnantiën van Vriesland bevattende, dat in druk bestaet, maer nog niet onder myne oogen is gekomen.

L.W. SCHUERMANS.

Muziekale nekrologie van 1862.

Te Weimar, de groothertogelyke muziekdirecteur J.N. Göze, oud 70 jaren. Zyn laetste werk was het zetten van Wagner's opera's voor piano alleen.

Te Goes, (Holland) R.B. Vanden Bosch, doktor en groot minnaer der toonkunst, aen wien zy in Zeeland veel te danken heeft.

Te Würzburg, Joseph Fraelich, geboren in 1780, hofraed en professor, voorzitter van het muziek-instituet aldaer, wiens verdiensten op hoogen prys zyn gesteld.

(1) Dit kostelyk boek bevat de plaetsen veler der voornaemste leerlingen der oude Alma Mater byna van hare stigting af tot hare vernietiging toe.

(2) Die groote man geboren in Vriesland in 1513, studeerde te Leuven, waer hy in 1553 de eereteekens van doctor ontving en er met den grootsten toeloop de Regten leeraerde. Hy stierf in 1576 vele latynsche schriften achterlatende.

Te Luik, Jules Jalheau, professor van piano sedert 1832 aen het conservatorium, oud 64 jaren.

Te Bagneris de Bigore, Arnand Dancla, oud solo-violoncellist aen het *Opéra comique* van Parys.

Te Rotterdam, Frans Scrauss, orchest-meester der duitsche troep, geboren in 1801 te Wisitz, een dorp in Bohemen. Hy heeft de volgende opera's vervaerdigd: *Der Drathbinder*, in de Boheemsche tael; *Udalrich en Bizena*; (1828) *Libressa's Vermählung* (1850); *Die Geisterhaut*, (1836); *Der Meergeuse*, (1851), en een nog onopgevoerde *Columbus.* Hy overleed schielyk.

Te Weenen, de vroegere operazanger F. Schmid.

Te Parys, Marie Consul, componist en vroeger eerste recitant van de kamer en kapel van Lodewyk XVIII, Karel X en van den koning van Sardinië, oud 73 jaren.

Te Nymegen, G.W. Merdach, muziekonderwyzer en oud orkestmeester van het 10^{e} regiment van linie, oud 61 jaer.

Te Londen, de musicus en componist Steglich uit Leipzig.

Te Muskau (Pruissen) L. Schefer, geboren in 1784. Hy was dichter, componist en organist.

Te Berlyn, Carl Helling, een der oudste leden der *Sing Akademie*, en der oude Liedertafel van het zelfde gesticht.

Te Berlyn Mev. J. Zommermann, onderwyzeres in den zang, oud 63 jaren.

Te Toulon, de violoncellist en directeur van het *Orphéon*, oud 58 jaren.

Te Londen, Mev. Bradsham, geboren Tree, eene zangeres van groote verdienste aen Covent-Garden-Theatre.

Te Dosseau, de Hertogkamernusicus F. Grützmacker, in den ouderdom van 58 jaren.

Te Triest, J. Scaramelli, componist-violist, oud 82 jaren.

Te Ryssel, Karel Vogel, een der nestors van Frankryk's musici, oud 93 jaren. Hy is de vader van den bekenden opera-componist Vogel.

Te Meiningen, A. Zollner, componist en muziekdirecteur van het hof.

Te Parys, Adriaen De la Faye geboren in 1805, componist en muziekale criticus, een man van vele verdiensten.

Te Keulen, Joseph Klein, lieder-componist, oud 60 jaren.

Te Weenen, Nottes, violist aen het opera.

Te Nice, J.E.T. Halévy, de beroemde fransche opera-componist, geboren te Parys in 1799, uit Israëlitische ouders. Hy is schryver van *La Juive*, *Charles VI*, *La Reine de Chypre*, enz.

Te Manheim, P.F. Diesser, hofmusicus.

Te Weenen, mev. Marie Gengel, in den hoogen ouderdom van 95 jaren. Zy was de oudste danseres van Duitschland, en beoefende ook de muziek.

Te Weenen, mej. Bielzicky, lyrische kunstenares aen het theater *an der Wien.*

Te Parys, Belart, tenorzanger, en mev. Steiner-Baucé, zuster van mev. Ugalde. Zy was eene uitstekende sopraen-zangeres.

Te Weenen, Mej. de baronnesse Emma A. Staudach, geboren in 1834, uitmuntende pianist.

Te Weenen J.M. Weinkopf, kapel-meester der St-Michielskerk.

Te Londen, Joseph Richardson, oud 48 jaren, fluitist der koningin van Engeland.

Te Bremen, J. Eichberger, geboren in 1808, beroemd tenor en muziekonderwyzer.

Te Berlyn, Willem Tell, oud 60 jaren, kapel-meester en schryver van verscheidene opera's.

Te Warschau, Casimir Barosowski, 1^{e} viool aen het Theater, oud 42 jaren.

Te Munchen, de zanger Vecchi, lid der hofkapel.

In Praeg, de pianist H. Seeling, oud 33 jaren.

Te Graz, J. Nestriy, zanger en directeur van het Carl-Theater.

In Karlsruhe, vryheer van Bievenfel een veelzydig, gevormd muziekliefhebber. Hy was auteur eener *Geschichte der Komischen Oper.* (Leipzig 1848.)

Te Berlyn, W.H. Ismer, geboren aldaer in 1803, coponist en zangmeester.

In Munchen, Leopold Lenz, een geliefd lieder-componist van Zuid-Duitschland; hy was geboren in 1804 te Passau, en leeraer aen het kon. Conservatorium te Munchen.

Te Schreve in Engeland, Georges Perry, componist, oud 69 jaren,

In Dresden, de beroemde pianist en componist Karel Mayer. Hy was in 1799 te Köningsbergen geboren.

Te Weenen, de contrebas-virtuoos Jan Hindel, oud 70 jaren.

In Weenen, Julius Schuenda, een kunstcriticus en beoefenaer der muziek, oud slechts 39 jaren.

Te Menra in Noord-Amerika, mev. Leersring, welke vroeger aen het theater te Cassel schitterde. Sedert eenige jaren was zy de vrouw van graef Alfred von Gurtz-Writberg.

In Plagwitz by Leipzig, H. Schellensborg, organist aen de St-Nicolaikerk te Leipzig, 46 jaren oud.

Te Weenen, de k.k. hofkapelmeester J. Assmeyer, in den ouderdom van 78 jaren.

Te Würzburg, de zangeres Anna Eckiff, oud 90 jaren.

In Chennitz, de componist en professeur A. Bergt.

Te Napels, Vincent Fiedo, de laetste leerling van Pasiella, oud 85 jaren. Hy gaf tot aen het einde zyns levens, onderwys aen het conservatorium.

Te Parys J.F. Sudre, oud 75 jaren. Hy was de uitvinder van *la langue musicale*, en der *Téléphonie.*

Te Berlyn J.F. Kelz, geboren aldaer in 1786, componist en violencellist.

In Praeg, de violoncellist en leeraer aen het conservatorium, H. Schmit.

Te Berlyn Clara Stich, zangeres.

In Manheim, J. Fischer, geboren te Weenen in 1780, de nestor der duitsche zangers; Mozart schreef voor hem zyne meeste opera's.

In Munchen, de organist Baungartrer, de uitvinder der *Sténographie Musicale.*

ED. GRÉGOIR.

De heide.

De hei, de dorre heide,
Besprankeld met het warme bloed,
Gestort door haat en vorstenwoed',
Ligt als een' bedauwde weide
Te vonklen in den zonnegloed.

Een strijder ligt te sterven,
Een aâr zit krassend op zijn hoofd
Te wachten op het bloedige ooft,
Dat hij zal spoedig erven
Als 's jongelings ziel is uitgedoofd.

‘O, aâr, mijn goede broeder,’
Zoo spreekt de strijder kalm en luid,
‘Pik mijne brandende oogen uit
En draag één bij mijne moeder,
En draag één bij mijne bruid.’

‘Zeg de eene uw zoon is henen
Waar men geen' moeder meer en vindt,
Daarom is hij nu stokkeblind.
Zeg de andre, hij is verdwenen,
Dien gij zoo hebt bemind.’

‘Zijn moeder is nu de aarde,
Zijn liefken is de sombre dood,
Die hem aan haren boezem sloot;
De hei is hem een' gaarde
Die glinstert van bloemekens rood.’

De hei, de dorre heide,
Besprankeld met het warme bloed,
Gestort door haat en vorstenwoed',
Ligt als een' bedauwde weide
Te vonklen in den zonnegloed.

EMANUEL HIEL.

Maetschappy de Van Duyse's Vrienden, te Dixmude.

Het volgende prozastuk aen de pen ontvlooid van Mevrouw van Ackere, werd op het letter en toonkundigfeest van 12 april ll. door den heer voorzitter voorgedragen; wy denken onzen lezers aengenaem te wezen met hetzelve mede te deelen.

‘De naem dien wy ten titel aengenomen hebben als eerblazoen van onze jonge maetschappy, is voor haer geen ydele klank geweest. Hebben wy getracht de nagedachtenis van een groot man in ons stadje te bewaren, niet zonder nuttig doel was onze pooging. Van Duyse beminde Dixmude als zyne tweede vaderstad, hy heeft er zyne vriendschap gevestigd, zyne verbroedering er doen hoogschatten, zyn roem er doen weêrklinken. De zoete droom zyner gedachten was de volksbeschaving hier in te voeren, de liefde voor de kunsten op te wekken en de echt vaderlandsche gezindheid in de gemoederen te planten.

Het ongenadig lot heeft plotseling die krachtdadige medehulp komen verydelen, dien grooten geest gedoofd, die door zooveel weldadigen invloed een volk kon begeesteren. Hy zwygt de welsprekende mond die ons kon ontroeren en overtuigen en, als het ware, zyne wyze opvattingen in het verstand der leerzieke jeugd wist te dryven, om ze als nuttige leden van het maetschappelyk leven te vormen. Hewel! lieve toehoorders, dat heilzaem doelwit is niet verloren gegaen. Wat de kundige Van Duyse betrachte voor zyn geliefde Dixmude, die heerlyk inzigten hebben wy begrepen en als eene heilige schuld hebben wy de taek aengenomen welke het

graf voor hem verydeld heeft. Mogen wy onze zwakke geneesmiddelen tegen dien kunstreus niet meten, toch stappen wy moedig op den weg waer hy ons geroepen heeft; zyne schim blyft ons omzweven en wakkert aen; zy is de zeilsteen die ons trekt en aen het goede en het schoone sluit. Zy heeft ons in het oor gefluisterd dat deugd en kunst als tweeling-zusteren moeten gepaerd gaen en dat de kunst moet verheffen en veredelen al wie haer bemint en beoefent. Zoo is het, achtbare aenhoorderen, dat wy by de oprichting van ons avondfeest, met de weldadigheid de liefhebbery hebben verbonden. Vooraleer onze eigene vermaken te verwezentlyken, hebben wy vooral aen de arme medemenschen gedacht, die door het noodlot van alle deelneming aen de wereldsche genoegens verstoken zyn. By het offer ter eer van kunsten en wetenschappen aengebragt, wilden wy eene milde offerande voegen voor de ellende, en alzoo onze arme broederen ter hulpe komen. Deze goedhartige liefdedaed hebt gy allen toegejuicht en ze door milde deelneming helpen vervullen. Zien wy met warm dankgevoel ons menschlievend doel alzoo ondersteund, niet minder aenmoedigend is voor onze maetschappy dat goedkeurend bewys van het hooggeacht publiek. Met onwankelbaren moed zullen wy volharden. Zyn wy de *Van Duyse's Vrienden*, wy zyn ook de vrienden van standvastigheid en trouw. Wy sluiten ons aen de vlaemsche beweging om den nationalen geest te helpen versterken, de wetenschappen te helpen ondersteunen en beschermen. Wy zyn immers afstammelingen van een volk dat eigen aerd, eigen zeden, eigen karakter bezit, en wiens rykste erfdeel zyne schoone oorspronkelyke tael is; wy zyn zonen van de vadererf die Simon Stevyn een standbeeld heeft opgerigt, die Van Maerlant vereeuwigd heeft, die Artevelde op het voetstuk zal verheffen. Wy zyn trotsch op onzen stamboom en op de vereerlyking van den vaderlandschen naem. Alle onze poogingen zullen daerheen strekken om den glans der belgische natie te helpen bewaren en onze jonge maetschappy waerdig te maken van eenen naem dien wy met fierheid in ons wapen voeren en die er de roem en de glorie van is.’

Het veulen en de os.

Een kind zat op een woelig paerd,
Het beest speelde in de weide;
Nu at het gras, dan snelde 't heên,
Dermate dat het schrik verspreidde
Voor groot en kleen.

‘Waerom niet veulen, zei hem de os,
Uw jongen ruiter nedersmyten?
Hoe! hy bestuert u naer zyn wil,
Gy luistert en verdraegt zyn gril,
Doe in het zand hem byten!’

Nooit, hernam de draver trotsch,
Zal ik op zulke daden roemen,
Het knaepje werpen in het zand?
Ik durfde 't nergens noemen;
Haest wist het 't gansche land!’

Loflyk is de tael van 't jonge veulen,
Velen handlen mindren als de beulen.

L.F. DAVID.

Aeltre, *1862.*

Tentoonstelling van kunstwerken van levende meesters, te 's Gravenhage. 1863.

PROGRAMMA: Art. 1. - De Tentoonstelling zal gehouden worden in de zalen der Teeken-Akademie, op de *Princessegracht*, van *Maandag* den 11^{den} *Mei* tot den 15^{den} *Julij* 1863.

Art. 2. - Alle kunstwerken zullen van *Maandag den 6*^{den} *April tot Maandag den 20*^{sten} *April 's nachts ten 12 ure*, de schilderyen, teekeningen en plaetsnede van behoorlijke lijsten voorzien, moeten gezonden worden aan het voormelde gebouw, *van de Commissie van Beheer over de Tentoonstelling. - Na dien tyd* zullen *geene voorwerpen*, meer aangenomen worden. - De kunstwerken behoeven NIET VRACHTVRIJ te worden gezonden, mits de toezending geschiede met gewone vervoermiddelen en *niet* met *sneltreinen.*

Men zal van de afzending der kunstwerken moeten berigt geven aan den Secretaris der Commissie door eenen *vrachtvrijen brief*, vermeldende naam, voornaam en woonplaats (straat en nommer), zoowel van den inzender als van den vervaardiger, en bevattende voorts eene korte beschrijving der stukken, het merk waarmede iedere kist of elk voorwerp geteekend is, alsmede, desverkiezende, opgave van de koopprijzen der kunsstukken. De kunstenaars, die verlangen hunne werken bij eene verloting, daarvoor *niet* aangekocht te zien, worden verzocht daarvan tevens kennis te geven.

Art. 4. - De Commissie zal niet toelaten: stukken die reeds te voren op Tentoonstellingen hier ter stede geweest zijn, noch kopijen in olieverw naar schilderijen, of teekeningen naar teekeningen.

Men zal niet meer dan *drie schilderijen* mogen inzenden.

De Commissie behoudt aan zich de magt om de ingezonden stukken al dan niet te plaatsen. Die, welke door haar niet geschikt worden geoordeeld, zullen zoo spoedig mogelijk terug gezonden worden. Stukken van buitengewonen omvang zullen niet worden geplaatst ten zij daarvan vóór den 1sten april opgave zij gedaan met bijvoeging der grootte.

Art. 5. - Geene voorwerpen, die door anderen dan door de vervaardigers zelve worden ingezonden, zullen toegelaten worden, dan met bijvoeging van eene *schriftelijke toestemming* des vervaardigers, en, zoo zij te koop zijn, *van den koopprijs.*

Art. 6. - Alle geplaetste stukken zullen zijn en tot de sluiting der Tentoonstelling (hetzij zij al dan niet verkocht zijn) blyven onder het opzigt der Commissie, die zooveel mogelijk zal zorg dragen voor eene goede bewaring, zonder echter voor schade of gemis in te staan. Geene stukken zullen gedurende de Tentoonstelling worden afgegeven.

Art. 7. - Wanneer een kunstwerk vooor den opgegeven prijs door de Commissie verkocht is, zal daarvan dadelijk aan den eigenaar kennis gegeven worden. Er zal 2 pCt. geheven worden van den koopprijs der verkochte stukken. Onderhandsche verkoop van een ten toon gesteld en als te koop opgegeven kunstwerk, gedaan zonder kennisgeving aan de Commissie, zal niet erkend worden; terwijl, indien zulk een stuk reeds door de Commissie verkocht mogt zijn, alle onderhandelingen, buiten haar om, aangegaan, als vervallen zullen worden beschouwd.

Art. 8. - De stukken zullen, zoo spoedig mogelijk, na de sluiting der Tentoonstelling, NIET VRACHTVRIJ worden teruggezonden.

Arrt. 9. - Door het Gemeentebestuer worden *zeven gouden* eermetalen, waarvan *vier* voor Nederlandsche en *drie* voor buitenlandsche kunstenaars, uitgeloofd.

De kunstenaars die verlangen *buiten mededinging te blijven*, worden verzocht dit in hunne brieven op te geven.

Art. 10. - De bekrooning zal geschieden door eene *Jurij*, wier zamenstelling en werkzaamheden later zullen worden bepaald en kenbaar gemaakt.

Algemeene bepaling.

Zij die eenige aanmerkingen of bezwaren ten laste van de Commissie van Beheer over de Tentoonstelling mogten hebben, worden uitgenoodigd, die uiterlijk binnen den tijd van drie maanden na de sluiting in te dienen; na dien tijd zullen geene aanmerkingen of bezwaren meer worden aangenomen.

De Commissie van Beheer over de Tentoonstelling:

Jhr. Mr. F.G.A. GEVERS DEYNOOT, *Voorzitter*; Mr. G.N. DE KEMPENAER; Jhr. H.C.A. VER-HUËLL; W.D.A.M. Baron VAN BRIENEN VAN DE GROOTELINDT; Jhr. H. STEENGRACHT d'OOSTERLAND; S.L. VERVEER; C. BISSCHOS; Mr. C. VOSMAER, *Secretaris.*

Vergelding.

Gy hebt, Heer David, met berispelyk behagen,
Aen my, uw vriend, een zinryk fabeltyp opgedragen,
Waerin gy, door de stem eens worms, bedektlyk laekt
Al wat ik schryf! is wat gy dicht dan zoo volmaekt?
Ik heb met aendacht meer dan eens uw werk gelezen,
En vaek gedacht: men heeft het al te veel geprezen;
Gy zegt ons dat de Heer, die 't biddend hart verstaet,[1]
't Betrouwend menschdom niet verlaet:
'Ja hier op 't aerdryk, zegt gy nog, myn teedre broeders,
Hier is 't dat God, in bange smart,
Tot troost der armen, *steeds* de kristelyke liefde
Schenkt als een balsem voor het hart[1]!'
En onbedacht vertoont gy ons twee bladen verder,
Een kind dat in den naem van God
Een almoes vraegt, en wordt verstooten,
Zelfs ondergaet een schriklyk lot,
Met zyne moeder en een zuster
Van vyf jaer oud... wat schoone stof
Voor ongodsdienstig volk, om tegen Hem te lastren,
Die, voor ons heil bezorgd, verdient ons aller lof!

Betrouw nogtans dat ik u altoos lief zal hebben,
Myn liefde is sterk als zy', niet broos als spinne-webben.

Gent louwmaend 1863.

KAREL DELMOTTE.

(1) Zie, L.F. DAVID'S *Lente bloemen*: *Ryk en arm* en *een winternacht.*

(1) Zie, L.F. DAVID'S *Lente bloemen*: *Ryk en arm* en *een winternacht.*

Kronyk.

ANTWERPEN. - Eenige leden der maetschappy ter bevordering van kunstnyverheden hebben een reliekwiekas uitgevoerd voor eene kloosterkerk der hoofdstad; de beelden zyn verzilverd en het voetstuk verguld.

- M. Jos. De Cuyper arbeidt aen twee statiën in franschen steen, voor eene kerk te Mechelen.

- M. Leo de Burbure heeft een nieuw werkje uitgegeven, getiteld: *Recherches sur les facteurs de clavecins et les luthiers d'Anvers*, *depuis le seizième jusqu'au dix-neuvième siècle*, en dat inderdaed vele merkweerdige byzonderheden over de clavecingel- en luitmakers van dien tyd bevat. Uit zyne opzoekingen blykt, dat er in het jaer 1532, in de O.L. Vrouweparochie, te Antwerpen, een huis was dat *de Clavezimbele* heette. Dit is het oudste spoor dat er hier te lande van de clavecingels gevonden wordt.

Vóor dit tydstip waren de luit en de clavicorde de eenige snaertuigen, welke te Antwerpen gebruikt werden. Men vindt dezelve nu en dan gemeld in de inventarissen van sterfhuizen, namelyk op het einde der XVe eeuw. Onder de achtergelatene voorwerpen van den voorzanger Jan Nool of Noel, in 1480, vindt men eene luit en een orgel; in 1496, in het sterfhuis van den kapellaen Nikolaes Loywyckx, eene luit, en in hetzelfde jaer liet meester Godevaert Nepotis *(de Neve)* genoemd, organist van den aertshertog Philippus, by testament aen meester Jan de Buekele, den beroemden orgelmaker, gekend onder den naem van *Meester Jan van Antwerpen*, zyn draegbaer orgel achter, en aen meester Jacob Muwet zyne beste clavicorde.

Niets bewyst echter, dat het maken van muziek-instrumenten, in dien tyd te Antwerpen belangryk was. Zekere Pieter Bogaerts, trompetmaker, en die in het jaer 1441 het poorterschap verkreeg, is de eenige faktor waervan men vóór de XVIe eeuw het spoor vindt, de faktors van orgels ter zyde gelaten.

De clavicorde was omstreeks 1530, te Antwerpen zoo zeer in zwang dat de eerste luitmakers, welke er zich kwamen vestigen, waerschynlyk aengelokt door den muziekalen roem dier stad, in het boek van het poorterschap geschreven waren, onder den naem van *clavicordemakers.*

In de archieven der koninklyke akademie van Antwerpen, berust nog een rekwest, van 28 meert 1558, aen de stadsregering gezonden, en waerby Joos Carest, Marten Blommesteyn, Jacop Theeuwes, Aelbrecht Van Neeren, Hans d'Orgelmakere, Christoffel Blommesteyn, Ghoosen Carest, Jacop Aelbrechts, Marten Vander Biest en Lodewyck Theeuwes, ‘alle clavesimbelmakers, residerende binnen deser stadt,’ onder zekere voorwaerden by de Sint-Lukas-gilde, werden toegelaten.

Het boekje, dat maer 32 bladzyden beslaet, bevat nog vele andere wetensweerdige byzonderheden, en eindigt met eene naemlyst van al de luitmakers van Antwerpen, van 1523 tot 1793.

In een volgend werkje belooft M. de Burbure, zich byzonderlyk met de orgelmakers bezig te houden.

- Wy hebben het boek der *Vertellingen van Reinaert de Vos* niet ontvangen toch bevelen wy het onzen lezers aen. Reinaert heeft eigen en vreemd byeengezameld en het geheel maekt een luimig boekdeeltjen uit. Vertalingen uit Grimm, Palmblatter, Lessing, Arndt en anderen, verder een aental oorspronkelyke stukken van Reinaert zelven, die hunne plaets nevens de beste verdienen. Onder deze tellen wy *de zitting der wereldberoemde rederykkamer de Gulden Ajuin*, eene geestige letterkundige scherts enz. enz. De kuizelaryen en vertellingen van Reinaert zyn te koop aen 1 fr. 75. Het boekske zal niet alleen door de verstandige lezers van Reinaert aengekocht worden, maer in de vlaemsche huisgezinnen menig aengenaem uer doen doorbrengen.

- Op 12 april zyn er in het Verbond van kunsten, letteren enz. twee schilderyen van M. Jos. Moerenhout ten toon gesteld geweest. De eene verbeeldt: *de terugkomst van de hertenjagt* de andere: *trekpeerden.*

- Door koninklyk besluit van 15 april, wordt er eene toelage van fr. 633-33 aen de St-Augustinuskerk verleend voor het tusschenkomende aendeel van het

staetsbestuer, in de kosten voor de herstelling der tafereelen van Van Dyck en Jordaens, welke de zy-altaren dier kerk versieren.

- In het oud huis *de Gans*, op het Burgtplein, is door M. Denis Haine eene steenen heerdstede der XVIe eeuw ontdekt geworden; dezelve is versierd met de wapenschilden van keizer Karel V en stelt in beeldhouwwerk verscheidene teregtstellingen en onder andere een man voor, die opgehangen wordt. M.D. Haine heeft dit voorwerp aen het Oudheidskundig Museum geschonken.

- M. Vereecken, bouwmeester, heeft twee belangryke gebouwen onder zyne leiding doen uitvoeren op de Leopoldslei voor de heeren Denis Haine en van Sulper.

- Het Egyptisch gebouw in den Dierengaerd, bestemd voor Antilopen, is byna voltooid; het werd, zooals wy vroeger hebben aengekondigd, onder de leiding van M.K. Servais, oudgemeenteraedslid, uitgevoerd. Eenmael geschilderd en afgewerkt, zal het een der eigenaerdigste gebouwen zyn die den tuin bevat.

Twee andere gebouwen onder de leiding van denzelfden bouwmeester zyn begonnen.

- M. Stobbaerts arbeidt aen een tafereeltje, *het Vertrouwen* voorstellende, het zal een aengenaem kabinetstukje uitmaken.

- M. Boon voltooit een tafereel, *de Politiekers;* het is zeer geestig behandeld en een der beste werken die wy van hem te zien kregen.

- De kunstenaren en letterkundigen van Duitschland, Engeland en Holland, welke den 17, 18, 19 en 20 augusty 1861, de antwerpsche kunstfeesten hebben bygewoond, hebben achtereenvolgens albums afgezonden, bevattende portretkaerten, met hun handteeken voorzien. De fransche kunstenaren en letterkundigen zullen insgelyks eene gedenkenis van hun verblyf alhier, afzenden. Al deze albums zullen aen de stadsbibliotheek worden geschonken. Daerby worden al de kongresleden verzocht, om ook hunne portretkaert te zenden, opdat de verzameling zou volledig zyn.

- Het kollegie van burgemester en schepenen hebben het Steen gaen bezigtigen, dat thans, zoo als men weet, tot oudheidskundig museum wordt ingerigt. Maetregelen zyn genomen om het nieuwe gesticht tydens de aenstaende gemeentefeesten in te huldigen.

- M. Ed. G.J. Gregoir heeft kortelings de volgende werken laten verschynen:

Essai historique sur les musiciens et la musique dans les Pays-Bas; *Galerie biographique des artistes musiciens belges du XVIIIe et du XIXe siècle; Notice sur l'origine du célèbre compositeur Louis Van Beethoven*, *suivi du testament de l'illustre maître.*

- By koninklyk besluit is het traktement van den prefekt en de leeraren in de atheneums des lands vermeerderd met 310 fr.; dat der teeken-, schryf-, muziek-, gymnastiek-meesters met 125 fr.; dat der surveillanten met 200 fr.; dat der sekretarissen-schatbewaerders met 100 fr.

De traktementen der direkteurs, leeraren, regenten, onderwyzers en assistenten in de middelbare scholen des lands met 150 fr.; dat der muziek-, teeken- en gymnastiekmeesters met 50 fr.; dat der surveillanten met 100 fr.; dat der sekretarissen-schatbewaerders met 50 fr.

BRUSSEL. - M. de minister van binnenlandsche zaken herinnert dat de twaelfde pryskamp voor muzikale samenstelling, den 8 juny zal

geopend worden. De persoonen welke willen mededingen moeten zich vóor 3 juny, 4 ure nanoen, in het ministerie van binnenlandsche zaken, algemeen bestuer van schoone kunsten, letteren en wetenschappen, doen inschryven. Zy moeten bewyzen dat zy Belg en geene 30 jaren oud zyn.

- De belgische maetschappy der Aquarellisten, heeft de tentoonstelling, welke zy gewoonlyk in de maend mei opent, tot het einde dezes jaers uitgesteld, na de sluiting der groote dryjaerlyksche tentoonstelling, welke thans al de kunstenaers bezig houdt.

DENDERMONDE. - De burgemeester heeft in zitting van 21 april hulde gedaen aen de verdiensten van een letterkundige, den heer Emanuël Hiel, beambte by het ministerie van binnenlandsche zaken, te Brussel. 'Die Dendermondsche zoon, zegde hy, heeft ons het prospektus doen geworden van een dichtbundel, welken hy op eigen kosten, in den loop der aenstaende maend, in 't licht geven zal. Om den schryver aen te moedigen ware het wenschelyk dat de gemeente zyn werk door inschryvingen ondersteunde. Het werk des heeren Hiel zal versierd zyn met vier platen, door den heer Jan Verhas, eenen anderen verdienstelyken inboorling, vervaerdigd. De afdruksels die ik bedoel zouden in stads openbare boekzael en in de volksbibliotheek kunnen geplaetst worden.'

De raed heeft het schepenen-kollegie gemagtigt om voor verscheidene exemplaren op de '*Gedichten door* EM. HIEL' in te schryven.

Men schryft in ten pryze van 2 franken op bovengemelde gedichten by den schryver Molenstraet, 14, St-Joost-ten-Noode, en verders by alle de boekhandelaren des ryks.

DEINZE. - De *Kunst- en Letterkring*, onder kenspreuk: *Eendragt*, heeft den volgenden pryskamp van letter- en tooneelkunde, ter gelegenheid der gemeentefeesten, op Zondag 6 en Maendag 7 september 1863, in de groote zael van het Stadhuis, uitgeschreven.

LETTERKUNDE. - DICHTSTUK. Onderwerp: Een opstel van eene dry- of vierspraek, in het boertig vak, (onderwerp naer keuze), geschikt om door mannen te worden uitgevoerd; het stuk moet ten minste honderd-twintig en ten hoogste honderd-vyftig verzen bevatten. - Eenige prys. een gouden eermetael.

PROZA. Onderwerp: Een romantisch verhael van ten minste twintig en ten hoogste vyftig bladzyden druks, in octavo. - Eenige prys: een gouden eermetael.

Een tweede eermetael voor de dichtkunst en een ander voor de proza, zullen geschonken worden aen de stukken welke, volgens beoordeeling der regters, dezer onderscheiding weerdig zullen bevonden worden.

TOONEELKUNDE. - TWEESPRAKEN. Eerste klas: Voor diegenen welke reeds in andere pryskampen van dien aerd bekroond zyn.

Deftig vak. - Eenige prys: twee zilveren vergulde eermetalen en eene premie van 45 fr.

Boertig vak. - Eenige prys: Twee zilveren vergulde eermetalen en eene premie van 45 fr.

Tweede klas: Voor diegenen welke nog niet bekroond zyn geweest.

Deftig vak. - Eenige prys: twee zilveren vergulde eermetalen en eene premie van 20 fr.

Boertig vak. - Eenige prys: twee zilveren vergulde eermetalen en eene premie van 20 fr.

Tot dezen pryskamp kunnen al de vlaemsche schryvers en tooneelliefhebbers van België (die woonachtig te Deinze uitgezonderd), Nederland en Fransch-Vlaenderen, mededingen.

DOORNIK. - De dagbladen behelsden over weinige dagen eene belangryke aenteekening waerin de geschiedenis der kunst een aenzienlyk belang heeft. Over eenige jaren deelde M.B. Dumortier, aen M. Génard, na de ontdekking die deze laetste had gedaen der wapens van bisschop Jan Chevrot van Doornik, op de schildery van Van der Weyden, *de zeven HH. Sakramenten*, in het Museum van Antwerpen, eenige notas meê over verscheidene schilders van Doornik in de XVe eeuw: een dezer had betrekking op den genaemden Roger de le Pasture, die leerling was van Robert Campin, in 1429 en meester-schilder werd in 1432.

De notas door M. Dumortier byeen gezameld, zegden heel zeker, dat Roger de le Pasture te Doornik geboren was, en het geleerde Kamerlid besloot daeruit, dat *Roger de le Pasture* en *Rogier van der Weyden* - een der beroemdheden van de vlaemsche school, die lang te Brussel woonde, en die M. Alph. Wauters te Brussel deed geboren worden - dat de twee namen maer éénen persoon aenduidden.

M. Génard was ook van gedacht dat de le Pasture, niemand anders was dan Van der Weyden, hetgeen door M. Wauters bestreden werd, en de argumentem van dezen laetste waren van dien aert, dat men zich nagenoeg algemeen aen zynen kant plaetste en Brussel zich met recht de eer der geboorte-plaets kon toeëigenen.

Ten gevolge der opzoekingen van MM. Pinchart, afdeelings-opperhoofd in de algemeene archieven des koningryks, geholpen door MM. Van den Broeck en Roty, is men nu te weten gekomen, dat Roger de le Pasture wel degelyk Rogier Van der Weyden is en dat hy te Doornik geboren is. Die byzonderheid is van een groot gewigt voor de restitutie aen dien meester van het schoon tryptiek in 't Museum van Antwerpen, waerop, zoo als hooger is gezegd, men de wapens ziet van Jan Chevrot, bisschop van Doornik.

De namen van Roger de le Pasture, welke zoon was van Hendrik, en die van zyne vrouw Isabella Goffaert, komen in verscheidene dokumenten van 1435 voor. Toen reeds hadden zy twee kinderen, Cornelius en Margareta. Cornelius werd, volgens M. Wauters, geestelyke in het Karthuizers-klooster van Herinnes, na zyne graden aen de hoogeschool van Leuven bekomen te hebben.

In 1438 werden er den beroemden schilder twee andere zonen geboren Pieter en Jan of *Haquinet.* Men vindt nog andere bewyzen, dat Van der Weyden, de vlaemsche vertaling is van de le Pasture, en de verschillige datums, die onder ander van zynen dood, komen overeen met degene, welke M. Wauters van zyne opzoekingen heeft bekend gemaekt.

M. Dumortier bezit den Liggere der schilders van Doornik, waervan de inlichtingen overeenstemmen met de opzoekingen die M. Pinchart gedaen heeft.

EECLOO. - Op het kerkhof aldaer heeft men eene gedenkzuil opgerigt aen de nagedachtenis van Ledeganck; Geirnaert; De Vliegher; Cornelis, Temmerman; De Poorter; Willems.

De gedenkzuil is uit ecaussynschen steen en pyramidevormig gebouwd. Zy is bekroond met een kruis, omslingerd met eenen immortellen krans, en bestaet uit vier vleugels. Een vleugel draegt geen opschrift; blykbaer is deze opengelaten om later aengevuld te worden. Op de dry andere vleugels zyn opschriften en zinnebeelden gebeiteld.

Op de voorzyde van het gedenkstuk, zigt hebbende op de stad, schittert de Sterre van het genie; zy schiet hare stralen uit op de Faem, welke met de regter hand op het klaroen blaest, terwyl ze met de linker vier blazoenen laet nederdalen, als: 1° de Poëzy, 2° de Schilderkunst, 3° de Bouwkunst, 4° de Muziek. Het blazoen der Poëzy voert eene

Lier; op datgene der Schilderkunst prykt het ridderkruis der Leopoldsorde; het Kompas staet op 't schild der Bouwkunde, en datgene der Muziek is versierd met de zinnebeelden der Toonkunst.

Daeronder leest men opschriften bettrekelyk de reeds genoemde mannen.

- M. T'Kint-de Nayer, senateur voor dit distrikt, heeft een geschenk gedaen aen de akademie voor teeken- en bouwkunde. Hy heeft aen den heer burgemeester dezer stad eene kist doen geworden, veertien pleisteren studiën inhoudende, met verzoek dezelve in zynen naem aen de teekenschool te schenken.

GENT. - Wy vinden in *de Eendragt* de volgende beoordeeling over den dichtbundel: *Myne ledige uren*, van den heer A. Beernaert, waervan wy tot hiertoe geen exaemplaer hebben ontvangen.

'In *een woord tot den lezer* vernemen wij dat er ruim elf jaren verloopen zijn, sedert de uitgave van des heeren Beernaerts eerste dichtproeven, onder den titel: *Verlaten Veldbloemen.* Het is inderdaad in n^{r} 21 van onzen zesden jaargang (7 maert 1852) dat wij dien dichtbundel aankondigden. De dichter verontschuldigt zich over het lang uitblijven van dezen tweeden bundel door zijne "steeds aangroeijende ambtelijke (en gansch niet dichterlijke) bezigheden." En verder; Daarom heb ik niets ter aanprijzing van deze gedichten te zeggen. - "Ik geef ze voor hetgeen zij zijn: Vruchten mijner weinige ledige uren." Zoo als de vermaarde Tollens, met oneindig min regt dan ik, tot zijne gretige lezers zegde, en om deze redenen, durf ik nogmaals herhalen, wat ik in het voorwoord mijner *Verlaten Veldbloemen* bad, namelijk: indien ik in het taalkundig vak en op de baan der letteren, hier en ginds een zijdesprong heb gedaan, verzoek ik de heeren recencenten en den lezer, mij deze misstappen niet te streng aan te rekenen.'

'Dit zullen wy ook niet doen, ofschoon wij hier en daar wel het een en ander tegen taal en versbouw zouden kunnen aanstippen. Wij stellen daarentegen, met genoegen vast dat de heer B..., over het algemeen genomen, in dichterlijke uitdrukingen heeft gewonnen, zonder nogtans te kunnen ontveinzen dat deze uitdrukking soms nog te wenschen overlaat, vooral in de rijmlooze verzen, waarvan zij, door het gemis van 't rijm, een onontbeerlijk vereischte moet uitmaken, wil men geen gevaar loopen den lezer louter proza op te disschen.

Verscheidene vlaamsche nieuwsbladen hebben reeds dezen bundel besproken, en daaruit een paar, gewis niet van de slechtste, stukken overgenomen, namelijk *het Gebedenboek myner moeder* en *Wat ik min.* De aanhalingen zijn voorzeker het best geschikt om den lezer zelf te laten oordeelen; daarom zullen wij twee gedichjes van verschillenden aard te dien einde mededeelen.'

Hierop volgt in dit blad een paar dichtstukjes en Recencent, eindigt zyne beoordeeling aldus: 'Wij durven hopen, niet dat de *ambtelijke bezigheden* des dichters zullen verminderen, hetgeen, stoffelijk gesproken, zijne rekening niet zou maken; maar dat hij die met de dichtoefening, welke wij hem raden niet te verlaten, in zoodanig verband zal weten te brengen dat aan beide vorderingen te zijnen eigenen genoege en dat der Nederlandsche letterkunde worde voldaan.'

HOOGSTRAETEN. - Door koninklyk besluit wordt er eene tweede toelage, van 525 fr., aen den fabriekraed der kerk verleend, om hem te helpen in de herstelling van de oude geschilderde glasramen der kerk.

MECHELEN. - Het instituet van Schoone Kunsten, schryft, ter gelegenheid der 25e verjaring van de stichting der maetschappy, eenen pryskamp van nyverheids-kunsteekening uit, welke den 15 augusty 1863, zal geopend worden, en zal samen vallen, met de feesten die alsdan, tydens het jubilé van O.-L.-Vrouw van Hanswyck, zullen gevierd worden.

De pryskamp is in vyf vakken verdeeld: 1e vak, *doorzigtteekening der inwendige schikking van een salon*, 1e prys, eene vergulde medalie en 200 fr.; 2e, eene zilveren medalie. 2e Vak: *de teekeningen van het garnituer eener eetzael* (styl Kunsterbloeijing), 1e prys, een verguld eermetael en 150 fr.; 2e, een zilveren eermetael. 3e Vak: *navolging van hout*, *marmer en schelpen*, 1e prys, een verguld eermetael en 100 fr.; 2e een zilveren eermetael. 4e Vak: *eene verzameling teekeningen van ornementen in pleister*, 1e prys. een verguld eeretael en 100 fr.; 2e een zilveren eermetael. 5 Vak: *teekeningen die betrekking hebben tot de kunst van zilverdryver*, 1e prys, een verguld eermetael en 100 fr.; 2e, een zilveren eermetael.

De persoonen, welke verlangen deel aen den pryskamp te nemen, moeten er vóor 1 mei 1865, by vrachtvrye brieven, kennis van geven aen den sekretaris van het instituet, In de Straet Zonder Einde, no 7, te Mechelen.

LIER. - De fabriekraed van St.-Gummarus-kerk heeft eene toelage van 725 fr. bekomen, om hem te helpen in het doen herstellen van de oude glasramen, welke gezegde kerk versieren.

Buitenland.

AMSTERDAM. - De kommissie tot voorbereiding der stichting van het museum *koning Willem de Eerste*, heeft haer programme bekend gemaekt. Wy ontleenen daeraen de volgende byzonderheden:

Dit museum, waervan men voornemens is den eersten steen te leggen, is bestemd voor: 1o De schilderyen en de prentwerken, welke onder den naem van *Ryks-Museum* bewaerd worden op het Trippenhuis. 2o Die welke uitmaken het museum van der Hoop. 3o De overige schilderyen, die het eigendom zyn der stad Amsterdam. 4o De kunstwerken, waermêe later het Museum mogt worden uitgebreid. Voorts zal een hooge voorzael of galery gelegenheid bieden tot plaetsing van een groep of kolossael standbeeld en van de borstbeelden, medaillons of naemtafelen der moedige en begaefde Nederlanders, die aen het hoofd der omkeering van 1813 hebben gestaen en Neêrlands herstel grondwettig hebben helpen bevestigen.

De algemeene stichtingskosten van den bouw mogen eene som van gl. 500,000 niet te boven gaen.

ROOZENDAEL. - M. Hendrik Dirckx heeft eene versiering voor de meimaend in schilderingen uitgevoerd voor de kerk van Dongen, die aldaer de bewondering van iedereen opwekken. De kerk van Hoeven prykt insgelyks met een dergelyk werk, hetgeen zynen uitvoerder meer en meer voor dergelyke werken moet aenbevelen.

WEIMAR. - M. Ferd. Pauwels van Antwerpen, leeraer aen de Akademie te Weimar, is door den hertog benoemd tot ridder der orde van den Witten Valk.

Sterfgevallen.

Doktor Florent C. Kist bestuerder van het muziekael tydschrift *Cecilia*, sedert 1843, en zoon van den beroemden redenaer Ewaldus Kist, is te Utrecht den 23 maert plotselings overleden. Deze was een voorstander der toonkunst en in 1796 te Arnhem geboren. Hy heeft een aental verhandelingen over de geschiedenis der muziek geschreven, en was lid van verscheidene muziekmaetschappyen. Kist bezat eene der merkwaerdigste muziekbibliotheken van Nederland.

Eene koolteekening van M. Julius Breton.

STEENSNEDE DOOR M.J. NAUWENS, NAER EENE LICHTTEEKENING VAN M.J. D'HOY.

Koninklyke Akademie van Beeldende Kunsten te Antwerpen.

Op 26 april had de tentoonstelling plaets der werken vervaerdigd in de afgezonderde werkplaetsen, alsook die der pryskampen der leerlingen der Koninklyke Akademie van Antwerpen.

M.F. CAULLET heeft een tafereel uitgevoerd van grooten omvang, voorstellende den *H. Dominicus den Roozekrans ontvangende*, en bestemd voor de kerk van Thielt (Westvlaenderen); M.E. DE BRUXELLES, eene schets den *H. Pancratius zyne goederen aen de joden verkoopende om de armen te kunnen bystaen*; M.J.B. DE WEERDT, *Jan I zyne zuster in de gevangenis bezoekende;* M.E. RUMFELS, *de H. Theresia in hare jongheid;* M.J.E. VAN DEN BUSSCHE, heeft eenen vooruitgang gemaekt die buitengewoon groot is, zyn tafereel is meesterlyk behandeld. Het stelt voor: *keizer Frederik Barbarossa, gevolgd van het kapittel der kerk van Aken, het*

lyk van Karel-den-Groote van zyn keizerlyk gewaed komende berooven. Verders leverde hy nog eene schets *de lykstoet van den koning Klother*, *by zyne intrede te Soissons.* Verleden jaer hebben wy M. Vanden Bussche van herte geluk gewenscht met zyn tafereel dat later op de tentoonstelling van Gent door de Kommissie aengekocht werd; ditmael kunnen wy niets doen dan deze wenschen hernieuwen en zeggen dat hy voortga, daer de schoonste toekomst hem wacht. Met volherding in zyne studiën, zal de school van Antwerpen weldra eenen meester meer tellen. M.P. VANDER OUDERAA, heeft een tafereel van kleinen omvang vervaerdigd, dat zeer schoone hoedanigheden bevat. Het stelt voor: *de dochter van Jephte*, *in het gebergte;* het figuer lost zich goed uit den achtergrond; de kleuring der gebergten schynt wat overdreven doch dit komt meestal hieruit voort dat wy niet gewoon zyn die luchtstreek te zien, te meer dat de persoonen welke reizen in die streken gedaen hebben, zulks voor de schoonste hoedanigheid aenzagen. Wy denken het noodig deze aenmerking te maken daer deze denkwyze door vele aenwezigen in de tentoonstelling gedeeld werd. M. Van der Ouderaa werke voort in de zelfden weg en dan hopen wy

hem kortelings met nieuwe werken, weerdig van naest Pauwels en andere uitstekende talenten der hedendaegsche school, te zien optreden. M.F. VANDER WIELEN schilderde *de H. Maria Magdalena*; M.G. DE LATHOUWER, heeft een klein tafereel *een Gezicht uit den omtrek van Antwerpen* dat zeer lief is en eene teekening: *de Wildstroopers;* M.A. DE PRET, *het bezoek van den gebuer*, uitgedrukt door een hondje en een papegaei: M.E. DIDIER en J. JANSSENS, ieder een landschap dat voor titel heeft: *de Morgenstond.*

Nu hebben wy de Beeldhouwkunde. M.F. DEKKERS heeft een allerliefst borstbeeldje: *Judith*, tentoongesteld; de uitvoering daervan is met veel zorg gedaen; M.L. MORTELMANS stelde eene basrelief voor: *de Martelie van Ste-Apollonia*, bestemd voor de kerk van Boisschot. Dit werk was wat laeg geplaetst om het goed te beoordeelen, daer het zeer waerschynlyk nog al hoog zal moeten gesteld worden. M.J.B. SMOUTS heeft eene basrelief: *Assuerus Aman op het rustbed van Esther vindende*, die goed bewerkt is; M.J. GERRITS, van wien wy ieder jaer met zoo groot genoegen spreken, omdat de jeugdige kunstenaer, met wezentlyk talent, de kunst op de nyverheid weet toe te passen, heeft ditmael *De vier jaergetyden* in basrelief met veel overleg byeengebracht en uitgevoerd. M.E. JORIS stelde een *Geschilderd panneel* ten toon in de styl der middeleeuwen, en M.J. VAN DER ESSEN, eene *Geschilderde deur*, in hetzelfde tydvak, beide hebben verdiensten; M.J.B. JESPERS, heeft een geschilderd panneel: *Bloemen en vruchten*, dat eer doet aen den leeraer M. Lucas Schaefels; deze klas die sedert korten tyd bestaet, schynt ons zeer nuttig, byzonder voor sieraed-schilders; M.E. COPMAN, heeft zyn *Academisch figuer*-gravuer naer de natuer, van den grooten prys van 1861, tentoongesteld alsook de afgewerkte plaet; M.H. DE GROX, eene prachtige teekening, *Camoëns aelmoesen vragende in de straten van Lisbona*, naer de schildery van M. den baron G. Wappers, alsook de aengelegde plaet; M.L. DURAND, *De Pruiling en Verzoening*, teekening naer de schildery van M. Ferd. De Braeckeleer, waervan wy reeds vroeger hebben gesproken, even als van de teekening naer de muerschildering van M. Guffens, uitgevoerd in de St-Joriskerk te Antwerpen; de aengelegde plaet van deze laetste teekening was insgelyks tentoongesteld.

Op 3 mei had de prysuitdeeling plaets. Deze plechtigheid werd voorgezeten door M. den ridder ED. PYCKE, gouveurneur der provincie; naest hem waren gezeten de HH. J.C. VAN PUT, d.d. burgemeester, N. DE KEYSER, bestuerder der akademie, COGELS-OSY, D'HANE-DE-STEENHUYSE, VAN DEN BERGH-ELSEN d.d. schepenen, en de gemeenteraedsheeren SELB-DE CONINCK, F. VAN SPILBEECK en J. BELLEMANS en de gemeente-sekretaris M.J. DE CRAEN.

MM. CUYLITS, voorzitter der maetschappy van Schoone Kunsten, Graef G. LEGRELLE en JULIUS VAN HAVRE, leden van den bestuerraed der Akademie, MM. HUYBRECHTS, kunstliefhebber, eere-lid van het Akademisch Korps, MERTENS, stads-bibliothekaris en BOURLA, bouwmeester, alsook een groot getal der leeraren van het gesticht, en een talryk publiek waren aenwezig.

M. VAN PUT, sprak de volgende redevoering uit:

MYNHEEREN,

‘Door de wet geroepen, voorloopig de uitoefening van eersten magistraet der gemeente te vervullen, is er geen voorrecht my zoo dierbaer als dat hetwelk ik vandaeg volbreng - namelyk het voorzitterschap der plechtige prysuitdeeling aen de leerlingen der koninklyke Akademie van Schoone Kunsten.

Van al de instellingen, waerop Antwerpen ten rechte fier is, is er geen die meer luister heeft toegebracht aen zynen naem, noch meer glans aen zyne kroon, noch

eene die inniger aen het bestaen onzer stad verbonden is, en zich meer vereenzelvigd heeft met onze bevolking.

Sedert twee eeuwen, want die groote en schoone instelling zal, binnen eenige dagen, twee eeuwen bestaen tellen, bleef zy altyd op de hoogte waerop hare stichters haer plaetsten. Het was by opene brieven, gegeven te Madrid den 6 july 1663 door koning Philip IV, op de vraeg van David Teniers en andere dekens der St-Lucas-Gilde, dat de daerstelling der Akademie gemagtigd werd, en zy werd het jaer nadien door dezelfde dekens inguhuldigd.

Sedert dien, men mag het zeggen, zyn al de meesters der vlaemsche school, in haer midden gevormd; allen zyn aen de milde bron harer schitterende overleveringen komen putten - die overleveringen welke het genie moesten veredelen en den weg voorschryven. Al de befaemde meesters hebben zich hier de ware grondbeginsels van het schoone komen eigen maken; zyn zich komen bezielen aen het heilig vuer, aen die liefde tot de kunst, welke onze oude Akademie altyd heeft weten in te boezemen, niet alleen aen de kunstenaers, maer aen de geheele bevolking.

Ik ben gelukkig en fier, ik herhael dit, dat het my gegeven is, in den korten tyd myner overgangsuitoefening, die plechtige gelegenheid te vinden, om de kunst en de kunstenaren myne levendige en reeds oude toegenegenheid te doen kennen.

Ik spreek niet alleen in mynen naem, Mynheeren; 't is ook in naem myner weerdige en achtbare kollegas, dat ik het woord voer. Wy zyn geene vreemden voor die der hedendaegsche kunstenaers, wier werken onze stad verheerlyken; zy weten hoeveel belang wy steeds in hunnen byval hebben gesteld.

Het is genoegzaem gezegd, dat onze medehulp verzekerd is, aen allen, die bydragen tot den voorspoed en den luister van die edele instelling, waer met zooveel iever, volharding en kennis, den toekomstigen roem onzer school wordt voorbereid.

De kunstroem van Antwerpen is een der kostbaertste nalatenschappen onzer voorzaten. De eerste plicht van den magistraet is te waken, opdat zy niet alleen ongeschonden, maer schitterend aen onze nakomelingen worde overgeleverd.

In die groote en edele taek weet ik hoe onmisbaer de medehulp is der heeren leeraren, maer ik weet ook hoe verlicht, verkleefd en ieverig die medehulp is, en het is my een genoegen er hun hier innig dankbaer voor te zyn.

Die dankbaerheid zyn wy in de hoogsten graed verschuldigd, ik ben gelukkig het te kunnen zeggen, aen den uitmuntenden kunstenaer, met het bestuer der akademie belast. M. de Keyser heeft zyn genie weten meê te deelen aen die jonge en belangwekkende reeks van kunstenaers, welke voor ons optreedt; het is door zyne verstandelyke zorgen, door zyne liefde voor de kunst, door de edelsten zyner gevoelens, dat onze akademie altyd den hoogsten rang inneemt en de goede overleveringen altyd levendiger bloeijen.

Het zyn de meesters, welke aen de leerlingen die groote en verhevene overleveringen inboezemen, waerdoor de school van Antwerpen den palm behaelt; het zyn zy die, aen de hun toevertrouwde leerlingen, de de ware grondbeginselen van het schoone, alsook het geheiligd vuer, dat den geest ontwikkelt en bezielt, inboezemen. Aen die zending zyn zy nooit te kort gebleven, zoo als de magistraten van Antwerpen nooit zyn

te kort gebleven aen 't geen de dankbaerheid voor de bewezene diensten hun gebood.

Dat zy, weerde leerlingen, die nu de belooning van hunnen eersten byval gaen bekomen - dat zy in hunne werkzaemheden met nieuwen iever voortgaen. Voor hen is de eerste stap, de moeijelykste, nu gedaen. Zy zyn allen zeker van te gelukken, indien zy voortgaen met sterken wil. Dat zy die dat zelfde geluk nog niet gehad hebben, wel verre van ontmoedigd te zyn, integendeel in den zegepraal van hunne kollega's nieuwe krachten, nieuwe opbeuring vinden. Bestuerders, en leeraren, en leerlingen, vereenigen wy ons in de volbrenging der groote en edele zending, waertoe wy zyn geroepen. Ons vroeger welslagen verzekert ons het toekomend geluk; maer 't is slechts op voorwaerde van geen enkelen dag te falen, noch in moed in de worsteling, noch in leerzaemheid in de studie, noch in iever en in het bestuer.

Ik weet dat wy op u kunnen hopen, Mynheeren, gy kunt ook, weest er zeker van, op ons rekenen.'

Na deze rede, die zeer werd toegejuicht, gaf M.G. KEMPENEÊRS, bestuerder der Akademie, lezing van het verslag der werkzaemheden en den toestand der koninklyke Akademie gedurende den afgeloopen jaergang. M. ROMBOUTS, greffier, deed vervolgens de namen kennen der heeren pryswinnaers, die, by afwisseling van muziek, beurtelings onder de toejuichingen van de aenwezigen, bekroond werden.

In de *schilder- en teekenkunde*, hooger onderwys, prys van uitmuntendheid: E.-J. BOKS, van Beekbergen. - Middelbaer onderwys, prys van uitmuntendheid: J. DINGEMANS, van Bergen-op-Zoom. - Overgaende afdeeling: H. REDIG, van Antwerpen. - Lager onderwys: L. BLOMME, van Antwerpen.

Landschap- en dierenschildering, middelbaer onderwys: E. SALUSSE, van Rio Janeiro.

Beeldhouwkunst en boetsering, hooger onderwys: K. CARBON, van Gits. - Middelbaer onderwys: P. DÊ LANDSHEER, van Antwerpen; tweede afdeeling: L DUPUIS, van Lixhe; derde afdeeling, *sieraden naer teekening:* F. PIGNET, van Deurne. - *Boetsering*, lager onderwys: J. WILLEMS, van Antwerpen.

Bouwkunst, hooger onderwys: H. WINTERS, van Antwerpen. - Middelbaer onderwys, eerste afdeeling: M. VAN OCKELYEN, van Lier. - 2e afdeeling: F. MOREAU, van Antwerpen. - 3e afdeeling, *steensnede:* E. VAN BRÉE, van Antwerpen. - Lager onderwys: K. ELIG, van Breda.

Scheepsbouwkunde, hooger onderwys: A. BAYÉE, van Antwerpen. - Middelbaer onderwys: F. BOCHEM, van Antwerpen. - Lager onderwys: J. CLAES, van Antwerpen.

Teekenkunde toegepast op de nyverheid, hooger onderwys: Pieter DIERCKXSENS, van Antwerpen. - Middelbaer onderwys, prys van uitmuntendheid: J. VAN NULAND, van Antwerpen.

Sieraden, middelbaer onderwys, decoratieschildering: W. WILLEMS, van Antwerpen. - Lager onderwys: K. INT PANIS, van Antwerpen.

De benoodigde tyd, tot het uitvoeren van een gravuerwerk, laet niet toe regelmatige pryskampen te hebben voor de *koper- en staelsnede.* Hadden tentoongesteld, even als verleden jaer: MM. J. VAN DEN NEST en M. VERMEIREN, van Antwerpen.

Een blaadjen.

Een blaadjen voert de golf der beek
Bij najaarsavond meê,
Het is zoo bont en half verdord,
En vindt zijn graf in zee.

De noordewind wierp het van den boom
Waar 't eens geboren werd;
Zoo rukt de levenszorg ons weg
Van de oorden lief aan 't hert.

Een heimwee knaagt dan in de borst,
Wij reizen dan ook voort,
Alleen gelijk dat arme blad,
Langs menig eenzaam oord.

Alleen en vreemd en zwerversmoê
Gaan wij den tijdstroom af;
Vergetend welke zonnestraal
Ons licht en leven gaf.

C. VERHULST.

Op den zolder.
Episode uit de Overstrooming van Nederland in 1861.

I.

Het was in januarij van het jaar 1861; hoewel het nog midden in den winter was, was de zon reeds verscheidene keeren achtereen met pracht opgerezen om glansvol aan heure baan te schitteren en ze maakte heure stralen reeds dermate voelbaar, dat de sneeuw bijna overal verdwenen was en dat zelfs de beken en rivieren ontdooiden, die ettelike dagen te voren met ijs beladen lagen; het, scheen of de geheele natuur uit hare rust dreigde op te staan om zich te tooijen met de bevalligheden der lieve lente en den strammen grijzaard zijne jeugd te herinneren. Velden en boschjes weêrgalmden reeds van het bekoorlik gezang der bedrogene vogelen, die zich in den aanvang van het gewenschte jaargetijde geloofden en die hunnen gorgel ontsloten, om, door eene verrukkende melodij, aan de bode der herleving hulde te bieden en hunnen dank te betuigen aan den Maker, die zijn meesterstuk, als het ware, eenen verhaasten togt had bevolen; geen wonder derhalve dat er reeds eenige wandelaars te zien waren, die, uit hunnen winterslaap geschoten, dit echt lenteweêrken wilden begroeten.

Op drij kwaart uurs van den Maasstroom, niet verre van het dorp *Leeuweghem*, in Noord-Brabant, stond eene eenzame hoeve, die deed

vermoeden dat zij de eigendom was eens pachters, die wel niet rijk was, maar door zijnen arbeid toch ruimschoots in het onderhoud van zijn huisgezin kon voorzien. Vooraan lag een boomgaard van vijftig stappen in 't vierkant, die door eene digte doornenheg van de baan gescheiden was, en waartoe eene kleine opening, die door middel van een hekke versperd was, ingang gaf. Een regt pad leidde dwars door den tuin tot de deur van het huis, dat een fraai uitzigt opleverde, daar zijne ontelbare roode steentjes zich lief afwisselden op de groene vensterluiken. Een trouwe spits, die aan den dorpel nevens zijn hok aan eene keten lag, kondigde, door zijn blaffen, elken voorbijganger aan.

Binnen het huis was alles zindelik en eener ware Neêrlandsche wooning gelijk; alles wat in eene keuken vereischt wordt, was er tegenwoordig en was zoo goed in orde en met zooveel smaak geschikt, dat men bij den eersten oogslag zich geneigd voelde te dier plaatse zijn leven over te brengen. Wat misschien ook wel het meest daartoe bijdroeg, was de aanblik, dien men van uit de wooning kon waarnemen; langs de kant der deur zag men den boomgaard, terwijl men door eene venster, die in de overzijde der kamer uitgespaard was, zijne oogen kon laten dwalen op de velden en landerijen, die zich achter het huis zoo wijd uitstrekten, tot dat zij in de ruimte door eenen dennenbosch of een huizeken begrenst waren. Langs dien kant ook had men toegang tot een stuk land, dat bij de hoeve behoorde en dat nu in rust verkeerde, in afwachting dat de akkerman het in eenen moestuin kwame herscheppen; het was ook langs die zijde der wooning dat vee en alles wat tot den landbouw noodig is, in stallen of onder luifels naar het lieve jaargetij te wachten stond.

In den vroegen namiddag zaten twee vrouwen in de eenige benedenplaats der woon, en hielden zich onledig met grove kousen te naeijen. De eene was ongeveer vijftig jaren oud, maar droeg nog al de kenteekens van kracht en had den blos der gezondheid op de wangen; zij sloeg van tijd tot tijd eenen teederen, medelijdenden blik op hare treurende dochter, die, hoewel sterk gebouwd, toch verried dat zij in kwijnenden toestand verkeerde, want niet tegenstaende zij heur lijden voor hare moeder poogde te verbergen, ontsnapte heur nu en dan een diepe zucht of zonk haar het hoofd moedeloos op de borst; dan bleef al eens de stopnaald beweegloos in heure hand, en alsdan kon men gemakkelik vermoeden dat zij in gedachten verzonken zat. Reeds geruimen tijd heerschte er eene volledige stilte in de kamer; de oudere vrouw scheen het treuren harer dochter te eerbiedigen; maar toen de naaipriem, dezer laatste buiten haar bewustzijn van tusschen de vingers gleed en zij als uit eenen droom schoot om hem van den grond op te rapen, dan weêrhield de moeder zich niet langer en zeide op half verwijtenden toon:

‘Wel Sieska, hoe kans du[1] toch zoo kinderachtig zijn van geheele dagen zonder spreken door te brengen!’

‘Willem, arme Willem!’ waren de eenige woorden die den benepenen boezem der maagd te gelijker tijd als een diepe zucht ontsnapten.

(1) Eertijds, en wel tot in de XVIIe eeuwe, werden de vormen *du* (dat als in 't Hoogduitsch *doe* luidt) en *dijn* algemeen als voornaamwoorden van den tweeden persoon enkelvoud gebruikt in de gevallen waar de Hoogduitschers nu nog *duzen* en de Franschen *tutoijeren*; later heeft men dit als tegenstrijdig aan de beleefdheid aanzien, en het beginnen aftewenden; zoodanig dat deze woordjes in meer dan de helft van de Nederlanden (Holland en Vlaamschsprekend België) verdwenen zijn; alle Taalkenners betreuren dit verlies en eenige beginnen die vormen weder in hunne schriften te gebruiken; ik ook wil iets bijdragen om dien waren rijkdom onzer rijke tolk, die ook in de aanverwante talen bestaat, weder in gebruik te brengen, en er dien eeuwigen *gij* met zijne buigingsvormen door te vervangen. - Hoe wenschelik ware het dit verloren taaleigen geheel te zien herinvoeren!

‘Maar kind toch,’ hernam de moeder, ‘dijn vader weet immers wel wat hij doet; hij heeft toch wel eenig gelijk van dijne drift te beteugelen voor eenen armen daglooner, welke zonder het medelijden van baas Driesens, die hem als knecht bij zich laat woonen, reeds van gebrek ware omgekomen.’

‘O moeder,’ zuchtte het meisje, ‘spreek toch zoo niet; want Willem, hoewel hij wees is, bezit twee onvermoeibare armen, en daarmeê kan men veel uitrigten; daarbij heeft hij zulke goede, edelmoedige ziele! Hoe moet hem de gebeurtenis van zondag verdriet aandoen! Misschien, neen, ongetwijfeld zal dit beklagensweerdig voorval hem ten grave stooten; en inderdaad, voor hem was het bijna onuitstaanbaar; verbeeld dij eens, moeder, in wat voor eenen toestand hij zich bevond! Hij kwam zoo vrolik en welgemoed van de kermis; onderwege verklaarde hij mij wat hij al zou gedaan hebben indien het geluk zijnen wensch kwame vervullen; en hij hoopte toch zoo zeer! hoe verheugd kwam hij naar hier om met zijne toekomende ouders en echtgenoote te komen kaartspelen! maar ach! welke vreeselike begoocheling! diezelfde man, welken hij zoo zeer beminde en die hem voor zoon moest aannemen, wijst hem de deur en weêrstaat alle smeeken! o moeder denk eens wat pijn dien goeden Willem moet gefolterd hebben als hij van hier vertrok: wat moet hij onderstaan hebben bij elken stap, die hem verder van hier verwijderde, en hoe lang zal de weg hem geschenen hebben, dien hij moest afleggen tot aan zijne wooning! O zie! als ik aan zijn lijden denk, dan worde ik schier zinneloos!’

‘Maar Sieska, kind lief, du moets meer bezadigd zijn en alles zoo slecht niet inzien; du moogs immers nog hoop koesteren; du weets, vader is veranderlik; welligt was hij zondag avond in slechten luim en misschien berouwt hij zich reeds zijner handelwijze; hij hield vroeger nog al van Willem; waarschijnlik komt die genegenheid in 't korte terug; daarbij, dij bemint hij zeer; du moets dat ook ter hulpe roepen en alles doen wat hem kan behagen; en wanneer ik mijne poogingen bij de dijne voeg, dan acht ik voorwaar het tijdstip niet ver meer verwijderd, waarop Willem meer dan ooit in zijne gunst zal staan.’ ‘Er ligt misschien wel eenige waarheid in hetgene du zegs, moeder,’ antwoordde Sieska, ‘maar indien ik bedenk hoe vader tegen dien armen Willem uitvaarde en hoe stellig zijne gezegden waren, dan verlaat mij alle hoop.’

En tranen ontvloden den oogen der maagd, terwijl zuchten en snikken uit haren benepen boezem opwelden.

‘Kind, staak dat weenen en stenen, en hoop! want du zals zien dat ik in mijn vooruitzigt niet zal bedrogen worden; zoodra vader binnenkomt zal ik reeds eenige woorden voor dij ten beste spreken en zij zeker, hij zal redeliker worden.’

‘O moeder, ware dijne hoop al verwezentlikt! hoe zou ik God danken voor zijne goedheid, en die brave Willem ook! - maar om openhertig te wezen, moet ik bekennen dat ik er weinig vertrouwen in heb.’

‘Sieska, wat zijs du toch hardnekkig; ik geloof dat du voor geene hoop meer vatbaar bist; als ik dij zeg dat ik dijne zaak op mij neem, dan moets du toch blind zijn om nog niet te voorzien dat ik in mijne onderneming zal slagen; du weets immers wel dat ik nooit een genomen besluit laat varen, vóor mijn doel bereikt te hebben.’

‘O moeder,’ sprak de maagd tusschen eenen zoeten glimlach, ‘heb dank voor dijne goedheid en dijn medelijden jegens mij; o! hoe

zal Willem dij overladen met liefdebewijzen! hoe zullen wij beiden voor dij bidden!'

'Mijn kind, zwijg nu,' beval de moeder, 'en tracht geheel te bedaren; let voornamelik op dat de sporen dijner tranen verdwijnen; want vader kan alle minuten inkomen, en geloof, indien hij dij in slechte stemming verraste, hij zou ter dege scheef zien.'

De beide vrouwen zetten stilzwijgend hunnen arbeid voort en Sieska scheen al spoedig gerust.

Daar hoorde men op eens een gerucht van kloefen, dat allengs de deur naderde. De moeder maande heure dochter nogmaals tot kalmte aan.

De man, die zich welhaast op den dorpel der wooning vertoonde, kon in ouderdom niet veel van zijne vrouw verschillen en verried levenskracht en sterkte. Bij het binnentreden zegde hij tot de vrouwen, terwijl hy het hoofd buiten de deur stak:

'Ik geloof dat het weêr gaat veranderen; want de lucht overtrekt met dikke zwarte wolken, en een felle wind blaast uit het westen.'

'Wij hebben het reeds lang opgemerkt;' antwoordde de moeder, hoewel zij zich in 't geheel met de luchtsgesteltenis niet hadden bekommerd.

'Het was te denken ook,' hernam de man, 'dat dit schoon weder het niet lang zou uithouden in dezen tijd van 't jaar.'

Nu maakte de moeder zich bereid om van Willem te spreken en ze zat te peinzen hoe zij zou aanvangen, toen eensklaps een overvloedige stortregen uit de wolken neêrplofte, die, door den wind voortgedreven, op de vensterruiten der woon een naar gedruisch maakte.

'Hemelsche geesten! dat is een weêrken!' zei de vrouw, 'ik geloof waarlik dat de wolken zich op de zon willen vreken, omdat deze ons gedurende eenige dagen zoo aangenaam is geweest; voorzeker vergoeden ze wel wat zij haar schuldig waren.'

'Ziet,' onderbrak de man heur, 'ik denk daar aan iets dat wel in staat is van mij van vrees te doen beven. Luistert beide wat ik u te zeggen heb: terwijl ik achter onze konijnen wat te eten gaf, was de eigenaar van de weide, die aan ons land grenst, ze komen bezigtigen met pachter Driessens, die ze wil in huur nemen om er vruchtbaren grond van te maken.'

'Hoe'! viel de maagd, die tot nu nog niets gezegd had, hem in de rede, 'gaat baas Driesens die weide pachten, wie zou dat gedacht hebben!'

Zij meende voort te spreken, en ging welligt op Willem vallen, die nu waarschijnlik als daglooner op dit land zou komen werken, toen een verwijtende blik harer moeder heur tot zwijgen bracht en de vader half verwijtend zegde:

'Het is nu geen tijd om daar verder over te handelen, en daarbij, ik wil niet onderbroken zijn.'

'Welnu, vader, spreek, ik zal zwijgen; zei de maagd gedwee.

Zigtbaar was het dat zij naar 's mans rede in 't geheel niet meer luisterde, welke aldus werd voortgezet:

'Nu, Mijnheer Claas, zoo heet, gelijk gij weet, de eigenaar dier weide, was tot mij genaderd, en mij minzaam op den schouder kloppend, vroeg hij hoe wij het stelden; ik antwoordde dat wij niet te klagen hadden, en verzocht hem de goedheid te hebben hier wat te komen rusten; hij zei dat hij in zulk hemelsch weêr liever wat in de opene lucht koutte, en zoo spraken wij van het een en 't ander, tot dat hij vertelde dat hij gisteren avond in een dagblad gelezen had, dat langs de kanten van..... ik heb nu den naam vergeten, maar dat doet er niet aan, genoeg, dat het maar acht uren van hier is; nu, hij had gelezen, dat het schoon weder zich ginder verwisseld heeft tegen eenen storm, en dat de ijsschotsen, die in de Maas drijven, de dijken hebben doorbroken, zoodat het water 't land is ingestroomd en zelfs huizen heeft omverregeworpen; zoodanig dat verscheidene menschen het met hun leven bekocht bebben; gelukkig, zegde hij, dat de storm alras bedaarde, of anders ware het er

nog veel erger afgeloopen; en ten slotte drukte hij de vrees uit dat het, bij verandering van 't weder, hier ook wel zoo zou kunnen vergaan. Hopen wij echter dat God dit verhoeden zal!'

De moeder had op deze verklaring met klimmenden angst geluisterd, en nu dacht zij zelfs niet meer aan de belofte die zij harer dochter gedaan had; wat de maagd betreft, zij was te zeer in gedachten verdiept om te weten wat heur vader had verteld. Deze bemerkte dit en viel er tegen uit: 'Maar wat heeft Sieska toch in den zin, ze zit daar als of zij sliep!'

Bij het hooren heurs naams en dier verwijtingen, hief de dochter het hoofd op en zag half verstoord op hare moeder, als wilde zij zeggen: 'die hebs dijn woord geschonden.' Deze begreep heur en legde nu aan vader de oorzaak van Sieska's kwijnen onder de oogen en bad daarbij om toegevenheid voor zijn kind. Doch de man verloor weldra geduld en sprak op ernstigen toon:

'Willem, altijd Willem! ziet, ge moogt zeker zijn, zoo die naam van daag nog in mijne ooren klinkt, zal dat gekke spel uitgespeeld zijn.'

Deze woorden, op onverbiddelijken toon uitgesproken, maakten diepen indruk op de beide vrouwen, die zigtbaer het besluit namen voor alsnu van alle onderhandeling daarover af te zien. Zij zetteden hun werk in stilte voort, terwijl de man zich in den haard ging plaatsen om eene pijp te smooren.

Ondertusschen was de wind nog veel heviger geworden, en het water viel in zoo groote menigte, als waren al de sluizen des hemels opengezet.

Nu veroorzaakte de storm in de boomen een vervaarlik geloei, en de overvloedige regen werd met zoo geweldig eene kracht tegen het huis gezweept, dat men vreesde de vensters welhaast aan stukken te zien vliegen.

Eensklaps deed een hevige klop op de voordeur man en beide vrouwen te gelijk van plotselinge aandoening opspringen, terwijl een angstkreet den boezem der droomende maagd ontschoot; na elkander eene korte poos ondervragend bestaard te hebben als om te zien of niemand hunner kon raden wat den bezoeker door zulk ijselik weder mogt jagen, ging de vader opendoen; een man, van ongeduld bevend, die sijpelde van den regen, verklaarde in korte, afgebrokene woorden, dat de ijsschotsten tegen de dijken met zulke kracht aanklotsten, dat er haast eene bres zou in zijn zoo dit niet verhinderd wierde; en dus moest de pachter naar de Maas om te trachten het water in zijn bed te houden. Onnoodig te zeggen dat dit berigt de beide vrouwen deed beven; de pachter greep haastig zijne spâ en liep er meê naar de dijken, terwijl de bode verder vloog om elders het gevaar te gaan bekend maken en andere mannen op te zoeken.

Toen de vrouwen zich alleen bevonden, steeg hun angst ten top; voelbaar sloeg hun het hart in den benepen boezem; lastiger werd hun de ademhaling, en tranen van vertwijfeling en wanhoop ontsprongen hunnen oogen.

Groot moest de liefde van Sieska voor haren minnaar toch zijn, want ze vergat alras het gevaar waarin zij zelve, en hare lieve moeder, en heuren geachten vader verkeerden, om alleen te denken aan zijn twijfelachtig lot; honderd schrikkelike gedachten woelden in haar hoofd, tot dat zij de noodzakelikheid voelde heurer moeder de vrees, die haar folterde, mede te deelen. Deze troostte heur zooveel het mogelik was met te zeggen dat Willem zich ongetwijfeld even als vader bij den Maasstroom bevond; maar, hoewel dit allerwaarschijnlikst was, toch kon het de achterdocht der vurige minnares niet wegnemen noch hare pijn heelen.

Lang zaten de twee vrouwen sprakeloos en aan hunne wanhoop den lossen teugel te vieren, toen de moeder eenigzins bedaarde en besloot aan vader wat gezoden thee te dragen. Toen Sieska zich gansch alleen zag, dan kende hare droefheid geene palen meer; en zij bleef, eerst in smartelike overweging en vervolgens in zelfvergetelheid, met het hoofd in de handen bij de tafel zitten.

II.

De duisternis viel in en nog immer zat de arme Sieska in droomerij verslonden; nog was hare moeder of heur vader niet teruggekeerd. Wat zij leed, ware onmogelijk te beschrijven; duizende om ter akeligste gedachten vlogen haar door het hoofd. Nu beeldde zij zich in dat heur Willem, aan de onbermhertige baren ten prooi gegeven, tegen de nijdige dood zijne verzwakte krachten verspilde; dan waande zij heur moeder, door den stroom verrast, den laatsten groet aan het leven te hooren roepen; daerna zag zij haren vader zich vruchteloos aan eenen omgeworpen boom vastklampen, om er al spoedig meê in eenen draaikolk weg te zinken en alzoo om te komen; dan weder hoorde zij de balken van het huis kraken of geheel het gebouw instorten; waarin zij al heure nabestaanden geloofde; zij zag dan heuren lieven Willem en hare beminde ouders te vergeefs de armen opsteken om hulp te erlangen; en eindelijk eindigden heure smartende verbeeldingsdroomen in het zigt van haar eigen lichaam dat meêdoogenloos door de woeste baren werd meêgerukt.

Nog lag zij daar bewusteloos op de tafel, toen een klop op de deur haar verrast deed regtspringen; zij erkende welhaast heure moeder, die, bevend van ontsteltenis, binnen kwam, als eene zinnelooze rond het huis liep en door onaaneenhangende woorden liet raden dat de dijken onmogelik konden behouden worden en men op de kamer moest gaan wilde men zich eener gewisse dood niet overleveren. Op de bovenplaats vlugten, eene venster openwerpen en met strakke blikken de baan opkijken, langs waar een vader of echtgenoot komen moest, was het werk van eenen oogenblik.

Reeds omhulde eene diepe donkerheid het aardrijk, die hun ter nauwer nood toeliet vijftig stappen verre te zien, en nog waren al hunne poogingen om het beminde voorwerp te ontdekken, vruchteloos gebleven; nogtans zij trotseerden en duisternis, en stormwind, en koude, en regen, die allen, als het ware, door hunne hardnekkigheid naar de alleenheerschappij dongen.

Sieska snikte en steende overluid; de moeder was meer bezadigd en wilde den moed harer dochter heropwekken door haar te doen begrijpen, dat, hoe langer vader zich liet wachten, hoe langer het water in bedwang bleef, en ze wilde heur eindelik doen gelooven, dat de storm misschien nog geene overstrooming zou veroorzaken, hoewel zij zelve van de mogelikheid hiervan wanhoopte, doch voor alsnu vond noch moed noch troost ingang tot der maagden gemoed; zij hield zich te zeer met het twijfelachtig lot heurs minnaars en van al wie haar dierbaar was, bezig.

Eensklaps ontschoot haar een kreet van blijdschap; zij had heuren vader op den voorhof gezien! ze vloog de trappen af en hing nu aan den hals des geachten mans; deze wilde zijne dochter van zich afweeren, maar als hij de vruchteloosheid van zijn poogen zag, dan trappelde hij van ongeduld ten gronde, terwijl hij als uitzinnig riep:

'O Sieska! kind lief, laat los om Gods wille, het water komt af, vlugt naar boven!'

En tusschen deze afgebrokene woorden stiet hij zijne dochter van zich en wilde ze met geweld verwijderen.

Intusschen was de moeder den trap afgedaald en leidde nu de bewustelooze Sieska weder naar de kamer, terwijl de vader de deur uitliep zonder eenige verklaring te geven.

Wanneer de maagd van hare bezwijming was teruggekomen, begaven de beide vrouwen zich nogmaals aan de venster, en zagen beurtelings hun vee en bijna al hunne andere dieren van achter het huis verschijnen, welke door den man zoo snel mogelik voortgejaagd werden en op den grooten weg, vóor den boomgaard, op de vlugt werden gedreven; waarna de vader van Sieska in min dan eenige minuten zijne vrouw en dochter kwam vervoegen.

Nauweliks was hij boven of een rollend gezucht deed zich vernemen en kwam als een vreeselik orkaan naar de hoeve afgezakt; op eenen oogenblik lag de haag en alles wat geenen kloeken weêrstand kon bieden, ten gronde gerukt, en eene ontzettende massa water kwam met een zoo groot geweld tegen de wooning aanklotsen, dat men alras inzag dat zij het niet zeer lang zou uithouden. Dan steeg de verveerdheid der vrouwen en des mans zelfs ten top.

Ondertusschen was het water in de benedenplaats gedrongen en nu klom het steeds hooger en hooger; men voorzag dat het weldra tot aen de kamer zou rijzen, en in dat vreede vooruitzigt begaf men zich met al het kostbare hetwelk zich in dat vertrek bevond; naar den zolder; de man wierp haastig eene dakvenster open, en gissende dat men in dergelijke omstandlgheden de menschen zonder hulp niet laat, maar toch booten en ladders worden uitgezonden, begon hij zoo hard hij kon om bijstand te roepen, maar zijne stem verloor zich in het oorverdoovend gehuil der woedende baren. Hij meende nu toch het middel te hebben gevonden om gezien te worden, bijaldien er redders in den omtrek waren: hij liep haastig den trap af, en op de kamer gekomen, waar het water reeds eenige duimen hoog stond, nam hij spoedig eenen grooten lanteeren, ontstak er licht in en vloog ermede naar den zolder, waar hij hem aan eenen dikken stok bevestigde en ter dakvenster uitstak, waarna hij met doeken en al wat onder zijn bereik viel, zooveel mogelik begon te zwaaijen en te woelen; doch wat krachten hij ook inspande om bemerkt te worden: zijne poogingen bleven vruchteloos; hij werd alleen geantwoord door het ijselik gedruisch des waters, gepaard met het krachtig gehuil des stormwinds en het ter neêrploffen van ontwortelde boomen, terwijl de zwarte duisternis het licht hinderde van tot op twintig stappen afstand eenen zwakken schijn te zenden.

Gevaarliker dan ooit was nu hun toestand geworden; want nu joeg de vloed balken en alles wat hij meêsleepte, als stormrammen tegen de muren der woon en zigtbaar was het dat deze eerlang onder het geweld van het alverdelgend gevaarte zou bezwijken.

Verbeeld dij de wanhoop die er in het huisgezin nu heerschte; de vader stond radeloos zich de haren uit het hoofd te trekken; Sieska was als zinneloos: met bitteren spotlach aanzag zij het orkaan; een enkel gedacht vond nog ingang tot haar gemoed; het was dat aan heuren beminden Willem.

Nu had het gevaar en de nood de uiterste palen bereikt; allerlei voorwerpen dreven reeds in den stroom: planten, allerhande huisraad, beelden van heiligen, zelfs doodkisten, ten grave uitgespoeld, ja, menschenlijken en rompen van versmoorde koeijen en peerden werden beurtelings tegen den muur des huizes gezweept, om er aan stukken te vliegen of weder door den vloed verder gesleurd te worden. Het scheen dat onze drij ongelukkigen eener gewisse dood toegezegd waren; niemand hunner durfde nog aan ontkoming denken. De moeder was het bedaarst en maande heuren echtgenoot en hare dochter aan om zich bereid te maken tot de opvaart naar het betere vaderland; zij zonk geknield ten gronde, en als heur voorbeeld door de aanwezigen gevolgd was, zond zij een vurig gebed, welligt haar jongste, tot Hem, die het lot der menschen in handen heeft. Wat smeekte zij zoo vurig? Was het heur leven? Neen; ze zou wel gewenscht hebben dat hare dochter, noch heur man, noch zij zelve, de aarde zoo vroeg niet moesten verlaten, maar dat durfde zij van God niet vragen; want dit kon maar door een wonder geschieden.

Maar wat zij van haren Schepper afsmeekte, was bermhertigheid in het beoordeelen hunner misslagen, was de gunst om voor alle eeuwigheid zijn Aangezigt te mogen aanschouwen in gezelschap harer broeders en zusters, die het zelfde lot als zy ondergingen.

Nog zaten ze daar geknield en met gebogen hoofde den Almagtige aan te spreken, en reeds was meer gerustheid in hunnen boezem gezonken, als hadde het gebed hun lijden verzacht, toen Sieska met eenen gil regtsprong en naar de venster vloog; zij had de stem heurs minnaars gehoord! en inderdaad een vlot, uit eenige balken samengesteld, was op korten afstand tot de woon genaderd; een enkele man bevond er zich op en gelukte er in door ongehoorde poogingen zijn ruw vaartuig te rigten en het tot tegen het huis te brengen. De vader sprong den eerste uit de venster op het vlot, en stak reeds de armen uit om er zijne dochter op te helpen, toen eene nijdige, onweêrstaanbare golf het vaartuig wegrukte en uit het zigt der rampzalige vrouwen vervoerde.

Wonderlik was Sieska's gemoedsverandering: zij, die altijd treurig en het meest ontroostbaer was geweest, viel nu geknield ten gronde en riep opgeruimd en vol geestdrift uit:

‘O God, lang genoeg heb ik geleefd, neem uwe dienaresse nu maar spoedig uit dit tranendal; ze zal, Dij zegenend, vaarwel zeggen aan het aardsche, nu zij haren Willem behouden weet!’

En na dit gebed geëindigd te hebben, wendde zij alles aan om hare moeder in heur geluk te doen deelen; dit was echter overbodig; want deze was reeds genoeg getroost door de gerustheid harer dochter, en beveelde hare ziele aan heuren Schepper, die ze welhaast terug bekomen zou.

Maar de Heer had anders over het lot zijner dienaressen geschikt; want ter nauwernood hadden zij zich opgeregt, of twee heilkreten bonsden in hunne ooren; ze waren als uitzinnig van blijdschap toen zij het vlot voor de tweede maal zagen naderen onder de forsche krachtsinspanningen der beide stuurlieden; het kwam spoedig tot tegen den muur des huizes, om er niet meer van weg te drijven dan met twee vrouwen en eenige kostelike voorwerpen aan boord!

Slot.

De laatste zomerdag van den jare 1862 liep ten einde, de avond was heerlik; statig ging de zonne onder, en de leeuwerikken en mindere zangers riepen haar eenen

vroliken afscheidskreet achterna en deden de bode des dags hierdoor verstaan dat zij reeds snakten naar den stond, dat zij heur weder zouden zien oprijzen; nu maakte Filomeel, de god der zangers, die 's nachts de boschjes van zoet genot doet trillen, zich bereid om den haastigen reiziger of natuurliefhebber, die zijne rust aan een statig schouwspel had opgeofferd, gul te onthalen, en te verrukken door het zoetste snarenspel, dat 's menschen oor kan treffen.

Op drij kwaart uurs van den Maasstroom, niet verre van het bijna gansch herbouwde dorp Leeuweghem in Noord-Brabant, staat eene eenzame hoeve. Vooraan den weg verheft zich lachend een nieuw opgemaakt huis, dat er tamelik groot uitziet; wanneer men den uitgestrekten moestuin, die eenen rijken opbrengst ten toon spreidt, met zijne stallen en houten kotten daarbij begrijpt, dan komt men aanstonds op de gedachte, dat die hoeve eenen welstellenden pachter toebehoort.

Binnen het huis is alles zindelik en eener ware Neêrlandsche wooning gelijk, en bij het intreden voelt men zich uitgenoodigd om daar wat te verblijven, zoo lacht alles ons aan.

In de benedenplaats bevinden zich vier of vijf persoonen, die aan eene regthoekige tafel zitten, en waarvan er drij zich onledig houden met het kuischen of gereed maken van verschillende groensels; het is een bejaarde man met eene vrouw, die bijna denzelfden ouderdom moeten bereikt hebben; daarnevens een schoone man van vijf en twintig jaar, welke nu en dan eenen teederen blik, waar de vaderliefde uit straalt. op zijne jonge echtgenoote werpt, die met moederlike bezorgdheid een wicht zoogt. Wat zien al deze lieden er opgeruimd en te vreden uit! eene onderlinge liefde hecht ze ongetwijfeld aan elkander, en maakt hen zoo gelukkig als het den menschen toegelaten is hier op aarde te zjjn; het lieve kindeken heeft hier ook veel toe bijgebracht; het heeft den band nog enger doen worden tusschen zijne deugdzame ouders, en maakt geheel den hoogmoed uit zijner moeder Sieska en van zijnen vader Willem.

Gent, September 1862.

C. EDMOND AALBRECHT.

Morgen en avond.
In de lente.

I.

Drie malen heeft de haan gekraaid;
De zon, die daagt, voorspelt
Een' schoone dag; de leeuwrik stygt;
De landman trekt te veld.

De horen van den wachter schalt
Door 't dorp, de koemeid laat
Het logge vee de stallen uit,
Dat naar de weiden gaat.

In d'ouden toren van de kerk
Daar roept de kleine klok;
De grysaard strompelt naast den knaep
Er heen met zijnen stok.

De zon komt hooger; alles leeft.
Hoe schoon! wat gloed en pracht!
Ach, arme ziel, verbroken ziel,
In u toch blijft het nacht!

II.

De meid wascht in de breede gracht,
De rapen voor het vee;
De knecht keert huiswaarts van het veld
En zingt op zijne slêe.

Zoel is het windjen, blauw de lucht,
En veld en woud zoo zoet!
De zon zinkt langs den boschkant in
Een' stroom van purpergloed.

De schoolknaap jaagt de vlinders op
Die sluimren in het groen;
De grijze boer gaat langs zijn veld
Een wandelingske doen.

Het avondsterkijn glimt; en hoor
Weêr klept het klokje zacht,
En alles in de schepping, en
In 't hert zingt - ‘goeden nacht!’ -

VERHULST.

Kronyk.

ANTWERPEN. - M.A. Snieders J^{r}. heeft een nieuw werk onder de pers: *het Jan-Klaassen-spel met levende beelden uit onzen tijd.* Het is, zoo als de uitgevers zeggen, eene pooging in eene nieuwe letterkundige baen, waerin zy hopen dat de schryver dezelfde byval zal genieten, die hem vroeger, by de uitgaef van andere werken, ten deel viel. Het werk zal een boekdeel van ruim 200 bladzyden uitmaken en afgeleverd worden ten pryze van 2 francs.

BRUSSEL. - Op 3 mei is in de kleine gothische zael van het stadhuis, de 29^{e} tentoonstelling geopend van het Instituet van schoone kunsten. Er zijn 61 schilderyen. De tentoonstellers zyn: MM. P. Demunter, P. Van Hobberghem, J. Huygens, H. Robbe, Ch. Wauters, Horgnies, François, G. Goemans, De Loose, M^{w} Vervloet (van Mechelen), V. Vervloet (idem), Seghers, P. Kiesling, te Hierschberg (Silesië), Simoneau, H. Lallemand, Daiwailles, Ed. Nerenburger, L.C. en L.P. Verwée, L. Robbe, Henriette Ronner, P. Méganck, Chorette-Duval, Lambricks, F. Voordecker, Aug. De Keyser, J. Coene, M^{w} Wauwermans, geboren Voordecker, H. Coene, M^{jw} Meyer, Kuhnen, Daems, Van Schendel, J. Starck, De Baerdemaeker (te Gent), J. De Keghel (id.), Vandevin, De Coster, Bodeman, Marie Tenkate, V. Janssens-Knarren, Lauters, Leu, Herzog, G. Gabriel, Palizzi, Krolikowski en de gebroeders Ghémar.

ST-NICOLAES. - M. Karel De Waele kondigt eenen bundel liederen en gedichten aen, onder den titel: *Mijn eerste stap.* Het werkje, op schoon papier gedrukt, zal een

boekdeel uitmaken van ongeveer 80 bladzyden, formaat in-8°, en in de maend julij aenstaende den heeren inschryvers vrachtvry afgeleverd worden, tegen betaling van 1 franc 25 centimen per boekdeel. Men teekent in by den schryver te Sinay of by M. August Dieudonné, boekdrukker-uitgever te St-Nicolaes.

Buitenland.

'S HERTOGENBOSCH. - Wy hebben reeds herhaelde malen gesproken over een belangryk werk, dat aldaer door M. Van Zuylen, archivist dezer stad, wordt uitgegeven en dat voor België - als hebbende dat deel van Nederland vroeger aen het aloude hertogdom Braband toegehoord, - van groot belang is. Het eerste deel van het boek is nu volledig en loopt van 1399-1568.

Dat de daerin aengehaelde gebeurtenissen hoogst merkweerdig voor ons zyn, blykt op byna iedere bladzyde. Het werk is in chronologische orde opgemaekt en bevat in 't kort de aenteekening der voornaemste gebeurtenissen.

M. Gachard, heeft aen den kundigen geschied-onderzoeker, zyne hooge tevredenheid te kennen gegeven over een werk, dat des te moeijelyker was daer M. Van Zuylen geen voorbeeld volgen kon, aengezien er in België noch Nederland geen soortgelyk werk bestond.

Wy ontleenen het volgende aen eene nederlandsche kritiek:

‘Stadsarchivaris, de heer R.A. Van Zuylen, de onvermoeide geschiedvorscher, aen wien men dit wetenschappelyk werk te danken heeft, wiens talenten en onvermoeiden yver voor de wetenschappen in het algemeen, en wat oudheidkunde in het byzonder betreft, zoo wel in dit als in naburige ryken, sedert jaren overbekend zyn, waerborgen den hoogst gewigtigen inhoud van het besproken werk.

Het gewigt dat 's Hertogenbosch, die aloude hertogstad, eertyds op staetkundig gebied in de regering van het hertogdom Brabant bezat, komt er byzonder in uit. Men leert er een aental regerende vorsten en andere aenzienlyke persoonen uit kennen, welke de stad 's Hertogenbosch van tyd tot tyd bezochten, de tydstippen der huldigingen van de hertogen en hertoginnen van Brabant aldaer, de diensten door vele vorsten aen deze stad en hare meijery bewezen, benevens vele wetenswaerdige byzonderheden over kunsten, wetenschappen, privilegiën, regten, lyfstraffelyke regtspleging, aloude gebruiken, enz.

Met een en ander werd van lieverlede eene uitgebreide officiële kronijk gevormd, eene geleidelijke mededeeling van ware gebeurtenissen uit officiële bronnen geput, welke door de rentmeesters der stad op eene eenvoudige wyze waren te boek gesteld en dus het kenmerk van waarheid droegen.

Het zal voor den man van kennis niet behoeven ontwikkeld te worden welke groote moeijelijkheden aan de uitvoering van zulk een werk verbonden waren. Immers, niemand heeft tot nog toe, noch in Nederland, noch in België de hand aen een zoodanig werk gelegd. Steller had mitsdien geen voorbeeld of leiding, en was dus geheel aan eigen ondervinding, aan eigen oordeel overgelaten.’

Het werk van M. Van Zuylen heeft de aendacht ten onzent opgewekt; er wordt reeds ernstig aen gewerkt om het gegeven voorbeeld te volgen en van wege het staetsbestuer de gemeentelyke administratiën aen te zetten, even als de stad 's Hertogenbosch, dergelyke inventarissen uit te geven. Het is aen M. Van Zuylen dat de eer toekomt van in dien zin den weg geopend te hebben.

Het ware te hopen dat er voor alle archieven een zoo bekwaem man gevonden werd als M. Van Zuylen, wiens werk wy in de aendacht van alle geschiedkundigen aenbevelen.

Regaldis ballingsklagt.

Och! sinds den smartelijken stond,
Dat ik mijn land vaarwel moest klagen,
Dat ik alleen, op vreemden grond,
Het schaamlijk bedelbrood moet vragen:
Schijnt 't leven mij een wreede straf,
En 't aarderijk een somber graf!
Eilaas! alleen de vuurge liefde
Voor mijn aanbeden Vaderland,
Is 't misdrijf, dat hen bloedig griefde,
En mij verwees tot ramp en schand!

Ik streed; ondanks het wreedst gevaar,
Zag ik mijn heldenmoed niet kroonen;
Ik greep naar gloriekransen, maar,
Met smart, met banning dorst men loonen.
Ik zocht des levens bloemenpad,
En 't waren doornen, waar ik trad;
Ik wou mijn hert den vrede geven,
Mij worstlen uit de slavernij:
Eilaas! van in dit droeve leven,
Ontsloot een ware hel voor mij!

Thans heeft voor mij de hemelsfeer
Geen kleurengloed noch tintelspranken;
Het aardrijk baart geen bloemen meer,
En 't woud is zonder tooverklanken.
De taal die mij de vreemde spreekt,
Is spotternij die 't hart mij breekt.

Eilaas! alleen de vuurge liefde
Voor mijn aanbeden Vaderland,
Is 't misdrijf dat hen bloedig griefde,
En mij verwees tot ramp en schand!

O duurbeminde Vaderland!
Vergeefs zoek ik, in vreemde streken,
Den hemel die u overspant:
Uit wolk en zee, uit meer en beken,
Uit elke dal, uit elke baan,
Grijnst mij een vreeslijk vijand aan.
Alleen het rijk der englenscharen,
Bestraald door Godes glorieglans,
Kan u, in schoonheid evenaren,
O hemel mijnes Vaderlands!

Ik dwaal, met bleek-geweend gelaat,
Verlaten, bevend langs de velden;
De smart, die mijne ziel doorstaat,
Mag ik, rampzalige, alleen vermelden
Aan 't windje dat de golven wiegt,
En zuchtend door mijn lompen vliegt.
Soms mag ik nog wat troost genieten,
Die balsemd door mijne aadren stroomt;
Soms voel ik heil me in 't herte vlieten,
Wen mij die droom te binnen koomt: -

Het golfje lag in sluim gesust,
Het zoeltje was de bloem aan 't streelen;
Alleen weêrgallemde in de rust,
Het teeder lied der Filomelen.
De sterren, met hun vonkelgloed,
Verlokten me in een toovervloed
Van hemelzoete liefdebeelden;
Een glinstrend serafijnenheer,
Wiens gouden harpen hijmnen kweelden,
Bracht me op den vaderbodem weêr.

Mijn vrienden schaarden zich rond mij,
En zagen me in den echtband strenglen;
Het orgel stemde een melodij,
Zoo zoet als 't koorgebrom der englen,
Verrukt, verhemeld was mijn ziel,
Door 't heil dat op haar nederviel:
O zij, de liefdebron mijns harten,
Het leven dat mijn ziel besluit,
Voor wie ik nood en dood wil tarten -
Adela werd mijn trouwe bruid!...

Terwijl het trotsche tempeldak
Weêrschalde van de vreugdezangen,
En alles nog van liefde sprak,
Verrees mijn Vaderland, omhangen
Met 't kleed der heerlijkheid, weêr vrij,
Uit 't graf van druk en slavernij.
Zijn schrijnend wee was schier vergeten,
En, met een fieren heldenlach,
Beschouwde het de slavenketen,
Die vóór zijn voet verbrijzeld lag.

Och God! wat is de Liefde schoon!

Hoe zoet, hoe heerlijk is heur blaken,
Wanneer zij zetelt, op haar troon,
In herten die de vrijheid smaken!
Geliefde Adela, meerder waard
Dan al 't geschapen dezer aard!
Adela, och! wat is mij 't leven
Heilzalig door den liefdebrand!...
Eens zullen wij, met de englen zweven,
In 't eeuwig-juublend Vaderland!

'Ik min, ik min u!...' Och herhaal
Nog eenmaal aan uw jeugdig zanger,
De tooverzoete hemeltaal -
'Ik min, ik min u!...' Toef niet langer,
Spreek! - O die taal, dit enkel woord,
Veel zoeter dan het harpakkoord,
Het reinste, 't edelst dat hiervoren,
Uit Godes schoot geboren werd,
Doet weêr de levensgenster gloren,
In mijn verscheurd en droevig hert.

'Ik min, ik min u!...' Yslijk lot!
'k Ontwaakte somber, zuchtend gruwend!
Natuur aanriep 't vernielingsrot;
De donderwolken, woede spuwend,
Bezweepten de aard met vuur en vlam;
De orkanen stormden vreeslijk gram;
De zee ontsloot heur zwartste kolken,
En smeet, al huilend, 't pekelsop,
Als Alpenbergen naar de wolken,
En tegen d'afgematten oever op.

Ik greep mijn harp, met trillend hand,
En vroeg heur snaren eenge klanken,
Terwijl mijn hert, door angst vermand,
Zijn jammer op de baar deed janken.
Eilaas! het wrange tranennat,
Dat bekelings mij 't oog ontspat,
Was op mijn harpe neêrgevloten;
Heur snaren hingen treurig neêr,
De veerkracht was heur gansch ontschoten:
Mijn harpe had geene toonen meer!

Thans mis ik haar, die harp zoo trouw,
Den eengen troost die me aan bleef kleven,
Te midden eener zee van smart en rouw!
Niets, niets is mij op aard gebleven,
Dan deze woorden, met het stift
Der smart in mijne ziel gegrift: -
'Gij zult uw Vaderland betreden,
Gij zult Adela wederzien,
Wanneer ge uw strijd hebt doorgestreden,
En God u 't hemelrijk zal biên.'

JOZEF VAN DE VIJVER.

Antwerpen, *Februarij 1863.*

De nagel en het tien guldenstuk.

Non ignara mali, *miseris succurrere disco.*
(Met het ongeluk bekend, heb ik geleerd de ellendigen bij-testaan.)
VIRGILIUS. ENEÏDE. BOEK 1. v. 630.

Op eenen prachtigen lentenavond keerde Jan Simons, een wakkere smedersgast, des zaturdags naar Hoboken terug; opgeruimd van geest en borst en den welverdienden loon der week in den zak. De weg dien hy afteleggen had, was redelijk lang; maar echt aangenaam en levendig. De boomen met hun nog kort en ligtgroen loover, hier en daar verguld of verzilverd; de landijen met hunne donzige tapijten, van frisch en pas opgeschoten graan en vlas; de beken die nevens de baan murmelden, met hunne klare golfjes, waarin de naast bij geplante olmen en linden zich spiegelden, gaven aan alles wat het oog ontwaarde, een toeisel van opkomende weelde en sierlijkheid, die het gemoed verheugden. Met genoegen rustte het oog dan ook op die rijke akkers en weiden, waarop groote en schoone koeijen smakelijk graasden of wel nedergeleid, met welzijn de zoete geur der geele sloertjes inademden.

Onze smid het gereedschap op den schouder, het pijpje in den mond, stapte met vlugge schreden voort, terwijl hij behagen had in de ligte tabakwolkjes rond zich te laten krinkelen en den geurigen rook met den blauwen nevel, die van land en wei opsteeg, te zien versmelten.

Bij elke zijner bewegingen hoorde men in zijnen broekzak, een zacht getintel, veroorzaakt door een schitterend Tien Guldenstuk en eenen Nagel, die zich van stond tot stond in dit nauwe verblijf ontmoetende, beurtelings nog al duchtige schokken gaven.

De nagel die het minst verdraagzaam was, kon niet langer de herhaalde aanvallen zijns reisgenoots uitstaan, en hij riep denzelven bitsig toe van optehouden.

‘Uwe woorden zijn wel bitter antwoordde het Geldstukje en ik verdien ze in het geheel niet. Verre van u moedwillig te doen lijden, zou ik liever gerust in mijn hoekje blijven, want voorzeker, ik sta zooveel uit als gij van de slagen die wij ons onwillekeurig toebrengen.’

Het kwaad gemoed des ouden nagels, verzachtte bij het hooren dezer bedaarde woorden, hij liet een diepen zucht en sprak met smart:

‘Wat ben ik toch te beklagen, oud en gebrekkig gelijk ik ben, nutteloos voor anderen en mij zelven tot last!’

De geelblinkende gezel des ouden spijkers bezag hem thans met veel ingenomenheid: ‘Uwe smartelijke woorden treffen mij, zeide het stukje, en ik beklaag u van tot zulken ellendigen staet gekomen te zijn; gewis hebt gij betere dagen gekend en misschien zoudt gij hunne hartgrievende herrinneringen lenigen, met ze in mijn hart uittestorten: ik heb dikwijls hooren zeggen dat het lijden minder grieft, wanneer men het aan een vriend vertrouwen kan; spreek dan en vertel mij uwe lotgevallen eens.’

‘Gij schijnt mij reeds genegen en uw inborst is goed, antwoordde de nagel, welnu zoo mijn eenvoudig verhaal u van eenig belang moge zijn, wil ik gewillig uwe vraag toestaan en u mijne lotgevallen zeggen, alhoewel ik overtuigd ben dat mijn hart er dikwijls zal bij bloeden.

En hij begon zijn verhaal in dezer voege:

‘Het is reeds eenige jaren geleden, dat ik te Bergen in Henegauwen, in eene groote nagelmakerij geboren werd. Ik was regt en netjes geslepen. Mijn schoon rond hoofd en mijn fijne punt, gaven een aangenaam en deftig voorkomen aan

geheel mijn wezentje. Ik bevond mij gelukkig in dit groot fabriek, waar ik het daglicht, ten midden mijns gelijken kreeg. Maar ik verbleef er niet lang; eene aanzienlijke opzending moest naar Antwerpen gedaan worden, ik maakte er deel van en welhaast werd ik in de schuiven nedergeschut van eenen ijzerwinkel die het *Tafeltjerond* heette, in gezelschap eener menigte nagels, allen van denzelfden aard en vorm als ik. Ik verbleef eenen ruimen tijd bij mijnen nieuwen bezitter, dikwijls door de kalanten in hand genomen en rond gekeerd, maar telkens ook van kant gewezen, omdat ik voor de eene te lang, voor de andere te kort, te dik of te smal was.

'Ik zag wel dat er voor mij, geene bediening te Antwerpen te wachten stond, en op zekeren dag werd ik op nieuw ingepakt en met honderden mijner vrienden naar eenen smid te Hoboken gestuurd. Deze had eenen gast die op een landgoed der nabijheid geroepen zijnde, mij in zijne tesch stak en mij mede nam. Ik juichte die verplaatsing toe, omdat zij mij eene beziging voorspeelde, en ik stak mijn hoofd omhoog, iedermaal dat mijn baas in den zak tastte om eenen nagel te vatten; doch hij bragt den geheelen dag op het kasteel door, met een schoon getal sloten te verplaatsen en overal waar het noodig was nieuwe nagels te slaan, zonder op mij te denken, en, ofwel door onverschilligheid ofwel dat ik tot niets bestemd was, bleef ik vergeten in mijnen hoek alleen zuchten, en de nuttelоosheid mijns bestaans betreuren.'

'Reeds had de smid den laatsten nagel geslaen, toen de bovenmeid van het kasteel, met een lachend wezen en een schitterend oog, in eens de de kamer binnenvloog waar wij op dit oogenblik waren.

Simons, zeide zij, ik ontvang daar oogenblikkelijk het portret mijns broeders, zie hoe gelijkend het is, want gij hebt hem goed gekend, en is hij niet wonder knap, in dien lossen en zwierigen zeemansrok?

En zij toonde hem de bijna daarop trekkende beeldnis eens jongen stuurmans.

Eer gij vertrekt, vroeg zij, zult gij wel de goedheid hebben van eenen nagel in den muur mijner kamer te slaan om dit portret daaraantehangen?

De smid bezag eenigen tijd de beeldnis met voldoening, dan haalde hij mij uit den tesch, nam zijnen hamer en volgde de jonge meid. Ik werd in den wand van een prettig kamertje geslaan, regt over het venster dat van buiten met klimroozen en van binnen met hagelblanke gordijnen behangen was.

In dit lieve verblijf heb ik ettelijke maanden doorgebragt, de kostbaarste mijns levens. Gelukkige en vreedzame dagen, waarom zijt gij zoo haastig hêengevloden!

Elken morgend vóór dat zij haar vertrek verliet, kwam Margaretha, de fliksche bovenmeid, het portret aanstaren en er een zoen opleggen, dewijl zij hetzelve allerlei zoete woorden toefluisterde. Die gelukkige tijd vergeet ik nooit, en hoe graag hadde ik hem langer willen zien duren! Maar een dag, kwam Margaretha, alles van haar kamertje weghalen, het kleine portret werd het eerste afgehangen en met menige andere

stukjes in het huis haars bruidegoms overgebragt. Ik bleef verlaten en nutteloos op die kamer waar ik zoo gelukkig geweest was.

“Langen tijd nadien, (want de tijd scheen mij toen zoolang) werd de de smid weder op het kasteel geroepen om de oude nagels uit de wanden te trekken, ik was van het getal en hij wierp mij op een schab van den winkel, waar de roest mij aanvatte en mijn reeds gebogen stengel zigtbaar maakte. Dezen morgend zocht Simons eenen spijker, toevalliglijk legde hij de hand op mij en stak mij weder in zijnen zak. Wat mag hij met mij oude, kromme en geroeste nagel toch gaan aanvangen?” En hij staarde angstig het Guldenstuk aan, hetwelk door medelijden getroffen, digter bij hem schoof. De verlateling was door dit blijken van oprechte deelneming in zijnen toestand aangedaan, daar het hem bewees dat zijne tegenslagen, achting voor hem, bij het rijk en glanzig stuk verworven hadden.

Nu gij mijn leven kent, sprak hij, zeg mij thans vriend, of het lot u ook zoo strijdig geweest is.

En het Guldenstuk vong aldus aen: ‘Ik ben te Amsterdam geboren. Pas zag ik het daglicht of ik werd in omloop gezonden. Ik vermeerderde door mijne kleine waarde de ontelbare schatten, die in de bank der Nederlanden gestapeld zijn. Ik verliet dit prachtig gebouw, gedragen met duizend mijner verwanten, op den schouder eens boden. Een ruime tijd rolde ik van hand tot hand, zonder in het bezit van eene te blijven. Zoo landde ik ten laatste in de geldkist van eenen ouden vrek aan.

'S morgends en 's avonds kwam hij in het donkere vertrek waar zijne schatten opgesloten lagen, en na de deur wel gegrendeld en goed rond gekeken te hebben of niemand hem gevolgd had, opende hij de zware ijzeren geldkist en haalde er ons één voor één uit. Daár bragt hij lange uren door, de snoode gierigaard, met zijne oogen te verzaden, met ons te tasten, te wegen, en te doen klinken, tot dat hij als een kind met ons spelende, alle zijne rijkdommen voor zich geschaard had. Dan vouwde hij godvruchtig zijne zwarte en ontvleeschde handen, en bleef ons met hebzuchtige blikken, hijgend en wellustig aanstaren. De ongelukkige putte zijne krachten uit om goud te bezitten, en zijnen angst dat hij er niet genoeg zou vergâren, bragt hem met groote stappen tot dien beduchten stond, waar alles ons ontbreekt, waar alles ons verlaat; behalve de schatten der deugd die het graf overleven, en den mensch Gods rijkdommen in bezit geven.

Van gebrek tot gebrek, in het midden der weelde; van ontbering tot ontbering, in het midden van schatten; van armoede tot armoede en de handen vol goud; stierf den beklagenswaardige zot. Zijne erfgenamen deelden zijne geldstapels, met den ouden vrek lachende, zonder dat er ééne van hen, op de gewillige armoede en de ontelbare ontberingen dacht, die de gierigaard zich opgelegd had, om door zijn leven lang te lijden, veel geluk en genot aan anderen te verschaffen. Zóó verblindt het kwaad degenen die er slaaf van zijn, dat hunne misdrijven ontwetends tot goed strekken, en zóó doet de vrek op aarde toch ook eene weldaad!

Ik bevond mij onder het deel van eenen blijgeestigen en wellevenden kunstschilder, die beter gebruik van zijnen rijkdom maakte, daar hij niet vergeten had dat hij vóor dezen arm en kort van speciën geweest was. Op de weinige dagen die ik bij die brave borst doorbragt, heb ik meer geld zien tellen om ongelukkigen bij te staan dan om renten te koopen. Doch ik verliet dien woon, waar ik oprecht gelukkig was, waar ik voor de eerste maal mijns levens had hooren zingen en van edelmoedigheid spreken; en ik laat u denken of ik bij den maler op mijnen schik was; ik die niets gezien had dan de koude, donkere wanden eener ijzeren geldkist, die niets gehoord had dan het grijnzen van den sleutel in het verroest dubbel slot, en dan de zuchten van den ouden ondeugenden die immer karmde, omdat hij niet genoeg bezat.

Van huis tot huis, van stad tot stad verzonden, viel ik ten laatste in de handen eener oude vrouw, die magerkens leefde, van eene jaarwedde die haer zoon, een brave werkman en vader van een talrijk huisgezien, haar gemaakt had.

De oude vrouw stond zich enkelijk het uiterst noodwendige toe, en nog kon zij te nauwer nood toekomen, en zondags in de kerk in de schaal der armen, haar gewoonlijk oordje leggen. Een winter toch, dat het uitzonderlijk koud was, dacht de oude Elisabeth, haar een warm wollen kleed te koopen, met de tien gulden die zij gekregen had. Reeds verscheidene jaren, had zij zich met dien koop gepaeid, maar de noodige som had haar immer ontbroken. Dit jaar ten minste, door een mirakel van zuinigheid, kon zij de tien gulden wegleggen, om haar een nieuw kleed te bezorgen dat zij zoo bitter noodig had.

Een zekeren dag dan dat het dapper vroos en de zon helder in eenen schralen blauwen hemel blonk, zette Elisabeth zich te been om haar ontwerp uittevoeren. Van vroegen morgend op de baan, stapte zij naar de stad, ondanks de snijdende koû en hare stijve beenen. Hare hand leunde op den schouder harer jonge kleindochter Mietje, die trotsch en prettig genoeg was, om dat zij deel mogt nemen in die zaak van groot belang, zoo wel voor rijke als voor arme vrouwen, de keus en aankoop van een nieuw kleed! Ook was het met moeite dat Mietje haren tred met dien van Grootmoeder kon doen paren. Zoo blijde was het jonge kind, wiens roode kaakjes van den vorst blonken, dat het met zijne witte gewaschte klompjes, veleer nevens de oude huppelde, dan ging.

Zoo naderden zij welhaast een huisje, van een klein hofje omringd en eenige stappen van de baan gelegen. Daar woonde eenen hovenier die even als zijne vrouw zeer bekende en goede vrienden van Elisabeth waren. Nooit ging de oude vrouw naar de stad of zij kwam een weinig bij hen rusten. Zij keerde dan het pad in dat naar de nederige wooning leidde, en haastte zich om hare vrienden te groeten die zij sedert eenige maanden niet gezien had, des te meer daar zij wist dat de vrouw, moeder ging worden of het reeds geworden was. Doch eene diepe stilte heerschte in den omtrek der wooning, hetgeen de oude vrouw ernstig beduchtte, zij aarzelde een stond om de deur te openen, toen eensklaps het geschrei van een kind zich in huis opdeed en zij trad daarop spoedig binnen. Het kind dat pas ontwaakte stak van uit de wieg zijne poeselige armpjes zijne moeder toe; doch deze het hoofd tusschen de handen gezonken, scheen doof voor het geschrei van haar zoontje te zijn.

Hoort gij de kleine niet schreijen Margaretha, (want het was de flinksche bovenmeid die wij hier zoo droevig wedervinden,) vroeg haar de oude Elisabeth, terwijl zij haar met den arm zachtjes tot haar kind riep.

Bij die beweging hief de moeder het hoofd op, staarde dwars hare oude vriendin aan en borst in tranen los.

Het wichtje zweeg maar Margaretha weende langentijd overvloedig tot dat eindelijk Elisabeth's zachte woorden haar een weinig gestild hadden.

Waar is uw man? sprak zij, wat doet hij? Is hij zonder werk?

Eene diepe foltering brak bij die woorden met luid geschrei bij Margaretha los: “Mijn man, weende zij, is dood; na in zijne ziekte alle onze bestaanmiddelen uitgeput te hebben; is hij veertien dagen na de geboorte van ons zoontje gestorven; en nu ben ik alleen, ziek, het harte gebroken en zonder beraad voor den dag van morgen; ik heb heden mijn laatste stuk brood gegeten!..... Ik heb met mijn kind in de armen,

het gehucht en het dorp afgeloopen, om werk te krijgen, maar te vergeefs, ik heb er geen gevonden.

En de stem der weduwe versmachtte op nieuw onder het snikken. Lang bleef iedereen stilzwijgend in dit vertrek vol rouw en smart, tot dat Elisabeth zachtjes sprak:

Hoop op God, Magaretha, hij zal u niet langer zonder hulp laten; hij moet medelijden met de weduwe en het weesje hebben. Doet nog eene pooging, misschien zult gij ditmaal werk vinden.

Ik ben af en ontmoedigd van aan de deuren te kloppen, sprak de jonge weduwe, en regtstaande terwijl zij hare handen wanhopig ten hemel hief; “Och kom goede God ons ter hulp, smeekte zij, och toef niet langer!”

En zij stortte op haren stoel neder en luisterde slechts naar de vertroostingen harer oude vriendin, die het hart toegenepen bij het zigt van zulk ééne groote ellende, eene ziltige traan afwischte terwijl zij afscheid nam, van die jonge vrouw, die zij zoo gelukkig gekend en thans zoo rampzalig terug gevonden had.

Niet eens kwam het haar in het geheugen, dat ik blinkend tien guldenstuk in den hoek van haren zak verdoken lag en dat ik zoo graag van de handen der oude, in die der jonge moeder wenschte over te gaan.

En reeds was Elisabeth eenige stappen van het huisje af, toen hare kleindochter die tot dan toe stilzwijgend geweest was, eensklaps vroeg:

Maar grootmoeder, gij hebt immers tien gulden in uwen zak?

De oude vrouw sidderde bij deze aanmerking, bleef staan en sprak:

Ja kind, maar het is mij onmogelijk er anders van te beschikken dan dat ik het mij voorgesteld heb; ik kan niet langer een nieuw kleed ontbreken. En de oude vrouw wierp een overzigtigen blik op haar ros kleed dat lang om een ander kreet.

Doch zetteden de beide vrouwen hunnen weg zwijgend voort; alle blijdschap was van het aanzicht der jonge meid verdwenen, en haer tred voorheen zoo vlug, was nu slijpend en traag. Wat de grootmoeder betreft, dan haastte zij zich voort, dan vertraagde zij haren gang, en alles liet in haar eenen ernstigen binnenstrijd ontwaren.

Inderdaad zij streed de arme vrouw tusschen den nood en de weldadigheid, haar geweten zeide haar dat om zienlijk onder de menschen te komen zij een kleed noodig had, en haar hart antwoordde dat zij toch hare jonge vriendin met haar klein wichtje van honger niet mogt laten sterven. En zij herinnerde zich dan de penning der weduwe, die zoo als de Heiland in 't Evangelie zegt, eene arme vrouw gelijk zij, op haren nooddruft had weten te nemen, en dit heilig gedacht overwon hare voorbehouding, en haastig terwijl ik trilde van vreugd mij uit haren zak halende:

Daar sprak zij, tot hare kleindochter, loop de tien gulden aan Margaretha brengen.

En het kind sprong van blijdschap van haar weg en ijlde de baan op.

Alles was doodstil in de kleine wooning, toen de witte klompjes van het kind op den dorpel klonken.

Zie wat grootmoeder u zendt, riep Mietje, toen zij gelukkiger dan eene koningin de kamer binnenstoof, en zij drukte mij in de hand de weduwe, die het kind ten halven verstond, en mij alléén bleef bewonderen, tot dat hare oogen vol tranen schoten en zij met geestdrift uitriep: ‘Dat God de goede Elisabeth en hare kinderen zegene, voor de groote weldaad die zij heden doet! Dan omhelsde zij het meisje, nam haar wichtje uit de wieg; en deed zijne vette armkens rond den hals van de jonge, blozende geluksbode slaan. - Zij ging nog bedankingen uitspreken, toen Mietje reeds verre op de baan bij Grootmoeder geloopen was.

Margaretha nu rijk, daar ik in haar bezit was, ging mij uitwisselen om brood en steenkolen te koopen. Eenige dagen nadien geraakte ik van de schuif van den bakkerswinkel, in de kist van eenen grooten meelfabrikant, die mij, in eenen

schoonen toegevouwden stapel naar Elisabeth's zoon zond, die thans meestergast in dit zelfde meelfabriek is. De eerste persoonen die ik in zijn huis ontmoette, waren de oude Grootmoeder en Mietje, die nu bij hem woonen. Eergisteren heeft hij met mij en eenige broertjes eene rekening voor ijzerwerk aan den baas van Simons betaald, en deze heeft mij heden voor zijnen loon der week ontvangen.'

Op dit oogenblik was onzen smedersgast ter plaats gekomen. Hij was een huis binnengetreden waar hij was gaan nederzitten en alle geluid hield in den broekzak op.

Het huisje waar Simons nu gezeten was, is ons reeds bekend, het was dit van Margaretha. Het tienguldenstukje had met het brood dat zij er voor gekocht had, leven, werk en hoop terug gebragt. De smedersgast die de jonge weduwe van jongs af kende, had liefde voor haar voelen kiemen, bij het medelijden dat hare toestand in hem ontwaakt had. Sinds drie weken had hij haar ten huwelijk gevraagd en de zaak was kort bij het afloopen zoo als gij hooren gaat.

'Zoo dat gij vast besloten hebt Margaretha, dat wij dit huis zullen blijven bewoonen, vroeg hij terwijl hij nevens zijne toekomende vrouw, plaats aan tafel nam.

Wel ja, Simons, antwoordde Margaretha, en waarom zouden wij hier niet blijven woonen? Het huisje is een der best gelegen van het dorp; het hofje waarvan het omringd is, is vruchtbaar en lommerrijk. Ik heb hier, wel is waar veel geleden, maar er bij ondervonden, dat de smert meer dan de vreugd ons aan die plaatsen hecht, waar men bittere stonden doorgebragt heeft. En wat meer is, het is hier dat het tienguldenstukje der oude Elisabeth, mijn kind en mij zelven van hongersnood gered heeft. Laat ons dan hier blijven woonen wij zullen er gelukkig zijn.'

De brave Simons stemde in dien wensch toe; dan nam hij het tienguldenstukje dat hij door eene week zwoegen gewonnen had en sprak:

'Zie daar een eerste bruidspenning Margaretha, gij zult er een schoon kleedingstuk voor koopen.

Ik dank u, mijn beste, antwoordde de jonge vrouw, maar voor dit alles is reeds gezorgd. Mevrouw van het kasteel, wil dat ik puik hertrouwe en zie wat zij mij reeds gestuurd heeft; en eene kas openende, liet zij hare bruidskleederen zien, die er netjes in geschikt lagen.

Wat dunkt daaru van, ging zij voort, en zijn wij niet goed voorzien? Laat mij dan toe dit stukje te bewaren. Zoo het ons geen schat doet aangroeijen, dan zal het ons toch immer herrinneren wat ik aan een tienguldenstukje verschuldigd ben.

Zoo als dit printje dat ik bij eenen boekverkooper in de stad gekocht heb; zeide Simons, terwijl hij uit den binnenzak van zijnen bovenjas, eene fraeije plaatsneê haalde, die de Aalmoes der weduwe uit het Heilig Schrift verbeeldde.

O, sprak Margaretha, terwijl zij het print met vochtige blikken bewonderde, zie hoe die oude weldoenster dáár, goed op de brave Elisabeth gelijkt. Het is haer glimlach, het zijn hare gebogen leden, hare liefdadige oogen. Oh! hang spoedig dit print ergens, Simons; op

dat ik het dikwijls moge beschouwen, en het mij geheuge, dat ik elken dag voor Elisabeth te bidden heb.'

En Simons ging van wand tot wand, om eene goede plaats voor het print te kiezen, tot dat hij den ouden nagel nam, hem regt klopte en hem nevens het venster, waar Magaretha gewoonlijk naeide, in den muur vestte en er het plaatje aanhing.

Zoo zijn de nagel en het tienguldenstuk in den zelfden woon aangeland en wij hopen dat zij er voor altijd mogen verblijven.

Hoe onverschillig is voor ons een spijker; hoe raakt een goudstukje ons slechts de handen, en nogthans, hoe zijn de stoffelijke en onbeduidendste wezens, menigwerf aan het innige leven der ziel en des geesten gehecht! Wanneer Franklin om de waarde eener geringe zaak te leeren prijzen, zegde, dat eene speld dagelijks opgeraapt, eene som op het einde van het jaar van acht stuivers uitmaakt, dan had hij gewis de stoffelijke waarde van het ding in zichzelven voor oogen en sprak nog meer de zuinigheid voor. Maar welke zedelijke waarde hebben de onbeduidenste dingen niet in wier midden wij ons leven slijten. Geen steen van ons huis, of hij is getuige geweest van één onzer vreugden, van ééne onzer droefheden!

Hecht dan prijs aan al wat u iets herinnert, aan al wat tegenwoordig aan ééne uwer daadzaken geweest is, en mogen dan, die getuigen, alléén van deugd, liefde en eerlijkheid gewagen!

Antwerpen, den 14e april 1863.

P. DRANCK.

By de opening des yzeren wegs van Eecloo-Gent. Aen den Heere Neelemans-Aernaut, stichter van gemelde spoorbaan.

Vooruit! 'zoo sprak de geest der eeuwe krachtig,
En alles scheen gehoorzaam aan dat woord;
En nijverheid en kunsten streefden magtig
En hand aan hand naar beetre tijden voort.
De stoomkracht kwam de volkeren verkonden
Dat ruimte en tijd en afstand was verzwonden,
Dat er een wondereeuw was opgestaan;
Haar stemme juichte langs de spoorwegbanen
En over de eindloosheid der oceanen:
'Vooruit! Vooruit! het licht is opgegaan!

Maar toch hoe helder schoon dat licht mogt stralen,
Niet alle steden deelden in zijn' glans;
Het wist zich nog bij streken te bepalen
En liet nog donkre wolken aan den trans.
En, *Eecloo!* zulk een lot was u beschoren,
't Scheen of voor u dien lichtstraal nooit zou gloren;
Gij zaagt uw Gentsche zuster fier den staf
In 't wijd gebied van kunst en handel beuren,
En gij - ook, eenzaam stondt gij daar te treuren
Gelijk een maagd op 't needrig liefdegraf.

Dan eindlijk, als of, met uw lot bewogen,
De Algoede gunstig op u nederzag,
Rees ook de morgendscheemring voor uwe oogen
Die 't licht voorspelde van een' heldren dag:
't Zou u gegund zijn, naast de zustersteden,
De bane des vooruitgangs te betreden
Waar 't kunst en vlijt en volksverlichting geldt;
Vol hoop en moed trad gij het strydperk binnen...
Doch wat vermogt uw' moed, bij die reuzinnen
In alles u zoo ver vooruitgesneld?

Maar, hoor! op eens weêrklonken daar twee namen
Van kunstenreuzen in uw schoot ontstaan;
Gij hoefdet u niet langer meer te schamen
Naast uwe zuster in den rei te gaan.
Sints zijt ge in 't rijk van kunst en wetenschappen
Vooruitgegaan met stoute reuzenstappen;
Gij hebt gezegepraald in elken strijd.
Thans prijkt gij met een eerekrans om de hairen
Waarop uw zusteren u met eerbied staren
En die welligt door hen u wordt benijd.

Wat wellust moest uw harte niet genieten,
Wat moest er omgaan in uw blij gemoed,
Toen gij het stoomgevaart daarheen zaagt schieten
Door 't juichend volk bewonderd en begroet?
De vreugde die ge op elks gelaat zaagt zweven
Was 't schoonste danklied 't uwer eer geheven...
Uw' geest drong, op dat uur, in 't wijd verschiet:
Gij zaagt uw moederstede zegevieren
In elken kampstrijd, en haar kruin versieren
Met lauwren die de vlugt des tijds ontziet.

Gij zaagt hoe zij in heur geschiednisblaaren,
Door de eeuwen hêen voor 't verste nageslacht,
Uw naam met eedle trotschheid zou bewaren:
Dat schittrend denkbeeld streelde uw ziel zoo zacht.
En 't zal geen' droom, geen hersenschimme wezen
Dat beeld dat gij mogt in de toekomst lezen;
Ja, NEELEMANS, uw naam zal niet vergaan!
De vaders zullen dankbaar hem doen gelden,
Als zij aan hunne kinderen vermelden
Al 't goed dat gij voor *Eecloo* hebt gedaan!

Blijf steeds met moed op 't roemrijk voetspoor streven
Uws vaders, hij die *Eecloos* nijverheid
Heeft opgebeurd en krachtig doen herleven,
Zelfs over 't gansche Vlaandren uitgebreid[1].
Moog steeds zijn voorbeeld u ten rigtsnoer strekken
En meer en meer de stoute geestkracht wekken
Die u bezielt, die wondren brengt tot stand!
Zijn naam zal slechts niet op het stoomtuig pronken,
Maar, in elks hart van eeuwgen glans omblonken,
Die naam blijft Eecloos toekomst aanverwant!

Zie! zie daar naakt het stoomgevaarte
Zoo vlug als 't ware een ligte pluim;
Het schiet, in weêrwil van zijn zwaarte,
Met bliksemsnelheid door het ruim,
't Schynt of 't op vleugelen der orkanen,
Vooruitsnelt langs de spoorwegbanen,
Door niets in zijne vlugt gestuit....
Daar houdt het eindlijk stil, bedwongen
Door 's meesters hand, ontsluit de longen
En blaast zijn forschen adem uit.

En nauwlijks is de reis volbragt,
Of weêr bevracht,
Bereidt zich 't vlugge stoomkaros
Ten aftogt weêr, zijn vederbos
Van vonk en rook
En damp en smook
Golft als een wimpel door de lucht.

Want slechts niet om uw roemrijk kuntstvermogen
Wordt gij alom bewonderd en begroet:
De stoffelijke welvaart kroont uw poogen,
De handel stort zijn schatten voor uw voet.
Een bron van rijkdom is u thans ontsloten:
Een toekomst, die uw' luister zal vergrooten,
Rijst als een zon uit 't scheemrend morgendrood,
Zij daagt en glan in de verte tegen:
De stoomkoets stort een stroom van milden zegen
En overvloed in uwen vruchtbren schoot!

O ja! uw smart is eindelijk gelenigd,
Geliefde stad, gij aan mijn hart zoo waard!
'k Zie u thands aan uw zusteren vereenigd
Door d'eedlen band die volkren samenpaart.
Wat zal thands nog uw nijverheid beperken
In hare vlugt, daar ze op de ontvlamde vlerken
Der stroomkracht tot aan 's aardrijks eindpael snelt,
Om daar zich in het worstelperk te wagen,
En, ja, welligt er de eerpalm weg te dragen
Die 't poogen van een ijvrig volk vergeldt?

Thands, uit het spoor der werkloosheid getreden
Waarop gij lang en hooploos hebt gekwijnd,

(1) De heer NEELEMANS, vader, voerde te *Eecloo* de wollenijverheid in, die thands door geheel de Vlaanderen is verspreid.

Geliefde stad, groet ge op dit plegtig heden
De zon van voorspoed die uw grond beschijnt.
Gij moet uw zustren nu niet meer benijden
Als gij ze 't wonder hoort gebenedijden
Dat hen een bron van voorspoed was en magt.
De stroomkoets die gij juichend moogt begroeten
Stort ook der volkren schatten voor uw voeten.
Het licht is opgerezen in uw magt!...

En gij, o volksvriend! gij die door uw poogen
Uw moederstad gesteld hebt op den rang
Waar zij thans prijkt, mijn needrig kunstvermogen
Biedt u zijn hulde in d'opgemelden zang. -
Hij noem' zich groot, om zijne heldendaden,
De man die dwars door stroomen bloeds durft waden
Naar 't doel waarop zijn' blik vol heerschzucht staart,
Slechts zij die menschlijk lijden hier verzachten,
Het welzijn hunner broederen betrachten,
Zijn groot en d'eerbied aller volkren waard.

'Vooruit!' zoo sprak de geest der eeuwe krachtig,
Ook in uw hart klonk dit verheven woord
En voor uw' geest verrees een beeld zoo prachtig
Als ooit de ziel eens menschen had bekoord.
En sinds, als door een hooger hand gedreven,
Hebt gij uw rijk vernuft, uw vlijtig streven
Aan een verheven denkbeeld gansch gewijd.
Gij moogt uw' schoonsten droom verwezenlijken,
Uw moederstede met een kroon doen prijken
Die haar door andre steden wordt benijd!

Het kucht
En zucht
Met wild gerucht
En woest geluid;
Het raast
En blaast
Het ronkt
En vonkt;
Het rijdt
En glijdt
En wiegt
En vliegt
Vooruit! vooruit!...

En ver en verder voortgesneld,
Langs bosch en weide en dorp en veld,
En vlug en vlugger vootgerend,
Begroeten wij het oude *Gent*,
Daar rijst het voor 't bewondrend oog
Met al zijn torens breed en hoog.
Wij stappen af, en even vlug
IJlt nu het stoomgevaart terug.

Snel voort! snel voort, o volksverlichter,
Vernietig elken hinderpaal;
O vorst der vrijheid, welvaartstichter
Volledig uwen zegepraal!
Schiet heen door rotsen en door bergen,
Wier kruinen 't werk der heemlen tergen,
Vlieg over stroom en afgrond voort,
Op de adem van den stroom gedreven,
En schenk, zoo ver er menschen leven,
Uw weldaân aan elk wereldoord!

Hebt dank, hebt dank, o stichter van den luister
Waarmede thands uwe moederstede prijkt!
Hebt dank, gij die haar opwekte uit het duister
En haar met licht en stoomkracht hebt verrijkt![1]
In eigen hart- niet in de vreugdbetooning
Van 't juichend volk geniet gij een belooning
Zoo als geen vorsten smaken op den troon.
't Bewustzijn dat u 't nakroost zal herdenken
Met dank, moge u de zoetste vreugde schenken. -
De onsterflijkheid is 's stervelings rijkste kroon!

KAREL BOGAERD.

Eecloo.

Oudheidkunde.

EGYPTE. - Sedert eenigen tyd wordt er aldaer ieverig gewerkt om nog verborgene egyptische oudheden op te sporen en de andere in goeden staet te brengen.

Thans is men bezig aen het herstel der pyramiden die hier en daer beschadigd zyn. Ieder heeft van deze reuzenwerken der oudheid hooren gewagen, wier stoute aenleg onze hedendaegsche bouwmeesters nog doet verstommen.

Voor den oostelyken kant der tweede pyramide (die van Chephrnes), iets digter by de rivier, staet de beroemde Sphinx. Alleen het kolossale hoofd steekt thans uit het zand, het is of een der reuzen uit de voorwereld zich nog uit zyn graf ophief, om zyne magtige werken te bewonderen.

Eenige jaren geleden, heeft Caviglia het zand rondom laten weggraven, en toen de geheele lengte bevonden te zyn 117 fransche voeten. Doch hetgeen nog meer belang inboezemt dan die ontzaggelyke grootte, is, dat men tusschen de voorpooten van het zinnebeeldig monster, eenen ingang met de urstylen gevonden heeft (door eenigen voor een tempeltje genomen), die naer eene galery leidt; de omtrek van het hoofd is 81, en de hoogte van den buik tot aen den top van het hoofd 51 voet Aldus is weder eene verklaring der oude schryvers bevestigd, namelyk, dat er door den Sphinx een weg liep tot de pyramiden, en tevens de reden gevonden, waerom de tot nu toe gebezigde ingang, die in verband staet met de groote pyramide, zoo mooijlyk is. De Sphinx heeft het lichaem van een leeuw met het gelaet van een vorst, denkelyk dat van Sesostris. Daer het beeld geheel uit de rots ge houwen is, kan men nagenoeg de aenvankelyke hoogte bepalen.

Welke bedoeling men mag gehad hebben met de voorstelling der Sphinxen, is niet met zekerheid te bepalen; hoeveel licht de latere verklaring der hieroglyphen

(1) De heer NEELEMANS heeft te *Eecloo* het eerste stoomtuig benevens de verlichting by middel der gaz tot stand gebragt.
De schrijver.

ook over de godsdienstleer en wysbegeerte der oude Egyptenaren verspreid hebben, veel duisters en onzekers blyft er nog altyd omtrent beide heerschen. Zoo men echter het gevoelen aenneemt, dat die vereeniging van het menschelyk gelaet met het lichaem van den leeuw, de zinnebeeldige voorstelling is van de vereeniging van zedelyke en lichamelyke kracht, alsdan beantwoordt de Sphinx der pyramiden voorzeker aen die bedoeling.

Op een afstand gezien, waer de verminkingen niet zooveel in het oog vallen, drukt het menschengelaet van het fabelachtige dier, door den schoonen vorm, de gedachte uit, terwyl het kolossale lichaem van den leeuw de stoffelyke kracht toont. Het monster is dus in overeenstemming met de wonderen, die het omringen; ook die duiden geestelyke en stoffelyke kracht aen, want zoo ooit gedenkteekens, door bouw en oudheid, eerbied inboezemden, zyn het voorzeker de pyramiden. De bekende wereld levert niets op, hetwelk kan vergeleken worden met het ontzagwekkende van die steenklompen, wier bestaen volgens onze tydrekening, opklimt tot de eerste eeuwen der wereld.

Hoe groot moet onze bewondering wezen voor een volk, hetwelk, zulke groote gedenkteekens vermogt op te rigten, welligt reeds in de eerste tydperken zyner geschiedenis! Of, zoo men met anderen het ontstaen van deszelfs beschaving uit Indië wil afleiden, tot hoe hoog moet men dan niet opklimmen!

Geerne vertoeft men by gebouwen en gedenkteekens van het voorgeslacht, daer die ons zooveel voor den geest terugroepen, van hetwelk zy stilzwygende getuigen waren; van hoeveel verrezen en weder verdwenen geslachten, zouden de pyramiden ons de geschiedenis niet kunnen ontrollen! Die geslachten zyn niet meer; maer toch vermogten zy in hunne sterfelykheid werken op te rigten, die het gewoone aerdsche lot, de vergankelykheid, schynen te trotseren.

POMPEI. - By de werken aen den spoorweg te Pompeï heeft men in het huis dat tot heden voor dat des Decurions Marcus Lucretius gehouden werd, belangryke opgravingen gedaen by de poort die aen Stabia grenst, en waer reeds in 't jaer 1854 het bronzen standbeeld van Apollo, op den citer spelende, en het bekende bronzen borstbeeld, 't welk men voor dat van Regidius Baccula hield, gevonden werden.

Onder de aerdmassa's, welke de zuilenrot onder nog altyd versperren, lagen de hieronder vermelde voorwerpen, 1° een zware gouden ring met een steen, waerop Herkules met de knods gesneden is; een werk van Sonolles, een tydgenoot van Augustus, wiens naem in zeer kleine letters vermeld is. De steen is een gestreepte onyx en zyne grootste doorsneê bedraegt 18 strepen; 2° twee kleine ringen, eveneens van goud, doch waerin de steenen ontbreken; 3° een andere nog kleinere ring, die zwaer door 't vuer beschadigd is; 4° twee kleine ronde schildjes, op beide is het figuer der Hygiea gesneden, dat eene slang den hoorn der Amalthea voorhoudt. Het gegraveerde is geheel met hyacinthkleurige emailleersel aengevuld. Waerschynlyk waren de schildjes in een klein zilveren doosje ingezet; de stukken hiervan doen vermoeden, dat het uit twee platte zyden bestond, waervan de eene verguld was en als onderlaeg diende, terwyl de andere op een opgelegd vlak, opengewerkt en met allerlei kronkelingen rustte; 5° vier-en-negentig zilveren munten, byna alle van Vespasianus en zyne zonen afkomstig; 6° een bronzen inktkoker, die van een deksel is voorzien waerby zich de spons nog bevindt; 7° vyf groote zilveren schilden; op ieder derzelve bevindt zich schoon bewerkt, het borstbeeld van een Faunus naest de bacchische Thyaden; 8° een vrouwenhoofd in brons van natuerlyke grootte en met glazen oogen voorzien.

Deze voorwerpen mogen tot de beste der tot heden gevondene gerekend worden.

DE H. FAMILIE, TAFEREEL VAN CAROLUS MARATTA, STERKWATERPLAET DOOR L. DURAND NAER EENE KOPERSNEDE.

Des grysaerds lampje.
Mynen kunstvriend J.C. Martens, te Ronsele.

Waek, ja waek, myn trouwe lampje,
Stervend is uw weiflend licht;
Laet myn geest zich nog verzaden
Wyl hy zyne blikken rigt
Op de weêrgalooze zangen,
Aen de dichterharp ontvloeid;
Waek, ja waek myn trouwe lampje,
Wyl myn hert voor 't schoone ontgloeit.

Waek, ja waek, myn trouwe lampje,
Treffend, roerend is dit lied,
Want het bant uit myne rustplaets,
Kommer, onheil en verdriet.
Al de droomen myner jongheid,
Met hun streelend lief en zoet,
Zie ik lagchend vóor my zweven,
En dit zigt geeft vreugd en moed!

Waek nog, waek, myn trouwe lampje,
Deez' tafreelen schetsen, trouw,
't Lief en 't leed my eens beschoren,
Toen ik Machteld koos tot vrouw,
Toen ik leefde in rein genoegen
En wy samen tartten 't wee,
En ook soms, by drukke nooden,
Stuerden God onz' vuurge beê.

Waek nog, waek, myn trouwe lampje,
Gy verschaft my 't grootste goed,
O gy weet niet dat de lezing,
My des nachts zoo 'n vreugde doet!
In den winter van myn leven
Zyn de boeken al myn vreugd;
Zy behouden my voor kommer,
En versterken me in de deugd.

Nu ik gade en kindren derve,
Hoeft my lening voor de smart.
Waek dan, waek, myn trouwe lampje,
Laef myn diep gefolterd hart!
O ik min u aen myn bedsteê,
Wen gy my verschaft het licht
Als ik myn verzwakte oogen
Op der barden zangen rigt.

L.F. DAVID.

Aeltre, *Wintermaend 1862.*

Merten-Geldolf vander Buecken van Loven.

Merten-Geldolf Vander Buecken[1], plebaen van St-Peeter te Loven, wiens treffelyke ouders *Geldolf en Maria-Teresia Bollens* heetten, werd den 23 Nov. 1711 ten doop geheven in Ste-Geertruides kerk, door *Merten Phil. Willemaers* en *Joanna Petron. Bollens*, beiden oom en moeie, en had in 1719 tot vormpeter Lodewyk Crombeeck, een anderen oom. Hy hoorde de lessen van wysbegeerte in 't *Castrum*, en behaelde in 1731 de 23^{e} plaets op 115 mededingers. In Meert van 't volgende jaer is de jonge *Vander Buecken theologant* geworden in 't *Pauselyk kollegie*, waer hy vyf jaren verbleef, en in *van Dieve's kollegie* twee jaren, dus tot in 1739. Hy werd formele *basselier*, doch wanneer hy dien graed ontvangen heeft, heb ik in 't geschreven boek der *Baccalaureati* niet gevonden; alleenlyk las ik gedrukte *Theses* '*de Deo et attributis*, *ejus essentiam non operationem concernentibus*' welke hy den 1 Julie 1739 openbaerlyk verdedigde, onder het voorzitterschap van *Natalis Du Bois.* Hy ontvong zyne eerste wyding den 25 Febr. 1736, werd diaken den 22 Sept. daerna, en priester den 16 Meert van 't volgende jaer door den kardinael Thomas-Philippus, aertsbiskop van Mechelen. Op St-Josefs dag celebreerde hy plegtiglyk zyne Eerste misse in de kerk der Half-straet. Dry jaren was hy biechtvader en predikant in St-Jacob, en nog meer dan dry andere jaren in Ste-Geertruide, waer hy ook pastorele bedieningen uitoefende.

By regt van benoeming door de Universiteit, is hy den 23 Junie 1745 naer Campenhout gegaen om, naer luidt een handschrift, dat nog by Vander Bueckens bloedverwanten berust '*de pastory te bedienen tot profyte van de H. Religie ende tot eere ende glorie Godts ende syne siele saligheyt*[2]' Na de *dood des eerw. Vander Wauwen*[3] dacht Lovens Magistraet aen Campenhouts pastoor, om den ontslapen stadgenoot door dezen anderen te vervangen, en de eerw. Vander Buecken werd den 16 April 1750 plebaen van St-Peeter. De plegtige inleiding werd den 24 gevierd. Om zyn herderlyk ampt met meer gezag uit te oefenen, wilde de nieuwe en geleerde plebaen zich vereerd zien door den lofweerdigen graed van licentiaet in de Godheid, dien hy den 20

(1) *Lovens Nieuws*, 1773, 2^{e} deel, blz. 580. 2^{e} *Eendragt*, jaer 1859, n° 3.

(2) Archief van Campenhouts kerk, waer nog te lezen is dat de Eerw. Van der Buecken daer stichtte een eeuwigdurend jaergetyde, telkens op S. Mertens dag te doen tot laefnis zyner ziel. Te dien einde verpandde hy 100 guldens wisselgeld op eene de St Nicolaes weide genoemd.

(3) Laureis Vander Wouwer was ook een weerdige Lovenaer, die in 1692 geboren werd van *AEgidius* en Anna Wauquier. Na zyne kleine scholen in de H. Dryvuldigheid geëindigd te hebben, studeerde hy de Konsten of Wysbegeerte in 't *wild Verken*, en bekwam in de kamping der vier Pedagogien met elkander eene goede plaets, juist over de helft Baïus kollegie onder 't bestuer des Eerw. *With. Renardi* Theologant zynde, ontvong hy den 20 Sept. 1721 de priesterlyke wyding en verkreeg twee jaren na dien de onderplebany van S. Peeter. Den 4 April 1737 deed hy zyne *Licentie* in de godgeleerdheid, en verkreeg in 1739 den 27 November een kanonikaet der *eerste fondatie.* Doch na 't afsterven des Eerw. J.-B. Schoeps, die in 1713 den Lovenaer Nicolaes Pauwels in de plebany vervangen had, is Vander Wauwen hem den 18 Mei 1742, opgevolgd in de zelfde weerdigheid, die hy maer zeven en half jaren bekleedde, want den 27 Januarie 1750 is zyne ziel naer de eeuwigheid vertrokken, terwyl zyn lichaem op 't klein kerkhof onder een blauwen zerk ter ruste werd geleid.

April 1751 van de Hoogeschool verkreeg. Goede vrienden spraken dan ook voor hem ten beste by prins Karel van Loreine te Brussel, en wel met zulk gevolg, dat hy den 28 Febr. 1752 kanonik van de *eerste fondatie* benoemd is geraekt in 't kapittel zyner hoofdkerk, en den 18 April in 't bezit ervan getreden. Was het daermeê uit? Neen, de verdienstelyke plebaen, een warme vriend der vermaerde Hoogeschool zyner dierbare vaderstad, en die, zoo als elk verlichte Lovenaer 't behoorde, derzelver klimmenden bloei betrachtte, werd president aengesteld van 't kollegie Busleyde of der Dry-Tongen (op de Vischmerkt). Van moeders zyde stamde onze eerw. Vander Buecken af van het zeer adelyk geslacht *de Rycke:* uit dien hoofde werd hy den 28 Okt. 1752 aengenomen onder de St-Peetermannen der zeven edele geslachten van Loven. Op den zelfden dag werden met hem nog aenveerd de volgende zyner bloedverwanten, namelyk: 1° *Leopold-Frans Willemaers*, advokaet by den Soevereinen Raed van Braband, en zoon van Cathrina Bollens, Vander Bueckens moeie; 2° *Willem-Antoon Hendrickx*, geheimschryver der Hoogeschool en zoon van Barthel en Johanna-Petronil Bollens, een andere moeie onzes plebaen; 3° en 4° *Hendrik-Frans-Josef* en *Barthel Michiel Van Langendonck*, zonen van *Jan-Michiel*, advokaet by Brabands Oppergeregtshof, raed en schryver der stad Loven en van *Maria-Theresia Hendrickx*, dochter der voornoemde Barthel en J.-Petr. Bollens(1). De thans veredelde plebaen van St-Peeter deed zyn wapen op een koperen plaetje snyden by *K. Becker*, een etser van Loven(2), om er meê zyne boeken te merken. Men leest er de spreuk op: *Candide et Confidenter*, en onder: *R. adm. Ampl. ac erud. D.M. Geld Vander Buecken*, *Patricius Lov. S.T.L. Plebanus ac Can. S. Petr. Lov. Coll. Trilinguis Praeses* 1754. Naer luidt zyne spreuk en volgens wat wy van zynen handel en wandel konnen vernemen, schynt de wel eerw. plebaen *Vander Buecken* waerlyk een ongeveinsd en vertrouwelyk man geweest te zyn, een priester vol godsvrucht en godsdienstiever, die het kristen volk niet alleen met woorden en voorbeelden, maer tevens met zyne vlytige pen onderrigte en tot zedenverbetering aenwakkerde. Trouwens om de broederschap van den H. Engel-Bewaerder, In 1703 begonnen, meer leven en luister te geven, schreef hy in 1755 naer Roomen om van den Paus derzelver erkenning en eenige aflaten te verkrygen. Benedictus XIV stond alles toe, by brieve van 10 Nov. 1755. Vander Buecken liet er een uittreksel in 4 blz. van drukken getiteld: '*Kort begryp van de aflaten vergunt door Zyne Heiligheyt Benedictus XIV*, *paus van Roomen aen het Broederschap ofte Vergaederinge onder de aenroepinge van de HH. Engels Bewaerders*, *ingestelt door Zyne Eminentie Thomas-Philippus*, enz. (den 25 Mei 1756)(3). Daermeê was 't niet gedaen, maer onze ievervolle plebaen zette zich dadelyk aen 't schryven van een twintigtal '*regelen van het Susterschap, dat is van de loffelycke en profytige vergaederinge van doghters onder de bescherminge van den Heilighen Engel-Bewaerder*,' welke regelen, onderteekend den 9 Augusty 1756 door Mart.-Geld. Vander Buecken, pleb. St-Petr., aen 't hoofd des boeks van gemeld Zusterschap, want toen was het slechts eene vergadering voor meisjes.

De boekskens, die opvolgens zyne geleerde pen ontvloeiden, getuigen van zyn vlyt en iever voor de zaligheid zyner stadsgenoten.

Hy schreef:

(1) P. DIVAEI *Rer. Lov.* bl. 40, waer men leest dat Vander Bueckens blazoen was 'd'argent au chevron de sinople accompagné de trois feuilles de ban ou hêtre de même.
(2) *Messager des Sciences*, 1859, blz. 467-72.
(3) In 1848 liet de wel Eerw. Heer M.F. Craessaerts, pastoor van S. Peeter en Deken van Loven, dit boekje, 't welk in 1791 met byvoegsels vermeerderd, nogmaels was verschenen, herdrukken.

I. Korte verhandelinge van de aerd-bevinge tot bekeeringe der Sondaeren ende volherdinge der rechtveerdige. In 't licht gegeven door den eerw. heer Martinus-Geldolphus Vander Buecken, plebaen van St-Peeters-kerk tot Loven, S.T.L. tot Loven by Henricus Vander Haert in den Gulden-Helm by de Merckt, 1756, in-12° van 61 blz.

II. Wonderen bystandt van de Alderheyligste Maegdt ende Moeder Godts Maria, betoont aen haere getrouwe dienaers in de vermaerde collegiale ende parochiale hooft-kercke van den Heyligen Petrus binnen Loven hooftstadt van Brabant met den list der H. Reliquiën berustende inde voorz. kercke, in 't licht gegeven door enz. 1757. Loven by Theod.-C.-J. De Zangré, 64 blz. in-12°.

III. Uytlegginge van de H. vruchten der *Aflaeten*, H. Sacramenten, H. Sacrificen der Misse, ende alle andere goede wercken, als hulpmiddelen tot ontslaeginge der tydelycke pynen voor de geloovige van de strydende ende lydende Kercke met eenige regels der canoniecke poenitentie door enz. tot Loven by Theod. De Zangré 1758, 253 blz. in-12°.

IV. Sermoon ofte lyck-reden op het solemneel uytvaert gehouden tot laeffenisse der Geloovige Sielen in het Vagevuer van alle degene dewelcke in den oorlogh overleden syn ten dienste van haere koninghlycke en keyserlycke Majesteyt door het vermaert Broederschap van den Sielendienst in de coll. en parochiale kercke van St-Peeter uytgesproken door enz. op den 11 Nov. 1758. Loven by Henr. Vauder Haert, 48 blz. in-12°.

Men ziet dat onze ieverige plebaen wakker met de pen arbeidde; elk jaer zag een nieuw en nuttig gewrocht zyner vlytige hand verschynen: en had de dood, die niemant ontziet, hem zoo ontydig niet getroffen, gewis ware 't getal zyner vlaemsche boeken nog merkelyk vermeerderd geworden.

De afgeschreven titels van Vander Bueckens werkjes kunnen den lezer bereids als staelken dienen van wat 's mans spelling is. De schryfwyze onzes Lovenaers heeft zeker niet veel om 't lyf; doch men moet weten dat hy op een tydstip leefde, wanneer de Vlaemsche tael en letteren het laegste vervallen waren. Men verwaerloosde toen teenemale het beoefenen der moedertael, welke ieder alsdan schreef, gelyk hy ze sprak en hoorde spreken, dat is zonder eenige kennis der zelver. ‘Deze schryver, zegt de heer Serrure (C.P.)[1] waegde het ten minste in zyne moedertael te schryven en dit mag hem reeds voor eene verdienste aengeteekend worde. Behalven eenige godsdienstige werkjens, hebben wy ook ongedrukte leerredenen van hem in handen gehad, die alle bewyzen dat hy het Nederduitsch gemakkelyk behandelde. Het ontbrak hem echter, zoo als aen vele dergelyke schryvers, aen kracht en nadruk en daerdoor heeft zyn styl een eentoonigheid die de lezing hinderlyk is.’ Dat is waer: ook zyn de iever en de liefdadigheid van S. Peeters plebaen meer te pryzen dan zyne letterkundige verdienste. Wat laetstgemelde deugd betreft, deze blonk wonderlyk uit, onder andere in de volgende omstandigheid: Een zeker getal borgers waren in hevigen

(1) *Nederduitsche Letteroefening*, Gent 1834, art. over de beoefening der Moedertael te Leuven en over de Kamers van Rhetorika dier stad, bl. 238-39.

twist geraekt met de studenten in de wysbegeerte der vier Pedagogies, en hadden den 2 Januarie 1758 die jongelingen een duchtige klopping gegeven. Maer ze werden daerom tot de gevangenis gevonnisd en 't is de goede plebaen van S. Peeter, die ongewoone pogingen deed om ze los te krygen. Edoch laten wy liever de zaek door Pelckmans (*Lovensche Chronyk*, 1e Deel) verhalen: ‘Wy komen alhier de aengename tydinge te ontfangen dat onze Borgers, de welke ter oorzaeke van het geveght met de Philosophen op de Steen Poort en op Treurenberg, te Brussel, gevangen sitten, hunne absolutie over de door hun begaene feytelykheden van Syne Koninglyke Hoogheyd Carel Alexander van Loreynen, Stadhouder, Gouverneur en Capiteyn-Generael deser Nederlanden bekomen hadden en dat zy uyt hunne gevangenissen moghten naer Loven terugge keeren, mits de costen de welke er des aengaende geresen waren, te betalen, en dese waeren voor ieder in het besonder zoo exorbitant groot dat het voor al die daer saten, geenen uytgenomen, eene onmogelykheyd was van die te betalen. Maer ziet in deze ongelukkige omstandigheyd heeft den eerw. heere Martinus Geldolphus Vander Buecken, plebaen van onze parochiale kerke van S. Peeters alhier, zyne vaderlyke liefde en zorg betoont. Allen syn geld, het welk hy bezat hier aen besteed hebbende en op verre na niet genoegh zynde om de arme gevange borgers te verlossen, en dit noyt genoegh volpresen werk ten uytvoer te brengen, is met eene borse in de hand van deur tot deure geheel onze stad rond gegaen om de verzoghte somme te konnen bekomen, de welke dan verzamelt hebbende is daer mede naer Brussel vertrokken, en waerop sy successivelyk op den 4, 5, 6, 7 en 8 dezer loopende maend April 1758 alle losgelaten syn en met groote vreugde en blydschap door hun maegschap en vrienden ingehaelt zyn,’

Vander Buecken, voorzitter of bestierder benoemd zynde van het kollegie Houterlé, was bezig met verhuizen, wanneer eene plotselinge dood den eerbiedweerden, zoo veel belovenden volksvriend kwam weg rukken in den vollen bloei zyns levens, op den 15 September 1759. Zyn onverwacht afsterven veroorzaekte eene algemeene droefheid. ‘De dood van dezen eerw. heere Vander Buecken, zegt Pelckmans, is zoodanig door alle de inwooners en zelfs door de boeren van Campenhout, die nogh alle hunnen troost by hem quamen soeken, betreurt geweest, dat degene die het niet gesien en hebben, het niet sullen gelooven. Op syne begrafenisse was den toeloop soodanig groot dat het onmogelyk was dat allen het volk soude hebben konnen in de kerke komen, en, hetgene tot nog toe niet gebeurt en was, voor eenen stoel om te knielen moest men twee oorden geven. Wanneer het dood[(1)(2)] lichaem naer de kerk van St. Peeters gedragen werd, weenden en huylden de hoveniersvrouwen en andere over het verlies van soo eenen geestelyken vader en pastoor. De ambachten, de confrerien en anderen hebben alle daer naer nog solemnele uytvaerden doen doen tot laefenisse syner siele.’

(1) Nu de dekeny op de Koe-straet.

(2) Hy werd vervangen door *Frans-Balthazar Lints*, welke de borgemeesters den 16 September 1759 voorstelden. Deze treffelyke man was ook een kind van Loven, waer hy in 1723 het eerste licht ontvong van Frans Lints, en Joanna-Maria-Josefa Lemin. Na met veel luister zyne humaniora geëindigd te hebben in 't kollegie der H. Dryvuldigheid hoorde hy de Wysbegeerte in 't Castrum en was de 27e in 't Concursus van 1742. Hy was reeds basselier eer hy in 1749 priester gewyd werd. In dit jaer zelf aenveerdde de Eerw. L. Vander Wauwen hem als pastor of onderplebaen van S. Peeter, en kort daerna stelde de kard. Thomas-Phillppus hem aen als buitengewoonen biechtvader der Wittevrouwen. In 1758 onderstond hy zyne laetste proef tot het verkrygen zyner licentie, hetgeen plaets greep op den 16 September 1758. Na over de 14 jaren de plebany van S. Peeter lofweerdiglyk bediend te hebben, is hy in eenen niet zeer gevorderden ouderdom overleden den 8 December 1773.

Het lyk diens zoo diep betreurden herders werd op het klein kerkhof, thans de Kalvermerkt, begraven voor de trappen der kerkdeur onder eenen blauwen zerk.

L.W. SCHUERMANS, PR.

Twee zusters.

Twee zusters waren jong en schoon,
en schittrend als een annemoon.
De wind bloost menig bloemken af.
De jongste sprak van vreugde zoet
En de oudste dacht met droef gemoed:
Hoe rustig is het graf.

Een knaap, die vaak ten harent kwam,
Stak beiden hart in vuur en vlam.
De wind blaast menig bloemken af.
De een' vond behagen in de min,
Doch de andere dacht steeds droef van zin:
Hoe rustig is het graf.

En beiden roerden 's jonglings hert,
De een' gaf hem vreugde, de andre smert.
De wind blaast menig bloemken af.
De jongste zag zoo blij naar hem,
En de oudste sprak met sombre stem:
Lei ik met hem in 't graf.

Zij hebben beiden eer en deugd
En liefde is lijden, liefde is vreugd.
De wind blaast menig bloemken af.
Wie kan den milden lach weêrstaan?
Wie overwint de liefdetraan?
Ach, rustig is het graf.

O, bange strijd, o, blijde strijd,
Te kiezen tusschen lust en spijt.
De wind blaast menig bloemken af.
Waar liefde lacht, groot is haar' kracht!
Waar liefde weent, sterk is haar' macht!
Maar rustig is het graf.

Nu dwaalt het leed door 't eenzaem veld,
Het heeft de vreugde nêergeveld.
De wind blaast menig bloemken af.
Want de oudste won, de jongste viel
En dood is ook des jongelings ziel.
Hoe rustig is het graf.

EMANUEL HIEL.

't Is feest.

'**T** Is feest in ons geboortevelden:
Gezang en juibling galmen luid,
En drukken schoon het vlaamsch gevoelen
Van ons vervoerde broed'ren uit!
Rijst op, voor vaderlijke zeden,
O dietsche vrijheid, deugd en taal,
Rijst op, verwint en kroont u weder
Met glans van d'ouden zegepraal!

O heerlijkheid van vroeger dagen,
Wel deerlijk werd die glans besmeurd;
O vaderland, ons lust geen vreugde,
Tot ge u de laatste boei ontscheurt;
Wel wordt ons lang geduld gepijnigd:
'Plooi, vlaamsche reuzenwil, en daal!'
- Wij deinzen niet; maar schreê voor schrede
Bereiken we eens den zegepraal.

Ons blindt of stuwt geen dwaze dweepzucht;
Wij strijden met beraden moed:
Ons doel is - als de kus der liefde -
Is duurbaar - als ons goed en bloed;
Zoo heilig als onze eerste bede,
Zoo noodig als de zonnestraal:
Die koortse zal, noch wil bedaren
Dan, Vlaandren, in uw zegepraal.

Heb dank voor de eed'le, grootsche pooging,
O toekomstzwanger Vlaamsch Verbond!
De hooge magt zag twijfelend neder,
De zwakheid hief zich van den grond;
Verstand en rede, kracht en kunde, -
Spreekt: dat geen enk'le in 't donker dwaal;
Geleidt ons voort door nood en stormen -
Onwrikbaar één - ten zegepraal.

Zie, alles stemt en werkt ons mede,
Tot zelfs der Walen tegenstand;
Want elke spot, of grief, of onregt
Hitst roekloos den bedwongen brand:
Onz' klagt, onz' vloek - onz' bede, onze eischen -

't Verbonden lied in vlaamsche taal:
Dat alles wekt, en sterkt, en dringt ons
Tot een gewissen zegeprael.

Misleiden, beurt het zinkend voorhoofd
En zweert met ons in 't krachtig lied:
'De uitzondering, de spot der landen,
Een kudde slaven zijn wij niet -
Wij zijn een volk!.' Wee den ontaarde,
Die in besluit en hoop nog draal!
Wij moeten voort, om dood of leven,
Te samen naar den zegepraal!

AMANDUS,

Student aan de Hoogeschool, te Gent.

Kronyk.

ANTWERPEN. - M. Victor Lagye heeft te Londen een tafereel ten toon gesteld, waervan de dagbladen en tydschriften, onder andere de *Times* en het *Atheneum*, met veel lof spreken. De schildery verbeeldt een *Speeldingwinkel in de XIVe eeuw.* Het schynt dat verscheidene engelsche familiën bestellingen aen M. Lagye hebben gedaen.

- De heeren bouwmeesters of kunstoefenaren kunnen by M.D. Van Spilbeeck afdrukken bekomen, van het programma des pryskamps ter stichting van het Museum *Koning Willem de Eerste* te Amsterdam, zie bladz. 68.
- In de kapel der St-Lucas-Gilde in de hoofdkerk is men voornemens gedenksteenen te plaetsen met de namen der voornaemste overledene kunstoefenaren.
- Wy zyn voornemens al de portretten in ons blad medetedeelen, doch wachtte op eene ondersteuning van het stadsbestuer om dit ontwerp met meer spoed te kunnen uitvoeren.
- Er is een nieuw dagblad verschenen, *l'Escaut.* Het blad heeft voor hoofdopsteller M. Eug. Gressin-Dumoulin.
- M. Florus, heeft op 30 meert ll. in de *Société dramatique et lyrique* eene konferencie gegeven over het belang der vlaemsche tael.
- M. Devriendt, heeft twee beelden voltooid, bestemd tot versiering van het balkon van 't stadhuis te Lier: het eene stelt de *Rechtveerdigheid* voor, het andere *de Voorzichtigheid.*
- M. Jan Vanden Dries, heeft een nieuw muziekstuk uitgegeven, hetwelk eene schoone plaets naest zyne vroegere samenstellingen zal innemen. Dit stuk is eene *rêverie*, getiteld: *Je devrais la fuir*, woorden van M.G. Demarteau; het is aen ridder Leo de Burbure opgedragen Men kan hetzelve bekomen by M. Rummel, muziekhandelaer, Torfbrug, en by den komponist, Roodestraet, n° 5.
- M. De Wandre, geneesheer heeft een boekdeeltje uitgegeven: *La Chirurgie au milieu du 19e siècle.* Ziehier hoe de *Union Médicale*, een blad dat te Parys wordt uitgegeven, spreekt 'het is de volledige en juiste aenwyzing van al den vooruitgang, welke de geneeskunst sedert Bihat gedaen heeft. Na aen de groote meesters, die er de opkomst van hebben voorbereid, eene eerbiedige hulde bewezen te hebben, ontleedt de schryver achtereenvolgens deze gelukkige ontdekkingen en ingevoerde

nieuwigheden, welke hy dikwyls met een enkel waer en welsprekend woord kenschetst. Alzoo zegt hy, sprekende over de bedwelming door aether: “De kunst heeft den dood gegeven, maer slechts den dood van een oogenblik, en die dood brengt het leven voort.” Een in denzelfden aert over de steenverbryzeling, de luchtpypsnede, de uitsnyding van den eijerstok, de spierdoorsnyding, de elektriseering, de lynvormige verplettering, de oogonderzoeking, onderzoek van het strothoofd en zoovele andere methoden en instrumenten, welke deze eeuw voor immer zullen onderscheiden, zonder te rekenen op hetgeen zy nog kan verwezenlyken.’

M^{r} De Wandre die nog maer weinige jaren in Antwerpen gevestigd is, heeft meermalen bewyzen van talent aen den dag gelegd, en wordt algemeen geacht door zyne collegas en medeburgers.

- Door koninklyk besluit van 15 juny is M. Bellemans, gemeenteraedsheer, tot lid van den bestuerraed der Akademie van Schoone Kunsten benoemd, in vervanging van M. Delvaux, die zyn ontslag heeft gegeven.

- M. Gomm. Ryssens heeft eene nieuwe romance uitgegeven, getiteld: *'t Vergeet my niet* en waervan de woorden door M. Machielsen zyn geleverd.

- Verschenen en by de voornaemste boekhandelaren te koop gesteld: *Pleidooi tegen de doodstraf*, door Harry Peters.

- Onder de verschillige gemeentens der provincie Antwerpen is er meer dan eene, welke eene historische beschryving zou verdienen, en te vergeefs op eenen historischryver wacht. Wel is waer de taek is zoo gemakkelyk niet, als zy toeschynt. Onder de vereischte voor het schryven eener plaetselyke geschiedenis behoort, naer ons inzien, zoo niet dat de schryver in die plaets geboren of er van kindsbeen opgevoed zy, ten minste dat hy er een zooveeljarig verblyf hebbe gehouden, dat hy kan zeggen al de hoeken en plekken van het dorp, zoo goed als zynen zak te kennen. Hy moet tevens ingewyd zyn met al de plaetselyke gebruiken, gewoonte en overleveringen. Hy moet bovendien niet alleen begaeft zyn met een taei geduld, maer ook kunnen beschikken over eenige ledige uren, om de oude gemeente en kerkarchieven - als hy het geluk heeft tot dezelve toegang te krygen - te doorsnuffelen, uit te pluizen, te ontleden en af te schryven. Dit is nog niet alles: hy moet ook een min of meer belezen man en zyne moedertael magtig wezen, om zich behoorlyk te kunnen uit drukken. Wy bekennen het, zulke mannen zyn zeldzaem, maer toch zyn er, en de gemeente Gheel mag zich beroemen er een te hebben aengetroffen, in de wel eerw. heer P.D. KUYL, onderpastor van O.-L.-Vrouwe kerk te Antwerpen. Met het grootste genoegen laten wy het boek, met hetwelk deze jonge priester met dit zyn eerste werk plaets heeft genomen onder de geleerdste en zuiverste nederduitsche schryvers. Onder den titel van *Gheel vermaerd door den eerdienst der Heilige Dimphna*, *geschied- en oudheidkundige beschryving der kerken*, *gestichten en kapellen dier gemeente* (een boekdeel in groot 8° van ongeveer 550 bladz. met platen) komt M. Kuyl de historische wetenschap met eene allezins merkwaerdige bydrage te verryken.... Wy hebben dit werk met de grootste belangstelling doorlezen en zyn voor onze moeite niet onbeloond gebleven; immers het bevat veel meer dan de titel opgeeft, en er is veel uit te leeren zelfs voor diegenen welke niet van Gheel zyn. Het is een schat van wetenswaerdige zaken, eene vrucht van veeljarige studie en van langdurige opzoekingen, in een woord een gewetensvolle arbeid, welken wy de vrienden der nationale geschiedenis gerust mogen aenbevelen.

C.L.S.

BRUSSEL. - De koninklyke akademie van België heeft den vyfjaerlykschen prys van fransche dichtkunst (5000 francs), toegewezen aen M. Adolf Mathieu.

- Het Staetsblad heeft gemeldt dat de kartons der muerschilderingen der afgebrande Beurs van Antwerpen, van MM. Guffens en Swerts, welke nu te Londen in de *Architectural Association* ten toon gesteld zyn, door het publiek veel bezocht en geroemd worden.

- M. Picquet, gehecht aen de bibliotheek, heeft in de koninklyke Akademie van België den prys behaeld voor de fransche proza, over Philip de Comines. Er waren zes verhandelingen ingezonden over dit onderwerp. Eene eervolle melding is nog aen een der mededingende stukken toegekend, minder om den styl dan om deszelfs belangrykheid onder het geschiedkundig oogpunt.

- Door koninklyk besluit van 20 mei wordt er eene som van 300 fr., ten titel van aenmoediging aen de *Nyverheidsschool* van Antwerpen verleend, om haer te helpen in het inrigten van openbare en kostelooze leergangen, ten voordeele der werklieden.

- De leden van den jury voor den grooten muzikalen pryskamp, ingesteld door het staetsbestuer, zyn byeengekomen, om den uitslag van den voorloopigen pryskamp te onderzoeken. De vyf toegelatene mededingers zyn MM. Van Hoey, van Mechelen; Van Gheluwe, van Gent; Huberti en Chivry, van Brussel, en Dupont van Ansival. Volgens het reglement, moeten de mededingers vyf-en-twintig dagen in logie blyven. Het onderwerp voor den pryskamp is getiteld: *Paul en Virginie.*

- Op 15 juny heeft in de Akademiezael van de universiteit de vergadering plaets gehad der kunstoefenaren van Brussel, welke byeen geroepen waren, ten einde over te gaen tot de keus der artisten, die zullen deel maken van den jury, voor de plaetsing der tafereelen en het toekennen der belooningen in de aenstaende tentoonstelling van Schoone Kunsten. Het initiatief van die byeenroeping, was door de besturende kommissie van de maetschappy der belgische artisten genomen. M. de voorzitter heeft doen kennen dat deze kommissie, in het algemeen belang der exposerende artisten, eenen brief aen den minister van binnenlandsche zaken had geschreven, om hem te vragen: 1° dat de leuning 20 centimeters lager gemaekt worde, zoo dat ze slechts nog 50 in plaets van 70 centimeters hoog zal zyn. 2° dat de plaetsing der schilderyen volgens alfabetische orde plaets hebbe.

Een lid der vergadering M. Starck, stelde voor dat al de beslissingen, door den jury der belooningen te nemen, zouden publiek gemaekt worden, dit voorstel werd aengenomen en zal aen M. den minister van binnenlandsche voorgelegd worden. Daerna zegde M. de voorzitter dat de kommissie zich verstaen had met het Kunstverbond van Antwerpen, en dat op de negen artisten, te benoemen tot jury, er dry door Antwerpen zullen gekozen worden, twee schilders en een beeldhouwer.

- De koninklyke maetschappy Linneus, zal tydens de septemberfeesten, eene buitengewoone tentoonstelling van landbouwvoortbrengselen houden. Een groot getal gouden, vergulde en zilveren eermetalen zullen uitgeloofd worden.

GENT. - M.E. de Borchgrave, doctor in de regten, heeft in de Koninklyke Akademie van België eene eervolle melding bekomen, voor een werk over: *l'Organisation des colonies belges qui au XIIe et XIIIe siècle se sont établies en Allemagne et dans les pays limitrophes.*

Wy komen later op het werk van M. de Borchgrave terug, na dat wy de levensschets van den vader dezes schryvers zullen medegedeeld hebben.

- De *Koninklyke maetschappy van Schoone Kunsten*, heeft in zitting van 11 dezer den jury benoemd, ter beoordeeling van den pryskamp van muziekale samenstelling voor 1863: *Cantate met groot orchest*, op het bekroond vlaemsch gedicht van M. Fr. De Potter, *Jacob Van Artevelde.*

Elf partitiën zyn aen den sekretaris der maetschappy vóor 1 juny 1863 ingezonden.

Zie hier de kenspreuken:

n° 1.	Kenspreuk:	*Zang en kunsttoon*, *Ruwaert*, *held van Artevelde*, *Die 's lands vyand nedervelde!* *Eeuwige eere zy zyn loon!*
n° 2.	Kenspreuk:	*De vrye Landaerd.*
n° 3.	Kenspreuk:	*Ik wil met myn lier myn vaderland bezingen.*
n° 4.	Kenspreuk:	*Gent en Artevelde.*
n° 5.	Kenspreuk:	*Courage et persévérance.*
n° 6.	Kenspreuk:	*Geen Franschman zag ons beven.*
n° 7.	Kenspreuk:	*Fais ce que dois*, *advienne que pourra.*
n° 8.	Kenspreuk:	*Voor God*, *kunst en vaderland.*
n° 9.	Kenspreuk:	

Ontwaek, *myn luit voor de eer van 't oude Gent*,
De eer, *van den grond*, *waerop ik ben geboren*,
Wat reiner zucht kan u tot zingen sporen?
Den held, te lang vergeten of miskend.
Wien België wêer de zoenlamp doet omgloren,
Verdient een lied....

P. VAN DUYSE. - *Jacob van Artevelde.*

n° 10.	Kenspreuk:	*C'est la divine harmonie.* *Qui descend des cieux.*
n° 11.	Kenspreuk:	*Eere, glorie en vaderland.*

OOSTVLAENDEREN. - De provincie Oostvlaenderen heeft eenen wedstryd geopend, voor het opstellen van een *aenvankelyk boek* over gezondheidsleer of *kleine handleiding van gezondheid*, voor de lagere en middelbare scholen bestemd.

Het werk zal, onder eenen aenlokkelyken vorm (vertellingjes, anekdoten, praktische en gemeenzame onderrigtingen), handelen:

1° Over de belangrykste voorschriften der zoo openbare als byzondere gezondheidsleer;

2° Over de oorzaken van ongezondheid van eenige der in beide Vlaenderen beoefende nyverheidstakken, en de middelen om daerin te voorzien.

Het zal daerenboven de vermelding inhouden van de eerste zorgen, in zekere onheilsgevallen te geven, als verstikking by verworging, verdrinking, inademing van bedorvene lucht; in de gevallen van toevallige vergiftigingen door zekere gebruikelyke zelfstandigheden, als paddestoel, dollekervel, doornappel, zouten van koper of lood; in de gevallen van verbranding, zware verwonding of breuk; in alle gevallen, eindelyk, waerin spoedige hulp, van gemakkelyke toepassing kan worden in gebruik gesteld, *in afwachting der komst van eenen man der kunst.*

De schryver zal zich bevlytigen om de volksvooroordeelen te bestryden, die het noodlottigst zyn voor de gezondheid der werklieden, als, by voorbeeld: het nut der sterke dranken om de krachten te herstellen, alsmede de verpligting aenduiden om het lyk van eenen drenkeling of een gehangene aen te raken, vóor de aenkomst der policie.

Het werk, in het fransch of in het nederduitsch geschreven, zal, vóor den 15 april 1864, aen M. den gouverneur der provincie moeten worden gezonden, en vergezeld zyn van een gesloten briefje, den naem des schryvers inhoudende, en langs buiten, een opschrift dragende, ten hoofde van het handschrift herhaeld.

De schryvers welke zich, op eenige hoegenaemde wyze, hebben doen kennen, vóor de beoordeeling van den jury, met het onderzoek der verhandelingen belast, zullen uit den wetstryd gesloten worden.

De schryver der bekroonde verhandeling zal een prys van *duizend francs* en *vyftig exemplaren* van zyn werk ontvangen.

Het bekroonde werk zal de eigendom der provincie blyven, die het, ten haren koste, zal doen vertalen en in de twee talen uitgeven.

De overige ten wedstryde ingezondene werken, zullen, na de beoordeeling van den jury, kunnen worden ingetrokken, hetzy door de schryvers zelven, hetzy door derde persoonen, die zich, op het oogenblik der overlegging van de verhandelingen, zouden hebben doen kennen.

Het werk, door de zorg der bestendige deputatie uitgegeven, zal ten hoofde van elk kapittel kunnen worden opgeluisterd met vignetten of gravuren, geschikt om den geest des lezers te treffen, en waervan de schryver zelf het onderwerp en de samenstelling zal aenduiden.

Buitenland.

BEYRUTH. - *Télémaque*, het beroemde werk van Fénélon, is in het arabisch vertaeld geworden; het wordt door het weekblad *Hadikasel-Akhbar*, dat aldaer verschynt, als mengelwerk mêegedeeld.

- Te Regensburg is eene vertaling verschenen van het werk: *De Meesterknecht* van M. Renier Snieders van Turnhout. *Der Groszknecht*, maekt een sierlyk boekdeel uit en is verrykt met vier staelgravuren.

- In de keizerlyke drukkery te Parys is het *Leven van Julius Caesar*, door Napoleon III, ter perse gelegd. Deel I en II zullen te gelyk het licht zien; het IIIe deel verschynt later.

- Men meldt uit Flavigny aen de *Union Bourguignonne:*

In de opzoekingen die men op het grondgebied van Crésigny doet, heeft men verschillige oude voorwerpen van zekere weerde gevonden. Vooreerst een romeinsche degen, 88 centimeters lang en 8 breed, het gevest er by begrepen. Dit wapen, het best bewaerd van al de tot hiertoe gevondene, is waerlyk een

merkweerdig stuk; daerby heeft men gevonden twintig stukken romeinsche en gallische munt, en twee yzeren lansen van 40 centimeters lang, en waeraen nog ongeveer 4 centimeters hout is. Al die voorwerpen zyn aen den keizer gezonden.

- Dezer dagen had in den hof der *Horticultural Society*, in Zuid-Kensington, in tegenwoordigheid van eene menigte van 12 a 14,000 persoonen en van de prinses van Wallis, door den prins van Wallis de onthulling plaets van een gedenkteeken dat zoowel ter herinnering der eerste wereldtentoonstelling dient, als aen prins Albert. Op een tempelvormig voetstuk, aen welks voet vier figuren, de vier hemelstreken voorstellende, zitten, verheft zich een 10 voet hoog standbeeld van prins Albert in brons.

Volgens het plan zou in dien hof ook een standbeeld der koningin worden opgerigt, doch op uitdrukkelyken wensch van H.M. is dat plan opgegeven. De fries des tempels bevat in gouden letteren twee opschriften. Het eene is aen propheet Jesaja ontleend en luidt: ‘Mogen alle natiën zich te samen scharen en alle volkeren zich vereenigen!’ Het andere is een vers van een psalm: ‘Ik zal de werken des Heeren gedenken;

waerlyk, ik zal my uwer werken herinneren, die gy voor eeuwen hebt gemaekt.'

Aen de noordzyde staet het volgende: 'Opgerigt door openbare inschryvingen, oorspronkelyk slechts met het doel van eene herinnering aen de wereld tentoonstelling van 1851, thans ook tot aendenken gewyd aen den grooten oprigter van die onderneming, den goeden prins, wiens verziende en veelomvattende menschenliefde het eerste denkbeeld daertoe deed ontvlammen en aen wiens helder oordeel en onvermoeide krachtinspanningen, by de leiding van de uitvoering der onderneming, de wereld de voorbeeldelooze uitslag daervan te danken heeft, van den prins-gemael Albert Frans August Karel Emmanuël, geboren 26 aug. 1819, overleden 14 dec. 1861. Hy was een man; neemt alles slechts in alles; wy zullen nimmer zyns gelyken zien!'

Het bezoek dat de koningin aen het gedenkteeken bragt, heeft een zeer goeden indruk gemaekt omdat men daerin toch eenigermate wil zien, dat de koningin weder in de wereld zal treden en de strenge afscheiding, die zy sedert den dood van haren gemael heeft volgehouden, zal laten varen.

De *Times* merkt daeromtrent op: 'Het karakter en het leven der koningin spiegelen zich getrouw in dien begrypenden geest in Engeland af en vertoonen ons overal het beeld van eene strenge pligtsvervulling, eene schoone huiselykheid en een gezond menschelyk verstand. 't Is de oude herinnering en die getuigenis onzer vrywillig betoonde liefde, welke bewerken, dat ieder inwooner van Londen zich verheugt te vernemen dat koningin Victoria zich weder in onze straten, tuinen en paleizen vertoont. Zy allen schynen te gevoelen, dat de koningin van eene lange smartvolle reis teruggekeerd en na lange afwezigheid weder onder ons gekomen is. Zy is met smart vermist en zal met vreugde verwelkomd worden.

Sterfgevallen.

M.E. Noterman, een gekende en verdienstelyke schilders, die uitmuntte in de dierenschildering is op 14 mei te Antwerpen overleden; hy was van Audenaerde geboortig, doch sedert 1833 of 1834 in Antwerpen woonachtig.

Op zaturdag 16 mei heeft de begrafenis plaets gehad. Talryke kunstenaren, onder welke wy de hierondervolgende bemerkten, vormden den lykstoet, die het laeste overschot naer zyne rustplaets vergezelde: MM. Jos. Bellemans, de Keyser, Ernest Slingeneyer, die een van schilders leerlingen was; Chauvin, bestuerder der Akademie van Luik, De Laet, Guffens, Swerts, De Taeye, Van Lerius, Weiser, Schadde, Dens, L. Schaefels, W. Linnig, Van Regemorter, B. Wittkamp, P. Kremer, J. Lies, H. Leys, J. Delin, De Winter, H. Schaefels, David Col, H. De Braeckeleer, J. Huysmans, De Bruycker, Alma-Tadema, J. De Braeckeleer, Ducaju, J. Michiels, Wildiers, J. Hemeleer, D. Verest, enz.

Verder een aantal jonge kunstenaren, die ook een laeste vaerwel aen den man wilden zeggen, die hen door zynen goeden raed en onderwys had aengemoedigd.

De kunstenaren, vrienden en kennissen werden in het sterfhuis door MM. Demarteau, majoor van de genie en Muscar, oud-majoor, twee vrienden van den overledene, ontvangen.

De lykstoet was talryk.

De afdeeling van de *Arts-Plastiques* van den *Cercle* was voltallig, de overledene was er een der yverigste leden van. Het schepencollegie vertegenwoordigd door M. Van Put dd. burgemeester, vreemde letterkundigen, vlaemsche letterkundigen, de koophandel van Antwerpen, de burgery, hebben door hunne tegenwoordigheid bewezen dat zy den kunstschilder op prys wisten te stellen. Twee redevoeringen,

de eene in het fransch door M. Ed. Van Reuth, in naem der *section des Arts-Plastiques* van den *Cercle* uitgesproken; de andere door M.D. Verest in het vlaemsch, werden op het graf uitgesproken in naem der vrienden en kennissen van den overledene.

Wy zullen het ons als eene pligt aenrekenen kortelings het portret en een tafereel van dezen verdienstelyken schilder mede te deelen.

- M. Antoon Steyaert, kunstschilder en leeraer van teekenkunde is in den loop der maend mei te Gent, ten gevolge van eene verschrikkelyke ziekte die hem verscheidene weken aen het smertbed heeft gekluisterd, overleden, in den ouderdom van 77 jaren en 4 maenden.

Het verlies van dezen kunstenaer, begaefd met een onbetwistbaer talent en eene voorbeeldige zedigheid, zal diep betreurd worden door zyne veelvuldige vrienden en door zyne talryke leerlingen, onder welke er verscheidene zyn die in de kunst een schoonen naem hebben verworven, onder andere M. Florimond van Loo, den bekwamen teekenaer dier stad.

Uitmuntend van karakter, vriendelyk en gedienstig jegens elkeen, had die waerlyk deugdzame man in zyne lange en eervolle loopbaen van leeraer, de achting en het aenzien gewonnen van al wie in de gelegen heid was hem te leeren kennen.

- M. Edward Latour, een geacht genre- en miniatuerschilder, is op 25 mei te Schaerbeek, in den ouderdom van 46 jaren overleden.

- M. Joannes Baptista Joseph De Bay, beeldhouwer, geboren te Mechelen den 16 october 1779, is in Frankryk in den ouderdom van 84 jaren overleden. Hy bekleedde in Parys de plaets van bewaerder der oudheden van het keizerlyk museum van den Louvre. Hy was lid de koninklyke akademie van Schoone Kunsten van Antwerpen, ridder der Leopold's orde en van het Legioen van Eer.

Het standbeeld van Lukas Fayd'herbe, staende op het stadhuis te Mechelen, en waervan wy in de *Vlaemsche School*, 5^{e} jaerg., 1859, bladz. 117, eene teekening hebben medegedeeld, is door De Bay uit witten franschen steen verveerdigd.

- Op 2 juny had de lykdienst plaets van M. Verschaeren, leeraer aen de Koninklyke Akademie van Antwerpen. De bestuerders der Akademie, de leeraeren, leden van den raed, schilders, beeldhouwers, plaetsnyders, letterkundigen, kunstnyveraers en eene talryke volksmenigte waren aenwezig. De hoeken werden gedragen door vier voorname schilders. Een peloton infanterie bewees den overledene de laetste eer, als ridder der Leopolds-orde. Twee redevoeringen in de fransche tael werden er aen het graf uitgesproken, door M. de Keyser, bestuerder der Akademie en door M. de Taeye leeraer in naem zyner collegas. Wy komen kortelings terug op deze verdienstelyke leeraer der Koninklyke Akademie, waervan wy ook hopen het portret medetedeelen.

- Op 8 juny heeft te Santvliet, de begrafenis plaets gehad van de moeder van M. de Keyser, direkteur der koninklyke Akademie van Antwerpen. Al de leeraeren der Akademie en eene groote menigte van kunstenaers en leerlingen woonden die lykplegtigheid by. Op het graf werd eene vlaemsche redevoering gehouden door M.D. Verest. Het altaerstuk dat M. de Keyser aen zyn geboortedorp geschonken had, was voor de eerste mael voor het publiek zigtbaer.

Derde-orde van den H. Franciscus van Assisen.

TEEKENING VAN L. HENDRICKX, PLAETSNÊE VAN J. HEMELEER.

Meermalen hebben wy het genoegen gehad om van M. Hendrickx te spreken als van een der byzonderste kunstenaren in het godsdienstige vak; thans deelen wy eene zyner samenstellingen mede, de Derde-Orde voorgesteld door den H. Franciscus van Assisen den schapulier of kleed van boetveerdigheid gevende aen de H. Elisabeth van Hongarië en aen Lodewyk koning van Frankryk.

De Derde-Orde is eene instelling die volmaekter is dan de gewoone congregatiën of vereenigingen van Roomsche Christenen; zy telde in vroegere dagen talryke aenklevers in alle de standen der maetschappy; men achtte zich gelukkig als men deel van de Fransciskaner-Orde kon maken. Deze instelling deed haren invloed gevoelen niet alleen onder het opzicht van zeden en godsdienst, maer zelfs onder het opzicht van kunsten en wetenschappen.

Nauwelyks had de H. Franciscus deze aerde verlaten, of kunst en poëzy schitterden reeds rond zyn graf. De oude stad, zoo roemryk door de deugden en heiligheid van Franciscus, praelde welhaest met eenen ongemeenen schat van kunststukken.

Dit gebeurde niet alleen in de vallei van Spoleto en Assisen; op vele andere plaetsen van Europa zag men die prachtvolle kerken opryzen waer het geloof, vereenigd met de kunst, wonderen voortbrengt om aen het nageslacht de godsvrucht der volken te bewyzen, hervormd door de Derde-Orde. Ja de Fransciskaensche familie heeft ten allen tyde de kunst, de wetenschappen en letterkunde begunstigd, en zy heeft veel bygedragen om dezelve op te beuren en tot volmaektheid te brengen door de schoone en treffende ingevingen des geloofs[1].

Ook weet men dat Michel-Angelo zyn schoon meesterstuk: *het laetste oordeel* eindigende, niet beter wist om zyn portret daerop te brengen, dan zich als Derde-Ordeling, onder het afbeeldsel des H. Franciscus, by het getal der gelukzaligen te plaetsen.

Thans herleeft deze instelling wêer in vollen luister in de hoofdstad van België; leden der aenzienlykste familien maken er reeds deel van, hetgeen eenen zeer gunstigen invloed heeft op de persoonen van minderen rang der maetschappy, die

(1) WADDING en MONTALEMBERT. *Indroduction à l'Histoire de Ste. Elisabeth.*

er insgelyks deel van maken, en door eenen eenvoudigen levensregel, welken zy gemakkelyk kunnen volgen, de goede zeden en godsvrucht onderhouden.

De samenstelling van M. Hendrickx is zeer eenvoudig; zy bewyst dat hy met weinig de schoonste ontwerpen weet terug te geven, en zich ernstig met de christene kunst bezig houdt, hetgeen, om zoo te zeggen, eene uitzondering wordt op onze dagen.

Holland.
Een herfstreisjen in verzen.
(fragmenten.)

I.
De afvaart.

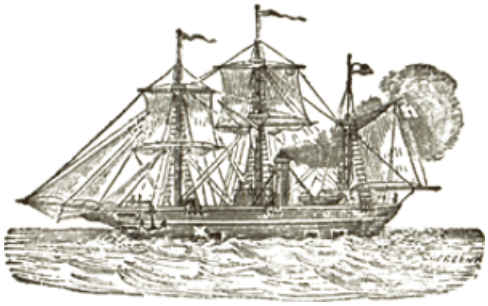

De stoomboot stookt, het water wast,
De rook werpt uit de schoorsteenpijpen
Zijn' zwarte pluim, die vlag en mast
Schijnt in haar kronkels vast te grijpen.

't Gaat drok langs 't enge passereel,
Nu op, dan af, in bont gewemel;
De meisjens klemmen zich aan 't zeel,
't Matroozenlied stijgt gul ten hemel.

Een Babel is 't van Noord en Zuid,
Van Engelsch, Neêrduitsch, Fransch en Indisch:
Hier weent men, ginder lacht men luid
Of klaagt er eene dat er wind is.

En midden van dien warrelklos
Van intrest, kunne, driften, talen,
Maakt zich 't geluid der scheepsklok los,
Dat heet de touwen in te halen.

En 't '*All right!*' galmt met scherpen schal,
Het harte klopt, de raders draaijen:
Men ziet op 't dek en aan den wal
Ze doeken wuiven, hoeden zwaaijen.

De tranen peerlen in het oog,
Die 't bittere 'vaarwel' verzoeten,
Mijn hart blijf stil, mijn blik blijft droog:
Geen lief, geen vriend en komt mij groeten.

Mijn liefje is dood: mijn vrienden... bah!...
Blij wuift de statenvaan door 't blauwe:
Spoed voort mijne *Amicitia!*
Naar Nederland, het oude en trouwe!

II.
Slecht weêr.

Wolken drijven, meeuwen vliegen,
Witte pluimen, langs het water,
Schijnen zachtjens zich te wiegen
Op de bries bij golfgeklater.

Zware zomerbuijen hangen
Aan den dichtbetrokken hemel,
Dreigen in hun net te vangen
't Karig zonnelichtgewemel.

En zij barsten los in woede,
Slingren regen, bliksem, winden
Met des onweêrs geeselroede
Door elkander als ontzinden.

Welk een huilen: welk een domm'len,
Welk een gieten; welk een zuchten;
Door het bruischend golvenschommlen
Tracht de stoomboot heen te vluchten.

En de zon, de deftge dame;
Wars van zoo een slecht gezelschap,
Vreezend voor heure goede fame,
Ruimt dit schouwtooneel der hel rap.

Zon, ge zijt een' zedenstichster:
‘Men zal met geen wolfen huilen;’
Zegt gij: 'k doe als gij, verlichtster,
'k Ga me in de kajuit verschuilen.

III.
Eerste kajuit.

Drie ladies en de moeder,
Een lord met zijnen knaap:
De blonde juffers geeuwen
En moeder zit in slaap.

Lord leest de *Morning Herald;*
Sir leert 'nen windhond staan
Regt op zijne achterpooten;
Maar 't kunstjen wil niet gaan.

Daar naast een fransche dame,
Gravin is ze... of modist?
(Zij riekt aan 't geurenfleschjen)
Ik wilde dat ik 't wist.

Een opgeschikte jonker,
Een prins of... wat mag 't zijn?
Schenkt haar een kopjen thee voor
In Sina 's porcelein.

En maakt haar komplimenten,
Waarvan hij veel verwacht,
Terwijl ze vriendlijk dank zegt
En... heimlijk met hem lacht.

Wat verder zit een burger

Van 't fiere Washington,
Hij kouwt een eindje tabak,
Met heerlijk *sans façon.*

Zijn rok dient hem als kussen,
Hij slaat perfekt de maat
Met den gelaarsden hiel op
De marmren tafelplaat.

Voorwaar een rijk gezelschap
En sierelijk van leest.
Ach! waar het maar zoo rijk niet
En had het maar wat geest.

Alleen de fransche dame
Heeft geest genoeg voor zes:
Niet in 't gekroezeld hoofdjen
Maar in de essenceflesch.

J. DODD.

Petrus Ximenius en Lorenço de Villavicencio.

WAPEN DER FAMILIE XIMENEZ-PERETTA.

Onder de spaensche en portugesche familiën, welke in de laetste helft der XVIe eeuw te Antwerpen woonden, vindt men er verscheiden, die den naem voerden, door den kardinael FRANCISCUS XIMENEZ in den aenvang dier zelfde eeuw wereldberoemd gemaekt(1). Inderdaed, zonder veel te zoeken, behoeft men slechts de *Verzameling der Graf- en Gedenkschriften* onzer provincie open te slâen, om onder de grafzerken van O.L. Vrouwekerk van Antwerpen dengenen van eenen FRANCISCUS XIMENEZ DE LEON († 1560) aen te treffen, doch die te Middelburg zou hebben te huis behoord(2). Een ander zeer merkwaerdig gedenkschrift uit dezelfde kerk(3), herinnert aen RODERICUS XIMENEZ († 1581) en FERDINANDUS XIMENEZ († 1600), twee gebroeders uit het portugesche geslacht der XIMENES PERETTA, die van het Kapittel in het hooge choor eene byzondere begraefplaets hadden bekomen(4).

(1) FRANCISCUS XIMENEZ, kardinael-aertsbisschop van Toledo, geboortig van Torrelaguna, een stadje van Oud-Kastillië (1437), was de zoon eens prokureurs of pleitbezorgers. Schryver was hy niet, maer hy staet bekend, als hebbende in 1517 te Alcala de uitgave van eenen veeltaligen Bybel bezorgd. Dan hy is veel meer vermaerd als minister der souvereinen van Spanje, en onder deze betrekking is hy het voorwerp geweest van verscheiden biographische en historische studiën, onder welke wy zullen aenhalen degene in 1700 door FLÊCHIER, bisschop van Nîmes uitgegeven. In onzen tyd heeft doctor C.J. HEFELÉ, van Tubingen, het ministerschap van XIMENEZ tot onderwerp van eene verhandeling gekozen, welke de eere eener vertaling heeft genoten, die in 1858 by M. CASTERMAN, te Doornyk van de perse kwam. Opmerkelyk is het voorts, dat de stoel van Toledo vroeger bekleed werd door eenen anderen XIMENEZ (RODRIGO † 1245) dien Spanje onder zyne historieschryvers telt.

(2) *Graf- en Gedenkschriften.* I. 95.

(3) Ibidem. I. 34 en 49.

(4) Uit een register getiteld *Fundaciones e disposiciones dos senores Cavallero Fernand Ximenez e Anna Lopez;* fol. 96 en 98 op 's Ryks archief, heeft Mr ALEX. PINCHART in den *Messager des sciences et des arts de la Belgique* (1862. p. 418-420) medegedeeld: 1° het contrakt den 27 November 1592 gesloten door FERNANDO XIMENEZ PERETTA, ridder der orde van S. Stephanus, met den Bisschop en het Kapittel van Antwerpen, voor den afstand dier begraefplaets; 2° eene kwittancie (14 september 1594) van den beeldhouwer RAPHAEL PALUDANUS, of VAN DEN BROECK.., bekennende 'ontfangen te hebben van DUARTE XIMENEZ, vuyt den naem van Senor FERDINANDO XIMENEZ de somme van dry hondert ende vyftich guldens, tot 20 stuivers den gulden, ende dat voor reste van vyf hondert ende dertich guldens..... voor het maken van syne sepulture met syne ornementen ende wapenen in Onser-Liever-Vrouwen kercke.'

Elders, in S. Michielskerk, in de kapelle van den H. NORBERTUS, tegen het altaer, las men, vóór de vernieling dier kerk, een opschrift ter gedachtenis van RODRIGO XIMENEZ, zoon van GONDISALVO XIMENEZ († 1601)[1]. Eindelyk in het oude S. Elisabethsgasthuis bevond zich eene ziekenzael, gebouwd, en begiftigd met eene rente van vyf honderd guldens, door de edele vrouw ANNA XIMENES D'ARRAGON en haren echtgenoot SIMON RODRIGUEZ D'EVORA († 1596)[2].

De naem van XIMENES was dus in Antwerpen niet alleen zeer goed gekend, maer heeft ook ter fame moeten staen als dien van lieden, die van hun vermogen een treffelyk gebruik maekten. Zeer waerschynlyk dat wy met tyd en gelegenheid uit oude stukken nog meer andere persoonen zouden hebben kunnen oplezen, welke dien naem gevoerd hebben, des te meer als men aenmerkt, dat men denzelfden naem ook wel min of meer verminkt aentreft, hetzy door de verandering der hoofdletter X in S of Z[3], hetzy door eene verduitsching van den geheelen vorm, van welke aerdigheid M.TH. VAN LERIUS ons by VAN MANDER een specimen aenwees: 'Het beste conterfeytsel, zegt laetstgenoemde schryver, van hem (HANS VAN AKEN, schilder van Cuelen) oyt ghedaen, is te Londen, in Enghelandt, ende was ghedaen nae een ghenoemt PIETER SEMEYNES, jonghman in Enghelandt, van Nederlanders afghecomen, hebbende eene schoone tronie met schoone glansende locken hayre.'[4]

Na deze aenhaling zal de lezer zich welligt aenstonds vragen, of het portret van dien PIETER SEMEYNES by geval niet dat is van den man, wiens naem hy aen het hoofd dezes opstels voor heeft, en op wiens persoon Mgr. DE RAM het studielievende publiek herhaeldelyk opmerkzaem heeft gemaekt[5]. Doch wy moeten hier ook aenstonds ontkennend op antwoorden. HANS VAN AKEN, geboren te Keulen, (volgens VAN MANDER in 1556), moet zich eerst in de schilderkunst hebben beginnen te doen kennen, als onze XIMENIUS reeds verre in jaren was gevorderd, zooals men straks nader zal vernemen.

Hetgeen onze aendacht vooral boeide, en moest boeijen, by de byzonderheden door Mgr. DE RAM medegedeeld, dit was de meening, door den hoog eerwaerden rector der katholyke Universiteit geopperd, naer aenleiding van eenen brief van PACCIUS aen HOPPERUS, dat PETRUS XIMENIUS in 1557 te Antwerpen zyn verblyf zou hebben gehouden, weshalve wy het noodig oordeelden, ons opstel te moeten

(1) *Graf- en Gedenkschriften* (S. Michielskerk) bl. 43.
(2) Ibidem. (S. Elisabethsgasthuis) bl. 383. De rente moest als volgt besteed worden: 100 gls. voor den geneesheer, 100 gls. voor de twee heelmeesters, en 300 gls. voor de geneesmiddelen tot verligting der armen en zieken.
(3) Een voorbeeld hiervan levert het *Obituarium* der antwerpsche Predikheeren. (*Graf- en Gedenkschriften*), (S. Pauluskerk) bl. 126, waer men genoemd vindt: F. THOMAS ZIMENEZ, *sacerdos Lusitanus*, *obyt. 10 Novemb. A*^{o} *1629.*
(4) VAN MANDER'S *Schilderboeck*, edit. 1604, bl. 29 recto.
(5) *Bulletins de la Commission royale d'histoire*, 2e série, T. II, p. 197-200, T. III, p. 185-192 en T. VI, p. 33-56. Ons opstel is gedeeltelyk de samenvatting van hetgene men aldaer aentreft.

aenvangen door het feitelyk betoog, dat er XIMENIZZEN in onze stad met der woone gevestigd zyn geweest. Van daer tot de onderstelling, dat PETRUS XIMENIUS hier zou kunnen geboren zyn, en dat wy de ry der beroemde inboorlingen van Antwerpen eventuëlyk met eenen naem te meer mogen verlengen, is de afstand niet groot, doch niets magtigt ons denzelven te overschryden, immers zooverre wy met 's mans biographie bekend zyn.

Hoe het zy, PETRUS XIMENIUS blykt een man van eene zoo diepe geleerdheid als zedigheid te zyn geweest. Zeer waerschynlyk is het aen deze zedigheid toe te schryven, dat hy by al de belgische en spaensche biografen is onbekend gebleven.(1). Dat het een zeer achtingswaerdig persoon moet geweest zyn, is hier uit op te maken, dat hy in vriendschappelyke betrekkingen stond met HOPPERUS, PACCIUS, VIGLIUS en andere beroemde tydgenooten. Op aendrang der eerstgenoemden liet hy zich bewegen, by de Universiteit van Leuven eenen leerstoel te aenvaerden; maer nauwelyks had hy daerin toegestemd, of zyn zwak en besluiteloos karakter openbaerde zich.

Ten tegendeele van anderen, die er zich zouden over verheugd hebben, hunne benoeming door den Koning te zien goedkeuren, had XIMENIUS al ras berouw, zich door de pramingen zyner vrienden te hebben laten overreden. Zoo groot was zyne verlegenheid, dat hy HOPPERUS ernstig bad, aen zyne benoeming geen gevolg te geven; en zoo verre ging zyne ontsteltenis, dat hy ziek, ja half waenzinnig werd.

Om hem te genezen, moest men onzen geleerde zyne vryheid wedergeven en zyne benoeming zonder gevolg laten. Aldus weder gansch tot het studieleven teruggekeerd, schynt hy zich naer Luik te hebben begeven en daer in 1558 by den vorst-bisschop in dienst te zyn getreden, onzeker echter in welke betrekking. Een paer jaren later vindt men hem te Keulen en blootgesteld aen de beschuldiging van kettery, door eenen spaenschen monik tegen hem uitgebragt. Deze monik was een frater LORENÇO DE VILLAVICENCIO, dien wy het niet onbelangryk achten nu ook te doen kennen.

Fray LORENÇO DE VILLAVICENCIO, van de orde der eremyten van den H. Augustinus en doctor in de godsgeleerdheid by Leuvens hoogeschool, was geboortig van Xerez della Frontera, eene stad in Andaluzië, en van edele afkomste. Geen onzer oude nederlandsche geschiedschryvers heeft hem gekend, en nochtans was het een der gewigtigste persoonaedjes van dien tyd, en wist iedereen hoezeer zyne aenklagten te vreezen waren, want hy stond regtstreeks in briefwisseling met den koning van Spanje. In de leuvensche Universiteit, onder anderen, vond hy veel te beknibbelen. Niet alleen wilde hy, dat men van de kweekelingen de stipte naleving van het katholyk geloof eischte; maer ook dat men de burgers dwong, de van kettery verdachte studenten by de inquisitie aen te geven. De stoffelyke inrigting der leergestichten te Leuven moet toen niet weinig te wenschen hebben gelaten, aengezien de monik eenige schoolzalen vergelykt by duistere en onreine beestenhokken(2).

Naest het stoffelyke hield hy zich ook bezig met het geestelyke, en in den brief, by welken hy verbeteringen in de gebouwen der Universiteit vroeg, drong hy ook, en te regt, aen op de benoeming van goede pastors.. Hy wilde, by voorbeeld, dat er ten koste der Benedictynen en Bernardynen een kollegie voor het onderwys hunner moniken by de Universiteit zou worden gevoegd. Tot staving dezer vraeg wees hy op de behoefte van bekwame zielenherders, en zeide dat de schade door de religie geleden, onder anderen daeruit voortsproot, dat de pastors in vele steden

(1). M. GACHARD, (*Correspondance de Philippe II.* T. II. p. xviij n. 1.) haelt uit de *Bibliotheca Hispaniola nova* van NIC. ANTONIO (T. II. p. 250 één PEDRO XIMEN, en twee PETRUS XIMENIUS aen, doch naer het oordeel des archivist-generael is geen dier drie schryvers voor den hier bedoelden geleerde te achten.

(2) Berigt van Mei 1569, *Correspondance cit.*, II. 86.

en dorpen huerlingen en zulke botterikken waren, dat zy niet en wisten, welke leering kettersch of katholyk was, weshalve zy noch het goed konden leeren, noch het kwaed schuwen.. Hy schroomde niet de misbruiken te doen kennen, door zekere abten en proosten in het benoemen van dorpspastors gepleegd, aen welke laetsten zy zulk een gering loon gaven, dat hy er twee wist, welke slechts twintig kroonen per jaer ontvingen, en meer gevraegd hebbende, waren doorgezonden. Ten gevolge daervan waren de door die geestelyken bediende dorpen lang zonder herders geweest, zoodat de kinderen ongedoopt en de stervenden zonder Sakramenten bleven.

Dit waren waerschynlyk uitzonderlyke gevallen, maer zy geven een bedroevend denkbeeld van den toestand den katholyke Kerk in dien tyd en van de verslapping der geestelyke tucht; immers zou men thans wel nergens eenen geestelyke vinden, die om eenige stuivers den doop of de begrafenis aen den arme zou weigeren![1].

Fray LORENÇO ontzag in zyne beschuldigingen de grooten zoo min als de kleinen; tot MARGARETA VAN PARMA toe durfde hy aenranden, beschuldigende hy haer die maetregels niet genomen te hebben, welke des Konings dienst vereischten, en de inquisitie ten ontydigen ure te hebben opgeschort. Als hy nu deze landvoogdes met zoo weinig omzigtigheid betigtte, is het niet te verwonderen, dat hy de regtgeloovigheid van VIGLIUS[2] en HOPPERUS[3] mede in verdenking bragt, onzen schoutet JAN VAN IMMERZEELE doodverwde als een koelen en onverschillige katholyke[4], en JASPER SCHETS, toen tresorier-generael der financiën, verweet van 's Konings dienst en belangen aen de zynen op te offeren[5].

(1) Fray LORENÇO spreekt in denzelfden brief van eenen pastor, die aen het kind van een arm mensch den doop zou hebben geweigerd, tot dat een ander persoon zes stuivers had gegeven; ook van eenen priester, die aen een vader zou gezeid hebben, dat indien hy de drie dukaten niet en gaf, welke hy voor de begrafenis van zyn kind eischte, hy het lykje zou doen ontgraven en naer zyn huis terug zenden! (*Correspondance de Philippe II.* T. II, p. 87. 88). Maer was het een en ander wel waer, en was de monik niet door valsche of ligtvaerdige berigten misleid geworden? Hetgeen met XIMENIUS gebeurde, wettigt zeker dezen twyfel.

(2) Ten aenziene van den president VIGLIUS (†1577) bleef het by geen betwyfelingen, maer hy werd het voorwerp van ruiterlyke beschuldigingen van dievery, simonie en heimelyke aenspanning met de ketters. PHILIPS II gebood hierover een onderzoek, waervan echter niets kwam. Men kan hierover na zien de *Correspondance de Philippe II.* T. I, p. 34, 320, 350 en 451.

(3) JOACHIM HOPPERUS was, even als VIGLIUS, een geboren Fries, van Sneek; PHILIPS II had hem by zich ontboden, om zyne raedgevingen te hebben over de zaken der Nederlanden. Hy stierf te Madrid in 1576.

(4) GRANVELLE, in eenen brief van 6 October 1562 aen den Koning, klaegt insgelyks over de lauwheid van JAN VAN IMMERSEEL (*Correspondance* cité I. 218). Naer aenleiding van andere opmerkingen in die korrespondencie over het gedrag van dezen schoutet voorkomende, wordt zyne houding by den beeldenstorm van 1566 eenigzins dubbelzinnig.

(5) GACHARD, *Correspondance* etc. II. xxxviii-xxxix. Men moet aen broeder LORENÇO dit regt laten wedervaren, dat hy, by gelegenheid, ook tot den koning zoo stout als vrymoedig durfde spreken. Aldus om PHILIPS te overreden naer de Nederlanden te komen, om er de beroerten te onderdrukken, houdt hy hem gemoedelyk zyne pligten als vorst voor, zeggende dat hy lyf en leven voor het welzyn zyner onderdanen behoorde te wagen. (Ibid. xlvii-xlix).

Zie daer de beschuldiger, die tegen PETRUS XIMENIUS optrad, blykens eenen brief, door hem in October 1565 aen PHILIPS II gerigt. In dezen brief schetst hy zelf met eene zonderlinge gemoedelykheid de diensten, welke hy beweerde aen den Koning bewezen te hebben, en onder dezelve rekent hy zyne aenklagt tegen XIMENIUS. 'Ik leidde uit K eulen mede, zegt hy, PEDRO XIMENEZ, een zeer geleerd man, en deed zooveel, dat hy zich onderwierp aen den geloofsonderzoeker TILETANUS, alsook aen de faculteit van godsgeleerdheid van Leuven, en dat hy hunne beslissing aenvaerdde.'

De monik maekte den Koning daer iets wys, hetgeen veeleer aen snoevery dan aen waerheid grensde, zooals kan blyken uit twee brieven der gemelde faculteit, door Mgr. DE RAM uit een register der oude Universiteit overgeschreven.(1) Beide deze brieven, gedagteekend van 26 Juny en 20 Augusty 1561, bewyzen dat de godsgeleerden van Leuven zich den argwaen of de nydigheid van frater LORENÇO niet aentrokken, en dat er veel overdrevenheid of ligtvaerdigheid in dezens aentygingen lag, ten aenziene van de vryheid door XIMENIUS genomen, in het bespreken van zekere godsgeleerde kwestiën. Zoo als Mg^{r}. DE RAM doet opmerken, heerscht er in de brieven der leuvensche theologanten eenen toon van gematigdheid en christelyke liefde, die zonderling afsteekt by den toon der epistels van den spaenschen monik.

Maer te Madrid vonden zulke inblazingen en ligtvaerdige berigten maer al te gereedelyk ingang. Op bevel van PHILIPS II werd er dan ook tegen XIMENIUS een voorbereidend onderzoek ingespannen, door de gezworen geloofonderzoekers MICHAEL DRUTIUS en JUDOCUS RAVESTEYN (^{2}) Zy deelden hem eene soort van requisitorium mede, naer allen schyn door frater LORENÇO zelf opgesteld. XIMENIUS antwoordde op de beschuldigingen door eene memorie, op dewelke doctor JOHANNES HESSELS slechts eenige aenmerkingen maekte, die echter den beschuldigde niet ten volle overtuigden. Doch de bisschop van Luik, ROBERTUS DE BERGHES, verklaerd hebbende, dat hy zich met de uitspraek der leuvensche faculteit vereenigde, schikte men de zaek in der minne, huldigende de gevoelens en de geleerdheid van XIMENIUS, doch hem tevens vriendelyk vermanende voortaen voorzigtig te zyn.

LORENÇO DE VILLAVICENCIO was alzoo ongeregtigd, zich by den Koning te beroemen, deze zaek te hebben bygelegd. De rol van aenklager, - om niet te zeggen verklikker - mogt hy voor zich houden; maer de eere om de eischen van het katholyk onderwys overeen te brengen met het ontzag aen eenen gewetensvollen geleerde verschuldigd, komt de leuvensche theologanten toe. Mgr. DE RAM merkt hier verder by aen, dat de monik, noch in de brieven des bisschops van Luik, noch in eenigen akt der faculteit wordt genoemd, en dat hy, schoon den graed van doctor in de godsgeleerdheid bezittende, door de Universiteit nooit tot eenigen leerstoel werd beroepen. Dit zou aenduiden, dat hy te Leuven zoo zeer veracht werd als hy te Brussel by de gemeente in haet stond, zooverre zelfs, dat hy in 1565 uit Spanje in die hoofdstad zynde wedergekomen, en het gerucht zich verspreid hebbende, dat hy voor zich den titel van inquisiteur-generael had medegebragt, by eene volksberoerte byna werd doodgesmeten(1).

Wat XIMENIUS aengaet, hy schynt nadien bestendig aen het bisschoppelyk hof van Luik te zyn gehecht gebleven, en verscheiden werken geschreven te hebben, van dewelke een, en wel het voornaemste, ten doel had de geloofstwisten te doen bedaren. Men vindt hem daer aen bezig omtrent den jare 1585, en dit werk zou in

(1) JUDOCUS RAVESTEYN, gemeenlyk genaemd TILETANUS, (zooals hier boven) om dat hy geboortig was van Thielt. Hy was geheel onlangs tot geloofs-inquisiteur benoemd geworden.

(1) GACHARD, *Correspondance de Philippe II.* T. II. Introd. p. xxi.

1588 hebben moeten verschynen. DOMINICUS LAMPSONISUS[2] stelde er niet minder belang in dan de andere vrienden van onzen schryver, die ERNESTUS VAN BEIJEREN, vorst-bisschop van Luik en tevens aertsbisschop van Keulen, op zyn heen en weêr reizen naer de eene en andere stad volgende, nu in deze dan in gene verbleef, doch meest te Keulen. Dit getuigt BURMAN[3] in zyne aenteekening op eenen brief des keulschen regtsgeleerden METELLUS (November 1584) zeggende, dat XIMENIUS langen tyd te Keulen woonde en van tyd tot tyd naer Luik overging.

Het is dan heel natuerlyk, dat XIMENIUS voornemens was zyn boek den Raed en het volk van Keulen op te dragen. Dit boek werd ondertusschen niet gedrukt, hetzy, zooals Mgr. DE RAM denkt, uit hoofde van des schryvers slechte gezondheid, hetzy uit hoofde der moeijelykheden, welke de overziening der kopy in den weg lagen. Inderdaed, de antwerpsche bisschop LAEVINUS TORRENTIUS, almede een vriend des spaenschen geleerden, had zich met die overziening willen belasten, ten einde den schryver aldus tot de uitgave aen te sporen, en zou dezen gaerne naest zich gehad hebben, doch zag geen kans om hem te bewegen naer Antwerpen te komen. De lichaemsgebreken en herderlyke bezigheden van TORRENTIUS kunnen overigens ook niet vreemd geweest zyn aen het onderblyven der gedachte uitgave.

Overigens, in het stuk van gebrekkelykheden had XIMENIUS, nevens den antwerpschen prelaet, in zynen ouden dag niets te kort. De zoo even genoemde regtsgeleerde METELLUS, die van hem meermaels spreekt in zyne brieven aen JUSTUS LIPSIUS, schreef den 29 September 1593, aen dien beroemden geleerde: ‘De toestand van onzen XIMENIUS is naer lichaem en geest goed; maer hy is zoo aengedaen door de zenuwen zyner beenen, dat hy bestendig op zyne zitbank is gekleefd, gelyk een zieke op zyn bedde.’ Blykt hieruit dat XIMENIUS toen nog in leven was, aen zyne identiteit met het door HANS VAN AKEN vervaerdigde ‘conterfeytsel’ van den jeugdigen PIETER SEMEYNES zal nu wel niet kunnen gedacht worden. Zyn sterfjaer is ons tot nu toe onbekend.

L.C. SUYVELGHEEST.

(2) Sekretaris van den vorst-bisschop van Luik, geboren te Brugge in 1532, overleden te Luik in 1599. Hy was schryver en dichter, en zooverre in de schilderkunst ervaren, dat hy den beroemden OTTO VAENIUS de eerste lessen in deze kunst kon geven (Zie VAN LERIUS, *Catalogue du Musée d'Anvers.* 1857. p. 167 en 170.)

(3) In zyn *Sylloge epistolarum a viris illustribus scriptorum* I. 62, aengehaeld door Mgr. DE RAM. *Bulletins de la Commission royale d'histoire* 2e série, T. VI.

Grootvader.

Als ik hem zie met zijne tachtig jaren
Die voor een' krans van lelieblanke haren
De zwarte lokken zijner schoone jeugd
Vervingen; als ik van de vroegere rozen
Een' vale kleur nog op zijn wang zie blozen
Smaakt mijne ziel een' kinderlijke vreugd.

Als hij vertelt van sombere oorlogstijden,
Hoe droef die zijn, hoe jong en oud moet lijden,
Hoe hij zijn huis verlaten moest bij nacht,
En zoo van alles wat hem in het leven
Angst, rust of troost of hoop of smert kon geven;
Hoe men des avonds weent en 's morgens lacht.

De zon die langzaem wegzinkt in het duister,
Biedt ook als bij heur dagen zachten luister;
Zoo vindt men in den grijsaerd iets van 't kind;
Hij kan den blik zoo zoet op kinders rigten,
Iets troostend vind hij weêr in die gezichten;
Het speelgoed heeft hij lief dat 't knaapjen mint.

Het knaapjen en het meisje, lieflijke engelen.
Is 't immer zalig de armpjens zacht te strengelen
Om grootvaders hals terwijl ze blij
En blozend hem naar alles, alles vragen
Waarop hij lachend antwoordt met behagen,
En weder droomt aen 't schoonste jaargetij.

Ik min hem zóo! daar hij van vroegere vrinden,
Die hem van hunne jongheid af beminden,
Licht geenen enkelen ooit meer wederziet:
Want als men tachtig winters mocht beleven,
Dan zag men er zoo vele, vele sneven,
En zoo veel lijden en zoo veel verdriet!

Ik min hem, want wie weet, nog weinige dagen
Misschien en dan, dan wordt hij weggedragen,
Dan opent zich voor hem de groote reis;
Dan klept de klok en 't graf wordt toegesmeten,
(En ach, de dooden zijn zoo gauw vergeten!)
Dan buigt het hoofd een stond in diep gepeis.

VERHULST.

Geschiedkundige aenteekeningen over de Muziekmeesters en Orgelisten der hoofdkerk van Antwerpen, van de vroegste tyden af tot op onze dagen, verzameld in de archieven dezer Kerk.

Van in de XVe eeuw, was er een muziekkoor in de hoofdkerk van Antwerpen waer de kinderen een toonkundig onderwys genoten, op kosten van het kapittel. Het werd door eenen meester bestierd; Koraelhuis was de naem van het huis waer men het onderwys gaf.

Dit gesticht heeft veel bygedragen tot den vooruitgang der toonkunst in België; de beroemdste muzikanten der XVe en XVIe eeuw, hebben hun toonkundig onderwys aldaer genoten. Wy schryven hier, in alphabetische volgorde, de namen neder, gekend sedert het jaer 1435.

ANDRIESSENS (Wilbrand), Zangmeester van 1640 tot 1650.

Wy zien nog by de muziekanten van dat tydvak, Coerckx (Jan) en Fournaux (Jan).

Er waren destyds dry verschillende besturen in de hoofdkerk. Dat der Gilde van O.-L. Vrouw, welk dagteekent van 1478, dat van het H. Sacrament van 1672, en dat der Hoofdkerk van 1398.

BARBÉ (Antonius), begraven in de hoofdkerk en zangmeester gedurende verscheidene jaren, te beginnen van 1530. Hy was nog in bediening in 1562. Zyn zoon, Jan, was Kapellaen in dezelfde kerk.

BAWSTETTER (J.T.), geestelyke, toonkundige opsteller van de beroemde *Miserere* in choorzang, by misvatting aen Palestrina toegeschreven, een stuk dat nog op onze dagen in de kerken uitgevoerd wordt. Hy werd zangmeester in de hoofdkerk in vervanging van M. Van Hoorenbeeck die dit ambt verliet in 1771. Bawstetter werd vervangen in 1789 door R. Godart; hy heeft fugen en andere stukken voor de Klavecimbel samengesteld.

Deze man van eene groote toonkundige begaefdheid, had eene grondige kennis van de werken der groote meesters in de kristene kunst.

BLAVIER (Andreas-Josephus), Komponist-Orgelist, geboren te Luik in 1714, volgde Fiocco op in 1737, in hoedanigheid van Zangmeester in de hoofdkerk van Antwerpen, plaets die hy bekwam door eenen kampstryd (en niet in 1727 zooals M. Fétis zegt). Als blykt uit inlichtingen aen goede bronnen geput, was hy Zangmeester in St. Andrieskerk derzelfde stad.

Hy huwde Joanna-Wendelina Lemmens, geboren te Maeseyck in 1744; uit dit huwelyk is gesproten: Andreas-Franciscus-Joannes-Nepomucenus geboren te Antwerpen (Parochie van St. Andries) op 10 mei 1768 en Maria-Josepha die aldaer den 10 april 1671 het licht zag. Blavier heeft zich in eenen hoogen ouderdom gehuwd; de dag zyns overlydens is ons onbekend.

Men heeft van hem in de hoofdkerk eene mis bewaerd voor 4 stemmen en koordinstrumenten. Hy is Zangmeester geweest in de St. Pieterskerk te Luik en was de meester van den vermaerden Gossec. Hy bezat eene ryke muziekbibliotheek.

BARBIREAU (Jacobus), was Zangmeester in de hoofdkerk, (ten dien tyde Collegiale van O.-L. Vrouwe) in 1448. Hy behield deze plaets tot zyn overlyden in 1491.

BAULDUIN (Noël) geboren in België in de tweede helft der XVe eeuw, bediende de plaets van Zangmeester van 1513 tot 1518. Hy overleed te Antwerpen omtrent 1529.

BESSEMS (Josephus), Violoncellist, geboren te Antwerpen in 1808, is thans Orkestmeester en heeft in 1845, M. Kennis, vervangen.

BOETS (Gaspar), Orgelist van 1640 tot 1644.

BREDENIERS (Hendrik), geboren op het einde der XVIe eeuw te Lier, waer hy gehecht was aen de St. Gommarus kerk. Hy was Orgelist van Philippus den Goede; dien hy omtrent 1505, in Spanje vergezelde. Wy denken dat hy voorloopig Orgelist in de hoofdkerk was, doch hebben geene stellige bewysstukken over hem gevonden.

Door onze genomene inlichtingen, stierf hy te Lier, waer hy gepensioneerd was door Philippus den Goede.

BULL (John), in de rekenboeken aengeduid onder de naem van Doktor Bol en Boll, werd in Engeland geboren en zette zich te Antwerpen neêr in 1612, in welk jaer hy Orgelist der hoofdkerk werd. Hy volgde R. Waelrant op en stierf te Antwerpen in 1628.

Men schryft aen Jonh Bull de beroemde Engelsche Nationale zang *God save the Queen* toe; andere geleerden halen Händel of Lully aen als opstellers dezer in Engeland zoo geëerbiedigde arië. Een hunner, Doktor Harrington, houdt staende dat Henry Carey, natuerlyke zoon van den Markgraef d'Halifax de wezenlyke opsteller van dit stuk is. M. Bull bewoonde het kleine huisje aen de kerk, waer nu de poortier woont.

CALLAERTS (Josephus) geboren te Antwerpen in 1832, Orgelist in de hoofdkerk van 1852, waer hy den blinden M. Delin verving. M. Callaerts is een Orgelist van talent.

CANIS (Cornelius), of de Hondt, geboren te Antwerpen en gestorven in 1566; hy was Kapelaen-Muziekant in de hoofdkerk ontrent 1550. Men heeft niets stelligs over dezen toonkundige ontdekt die liedjes komposeerde.

CLEMENT (Jacobus), geboren in Vlaenderen ontrent 1500, overleden in 1566, bygenaemd *Clemens non Papa*, gehecht aen de kapel van O.-L. Vrouw in de XVIe eeuw. Wy hebben desaengaende niets stelligs gevonden, en verscheidene geschiedschryvers hebben zich bedrogen nopens de toonkundigen der hoofdkerk. Clemens was omtrent 1550, eerste Kapelmeester van Keizer Karel, en bewoonde Italië.

CORNET (Severinus), geboren te Valencyn, omtrent 1540; hy was Zangmeester in de hoofdkerk in 1573. Cornet huwde de dochter van den Toondichter Barbé en deed zyne studie in Italië.

Hy was de meester van C. Verdonck.

DELARUE (Petrus) of Platensis, geboren omtrent 1480, Zangmeester in de hoofdkerk omtrent 1500 à 1505.

DELARUE had Italië bewoond. Men heeft eenige zyner samenstellingen bewaerd in de pauzelyke kapel en in de bibliotheken van Brussel en Kameryk.

DELIEN (Hendrik), orgelist van 1698 tot 1702. Govaerts volgde hem op in de kapel van O.L. Vrouw.

DE TESCH (Willem), was orgelist in de hoofdkerk en vervulde de plaets van zangmeester van 1725 tot 1731, jaer dat hy zyn ontslag ontving om zyne ruwe handelwys jegens de Choralen. Hy vertrok naer Londen waer hy omtrent 1760 overleed.

DE TIÈGE (J) zangmeester in 1615.

DELIN (Karel T.J.), blinde orgelist, geboren te Antwerpen in 1827, oud-leerling van het gesticht der doofstommen waer broeder Julianus (M. Liesenhof) hem gedurende zeven jaer les in de toonkunde en het Orgel gaf. By het vertrek van M. Vingeroets, in 1845, ontving M. Delin de plaets van orgelist in de hoofdkerk op de aenbeveling van wylen M. Kennis. Leerzuchtige jongeling, zyne kunst voor alles liefhebbende,

had hy een zeker talent van improviseren verkregen. M. Delin werd aen zyne familie ontrukt den 6 december 1853.

DE TRAZEGNIES (Christiaen-Balthasar) was orgelist van het kapittel der hoofdkerk van den 4 january 1727 tot zyn overlyden. Hy verving in die hoedanigheid J.F. Faber.

De naem van de Trazegnies is zeer verschillend in de kerkregisters geschreven; deze boeken werden door de kosters gehouden; daerdoor ook zyn er dikwyls misgrepen in de opgaven van namen en dagteekeningen. Wy zouden niet kunnen bevestigen of de toonkundige de Trazegnies aen de edele familie van dien naem behoort, welke oorspronkelyk van Luik is; hy stierf te Antwerpen op 21 september 1757, en werd begraven in de abdy van St-Salvator, in de Peeter-Potstraet, op 23 september daeropvolgende.

DEY of DOY (Ignatius) orgelist der kapel van de H. Maegd in 1558.

DISY (Jan) zangmeester in 1511, van het broederschap van de H. Maegd.

DISY (Jacobus), orgelist van dit broederschap in 1511. Het jaer 1512 is onleesbaer in den rekeningboek.

LAFOSSE (Jacobus) orgelist van het H. Sacrament in 1705, wien de eerw. pater Raick, in 1725 jaer des overlyden van Lafosse opvolgde.

In den rekenboek meldt men de afstelling en de aenneming van Faber en van de Trazegnies, alsook het ontslag van de Fesch.

KENNIS (Willem J.J.) Orkestmeester der hoofdkerk van Antwerpen, sedert 1803, geboren te Leuven in 1768, overleden te Antwerpen op 8 april 1845, ten gevolge van den kanker. Hy dichte in 1840, eene kantate voor de feesten van Rubens, met solo voor vedel, uitgevoerd in de Harmonie door M. Steveniers, onder het bestuer van M. Jaek Bender. M. Kennis was een ernstig man, vedellist van eene zekere bekwaemheid die vele muziekstukken voor het hoogzael der hoofdkerk geschikt heeft. Als bestuerder heeft hy gewetensvol de werken der groote meesters bewaerd. Het is aen hem dat men den vooruitgang der bestiering van O.L. Vrouwe kerk te danken heeft.

De orgelist Rinck heeft hem variatiën voor orgel, op 108, opgedragen op een thema dat M. Kennis hem gegeven had. Dit thema was van Corelli: *Ich sah Caecilia kommen.* M. Kennis was ongehuwd en heeft eene ryke verzameling muziekstukken achtergelaten welke door het bestuer der hoofdkerk is aengekocht.

LIBERTI (Hendrik of Van Groeningen) was orgelist in de hoofdkerk van 1631 tot 1661. Men heeft van hem kerkgezangen *paduanes*, en *Galiardes* gegraveerd. Hy werd naer alle waerschynlykheid te Groeningen geboren, en overleed denken wy, omtrent 1662 te Antwerpen. Hy was gehecht aen het broederschap van de H. Maegd.

OBRECHT (Jacobus), een befaemd muziekant en zangmeester in de hoofdkerk van Utrecht van 1467, bediende de plaets van eenvoudigen zanger in de hoofdkerk van Antwerpen in 1488. By het overlyden van Jacobus Barbireau volgde Obrecht, hem op in hoedanigheid van zangmeester van de collegiale van O.L. Vrouw te Antwerpen. Deze toonkundige, met een krachtig genie bedeeld, bekleedt eene schoone plaets in de muziekgeschiedenis, en Obrecht met van Ockeghem en Tinctor waren buitengewoone meesters in de toonkunst. Obrecht is te Antwerpen gestorven tusschen 1504 en 1507; andere beweeren dat hy gestorven is in 1513[1].

(1) Ridder LEO DE BURBURE, heeft ons over dezen meester eenige schriftelyke jaertallen medegedeeld.

PAUL..... Zangmeester in 1693, van het broederschap van het H. Sacrament.

PEVERNAGE (Andreas), waervan de naem, in de rekenboeken, *Pevernagie* is geschreven, was eerst eenvoudig muziekant, daerna zangmeester van 1570 tot 1580. Geboren te Kortryk in 1541, overleed hy te Antwerpen in 1589.

In de hoofdkerk vindt men eenen grafzerk ter zyner eer met het volgende opschrift.

D.O.M. M. ANDREAE PEVERNAGIO MUSICO EXCELLENTI HUIUS ECCLESIAE PHONASCO ET MARIAE FILIAE MARIAE HAECHT VIDUA ET FF. M.P. M.D.XCI. OBIERUNT HIC XXX. IVLY AETATIS XLVIII. ILLA II. FEBRUARY AETATIS XII. CIↃ.IↃ.LXXXIX.

ED. G.J. GREGOIR.

(*Wordt voortgezet.*)

Muzikale nekrologie van 1862.
(Vervolg, zie bladz. 62).

In December. Palermo. Andrea Batesr, dramatisch componist, geboren omtrent 1826 in Sicilië.

- Parys. Mersonu Durat (Anna Dorlise), oud 77 jaer, van 1805 tot 1820, zangeres aen de *Opéra-Comique*, waer zy in belangryke rollen uitblonk.
- Parys. De opera zangeres, Marie Gascia, oud 28 jaren, vroeger aen 't theater te Londen aengesteld.
- Parys. Boulanger-Kunzé, zangonderwyzer en componist, leerling der school van Choron.
- Londen. Henri Van Hoff, muziekonderwyzer.
- Rochester. J.H. Braham, goed zanger, en zoon van den beroemden opera-zanger, John Braham, in 1856 overleden.
- Siest. Henri Engelrath, professor aen het *seminarium*, en een man van verdiensten.
- Weenen. De zangeres Theresa Sabano.
- Idem. De contrebasist en professor aen het conservatorium Adalbert Janausch, oud 55 jaren.
- Berlyn. Ad. Kullak, geboren te Meseritz in Posen in 1823, componist en pianist, medewerker der *Neue Berliner Mus. Zeitung.* Hy heeft veel piano-muziek uitgegeven.
- Brussel. Frans Gaspar, toonkunstenaer, aengesteld aen den Franschen schouwburg der Munt, en by het muziekkorps der Guides.

EDWARD GREGOIR.

De dry roozen.
(Of liefde tot den geboortegrond).

Dry roozen stonden op een stam
In 't digte woud te bloeijen;
De grootste roos in vollen glans
Was dagen aen het bloeijen.
De tweede geurvol, frisch en schoon,
En pas des nachts ontloken,
De derde brak haer knop niet uit,
Zy bleef voor 't oog gedoken.

En de eerste sprak haer zustren aen:
‘Kortstondig is ons leven
‘Laet, zusters, nu de tyd er is,
‘'t Vermaek ons overgeven!
‘'k Verkies by feest en dansgewoel
‘Het hoofd der maegd te sieren.
- En ik, sprak dra de derde roos,
‘Ik wil als gy niet zwieren,
‘Veel min nog op het hoofd der vrouw
‘By eêlgesteenten pralen.
‘Ik vloog gezwind naer hooger sfeer,
‘By God in 's hemelszalen;
‘Ik spreidde aldaer myn kleur en geur
‘By wierook en genuchten;
‘Daer leeft men eeuwig, bly gemoed,
‘Men kent er leed noch zuchten.
- De tweede schoone, frissche roos
Sprak dus haer zuster tegen:
‘Myn liefste, zie, ik vroeg wel nooit
‘Van God een andren zegen,
‘Dan hier te samen, in ons woud,
‘Te leven en te sterven.
‘Het ware my de grootste straf
‘Dit bosch te moeten derven.
‘Wat is er schooner dan natuer
‘By berg en woud en dalen,
‘By 't lieflyk glansen van de zon
‘En 't lied der nachtegalen?
‘Neen, zustren! nimmer rukke 't lot
‘Ons uit die lachende oorden
‘Waer ons natuer en vooglenkoor
‘Ten allentyd bekoorden.
‘Want vreemde prael,
‘En vreemde tael,
‘Kan nimmer my behagen;
‘Blind zyn de bloemen die alzoo
‘Uit tuin en woud zich wagen!

L.F. DAVID.

Aeltre, *Hooimaend 1862.*

Ludovicus-Dominicus Leroy.

TEEKENING EN STEENSNEDE VAN JOS. NAUWENS.

Dank aen de nasporingen van onzen geleerden medewerker M. D^{r}. Broeckx, zyn wy in staet gesteld, de levensschets des mans te doen kennen wiens naem aen het hoofd van dit artikel is geplaetst. ‘Hy werd, zegt de achtbare schryver, te Antwerpen in 1755 geboren. Over zyne eerste jeugd is weinig te weet gekomen. Daer het heelkundig onderwys in zyne geboortestad, niet in zynen smaek viel, verliet hy Antwerpen om zyne kennissen te gaen putten aen het beroemde Atheneum van Amsterdam, waer hy zich onderscheidde tusschen een groot getal leerlingen, onder het bestuer der befaemdste leeraren van Nederland.

Voorzien van den titel van heelkundige, kwam hy in zyn vaderland terug en begaf hy zich naer de Hoogeschool van Leuven, waer hy het verkregen diploma verwisselde tegen dat van doctor in de medecynen; te dier gelegenheid gaf hy eene verhandeling uit over de *waterzucht der Eyerstokken.*

Wanneer hy in zyne geboortestad was teruggekeerd, deed hy zich weldra tusschen zyne collegas uitschynen door de verscheidenheid zyner kennissen, en zyne handigheid in de heelkundige oefeningen. Hy knoopte rechtstreeksche betrekkingen aen met doctor Matthey(1) die de lessen gevolgd had der groote meesters van Parys, en die alsdan eener faem genoot op eene rechtveerdige wyze bekomen, zoowel door zyne schitterende lessen in de heelkundige school van Antwerpen, als door talryke moeijelyke operatiën met welgelukken gedaen. Deze betrekkingen waren zeer vruchtbaer voor den jeudigen Leroy en droegen by om hem ook bekend te maken. Weldra werd hy tot doctor van het bureel van weldadigheid, en beëedigde geneesheer der stad benoemd.

Op 7 meert 1786 verscheen er te Antwerpen, wegens het magistraet, eene ordonnantie rakende het uitoefenen der geneeskunde; ten gevolge van dit decreet, schreef men de benoeming van twee leeraren aen de heelkundige school voor. De

(1) Zie “*Notice sur le docteur Matthey*, par le Dr. C. BROECKX, *Annales de la Société de médecine d'Anvers*, 1855.

eene was gelast met den cursus van ontleed- gelaet- en verloskunde, de andere met dien van heelkunde en werkingen. Leroy werd aengeduid voor de eerste plaets, de

tweede was ingenomen door doctor Matthey. De geldelyke toestand der stad was destyds zoo gebrekkelyk, dat men de twee leeraren niet naer weerde kon beloonen; doch de noodzakelykheid van bekwame leeraren te hebben, werd zoodanig gevoeld, dat zes mannen, ware kunstbeschermers, het magistraet ter hulpe kwamen, en zich verbonden jaerlyks, gedurende twaelf jaren, de somme van zes honderd guldens brabandsch te betalen(1).

Bekleed met het ambt van leeraer, legde Le Roy zyne kennissen aen den dag, die hy aen het beroemde *Atheneum* van Amsterdam had opgedaen, en boeidde gedurig de aendacht zyner leerlingen door zyne zuivere uitleggingen en zyne klare leerwyze. Hy begreep al het belang van zyn ambt, en eenstemmig met zyne medeleeraren, wendde hy alle poogingen aen om het onderwys op de hoogte der naburige landen te brengen. De twee leeraren ontworpen achtervolgens verschillende verbeteringen die de rampen van dat tydstip niet toelieten uit te voeren.

Om den iever der leerlingen optewekken, deelden zy jaerlyks aen de verdienstelykste onder hen, pryzen uit, in eene openbare zitting die de overheden en het puik der bevolking met hunne tegenwoordigheid vereerden.

De onkosten door deze plechtigheid veroorzaekt, werden eerst door de leeraren zelven of door hunne vrienden gedragen. Op 25 january 1792, dienden zy den gemeente-overheden eene vraeg in, ten einde voortaen een fonds te hebben om deze aenmoedigingen te kunnen voortzetten. De omstandigheden waerin het land verkeerde, lieten niet toe aen de rechtveerdige vraeg der leeraren te voldoen(2).

Niettegenstaende den slechten uitslag hunner pooging, ontmoedigden de leeraren Matthey en Le Roy zich niet; zy zetten met zorg hunne studiën voort over de hervormingen aen het heelkundige onderwys toetebrengen, en zonden aen de overheden verscheidene verslagen in over de verbeteringen in den dienst van het St-Elisabeth-Gasthuis intevoeren. Deze stukken bewyzen ons nogmaels dat onze stad destyds mannen van hert en talent bezat, die altyd gereed waren om de stem te verheffen, wanneer het er op aen kwam eenen dienst aen de maetschappy of aen het lydend menschdom te bewyzen. Wy gaen eenige bewyzen aenhalen.

(1) Wy laten hier een uittreksel volgen van den akt voor den notaris de Quertemont gemaekt: “Op 7 meert 1786 wierden verscheyde instructien voorgeschreven, en aengezien de bekostingen niet gevoeglyk van stadswege konden gevonden worden, zoo is dat gedurende den tyd van de twaelf eerstkomende jaeren, by acte van 4 dezer, voor den notaris E.J. de Quertemont alhier gepasseert, de volgende heeren belooft hebben te betaelen jaerlyks aen den heer schepen Borrekens of by zyn gebreke aen den heer binnenborgemeester, te weten.”

“Den heer Egidius Peeters d'Aertselaer enz.	f. 200,00
Jonkh^{r}. Simon Jos. Charles de Neuf d'Aissche	200,00
Mher Thomas Joseph Borggraef de Fraula	62,10
Den heer Carolus Josephus de Man	25,00
Dh. François Joseph Baron van Ertborn	50,00
Den graef d'Outremont	62,10
	f. 600,00

(2) Zie *Histoire du Collegium Medicum Antverpiense*, bladz. 298.

Ter gelegenheid der openstaende plaets van heelmeester van het St-Elisabethgasthuis, riepen zy de aendacht der overheden op de onvolledigheid van den genees- en heelkundigen dienst. Zy duidden er de onvolmaektheid en de misbruiken van aen. Om dezelve te doen verdwynen, achtten zy het niet ongeschikt een plan te vormen der verbeteringen die er te doen waren, alsook om de geldelyke middelen te verschaffen ten einde den dienst interichten in overeenstemming met de noodzakelykheden en de rechten der noodlydende klassen.

Vrienden der openbaerheid die zoo noodzakelyk is in alle openbare bestieringen, stelden zy voor aenteplakken:

1°. Dat er verbeteringen in den heelkundigen dienst van het gesticht zouden gebracht worden, en dat het publiek verzocht was zyne denkwyze aen het stadsbestuer te doen kennen.

2°. Dat er eene algemeene inschryving zou geopend worden ten einde de kosten te dekken. Dat was inderdaed een goede maetregel weerdig van mannen met breede inzichten, en die nog op onze dagen zou kunnen vruchten dragen. Waerlyk! de geneesheer door zyne byzondere kennissen, is om zoo te zeggen de eenige bekwame overheid, wanneer het er op aen komt verbeteringen in de Gasthuizen te doen; het is te betreuren dat onze gemeentewet de tegenwoordigheid niet geeischt heeft van een man der kunst in de beheeringen der hospicen onzes lands[1].

Het gebrekkige van het stelsel onzes gasthuizes, moest wel tastbaer zyn en de klachten welgegrond, om de poogingen der leeraren te rechtveerdigen.

Thans is het St-Elisabeth gasthuis het belangrykste des lands; men beschikt er over 700 bedden, het dubbel van dat van St-Pieter te Brussel. Het was nogtans wel verre van in zulken toestand te verkeeren in 1792. Ten dien tyde waren er slechts 94 bedden. Al de ziekenen, zonder onderscheid, moesten met twëeen in één bed slapen, tenzy zy eenen brabandschen shelling of 63 centiemen daegs betaelden. De zalen waren niet verwarmd, zelfs niet in de hardste winters. Het stelsel liet nog al meer te wenschen over[2].

Het gemeentebestuer liet geen recht wedervaren aen de twee leeraren; niettemin, vervolgden zy hun doel, steunende op de rechtveerdigheid hunner zaek, welke die van het menschdom was; zy stelden een derde verzoekschrift op om het heelkundig onderwys in onze stad te verheffen en de welvaert der arme ziekenen te verbeteren[3].

In dit laetste stuk, wyzen zy op het gebrek aen lichamen voor het onderwys der leerlingen[1]; volgens de uitleggingen der verrordening van 7 meert 1786 over het *Collegium Chirugicum*, mocht men geene lyken voor de ontleding gebruiken, dan die van onbekende persoonen of diegene waervan de ouders de toelating gaven, luidens artikel 2 en 3, zoodat men, op eene gastvrye bevolking van 94 ziekenen, men soms één lichaem 's jaers had. Zy deden ook zien dat het onmisbaer was dat de heelkundige school gedurig in aenraking was met het burgerlyk gasthuis, ten einde de leerlingen opteleiden in de werkzaemheden van het ambt.

Om meer gewicht aen hun verzoekschrift te geven, voegden zy er eene memorie by, waerin zy het onbetwisbaer nut van de vereeniging der heelkundige school met het burgerlyk gasthuis bewezen. In dit werk dat met eene buitegewoone klaerheid en overtuiging geschreven is, zeggen zy dat er in al de gasthuizen van Europa eene geneeskundige les bestaet by de bedlegerige ziekenen, zonder dewelke het onmogelyk is ervaren beoefenaers te vormen. Zy stelden voor twee heelmeesters te benoemen

(1) Zie *Histoire du Collegium Medicum Antverpiense*, bladz. 299.
(2) Zie verder *Compte moral, explicatif et justificatif sur l'administration de l'hôpital Ste-Elisabeth à Anvers, par Petit, ex-commissaire des guerres, adjoint de la mairie de cette ville. Anvers, 1806, 64 pages in 4°.*
(3) Zie *Coll. Medicum*, bladz. 301.
(1) Zie *Histoire du Collegium Medicum Antverpiense*, bladz. 299.

en de leeraren der school te gelasten de les van kliniek te geven in tegenwoordigheid der leerlingen en heelkundigen van het gesticht. Deze laetsten zouden nogtans geene bewerking mogen doen zonder alvorens met de leeraren te hebben gesproken.

De opstellers der memorie laten aen de bestuerders de zorg over te beslissen of het noodig is eenen opperheelmeester te benoemen.

De les waervan wy hooger gewaegden, moest gedeeltelyk aen het bed der bedlegerige zieken en gedeeltelyk in eene afzonderlyke plaets gegeven worden, om geenen treurigen invloed op de lydenden uitteoefenen. En, verwonderlyke zaek voor dat tydstip, zy stelden voor de heelmeesters by middel van pryskampen te benoemen.

Door dien maetregel moesten de mannen aen het gesticht te plaetsen, een onbetwistbaer bewys van kunde en bekwaemheid geven en in staet zyn alle operatiën te doen. De jaerwedde die hun zou toegestaen worden, moest overeenkomstig zyn met de diensten die zy geroepen waren te bewyzen. Zy stelden ook voor eene afzonderlyke zael in te richten voor de schurftachtigen, ten einde de voortzetting der ziekte te beletten. De ongeneesbaren en de van Venuskwael getroffen, zouden naer het *Terziekenen*-klooster in de Lepelstraet verzonden worden. Indien de eersten, voegden zy daerby, niet van de vertroosting der kunst moeten beroofd worden, dan is het ook de plicht van een goed bestuer een wakend oog op de tweeden te houden.'

Onder de voorgestelde maetregelen zyn er, zegt Dr Broeckx, die men niet kan goedkeuren; zoo zouden de leeraren alleen de zieken van Braband hebben willen zien aenveerden; de gastvrye gestichten moeten niet alleen de ziekenen van 't land helpen, maer ook en vooral de vreemdelingen, de oorspronkelyke bestemming dezer gestichten ende menschlievendheid gebieden, zonder onderscheid, al de ongelukkigen by te staen.

'A de gedachten die Leroy en Matthey ontwikkelden, vervolgt de achtbare schryver, waren niet onberispbaer; maer als men rekening houdt van den staet waerin destyds den genees-en heelkundigen dienst van het gasthuis was, dan duidden zy eenen waren vooruitgang aen. In plaets van de les van kliniek by de bedlegerige zieken te doen geven door de leeraren van de school, ware het voordeeliger geweest er de heelmeesters van het gesticht mede te gelasten, ofwel twee leeraren voor de plaetsen van chirugyn te benoemen. Zou doende, zou men veel moeijelykheden hebben voorbygegaen, die onvermydelyk moesten voortspruiten uit de bewaking der leeraren over de operatiën hunner collegas. Het verzoekschrift werd niet goed ontvangen; verscheidene leden van het gemeentebestuer wilden de leerlingen dagelyks niet aen de klieniek toelaten; zelfs aenzagen zy deze les als nadeelig voor de ziekenen en moetende hunnen dood bespoedigen. Niettegenstaende al de poogingen van de twee leeraren, hunne goede inzichten en de onbetwistbare verbeteringen die zy beoogden, gaf het magistraet geen gevolg aen hunne vragen, tenzy voor wat den pryskamp voor de plaetsen van heelkundigen betreft. Op 24 meert 1792, kondigde het schepencollegie den wedstryd af tegen den 16 april daerop volgende. Daer deze oproep geen gevolg had, werd hy door de hieronderstaende verordening op 5 july verschoven.

Advertentie.

'Alzoo het concours tot vervulling van de openstaende plaetse van Heelmeester van *H. Elisabeths-Gasthuys* binnen dese stad, aengekondigt by advertentie van 24 meert laestleden, ten bestemden dage van 16 april daer naer geenen voortgank heeft gehad, *soo ist*, dat myne Heeren van 't Magistraet by dese waerschouwen,

dat 't selve concours absolutelyk sal worden gehouden op donderdag 5 july 1792 op het *Collegium Chirurgicum*, boven deser stadswaege ten 3 uren naermiddag, en dat tot t' selve niet aenveerdt sullen worden, dan de gene, de welke als Heelmeesters binnen dese stad syn geatmitteert, ten eynde van over gemelde plaetse op 't spoedigste gedisponeert worden naer behooren.

Actum in collegio hac 27 juny 1792.

TORFS vt.
P. VAN SETTER.'

'De fransche republiek wekte weinig toegenegenheid in België op; niettegenstaende de bedriegelyke beloften en den schyn eener stemming, werd de inlyving door een zeer klein getal burgers gestemd. Zy vond weinig partygangers by het geneeskundig lichaem der stad. Leroy, waerschynlyk medegesleept door zynen vriend Matthey, een vurigen aenklever van alle nieuwe gedachten, scheen haer niet vyandig.

In de jaren die onze inlyving met Frankryk opvolgden, bevond zich de geneeskunde plotselings zonder scholen voor haer onderwys, zonder vereenigingen om de weldadige grondbeginsels dezer kunst voorttezetten, en hare weerdigheid staende te houden.

De fransche republiek had alle beroepen vry verklaerd; de geneeskunst viel in de treurensweerdigste regeringsloosheid en in de grootste vernedering. Eenige moedige mannen met recht afgeschrikt van dien staet van zaken, vereenigden zich om gezamentlyk tot den vooruitgang der wetenschap te werken, en haer op de hooge plaets in de maetschappy te herstellen, waervan de Fransche inval haer had neêrgerukt. Brussel was de eerste stad onzes lands die eene vereeniging in dien aerd tot stand bracht, op 30 september 1795. De weergâ dezes krings was de geneeskundige maetschappy van Antwerpen, waervan de byzondere voorstaender doctor Leroy was. Zy alleen die medegewerkt hebben tot de daerstelling van geleerde vereenigingen, zegt M. Broeckx, kunnen een gedacht vormen der moeijelykheid aen zulke inrichtingen verbonden, moeijelykheden die nog grooter waren door den droevigen toestandwaerin de stad Antwerpen zich bevond. Men leest in het eerste deel der *Verhandelingen van het Genootschap*: 'De leden dezes genootschaps, welke tot derzelve opregting hebben gearbeid, zyn zaamvereenigd, om gemeenzamerhand de genees- en heelkunde in ons land meer en meer op te beuren tot welvaart en roem van ons vaderland in het algemeen, en wel van de stad van Antwerpen in het byzonder: deze van ouds zoo bekend en beroemd, opzigtelyk de vermaakelyke en schoone konsten met beitel of penzeel, uitgevoerd door haare aanzienelyke inboorlingen: deze stad wilt thans het nuttig by het aangenaam vervoegen, waar aan zy voortyds zo min als geheel ons vaderland gedacht had, om ter beschaving van genees- en heelkunde, genootschappen op te regten. Het heeft immers geen gebrek aan edelmoedige verstanden, aan doornuftige geesten en werkzaame genees- en heelkundige! maar ongelukkiglyk een verkeerde vrees om hunne kragten te beproeven, heeft een der grootste reden geweest van niet stoutmoedig in het pad te durven treden om hunne nuttige ontdekkingen en de vrugten hunner ervaarentheid te openbaaren en te bevoorderen.'

De stichting eener geneeskundige vereeniging schrikte eerst eenige geneesheeren af, maer, zoo als men ziet, Leroy verzekerde hun door hun te herinneren dat de stad Antwerpen een groot getal beroemde mannen had opgeleverd en dat zy nog verscheidene voorname genees- en heelkundigen bezat, wien eene misplaetste nederigheid tot dan toe

belet had hunne krachten te beproeven en de vruchten van hun waken uittegeven. De huidige maetschappy leverde hun de gelegenheid om zich te toonen en de geneeskunde te Antwerpen te verheffen.

Merkweerdig feit: de oproep van doctor Leroy werd verhoord, en al de geneeskundigen onzer plaets bespoedigden zich om zyne inzichten te ondersteunen. De voorloopige zittingen hadden ten zynen huize plaets, en hy zat de plechtige opening der maetschappy voor op 6 october 1796. Hy hield ter dier gelegenheid eene redevoering waerin hy verslag deed van alles wat de stichting der maetschappy had voorafgegaen en eindigde met eenen warmen oproep aen de liefde zyner collegas tot de wetenschap en het menschdom.

Daer Leroy, zegt de heer Broeckx, de eerste gedachte dezer instelling had gevormd, was hy er, zonder eenigen twyfel, het werkzaemste lid van. In de dry deelen door dat geleerde lichaem uitgegeven, bevinden zich verscheidene belangryke werken aen de pen van onzen medeburger verschuldigd.

'Indien de schriften der antwerpsche vereeniging zooveel niet verspreid geweest zyn als die der brusselsche, kan men zulks hieraen toeschryven dat de leden der eerste, uit liefde onzer nationale tael, gebruik gemaekt hebben van het vlaemsch voor het opstellen hunner akten. Ziehier hoe Leroy zich uitdrukt bladz. XIII en XIV van de inleiding der *Verhandelingen van het Genootschap ter bevordering van genees- en heelkunde opgeregt tot Antwerpen onder de zinspreuk: occîdit*, *qui non servat:* 'Onze verhandelingen zullen dus in de Nederduitsche taal het licht zien. Waarom zullen misschien andere vragen, niet in het fransch, hetwelk thans gemeener dan ooit is? Hier tegen zeggen wy, dat onze taal door geene wet vernietigd is; dus dat zy als alle moet in stand blyven; zy is immers even ryk in haar zamenstel en heeft de bevallykste uittrukkingen, die men in een ander taal kan aantreffen: wat reden van die te verwerpen! De beroemde Haarlemsche maatschappije, het berugt Bataafgenootschap der proefondervindelijke Wysbegeerte tot Rotterdam, het keurig Zeeuwsche te Vlissingen, het nijverig provinciaale te Utrecht, de uitgebreide correspondentie-societeit in den Haag, het schrander Amsterdams, enz., zyn immers van hetzelve gevoelen geweest, en zyn het nog heden; dus schaamt nooit uwe eige taal, ten waar gy die gebrekkig kende, beschaaft ze veel liever, want wy gelooven, dat niemand een vreemde taal volmaaktelyk bezit als hy de zyne niet grondig kent.'

Leroy droeg achtereenvolgens verscheidene belangryke werken in de Maetschappy voor, en gaf daerin menigmael bewyzen der zorg waermede hy zyn ambt waernam. Wy zullen deze stukken niet ontleden, maer zenden den lezer naer de belangryke verhandeling van M. Broeckx; onze geleerde stadsgenoot spreekt met die overtuiging welke den man van studie kenschetst, over der werken eens voorzaets, wiens streven hy naer waerde weet te schatten.

'By den val van het Keizerryk en de vereeniging van België met de Nederlanden, zegt de heer Broeckx, dachten de leden van het oude *Collegium Medicum*, dat het oogenblik gunstig was om deze vereeniging te herstellen. Zy hielden verscheidene zittingen en namen het besluit de heeren Leroy en Lodewyckx afteveerdigen om de noodige poogingen ten dien einde te doen. Gezamenlyk met zyn collega, zond Leroy op 3 november 1815, aen den gouverneur der provincie Antwerpen, een rekwest in, om de noodwendigheid der herstelling van het oude collegie te toonen. Baron van Keverberg, alsdan gouverneur der provincie, gaf hen een weinig voldoende antwoord.

In 1815 werd Leroy aengeduid om deel eener commissie te maken gelast met de herziening van al de wetten, reglementen en instructiën over de geneeskunst; en in 1818 werd hy tot lid der provinciale commissie genoemd, eene bediening, zegt doctor Broeckx, die Leroy waernam tot aen zyn vertrek uit Antwerpen. Op dit tydstip

werd hy door eene byna gansche doofheid getroffen; dit ongeluk bedroefde hem zeer en dreef hem om zyne praktyk te verlaten. Hy begaf zich eerst naer St-Nicolaes, en later naer Waesmunster, waer hy overleed in 1826.

'Zy die Leroy voor leeraer hebben gehad, zegt ten slotte doctor Broeckx, hebben my verzekerd dat zyne lessen methodisch en aengenaem waren; dat zyne uitleggingen levendig, klaer en juist waren, en dat, door zyn onderricht en de zorgen die hy daeraen wydde, Leroy zich op eene aenzienlyke hoogte heeft gehouden.'

'Hy heeft zich niet minder doen kennen als vroedkundige. Hy bezat al de hoedanigheden die het vertrouwen inboezemen en wettigen: geleerdheid, zachtaerdigheid, verkleefdheid, goedheid; immer was hy dienstveerdig op welk uer ook men zyne zorgen kwam in roepen.

Als *opérateur*, moest hy voor zynen collega Matthey onderdoen. Wanneer men hem als praktisch geneeskundige beschouwd, was hy op de hoogte der kunst en heeft hy talryke diensten aen de menschheid bewezen. Als geleerde, heeft hy in zyne openbare lessen en in zyne schriften, onbetwistbare blyken gegeven dat hy met de oude en hedendaegsche heelkundige litteratuer ten volle bekend was.'

Nachtzang van ellendelingen.

Van bij den dageraad des levens,
Zijn wij reeds levens moedeloos;
Wij armen, zoo rampzalig tevens,
De wereld is voor ons zoo boos.

Het kleed door anderen versleten,
Bestand voor regen koû noch wind,
Wordt ons van verre toegesmeten,
En wie, wie noemt ons - zijnen vrind?

Wen eene misdaad wordt bedreven,
Heeft men het oog op ons gericht,
Als of wij slechts voor kwaaddoen leven;
Wij worden schuldeloos beticht.

Bij winterstorm en koude nachten,
Dan waken en dan lijden wij;
Dan droomen wij, vol smertgedachten,
Aan zulke bittre spotternij

Vergrijzen zien wij vroeg de haren,
Vergeten van wat hoopt en mint;
Vergeten als de dorre blâren
Die vallen voor den najaarswind.

VERHULST.

Aan eene jonge ontmoedigde onderwyzeres.

Oja, juffrouw, ik stem het gaarne mede:
Uw ambt is zwaar, 't is eene taak gewis
Waar weinig vreugd of heilgenot of vrede,
Of eer of aanzien bij te vinden is.
Men treft, 't is waar, slechts distels, geene roozen,
Op hare hobbelige wegen aan;
Zy doet het hart vaak diepe zuchten loozen,
Die als een rouwklacht tot den hemel gaan.

Voorzeker t' is een moeijelijke zending,
Maar heilig ook; want gij betwist toch niet
Dat, zoo men haar getrouw en zonder schending
Vervult, zij innig zielsgenoegen biedt.
Doch daarom moet men, lieve, heur aanschouwen
Als eene plicht door Gode toevertrouwd;
En zijne hoop op hooger heilgunst bouwen
Dan wel op aenzien, aardschen roem of goud.

Want, zeg het mij, wat taak is meer verheven,

Dan die gij reeds zoo jong en trouw vervult:
Die 't arme kind de wetenschap wil geven,
Door liefde en vlijt en arbeid en geduld?
Die het op aard de pligten leert bevroeden
Voor God en Volk en Vaderland en Vorst;
En der onwetendheid de slavenroeden,
Die op hem wachten, van de schouders torscht?

Die tegen wanhoop, ongeloof en lijden,
Verdrukking, leed, zijn ziele sterken moog;
En, met wat rampen hij ooit heeft te strijden,
Den blik hem leer verheffen naar omhoog?
Die hem den weg der woestenij komt toonen,
En hoe hij dien hier te bewandelen heeft,
Opdat 't geweten zijne deugd zou loonen,
Die aan het hert en heil en kalmte geeft!

O overweeg dit, hooggeschatte lieve;
En wen gij uwe levensbaan beschouwt,
Wis dat het leed zoo diep u nimmer grieve,
Wis dat uw jonge ziele niet meer rouwt.
Geduld en moed de hand aan 't werk geslagen:
Hoop op den Heer, smeek zijnen bijstand af,
Om uwe taak, hoe moeijelyk ook te dragen,
Met uwe pligt tot aan den rand van 't graf.

En, wen gij dan uw levensloop zult enden
Zal Hij de geesten uit zijn opperwoon
Tot u, lief kind, bij 't stervensleger zenden,
Om uwe ziel te brengen, voor zijn troon;
Om dáar, omstraald van eeuwgen glorieluister,
Door niemand hier begrepen of gekend,
Te pralen verre boven nacht en duister
Gelijk een sterken aan het firmament!

FELIX SILLIS.

Putte-Stabroeck.

Kronyk.

ANTWERPEN. - M.J.B. Huysmans, heeft een prachtig tafereel voltooid dat alles overtreft wat wy tot hiertoe van hem te zien kregen; het stelt voor: *de vlaemsche diplomaet Busbecq*, *aengehouden op last van Soliman II*, (1555). Het oogenblik door den schilder gekozen, is dat wanneer de sultan weigert de brieven, door de gezanten aengeboden, te ontvangen en gebiedt Busbecq en zyne gezellen naer de gevangenis te brengen. Zichier eenige verdere uitlegging van dit merkweerdig onderwerp:

Na vele jaren oorlog, was de weduwe van Zapoli, koningin van Hongarië, verplicht haer ryk aen Ferdinand, broeder van keizer Karel, aftestaen. Dit besluit werd niet erkend door den sultan, met welken de koningin van Hongarië in bondgenootschap getreden was. Ferdinand zond, om over het punt te raedplegen, Busbecq met den bisschop van Eger in Bohemen, en een galei-kapitein, genaemd Zay. Wy hebben reeds gezegd hoe de sultan hen ontving.

Na eene gevangenis van twee jaren, werden de gezanten in vryheid gelaten. De heer van Busbecq weigerde zyne gezellen naer Weenen te volgen; hy bleef te Konstantinopel tot dat hy er in gelukte, een gunstig traktaet te sluiten, hetwelk zynen meester in bezit van Hongarië behield.

Busbecq was een Vlaming van afkomst; keizer Maximiliaen zegde later ‘de Vlaemsche gezanten zyn byna de eenigsten, welke van eenig nut aen het keizerryk van Duitschland zyn geweest.’ (*Zie brieven van Busbecq.*)

Dit geschiedkundig tafereel zal niet alleen de faem van M. Huysmans vergrooten, maer plaetst hem op den eersten rang onzer hedendaegsche schilders.

Het geheel is met veel zorg bewerkt; de krachtige kleuring nevens eene prachtige samenstelling, doet ons, om zoo te zeggen, een open boek lezen der zeden, gewoonten en gebruiken in het Oosten. Men ziet klaer dat M. Huysmans die landstreek met voorliefde bestudeerd heeft; ook de kleedsels, bouworde en andere aenhoorigheden zyn zoo echt dat men zich in die landstreek waent by het zien van zyn werk. Busbecq is een figuer dat meesterlyk behandeld is, even als de groep die op het eerste plan voorkomt met den sekretaris; dat is wel het schoonste gedeelte van het tafereel.

Wy hopen dat M. Huysmans zyn tafereel naer Brussel zal zenden voor de aenstaende tentoonstelling, verzekerd zynde dat het er eene schitterende plaets zal innemen.

- M.P. Dens is in zitting van 28 juny door den gemeenteraed tot stadsbouwmeester benoemd.

- M. Kremer heeft eene groote schildery voor de tentoonstelling van Brussel voltooid, voorstellende *Rubens en zyne vrouw in het werkhuis van Pater Seghers*, den befaemden broeder Jesuiet, wiens talent, zelfs door zyne tydgenooten, zoo hoog geschat werd. De schildery van M. Kremer is krachtig geschilderd en met de meeste zorg afgewerkt. - Zal men eindelyk dit jaer in Brussel, by de toekenning van eereteekens, dezen meester gedenken die, sedert 1830, onophoudelyk heeft bygedragen tot den roem der hedendaegsche school?

- M. Lamorinière, heeft voor de tentoonstelling van Brussel, een landschap verveeerdigd met eene groep boomen, eene heldere gracht met een brugsken, en, onder de boomen, eenige koeijen. Maer men zou inderdaed onder die frissche boomen kunnen wandelen; men zou lust hebben zich op die weide neêr te leggen; het water der gracht is helder en weêrspiegelend. De toon van het tafereel is hoog, krachtig en de stammen zyn met veel talent en vol karakter geschilderd.

- M. Jos. Heymans heeft een gezicht uit den omtrek van Archennes, by Wavre, tentoongesteld, *Nevel en uitwerksel des namiddags* is, volgens den schilder, het oogenblik dat hy ons voorstelt; er zyn in dit werk onbetwisbare goede hoedanigheden, doch het is, volgens ons, wat veel *à la Courbet* behandeld; wy zyn geene partygangers van zulk réalisme.

- M. Jos. Van Luppen toonde ons de boorden van het Schyn in den omtrek van Deurne, 's morgens. Dat is een wezentlyk schoon landschap waer wy den schilder geluk mede wenschen; reeds lang gekend door zyne goede studiën, en de werken die hy uitvoerde mag men hem nu ook by onze bekwame landschapschilders rangschikken; hy doet eer aen M.J. Jacobs, wiens leerling hy is geweest.

- M.G. Van der Linden heeft een pleisteren beeldje, *zyn en schynen*, en een borstbeeldportret, tentoongesteld. Het beeldje is, even als het portret, goed bewerkt, doch wy begrypen het eerste niet goed als ontwerp; dat schynt ons een raedsel voor den eersten aenschouwer, en volgens ons, moet een kunstwerk een open boek zyn dat ieder begrypen kan.

- De aenstaende tentoonstelling van Brussel zal nog de volgende werken bevatten, die wy in het Museum, of in het Kunstverbond op 5 juny en ook in de werkhuizen der schilders ontmoet hebben.

M. Bource, *een zomeravond te Scheveningen;* dit tafereel is vol waerheid en keurig van uitvoering; verder bevat het alle de goede hoedanigheden die wy in de vroegere werken van dezen schilder ontwaerd hebben.

M. Correns, *Tasso by zyne zuster.*

M. Dauriac: *tusschen blond en bruin*, dit stuk belooft veel voor de toekomst des jeugdigen schilders.

M. De Bruycker, een der uitmuntende koloristen der hedendaegsche school, en die, in verschillende vakken, bewys van waer talent heeft gegeven, heeft twee allerliefste tafereelen voltooid, *de gevraegde les*, en *de gedwongen les;* beide wachten veel byval, wel te verstaen als men deze werken op eene plaets hangt, waer men al het schoone daervan kan opmerken.

M. Dirickx heeft een landschap met goede hoedanigheden, het stelt een *Gezicht van Deurne* voor.

Men kan geene twee dingen te gelyk doen; dat is het ontwerp door M. Heelers, behandeld; wy zullen het een na het ander doen: nu aenkondigen, en later over de hoedanigheden spreken.

M. Mols-Brialmont de liefhebber-schilder, die met voorliefde gezichten uit het Oosten schildert, heeft ditmael nog eens bewezen hoe ernstig hy gebruik van zyne reizen weet te maken. Zyn tafereel *de Simoun (de doodende Wind in de woestyn)* is krachtig van kleur en met veel zorg behandeld.

M. Ruyter, die, sedert jaren, een onzer geliefkoosde schilders is, heeft twee tafereelen verveerdigd zyner weerdig onder alle betrekkingen; *eene parochiekermis in de XVII*^{e} *eeuw*, is vol waerheid; alles woelt en leeft er. Nevens eene goede samenstelling, is alles met de meeste zorg en nauwgezetheid uitgevoerd; wy wenschen er den schilder al den byval mede die hy wezentlyk verdient, alsook met zyne *kiekenmerkt*, die buiten al de bovengemelde hoedanigheden, nog eenen zeer eigenaerdigen stempel draegt.

M.H. Schaefels, die sedert eenigen tyd de stappen van Leys volgt, heeft met oneindig veel gemak eene krachtige schildery uitgevoerd, Dit werk overtreft al wat M. Schaefels tot hiertoe gemaekt heeft; het stelt *Eene jaermerkt voor op het Groenkerkhof te Antwerpen, in 1560*, destyds de begraefplaets of kerkhof van O. L Vrouwe kerk.

M. Van den Daele *'t onmogelyke is niet mogelyk.*

M. Van Edom heeft *dry fruit- en bloemstukken*, die met veel gemak bewerkt zyn en bewys geven van eene ernstige studie naer de natuer.

M.J. Van Luppen heeft twee tafereelen die schoone hoedanigheden bevatten: *de boorden van het schip*, is meesterlyk behandeld en herrinnert de goede studiën die deze kunstenaer als landschapschilder, op de koninklyke akademie deed. Zyn *gezicht op Etichoven;* is ook zeer lief het is eene zeer aengename kabinetschildery.

M. Van Regemorter, de oudste onzer schilders, die, over eenige maenden, zyn vyftigjarig jubelfeest vierde in de koninklyke maetschappy van Schoone Kunsten, schynt de gelegenheid der Brusschelsche Tentoonstelling niet te hebben willen laten voorbygaen zonder het zyne bytedragen; het ware te wenschen dat al onze befaemde schilders denzelfden moed hadden. Het tafereeltje van M. Regemorter stelt *twee badende meisjes* voor; ons dunkens is het niet gansch voltooid.

M. Wagner heeft *de Lente* voorgesteld en een *Savoyard*; dit laetste, eene studie; deze schilder heeft veel voortgang gemaekt als kolorist.

M.B. Weiser, dien onze lezers reeds lang kennen, heeft wederom een allerliefst kabinetschilderyken verveerdigd; het heeft voor titel *Roozenknop*, en vertoont een jongeling met eene jeugdige vlaemsche boerinne op de wandeling; het is krachtig van kleur en aengenaem van toon.

M. Wildiers heeft behalven twee teekeningen, waervan wy vroeger reeds gesproken hebben, eene gravuer naer een tafereel van M. Pecher.

M.C. De Vylder heeft eene genreschildery: *de vischverkoopster* voorstellende.

M.Th. Meyers, een onzer veelbelovende landschapschilders, heeft een tafereel, een gezicht uit den *Omtrek van Calmpthout, in de maend September.*

M. Jos. Ducaju heeft een fraei beeld in pleister: *eene badende vrouw*; het is, onder alle opzichten, weerdig van de faem van M. Ducaju; wy hopen dat deze of gene kunstliefhebber dit werk in marmer zal doen uitvoeren.

Wy denken breedvoerig op de tentoonstelling van Brussel terug te komen; de kunstschilders die teekeningen van hun werk willen maken om gegraveerd te worden, zyn verzocht ons zoohaest mogelyk daervan te verwittigen.

- M. Watlé, de zeer gunstig gekende zilverdryver, heeft eene *Pastorael* uitgevoerd in zilver beslagen. Op den rug zyn de beelden der H. Maegd, patrooners der stad en hoofdkerk, en de beeldtenis van den H. Joannes-Baptista, patroon van den Zeer Eerw. heer Beeckmans, Deken en Plebaen aen wien dit werk op 24 Juny ll., ter gelegenheid zyner 25 jarige Jubelfeest, is aengeboden. Jaerschriften betrekkelyk het feest versieren het boek. Wy hebben nog voor dezelfde gelegenheid by bovengemelden heer Watlé eene schotel met ampullen gezien, die allerprachtigst was. De schotel is keurig gegraveerd, door den zoon van M. Watlé die ook eene omlysting teekende, in ogivalen styl, voor een dichtstuk door de bestuerders der zondagscholen den zoo algemeen geachten herder aengeboden.

- M. Willems, hulp-onderwyzer aen de gemeenteschool der 5e wyk, heeft het volgende dichtstuk verveerdigd door de scholieren van St-Willebrords den zeer Eerw. heer Kumps, pastoor, ter gelegenheid van zyne 50 jarige jubelfeest opgedragen.

't Is feest vandaeg, 't is vreugd alom!
Zie, hoe de bonte vlaggen zwieren,
Hoe elk zyn wooning wil versieren
Met krans by krans, en blom by blom.
En waerom al dit vreugdevieren?
Ha! 't is omdat die Goede daer,
Die brave Herder, vyftig jaer
Zyn dierbre schapen mogt bestieren.

Elk juicht en jubelt om het meest
En meldt en roemt zyn vrome daden,
Hoe hy der deugden vruchtbre zaden
Deed kiemen in elks hert en geest!
Hoe hy het woord van God verkondde
En hulde bood, waer lyden kreet.
En troost en moed gaf aen wie leed,
En balsem schonk voor elke wonde!

Hoe hy den armen in den nood
Met woord en daed steeds ondersteunde,
En waer gebrek en jammer kreunde

Eene aelmoes bragt van geld en brood.
Dit alles melden onze vaedren,
En wy, al zyn wy nog maer klein,
Wy willen mede vrolyk zyn
En om dien herder ons vergaedren.

Wy willen ook ons jubellied
Ten hoogen hemel op doen stygen,
O neen, wy zullen het niet zwygen,
Hoe geerne hy de kleinen ziet;
Hoe hy zyn laetste levenskrachten
Nog immer wydt tot heil der jeugd,
En hoe zyn herte zich verheugt,
Als wy getrouw ons pligt betrachten!

Hoe dankbaer klopt ons teeder hert,
Als wy dien brave daer aenschouwen!
Niet waer, gezellen? 't zou ons rouwen,
Zoo hy ons ras ontnomen werd?
O! bidden wy den Heer der heeren,
Dat Hy dien vader, ofschoon oud,
Nog vele jaren ons behoud',
En ons nog lang hem laet vereeren:

Ja, goede God! wy smeeken U,
Bewaer hem lang nog in het leven!
O! konden wy hem alles geven,
Waervoor ons hert gestemd is nu!
Maer wy, wy kunnen enkel wenschen
Uit achting, liefde en dankbetoon;
Geef Gy dan, Almagt, hem zyn loon:
De liefde Gods en de eer der menschen!

- M.F. Gillens heeft een bundeltje gedichten uitgegeven, getiteld: *Hart en gevoel;* er komen verscheidene goede stukjens in voor, zooals: Avondsterre; De kleine bedelaers; Raed; de Geest der verleiding enz.

- M. Vereecken, bouwmeester, is door M.D. Haine gelast met het opmaken van een plan om de kroft van St-Walburgis op te trekken.

- M. Colfs-Heyne doet op den Berchemsche steenweg twee gebouwen uitvoeren naer zyne teekeningen; de ornementering is in schelpachtigen styl.

- Op 25 Juny heeft er in den *Burgerkring*, een toonkundig feest plaets gehad; MM. P. Wouters, Vinck en Sluyts hebben zeer verdienstelyk gezongen en zyn met geestdrift toegejuicht. De piano werd by beurte gehouden door MM. Ryssens en Dekkers. Eene lieve romance, getiteld *Liefde en Rykdom*, waervan het muziek door M.G. Ryssens, en de woorden door A.H. Paschael, verveerdigd zyn, werd met veel gevoel en juistheid door M.P. Wouters, voorgedragen en met een daverend handgeklap begroet.

- De gouverneur der provincie brengt ter kennis der belanghebbenden, dat eene plaets van leeraer in teekenkunde naer het leven en het antiek, ter koninklyke Akademie van beeldende kunsten open staet, door het overlyden van M. Verschaeren. De kunstenaren, die

deze bediening verlangen te bekomen, worden verzocht hunne vraeg vóór 31 July aenstaende 's middags, ten bureele der Akademie te zenden.

- M. Van de Leemput, provinciael raedslid, heeft aen de nyverheidsschool, eene verzameling geschonken, bestaende in yzer, stael, koper en zinkertsen, yzer en staelsoorten, en bestemd voor het nyverheids-museum. MM. J. Rousseaux, J. Peeters en Sermon eene verzameling hout- en marmer stalen.

COUCKELAERE. - M. Hanssens, letterkundige aldaer, heeft eenen brief ontvangen, in de Vlaemsche tael, van Z.K.H. den groothertog van Saksen-Weimar-Eisenbach.

BRUSSEL. - Het gebouw dat opgericht wordt voor de aenstaende tentoonstelling van schoone kunsten is byna voltrokken. De inwendige verdeeling is nog al goed geschikt; het lokael zal tien groote zalen bevatten van 16 meters lengte op 12 breedte. Er zal eene afzonderlyke zael voor de beeldhouwerken voorbehouden zyn. Jammer toch dat het wederom een voorloopig gebouw is, dat, na de tentoonstelling, afgebroken wordt.

De leden der regelingscommissie bestaet uit MM. Leys, Portaels, Fournois, Claeys, De Taye, Simonis, Ducaju, Balat en Franck, door het *Kunstverbond* van Antwerpen en dat van Brussel gekozen.

- Door koninklyk besluit is er bekrachtiging verleend aen de wet, waerdoor de overeenkomst tusschen België en Pruissen voor wederzydsche letterkundigen en kunsteigendom wordt goedgekeurd.

GENT. - Het *Willems-Fonds* heeft den volgenden omzendbrief aen de heeren bestuerders der gestichten van middelbaer onderwys in de vlaemsche provinciën gezonden:

‘De wet van 27 meert 1861, het koninglyk besluit van 25 Juny en het ministeriëel besluit van 28 juny van hetzelfde jaar, laten aen de recipiëndarissen toe het examen van *gradué en lettres* gedeeltelyk in 't vlaemsch af te leggen. Het gebruik der fransche tael wordt maer voor enkele vakken bevolen, en dat der nederlandsche wordt *uitdrukkelyk* voor de volgende toegelaten:

By het examen van *gradué en lettres*:

Een opstel in het fransch, vlaemsch of hoogduitsch, (art. 3, 4° der wet.)

Eene vertaling uit het latyn in het fransch of vlaemsch, met open boek, (art. 3, 5°).

By het voorafgaend examen voor die van kandidaet-notaris en kandidaet-apotheker:

Eene vertaling uit het latyn in het fransch of in het vlaemsch, (ministeriël besluit, art 7)[1].

‘Wy achten het onnoodig, Geachte Heer, aen te toonen hoe gewigtig het is, dat de by deze bepalingen vergunde vryheid door de studerende jeugd niet ongebruikt gelaten worde.

Het bestuur van het *Willems-Fonds*, het zyne willende bybrengen om den vlaemschen moed der jongelingen aen te wakkeren, heeft besloten, even als verleden jaar belooningen in boeken te schenken aen degenen die hunne examen gedeeltelyk in hunne moedertael zullen afleggen.

Wy verzoeken U, Geachte Heer, dit besluit te willen mededeelen aen de leerlingen van uw gesticht, terwyl wy tevens de vryheid nemen U, in het belang der vlaemsche zaek, aen te bevelen, niets te verwaerloozen om, door eene doeltreffende

(1) Wat aengaet de wiskundige wetenschappen (Algebra, meetkunde en dryhoek-meetkunde) wordt de tael waerin moet geantwoord worden, niet aengeduid, zoodat het daer ook vry blyft zich van het vlaemsch te bedienen.

voorbereiding, de jongelingen die aen uwe leiding zyn toevertrouwd, tot het afleggen van een vlaemsch examen in staet te stellen.

‘Ook verzoeken wy U ons de namen dergenen die van de hooger aengehaelde bepalingen zullen gebruik maken, te willen mededeelen.

Ons vertrouwende op Uwe welwillendheid en op Uwe vaderlandsche gevoelens, noemen wy ons met hoogachting,

NAMENS HET BESTUER.

F. RENS, VOORZITTER.

J. VUYLSTEKE, SEKRETARIS.

LEUVEN. - De Grondwettelyke Conservatieve Vereeniging heeft besloten een praelgraef opterichten aen de nagedachtenis van wylen H.W. Van Bockel oud-Burgemeester der stad en lid der Kamer van Volksvertegenwoordigers.

MECHELEN. - Het Instituet der Schoone Kunsten heeft, ter gelegenheid van de viering der luisterryke jubelfeesten van O.L. Vrouwe van Hanswyck, half augusty aenstaende, eenen kampstryd uit geschreven voor nyverheids-teekenkunst.

De eerste afdeeling behelst de doorzicht-teekenkunst en de inwendige schikking van pracht-zalen benevens de teekeningen voor de uitvoering, de doorsnede, en zyde-teekening der schouwen, paneelen, vensters, deuren en gewelven.

Voor de tweede afdeeling vraegt men de teekeningen eener stoffeering voor eetzael, in den styl der kunsterbloeijing: dus van de verschillende pracht-meubels.

De derde afdeeling bevat de navolging of schildering van hout, marmer en schildpad in tien verschillige soorten, en twee teekeningen van parketten of vloeren in hout of met tapyten.

De vierde afdeeling bestaet in eene verzameling teekeningen van versierselen in plaester voor in- en uitwendige dekoratiën, naer den tegenwoordigen smaek bewerkt.

De vyfde afdeeling in eene verzameling teekeningen betrekking hebbende met de dryfkunst op goud en zilver, als voor luchters, prachtkandelaers, fruitschalen en metalen kerkornementen.

Twee pryzen, bestaende in zilveren vergulde en zilveren eere-penningen, met byvoeging van geldpryzen ten beloope van 100 tot 200 fr., zullen in iedere afdeeling den overwinnaren ten deele vallen.

Ziedaer nu een wezenlyk nuttigen kampstryd, die gewis van aert is om den voortgang in de nyverheids-teekenkunst krachtdadig aen te moedigen en te bevorderen, en waerover wy het Instituet der Schoone Kunsten geluk wenschen.

Sterfgevallen.

M. Is. An. Nyhoff, archivaris, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, lid van onderscheidene kommissiën, boekhandelaer enz., is op 22 Juny te Arnhem overleden. Uit eene deftige burgersfamilie gesproten, wydde hy zich niet alleen aen het ouderlyk bedryf, maer te gelyk aen de beoefening der letteren. Vooral was de geschiedenis en meer bepaeldelyk die van de provincie Gelderland en de stad Arnhem het onderwerp zyner yverige nasporingen.

- M. Frans De Pape, miniatuerschilder en oudschriftkunstenaer te Brugge, is aldaer in den ouderdom van 49 jaren overleden, na eene korte ziekte.

Emanuel Noterman.

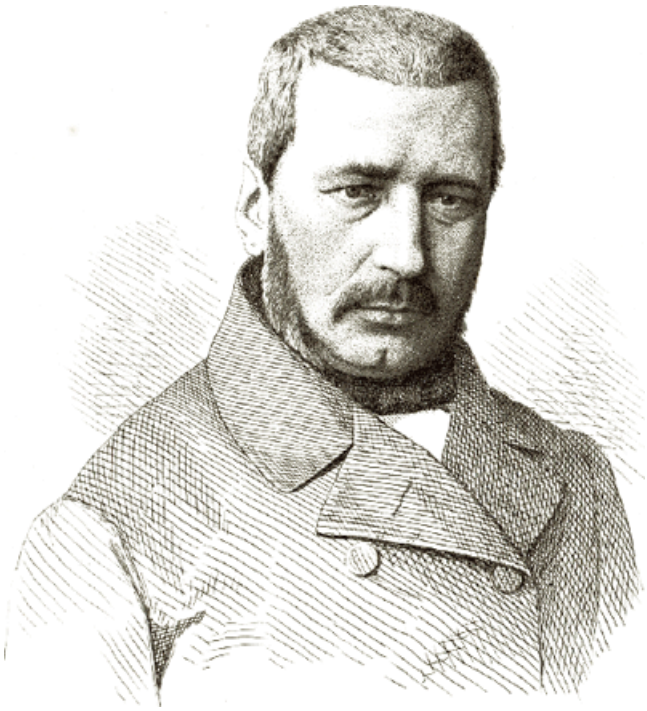

TEEKENING EN STEENSNEDE VAN JOS. NAUWENS.

Deze bekwame schilder, wiens afbeeldsel wy hier mededeelen, zag in Audenaerde het licht ten jare 1808; hy was zoon van Joannes-Baptista Noterman, huis- en meubelschilder aldaer.

E. Noterman leerde de eerste grondbeginselen der teekenkunde by den advokaet B. Durieux, zynen grootvader langs moederszyde, die de schilderkunst uit liefhebbery beoefende; van daer begaf hy zich naer Gent om den vergulders-stiel aen te leeren; intusschen volgde hy eventwel de lessen der Akademie van Schoone Kunsten dier stad. In 1827 liet hy het bedryf van vergulder varen om zich gansch op de schilderkunst toeteleggen; hy werd als leerling by M. Maes-Canini historieschilder aengenomen, die alsdan uit Rome terug was gekeerd. In het werkhuis dezes schilders studeerde hy gedurende dry opvolgende jaren tot dat zyn meester zich terug naer Italië begaf.

Eenige jaren bleef hy zonder leiding en legde zich byzonder op de portretschildering toe, waerschynlyk om in zyn bestaen te voorzien. Brussel en Geeraerdsbergen waren beurtelings zyne woonplaets; in deze laetste stad knoopte hy de kennis aen met M. Slingeneyer, destyds tot ontvanger te Antwerpen benoemd, en die hem onder zyne bescherming nam. Deze was de vader van den verdienstelyken schilder diens naems; met hem vertrok hy naer Antwerpen in 1835.

Nu zette hy zich onder de leiding van den heer P. Kremer, die eene groote befaemdheid bezat, en het was ook eerst alsdan dat Noterman eene wezentlyke plaets op het kunstgebied begon intenemen; datzelfde jaer nog, zond hy naer de tentoonstelling van Gent een tafereel *eene Waerzegster* voorstellende. In 1836, had hy in de tentoonstelling te Brussel een tafereel, *Jonge meisjes zich gereed makende om vastenavond te vieren*, verders in 1837 te Antwerpen *Eene kermis;* in 1840, *Eene koopvrouw in oude kleeren; met kaerslicht;* in 1841 *Een man bezig*

met een hond te scheeren; in 1843, *Een man die bezig is een hond te reinigen of ongediert zoekt;* beide waren de eerste stappen in het *genre* dat Noterman later op eenen verheven trap tusschen onze schilders plaetste; want wat men ook zegge moge, tot hiertoe heeft onze hedendaegsche school, behalven M. Verlat, geen dierenschilders opgeleverd die in de uitvoering van honden, Noterman kon evenaren.

Vroeger verveerdigde hy nog een tafereel *een St. Nicolaesfeest* voorstellende; alsook *twee kinderen bezig met hout te sprokkelen*, *en die door den boschwachter worden betrapt*; ook *de Stroopers.*

Sedert deze werken heeft Noterman zich meestal bezig gehouden met het schilderen van dieren waermede hy zeer eigenaerdige tafereelen samenstelde. Om zich in dat vak te volmaken, begaf hy zich voor eenigen tyd naer Londen, en trad in betrekking met den vermaerden dierenschilder Landseer.

Weinige tentoonstellingen werden er in ons land geopend of onze schilder nam er deel aen. In de dryjarige tentoonstellingen van Antwerpen waren er altyd een of meer zyner tafereelen die doorgaens verkocht waren vooralleer door het publiek bezichtigd te worden. In 1849 leverde hy in die van Antwerpen, *de vrienden van den huize;* in 1852 *de kwakzalvers; de wildstrooper en zyne vrienden*; en *de zoon van de wildstrooper.* In 1855, *de onderbroken briefwisseling*; in 1858, *de kwakzalver-geneesheer*; *de keuken van eenen jongman*; en *de oude dienaers.*

In 1861, *eenen waterhond;* hetzelfde jaer voerde hy verscheidene portretten uit, waeronder dat van een jongen heer uit Rusland, dat prachtig was.

Sedert meer dan twee jaren was Noterman in eenen ziekelyken toestand, hetgeen hem belette regelmatig te werken. Hy ondernam eene reis in de waelsche provinciën en, terug gekeerd in Antwerpen, hoopte hy op herstelling, doch het was te vergeefs; - wat droevig is om zeggen hy stierf arm, ofschoon hy in gesprek en onderhandelingen met zyne talryke vrienden, den schyn had niets te ontbreken dan gezondheid.

Hy overleed byna schielyk te Antwerpen op 14 mei, en werd op den 16^{den} derzelfde maend ter aerde besteld door eene talryke schaer kunstenaren in alle vakken alsook een aental notabiliteiten der stad[(1)].

Noterman had een goed hart; nooit bood zich een ongelukkige ten zynen huize aen zonder door hem min of meer ondersteund te worden; aldus deed hy meermaels zich zelven te kort, om anderen uit het lyden te helpen. - Van een stil karakter, was hy warsch van alle praelzucht hy leefde stil en afgezonderd.

Tusschen de leerlingen die de te vroeg gestorven kunstenaer gevormd heeft of de eerste leiding in de kunst by hem ontvangen hebben, tellen wy MM. E. Slingenyer, J. Hocquart en Jan Stobbaerts.

Noterman verveerdigde ook eenige sterkwaterplaten waervan wy er eene hebben medegedeeld.

Wy bepalen ons by deze korte aenteekening, in afwachting dat iemand zich gelaste eene volledige levensschets van 's mans leven en werken te maken.

Fernando Bernouille.

Men weet, dat na de neêrlaeg der Vossenstaerten te Austruweel, in Maert 1567, te Antwerpen eene hevige beroerte ontstond, welke drie dagen duerde en de gansche stad in de wapens bragt. De Calvinisten, die dezelve hadden opgeruid, en op den onderstand van allerlei sektarissen gerekend hadden, werden niet weinig te leur gesteld, toen zy de Lutheranen met de Katholyken tegen hen zagen aenspannen om de rust te herstellen, hetgeen gelukkig zonder bloedstorting geschieden mogt.

(1) Zie bladz. 92.

Onder de voornaemste raddraeijers dier beroerten bevond zich een ‘FERNANDO BERUNIO, een machtich coopman.’ Het *Antwerpsch Chronykje*, hetwelk hem zoo noemt en kwalificeert, verhaelt hoe hy zaturdag 's morgens 15 Maert, met jonker VAN DER NOOT, gewezen schepen van de Lakenhal, ‘door de Calvers gedeputeert’ werd, om by trommelslag af te kondigen, ‘dat al de borghers, die de nieu religie off 't geloove (wilden) voorstaen, van stonden aen met hun geweer op de Meer (zouden komen en zich) by de Gheusen laten inschryven.’ VAN DER NOOT en BERUNIO de kommissie aengenomen hebbende, ‘hebben in 't harnasch met hellebarden en sinckroers dit exploot ende gebodt gedaen, op alle hoecken van de straten; maer op dit mandement synder gheen of seer wynich haerliede op de Meeregevolcht.[1],

Nadat de muitery was ter nedergelegd en daer alles spoedig eene andere wending nam, oordeelde BERUNIO zich in de stad niet meer veilig. Reeds vóór Paschen, 30 Maert, schynt hy zich te hebben weggemaekt met MARCUS PEREZ, voorzitter van het Consistorie, JACOB HERTSENS, oud-schepen, jonker JAN VAN DER NOOT[2] en anderen. Het was hoog tyd, SPELLEKEN, de nieuwe ‘roy roede van Braband’, met zynen collega HANS DE GREVE buiten bereids bezig zynde met opvangen. Overigens, reeds vóór de bovengemelde beroerten was BERUNIO aengegeven, als een zeer gevaerlyk persoon; edoch wy vermeenen, dat hy het is, welken de sekretaris ESTEBAN PRATZ, in eenen brief van 15 February 1567, aen ANTONIO PEREZ aenduidt onder den naem van VERNUI, als zynde een der voornaemste ketters van Antwerpen[3]. Mr SCHULTZ JACOBI, in zyne aenteekeningen op de bekende lyst der verdachten van 1567, erkent hem insgelyks in den BERNY of BENNY, *Spaignol*, *juif de race*, gelyk het op die lyst heet, waer de meeste namen zoo deerlyk gerâbraekt worden.

FERNANDO BERNUY, zoo als de regte naem zou moeten wezen, naer luid der verkoopakten van S. Walburgis kroft, door Mr MERTENS medegedeeld[4], schynt na 1567 niet meer gewaegd te hebben, in Antwerpen terug te komen. Het *Chronykje* spreekt er slechts nog eenmael van, en wel op 21 February 1568. Dezen keer heet hy FERDINANDO BERNAIO, en vernemen wy, dat hy dien dag met zyne huisvrouw ANNA DE COTON en vyftig andere persoonen werd ingedaegd, ‘om binnen dry weken te comen tot haren verantwoorde op lyff of *(sic)* goet tot Brussel[5].’

Na al deze varianten zou men mogen vragen, of wy ten einde zyn. Nog niet, en wy moeten letten op den akt van 22 December 1562, in welken FERNANDO BERNUY gekwalificeerd wordt als oud-schepen van Antwerpen, terwyl de stellers den suspectenlyst van 1567 hem voor eenen spaenschen jood uitmaken. Daer dit niet kan samenstaen, moet

(1) *Antwerpsch Chronykje* 1743. bl. 121-22; îb. 1843. bl. 123. In deze laetste uitgave, welke meer andere varianten oplevert, heet onze koopman FERDINANDO BARUNIO.
(2) ‘Maer nu zeer in den noot,’ rymt spottend het *Antw. Chronykje*, 1743 bl. 128 en 1843 bl. 130.
(3) GACHARD, *Correspondance de Philippe II.* T. I p. 510.
(4) Zie *Vlaemsche School*, hier boven bl. 55 en 56.
(5) *Antw. Chronykje*, 1743 bl. 156-157.; ibid. 1843 bl. 164. In deze laetste uitgave is de kopist zich gelyk gebleven en spelt BARUNIO.

men veronderstellen, dat hy het poorterschap had verkregen en aen de joodsche godsdienst, (indien hy er al toe behoorde), had verzaekt. Het feit van zyn schepenschap wordt overigens bevestigd door de *Annales Antverpienses:* daer staet hy by de *Scabini* van 1555 als plaetsvervanger van JAN VAN SCHOONHOVEN, maer, zonderling, nogmaels met eene variante. *Mag.* FERDINANDUS BERNOYTTE![1] Was zyn naem dan zoo moeijelyk om te schryven of uit te spreken.

Men zou het ligt vermoeden; want FERNANDO BERNUY, inderdaed een magtig koopman, staet ook op de lyst der antwerpsche burgers, die in 1553 bydroegen in eene leening het vorige jaer uitgeschreven. Zie hier den post: FERDINAND BERNOUILLE *pro se et matre ac sororibus suis. fl. 3000*[2]. Zegge drie duizend guldens, en dit was in dien tyd geen onaerdig sommetje by eene ligting: het evenaerde de bydrage van onzen LAZARUS TUCHER, die vry wat meer in zyne koffers had dan den LAZARUS van het Evangelie.[3]

Dan, wy komen hier al weêr eene variante te schryven; maer by geluk treft zy eindelyk den nagel op den kop. Het is echter geen versch nieuws. Inderdaed, PAQUOT, schryvende over de maegschap van doctor GOROPIUS BECANUS, zegt, dat hy gehuwd was met CATHARINA DES CORDES, dochter van JACOB DES CORDES en van ISABELLA BERNUY, en maekt daerby de aenmerking, dat de ware naem dezer laetste BERNOUILLE was.[4]

BERNUY was dus buiten twyfel eene door de gemeenzame spraek ingevoerde verkorting van BERNOUILLE, en zelfs zoo algemeen gebruikt, dat men er geen bezwaer in vond, dezelve by eenen wettelyken akt op te nemen, hetgeen zou laten vermoeden, dat FERNANDO zynen naem ook niet anders teekende.

Hoe het zy, indien BERNOUILLE de oorspronkelyke naem van onzen koopman is geweest, dan moet, na zyn vertrek uit Antwerpen, er nog eene ligte wyziging aen gebragt zyn, (door het veranderen des slot-*e* in *i*); alzoo BERNOUILLI, een naem in de geleerde wereld bekend als dien van twee beroemde wiskundigen: JACOB en JOHAN BERNOUILLI, zonen van NIKOLAES BERNOUILLI, beide geboren te Basel, in Zwitserland, omtrent het midden der XVIIe eeuw.[5]

Was nu onze FERNANDO BERNUY of BERNOUILLE, de grootvader of de oudgrootvader dier twee gebroeders? Hier mangelt het ons aen bescheeden, om te kunnen antwoorden. Het een of ander is echter niet onwaerschynlyk, en wy hebben ergens in een biographisch artikel gelezen, dat de twee geleerden behoorden tot een geslacht, hetwelk in de XVIe eeuw wegens geloofsvervolging uit Antwerpen naer Zwitserland was geweken. De BERNOUILLI zouden derhalve rang hebben te nemen nevens die europische celebriteiten, welke, gelyk MICHIEL DE RUYTER en JOOST VAN DEN VONDEL, ten gevolge der rampzalige religie-troebelen, elders dan te Antwerpen eene geboorteplaets vonden.[1]

Antwerpen, *July 1863.*

(1) PAPEBROCHIUS, *Annales Antverpienses.* II. 408. Vergelyk ook BUTKENS *Trophées* de *Brabant.* II. 570: deze spelt FERDINAND DE BERNOILLE.

(2) *Ib. ibid.* II. 385. PAPEBROCHIUS geeft slechts de latynsche vertaling der lyst, op dewelke men ook GILBERT VAN SCHOONBEKE voor 500 gls. vindt.

(3) Zie de *Nieuwe Geschiedenis van Antwerpen.* I. 157.

(4) PAQUOT. *Mémoires littéraires.* I. 228-in f^{o}.

(5) De vermaerdste is JACOB BERNOUILLI († 1705), die in 1680 eene reis in de Nederlanden ondernam, Braband en Vlaenderen bezocht, en wien men onderscheiden ontdekkingen op het gebied der wis- en natuerkundige wetenschappen verschuldigd is. (Zie MORERI).

(1) Zooverre de uitgave onzer *Graf- en Gedenkschriften* reikt, is onder dezelve niemand van het geslacht BERNOUILLE te vinden. Men wil echter weten, dat het op de oude doodboeken onzer parochiën gevonden wordt. De tyd heeft ons ontbroken, om de juistheid dezer voorgeving te kunnen bestatigen.

L.C. SUYVELGHEEST.

Programma van den pryskamp van declamatie.

MYNHEER,

Indien ons Leescomiteit op verzoek van het Stedelyk Bestuer van Antwerpen, de moeijelyke taek heeft aenvaerd, tydens de aenstaende Kermisfeesten, eenen algemeenen pryskamp voor Tooneelkunst en Declamatie te openen, dan was zulks enkelyk om der nationale Theater-litteratuer dienst te bewyzen. In onzen omzendbrief van 4 july, drukten wy den wensch uit, dat de wedstryd mocht bydragen tot het heropbeuren van een Theater, dat niet op de hoogte is der andere kunstvakken door ons volk beoefend.

Onze oproep aen de tooneelkringen en liefhebbers des lands werd zeer wel beantwoord; vooral zagen wy met genoegen een groot getal liefhebbers voor den kampstryd voor Declamatie optreden. Dit scheen ons een goed voorteeken; sedert jaren hadden de leden van ons Comiteit betreurd dat de stukken voor het boertig vak bestemd, gewoonlyk zoo veel te wenschen lieten. Daerom ook werd in het programma de voorwaerde geplaetst dat ‘stukken strydig met goede zeden, godsdienst of 's lands wetten, benevens die *welke plat of gemeen* zouden zyn niet zouden worden aenvaerd.’ Twee-en-twintig stukken werden ons voor den kampstryd van het boertige vak toegezonden; bezaten deze schriften de aengeduide voorwaerden, dan zou onze kampstryd onder het getal der gewichtigste hebben gerekend die in België voor het komisch genre ooit werden geopend.

Ons Comiteit heeft al de hem toegezonden stukken onderzocht; en tot ons groot leed, moeten wy verklaren, dat zy, over het algemeen, strydig zyn met de aengehaelde voorwaerde; sommige opstellen zyn plat, gemeen; andere van al te geringe litterarische waerde om by een plechtig feest voor het publiek, voorgedragen te worden.

Ons Comiteit weet zeer goed, dat het komisch vak zeer moeijelyk is en het een ieder niet gegeven is daerin uittemunten, doch daerom ook rekenen wy het ons ten plichte eens en voor altyd, de platte werken van het tooneel te verbannen, die alle streven naer een hooger doel onmogelyk maken.

‘Zich te toegevend toonen in het aenvaerden van werken die zich door geene ernstige hoedanigheden zouden onderscheiden, of geene ware letterkundige verdiensten zouden hebben, schreef ons, op **2** Meert 1861, de heer Minister van Binnenlandsche Zaken, zulks zou de inzichten miskennen zyn die het koninklyk besluit van 31 Meert 1860 hebben doen nemen, en veeleer de vlucht der dramatische kunst verhinderen dan bevoordeelen in de baen welke het wenschelyk is haer te zien betreden.’

Ofschoon met tegenzin, is het Comiteit dan verplicht geweest tot het nemen van eenen grooten maetregel over te gaen. Zonder in byzonderheden over enkele stukken te treden, hebben de leden, zich steunende

op art. 4 van het programma des pryskamps voor declamatie, besloten:

1° De pryskamp voor het boertig vak zal niet plaets hebben.

2° De pryzen voor dit vak bestemd, zullen voor het deftig vak dienen.

De pryzen zullen dus zyn als volgt:

I. *Voor liefhebbers, inboorlingen des lands niet te Antwerpen woonachtig. - 1ste Vak.*

1ste prys.	Zilveren vergulde medalie en eene somme van fr. 20.
2e prys.	Zilveren medalie.

2e Vak.

1ste prys.	Zilveren medalie.
2e prys.	Zilveren medalie.

II. *Voor liefhebbers te Antwerpen woonachtig. - 1ste Vak.*

1ste prys.	Zilveren vergulde medalie.
2e prys.	id. medalie.

2e Vak.

1ste prys.	Zilveren medalie.
2e prys.	id. medalie.

III. *Voor liefhebsters in België woonachtig of aldaer geboren.*

1ste prys.	Zilveren vergulde medalie en fr. 20.
2e prys.	Zilveren medalie en een som van fr. 15.

De deelnemers zyn verzocht, vóor 11 augusty, het vak te doen kennen waervoor zy willen optreden.

Antwerpen den 7 Augusty 1863.

De secretaris, P. GÉNARD. De voorzitter, G.F. D'HANE-STEENHUYSE.

De medesecretaris, D. WATLÉ.

De leden, JACOBS-BEECKMANS; F.J. MATTHYSSENS; ED. RIGELÉ; J. VAN BEERS; CH. WILMOTTE.

Het bygevoegd Lid, Bestuerder van het Nationael-Tooneel. ELOY LEMAIRE.

Afschaffing der Scheldetol.

Op 1 en 2 augusty heeft de Kamer van Koophandel te Antwerpen ter dier gelegenheid feesten ingericht.

De Schelde leverde eene der schoonste gezichten op, die men verdenken kon. Al de schepen op reede waren feestelyk gevlagd, en met bloemen, kransen en kartels versierd. De stoombooten *Telegraaf III* en *IV*, *William Wilford*, *Duchesse de Brabant*, *Union I* en *II*, *Hammonia*, *Archimedes*, *Oscar*, *Otto*, *Germania*, enz., waren door talryke genoodigden bezet en dreven, onder het uitvoeren van fanfaren harmoniën, zangstukken en vooral onder het gedommel des kanons, op de reê hêen en weêr, in afwachting van het uer des vertreks der stoomboot ter dier gelegenheid versierd met een beeld de vryheid der Schelde voorstellende. De boot was in 't wit geschilderd, met vergulde ornamenten. In het midden rees, op een voetstuk, het vergulde beeld dat vyftien voet hoog was.

Aen den voet van het beeld las men in vergulde letteren *vive le Roi.* Gansch de stoomboot was met nationale vlaggen versierd.

Langs bak- en stuerboord zyde waren de gekleurde wapens aengebracht van de landen, welke tot den afkoop van den Schelde-tol hebben bygedragen; aen de eene zyde een zinnebeeldig eermetael, op de gelegenheid toepasselyk, aen de andere een medaillon, voorstellende de beeltenis van koning Leopold en den hertog van Braband.

Verschillige artikels uit het traktaet, waerdoor den afkoop van den tol bekrachtigd wordt, versierden insgelyks de twee kanten van de boot; het geheel deed eer aen de heeren P. De Wit en Jos De Roy, beide befaemde decoratieschilders; het overgroote beeld werd uitgevoerd door M. Jos. Geefs.

Heel de rivier was doorsneden door kleine gevlagde zeil- en roeibooten van den *Union-Club* en de *Nationale Regatta.* enz. De witte booten, de gekleurde kostumen der roeijers verlevendigden den stroom, welke door eene milde en schitterende zon nog des te schooner en aenlokkender werd gemaekt.

Op den vlaemschen wal en op de schepen donderde den ganschen dag het kanon, door de artilleristen van het garnisoen bestierd.

Ten 6 ure had er een banket plaets op de *Variétés;* de zalen waren prachtig versierd onder de leiding van bovengemelden heer P. De Wit; de tafelstukken waren onbeduidend. Hetgeen ons nogtans genoegen deed was de erkenning van hetgeen wy zoo vele jaren najoegen, namenlyk van op de groote feestmalen iets op de tafel te zien dat het doel van het feest kenmerkte; zoo had M.P. De Wit de gedachte opgevat in plaets van een schoon zinnebeeldig tafelstuk, te midden van de eeretafel den standaerd te plaetsen die men s'anderdaegs den natiën moest aenbieden. Deze was uitgevoerd door M. Jos. Ducaju die er een voetstuk bymaekte samengesteld uit vier grieksche schepen, die door de kundige bloemiste Mejuffer Moons, met bloemen versierd werd.

'S avonds waren er verscheidene huizen verlicht byzonder aen de Werf. By M. Krutwig, in het *Hotel du Rhin* zag men eene doorschynende schildering: den ouden gryzen Rhyn, op zyne waterkruik leunende, met het Rhynwyn-glas een dronk '*proficiat*' aen de Schelde brengende, uitgevoerd door M.F. Soter.

Aen rymtjes ontbrak het niet; men las onder ander aen den bassin:

De watergeusen in alle tyden
Streden om de Schelde te bevryden,
En vierden dan ook feest als wy,
Na overwinning op dwinglandy.
Maer wat het meest ons kon behagen
Dat is als wy zyn van de forten ontslagen,
En dat ons schoon en ryke stad,

Niets in haer als vryen handel bevat.

Op den Berchemsche steenweg waren de meeste huizen verlicht; in het *Groenhuis* was eene doorschynende schildering de Schelde voorstellende, uitgevoerd door M. De Wit en Jos. De Roy alsook in de Harmonie-maetschappy, waer men er ook eene geplaetst had die reeds vroeger gediend had, en geschilderd was door M. Weizer.

Den tweeden-dag had er eene Venitiaensche nacht plaets en een prachtig vuerwerk met medewerking der militaire school van vuerwerkmaking uitgevoerd; de schepen waren schitterend verlicht, doch byzonder de stoomboot Telegraef III, welke onder de leiding van zynen bestuerder M.W. Van Mannen, het schoonste was uitgedoscht, en eenen waren vuergloed op den stroom scheen.

De brug door de pontonniers uitgevoerd, en die langshenen den stroom dreef, was buitengewoon schoon, en bood een eigenaerdig effekt aen,

met de talryke soldaten en hun muziek. Het geschut der kanons duerde dry uren lang, hetgeen onderbroken werd door vuerpylen van allen aerd; nooit hebben wy op de Schelde zulk feest bygewoond.

God geve! dat nooit de schoone stad van Antwerpen, de hoofdstad der kunsten, door ernstig geschut bedreigd worde!

De verwoesting der abdij van Baudeloo[1].

Ginds waar ge niets ontwaart dan half verteerde puinen,
Met veil begroeid, half weggedoken onder de aard',
Pronkte eens een heerlijk stift, met hooge en trotsche kruinen,
't Verblijf eens Vorsten waard.

Drie eeuwen zijn de kolk der tijden ingezonken
Toen zich daar op die plaats het Baudeloo verhief,
Door keizer Baudewijn zoo mildelijk geschonken
Daár, in die streek zoo lief.

Voorwaer 't was grootsch en indrukwekkend om beschouwen.
Men had het heerlijkst zicht van op zijn' torentin -
Een onafmeetbre streek van bosschen en landouwen
Vol poëzij en min.

Nog was het heerlijk stift met breeden wal omgeven;
't Gevogelt' zong verheugd, en schaatrend in de laên,
En in die lieve streek was vrolikheid en leven
En 't hield gestadig aan.

Waarom toch moest die vreugd - dit heil niet langer duren?
Waarom toch Baudeloo trof u het wreedste lot,
En moest ge zooveel leeds en rampen al bezuren?
- Het was de wil van God.

O ja, het was Zijn wil en eeuwig vielt gij neder;
Hy sprak, uw macht, uw roem verzwond! helaas! 't was zoo;
En nimmer pronktet gij in voor'gen luister weder
O heilloos Baudeloo!

De zestiende eeuw - die eeuw van lijden,
Had nauw heur halven loop geënd,
Als er die reeks van bittre tijden
Verscheen, wellicht door elk gekend.
De valsche leering der Kalvijnen,
Woû die van Kristus ondermijnen
Verpestend gansch het Nederland;
Hoe krachtig ook de Roomschgetrouwen,
Zich aan het *ware* bleven hoûen,
Het *valsche*, hield en bleef gestand.

(1) De verwoesting der abdij van Baudeloo, is eene dier wezentlijke feiten, ten tijde van het spaansch schrikbewind voorgevallen. Ten jare 1097, door Baudewyn, graaf van Vlaanderen, later keizer van Constantinopelen gesticht, werd zy op 15 Augustus 1578, door de zóo genoemde oproerlingen of Geuzen tot den gronde toe vernield en geslecht.
Ten huidigen dage kan men op het grondgebied der gemeente Sinaij, ter plaatse het *oud klooster* genaamd, de sporen dier abdij nog aantreffen. Voor verdere inlichtingen verzend ik den lezer naar: *les Mémoires sur la ville de Gand*, tome II en Van den Bogaerde's *Beschryving van het land van Waas.*

Oranje stond aan 't hoofd der Geuzen -
Oranje, Nassau 's edel Heer; -
En sloeg de Kastiljaensche reuzen
Met zijn wel klein, maar moedig heir.
Ja, met een handvol braven, dapperen,
Deed hij het staatsche driekleur wapperen,
Alreeds vermaard door stouten moed;
Hij dierf met Nederlandsche knechten
De spaansche dwinglandij bevechten....
Had Neêrland niet genoeg geboet?

Nu steeg er uit de kloosterwanden
Een kreet van haat en wraakzucht op;
Ja, allen wilden 't lijf verpanden -
Verwoedheid steeg ten hoogsten top.
En Alva kwam met moordschavotten;
Hij deed de reinste levens knotten,
De vaderlanders vielen neêr!
Maar, uit het bloed dat hij deedt stroomen
Is heul noch ruste voortgekomen,
Want grooter werd ‘'s misnoegden’ heir.

Wel, viel een Egmont neêr ten gronde
Het hoofd onschuldig afgeknot,
Doch, zijne schimme waarde in 't ronde
En vroeg om wraak aan volk en God; -
Wel, moesten duizend fiere telgen,
Uit onverbasterde eedle Belgen,
De prooi des spaanschen tijgers zijn;
Dit al deed slechts den haat vergrooten,
En 't bloed onschuldiglijk vergoten,
Werkte als een kracht'ge medecijn.

Wel, moest ook Haerlems vesting vallen
En 't volk met honderden vermoord; -
Wel had 't kanon met dondrend knallen
Er duizenden in 't bloed gesmoord;
Uit al dit moorden, beulen, slachten,
Was niet het minste heul te wachten,
Steeds grooter werd des oproers vlam;
Zelfs op de pijnbank, 't woord van ‘Vrijheid’
Ontsteeg der geuzen borst met blijheid,
Schoon zelden één er van ontkwam!

O Spanje, land weleer aanbeden, -
Voor immer nu door ons gevloekt!
Hoewel, drie eeuwen reeds geleden,
Staat nog die tijrannij geboekt.
O ja, gij vielt met vreeslijk schreeuwen
Op Nederland, als woeste leeuwen,
Het zwaerd, de lont en 't strop ter hand;
Gij moordt en brandt en heele dijken
Van wreed verminkte broederlijken,
Bedekken 't treurig Nederland!!

Regt schriklijk is het om bedenken!
't Verstand staat stom - vliegt suffend hêen -
Hoe dat een volk zich zat kan drenken
In bloed, trots karmen en geween.
O Spanjaard, waerom die tooneelen,
Die stapels en die bloedtafreelen?
Verdiende Neêrland ooit zulk lot?....
Gewis, gij kon niet harder slagen,
Het Nederland niet sterken plagen. -
Het was uw wil, Algoede God!

Daar schalt op eens, in Sinaij 's weiden
Een kreet van wanhoop en van wraak?
Het Geuzenheir zal niet verbeiden,
In wederwraak schept het vermaak.
O stift, uw' uur is ook geslagen,
De dag des onheils is aan 't dagen,
Uw ondergang is hun besluit;
Ginds naderen de woel'ge scharen,
Als huilend voortgezweepte baren,
Een uur nog en - uw roem is uit!

Zy naadren met afgrijselijk tieren -
't In woede ontvlamde 't Geuzen heir -
En vallen als verwoedde gieren
Op Baudloo's vaste sterkte neêr;
De poorten wijken, bersten, kraken,
En springen uit hunn'ijzeren haken;
De Geus vliegt schuimend Baudloo op,
Hij overschreidt den marmren drempel
Van Gode toegewijden tempel:
De woede steent hem hart en kop!

De broeders al in éene schare
Gaan moedig in hun bidden voort,
De Geus, rukt vloekend ten altare,
Op heiligschenden tuk en moord;
Doch zie, een man met grijze hairen
Komt moedig voór de moordnaarscharen,
Hy strekt de hand tot spreken uit:
't Is de abt. ‘Neen’ gilt men ‘geen genade!
Geen schoone woorden hier te spade,
Het Baudloo is der Geuzen buit!’

Zoo klonk het vonnis. Met verwoedheid

Viel ieder op zyn offer neèr.
Er hielp geen klacht, geen wee, geen goedheid,
Geen bede, al klonk ze nog zoo teêr.
Het bloed, het stroomt met heele beken,
Besprengelt Baudloo's schoone streken,
Niet éenen Broeder die 't ontkwam![1]
Een duistre wolk stijgt uit de daken,
Men hoort het stift verschriklijk kraken
En, Baudloo staat in laaije vlam!

O Baudeloo, waar zijn die tijden
Dat gij uw torens hoog verhieft?
- Vernieling kondet gij niet mijden
Uw naam, uw grootsch verleden stierf.
De heilzon moest voor U meer gloren,
Slechts brokkig puin - ziedaer de sporen,
Het al wat nog van u getuigt!
O Gij, weleer zoo mild beschonken
Ligt daàr voor eeuwig neêrgezonken -
Ligt onmeêdoogend neêrgefnuikt!

Nog laatst was ik in somber treuren
O Baudeloo, op uwen grond,
Daár, waar gij 't hoofd eens op mogt beuren
En als een vorstlijk lusthuis stondt.
Verzwonden is uw roem, uw luister;
Begraven ligt gij in het duister;
Het noodlot sloeg u wreedlijk neêr!
Graaf Baudwijn deed u heerlijk pralen,
De Geus deed u ter neder halen,
En nooit, verhief uw kruin zich weêr!

Neen, nooit!! ontsteeg mijn dichterharte
En treurger werd mijn jong gemoed;
Ik dacht aan Neêrlands vroeger smerte -
Aan 't wreed vergoten heldenbloed.
'k Zag 't in verbeelding, strijden, kampen;
'k Zag al zijn lijden, al zijn rampen,
Wat sloeg mijn boezem droef en zwaar!....
‘Rechtvaardig, Heer, zijn toch uw werken!’
Liet ik bij Baudloo's puin bemerken
En ijlings vluchtte ik weg van daar!

KAREL DE WAELE.

Sinay, *1862.*

(1) Zoo ten minste, zegt de traditie of volksoverlevering, alhoewel zulks in strijd is met de geschiedenis, want, volgens VAN DEN BOGAERDE en die hier boven aan gemelde *mémoires*, begaven de monikken, na de verwoesting hunner abdij, zich naar Gent en bouwden aldaer een nieuw klooster, welks gebouwen heden door het koninglijk Atheneum betrokken worden.

Niettegenstaande dit, zoude het heel waarschijnelijk kunnen zijn, dat er gedurende de plundering en verwoesting één of meer monikken omgekomen zijn.
'T is dan om die reden dat ik de geschiedenis verhale zoo als ze in den mond des volks is, al mogt ze dan ook maar enkel op eene soort van legende aanspraak maken.
(*Nota van den schryver.*)

De kermissen.

Er zyn welligt weinige menschen die van den oorsprong dezer overoude instelling iets weten en het nauwe verband kennen, waerin de kerk tot de thans nog gebruikelyke kerk- of kermissen, die van haer den naem ontleenen, staet.

Reeds in de gryze oudheid was het gebruikelyk, de den Goden bestemde wooning onder de menschen, waer deze hunne offers bragten en hunne gebeden uitstortten, met byzondere plegtigheid in te wyden en vervolgens op den jaerlyks terugkeerenden dag, ter gedachtenis aen deze eerste wyding, een vreugdefeest te vieren.

Toen Salomon in Jerusalem den tempel voltooid had, verordende hy ook eene tempelinwyding, die met grooten luister plaets had. Een groot gedeelte van het joodsche volk was daertoe naer Jerusalem gekomen; de verbondsark en alle heilige vaten van het tabernakel werden, in plegtigen optogt van priesters en levieten gedragen, en in den tempel gebragt; vervolgens sprak Salomon het wydingsgebed uit en de priesters moesten daerby, volgens de heilige overlevering der Joden, 22,000 runderen en 120,000 schapen en lammeren geslacht hebben. Daerna duerde het feest, welke laetste gedeelte aen openbare vermakelykheden gewyd was, nog volle veertien dagen. Ook na de verwoesting van den eersten Salomonischen tempel, toen men den tweeden, onder Zerubabel begonnen, en voltooid had, werd deze onder soortgelyke plegtigheid ingewyd; later, toen dezelve door afgodsdienst was ontwyd geworden, wydde Judas de Maccabeër hem op nieuw, en sedert vierden de Joden hun jaerlyksch tempelwydingsfeest door het houden van vrolyke gastmalen en het verlichten hunner huizen.

Dit oude gebruik ging nu ook op de kristelyke kerk over en heeft zich hoofdzakelyk in de katholieke kerk staende gehouden. Het kerkelyk gebouw werd daermede tot de viering der openbare godsdienst bestemd en geheiligd. De inwydingsvorm was op verschillende tyden ook zeer verschillend.

De geestelyke, die met de inwyding eener kerk belast wordt, moet voor het minst een bisschop zyn, en slechts den paus staet het vry, dit aen een anderen van minderen rang op te dragen. Een heilige, of ook meer soms, worden tot kerkpatroonen of tot beschermheiligen van het nieuwe bedehuis uitverkoren. Hierover heeft gewoonlyk de stichter of houwer te beslissen. Men wil daermede aenduiden, dat men de bescherming der kerk en van hare gemeente aen de voorbidding van dien heilige aenbeveelt. Van den aldus gekozen patroon ontvangt de nieuwe kerk gewoonlyk ook haren naem. Dit overoude gebruik stamt misschien wel vandaer af, dat de eerste kristenen, die nog geene kerken bezaten, by de grafplaetsen der martelaren hunne godsdienst-oefeningen verrigtten en aen deze verzamelplaetsen de namen derzelve ter onderscheiding toekenden.

Op den dag der inwyding worden de kerken onder plegtigen omgang met gezang en gebed geopend, de bisschop betreedt echter slechts met de hem volgende geestelykheid het inwendige en schryft met zynen staf, onder voortdurend overluid gebed, in de op den grond gestrooide asch het grieksche en latynsche alfabet, ten teeken der vereeniging van de beide kerken van het Oosten en het Westen, zegent vervolgens het gebouw in, om aen te duiden, dat dit voortaen een huis Gods zyn moet, en heiligt de aen de muren gehangene kruisbeelden, als herinneringsteeken der kristelyke gemeente aen den stichter harer godsdienst. Hierop worden de altaren gewyd, de relikwiën worden plegtig in de kerk gedragen en in de altaren besloten, ten laetste wordt het volk toegelaten en de gewoone godsdienstoefening aen het hoogaltaer gehouden.

Deze viering moet volgens het oudste voorschrift het gansche octaef door, dat is, gedurende volle acht dagen herhaeld, en de herinnering aen dezelve jaerlyks

door een opzettelyke feest hernieuwd worden, hetwelk het *feest der kerkwyding* heet.

By de protestantsche sekten vindt eene inwyding van het nieuw opgerigte bedehuis ook plaets, doch bestaet daer slechts in eene plegtstatige godsdienstoefening, met gebed, gezang en toespraek tot de gemeente.

Dat dit feest van dankbare vreugde over het bezit van bedehuizen ook tot het huiselyke leven der kristenen overging, is ligt te verklaren: doch in den loop der tyden geraekte de eerste oorsprong der kerkwydingen alras in vergetelheid en begon men alles in de dartele vreugde en woeste uitgelatenheid te zoeken, waerdoor de kerkwydingen of kerkmissen (waeruit ons kermis ontstond) zich voornamelyk in de middeleeuwen onderscheidden. Men heeft in sommige landen, om deze overdrevene lustigheid die met veel weeldrigheid en uitspattingen van den ergsten aerd gepaerd ging, te beteugelen, hier en daer de wydingsfeesten der gezamentlyke kerken op eenen en denzelfden dag bepaeld, om alzoo derzelver gedurige herhaling te vermyden, die in enkele streken werkelyk den arbeid stooren en voor de nyverheid nadeelig zyn.

De misbruiken, waertoe de kerkwydingsfeesten in de middeleeuwen aenleiding gaven, bewogen reeds keizer Karel V, om in de Nederlanden, waer men bovendien van oudsher veel van drinken, dansen en rumoeren hield, eene straf van vyftig gulden voor ieder vast te stellen, die de kermis langer dan een dag vieren zou. Doch de keizer had goed wetten te geven; niemand wilde er naer luisteren. Men hield zich aen de oude loffelyke gewoonte, en die niet volle acht dagen feest hield, werd gerekend niet meêgedaen te hebben.

In den Munster te Straetsburg ging het niet minder dol toe. Een ooggetuige verhaelt: dat alle jaren op Adolphidag, waerop het kerkwydings-feest van Munster invalt, eene ontelbare menigte volks uit het bisdom te samen stroomde, zoodat Munster alsdan in eene groote herberg veranderd scheen, waer men 's nachts bleef, niet uit godsdienstigheid of om te bidden, maer om wyn te tappen en aen de vreemdelingen te verkoopen. Het was een leven als op Vastenavond. Als iemand in slaep viel, prikten de anderen hem met spelden en naelden wakker, men lachte en tierde, en twist en bloedige kloppartyen waren niet zelden het einde van het lied. Dit geschiedde in de vyftiende eeuw en eerst tegen einde derzelve, werden deze misbruiken afgeschaft.

De neiging der Duitschers tot verlustigingen, waerby eten en drinken de hoofdrol speelden, schildert een oud duitsch schryver op de volgende kluchtige wyze af:

‘Vrolyk en goedsmoeds te zyn, lustig te leven, kostelyk en lekker te eten is loffelyk, als 't niet al te dikwyls geschiedt, maer maekt men er dagelyksche gewoonte van, dan wordt het strafbaer. Wy Duitschers vieren Vastenavond, St. Burkhard, St. Marten, Sinxen en Paschen. Vast is 't dat men alsdan boven andere tyden van het jaer een vrolyk leven leiden en slempen en brassen moet: op Burkhardsavond om wil van den nieuwen most; St. Marten misschien om den nieuwen wyn; dan braedt men vette ganzen en is heel de wereld lustig en welgemutst. Op Paschen smult men zoeten vlaeijen. Op Sinxen bouwt men loof hutten, in Saksen en Thuringen, en men drinkt Pinksterbier wel acht dagen lang. In Saksen houdt men het met vette ham, spek, braedworst en

knoflook. Op de kermissen en kerkwydingen komen de Duitschers uit vier of vyf dorpen by elkander; maer dat geschiedt slechts eenmael in het jaer en daerom is het goed en pryselyk, dewyl de menschen toch geschapen zyn, om vriendelyk en minzaem te leven in gezelschap, enz.'

Uit de oorspronkelyke kerkwydingen met de daermede gepaerd gaende volksvermakelykheden ontstonden echter, vooral in Duitschland die groote jaermarkten, welke men *missen* noemt; zy zyn gelyk die benaming reeds aenduidt, van kerkelyken oorsprong. Mis (*missa*) werdt oudtyds de gezamenlyke, openbare godsdienstoefening der kristenen genoemd, die onder de leiding van eenen priester, meestal van den bisschop zelven, daerin door onderscheidene altaerdienaers bygestaen, in tegenwoordigheid der vergaderde gemeente werd gehouden.

In de middeleeuwen kwam nu in steden, waer zich hoofdkerken bevonden, en vooral op de verjaerdagen van derzelver inwyding, wanneer plegtige missen gelezen werden, altyd eene groote menigte volks byeen, en het was natuerlyk, dat de kooplieden daer ook rykelyk aftrek en vertier vonden. Dit verkeer tusschen de kooplieden, burgers en landlieden, of tusschen de kooplieden van deze en gene provincie, ja zelfs van vreemde natiën onderling, welke waren en goederen elk naer zyne behoefte omzetteden en verhandelden, ontving van de aenleiding tot de samenkomst: de mis, ook dezen naem. Dezelve is nog tot op onze dagen in verschillende volkryke en voor den handel gunstig gelegene duitsche steden in wezen gebleven, die van daer misplaetsten heeten, alhoewel de kerkwyding, alsmede de daerby gelezene godsdienstige mis geheel op den achtergrond staen en alles zich slechts om de belangen van den handel draeit. Zulke missen of liever jaermerkten genieten hare byzondere voorregten; de gildendwang is daerby ganschelyk opgeheven, zekere belastingen ingetrokken, enz.

In den laesten tyd zyn echter de *commis voyageurs*, die ieder verlangd artikel van huis tot huis ter bezigtiging aenbieden, de gemakkelykheid van het reizen in het algemeen, waerdoor ieder zeer snel aen de bron komen kan, waer de beste inkoopen te doen zyn, en meer andere omstandigheden hebben schuld aen 't verval der duitsche missen, die nog slechts te Leipzig, in de beide Frankforten en te Brunswyck van wezenlyke beteekenis zyn.

Ziedaer iets van den oorsprong en de geschiedenis der kermissen in het algemeen. Die, welke tegenwoordig nog in onze steden en dorpen gehouden worden, zyn genoegzaem gekend, dan dat wy er hier verder zouden over uitwyden.

Kronyk.

ANTWERPEN. - M.P. Génard, onze hoofdopsteller, is in geheime zitting van 25 July, door het gemeentebestuer tot archivist der stad benoemd.

- MM. De Bock en Van Wint hebben wederom twee statiën voltooid voor de O.L. Vrouwekerk over de Dyle te Mechelen.

- MM. Numan en Van de Velden hebben een nieuw vaendel uitgevoerd voor het nieuwe broederschap dat in de hoofdkerk is ingesteld ter eere van de H. Moeder Anna, alsook eenen prachtigen standaerd voor de Harmonie-Maetschappy *Concordia* van Borgerhout.

- M. Orban heeft eenen in goud geborduerden kasuivel verveerdigd. Te midden van het kruis, bevindt zich eene in zyde geborduerde kartel, verbeeldende de kommunie van den H. Franciscus.

- M. Kockerols heeft een beeld in hout voltooid den H. Alfonsius de Liguori voorstellende; hetzelve is bestemd voor het klooster der Redemptoristinnen van Brugge.

BRUSSEL - Het Staetsbestuer heeft eenen pryskamp uitgeschreven voor het maken van eenen gedenkpenning, ter gelegenheid van het sluiten van het traktaet voor den afkoop van den Scheldetol. Eene som van 3,500 fr. is voor het maken der twee zyden uitgeloofd. Langs den eenen kant moet zich het borstbeeld van den Koning bevinden, de samenstelling der andere zyde is aen de ingeving van den kunstenaer overgelaten.

- By koninklyk besluit van 27 mei 1860, was eene som van 20,000 fr. uitgeloofd, om uitgereik te worden onder de schryvers der beste nederlandsche of fransche werken over de ontwikkeling van België sedert 1830, welke werken vóor 1 mei 1863, aen het Departement van Binnenlandsche Zaken moesten ingezonden zyn. Er hebben zich mededingers aengeboden, maer zy wyken af van het programma door voornoemd koninklyk besluit voorgeschreven. Het Gouvernement beschouwt den pryskamp niet als gesloten, en een koninklyk besluit van 7 july verlengt tot 1 july 1865 den termyn binnen welken aen gezegd Departement de werken over dit onderwerp mogen ingezonden worden.

- MM. graef de Liedekerke, volksvertegenwoordiger, Fr. Loos, gewezen volksvertegenwoordiger, Ern. Slingeneyer, historieschilder, en Alf. Stevens, schilder, zyn door ministriëel besluit aen den plaetsing-jury gevoegd geworden der tentoonstelling van Schoone Kunsten om den jury der belooningen samen te stellen.

BRUGGE. - M. Karel Versnaeyen, die op eene verdienstvolle wyze de bediening van secretaris op het VIIe nederlandsch letterkundig kongres waernam, dat verleden jaer te Brugge gehouden werd, en waervan wy eene breedvoerige beschryving gegeven hebben, is door den Koning van Nederland benoemd tot ridder der Eikenkroon. Met veel genoegen is deze benoeming in vlaemsch België vernomen.

KASSEL. - Het *Comité Flamand de France*, onder kenspreuk: *Moedertael en Vaderland*, heeft in eene buitengewoone letterkundige zitting, zyn tienjaerig bestaen gevierd.

MECHELEN. - Op 2 augusty heeft de beoordeeling plaets gehad der pryskampen van nyverheidskunst waervan de tentoonstelling den 15^{n} geopend wordt.

1ste afdeeling: *de inwendige schikking van een salon*, 2 eerste pryzen aen M. Joris van Antwerpen en M. Van der Plaetsen te Brussel.

2^{e} afdeeling: *teekening van eene eetzaelgarnituer.* M. Van der Plaetsen, eervolle melding.

3^{e} afdeeling: *Navolging van hout, marmer en schelfert:* 1ste prys voor het marmer aen M.D. Van Hoorde, van Antwerpen.

4^{e} afdeeling: *Verzameling van teekeningen en ornamenten in pleister:* zeer eervolle melding aen M. Joris van Antwerpen.

5^{e} afdeeling: *teekening betrekking hebbende met de dryverskunst*, 1ste prys M. Renier van Verviers: 2^{e} prys aen M. Van der Plaetsen.

Buitenland.

's GRAVENHAGE. - De jury tot bekrooning der kunstwerken der laetste tentoonstelling, heeft eeremetalen toegewezen aen M.T.S. Cool, Mej. G.J. van de Sande Bakhuysen, aen MM. J.F. van Deventer en W.A. van Trigt. De dry eermetalen voor buitenlandsche kunstenaers zyn toegekend aen M. Kindermans en O. von Thoren, beide te Brussel, en aen M. James Whistle, te Londen.

[Feestmael den heere P. Génard aangeboden, ter gelegenheid zyner benoeming als stadsarchivist]

Op XXV Julii MDCCCLXIII heeft
Antwerpens Gemeentebestuur
den heer Petrus Génard
tot Stads-Archivarius benoemd.
Te dier gelegenheid bieden zijne vrienden hem een Feestmaal aan op XXIII Augusty.

Op XXV **Julii** MDCCCLXIII **heeft Antwerpens Gemeentebestuur den heer Petrus Génard tot Stads-Archivarius benoemd.**

Te dier gelegenheid bieden zijne vrienden hem een Feestmaal aan op XXIII **Augusty.**

Dischkaart.

Groentesoep.
Garnaathapjes.
Hollandsche Haring.
Snijboonen.
Doorregen Ossenspier.
Moesplantenkrans.
Hamelen Ribben met Ajuinsaus.
Kalfskop met Pepersaus.
Jonge Endvogels met Olijven.

Gebraden Kiekens.

Appelmoes.
Vleeschrol met Gelei.
Salaad.

Tusschenspijs.

Vanille Kreem.

Nageregt.

Abricosenmoes. - Amandelen. - Rozijnen. - Vijgen. - Hazelnoten. - Versch Fruit. - Gebak. - Kaas.

Nauwelyks was de benoeming van M. Génard gekend of men wedyverde om onzen hoofdopsteller eene algemeene hulde te bewyzen; de namen der volgende persoonen die onmidelyk inschreven om hem een feestmael aentebieden zullen zulks ten volle bewyzen:

MM. P. Dens, stadsbouwmeester, leeraer by de koninklyke Akademie; Ridder L. de Burbure, oudheidskundige, lid der kommissie van monumenten en van het Oudheidskundig museum; N. de Keyser, kunstschilder, bestuerder der koninklyke Akademie van beeldende kunsten; J. van den Bemden, koopman; Coninckx, bouwmeester; K.J. van Ishoven, letterkundige; F. Gons, kunstschilder; J. Gons, plaetsnyder; Mossly, koopman; H. Brown, plaetsnyder, leeraer aen de koninklyke Akademie; J. Geefs, beeldhouwer, leeraer, aen hetzelfde gesticht; Ph. Rombouts, greffier aen de koninklyke Akademie; E. Lemaire, bestuerder van het Nationael Tooneel; Haegens, bestuerder der gemeenteschool, 5^{e} wyk; G. Guffens, kunstschilder; doct. Matthyssens, gemeenteraed, leeraer aen het hooger handels-instituet; J. Votier, zilversmid; L. Keusters, bankier; F. Claes, kunstschilder; P. Wynen, letterkundige; P. de Wit, decoratieschilder; J. Swerts, kunstschilder; Rysheuvels, bediende by het gemeentebestuer; A. Génard, bediende by het gemeentebestuer; Vermoelen, bediende op het stadsarchief; Simillion, bediende aen het stadsbestuer; Lauwers, onder-bibliothecaris; D. Watlé, bediende aen het stadsbestuer; Ed. Rigelé, secretaris van het Kunstverbond; Johan van Rotterdam, letterkundige; H. Mertens, stadsbibliothecaris; Baron H. Leys, kunstschilder; L. Mathot, letterkundige en gemeenteraed; Max Rooses, leeraer aen het koninklyk Atheneum; Schotmans, secretaris van den gouverneur der provincie; J. Thielens, bureeloverste aen het provinciael bestuer; Jos. Schadde, bouwmeester, leeraer aen de koninklyke Akademie; J. Van Lerius, kunstschilder, leeraer aen de koninklyke Akademie; F. Durlet, bouwmeester, leeraer aen de koninklyke Akademie; Th. Lysen, bouwmeester te Brussel; H. Verdonck, decoratieschilder, hulp-leeraer by de koninklyke Akademie; D. Van Spilbeeck, kunstnyveraer; L.A. Jacobs-Beeckmans, lid van het provinciael leescomiteit; J. Van Beers, letterkundige, leeraer aen het koninklyk Atheneum.

Men ging over tot het samenstellen eener inrichtings-commissie die den volgenden omzendbrief uitgaf:

‘Antwerpen, 4 Augusty 1863.

Mynheer,

Een groot getal vrienden des heeren P. GÉNARD, hebben reeds ingeschreven om den bekwamen oudheidskundige, op Zondag 9 dezer, een banket aen te bieden ter gelegenheid zyner benoeming als archivist der stad.

Wy twyfelen niet, Mynheer, of gy zult aen deze welverdiende hulde deel willen nemen, en een der leden der *Inrichtings-Commissie* daervan berichten.

Aenvaerd, Mynheer, de verzekering onzer hoogachting.

L.A. JACOBS-BEEKMANS, lid van het Prov.-Leescomiteit.
E. LEMAIRE, bestuerder van het Nationael Tooneel.
ED. RIGELÉ, sekretaris van het Kunstverbond.
PH. ROMBOUTS, lid der Comm. van *Graf- en Gedenkschriften.*
J. VAN BEERS, letterk. leeraer aen het Koninklyk Atheneum.

DÉSIRÉ VAN SPILBEECK, bestuerder van het tydschrift *De Vlaemsche School.*
D. WATLÉ, bediende by het gemeente-bestuer.'

By de eerste en voorloopige inschryving voegden zich nog, onder anderen, de volgende heeren:

MM. Guil. Storms, wisselagent; L. Van Ryswyck, dryver; Gheysens, notaris en gemeenteraed; J.J.J. Selb, ontvanger by het bureel van Weldadigheid; Ph. Trachez, partikuliere; Egide Storms, koopman; M. Kornicker, boekhandelaer; L. Vleeschouwer, letterkundige; P. Goossens, bureel-overste by het Provinciael bestuer; Ch. Van Ham, koopman; Van Sulper, notaris en Provinciale raed; Alma-Tadema, kunstschilder; A. Fernau, toonkundige; Jacob Karsman, letterkundige; Victor Driessens, tooneelist; P. Denis, 2de voorzitter der Wetenschappelyke Vereeniging; F. Maes, onderwyzer; Agthe, werktuigkundige; W. Brack, gemeenteraed; Colfs-Heyne, bouwmeester; Van Merlen, stadsdrukker; A. Meeus, koopman; P. Moons, rentenier; Jos. Devens, koopman; Verraes, bestuerder van het Kunstverbond; Em. Rosseels; letterkundige; Th. Callaerts, bestuerder der verzekeringsmaetschappy *La Belgique;* Jos. Bessems, orkestmeester der hoofdkerk; kapitein Dejardin; J.B. Huysmans, kunstschilder; doct. Broeckx; Chs. Blondel, gemeenteraed; Malais, bestuerder van het dagblad *l'Escaut;* G. Numan, goudborduerder; De Bray, schilder.

In zitting der inrichtings-commissie van 6 Augusty werd M. Watlé tot sekretaris benoemd; men was verpligt, aengezien het groot getal deelnemers, het feestmael te verschuiven om eene ruime zael te vinden die de inschryers bevatten kon; men besloot het volgende berigt aen de inschryvers te zenden:

'Antwerpen, 6 Augusty 1863.

Mynheer,

Aengezien het groot getal inschryvers voor het banket, den heere GÉNARD aentebieden, heeft het Inrichtings-Comiteit zich verpligt bevonden het feestmael te verschuiven en hetzelve vast te stellen op Zondag 23 Augusty aenstaende.

Lokael en uer zullen later aengeduid worden.

Aenveerd, Mynheer, de verzekering onzer byzondere hoogachting.

Namens de Inrichtings-Commissie,

D. WATLÉ.'

Verscheidene zittingen werden nog door de Inrichtings-Commissie gehouden om alles te regelen.

Op 23 Augusty vereenigde men zich ten 4 ½ uren in de *Sodaliteit* waer het feestmael moest plaets hebben. De heeren Frans Gons, H. Mössly en Johan van Rotterdam, als byzondere vrienden des heeren Génard werden gelast dezen met een rytuig te gaen afhalen. Men had vroeger M. ridder Leo de Burbure aengeduid om het voorzitterschap van het banket waertenemen. Ten 5 ure, keerden de bovengenoemde heeren met den held van het feest terug; hy werd ontvangen door de leden der inrichtings-commissie onder de toejuichingen van al de aenwezigen, M. Jacobs-Beeckmans, bood hem eenen prachtigen bloementuil aen en stuerde hem in aller naem de volgende woorden toe:

'Welkom, waerde en verdienstryke heer Génard!... ik vergis my, het is Vriend dat ik u noemen moet, want het is eene vriendenschaer die u in haer midden uitgenoodigd heeft, om u te zeggen, hoe gelukkig uwe talryke vrienden zyn over eene benoeming die zoowel past aen uw karakter, aen uwe bekwaemheid, aen uwe gedienstigheid, en aen uwe nooit vermoeide werkzaemheid.

Dank zy aen het Gemeentebestuer voor zynen loffelyken keus, die u tot stads-archivist verheven heeft.

En waerom nemen uwe vrienden zulk belang in uwe benoeming?... het is, om dat gy een verdienstryk man, een aengekleefde vriend en bovendien een treffelyk zoon zyt, - het is om dat deugd en kunde u bezielen!... Deugd en kunde! vormen dien schoonen band waermede gy uwe menigvuldige vrienden rond u hebt weten te scharen.

Uit dien uitgelezen kring dien gy wist te vormen, en welken alle welschapene harten moet omlasschen, is alle partyschap gebannen.

Ook ziet gy hier alle gezindheden u omringen, om u op dien schoonen en onzydigen terrein van kunsten en letteren hulde toe te brengen.

Wy danken u dat gy geweerdigd hebt eenige stonden met ons te komen doorbrengen. - Oorlof my dat ik u, uit name van ons allen den zoen van verbroedering geve, en u met de beste en verhevenste hartsgevoelens de hand drukke.'

Hierna trad men in de groote zael die prachtig versierd was. De tafels besloegen de gansche ruimte der zael, zy waren prachtig opgeluisterd, met bloemtuilen en andere kunstryke versieringen

In het midden der eeretafel pronkte een zinnebeeldig tafelstuk op den held van het feest toepasselyk. Op een voetstuk rustten zes horens van overvloed waeruit een aental zegels, perkamenten, boeken, wapens, blasoenen enz. vloeide, doormengd met bloemen en vruchten. Verder las men verschillende opschriften van werken des heeren Génard, alsook de verschillende ambten die hy bekleedt. In het midden langs wederzyden was een medaillon met een welgelykendportret van den held van het feest, hetzelve was omringd door de wapens der kunstenaren en befaemde familiën van Antwerpen, vroeger opgezocht en uitgegeven door M. Génard. Uit het midden boven de horens van overvloed rees eene kolom in kunstmatigen vorm, waerboven zich een beeldje verhief dat het wapen van Antwerpen en het *uit jonsten versaemt* ondersteunde met dat der kunsten waeraen een banderol met het opschrift *Leve Petrus Génard* gehecht was; de verschillende eeretitels en hoedanigheden waren links en rechts vermeld. Het zal onnoodig zynte zeggen dat dit schoon tafelstuk ontworpen en uitgevoerd werd door onzen bestuerder M. Désiré Van Spilbeeck, die door al de aenwezige kunstenaren voor dit werk geprezen werd; ook de eigenaerdige stempel en de kunstmatige uitvoering verdienden zulks ten volle.

Ongeveer 150 persoonen namen aen het feestmael deel. Wy bemerkten er behalven de vroeger aengehaelde inschryvers, den beroemden schilder Dyckmans; den talentvollen J.J. Heremans van Gent; Frans de Cort van Brussel; M.C. Maes, den eersten onderwyzer van M. Génard; de kunstschilders J.B. Huysmans, J. Rosseels, Goetgebuer; de befaemde tooneelisten Victor Driessens, Van Doesselaer en Veyrière; A. Willems, onderwyzer; F. De Herdt, letterkundige; Ch. Wilmotte, bestuerlid der muziekschool; doctor Roselt; Andriessens, kapitein der burgerwacht; Royers, bouwmeester, enz. enz.

Het is ons onmogelyk al de aenwezigen op te noemen; bestatigen wy alleen, dat het puik van Antwerpen's bevolking uit de verschillende standen der maetschappy vertegenwoordigd was.

De spyskaert, samengesteld door M.D. Van Spilbeeck, die wybladz. 117 mededeelen, werd algemeen opgemerkt en voor hare eigenaerdigheid geprezen; men kon niets toepasselyker aen den stads-archivist voorleggen dan een stuk perkament met eenen ouden zegel van Antwerpen. Deze zegel stelt de Burgt vóór, en wel, zooals dezelve in dien tyd moest geweest zyn, zegt de zeer eerw. heer pastor Visschers.[1] 'Boven de Burgt ziet men dry vanen met handen, de zykanten,

(1) *St-Julianus-Gasthuis,* bladz. 24.

aen den regten kant der schilde, het wapen des keizerryks, aen den linken het wapen van Braband, gevierendeeld met dit gene van Limburg. Boven deze wapens aen elke zyde een banier waerop eene hand. ‘Wy zyn het eens, zegt M. Visschers, met de *Geschiedenis van Antwerpen*, I D. bl. 172, en nemen ook de bewyzen aen, door den heer Mone bygebragt, dat het geene handen, maer wel handschoenen zyn, die op de banieren uitgedrukt staen, en daer uit blykt dat Antwerpen een naemleen des keizerryks was. Edoch ons dunkt niet dat de Burgt, welke van de vroegste tyden, Antwerpen in hare schild gevoerd heeft, in geene byzondere aenmerking behoort te komen, dewyl wy niet alleenlyk dit afbeeldsel gemeen hebben met vele andere steden van Nederland, maer ook van het grootste deel der landen van Europa.’

En inderdaed, byna al de steden, welke eertyds eene sterkte waren, voeren eene Burgt in hunne schild. Dan deze burgten kunnen niet met die gene van Antwerpen vergeleken worden, en, zooals de heer Piot zeer wel zegt[(2)], kan men als een algemeenen regel aenzien, dat men immer op de zegels eene tamelyk getrouwe afbeelding der gebouwen, die men wilde voorstellen, gegeven heeft. Zoo men de vergelyking maekt tusschen de Burgt, en de plaet die men in de *Geschiedenis van Antwerpen*, I.D. bl. 175 aentreft, kunnen wy niet nalaten de overeenkomst van dit gebouw met dit gene van den zegel te erkennen.

Rondom den zegel van gemelde burgt leest men ✠ *Sigillum Monarchie Antverpiensis.*

Men kan het ons niet ten kwade duiden dat wy hier ook den tegenzegel geven; hy stelt den dubbelen adelaer des keizerryks voor.

Rondom denzelve staet: ✠ *Secretum Scabinorum Antverpiensium.* Beide worden op het stads-archief bewaerd en zyn dus aen de goede zorgen van den nieuwen archivist toevertrouwd.

Doch komen wy tot het feestmael terug.

Aen het nagerecht nam M. Ridder Leo de Burbure het woord, en stelde den eersten heildronk in aen M. Génard; de geestdrift die denzelve bejegende is onbeschryfelyk.

M. Rombouts, sekretaris der koninklyke akademie drukte zich uit als volgt:

(2) *Revue de la numismatiquebelge*, T. IV. p. I et suiv. - Imitation des sceaux des communes sur les monnaies des Provinces méridionales des Pays-Bas et du pays de Liège.

‘Gedoogt, Myne Heeren, dat ik, namens de provinciale kommissie der *Graf- en Gedenkschriften*, u vandaeg ook eenen heildronk voorstelle, ter gelegenheid der eervolle benoeming van onzen nieuwen archivarius; eervolle, zeg ik, dewyl hier geene drukking heeft plaets gehad; eervolle, want by deze benoeming zyn de hoedanigheden alléén in aenmerking genomen; ja, wenschen wy den Gemeente-raed geluk over zyne wyze beraedslaging.

‘Tydens eene schoone reeks van jaren dat wy met ons geacht medelid zyn werkzaem geweest, hebben wy de volle overtuiging zyner strenge nauwkeurigheid bekomen; aen zyne kommervolle bezorgdheid twyfelt niemand van ons. Edoch, deze kwaliteiten alléén zyn niet voldoende voor hem die dit edel ambt bekleedt; neen, hier wordt meerder vereischt, de schat welke hem is toevertrouwd vergt nog vry wat anders. Onze stadsarchieven bevatten belangryke oorkonden, ik en verscheidene van ons hebben er reeds de blyken van gezien, en deze moeten uit de duisternissen, waerin zy reeds veel te lang gehuld zyn geweest, gehaeld en in het heldere daglicht geplaetst worden: het geldt hier den roem des vaderlands. Antwerpen, beroemd als de bakermat der Vlaemsche School, Antwerpen, met recht erkend als de metropool van den koophandel en bovenal der beeldende kunsten, Antwerpen, moet, spyts zyne benyders, nog hooger en hooger opgebeurd worden. En aen wie kon men deze taek met meerder zekerheid toevertrouwen, dan aen onzen vriend, dan aen hem die zyne vroegere jaren heeft doorgebracht om den luister zyner geboortestad steeds grooter te maken? Hy zal dezen kostbaren akker niet onbebouwd laten, hy zal denzelve omdelven en ryke vruchten voor de geschiedenis doen voortbrengen.

‘Hy, die zich allergelukkigst achtte telken male dat hy eene nieuwe perel aen de reeds zoo schitterende kroon zyner moederstad kon hechten, hy zal door dagelyksche ontdekkingen steeds met nieuwen moed bezield worden, en wy, Myne Heeren, wy mogen de toekomst met een gerust oog te gemoet zien.

‘Heil dan aen onzen vriend! Lang leve de heer Génard.’

Doktor Matthyssens gemeenteraed, als lid van het provinciael leescomiteit, zegde:

‘Mijne Heeren,

‘Op het vereerend verzoek der inrichtingskommissie van het banket, koom ik u, in naam van het provinciaal leeskomiteit, insgelijks eenen heildronk aan den heer Génard voorstellen. Wellicht bevinden er zich onder u eenige, die met het doel en de werkzaamheden van gezegd komiteit niet volkomen bekend zijn, en diensvolgens zal ik mij veroorloven daar over eenen korten uitleg te geven.

‘Het leeskomiteit is ongeveer over twee jaren ingerigt geworden door den heer minister van binnenlandsche zaken met het doel de nederduitsche theaterlitteratuur te bevoordeelen en ze den weg des vooruitgangs te doen intreden. Om dit doel te bereiken, worden er door het leeskomiteit premiën van eerste en tweede vertooning toegekend aan tooneelstukken door belgische schrijvers vervaardigd. Bovendien heeft het leeskomiteit nog den last te onderzoeken welke middelen er bij voortduring in het werk gesteld kunnen worden om het vlaamsche schouwburg te bevorderen. Onze werkzaamheid is zoo gering niet als men het zich op den eersten oogslag zou kunnen voorstellen, en zonder de vlijt van iemand onzer leden te willen betwisten, aarzel ik nogtans niet hier te bekennen dat de heer Génard in zijne hoedanigheid van secretaris van het leeskomiteit, er wezentlijk de werkspil van is; in de uitoefening dezer bediening is de heer Génard geenen enkelen dag te kort gebleven, en voor die bewezene diensten ontvange hij onzen hartelijken dank. En nu, Mijnheeren, onder het geroep van *lang leve Génard!* ledigen wij onze glazen tot op den bodem.’

M. Van Straelen-Storms, neef van M. Genard, sprak in naem der familie-leden die aen den disch tegenwoordig waren; hy zegde dank aen het gemeentebestuer voor de rechtveerdige, en welverdiende benoeming, die door de gansche bevolking met eene algemeene goedkeuring is begroet geworden. Sprekers woorden waren welgemeend en met overtuiging uitgesproken; hy dronk aen het gemeentebestuer van Antwerpen.

M. Lauwers, beambte by het gemeentebestuer, thans onder-bibliothecaris, drukte zich namens zyne collegas uit als volgt:

'Mijne Heeren,

'Ik vermeen de tolk van al mijne ambtgenoten des gemeente-bestuurs te wezen met onze gulhartigste gelukwenschingen bij die der voorgaande achtbare sprekers te voegen.

'De stedelijke raad, met onzen gevierden vriend en collega, den heere Pieter Génard, tot den gewigtigen post van archivarius dezer stad te benoemen, heeft eene allezins gelukkige akte, de algemeene goedkeuring wegdragende, daargesteld. Wij zijn innig overtuigd dat, onder dezes kundige leiding, de den nieuwen titularis toevertrouwde schatten, eene nieuwe, rijke bron van historische ophelderingen zullen doen ontstaan.

'Drinken wij dus, Mijne Heeren, op 't heil van den nieuwen archivarius. *Leve Pieter Génard!*'

M. Van Beers nam het woord; een donder van toejuichingen begroette den spreker die nagenoeg de volgende redevoering improviseerde:

'Myne vrienden,

Gy hebt my gevraegd hier heden het woord te voeren. Zulks beteekent dat gy wilt dat ik de tolk zou zyn van het gevoel dat u bezielt, dat ik aen Génard de genegenheid zou doen kennen welke de hier aenwezige vrienden hem toedragen. Het is voorwaer eene moeijelyke taek, hem in uwen naem het sedert jaren in ons hart jegens hem verkropte gevoel uit te drukken, hem, het ideael der vrienden te schetsen.

Wy, mannen der XIXe eeuw, loop en hoog op met onzen vooruitgang in kunst, wetenschap en letteren. Wy schreeuwen op de daken onze grootheid op het gebied des geestes en dit der stoffelykheid.

Maer wanneer men het zedelyk leven der hedendaegsche menschen navorscht, wanneer men hun de hand op het hart legt, dan voelt men dit veelal slechts kloppen voor zelfzucht, eigenbaet, eigenbelang.

Zy wier hart nog voor zelfopoffering, onbaetzuchtigheid en vriendschap klopt, zyn schaersche sterren aen onzen hemel.

Ik bewonder de mannen van genie, de groote mannen der nyverheid, ik sta verbaesd, opgetogen over hun talent.

Maer hoeveel meer hecht ik my aen die mannen, de dungezaeide sterren van onzen hemel, die slechts leven om te beminnen, om anderen gelukkig te maken en voor wie zich zelven op te offeren, voor anderen ten beste geven als de dagelyksche taek huns levens is geworden.

Zulk een toonbeeld van den mensch des harten, van den echten vriend, zulk een toonbeeld van nederigheid en zelfoffering is de held

van het feest, hy die steeds

P. GÉNARD.
UITGEVOERD DOOR J. NAUWENS, NAER EENE LICHTTEEKENING VAN M. STALINS.

gereed is om werkzaem te wezen voor zyne vrienden.

Sinds jaren en jaren dat wy hem kennen heeft hy afgetrokken, stil in zyne bibliotheek geleefd, geleefd om den roem zyner stad te bevorderen, en om zyne vrienden behulpzaem te wezen. Wie toch onder ons, MM., heeft hem ooit eenen dienst verzocht en dien niet verkregen? Wien is het onbewust hoe Génard liep en werkte, zelfs dag en nacht, om zyne vrienden te voldoen?

Ik herhael het, dieper dan de bewondering voor de mannen van uitstekend talent, dieper gevoelt myn hart die stille gedienstigheid en nederigheid. Dit is iets dat aen de engelen op de aerde doet denken, dat u het besef geeft eener hoogere wereld. De deugden welke onze vriend in zulke hooge mate bezit, verbergen zich veelal in het duister, zoo als eenzame bloemen geuren daer waer niemand ze vermoedt. Dikwyls, dikwyls heb ik, in bewondering uitgeroepen: “Vriend Genard, gy zyt wel groot!”

U, vriend, is het misschien niet aengenaem dat ik zulke dingen in het openbaer zeg. Uw gevoel is daervoor te kiesch, te fyn. My daerentegen strekt het tot genoegen u al dien wel verdienden lof te kunnen toezwaeijen; my doet het deugd aen het hart u dit alles zoo eens in mynen naem en namens de vrienden, in het gezigt te kunnen werpen.

Vrienden, elke toast moet eindigen met eenen wensch; de myne dus ook, en nog wel met eenen wensch die den vereerde en uwer waerdig zy. Wat zal ik hem wenschen? Zal ik, met heel de stad, den wensch uiten dat hy lange jaren de hem

opgedragene betrekking moge waernemen? Neen, mynheeren, want zoo iets ware te alledaegsch.

Onder al de hier vereenigde toegenegene harten, is er een afwezig, een hart dat alleen meer warm gevoel voor onzen vriend opgesloten houdt, dan ons aller harten te samen. 't Is het harte zyner moeder. Ik zie haer, de goede vrouw, op dezen oogenblik in hare stille wooning; ik hoor haer met eene onbeschryfelyke gelukzaligheid zeggen: “Nu ontvangt die engel van een zoon een weinig van wat hy verdient; al zyne vrienden zyn nu byeen, om hem te zeggen hoe hoog zy hem schatten, hoe innig zy hem lief hebben.”

Génard, ik heb gezegd wat voor een vriend gy ons zyt. Echter, zal ik niet zeggen welke zoon wy in u bewonderen. Dit zou onkiesch van my zyn. Wanneer men een heiligdom voorby gaet, ontbloot men het hoofd en denkt men aen God. Voorby uw kinderlyk harte gaende, zeg ik: “Gode zy geloofd die ons hier op aerde zulke liefde als daerin besloten is, laet aenschouwen!” Vergeef my, Génard, dit heiligdom te hebben geopend. Myn wensch is gemeend en heilig.

Gelukkig leve dus Génard, en moge zyne moeder nog lang getuige wezen van zyn geluk!’

De geestdrift en de toejuichingen zyn onbeschryfelyk; menige traen van aendoening blonk op de wangen der bezadigdste mannen, toen spreker van Génards-moeder sprak. De dischgenooten verlieten allen hunne plaets en gingen beurtelings M. Génard en M. Van Beers gelukwenschen. Nadat de stilte hersteld was nam de feesteling het woord. M. Génard zegde:

‘Mynheeren en vrienden,

‘Het zal my moeijelyk, zoo niet onmogelyk zyn de ingestelde hartelyke toasten en de niet minder gulle aen my gerigte toespraken te beantwoorden. En nogtans besef ik dat ik moet antwoorden. Ik zal dit dan ook doen, Mynheeren en vrienden; ik zal trachten u zoo goed mogelyk te zeggen wat er my op 't harte ligt.

‘Vooreerst wil ik mynen dank uitdrukken aen het stadsbestuer, dat my zoo eervol, buiten myne weet, en met eenparige stemmen tot het ambt van archivist heeft benoemd.

‘Daerna zeg ik u dank, voor de gulhartigheid waermede gy die benoeming wel wilt vieren.

‘Mynheeren, aen het feest dat ons heden vereenigt, ontbreekt waerlyk niets, zoo min als er iemand op ontbreekt. By het rondschouwen der zael, is het my alsof ik droomde. Schier al myne duerbaren zie ik hier vereenigd, te beginnen met mynen weerden ouden meester den heer Maes en de meeste myner liefste speelgenooten en schoolmakkers. Ik zie hier ook myn gewezen patroon, myn gewezen bureeloverste, den achtbaren heer Selb-Stillart, en ook de stedelyke bibliothekaris, de heer Mertens zou zich hier bevinden, hielden niet droeve, pynlyke pligten hem ten zynent op.

‘Ja, 't is van vrienden, opregte en niets dan vrienden, dat ik my hier omgeven zie, en onder hen zyn er velen wier tegenwoordigheid alle byeenkomsten zou vereeren.

‘Waerlyk, Mynheeren en vrienden, gy bewyst my eene eer die ik niet heb verdiend.

‘Als vriend moge ik eenige hoedanigheden bezitten; voor het overige vervulde ik slechts mynen pligt, zoo als ik wel hoop te zullen blyven doen.

‘Immer zal men op my mogen rekenen; daer waer het den dienst van stad of land geldt. Tot welke ambten men my roepen of in welke commissiën men my plaetsen moge, steeds zal ik bereidveerdig diegenen, welke, als ik, de grootheid en het welzyn des vaderlands beoogen, ten dienste staen.

‘Ik zal niet verder spreken, Mynheeren. Veroorlooft my enkel u nogmaels te bedanken, zoo wel in mynen naem als in dien myner moeder, zy die door den heer Van Beers met zulke treffende kleuren werd afgeschilderd, en die u uit der harte dankt voor de aen haren zoon bewezene eer.

‘Ik bedank nogmaels al degenen die hebben bygedragen tot myne benoeming en van wien verscheidene hier aenwezig zyn.

‘En ik dank ook de leden myner familie die ik hier zie, even als myne oude getrouwen der maetschappy *de Goudbloem* waerin wy onze litteratische loopbaen begonnen, de heeren Goossens, De Cort, Van den Bemden, Mathot, van Rotterdam en ettelyke andere.

‘Altegaer, nog eens, Mynheeren, dank, diepe innige dank!’

De algemeene toejuichingen der aenwezigen, verbraken de plechtige stilte die er heerschtte, terwyl spreker gemoedsvol zyne vrienden dank zegde. Na eene tusschenpoos die toch niet lang duerde want de redevoeringen schenen dien avond niet te zullen eindigen, nam M.J. de Cleir het woord en drukte zich uit als volgt:

‘Mynheeren,

‘Over twee jaren, in deze zelfde zael, bragt de heer Génard eenen dronk aen het kunstryk Antwerpen.

‘Heden, op hare beurt, viert de stad Antwerpen de verheffing van hem, die door zyne bekwaemheid, door zyne werkzaemheid en vooral door zyne liefde tot het schoone, zoo veel tot de opbeuring van haren roem en grootheid heeft bygedragen.

‘Antwerpen verheugt zich over de benoeming van den heer Génard; gansch de bevolking heeft dezelve met eene algemeene goedkeuring begroet; - voorzeker een schitterend bewys dat de archieven der stad, waervan de deuren voorheen gesloten bleven of alleen door kracht van geld aen het publiek geopend werden *(algemeene toejuichingen)*, aen geene betere handen konden toevertrouwd worden; een bewys dat de keus der regering onder alle opzichten gelukkig en belangryk voor de toekomst is.

‘Daerom juist, mynheeren, denk ik de tolk te zyn van u allen en tevens van de gansche vlaemsche bevolking door eene openbare dankzegging te stemmen aen

hen, die tot heden toe zoo wel en zooals de heer Van Straelen het zeer wel heeft gezegd, byzonderlyk in dit geval, hunne zending hebben begrepen.

‘Aen het Gemeentebestuer van Antwerpen.’

Een donder van toejuichingen barstte los toen spreker van het gemeentebestuer gewaegde.

M.J.J.F. Heremans nam op algemeen aendringen het woord; hy zegde:

‘Mynheeren,

‘Ik had het woord niet gevraegd, maer aengezien de heer Voorzitter het my verleent, zal ik van deze vryheid gebruik maken, om te doen opmerken dat over den heer Génard hier veel gesproken is geworden als onderbibliothekaris, archivist, lid van commissien, enz.; maer dat men geheel niet over hem heeft gewaegd als vlaemsch, als neêrlandsch letterkundige. Dit, Mynheeren, acht ik een verzuim welk moet hersteld worden. Immers weet iedereen hoe werkzaem de heer Génard zich steeds met letterkunde onledig heeft gehouden en zich nog onledig houdt. Vergeten wy niet, Mynheeren, hoevele groote antwerpsche mannen hy uit het stof heeft doen opryzen, waerin zy aen de eeuwige vergetelheid schenen prys gegeven; vergeten wy niet hoevele schitterende namen, die de roem van alle eeuwen zullen zyn, hy voor het nageslacht heeft bewaerd. Met Jan Boendael te beginnen zou ik u eene geheele reeks kunnen opnoemen.

‘Ik dus, Mynheeren, tevens als ik de gelegenheid waerneem om den heer Génard zyne benoeming tot briefwisselend lid der gentsche maetschappy *de Tael is gansch het volk* aen te kondigen; ik, drink den held van het feest als *flamingant* en *nederlandsch letterkundige* toe.’

Na dezen welsprekenden redenaer gehoord te hebben, porde men Frans de Cort aen om het woord te nemen, of een liedje te zingen; doch te vergeefs. M.L. Van Ryswyck verving M. de Cort met eene luimige voordragt die van tyd tot tyd een algemeen gelach te weeg bracht.

M.D. Van Spilbeeck nam het woord en zegde:

‘Myne heeren,

‘Ik was niet voornemens het woord te nemen, aengezien de gedurige en innige betrekkingen waermede ik met den vriend Génard ben; de schitterende redevoeringen van M. Van Beers en andere bekwame redenaers, de tegenwoordigheid van den beroemden schilder Dyckmans, den bekwamen oudheidskundige Ridder de Burbure, den befaemden tooneelist M. Victor Driessens, den waren administrateur M. Jaek Thielens, en de oude en trouwe vrienden MM. Van Rotterdam, Goossens, De Herdt, Mathot, enz., enz. alsook zyn oud onderwyzer, de goede heer Maes, en gy allen die hier tegenwoordig zyt, dat alles zeg ik, spreekt luider dan hetgeen ik u zou kunnen zeggen; doch als medewerker van het eenigste geïllustreerd tydschrift dat er in België verschynt acht ik het eene plicht een oogenblik daervan te gewagen.

‘Ten onzent is er geen vlaemsch letterkundig kunstwerk ondernomen dat eenen ruimeren omvang heeft dan het tydschrift *de Vlaemsche School*, geen dat meer de belangstelling van ieder weldenkend kunst- of lettervriend verdient optewekken, geen ook dat meer moeijelykheden van allen aerd oplevert.

‘Holland, Duitschland, Engeland, Frankryk, Amerika, hadden hunne Illustratiën; België alleen bezat er geene toen, byna tien jaren geleden,

eenige Antwerpsche jongens, leden der St. Lucas-Gilde, het op zich namen dergelyke leemte aentevullen; onnoodig u te zeggen, mynheeren, dat de vriend Génard er een der stichters, de warmste voorstaender van was. Wy herinneren het ons nog, als ware het slechts een dag geleden. Sedert dien hebben er verscheidene den moed opgegeven, andere zyn ons door den dood ontrukt.

'Dank aen de volharding van Génard, is het ons gelukt den negensten jaergang te beginnen en hopen hem te volledigen.

'Het valt geenzins in onze zienwyze hier ons tydschrift te komen aenbevelen; alleen bestatigen wy, dat indien onze uitgave voor kunsten, letteren, wetenschappen, oudheidskunde en kunstnyverheid voortleeft, Antwerpen zulks grootelyks te danken zal hebben aen den tegenwoordigen archivist.

'God geve hem dan moed en kracht tot volharding, en gy allen uwe voortdurende ondersteuning, dan zyn wy zeker dat eenmael het nageslacht zich zal beroemen op het werk waervan wy vandaeg een der stichters vieren.

'Leve Génard! *(Algemeene toejuichingen).*'

Nadat de stilte wederom heerschte; nam M. Génard nogmaels het woord om te antwoorden aen de laetste sprekers, hy eindigde met eene hulde te brengen aen al de medewerkers van het tydschrift de *Vlaemsche School* en zegde dat buiten de overledenen Zetternam en Mertens, hy door de daer aenwezig zynde heeren Van Rotterdam, Van Spilbeeck en Coninckx altyd krachtdadig ondersteund was geworden, en stelde een heildronk aen hen in. Ik zal, zegde hy, al doen wat mogelyk is, om het eenige geillustreerd vlaemsch blad dat in België verschynt, weerdig te maken van den roem van het kunstryk Antwerpen.

Na algemeen gedronken te hebben op den vooruitgang van het tydschrift de *Vlaemsche School*, verklaerde M. de Burbure dat het officieel gedeelte van het feest afgeloopen was.

Dit belette niet dat er nog menig vrolyk lied werd gezongen, onder andere door den verdienstelyken Van Doeselaer, en nog verscheidene redevoeringen gedaen werden door de heeren J.B. Huysmans, Van Beers, V. Driessens, enz. enz.

Ziehier nagenoeg hetgeen M. Van Beers zegde; hy sprak in naem der *dooden;* in eene niet minder schitterende improvisatie dan de eerste, zegde de welsprekende redenaer: 'Men doet my gewoonlyk voor eenen fellen *spiritist* doorgaen, hetgeen my altyd niet zeer aengenaem is; van daeg integendeel, neem ik dezen titel aen, en ben gelukkig u te herinneren welke opofferingen onze vriend Génard, zich heeft opgelegd om de verdienstryke mannen uit het verleden heroptewekken en groot te maken; of ten minste in hunne eer te herstellen, of hunne schimmen wêer in 't leven te roepen; andere uit het stof optedelven om hun op nieuw te doen schitteren met al den glans van hunnen naem.

'De dank dien ik uitdruk is niet alleen voor hen wier ouden roem reeds door vriend Génard hersteld is, maer ook voor hen die op de archieven sedert jaren geleden en gestreden hebben, om eindelyk den dag te zien, en hem toeroepen: ziedaer, nu eindelyk iemand die ons gaet verlossen, andere uit het stof opdelven, om hen voor het nageslacht weêr te doen opryzen.

'Ja, Mynheeren, de dooden hopen in onzen vriend opdat hy hen zoude doen kennen, en hunne verdiensten doen beseffen, tot verheerlyking van hunnen geboortegrond.'

Onnoodig hier bytevoegen dat de spreker toegejuicht werd; de geestdrift steeg ten top, al de aenwezigen verlieten eensklaps hunne plaetsen om nogmaels den held van het feest, en den welsprekenden dichter de hand te drukken.

M.J.B. Huysmans zegde dat hy, als kunstenaer, nog iets te voegen had, by hetgene de welsprekende voorgaende redenaers over M. Génard gezegd hadden.

Spreker zegt niet in de gewoonte te zyn, de vlaemsche tael te spreken, te meer dat men hem nooit in zyne jeugd die tael heeft doen leeren, doch hy is Vlaming van hart en ziel en wil ook Vlaming sterven.

'M. Génard, gaet hy voort, is ook *artist;* de veelvuldige diensten door hem aen de kunst bewezen, om altyd de artisten met raed en daed ten dienste te staen, zyn oneindig; en onder dat oogpunt verdient hy in naem van de vlaemsche schilderschool onzen innigen dank. Ik drink, zegde hy ten slotte, de gezondheid van den artist Génard. Leve de vlaemsche school! Leve M. Génard!'

De geestdrift was niet minder groote dan by den vorigen spreker, by het eindigen van schilders woorden die, trots zyne verontschuldiging, zich zeer wel in de vlaemsche tael uitdrukte.

M. Victor Driessens, met eene buitengewoone welsprekenheid, stelde eenen heildronk in, aen de heeren leden der Inrichtings-Commissie die, zegde hy, het gelukkig gedacht van het feest opgevat hadden 'en ons de gelegenheid gegeven onzen goeden vriend Génard te vieren.'

Deze dronk werd daverend toegejuicht, een ieder was te vreden over de inrichting van het feest; niets ontbrak er aen, en gulhertigheid en vriendschap heerschtten er tot het einde toe.

Nooit heeft er in de Vlaemsche beweging een gulhartiger feest plaets gehad; ook mag men zeggen dat alles volgens algemeen genoegen afliep. De dienst was zeer geschikt en de tafels buitengewoon goed opgedischt door de heeren Baudran en Knockaert uit het *Café de la Bourse* en die daerdoor hunnen naem gemaekt hebben.

Alles was om ter beste

J. CONINCKX.

Tentoonstelling van Schoone Kunsten te Mechelen.

Deze tentoonstelling heeft plaets in eene der zalen van het nieuwe Godshuis; dit gebouw zelve is daerdoor voor het publiek ten toon gesteld. Mechelen mag zich gelukkig rekenen een zoo schoon weldadig gesticht, zoo ruim, zoo luchtig, met zooveel *comfort* gebouwd, te bezitten. Ruime kamers, hooge zalen, breede gangen, gemakkelyke trappen, verluchtings- en verwarmingstoestellen - alles komt te samen om van het Godshuis een gelukkig verblyf te maken voor de oude mannen en vrouwen, en zelfs voor die arme, oude koppeltjes, die er zullen in opgenomen worden.

De bouwmeester is M. Drossaert, een verdienstelyk man, die zyn talent door dit gebouw andermael heeft doen uitschynen. Wat de tentoonstelling aengaet, er zyn ongeveer 145 stukken waertusschen eenige goede zoo als van MM. Kremer, Huysmans, Dauriac, Crabeels, Aline de Senezcourt, Mej. Coomans, Derickx, Geerts, Kindermans, Nauwens, Ruyten, Weiser, Kruseman, Marinus, Jos. de Cuyper, Robbe, Plumot, Schaep, Stobbaerts, Van Luppen, Van Severdonck, Venneman, Rosa Venneman, Verhoeven-Bal, Vervloet, Wagner, Wildiers, enz.

M. Frans Vervloet, woonachtig te Venetië, heeft vyf tafereelen tentoongesteld, welke de aendacht wekken. *De haltop jagt*, door M. Ruyten, van Antwerpen, is met smaek en kunst geschilderd en bekomt insgelyks veel byval. *De brief*, door M. Dauriac, van Antwerpen, is met zorg afgewerkt; vooral de kleedingstukken

welke zeer fyn gepenseeld zyn; ook *de Naeister*, door M. De Loose, van Brussel, is wel behandeld, maer het koloriet schynt ons wat te eentoonig. Men bestatigt met genoegen den voortgang van M.W. Geerts; zyne *Gierige vrouw* is met veel gevoel en waerheid geschilderd, en trekt de aendacht van het publiek op zich; even als het klein tafereeltje van M. Jos. Nauwens, *Kinderspel;* de stukken van M. Huysmans, die in de oostersche tafereelen uitmunt, zyn zeer gelukkig, even als het figuer *Karel V*, van M. Kremer. Het *Angelus* klept en de keizerlyke monik staekt een oogenblik zyn uitspanningswerk, het horlogiemaken, waermêe hy zich bezig hield. De *Middagslaep* en de *Jonge italiaensche fruitdraegster*, door M. Karel Wouters, zyn twee zeer lieve tafereeltjes. De *Muizenvangers*, door M. De Vos, van Kortryk, is eene goede schildery en duidt veel takt aen. De *Gildebroeders van St. Sebastiaen*, van M. Legendre, zyn wel gegroepeerd en hun kleedsel met veel nauwkeurigheid weêrgegeven; maer de gelaetsuitdrukkingen laten te wenschen. De schilderyen van M. Goeyers, van Brussel, zyn niet van verdiensten ontbloot; doch wat styf in de teekening.

M. De Coninck, van Mechelen, heeft verscheidene portretten tentoongesteld, van welke die van Mme D.C. en van Mej. De M. de meest gelukt zyn. Het *Verlof overtreden*, door M. Weiser, van Antwerpen, en het *Bezoek van den pastoor*, door M. Van Severdonck, te Brussel, zyn allerbest uitgevoerd, en het eerste vooral is eene aenbeveling voor dien schilder. Voorts onderscheiden zich tusschen de huisleven-schilderyen *(tableaux de genre):* de *Werkplaets eens schilders*, door M. Knudden, van Antwerpen; de *Berisping*, door M. Huysmans, van Brussel; *De voordeelen des slaeps*, door M. Venneman, van Antwerpen. Het *Portret*, door Mej. de Senezcourt, van Brussel, *De H. Maegd en het kind Jesus*, door M. Gustave, van Luik. *La confidence*, van M. Jan Stobbaerts is wat veel in den aerd der realistschool, doch bevat zeer schoone hoedanigheden.

Onder de stadsgezigten en landschappen bemerkt men die van MM. Boulanger, J. Cechini, van Brussel; De Cock, van Antwerpen, wiens naem ons nog vreemd was, doch die verdiensten in keus van onderwerp en kleur aen den dag legt; MM. Daiwaille, van Brussel; De Maertelaere, van Gent; Dirckx, van Antwerpen; Geirnaert, van Gent; Gurnet, van Brussel; Marinus, van Namen; Van Everdingen, van Utrecht; Vervow, van Leuven; Tscharner, van Brussel.

Het zeegezigt van M. Schaep, van Antwerpen, is goed en keurig geschilderd; de bloemen en doode natuer van Mevr. Vervloet, van Mechelen, MM. De Koster, van Brussel; Van Severdonck, Robbe en Victor Janssens zyn allerfrischst en met veel zorg uitgevoerd.

M. d'Ange, van Brussel, heeft *Kristus aen het kruis* en de *Apostel Paulus*, zeer wel in den middeneeuwschen trant geschilderd.

M. Jos. De Bay, geboren te Mechelen in 1779 en te Parys den 14 juny laestleden overleden, heeft een zyner laetste werken, gedagteekend 1863, naer de tentoonstelling gezonden; het stelt voor *Faustulus ontdekkende Romulus en Remus, gevoed door eene wolvin.* De groep in pleister, is in brons afgegoten en bevindt zich voor het oogenblik in de tentoonstelling te Parys. Dit stuk was den kunstenaer besteld door M. de Cannart d'Hamale, senateur. M. Jos. De Cuyper van Antwerpen, heeft twee borstbeelden in marmer toegezonden, welke zeer verdienstelyk zyn. Wy hebben in Mechelen eene schoone tentoonstelling gezien, doch denken dat die welke thans te Brussel geopend is vele kunstenaren belet heeft hunne werken aldaer te zenden.

Kronyk.

ANTWERPEN. - M. Maillard heeft twee prachtige schilderyen, de eene *de marteling der H. Apollonia* en de andere *de verrukking van den H. Augustinus* vertoonende, in de Augustynerkerk herstelt. Deze twee schoone tafereelen uitgevoerd door Jordaens en Van Dyck, doen zich thans in al hunnen luister voor, en wy wakkeren al de kunstvrienden aen om dezelve te gaen bewonderen. Beide schilderyen zyn als meesterstukken gekend; maer er zyn zeer weinig menschen, die kunnen zeggen dat zy dezelve gezien hebben; inderdaed, eene korst, welke er langzamerhand op tot stand gekomen was, onttrok ze langen tyd aen het gezicht, of liet ten minste niet meer toe dan de voornaemste trekken en nog slechts onvolkomen te onderscheiden. Thans verschynt alles wêer met eene frischheid, welke zou doen gelooven dat de meesters zelven er nu eerst de laetste hand aen gelegd hebben.

De staet, het provinciael- en stadsbestuer hebben zeer wys gehandeld, met dit belangryk werk aen een bekwamen man als M. Maillard, toe te vertrouwen die zyne in geweten heeft vervuld.

- M.J. Van Arendonck heeft over geruimen tyd te Namen, den eersten prys in den pryskamp bekomen, voor het leveren van twee beelden aen den nieuwen schouwburg. Nu zyn die beelden op hunne plaets, in den voorgevel gebragt, en zy zyn wezenlyke versiersels voor het gebouw. De dagbladen van Namen spreken met byzonder veel lof van de uitvoering, en wy begrypen dit zeer goed. M. Van Arendonck is zeker een onzer bekwaemste beeldhouwers.

- In het handels-instituet zyn, na exaem, twee diplomas afgeleverd behaeld met de grootste onderscheiding, aen MM. El. Castelot en L. Van Keymeulen, van Antwerpen; met groote onderscheiding aen M. Kinard, insgelyks van Antwerpen.

- De *Nederduitsche Bond* heeft op 11 Augusty eene algemeene vergadering gehouden; M. Hubert, archivist te Zutphen, hield er eene geschiedkundige verhandeling. Verders zyn er belangryke mededeelingen gedaen.

- Op 17 augusti heeft het Akademisch korps van Antwerpen zyne jaerlyksche zitting gehouden. Verscheidene ontwerpen werden besproken over het vieren van het 200 jarig jubelfeest onzer Akademie 't welk ten naesten jaer, zal plaets hebben. Het ontwerp om te dier gelegenheid een standbeeld aen den schilder David Teniers, den jongere, den voornaemsten stichter der Akademie, op te richten, vond op nieuw veel byval.

Verscheidene benoemingen werden door het korps gedaen: zy zyn aen de bekrachtiging Z.M. den koning onderworpen. Als eereleden zyn gekozen: M. van den Peereboom minister van Binnenlandsche Zaken, M. Ridder Pycke, gouverneur der provincie Antwerpen en M.G. Kempenêers, Administrateur der Akademie.

Sterfgeval.

Den 11 augusty is te Velthem (by Leuven) overleden M.J.P.F. Delvaux, in leven gewezen stokhouder der advokaten der balie van Antwerpen, gewezen schepene van de stad, ridder der Leopoldsorde. M. Delvaux was 59 jaren, 9 maenden, en 22 dagen oud, in zyne verschillende betrekkingen, onder anderen als lid der feestkommissie van 1861, heeft hy groote diensten aen de kunst bewezen. De lykdienst heeft plaets gehad op 17 augusty, ten 11 ure, in de St-Carolus-Boromeuskerk.

't Is om te lachen.

STEENSNEDE NAER GOLTZIUS DOOR J. NAUWENS.

De eigenaerdige plaet, '*t is om te lachen*, die wy bladz. 125 mededeelen, is uitgevoerd naer eene samenstelling van den vermaerden plaetsnyderschilder Hendrik Goltzius, eenen der voornaemste kunstenaren der Nederlanden, en die te Mulbracht in 1558 het licht zag.

Goltzius, was om zoo te zeggen, zyne kunst aen zich zelven verschuldigd; hy had zich reeds door verscheidene werken doen kennen, wanneer hy zich, onder de leiding van den plaetsnyder Coornhert, in zyn vak ging volmaken.

De plaetsneden van Goltzius worden zeer gezocht; sommige worden aen fabelachtige pryzen verkocht. Wat zyne schilderingen betreft, deze zyn buitengewoon zeldzaem. Een heerlyk portret zyner hand versiert de groote zael der Plantynsche drukkery te Antwerpen.

Goltzius, die in den echt was getreden met de moeder van Jacob Mattham, leidde dezen laetsten in de graveerkunst op. Onder zyne leerlingen telt men nog: Pieter de Jode, Jacob de Gheyn, enz. Hy overleed ten jare 1617, te Haerlem.

Langen tyd had hy voor Philip Galle gearbeid[1]. Verscheidene boekwerken zyn door hem met plaetwerken opgeluisterd.

Bescheeden rakende Quinten Massys. (*Zie de Levensschets dezes schilders*, Vlaemsche School, *D. I*, *II*, *III*, *enz.)*

Over eenige jaren gaven wy eene *Levensschets* uit van den beroemden kunstschilder Quinten Massys; zy is op talryke bescheeden gegrond.

Daer wy thans, by onze intrede in de Archiven der stad Antwerpen, een aenzienlyk getal oorkonden over den grooten meester en zyne familie hebben ontdekt, achten wy het ons ten plichte deze stukken in druk en als byvoegsels aen ons vorige opstel te laten verschynen. Zy zullen den kunstenaer in zyn huisselyk leven beter doen kennen, en het nevelachtige en onzekere doen verdwynen dat, tot nu toe, Quintens daden heeft omgeven.

Wy verdeelen deze oorkonden in verscheidene vakken, en teekenen eerst die aen welke Quinten in het byzonder raken, daerna die welke met zyne bloedverwanten in verband staen; later zullen wy den geslachtboom van den Antwerpschen tak der familie Massys mededeelen en, ten slotte, eene studie der verschillende akten aenbieden.

I.
Massys geeft rekening van de goederen zyner kinderen, (1508).

Gelyk wy in Quintens levensschets hebben gezegd, was deze meester in den echt getreden met Aleidis van Tuylt; in 1508 was deze vrouwe overleden; een familieraed had er ter dier gelegenheid plaets en de volgende akt werd voor het Magistraet van Antwerpen verleid:

1508.
(Sub Vaken & Keyser, bl. 253.)

(1) Zie de aenteekening over de familie Galle in de *Vlaemsche School* verschenen.

Jan Massys bontwerkere pro se et nomine van Janne Massys scildere[1] zynen medegessele quem suscepit, Peeter Moys ende Cornelis Peter Celis scrynwerckere naeste vriende ende mage ende geleverde momboren metten rechte van Pauwelse ende Katlinen Massys, wettige kinderen Quintens Massys, daer moeder af was Alyt van Tuelt, welcke kinderen zy by consente van den weesmeesteren deser stadt hier inne vervangen ende geloefden te vervane, bekenden ende verlyden hen van der voerscreve kinderen wegen volcomelick ende al vernuecht gepaeyt gecontenteert ende wel voldaen van den voers. Quintene Massys der voers. kinderen vader, van allen den goeden ende versterffenissen van haven erven ende erfrenten ruerende ende onruerende quaecumque, waer ende tot wat plaetsen die gelegen zyn, als den selven kinderen toecomen bleven ende verstorven zyn van der voersc. Alyt van Tuelt huerer moeder wylen, overmits dien dat hy hem daeraf van al tot al wettige rekeninge scheydinge ende deylinge gedaen, ende mits der sommen van sessentnegentich ponden grooten brabants eens, die hy hen met eenen anderen brieve op heden voer ons gepasseert bekent heeft sculdich zynde, duechdelick vutgecocht ende te vreden gestelt heeft, daer mede de voers. momboren nomine ut supra wel content ende te vreden waren. Quitaverunt. Gelovende.

xv. dach Martii.

Per MOELEN ET VOORDA[2].

II.
Schuldbekentenis van Quinten jegens zyne kinderen.

Den zelfden dag werd nog voor het Magistraet van Antwerpen den volgenden akt verleid, in n° 1 vermeld:

De voers. Quintin Massys debet den voersc. zynen twee kinderen, over hen beyden eeven gelyck de somme van sessentnegentich ponden grooten brabants eens toecomende van der selve kinderen moederlycke goeden ende versterffenissen, dandum elcken kinde zyn gedeel terstont ende alsoe schiere als elck gecomen sal zyn tot eenigen state gheestelick of weerlick. Ende soe lange geloefde hy deselve zyne kinderen te houdene van etene dringene linen ende wullen zieck ende gesont redelick ende tamelick na hueren staet, ende den knechte een ambacht te doen lerene, al sonder afslach vander voersc. scult en der selve kinderen coste, unde obtulit se et sua; conditione dat deselve kinderen noch allene behoudende bliven ende hen toebehoorende zyn alle alsulcke erfgoeden quocumque et ubicumque hen bleven van der voersc. Alyt van Tuelt huerer moeder wylen, ende dat de selve Qintin die jaerlickx sal moegen opbueren ende innen ende oick gecrigen tot behoef ende op cost van den selven zynen kinderen.

Eodem die.

Per MOELEN ET VOORDA.

(1) Over dezen kunstenaer zullen wy later handel en.

(2) De namen achter de akten gevoegd, zyn die der Schepenen van Antwerpen voor wie de partyen verschenen; de namen aen het hoofd geplaetst, zyn die der Stadssecretarissen.

III.
Quinten, die het tafereel de Nood Gods[1] heeft voltooid, vestigt eene rente, ten voordeele zyner kinderen, op het Ambacht der Schrynwerkers van Antwerpen.

Dit belangryk stuk werd voor de eerste mael in 1841 door onzen achtbaren vriend, M. den advokaet Van Lerius uitgegeven; wy hebben het overzien en verbeterd:

1511.
(Sub Vaken & Keyser bl. 27.)

Daneel Goessens ende Jacob Langoore, dekens, Andries Jacops, Gommaer Van der Beke, gesworen, Wouter Imbrechts ende Lucas Verhuelt, oude dekens van den Schrynwerkers Ambachte, in der stadt alhier voer hen selven, ende in den name van den gemeynen gesellen desselfs ambachts, quos susceperunt, ende bekenden dat sy omme eene somme gelts die hen al ende wel es vergouden, ende die voorts bekeert ende beleyt hebben in de betalinge van huer nieuwer tafelen van den Noot Gods, voer hueren outaer in onser Liever Vrouwen Kercke alhier, vercocht hebben wel ende wettelick, Quintene ende Katlinen Metsys, wettige kinderen Quinten Metsys schilders, daer moeder af was Alyt Van Tuylt, t'sjaers erflic, dertich scellinge groten Brab^{s}, prout communiter, alle des voers: Ambachts van den Scrynwerckers goeden van erven, erfpanden ruerende ende onruerende die tselve Ambacht nu heeft ende namaels vercrigen mach; dandum alle jaren op den Sente Jansdach decollacie in Augusto; salvo quod ipse aut sui quitabunt ad placitum ten drie malen met x scellinge te male ende niet meer op dat sy wilden, elcken denier altyt met sesthiene penninge ende met verschenender renten.

XXVI dach Augusti.

Per BECA et TRIAPAIN.

IV.
Quinten koopt een huis in de Huidevettersstraet,

1519.
(Sub Gobbaert et Colibrant bl. 77.)

Jan Charles ende jouffrouwe Katline van der Hulst meester Franchoys dochtere eius uxor gaven terve meesteren Quintyne Massys schildere een huys metten hove bornepute fundo et pertinentiis gestaen in de huydevetterstrate tusschen der wedewen ende erfgenamen wylen Peter Denys alias Tacx huys ende erve ex una ende der erfgenamen wylen Henricx van Eynde erve ex altera, tsiaers erflic boven de thiene ponde grote brabants erflic die hy int aenveerden van den voirscreven huyse terstont afleggen moet omme vive ponde elve scellinge sesse penninge grote brabants prout communiter; dandum prima Augusti.

Voirdane soe geloefden zy dat te waerne op twintich oude Ingelsche ende viere hoendre erflic dair men jairlicx vore betaelt twee scellinge sesse penninge grote

(1) Dit tafereel, Quintens meesterstuk, bevindt zich thans in het Museum van Antwerpen.

brabants eenre capelrien vore t'heylich Cruyse tOnser Vrouwen[2]. Item viere scellinge sesse penninge grote brabants erflic den Goidshuyse van Sinte Margrietendale. Item sevene scellinge sesse penninge grote brabants erflic den erfgenamen wylen Thomaes Roos met hueren medeplegeren ende veerthiene scellinge grote brabants erflic Katlinen van Zelle dair jairlicx vore vutgaende, prout litterae ende anders nyet. Ende dien voircommer ende voirchys geloefde de voirscreven meester Quintyn pro se et suis van prima Augusti proximo voirdaen eeuwelic duerende te geldene ende te betalene sonder mindernisse etc. ende oic sonder etc.

Salvo quod ipse aut sui quitabunt ad placitum ten tweemalen, elcken penninc met sesthiene penninghen alsulcx gelts als na der valuatien van nu cours ende ganck heeft ende met verschenenen renten.

XXVIII. dach Julii.

Per POT & DRAECK.

(Wordt voortgezet.)

P. GÉNARD.

Mijn lievelingsplekje.

Waar langsheen vruchtbre beemden
De Leistroom helder vloeit,
En op wiens groene boorden
Het maagdeliefken gloeit,

Ginds waar het kronklend vlietje
Wegkabbelt in den stroom
En waar de vogels zingen
In 't loover bij den zoom;

Waar alles met de lente
Een heerlijk aanzien heeft;
Waar boven woud en velden
De vlugge zwaluw zweeft;

Waar malsche twijgen groeijen
En bloemen lief en bont
En 't windje ruischt in 't loover
Bij zomeravondstond;

Daar keer ik geerne weder;
Het doet mijn herte goed;
Daar is 't dat mijne zangster
De snaren galmen doet.

Daar is het dat de boezem
Bij poozen sneller hijgt,
En eene stille bede
Der ziel ten hemel stijgt.

Daar smaak ik dan een leven
Zoo streelend en z*oo* zacht,
En 't schijnt mij of een engel
Mij minlijk tegenlacht.

(2) Onze-Lieve-Vrouwekerk te Antwerpen.

Ik voel een traan in de oogen
Die uit het herte vloeit,
Terwijl de blik des engels
Mij ziel en zinnen boeit.

Doch, 't is slechts eene schimme
Van wat bestond weleer;
'k Zoek vruchteloos op aarde
Zijn minlijk aanschijn weêr.

En daarom koom ik dikwijls
Wen zachtjens de avond valt,
En in den grijzen toren
Het eenzaam klokjen schalt.

O Lei bij uwe boorden
En droom dan aan 't voorleên,
Het is met lief en lijden
En hoop en liefde heên.

En daarom koom ik dikwijls
Wat rusten bij uw' boord:
O zoo heeft ieder herte
Een streek die het bekoort.

EMILE DE COUTERE.

Deijnze.

Roovers en sektarissen. (1563-1564.)

De speculatie bestaende in het verloten van kostbare voorwerpen, om by middel daervan gelden te verzamelen ten behoeve van allerlei noodwendigheden, was van in de XVe eeuw hier te lande veel in gebruik, getuige de charter der antwerpsche *Violiere* van 1480, van welke het XXIXe artikel aldus aenvangt: 'Item alsser publicque vergaderingen op de camer syn en sal niemant mogen aldaer spreken van coopmanschappen, weddingen, *lotteryen.*[1]' Reeds in 1445 bevindt men, dat PHILIPS DE GOEDE te Ryssel het instellen eener lotery magtigde[2] welker doel ons wel niet bekend is, maer waeruit blykt, dat daertoe eene vergunning des souvereins vereischt werd. Te Antwerpen was deze speculatie onder ander in zwang by kerkwerken, en men leest dienaengaende in het *Antwerpsch Chronykje* op het jaer 1524: 'Item, op S. Lucas dach begonst men t'Antwerpen vuyt te roepen, corts naer den twee uren, d'ierste lottery van S. Jacobs kerken.' De opbrengst dezer lotery was bestemd tot het voortzetten van den kerkbouw en het betalen der schulden, doch het was juist de eerste niet: vroeger waren andere haer voorgegaen, waertoe Keizer KAREL, den 27 January 1518 en den 7 December 1522, octrooi had verleend. Deze laetste lotery, is degene van welke ons *Chronykje* spreekt, en was uitgesteld moeten worden, tot dat degene te Bosch en te Thienen geëindigd waren. De stad 's Hertogenbosch had reeds in 1504 eene lotery gehouden. By degene van 1522, werden aen S. Jacobskerk, uit hoofde der ruimelyk ingewilligde verdaging, honderd loten gegeven.

(1) J.B. VAN DER STRAELEN, *Geschiedenis der Violiere.* bl. 7.
(2) DE ROSNI, *Histoire de Lille*, p. 225.

(Zie R.A. VAN ZUYLEN, *Inventaris der archieven van de stad 's Hertogenbosch.* I. 336). Eene derde lotery, alsmede ten behoeve van S. Jacobs, werd den 26 February 1556 door PHILIPS II geoctroijeerd[1]. Het vorige jaer had S. Andrieskerk met hetzelfde doel een dergelyk octrooi, de dato 14 July 1555, van den Keizer bekomen[2]. Eindelyk in 1575 had S. Jacobskerk wederom eene lotery, welke te Gent en het gansche land door mogt geleurd worden, en waerby men zeven stuivers tot inleg betaelde[3].

Ook de stad Antwerpen beproefde in 1549 dit middel, om eene ligting te verduiken, hetgeen haer echter maer ten halve wilde lukken[4]; en het Staetsbestuer, om aen geld te geraken, tot betaling van de verachterde soldy van het krygsvolk, nam zynen toevlugt tot eene lotery, waervan het plan in 1563 vooruitgezet, eerst in 1565 tot rypheid kwam, nadat het PHILIPS II behaegd had, daervoor eene subsidie van 200,000 gls. toe te staen. Wat de uitslag dezer laetste operatie was, is ons niet gebleken; maer indien er al geen schelmery onder gemengd is geworden, zy schynt niet zonder groote moeiten voltrokken te zyn geweest, want in 1568 was zy nog niet geëindigd, en men leest in eenen brief van ALVA aen den Koning, de dato 13 April 1568: 'Er is beslist geworden de drie millioenen verschuldigd aen het krygsvolk, te betalen met hulpe der lotery, waervan de voorwaerden zyn veranderd geworden.[5]'

Hoe deze woorden moeten uitgelegd worden, laten wy daer, en zullen alleenlyk nog bestatigen, dat er door de partikulieren, naer het voorbeeld van den Staet, de stad en de kerkfabrieken insgelyks loteryen werden ingerigt, zooals blykt uit de getuigenis van den notaris BERTRYN[6], welke wy hier geheel afschryven, als byzonder betrekking hebbende met het hoofdonderwerp van het onderhavige verhael.

'In desen tyd ende jaer, zegt hy, wird[en] tot Antwerpen opgestelt menige rijcke loteryen, om vremde reysen te doen, als te Constantinopelen, Alcariën(?) Judeën, Perse, Egipten, etc., welcke Madame van Parma al consenteerde.... Item, in dese maent van September isser een rijckelijke lottereije opgestelt van gouden en silveren juweelen, gestaen in die Hoogsetters straet, by die nieuwe Borse, dese wert op eenen nacht al gestolen van dieven die de deure snagts open liepen met gewelt. Dese reys was op eene vremde wel van 20 diversche landen, die FLORIS ALEWYN aennam.[7]'

(1) MERTENS en TORFS, *Geschiedenis van Antwerpen*, III. 409-413.
(2) P. VISSCHERS, *Byzonderheden van S. Andrieskerk*, bl. 52.
(3) PH. DE KEMPENARE, *Dagregister*, bl. 146.
(4) MERTENS en TORFS. *Gesch. van Antw.*, IV 72.
(5) GACHARD, *Correspondance de Philippe* II. T.I. p. 243, 266, 351; Ibid T. II' p. 23.
(6) *Chronyke van Antwerpen*, Hsc. ad. A^{m}. 1565, maer dit moet eene schryffout zyn, hetzy in het handschrift, hetzy in de kopy, van welke wy ons bedienen; edoch, uit de byzonderheden, welke straks gaen volgen, zal blyken, dat de gedachte diefstal in November 1563 werd gepleegd.
(7) Het geslacht ALEWYN of ALEWYNS behoorde tot de antwerpsche poortery en waerschynlyk tot de begoede middelklassen. Als dusdanig staet op de lyst der vrye leening van 1552 een JOHAN ALEWYN voor eene som van 100 gls. (PAPEBROCHIUS, *Annales Antv.* II, 392). Ook in O.L. Vrouwekerk te Antwerpen vindt men den grafzerk van PAUWEL ALEWYNS († 2 Juny 1567) en zyne huisvrouw CATHELYNE VAN DEN BRANDEN († 18 July 1552), en van GASPAR KEURLINCK († 30 Oct. 1605), die gehuwd was met CATHELYNE ALEWYNS, welker sterfdag niet vermeld wordt. (*Graf- en Gedenkschriften* I. 308) Jonker FLORIS ALEWYN, hier genoemd, werd den 21 February 1568 te Antwerpen ingedaegd, en den 1^{n} Maert daeraen volgende een HENDRIK ALEWYN *cum uxore* (*Antw. Chronykje* 1743, bl. 156-157). Deze laetsten schynen naer Holland te zyn geweken, waer thans nog een geslacht met name ALEWYN bestaet. WITSEN GYSBEEK en IMMERSEEL hebben in hunne *Biographiën* opgenomen, de een ABRAHAM ALEWYN een in zynen tyd (1685-1723) niet ongeacht blyspeldichter, de ander WILLEM ALEWYN († 1839) schilder-liefhebber van Amsterdam, doch gewagen niets nopens beider afkomst en familiebetrekking.

Wie waren de daders van dezen stouten slag en hoe werd dezelve gepleegd? Dit zegt de tydgenoot niet, naer wiens notulen onze notaris zyne chronyk aeneenschakelde[1]; maer dat de zaek niet minder gerucht zal gemaekt hebben als in onzen tyd het rooven van eenen heelen hoop gouden en zilveren romeinsche penningen uit het Muntenkabinet van Parys, en even als deze diefstal het onderwerp van al de gesprekken moet geweest zyn, zulks zal blyken uit het verhael te dien aenziene gegeven door den Augustyner monik broeder LORENÇO DE VILLAVICENCIO[2] die het voorval van genoegzaem groot gewigt oordeelde, om er koning PHILIPS over te onderhouden, te meer daer het by het onderzoek bleek, dat de daders onder elkander niet enkel eene bende maer eene sekte vormden, welke zulke vreemde dwaelbegrippen als stout beraemde praktyken had. Hoe ongeloofelyk de door den spaenschen monik verhaelde byzonderheden ook mogen schynen, M. GACHARD bestatigt, dat derzelver echtheid blykt uit het gezamentlyke zyner rapporten aen andere archiefstukken getoetst. Maer zeggen wy eerst, hoe de justicie op het spoor dezer bende werd gebragt.

Een kind, wiens moeder wegens het plegen van ettelyke misdaden was opgehangen, en wiens vader een der aenleiders was van de bandieten, die eenige kloosters in Vlaenderen hadden geplunderd, was door het Magistraet van Brugge in het weeshuis dier stad besteed geworden. Den 3 December 1564, een zondag, op vollen middag en in tegenwoordigheid van eene menigte volks, werd dit kind door twee mannen uit de kapel des godshuis opgeligt. Aenvankelyk ontmoeteden de kinderschakers geenen wederstand; maer de knaep uit hunne handen ontsnapt zynde en om hulp geroepen hebbende, werden de karels door de burgers nagezet, achterhaeld, gevat en aen het geregt geleverd.

Broeder LORENÇO, die den Koning van het gebeurde onderrigt had, in eene memorie van December 1564, komt daer nader op terug in eene andere van January 1565 en drukt zich aldus uit:[3]

'Ik heb Uwe Majesteit onderrigt, dat men den eersten Zondag van den Advent binnen deze stad (Brugge) twee mannen had gevangen, die een kind uit de school der *Doctrina*[4] wilden opligten. Zie hier, wat men over hen vernomen heeft: Volgens hunne belydenis hebben zy te Antwerpen den zetel hunner sekte en nemen onder elkander eene byzondere religie in acht, welke hen veroorloft elk vier vrouwen te hebben. Dit geschiedt tot vermenigvuldiging van het mansvolk hetwelk tot dit heilig genootschap behoort. Zy hebben eenen minister, die hen huwelykt en onderrigt; zy besturen zich door byzondere wetten, hebben namen naer welke zy elkander kennen, en bezitten eenen helsch vindingryken geest, die genoeg zou geweest zyn, om des lands ondergang te voltooijen, hadde Ons Heere niet toegelaten, dat zy ontdekt wierden; want te Aelst verbrandde men er over een jaer vier, te Leuven drie en te

(1) GEERAERD BERTRYN, geboren te Antwerpen in 1648, en overleden in 1722, na gedurende vier-en-veertig jaer het notarisambt in onze stad te hebben bekleed. Zyne *Chronyke* komt op vele plaetsen zoo letterlyk met het *Antwerpsch Chronykje* overeen, dat men geneigd is te gelooven, dat hy een der kopyen van dit laetste heeft kunnen benuttigen; maer buitendien behelst zyn opstel vele kleine voorvallen, uit het dagelyksche leven, welke men elders te vergeefs zoeken zou.

(2) Wy hebben deze persoonaedje, hare handelingen en betrekkingen in een vorig opstel breedvoerig doen kennen.

(3) M. GACHARD heeft deze memorie, voor wat de sekte betreft, vertaeld en opgenomen by zyn inleidingsrapport op het IIe deel der *Correspondance de Philippe II*, p. xxv-xxxiv.

(4) *Doctrina* of de school der Christelyke Leering.

Antwerpen twee, allen van dit gezelschap[3]. Degenen die aen de voornaemste profyten der sekte deel namen, waren ten getalle van achttien; de anderen werden door deze gehuerd, als er eenige onderneming te doen was; en de slag gedaen zynde, vertrokken zy te vreden met eene eerlyke vergelding, zonder de oversten of iemand te kennen, of ten minste zonder stellige kennis te hebben van hunne schuilplaetsen of huizen. Niemand werd onder de volmaektsten dezer religie aenvaerd, dan nadat men zich verzekerd had, door de pynigingen welke men hem deed ondergaen, dat hy gevangen zynde, moedig de torturen zou onderstaen, tot welke de justicie hem zoude veroordeelen. Ook zyn de gevangenen van Brugge, en vooral de voornaemste onder hen, door geen andere pyniging kunnen overwonnen worden dan door de berooving van den slaep: de gedwongen waek heeft hen vreemde dingen doen openbaren. De brieven, welke zy elkander zonden, als zy eenigen boozen slag te doen hadden, waren aldus vervat. Als het aenkwam op het plunderen van een nonnenklooster, dan schreef de kapitein van Brugge aen dien van Antwerpen, in deze woorden: ‘Op zulken dag, in zulke maend trouw ik myne dochter op zulke plaets, kom er in zulke goede orde, dat myn feest er door vereerd worde.’ Voor eenen zoon was de brief van denzelfden inhoud.

‘Toen zy over een jaer de lotery van Antwerpen stolen[1] kwamen zy ten elf ure 's nachts ten getalle van zestien man of min uit Berchem by die stad. Zy kwamen langs den muer tot by een poortje der Nieuwstad. Een hunner zeide onder wege. “Wy zyn wel in zeer klein getal voor de door ons gesmede onderneming.” De kapitein antwoordde hem gerust te zyn, dat zy in de stad vrienden hadden. Zy openden de poort, aen welke zy noch sleutel noch slot vonden; by hun intreden werden zy ontvangen door den beul, vergezeld van twaelf of vyftien karels, en deze poort bleef drie of vier dagen by middel van een touw gesloten. In weêrwil van dat alles vindt de beul zoo groote gunst, dat men over hem geen regt doet, tot groote ergernis van het volk.’

(3) M. GACHARD geeft hier byzonderheden over deze halsregtingen, volgens de staetspapieren en de rekeningen der geregtsofficieren. Degene van den schoutet van Antwerpen melden er verscheiden, doch de geachte schryver noemt geen persoonen.

(1) De diefstal dezer lotery maekte niet weinig gerucht. M. BACKHUIZEN VAN DEN BRINK heeft uit het keizerlyk archief van Weenen aen M. GACHARD medegedeeld eenen brief der hertogin van Parma aen PHILIPS II. de dato 23 January 1564. (n.s.) Deze brief begint aldus: “Je pense que Vostre Majesté aurat antendu comme, au mois de novembre dernier en la ville d'Anvers, fut saccaigée une lotherie, au cueur de la ville, et à main forte et depuis ne s'estoit descouvert personne quelconque des complices! “Vervolgens na de aenhouding der vier bandieten te Aelst gemeld te hebben, voegt de landvoogdes er by: “Et devant hier le secretaire de ceulx d'Anvers, nommé HALLE, que ses maistres avoient envoyé à Alost, pour avoir les novelles déclarations de ceulx-cy (bandits) en a icy donné advis, et portoit advertissement de plusieurs personnes qui sont encoires, en la ville d'Anvers, complices dudict delict, et des lieux on l'on pourroit encoires, en ladicte ville d'Anvers, recouvrer partie de la vaisselle de ladicte lotherie qu'ilz ne peurent transporter; mais les doibvent avoir laissé audict Anvers au logis de quelque receptateur.”

De toenmalige scherpregter van Antwerpen was meester HANS GILLEYN, een schurk van de ergste soort. Het *Antwerpsch Chronykje* berigt ons, dat hy den 15 Maert 1563 (n.s.) werd gevangen genomen, 'om veel quade feyten, die hy over langhe gedaen hadde.' Is het hier opgegeven datum nauwkeurig, dan moet men veronderstellen, dat GILLEYN weder is losgelaten geweest; want hoe zou hy anders hebben kunnen deel nemen aen het berooven der lotery in de volgende maend November? Deze slaking zou ons overigens het misnoegen des volks verklaren wegens de gunst welke onze scherpregter genoot. Het liep echter niet lang aen of hy ontving loon naer werken, en het *Chronykje* berigt ons in de volgende woorden hoe hy aen zyn einde kwam. 'Item, in 't selve jaer (1565 n.s.), den 17 January. op S. Anthonis dach, wirt t'Antwerpen op de Meerbrugghe voor *Ostenryck* gerigt meester GHILLEYN, die eenendertig jaren t'Antwerpen beul geweest hadde; dese wirt seer gepeynt, maer hy en leet (beleed) niet, nochtans moest hy sterven, want hy in den haet van de gemeynte was, en wirdt onthoofft op eenen wonsdach van den beul van Brussel, en hy wirt begraven te Predicheeren..[1],

Fray LORENÇO verhaelt verder, dat den 6 January 1564 de twee gevangenen van Brugge andermael aen de tortuer der slaepberooving werden geleverd, om hen te dwingen te zeggen, in welk huis te Brugge zy werden ontvangen en de plaets waer hunne voornaamste kapiteins zich ophielden, twee dingen welke degenen in de andere steden geregt, niet hadden willen openbaren, schoon men hen de wreedste pynigingen had doen uitstaen. Daerna vervolgt onze monik:

'Die mannen hebben verklaerd, dat over twintig en eenige jaren[2] hun gezelschap werd ingesteld. Hunnen minister kiezen zy op de volgende wyze. Allen vergaderen in een huis op den buiten. Gedurende drie dagen vasten en bidden zy; hunne beenen en voeten zyn naekt, geen hoegenaemd linnen bedekt hun lyf; vervolgens worden de stemmen opgenomen, en degenen die er de meeste vereenigd, wordt minister benoemd. Zy geven hem den naem van kapellaen of trouwer (*congregador*), Die minister heeft regt om te trouwen en te onttrouwen; hy geeft aen elk de vrouwen, die hy kan onderhouden. Tot dus verre had hy er zes, degene die er de meeste gehad heeft; anderen hebben er vier, de meesten twee. Deze vrouwen mogen haren man niet anders dan *heer* noemen; hierin vestigen zy zich op ABRAHAM, die aldus door SARA zyne vrouw genoemd werd. Na het avondmael duidt de man de vrouw aen, die met den heere zal slapen; geene mag zich aenbevelen of zich zelf aenbieden. Zy lezen zekere verzen en die welke het laetste vers leest, gaet met den heere te ruste. Als eene dezer vrouwen voor zulk een leven afkeer toont of haren man reden van misnoegen geeft, dan beklaegt hy er zich over by den minister: alsdan leidt men haer in een bosch en de minister slaet ze dood. Er is zulk een minister geweest, die er zes of zeven heeft ter dood gebragt. Zy doopen hunne kinderen, niet tot vergeving hunner zonden en tot instorting der gratie; maer om ergernis te myden en onder de andere burgers te leven. Zy hebben hunne eigen voedsters, die hunne kinderen opbrengen. De reden waerom zy verscheiden vrouwen toelaten, is het verlangen dit heilig gezelschap te zien vermeerderen. Zy steunen

(1) *Antw. Chronykje.* 1743. bl. 60 en 62, ibid. 1843. bl. 59 en 61.

(2) *Over twintig en eenige jaren.* Dit voert ons terug in den tyd van LOY DE SCHALIEDECKER, een andere sektaris, door LUTHER voor eene *slang onder de palingen* uitgekreten, en den 25 October 1544 op de Groote Markt van Antwerpen levende verbrand. (*Antw. Chron.* bl. 44). Wy zouden dan ook haest denken, dat de sektarissen, van welke hier gehandeld wordt, de opvolgers van dien LOY waren, welks sekte, na de aenhouding der kopstukken, vermeend was uitgeroeid te zyn. Maer zooverre men van de Loyisten weet, waren het godloochenaers, die van de aerde hunnen hemel maekten. Dan het zou ook niet te verwonderen zyn, dat die welke den meester overleefden, allengs nog verder verdwaelden, tot dat zy in roof en moord middelen zochten, om hunne dierlyke driften te kunnen voldoen.

hierby op het gezag des Ouden Testaments, krachtens hetwelk de veelwyvery by de patriarchen geoorlofd was. Geen hunner mag voor den ouderdom van drie-en-twintig jaren trouwen. Als er een zyne vrouw niet meer kan onderhouden, dan verlaet hy ze met oorlof des ministers. Zy zyn onderworpen aen eenen proeftyd van vyf of zes jaren: als zy gedurende dien tyd hunnen aenleg tot moord en roof getoond hebben, dan neemt de minister hen in het gezelschap aen en ontvangt van hen den eed van getrouwheid aen hunne broeders. Niemand mag zich dronken drinken, uit vreeze dat hy de geheimen des gezelschaps zouden openbaren: aen dezen regel is slechts uitzondering voor drie of vier der volmaektsten, wier standvastigheid is beproefd geworden door de tormenten des vuers. Diegene welke zonder oorlof drinkhuizen bezoekt, wordt veroordeeld om het leven te verliesen.'

Onze monik haelt hier een voorbeeld aen, waeruit blykt, dat men eens by de bende aengenomen, er niet meer mogt afscheiden, of men liep gevaer vermoord te worden. Hy voegt er by, dat zy de katholyken voor godsloochenaers hielden, en meenden een verdienstelyk werk te doen met hen te vermoorden. Ten slotte komt hy nog eens terug op de gestolen lotery van Antwerpen.

'De voorwerpen der lotery van Antwerpen, zegt hy, zyn in het veld begraven, op zekere plaets, welke slechts vier hunner - de minister en drie kapiteinen - kennen: zy hebben de groote stukken en de vazen klein gebroken, in eene ton gestopt en in eene gracht begraven. Als zy geld noodig hebben, gaen zy daer heen, en halen er eenige stukken uit, welke zy verkoopen, daer waer zy kunnen: aldus hebben zy zich te Maestricht meer dan drie honderd kroonen aengeschaft. Hadde God die kwaeddoeners niet doen ontdekken, zy zouden het land beroerd en meer dan beroerd hebben: zelfs dan als zy de bovenhand niet hadden gehad, zouden zy nog veel kwaed hebben gedaen. De eerste inlichtingen over hen bekomen, was men verschuldigd aen een oud wyf, dat te Breda verbrand werd, en welke het zesde wyf was van eenen der bende. De andere zyn gegeven door die twee gevangenen van Brugge, die noch de eene noch de andere getrouwd zyn, zynde zy minder dan drie-en-twintig jaren oud.'

Zooverre deze sekte. - En de gestolen voorwerpen, uit de antwerpsche lotery? - M. GACHARD[1] las in de rekeningen van den baljuw van Aelst, dat de vier schelmen, welke in die stad op de pynbank waren gelegd geweest, beleden hadden, dat de plaets waer die voorwerpen begraven lagen, zich omtrent Berchem bevond, maer dat de geregtsdienaer, welke er was heen gezonden, niets gevonden had.

Gemelde voorwerpen zouden dus door de medepligtigen in tyds geborgen zyn geweest. Maer had de geregtsdienaer genoegzame inlichtingen omtrent de plaets en had hy wel neerstig gezocht? Men mag het vragen,

(1) *Correspondance* citée T. II. Introduction, p. xxiiij.

na het volgende voorval te hebben gelezen, hetwelk wy uit het *Antwerpsch Chronykje* (1743. bl. 198-199) overschryven:

(A^{o} 1569 Augusty). ‘Den 23 deser is buyten Antwerpen achter de oude galge gevonden van de kinderen een oude leeren tessche vol goude realen van drie florynen en een half 't stuck, een groote menichte noch met Heurens guldens[1] van twaelf stuyvers 't stuck, daer by costelycke bagghen, goude juweelen, weert synde wel twee duysent guldens, welcke verrotte tessche geopenbaert is met het affschieten van een hooge grachte door den overvloedigen regen.’

De plaets, waer deze ontdekking gedaen werd, in eene gracht op het Galgeveld, en aldus omtrent Berchem, zou al haest kunnen doen denken, dat men de hand gelegd had, ten minste op een gedeelte van den gestolen schat, in de veronderstelling, dat de dieven denzelven hier en daer begraven hadden; maer wy moeten doen opmerken, dat BERTRYN onder den roof geen penningen begrypt, en dat de vier bandieten van Aelst van geen tesch, maer van eene ton spreken. Andere omstandigheden, zooals de oude en versleten staet der tesch, laten twyfelen of de juweelen in dezelve gevonden, wel uit de lotery herkomstig waren. Dit ware overigens gemakkelyk geweest om te bestatigen, doende een oproep tot de belanghebbenden, om de voorwerpen te komen erkennen, maer daervan was geen kwestie en men weet niet, wat van den vond verder geworden is, noch of de vinders beloond werden.

Antwerpen, Augusty 1863.

L.C. SUYVELGHEEST.

De avondster.
Mijner edele kunstvriendin mevrouw van ackere.

Traagzaam las de vrome moeder,
Naar gewoonte de avondbêe;
En een klein bevallig meisje,
Bad en knielde met haar mêe.

't Amen ruischt... in 't mollig bedje
Legt zij 't dierbaar kind ter rust;
Blijft trouw waken aan de sponde,
Tot de slaap heur liev'ling kust.

Droomend staat de blonde Mina
Bij het steigrend lichtgemis,
Tot zij de oogjes houdt gevestigd
Op de hooge vensternis.

‘Moeder, lispelt ze eenklaps, moeder,
‘Zeg mij welk een lichtje glanst,
‘Ginds zoo schitterend, door mijn ruiten
‘Van den blaauwen hemeltrans?

‘'k Zie het elken avond rijzen,
‘Als de zuivre diamant,
‘Kaatst het hel zijn straaltjes weder,
‘Op den blanken kamerwand.

‘'t Straalt mij met zijn fonklend blikje,

(1) In de uitgave van 1843, welke nog andere varianten heeft, staet bl. 211: “met veel huerens guldens.”

‘Toch zoo zacht en lokkend aan;
‘Of het heimnisvol mij wenkte,
‘Mêe naar hooger sfeer te gaan.

‘Is dit soms, wijl gij mij leerdet;
‘Dat Gods wijsheid alles ziet,
‘En niets in de duisternissen
‘Aan zijn vaderliefde ontschiet?

‘Is dit soms, zeg, lieve moeder,
‘De Beheerscher van ons lot?
‘Die ons zorgvol wil bewaken,
‘Is dit 't Alziende oog van God?

‘Neen, mijn kindje, wat daar schittert
‘En zoo lieflijk pinkt van ver,
‘Is Gods oog niet, neen, mijn lieve,
‘'t Is de minlijke avondster.

‘Doch, Elmina, in de sterren,
‘In de lucht, de zon, de maan,
‘In de wouden, zee of holen,
‘Glimt zijn vaderblik ons aan.

‘Hem, mijn kind, blijft niets verborgen:
‘Onze daden, klein of groot:
‘Goed of slecht, onz' minste wenschen
‘Liggen voor zijn Almagt bloot.

‘Prent dees waarheid diep in 't harte,
‘Hoede zij voor 't kwaad uw jeugd:
‘Ook in rijper leeftijd blijve
‘Ze is een spoorslag tot de deugd.

VROUWE DAVID,
geb. MATHILDA VAN PEENE.

Aeltre, julij 1863.

Kronyk.

ANTWERPEN. - M.R.J. Orban heeft ten zynent, eenen buitengewoonen ryk geborduerden Onze-Lieve-Vrouwe mantel tentoongesteld.

- M. Alph. Janssens heeft muziek verveerdigd op dry kluchtliederen van M.A. de Weerdt, getiteld: *Geen spek voor mynen bek*, spreekwoord; *Wat is de mensch*, zedeles, en *Kasteelen in de lucht*, actualiteit. De prys der inschryving is voor de dry kluchtliederen fr. 1.00; een afzonderlyk 50 c. Men schryft in by J. Jorssen, Hochstetterstraet en by al de muziekhandelaers des lands.

- MM. Numan en van de Velden, hebben voor het jubilé van O.-L.-Vrouw-ter-Duinen, hetwelk binnen kort te Aelst zal plaets hebben,

eene nieuwe gothieke baldequin en een ryk geborduerd vaendel verveerdigd.

BRUSSEL. - Programma der pryskampen voor 1864, uitgeschreven door de klas der letteren, zedelyke en politieke wetenschappen van de koninklyke akademie van België.

Eerste vraeg. - De oorzaken opzoeken die geduerende de twaelfde en dertiende eeuw, de inrigting verwekten van belgische koloniën in Duitschland. De inrigtingen uitleggen van die coloniën en den invloed dien zy uitoefenden op de politieke en burgerlyke instellingen, alsmede op de zeden en gebruiken van het land waerin zy tot stand kwamen.

Tweede vraeg. - De geschiedenis maken van het muntstelsel, ingerigt door de Carlovingianen, tot het einde der regering van Karel den Groote, zoo onder betrek der muntweerde als onder dit hunner typen.

Derde vraeg. - De lichamelyke, zedelyke en verstandelyke toestand der werkende klassen in België vergeleken, onder het regiem der neeringhen en tegenwoordig.

Vierde vraeg. - De geschiedenis maken van den vorstenraed van Brabant.

Vyfde vraeg. - De geschiedenis maken van de internationale betrekkingen van België met Spanje, voornamelyk onder betrek van den handel, nyverheid, letterkunde en kunst, sedert de vroegste tyden tot het verdrag van Utrecht.

De mededingers zullen enkel de politieke geschiedenis raken voor zooveel zy moet dienen tot verbinding tusschen de feiten die zy moeten uitleggen.

Zesde vraeg. - Prys voor vlaemsche welsprekendheid. Lof van Vondel.

De klas stelt van nu af aen de volgende kwestie voor den pryskamp van 1865 voor:

De oorzaken opzoeken die, in de 12^{e} en 13^{e} eeuw het inrigten verwekten van belgissche koloniën in Hongarië en Zevenbergen. De inrigting dier koloniën uitleggen en den invloed dien zy hadden op de politieke en burgerlyke instellingen, alsmede op de zeden en de gebruiken der landen waer zy gesticht werden.

In gevolge den wil van M. de Stassart en krachtens de edelmoedige schikkingen door hem genomen, schryft de klas twee buitengewoone pryskampen uit, waervoor de pryzen in 1864 zullen toegekend worden.

1° Een prys van 600 fr. aen den schryver van het beste werk op van Helmont, bevattende, buiten de levensbeschryving van den geleerde, een kritisch vertoog zyner ontdekkingen en leerstelsels. Men wenscht dat de mededingers te dien einde de dokumenten rakende van Helmont, die berusten in verschillende letterkundige verzamelingen des lands, raedplegen.

2° Een prys van 3,000 fr, aen den schryver van het beste werk over eene kwestie van nationale geschiedenis, gedurende het zesjarig tydpark van 1 january 1858 en 1 january 1864.

- Doktor R.C. Backhuizen van den Brinck, de geleerde ryksarchivist van Holland, is door Z.M. den koning tot officier der Leopolds-orde benoemd. Deze benoeming is met veel voldoening vernomen; M. Backhuizen is inderdaed een man die vele verdiensten bezit.

GENT. - Op 24 augusty heeft in de zael van het St-Jorishof de verkooping plaets gehad, der schoone verzameling van oude zegels en cachetten, door wylen M. den graef de Renesse-Breidbach, ondervoorzitter van den Senaet, nagelaten.

Een groot getal liefhebbers, niet alleen van België, maer uit den vreemde waren naer de verkooping gekomen; ook zyn de meest belangryke voorwerpen sterk betwist en aen hooge pryzen verkocht geworden. - N° 1, zegel van het oud kapittel van Dendermonde, is voor 165 fr. verkocht; N° 24 zegel van de oude abdy van

Munster-Bilsen, voor fr. 177; N° 26, zegel van het klooster van Hasselt, voor fr. 132; N° 27, zegel van het hospitael van Tongeren, fr. 175; N° 186, groot tegenzegel van keizer Karel, fr. 550. Dit kostelyk voorwerp is naer het schynt, voor rekening van eenen liefhebber van het land aengekocht. N° 190, zegel van de smeden van 's Hertogenbosch, fr. 121; N° 194, zegel van het St-Jorisgilde, te St-Truijen, 154 fr.

Eenige dezer voorwerpen zyn voor de oudheids-kabinetten van Brussel aengekocht, maer het grootste gedeelte is aen liefhebbers van de stad toegewezen.

- De koninklyke maetschappy van *Schoone Kunsten en Letteren* te Gent is, in eene algemeene vergadering, in haer lokael ten stadhuize byeengekomen, om den uitslag te vernemen van den muziekalen kampstryd en het verslag van den beoordeelingsjury over de elf ingezondene samenstellingen, op de woorden der bekroonde vlaemsche kantate.

De jury, saêmgesteld uit MM. ridder L. de Burbure, van Antwerpen, Hanssens, van Brussel, en Küfferath (in plaets van Andries) van Gent, heeft een verschillend oordeel uitgebragt over de weerde der mededingende stukken; met twee van de dry stemmen is een derzelven als het verdienstelykste beschouwd, doch slechts met eene stem dit als bekroonensweerdig aengeduid. Dat stuk is n° 4 met kenspreuk: '*Gent en Artevelde!*'

Een der regters heeft verder als eene loffelyke vermelding weerdig geoordeeld de stukken n° 2, 6 en 7; terwyl een ander regter niet een van al de mededingende kompositiën den prys weerdig achtte, als zynde in allen de grondregels der toonzetkunst, zyns oordeels niet behoorlyk opgemerkt geworden.

De vergadering heeft, na eene wydloopige beraedslaging, en aengezien de uitgeloofde prys van 350 francs niet toegekend kan worden, op voorstel eens lids, met algemeene stemmen besloten, aen bovengemeld n° 4, met kenspreuk: '*Gent en Artevelde!*' eene aenmoedigings-medalie van 200 francs weerde te schenken. De schryver dier kompositie wordt derhalve verzocht zynen naem kenbaer te maken aen den sekretaris der koninklyke maetschappy van *Schoone Kunsten en Letteren.*

De feesten ter gelegenheid der inhuldiging van het standbeeld van Jacob van Artevelde, zullen plaets hebben van den 12 tot den 18 september. Het feest vangt aen met eene groote brooduitdeeling aen den arme. De onthulling van het standbeeld heeft 's maendags 14 september, ten 3 ure na den middag plaets. De kantate zal gezongen worden door 17 maetschappyën, te samen 1200 zangers tellende.

De poogingen, welke de dekens der gebuerten aenwenden voor de versiering der straten tydens de feesten, worden met den besten uitslag bekroond. Overal maekt men vaendels; men klaegt maer over iets: namelyk over de duerte der katoenstof.

Het schynt dat de maetschappy *Tot nut van 't algemeen*, van Amsterdam, voornemens is M. Veth, uitstekend orientalist, naer het kongres af te veerdigen.

TEMSCHE. - De maetschappy de *Vlaemsche Ster*, heeft eene subsidie van 300 fr. bekomen, om haer te helpen in het voortzetten van hare letterkundige werkzaemheden.

Joannes-Antonius Verschaeren.

Zoo als wy vroeger hebben

aengekondigd, overleed M. Verschaeren op 30 mei, te Antwerpen, in den ouderdom van 60 jaren. De dood dezes verdienstelyken leeraers der koninklyke Akademie is een groot verlies voor onze school. Wy deelen naestgaende portret mede als eene hulde aen 's mans nagedachtenis; het zal onnoodig zyn er eene levensschets bytevoegen aengezien de heeren N. de Keyser en L. de Taeye, Verschaeren als kunstenaer en als leeraer breedvoerig hebben doen kennen. Den dag zyner ter aerde bestelling, op 2 juny, werden de volgende redevoeringen, waervan wy eene vertaling mededeelen, door hun uitgesproken. M. de Keyser drukte zich uit als volgt:

‘Het is niet dan met een groot leedwezen dat men zich voor altyd van eenen vriend en collega verwyderd, die met ons gedurende meer dan twintig jaren denzelfden weg bewandeld heeft. Dit deed de man dien wy tot aen den boord van dit graf hebben gevolgd. Zyn leven is, om zoo te zeggen, gansch in de Akademie van Antwerpen vergaen, en gedurende twintig jaren gaf hy ons de schitterendste bewyzen zyner verkleefdheid.

Het was in de Akademie dat hy zyne eerste stappen in de kunst deed. Jong nog behaelde hy aldaer de lauweren die aenmoedigen en de toekomst voorspellen. Later, by het verlaten zyner studiën, bekwam zyne werkzame jeugd den schitterendsten zegenprael dien het onderwys aen den arbeid en het werk voorbehouden heeft: in 1828 behaelde hy den eersten prys in den grooten kampstryd, dat jaer geopend voor de schilderkunst.

Pensionaris van het Staetsbestuer geworden, vertrok hy naer Italië; de oude meesters vertoonden zich in al hunne schoonheid voor hem, die zoo geschikt was

om ze te begrypen. Een verblyf van vier jaren kon hem niet voldoen, en gevormd, even als aengetrokken, door Italië en zyne scholen, keerde hy in België niet terug dan na eene achtjarige afwezigheid.

Het is zoo dat aengedreven door dien natuerdrift die den mensch geleidt naer dat uiteinde in den weg welke hem is voorbestemd, M. Verschaeren den schoonsten tyd van zyn leven heeft opgeofferd om in den menschelyken vorm de strengheid en de schoonheid der teekening te studeren, zoo als de groote meesters het begrepen hebben. Het was door die studie dat hy die zekere wetenschap verkreeg, die kennis der grondbeginselen, die zuiverheid van smaek zoo eigen aen de ouden, en die, in het midden der ongedurigheid en der hedendaegsche beweging, het aen zoo weinigen gegeven is te bereiken.

Na zyne terugkomst in België, in 1837, ontwierp hy verscheidene tafereelen die naer weerde geschat werden. Hy bekleedde eene uitstekende plaets in de tentoonstellingen van 1837, 1840, 1843 en 1846, maer daer was zyn wezentlyke roep niet; of wel eene sterkere natuerdrift dreef hem om zich gansch op het onderwys toeteleggen. In 1842 werd hy leeraer van teekenkunde naer de natuer en teekening naer de Antieken in de Akademie van Antwerpen benoemd; in 1853 leeraer der uitdrukking; in 1858 geagregeerd lid van het Akademisch lichaem van Antwerpen. In 1846 had Z.M. de koning hem de ridder-orde toegekend.

Het is goed dat er eenige mannen zyn, die zich zelven kunnen vergeten, om hun talent en hunne krachten aen het welzyn van hun geslacht toetewyden. Wat zou de voruitgang worden zonder de opoffering en het gedacht? De toekomende jaren zouden te beklagen zyn, indien het onderwys in de oogen eeniger uitstekende mannen het voortreffelyk genoegen van de plichtvervulling niet was. M. Verschaeren was een dier apostelen die het zaed in de herten der jeugd verspreiden en den geest der kunstenaren opwekken.

Men mag van hem, zoo als van zynen vriend W. Herreyns zeggen, dat hy te weinig heeft gedaen om zynen roem te vestigen, maer zyn naem zal voortleven in dien van zyne leerlingen, zekerder nog dan in de werken, te weinig in getal, met zynen naem onderteekend.

De leerlingen, dat is te zeggen, al wie sedert vyf-en-twintig jaren

in de Akademie verbleven, weten wat zy hem verschuldigd zyn. Zy zullen het niet vergeten, en wy, zyne collegas in het onderwys, wy zullen ons altyd den vriend en gezel gedenken die ons werk deelde, en ons altyd het voorbeeld van verkleefdheid en pligt getoond heeft. Zyne dood laet in ons midden eene ruimte die niet gemakkelyk zal aengevuld worden.

Vaerwel, lieve collega, vaerwel, moogt gy in een beter oord de belooning ontvangen, verschuldigd aen uwe verkleefde werkzaemheid en vereerende loopbaen!'

Ziehier de rede van den heer De Taeye:

'Als oud leerling, als collega, kom ik een laetste plechtig vaerwel zeggen aen den man van hert, aen den talentvollen kunstenaer, wiens stoffelyk overschot wy hier omringen.

Anderen hebben gesproken van zyn leven en zyne werken; ik zou u willen zyne vooringenomenheid herinneren voor de kunsten waer zyn bestaen zoo edel van vervuld was, en een eerbewys weerdig van haer aen zyne nagedachtenis brengen. Ik zal trachten deze droevige plicht te vervullen, zonder de aendoening, die my overmeestert, te willen bewimpelen.

Joannes-Antonius Verschaeren werd te Antwerpen van eene goede burgerfamilie ten jare 1803 geboren; jong nog trad hy in het werkhuis van den ouden Herreyns die destyds de volledigste vertegenwoordiger was der vlaemsche kunst, en die, om zoo te zeggen, een verbindingsteeken uitmaekt tusschen de overleveringen van de school van Rubens en die van ons tydvak.

Het was dáer dat Verschaeren de echte grondbeginselen der vlaemsche schildering putte. Wel is waer, hy onderging later den invloed der school van David, die de kunst overheerschte; maer hy won den drift van het schoone des vorms, aen wier behertiging zyn gansch bestaen werd toegewyd.

Nogtans was hy te vlaemsch om de overleveringen onzer kleur te vergeten, en van dien oogenblik, vatte hy het vaste ontwerp, (zoo als hy my dikwyls in zyne vertrouwelyke uitboezemingen bekende), de vlaemsche kunst en de heerlykheid der teekenkunde met de schitterende overleveringen der kleur te vereenigen; het was eene edele onderneming van eene buitengewoone moeijelykheid, en waervoor men eene ziel hebben moest, byzonder voor den stryd gewapend.

Met moed en volherding richtte hy zich in dezen weg, had eenigen byval en behield in 1828 in de Akademie van Antwerpen den prys in den grooten kampstryd gezegd van Rome, door een werk dat byzonder het doel deed kennen dat hy zich voorstelde te bereiken.

Hy vertrok vol toekomst en hoop naer Italië; te Rome aengeland, op het oogenblik dat Cornelius Overbeek en andere Duitschers ook hunne studiën bereidden om de kunst in hun vaderland te hervormen. Daer breidde het veld zyner gedachten zich van dag tot dag meer en meer uit; hetgeen hy voorzien had door de macht zyner inspraek, werd hem bestatigd door de studie der antieken en der groote italiaensche meesters.

Hy knoopte weldra innige vriendschapsbetrekkingen aen met Cornelius en Overbeek, die eene oprechte bewondering hadden voor het gemak en krachtvolle doenwyze van hunnen vriend, den vlaming, en hem wilden naer Munich leiden, by het terugkeeren in hun vaderland. Verschaeren kon echter nog niet tot het besluit komen het bevoordeelde land der kunst te verlaten, evenmin als hy het in het gedacht kon brengen tot den geboortegrond terugtekeeren.

Slechts na acht jaren afwezigheid, keerde hy terug, in 1837, op het oogenblik dat eene hevige beweging zich in de uitdrukking der kunst onzes lands had verklaerd.

De romantische school in hare eerste terugwerking tegen de klasissche kenteekende zich door eene uiterste overdrevenheid; men sloot heviglyk de teekening en de lynen uit voor de kleur en den toon; men verwyderde zich gansch van de overleveringen der oudheid om zich in die der middeleeuwen terug te werpen. Het was onder zulke ongunstige voorteekens, dat Verschaeren met zyn jong en ernstig talent optrad, met zyne vaste hoedanigheden van styl en teekening die de strekking onzes tydvak, eenige jaren vooruitging; - hy werd bespot.

De overtuiging en de macht der jeugd ondersteunde hem; hy volherde, doch eene onwetende en verblindende afkeuring verbitterde zich tegen de voortbrengselen des jongen kunstenaers, die alleen dorst stryden tegen de overdrevenheid waerin zich de school geworpen had. Alleen tegen allen moest Verschaeren zich ontmoedigen. Hy zonderde zich af in zyn werkhuis, zonder aenmoediging, zonder aenprikkeling; de twyfel overmeesterde zyn verstand; hy eindigde met niets meer voortebrengen. Het was een verlies voor de kunst, want wy Myne Heeren, die de vooringenomenheid van het publiek of den byval van den dag niet noodig hebben om de weerde van eenen kunstenaer te oordeelen, wy mogen zeggen, dat hadde Verschaeren volherd, hy vandaeg den Ingres van ons land ware geweest.

Tydens de hervorming onzer Akademie, onder het bestuer van M. Wappers, begreep deze laetste welke onneindige diensten een man van het talent van Verschaeren, aen onze instelling kon bewyzen. In 1842 werd hy dan ook tot eersten leeraer der teekenkunde van de klas naer 't leven en der Antieken benoemd. Het was daer dat zyn talent in al zynen glans ten voorschyn trad, in al zyne verleiding, en, alwie het geluk had hem te naderen gedurende de eerste jaren van zyn onderwys, heeft er eene onuitwisbare herinnering van behouden. Ik zie hem nog staen voor de meesterstukken der antieken, alle de schoone lynen doen uitschynen van het harmonyvolle vergoddelykt door de beitels van Phidias en Praxiteles, door eene diepe overtuiging ons in de geheime uitleggingen van het schoone inwyden, en andermael ons met zyn waer, grondig en stellig oordeel de persoonlyke hoedanigheid van het levend model toonen. Door zyne zoete, overtuigende en een weinig droefgeestige stem, kon hy de leerlingen treffen, van wien hy zich eene familie gemaekt had, en hunne liefde tot hem was gelyk aen eene byna godsdienstige bewondering welke zyn talent en zyn edel karakter inboezemden.

Hy streed nog alleen, met zyn onderwys, tegen het vergeten der ware grondbeginselen van den tyd, en behield alzoo de neêrlaeg der overdrevenheden der romantiek. Ditmael waren zyne poogingen niet onvruchtbaer: hy deed een oneindig goed aen den vooruitgang onzer school en zyn invloed was zeker niet vreemd aen het ernstig karakter dat de kunst in onzen tyd gewonnen heeft; hy oefende zich zonder ruchtbaerheid, maer op eene zekere en overtuigende wyze, en al wie zyne lessen heeft bygewoond, is hem die liefde van den vorm verschuldigd welke hem kenmerkte.

Het land begon eindelyk 's mans buitengewoone hoedanigheden te beseffen, en de herhaelde diensten die hy aen het kunstonderwys bewezen had: de Koning noemde hem in 1846 tot ridder zyner orde.

Na dat M. Wappers zich van onze Akademie verwyderd had, was het onze vriend welke, gedurende die lange vacatuer, als bestuerder met

zyne collegas, de leeraren, den ouden roem onzer school staende hield, en welke derwyze handelde dat zy zegenpralend uit al de wedstryden trad die zy in dien tyd aenging.

Gy allen weet, Mynheeren, welke harde beproevingen 's mans laetste jaren kenteekenden, en hoe hy die doorstond. Noch het wreede en langdurige lyden, waeraen hy ten prooi was, noch het voorgevoel van een noodlottig einde, dat hy vroegtydig te gemoet zag, stoorden een oogenblik de wonderbare helderheid zyns karakters. Niets kon hem een oogenblik doen afwyken van het gedacht der plicht, en, ja, nog van zyn smertbed, verhief hy zich met liefde tot de hoogste rangen der kunst en was hy gedurig ingenomen met den loop der studiën in zyne afwezigheid.

O Verschaeren! lieve vriend en collega, u is het leven een lange en smartelyke kalvarieberg geweest; gy hebt uw kruis gedragen tot het einde, met al de edelmoedigheid uwer reine natuer.

Ik twyfel geenzins of uwe schoone ziel zal in eene betere wereld de vergelding ontvangen welke men aen den rechtveerdige moet, die zyne plicht vervult. Moge zy die ingebeelde waerheid en schoonheid bereiken waernaer gy hier beneden zoo vurig streefdet. God kan u de vergoeding niet weigeren van uwe harde poogingen, want indien de dood iets vreeselyks heeft voor dengene die van hoop is ontbloot, en niet denkt dan aen de aerdsche genoegens, zoo opent zy eenen nieuwen gezichteinder voor hen die aen de onstervelykheid gelooven.

Vaerwel Verschaeren! in naem uwer collegas, in naem van uwe leerlingen, vaerwel!!

De nacht.

Op nieuws deed hij zijn regten gelden
De thans schier afgerende dag,
Al wat op aarde leeft mogt blij zyn komst [vermelden]
En groette zijnen glans met vriendelijken lach;
Zijn loopbaan doorgesneld, hoort hij 't gedruis verstommen,
Het vee bereikt den stal met eindelooze drommen,
De visscher komt ter rêe met nieuwe prooi bevracht,
Het lieflijk bloempjen vouwt nu weêr het blad op 't blaartjen,
Het kletterende vuur gloeit weêr aan 's landmans haardjen,
Er blinkt alreeds een ster, dáár komt de grootsche nacht.

Hoe zou mijn oog in 's hemelskringen
Waar 't glinstrend sterrenheir in loopt,
Mijn geest in d'eeuwigheid van tijd en ruimte dringen,
Zoo gy des aardbols helft niet beurtelings bekroopt?
'k Bemin uw aankomst; Nacht! gij brengt, de koelte weder
Aan 't nedrig veldviooltje en aan den fieren Ceder,
Wiens bladerrijke kruin thans biedt een zachte schaâuw;
De prikkel van het licht vermoeide 't dierlijk leven,
Door u wordt nieuwe kracht en jeugd er aan gegeven,
De plant rigt zich weêr op, de bodem drinkt den dauw.

'k Zie d'eersten mensch op aard verschijnen,
Der kracht des vuurs nog onbewust,
En werkeloos de helft zijns levensloops verdwijnen,
Daar duisterheid hem noopt tot nachtelijke rust;
't Geheim van 't fakkellicht, nog voor zijn' geest verholen,
Dwingt hem, als d'Eskimos, bij 't maanlicht om te dolen

Tot dat de dageraad de lucht ontsluijerd heeft,
Dan komt een rookkolom, o Nacht! zijn aandacht boeijen,
Hij nadert den Volkaan en ziet de Lava vloeijen,
Zijn naam wordt Prometheus, hij kent het vuur, gij sneeft!

Wat kracht en magt de mensch vereenig,
Wat hij beproef opdat ik wijk',
Het is de bliksemschicht, riept gij, o Nacht, alleenig,
Wiens schitterende licht mij stoort soms in mijn rijk;
Maar grijpt uit 't starrenheir nu duizend hemellampen,
Met 's menschen lamp vol Gaz zijt ge onbekwaam te kampen:
Nu speelt hij met het vuur, braveert hij stout uw wet,
Doorploegt hij van de zee de zilte natte wegen,
En welke rots of klip hem in zijn vaart bejegen'
Hij rigt de vuurbaak op, de zeeman is gered.

Dat vrij de wereldbol weêr kantel;
De schepping, als het daglicht sneeft,
O zachte en stille nacht! neemt ge onder uwen mantel;
Uw heulsap schenkt ge aan al wat hier op aarde leeft;
O biedt de dag den zieke een beker vol met alsem,
Gij hebt voor zijne smart uw' lenigenden balsem,
Gij laaft met zoeten slaap zijn uitgeputte kracht;
Der menschen lijden wekt by u een zacht erbarmen;
De strijd des levens zwijgt in uw verzoenende armen,
Gij schijnt de dood, maar zijt de dood niet, dierb're nacht!

O neen! gij hebt uw eigen leven
En noodigt ieder schepsel uit:
Den visch, die 't nat, de voglen, die de lucht doorzweven,
Den mensch, den boom, het nietigst kruid,
Om ook, benevens u, dit leven te genieten,
Dat gij met milde hand in hen wilt overgieten,
Om ongestoord en zacht behoeften te voldoen
Aan het organisch *zijn* heimzinniglijk verbonden,
Om in uw stiel gebied Gods grootheid te verkonden,
En ongevoelig weg ter grafstêe heen te spoên.

Wen bij den mensch door kracht vertering
De levenszon heeft uitgestraald,
Is 't immers bij den nacht en onder uw regering
Dat hij, vermoeid en zwak, meestal ten grave daalt,
En dat zyn popomhulsel wordt vaneen gereten;
Maar daarentegen mag men u *Lucina* heten;
't Is onder uw gebied, in 't duistre van den nacht,
Dat meen'ge schakel aan de matelooze keten
Wordt door des Scheppers hand goedgunstig toegemeten
Van 's menschen steeds vernieuwd, nooit uitgeput geslacht.

Opdat het Firmament zou prijken
Met peerlen door Gods hand gestrooid
Moet gij ons oog bij 't naderend avonduur ontwijken
Gij, vuurbol! nooit verouderd, nooit
Verzwakt, natures vriend, gij kracht- en klaarheidschenker,
Bij uw gemis blijft 't nedrig lampjen van den denker
De vlekkelooze toorts, daar waarheid onbevreesd
Haar fakkel aan ontsteekt, wier koesterende stralen
Het licht der wijsheid op den mensch doen nederdalen,
Die trouwvol tot haar roept: *'t is nacht mij in den geest!*

Die kreet zal in het oor u dondren
Stoort gij die zon op hare baan,
Verlichtings-zon, wier gang wij hoogstverheugd bewondren,
En wilt ge, o Josués', op 't woord haer stil doen staan;
Die kreet der borst ontvloôn van onbeschaafde volken,
Klinkt eens langs d'aardbol heên, stijgt davrend tot de wolken,
Bereikt Europa's grond op vleuglen van den wind,
Wekt zamenneiging op bij eedle menschenvrinden
En rukt den sluijer af van 't oog der nog verblinden
Bij 't nageslacht, bij 't welk hij gunst en weêrklank vindt.

Domheids nacht!
Uwe magt,
Uw vermogen
Waar vervlogen
En de blinddoek opgeligt
Mogt, bij vrede,
D'eeuwge rede
't Menschdom koestren in haar licht;
Op verspreide werelddeelen
Voert ge weêrzijds het gezag
En dààr hoort men u bevelen:
Gy: '*t zij duister!* zij: '*t zij dag.*

C.A. VERVIER.

Gent, *julij 1863.*

Loteryen te 's Hertogenbosch. (XVIe eeuw).

In ons vorig opstel maekten wy met een enkel woord gewag van twee loteryen, in den aenvang der XVIe eeuw te 's Hertogenbosch gehouden(1), en meenden het by die vermelding te kunnen laten, als de byzonderheden door M^{r}. R.A. VAN ZUYLEN in het I^{e} deel van den *Inventaris der Archieven van 's Hertogenbosch* over die operatiën medegedeeld, ons op den inval bragten, er eene beknopte schets van voor te dragen. Onderhavig geschrift is dus eigenlyk eene bladzyde uit dit gewigtig werk, hetwelk eene zeer ryke bron zal blyven voor de kennis van de zeden en

(1) Door eene zonderlinge vergissing, is die vermelding in den tekst geschoven, in stede van onder de aenteekeningen plaets te nemen. Daer zy voorts een paer drukfouten behelsde, zullen wy hier, by wyze van *erratum*, zeggen, dat men op bladz. 128 moet lezen in de 1^{e} kol. van onder: 1506 in plaets van 1504. In de 2^{e}, van boven, *minnelyk* in plaets van *ruimelyk.*

gebruiken der XVIe eeuw. Wat de gemelde loteryen in het byzonder betreft, voor Antwerpen leveren zy belang, niet alleen door het ruime aendeel, hetwelk onze stadgenooten aen die kansspelen genomen hebben, maer ook als bydragen tot de geschiedenis onzer nyverheid, kunsten en jaermarkten. Ons opstel zal echter maer een klein gedeelte van den verdienstelyken arbeid des heeren VAN ZUYLEN laten waerdeeren; doch wy verhopen er later breedvoeriger op terug te komen. In afwachting, ter zake.

Drie loteryen van zilverwerk werden in den loop der XVIe eeuw door de stad 's Hertogenbosch opgesteld, namelyk in 1506, 1522 en 1564. Het doel van deze loteryen was daeruit middelen te vinden, om de stedelyke financiën te verbeteren, en de achterstallige renten uit te delgen. Te dien einde had men de loten verdeeld in twee klassen: in de eene werden dezelve betaeld met gereede penningen, in de andere met kwittantiën der verachterde renten(1). In 1506 waren de loten der eerste klasse verkrygbaer gesteld aen 6 stuivers, een zeer hooge prys voor dien tyd, en gelykstaende, naer wy gissen, met ongeveer frs. 3,50 van onze munt. Het getal der liefhebbers was dan ook niet groot, en, door de ondervinding geleid, bepaelde men den prys voor deze klasse van loten in 1522 op 3 stuivers. Voor de tweede klasse, kostte een lot in 1506 eenen Rhynschen gulden van twintig stuivers, in 1522 kreeg men er drie voor den zelfden prys.

Het koninklyk octrooi tot opzetting der beide loteryen, derzelver leuring het gansche land door gemagtigd hebbende, waren er in de voornaemste steden van Braband, Vlaenderen, Limburg, Holland en Zeeland, alsook te Utrecht, te Luik en te Keulen, 'lootmeesters' of ontvangers aengesteld. Te Antwerpen waren in 1506 twee zulke lootmeesters: BASTIAEN VAN DEN LEYEN en XIPRIAEN DIE HOYMEKER *(Cipriaen de Hoymaker*). In 1522 was de functie opgedragen aen JORIS DE FORMANTEEL, den bekenden stichter des *Olyftaks.*(2) Hy plaetste hier 4441 loten(3), iets minder dan te 's Hertogenbosch, waer slechts 4577 loten gedebiteerd werden.

Die lootmeesters, welke de opbrengst van het 12^{e} lot tot loon hadden, waren onder anderen belast geworden met het aenplakken der charten (plakkaten) bevattende de voorwaerden en voordeelen der lotery. Voor degene van 1506 waren 300 zulke charten gedrukt. Aen het hoofd prykten de wapens van Braband en 's Hertogenbosch, welke 'YOEST de maelder (JOOST de schilder) met verwen' had afgezet. Deze kunstenaer had daervoor ontvangen 3 Rh. gls. 1 st.

(1) Behalve deze achterstallige renten werden ook eenige oude obligatiën by middel van loten verevend: aldus had de stad Mechelen ten laste van 's Hertogenbosch eenen schuldbrief van 200 Rh. gls, waervoor zy 667 loten ontving. (*Inventaris*, bl. 109.)

(2) JORIS DE FORMANTEEL wordt gezegd een vlaemsch advokaet te zyn geweest. M.J.B. VAN DER STRAELEN (*Geschiedenis van den Olyftak*, bl. 1) berigt ons, dat FORMANTEEL ten jare 1539 in S. Walburgiskerk eene brooduitdeeling stichtte, welke op den feestdag van den Zoeten Naem geschieden moest. M.TH. VAN LERIUS voegt daerby, uit een register van het broederschap van O.L. Vrouwen Lof, in de voormalige Cathedrale, dat in 1544 ontvangen werd de som van 6 deniers 8 myten, bedrag der doodschuld van JORIS DE FORMANTEEL, als lid van dit broederschap.

(3) Zoo staet het op bl. 361, terwyl op bl. 378 slechts 4141 loten worden opgegeven, doch dit is eene misstelling, welke zich laet bewyzen, vermenigvuldigende den prys der loten (3 stuivers) met het totael 4441, alswanneer men de som van 666 Rh. gls. 3 st. bekomt, bedrag der ontvangst by FORMANTEEL gedaen, zie bl. 361 cit.

Was hy een Bosschenaer of een Antwerpenaer, dit weten wy niet; maer zeker werden de plakkaten hier gedrukt, aengezien de rekening verder zegt, dat ‘LAMBRECHT WOUTERS, clerk by de gecommitteerden, de ordinantie der lotinge gesonden had tot Antwerpen omme dairaf chartten te doen prenten.’ Voor dit prenten of drukken vindt men 15 Rh. gls. uitgesteken.

Het was ook te Antwerpen, dat de pryzen werden aengekocht, bestaende in zilveren kannen, kroezen, schalen, vaten, waterpotten en lepels. Dezelve werden geleverd door onzen goudsmid JAN VAN NYMEGEN. Zy wogen tusschen de 160 à 170 mark zilvers en kosteden telkens meer dan 2000 Rh. gls. Onze goudsmid, die, in 1522, 100 loten had genomen, ontving tot toegift eenen haes, om dat hy de ‘juwelen’ in tyds had besteld. Meester JAN VAN NYMEGEN moet overigens in zyn vak byzonder befaemd geweest zyn, want in 1515 leverde hy ook twee zilveren stoopen, ‘sere costelic gemaickt ende geformeert’, welke het Magistraet van 's Hertogenbosch den jongen prins KAREL VAN OOSTENRYK by gelegenheid zyner inhuldiging als hertog van Braband aenbood[1]. Ondertusschen waren er in den Bosch ook zilversmeden, doch welke slechts gemeene voorwerpen bewerkten. Dusdanig een was FRANSSEN, die voor de lotery van 1522 ‘150 ringen ende 50 boemen van silvere besorgde.’

Die juweelen werden publiekelyk ten toon gesteld in eene opzettelyk gemaekte kast, niet alleen te 's Hertogenbosch, maer ook te Antwerpen, in 1506 op de Bamismarkt, in 1522 op de Pinkstermarkt[2]. By deze laetste expositie werden nog 3773 loten gedebiteerd, dus in het geheel 8214 loten voor Antwerpen alleen. Maer nu rees er kwestie op en JORIS DE FORMANTEEL, lootmeester te Antwerpen, beweerde regt te hebben tot het 12^{e} der loten door AMBROSIUS VAN HANENBERCH, een der gecommitteerden, op onze jaermarkt verkocht, deed de boeken in beslag nemen en dreigde met een proces. Om tyd en geldverlies te vermyden, werd by minnelyk verdrag nog 70 Rh. gls. toegestaen, zoo dat onze lootmeester zich kon beroemen de best betaelde te wezen, hebbende hy ruim 120 Rh. gls. ontvangen.

‘Een groot getal der als boven verkochte loten, zegt de heer VAN ZUYLEN, waren op naem der koopers geschreven, vele anderen onder aenroeping van God en zyne Heiligen genomen, in het vertrouwen van daerdoor een prys te trekken, doch ook op zeer veel andere werd eene hoogst platte, eene veeltyds onzedelyke rymelary of spreuk ten keuze van de lotkoopers gesteld.’ De geleerde archivaris laet daerop tot proeve eenige staeltjes volgen, ‘om den goeden ouden tyd te doen kennen.’ Op dit terrein kunnen wy Zyn Edel echter niet byblyven, en zullen ons vergenoegen met eenige brokjes welke niemand aenstoot geven.

ANTWERPEN.

Lyntke van Loo
Slaept liever op bedde als opt stroo.

(1) M. ALEXANDER PINCHART (*Revue de la numismatique belge*, 2e série T. III, p. 391), en M. LEO DE BURBURE (*Toestand der beeldende kunsten omtrent 1454*, p. 53, 66-70), hebben ons dezen goudsmid reeds nader leeren kennen. JAN VAN VLIERDEN, anders genaemd VAN NYMEGEN, welligt omdat hy uit deze stad herkomstig was, werd in 1483 als vrymeester by S. Lucasgild aengenomen. Het Kapittel van O.L. Vrouwekerk gelastte hem met het maken van eenen zilveren ‘halsbant’ voor het beeld der Moeder Gods (1485); S. Lucasgild liet hem eenen zilveren ‘peys’ vervaerdigen (1486); hy graveerde de zilveren Staetszegels, van welke men zich onder PHILIPS DEN SCHOONE bediende (1499); en welke als meesterstukken van kunst geroemd werden. Ook de staetszegels van 1516, 1517, en meer anderen werden door dezen meester geleverd.

(2) Alsook te Bergen-op-Zoom, op de Paeschmarkt, waer men er 508 plaetste, behalve 662 door den lootmeester CORNELIS VAN HAREN gedebiteerd.

Drie sottinnen
Zouden gern thoichste lot gewinnen.

God ende die Heylige Moeder Sint Anne
Die verleene my die zesse silveren kannen.

Sonder vrouwen ende wyn
En mach de werelt nyet zyn.
Frans Paeuw
Hadde gerne tgroot lot in zyn claeuw.

MECHELEN.

Kynderen die koten
Ende sotten die loten.

Tristram,
Geeft my een boterham.

LIER.

Jan Huygen te Liere in de Lipstrate
Heeft hy prys, het waeren zyn bate.

GENT.

Om te volcomene ons verzinne
Jonne ons fortune goet gewinne.

YPER.

Hyn Wyns, ik seght u in bichten,
Hadde gerne tgroot lot om zyn zeven wichten.

Hebben wy wat tYpere, men salt wael weten,
Hebben wy niet, het wert vergheten.

BRUSSEL.

Hortas Boreas.
Die Hertoige pyper wys.

Hoirt, te Brussel is een groot sot
Die tsHertogenbosch hadde gerne tgroet lot.

Wilt Godt, ons Vrouwe ende Sint Anne
Ick gerake wel aen de 6 silveren kannen.

LEUVEN.

Vele loten ende vele nyetten
Beginnen Corstiaen Van Roggen te verdryeten
Van Hompelepom, die Keyser compt.

BRUGGE.

In vele loteryen heb ik myn gelt verqwist
Die nyet en avontuert en heeft nyet.

LEYDEN

Wair dat Godt gave
Ick reysde ten heiligen laven.

MIDDELBURG.

Cori Mori en is nyet zoe sot
Off hy hat gerne 't groete lot.

'S HERTOGENBOSCH.

Sancta Katherine, Maget puer
Ick bidde om goet avontuer.

Geeft Stoop
Wat van den hoop.

Godt en Sint Jan
Helpen Aleyt Van Boxtel aen eenen man.

De rekeningen geven ons geen inlichtingen omtrent het getal der pryzen noch duiden de wyze der loting aen, ook niet of onze Sint Jacobskerk, welke men wegens de verdaging harer lotery, 100 loten had geschonken, eenigen prys won Wy lezen er enkel, dat er voor degene van 1522

meer dan 200,000 cedullekens, zoowel *watten* als *nyeten* werden geschreven. De voordeelige kansen zouden dus zeer zeldzaem geweest zyn.

De ‘uytgevinge’ of trekking der beide loteryen van 1506 en 1522 had plaets op de Markt te 's Hertogenbosch, alwaer voor het Raedhuis een geschilderd ‘scavot’ of stellaedje met groen laken behangen en door een zeil overlommerd was opgeslagen. Vóór dat de trekking begon, was de stadsroeper nog eens met trommelaers en trompetters rond gegaen. De operatie der trekking ging zeer langzaem: in 1522 duerde zy van 31 July tot 19 Augusty, en zou zelfs onverpoosd zyn voortgegaen, als men naer de letter wil nemen, hetgeen men in de rekening leest van verscheiden persoonen, ‘dewelcke den voirs. tyt van 20 daigen ende nachten hebben geseten elck zyn ure opt scavot, als men de loten vuyt gaf omme eenen jeghelycken te voldoen, ende toe te sien, dat int vuytlangen oft lesen egeen faulten gebueren en souden, ende oick inne te scryven die naemen dair die prysen tegens vuyt quamen.’

Verders verantwoordt de rekening ‘drie rocken voir de vuytlangers, dairse inne saeten alse die loten vuytgaven.’ Voorts waren daer uitroepers der nieten, aenrygers der getrokken nummers. ‘Item de vier pypers (der) stat, die elck zyn ure op het scavot hebben geseten, ende als ennich lot ofte pryse vuyt quam hebben gespeelt ende gepepen.’ Wy zouden dit thans voor kinderachtig aenzien; maer onze voorouders vonden het allezins vermakelyk, en met reden zegt de Gentenaer: goest is koop.

De uitkomst der beide loteryen voor de stad 's Hertogenbosch zal de volgende staet bondig voorstellen[1].

ONTVANGSTEN.	1506	1522
Verachterde renten	29,458.-.-	23,386.14.-
Oude obligatiën	425. 2.-	365.11.-
Loten voor salaris	83. 8.-	199. 7.-
Loten in gereed geld	563. 8.-	3,510. 9.-
Totalen	30,529.18.-	27,462. 1.-
Uitgaven	2,471. 2. 3	3,074. 7. 3
Winst voor de stad	28,058.15. 1	24,387.13. 1

In financiële beschouwingen over dezen staet zullen wy ons niet verdiepen; de cyfers spreken luide genoeg, om te doen begrypen, dat de stad 's Hertogenbosch er in slaegde, een goed gedeelte harer schuld af te leggen, in 1506 met eene betrekkelyk geringe opoffering, in 1522 zonder dat het haer eene duit te staen kwam:

Wat aengaet de lotery van 1564, zy werd in 1559 ingespannen; maer kon eerst vyf jaer later worden opgezet. Even als voor de twee vorige loteryen waren de pryzen by eenen zilversmid te Antwerpen besteld, althans die welke bestemd waren voor de lootmeesters, die de meeste ontvangsten zouden bewerkt hebben. Te Antwerpen

(1) Deze staet, voor wat 1522 betreft, stemt niet geheel overeen met dien op bladz. 368 voorkomende. Deze laetste vertoont verscheiden drukfouten in de optelling en aftrekking, welke wy hebben trachten te verbeteren met hulp van eene nadere opgave der onkosten op bladz. 382 te lezen.

schynt met deze functie belast te zyn geweest zekere JACOB BRUYNINCX, dien men bevindt dat een bode werd toegezonden ‘aengaende de lotherie’ Werd nu deze werkelyk gehouden? Hieraen schynt niet te kunnen getwyfeld worden, dewyl in July op de Markt een ‘tanneel getymmert ende stellinge gemaeckt werd om de lootkorven daer op te setten,’ welk tooneel stond voor de puije van het Raedhuis en er nog lang na de Boschkermis bleef staen, zooverre dat een kremer, die den kelder onder gemelde puije gehuerd had, door de duisternis belet werd zyne nering voort te doen, weshalve hem ‘in recompense van die scaden’ 20 stuivers werden toegelegd. Maer verders wordt er van geen ontvangst of uitgave voor die lotery gesproken. Alleenlyk zien wy aen het einde van de geheele rekening over 1563-64, dat dezelve met een *boni* van ruim 4600 gls. sloot.

Antwerpen, September 1863.
L.C. SUYVELGHEEST.

Wetenschap.

Wy achten het niet ongeschikt het volgende belangryk verslag nopens de bliksemafleiders door M.K. Ommegank in zitting van 18 July ll. in de gemeenteraed van Antwerpen gedaen, mede te deelen.

Mynheeren,

Na van de stukken gewetensvol inzage genomen en de kwestie grondig te hebben onderzocht, stelt uwe byzondere komissie u voor het beginsel der plaetsing van bliksemafleiders op de Onze-Lieve-Vrouwekerk aen te nemen, en te bevelen dat zy zouden worden gemaekt volgens de voorschriften en de voorwaerden bedongen in het eerste gedeelte onzes verslags en gestaefd in het tweede.

Eerste gedeelte.

I. - Bliksemafleider op het toppunt van den grooten toren.

De tegenwoordige spil van den haen zal tot aen het boveneinde van 't kruis worden afgezaegd, en vervangen door eene spits toeloopende stang.

Voor het maken dier stang zal het minst aen kristalisering blootgestelde geslagen yzer worden gebruikt. De stang zal zoo lang zyn dat tevens als zy den haen torschen en hem op zyne tegenwoordige hoogte houden zal, zy nog eenen meter boven den kam van den haen zal uitsteken.

De stang zal uitloopen in een massief platinnen kegel van vier centimeters hoogte op twee centimeters middellyn aen den voet. Deze kegel zal volgenderwyze aen de stang worden bevestigd: aen het uiteinde der stang zal een schroefgang worden uitgehouwen, de kegel zal aen zynen voet worden uitgehold en voorzien van eene schroefmoer, waerna hy op de stang zal geveisd en met zilver gesoldeerd worden.

De haen zal in de rigting zyner tegenwoordige spil doorboord worden.

Ten einde de vrye beweging des windwyzers niet zou worden gehinderd, zal hy volgens zyne as worden voorzien van eene aen de beide openingen omgeslagene koperen buis.

Aen hare beide uiteinden zal deze buis worden voorzien van eenen hollen kraeg, waerin bronzen bollen zullen worden gelegd. Op de stang zal worden vastgehecht eene bronzen buis welke hetzelfde middelpunt als de eerste zal hebben; aen het beneden gedeelte zal zich een ring bevinden waerop de bollen van den onderkraeg

zullen loopen; die van den bovenkraeg zullen tegen het overeenstemmend gedeelte derzelfde buis komen, het alles volgens in de bygaende schets opgegeven is.

Er zal aen de stang eene roode koperen kap bevestigd worden, ten

einde het stof en den regen te beletten tusschen de hengsels des windwyzers te dringen.

Aen het uiteinde van 't kruis zal de stang zich in twee takken verdeelen welke langs heen het oost- en het westzyden afdaelen en aen het kruis bevestigd zullen worden door bouten of kenven.

Het benedenuiteinde van den westelyken tak der stang zal zich tot geleider van den donderscherm verlengen.

De geleider zal verveerdigd worden uit staven geslagen yzer van beste soort en het minst aen kristalisering onderworpen.

Deze twee staven zullen rolvormig zyn en twee centimeters middellyn hebben.

De geleider zal niet uit één stuk kunnen worden verveerdigd; aengezien hy nogtans een metalen geheel zal moeten uitmaken, zonder onderbreking van den samenhang, zullen de saêmgevoegde staven worden aengezet by middel van hoosen en schroefgangen dextro-sinistrorsum.

Tusschen de uiteinden van gezegde staven zal eene schyf van goed uitgegloeid rood koper worden aengebracht, waerop die uiteinde sterk zullen aengedreven worden.

Het werk der schroefgangen en ringen zal met byzondere zorg worden uitgevoerd.

De geleider zal langs heen de noordzyde des torens derwyze afloopen dat het zygezigt van 't gebouw er niet zal door misvormd worden.

De bouwmeester der stad zal hiervoor de noodige aenduidingen hebben te leveren.

Van dry tot dry meters zal de geleider ondersteund worden door yzeren houdvasten, die in de wanden des torens met lood vastgezet zullen zyn. De wyzerplaten zullen verbonden en in metaelgemeenschap gesteld worden met den geleider by middel van vier rood koperen staven van 12^{mm} middelyn en op de volgende wyze:

Aen elk der yzeren lysten, welke de wyzerplaten dragen, zal eene koperen staef worden gevestigd; het yzer en het koper aen het verbindingspunt voorafgaendelyk vertind, zullen by middel eener soldering met tin worden verbonden. Deze vier staven zullen langs den kortsten weg en op de minst het gezigt hinderende wyze naer den geleider loopen. Zy zullen aen gezegden geleider worden verbonden door eene hoos met vier zy-pypjes, waerin hare uiteinden zullen vastgeschroefd worden.

De geleider zal bogten beschryven, opdat het metael zich vryelyk, onder den invloed der weêrsveranderingen, zou kunnen krimpen en uitzetten.

Ten einde zich te schikken naer de voor de werken van dezen aerd voorschevene regels, en om de scherpe bogten te vermyden, zal de geleider geene bogten van minder dan twintig centimeters omvang mogen beschryven.

Na in den grond doorgedrongen te zyn, zal de geleider op zyne onderaerdsche uitgestrektheid waterpas uitloopen door eene kromming van eenen meter cirkellyn; zulks zal insgelyks worden gedaen op het punt waer hy loodregt in den bluschput zal neêrkomen.

Op den bodem van den put zal aen den geleider worden bevestigd eene regtstaende gegotene plaet, van eenen meter breedte en anderhalven centimeter dikte.

Deze put zal te midden der Handschoenmarkt worden gegraven en in de waterhoudende grondlaeg dringen.

II. - Bliksemafleider des kleinen torens.

Op den kleinen toren zal een bliksemafleider worden gesteld. De spil zal eene middelyn hebben van 18^{mm}. De punt der spil zal 50 centimeters boven het kruis uitkomen, waeraen zy zal worden vastgehecht by middel van kenven of bouten. De geleider zal insgelyks 18^{mm} middelyn hebben; hy zal volgens hetzelfde stelsel en in dezelfde voorwaerden als den vorigen worden geplaetst, hy zal uitloopen in denzelfden put en aen zyn uiteinde zal eene regtstaende plaet van gegoten yzer worden bevestigd ter breedte van 50 centimeters en ter dikte van eenen centimeter. Deze plaet zal op eenen meter afstand van de vorige staen.

III. - Bliksemafleider des koepels.

Er zal een derde bliksemafleider worden gesteld op den koepel der kerk, in dezelfde voorwaerden en volgens hetzelfde stelsel als gezegd is; de punt zal worden overdekt met een platinnen hoosje als voor den kleinen toren. De spil zal eene lengte hebben van vyf meters boven het dak: hare middelyn zal 18^{mm} zyn zonder de punt en vyf centimeters aen haren voet boven de tinne des koepels. Aen dezen voet zal eene rood koperen kap digt bevestigd worden om te beletten dat de regen binnen het dakwerk des koepels zou dringen.

Aen de spil zal worden aengebragt een verlengstuk van eenen meter, bestemd om in het dakwerk van den dom te dringen en ze daeraen te bevestigen in de voorwaerden als door den stadsbouwmeester zal worden bepaeld.

De geleider, ter middelyn van 18^{mm}, zal afloopen langs de zuidzyde van het peervormige dak en den zyomtrek van den dom; hy zal echter geene bogten van minder dan 20 centimeters uitgebreidheid mogen beschryven. Hy zal bevestigd worden by middel van yzeren houvasten, op behoorlyke afstanden geplaetst en volgens de plaetselyke vereischten. Hy zal de tinne volgen der zuidelyke kruisbeuk om af te dalen langs heen den gevel palende aen eenen put die zich bevindt op de opene plaets der sacristy, waerin zyn uiteinde zal worden gelegd, voorzien van eene gegotene plaet van 50 centimeters breedte op 1 centimeter dikte.

De twee kruissen der geveldake van de kruisbeuk zullen aen den geleider des doms worden verbonden door yzeren stangen van 15^{mm} middellyn.

De geleiders boven den grond, alsook de bouwvasten zullen geschilderd worden met olieverw en mangaen oxyd. - De stangen zullen ongeschilderd blyven of zullen verzinkt worden volgens het galvanoplastische stelsel. De onderaerdsche geleiders en de platen zullen worden bekleed met een daerop vastgegoten bezetsel lood, van 3^{mm} dikte en in den grond omringd zyn van eene laeg coke van 10 centimeters omtrek.

Er zal een volledig plan van het geheel en de byzonderheden der uitvoering van het voorengaende werk worden opgemaekt, benevens een lastkohier.

De openbare aenbesteding is hier onmogelyk, omdat de uitvoering des werks niet doelmatig kan geschieden dan door byzondere bevoegde mannen.

Tweede gedeelte.

Vertoog der beweeggronden.

De doelmatigheid eens goeden bliksemafleiders is onbetwistbaer; het is niettememin waer dat als dit toestel in slechte voorwaerden geplaetst of kwalyk onderhouden

wordt, het niet slechts onvermogend wordt om de gevaren des bliksems afteweeren, maer dat het die geduchte vernielingskracht in schrikwekkende mate vermeerdert.

Aengezien er verschil van denkwyze bestaet nopens de keus van sommige bouwstoffen en de verhoudingen en de schikkingen welke aen

zekere gedeelten der bliksemafleiders moeten worden gegeven, heeft uwe commissie eerst na eene grondige en gewetensvolle studie hare besluitselen genomen, immers erlangen de minste byzonderheden in aengelegenheden van dezen aerd een overwegend gewigt.

Bevoegde persoonen, waervan sommige vreemd zyn aen de stad, zyn moeten geraedpleegd worden.

De onvermydelyke vertragingen welke hieruit zyn voortgesproten, kunnen niet toegeweten worden dan aen de zorg waermede wy in zyne minste byzonderheden een toestel hebben willen bepalen van welks goede verveerdiging kan afhangen het behoud van 't schoonste gedenkteeken van dezen aerd welk de gotissche bouwkunst heeft voortgebragt.

Wy zullen beginnen met hulde te brengen aen de *memorie* door den heer Montigny, op verzoek van het vorige stadsbestuer geschreven; wy maken het ons ten pligte hier te verklaren dat dit stuk ons tot rigtsnoer heeft verstrekt voor het schryven van dit verslag.

Onze-Lieve-Vrouwetoren bevindt zich in uitzonderlyke voorwaerden, welke hem voor den bliksem beveiligen. Voor zooveel men weet is hy nooit ernstig beschadigd geworden.

Nogthans zou dit voorregt kunnen worden in twyfel getrokken, want wy hebben onlangs nog andere gebouwen en die tot dan toe niet waren getroffen geworden, onder andere de Sint-Martenstoren, te Doornik, door den bliksem zien vernielen.

Er drukt dus, Mynheeren, eene groote verantwoordelykheid op ons, niet enkel tegenover onze medeburgers, maer tegenover gansch de kunstwereld.

Wy hebben vermeend het gebruik der soort van sichel te moeten afwyzen, welk voorgesteld was geworden om de moeijelykheden van het plaetsen der stang op de tinne des grooten torens te ontwyken. Men zal zich herinneren dat een model van dergelyk toestel gedurende eenigen tyd als proeve is gesteld geworden. Wy gelooven de tolk der algemeen door onze medeburgers gedeelde denkwyze te zyn, wanneer wy zeggen dat dit met het bloote oog goed zigtbare stuk, zich zeer slecht voordeed en onzen schoonen toren ontsierde, dat het beter ware geweest den haen voor immer vast te maken en de stang er zydelings tegen op te leiden.

Aen het stellen der sichel waren overigens nog andere ernstige zwarigheden verhouden.

Zy zou het kruis met een vry aenzienlyk zy-gewigt hebben beladen, welk onder den invloed eens hevigen winds, al te zwaer zou hebben kunnen worden.

De aenwyzing der winden zou er noodwendig door vervalscht zyn geworden.

Zy zou tot ongevallen door de electriciteit hebben kunnen aenleiding geven, omdat de haen, afgezonderd op zyne glazen schyf, eene zekere vracht zou hebben kunnen verzamelen.

Voor den geleider des grooten torens stellen wy eene middelyn voor van 20^{mm}, omdat er geen voorbeeld bestaet dat eene yzeren staef van 17^{mm}, zelfs in de meest blootgestelde streken, door den bliksem is gesmolten geworden; de middelyn van 25^{mm} komt ons overdreven voor en zou de moeijelykheden van het stellen nutteloos vergrooten. De onderaerdsche geleiders en de platen bekleed zynde met eene laeg lood, over hunne uitgestrektheid heengegoten en voorafgaendelyk vertind, de plaet tot 300° gestookt zynde, bieden eene genoegzame vasthechting aen. Door dit middel mogen wy eene oneindige duerzaemheid verhopen, getuige de pompbuizen, die, na gedurende meer dan twee eeuwen in den vochtigen grond of in het water der putten in onze stad te hebben gelegen, slechts bedekt waren met eene ligte korst

lood-oxyd die, wanneer het vochtig is, veel beter geleidt dan het yzer-oxyd. Eene plaet in naekt geutyzer kan, volgens den heer Sacré, slechts voor een tienjarig tydvak worden gewaerborgd.

Het vorige verslag heeft als behoudmiddel de verzinking voorgesteld; 't is onnoodig te doen opmerken dat dit middel geheel doelloos zoude zyn, aengezien dat in eenen grond, en vooral in een water welk eene aenzienlyke hoeveelheid chloorkalizouten bevat, eene laeg zink na verloop van weinige dagen, geheel verknaegd zou zyn.

Wy verwerpen de gemetste geleidingen omdat zy te afzonderend en, alles ingezien, nutteloos zyn. Dezelfde beweegredenen bestaen voor de gegotene buizen waerin men de geleiders wilde plaetsen, omdat zy, eens verroest zynde, hare geleidende kracht verliezen.

Het dient te worden afgeraden als bluschput den put van Quinten Metsys te gebruiken; vooreerst, omdat het water van dien put, ofschoon het van slechte soort is, zoo als al het drinkbaer water welk men te Antwerpen gebruikt, echter te goeder naem staet en men moet vermyden het te verslechten of zelfs ten onregte daer van te worden beschuldigd.

Nogtans, als men de gevolgen beschouwt die het inleggen der plaet zou kunnen te weeg brengen, volgens de verschillende metalen welke men zou kunnen gebruiken, bevindt men zich voor de volgende gavaren:

Bloot geutyzer. Het reeds zeer harde water zou yzer- en zelfs solferachtig worden door de ontzuring der zwavelzuerstoffen welke het bevat.

Koperen plaet. Het water bevat chloorkalk en magnesium zouten; het zou door koperzouten worden vergiftigd.

Verzinkte plaet. Tydelyke vergiftiging des waters.

Verloode plaet. Tydelyke vergiftiging.

Daerby kunnen de bliksemschichten het water troebel en slecht maken.

Om deze redenen hebben wy voorgesteld eenen byzonderen put, waeraen hoegenaemd geen metselwerk zou zyn, te graven.

Volgens het oordeel van bevoegde persoonen, zyn uitgebrande gazkolen boven houtskolen te verkiezen; volgens de waernemingen uws verslaggevers zyn zy 's minstens drymael betere geleiders; hunne hobbeligheid is zeer dienstig om het wegleiden der vloeistof naer onder den grond te bespoedigen.

De verhoudingen der geleiders, zoo voor de wyzerplaten als voor den grooten en den kleinen toren en den koepel, zyn meer dan voldoende, aengezien dat onder den invloed der hevigste bliksemschichten, in de stormachtigste streken, geleiders van veel geringere verhoudingen nooit gesmolten zyn.

Een lid vermeent dat het verkieslyker zoude zyn boven den haen de kap welke het doordringen des regens zou beletten, weg te laten, omdat de regen het stof uit de hengsels zou wasschen.

Hetzelfde lid stelt u voor den put te metsen, ten einde het nazien der platen en geleiders te vergemakkelyken.

Een ander lid denkt dat met het stellen der bliksemafleiders op den kleinen toren zou behooren gewacht worden, omdat, volgens hem, het dak zou moeten gewyzigd en de flits vervangen te worden door een platvorm met galery.

Wy gelooven deze afzonderlyke aenmerkingen te moeten overlaten aen de weerdering des raeds.

De testamenten van Petrus Paulus Rubens.

Over den kunstschilder Rubens is reeds oneindig veel geschreven; veel dat verdient geweten te zyn, maer ook veel, buitengewoon veel onzin. 's Mans openbaer leven is nagenoeg gekend; immers, zyne kuntstukken zyn daer om zynen roem luide te verkonden; ook zyne staetkundige loopbaen is thans opgehelderd, dank aen de belangryke uitgave door W. Noel Sainsbury ondernomen.(1) Alleen het huisselyke leven des grooten meesters blyft met nevel omgeven; zonder Gachets' brieven(2) en Carpenters *Memoirs*(3) zou men, om zoo te zeggen, niets over zyne betrekkingen met zyne bloedverwanten en vrienden weten; zyne geboorte zelve, trots zoo vele nasporingen en schitterende ontdekkingen, is met een ondoordringbaer geheim omhuld. En evenwel zou dit huisselyke leven verdienen gekend te wezen; wie weet niet welken invloed ons dagelyksch verkeer op ons leven uitoefent, en hoezeer de rust des gemoeds zich in 's kunstenaars werken weêrspiegelt?

Rubens, zoo als het thans voor vast bewezen is, behoorde aen eene Antwerpsche familie; hy was de vierde zoon gesproten uit het huwelyk van meester Jan Rubens, advokaet en oud-schepen van Antwerpen en van Maria Pypelinckx, gehuischen die, op 29 November 1561, in St-Jacobskerk te Antwerpen, in den echt waren getreden. Zyne broeders en zusters waren:

1. Jan-Baptist Rubens, geboren te Antwerpen, ten jare 1562.
2. Blandina Rubens, geboren te Antwerpen den 12 Mei 1564. Zy trad op 25 Augusti 1590, in St-Jacobskerk in den echt met Simeon of Simon du Parcq (*Hallensis*); getuigen: Gregoris du Parcq en Philips de Lantmeter.
3. Clara Rubens, geboren te Antwerpen, den 17 November 1565.
4. Hendrik Rubens, geboren te Antwerpen, in 1567.
5. Philips Rubens, geboren te Keulen, den 27 April 1574. Hy werd secretaris van Antwerpen, en trad, op 26 Meert 1609, in de O.-L.-V. Kerk in den echt met Maria de Moy, dochter van Mr Hendrik de Moy,(1) secretaris der stad, en Clara van Gulick. De getuigen waren Mr Hendrik de Moy en.....(2)

Uit dit huwelyk werden geboren: 1° Clara Rubens, gedoopt in de O.-L.-Vrouwekerk, den 4 April 1610, peter: Petrus Rubens; meter: Clara van Gulick, weduwe van M.^{r}

(1) *Original unpublished papers illustrative of the life of sir Peter Paul Rubens, as an artist and a diplomatist. Preserved in H.M. State paper office. Collected and edited by W. Noel Sainsbury. London. 1859.*
(2) *Correspondance de Pierre Paul Rubens.* Bruxelles.
(3) Eene vertaling dezer *Memoirs* door den heer L. Hymans, verscheen ten jare 1845, ter drukkery J.-E. Buschmann, te Antwerpen.
(1) Over dezen verdienstelyken secretaris, schryver van verscheidene werken, zullen wy afzonderlyk handelen.
(2) Waerschynlyk Peeter-Pauwel Rubens; de akt meldt slechts éenen naem.

Hendrik de Moy, secretaris der stad. 2° Philips Rubens, gedoopt in de zelfde kerk, den 13 September 1611, peter: Heer Nicolaes Rockox, ridder, burgemeester van Antwerpen[3]; meter: Clara de Moy, huisvrouw van Mr Jan Brant, greffier der stad. Hy werd schepen en secretaris van Antwerpen; zyn naem komt meermaels in de hierna gemelde akten voor.

6. Bartholomeus Rubens, geboren te Keulen, ten jare 1581.

(3) Zie over dezen grooten kunstbeschermer, het artikel van den Heer advokaet van Lerius, in het *Catalogue du Musée* d'Anvers, 2e uitgave.

Petrus-Paulus Rubens trad te Antwerpen in den echt:

1° In St-Michielsabdy, omtrent den 13 October 1609, met Isabella Brant, dochter van Jan Brant,(1) greffier der stad, en Clara de Moy; de huwelyksakte, aengeteekend in de trouwboeken van St-Andrieskerk, parochie waeronder de St-Michielsabdy was gelegen, luidt als volgt:

S^{r}. PETRUS PAUWELS RUBENS.	} *Solennisatum in Ecclesia D: Michaëlis.*
Joff. ISABELLA BRANT.	} *Solennisatum in Ecclesia D: Michaëlis.*

Isabella Brant overleed den 29 September 1626, en werd in St-Michielsabdy, by het lyk van Maria Pypelinckx ter aerde besteld; beider graf, 't welk Rubens met een zyner heerlyke werken: *O.-L.-Vrouw met het kindeken Jesus*, versierde, bevatte het volgende opschrift:

MATRI VIRGINI
HANC TABULAM A SE PICTAM, DE SUO ORNATAM, PIO AFFECTU AD OPT. MATRIS SEPULCRUM, COMMUNE CUM UXORE ISABELLA BRANT SUA SIBI DIE PETRUS PAULUS RUBENS L.M.D. IPSO D. MICHAELIS ARCHANGELI, ANNO CIↃ.IↃC.X.

2° In St-Jacobskerk, op 6 December 1630 met Helena Fourment, dochter van Daniel Fourment, koopman, en van Clara Stappaerts. Zy was zuster van Daniel Fourment den jonge, echtgenoot van Clara Brant, zuster van Rubens' eerste huisvrouw(1). De huwelyksakte luidt aldus:

(1) Daer de namen van verscheidene leden der familie Brant, in dit opstel voorkomen, zullen wy hier eene stamtafel van dit geslacht mededeelen.
JAN BRANT, (Jans zoon) Schepen en Greffier van Antwerpen, trouwde aldaer in O.L.V. kerk, op 23 October 1590, Clara de Moy, dochter van Hendrik de Moy, secretaris der stad, en van Clara van Gulick; zy was dus zuster van Maria de Moy, echtgenoote van Philips Rubens, broeder van Peeter-Pauwel; de getuigen waren de beide vaders der echtgenooten.
Uit dit huwelyk:
1. Isabella of Elisabeth Brant, gedoopt in O.L.V. kerk, den 20 October 1591; peter: meester Hendrik de Moy, secretaris der stad; meter: Elisabeth Brant; zy werd, zoo als wy hierboven zagen, de echtgenoote van Peeter-Pauwel Rubens.
2. Hendrik Brant, gedoopt in O.L.V. kerk, den 31 July 1594; peter: meester Jan Brant, de oude; meter: juffr. Clara de Moy (van Gulick), huisvrouw van den secretaris Hendrik. de Moy. Hy stierf jongman.
3. Jan Brant, gedoopt in St-Andrieskerk, den 22 Augustus 1596; peter: meester Jan van Boeckel; meter: Catharina Lantsloets. Hy stierf jongman.
4. Clara Brant, gedoopt in St-Andrieskerk, den 4 November 1599; peter: meester Adriaen Dyckx, greffier der stad; meter: Catharina Frederickx. Zy trouwde in St-Andrieskerk, op 22 September 1619, met Daniel Fourment; de getuigen waren: Daniel Fourment, de oude, en Jan Brant, vaders der echtgenooten. Zy werd dus zwagerin van Rubens' tweede huisvrouw.

Het wapen van Jan Brant, schepen der stad in 1626, bevatte *dry moorenhoofden;* in het hoofd van het schild, *een vogel.*

(1) Zie hier de stamtafel der familie Fourment, voor zoo veel zy met Rubens in verband staet:
DANIEL FOURMENT *(de oude)* geboren te Antwerpen, omtrent het jaer 1565, trouwde op 13 february 1590, in de Borchtkerk aldaer, met Clara Stappaerts; getuigen: Willem Uwin en Peeter van Hecke. (Testeerden op 7 meert 1635).
Uit dit huwelyk:
1. Peeter Fourment, gedoopt in O.L.V. kerk, den 4 december 1590; peter: Peeter van Hecke; meter: Joanna Stappaerts. Hy trad in den echt met Antonia van Hecke, dochter van Peeter en van Joanna van Aelst, Willems dochter.
2. Daniel Fourment, gedoopt in de zelfde kerk, den 24 february 1592; peter: Roelandt Stappaerts, meter: Joanna van Hecke, Hy trad op 22 september 1619, in St-Andries kerk in den echt met Clara Brant, dochter van Jan en van Clara de Moy; getuigen: de vaders der

echtgenooten. Hy stierf in 1648. Hem geldt den volgenden akt, in de stedelyke archieven bewaerd.

Vigesima nona Augustj A.^{o} 1639.

Comparerde in propren persoone Sr Daniel Fourment, den jonge, weduwer van wylen Jo.^{e} Clara Brant, in den name ende als oppertestamentlycken momboir van de kinderen by hem van de zelve zyne huysvrouwe behouden, met macht omme eene ofte meer andere persoonen tot hem te mogen kiesen ende assumeren zoo dickmael als tzelve van noode zoude mogen wesen, de welcke gelycke macht zullen hebben al oft die in heuren testamente medegenoempt stonden, (al breeder nae luyt van heure testamente metten voors. Sr Daniel Fourment heuren man gemaect ende op den xxiiij^{en} Novembris A.^{o} xvj^{c} een-en-twintig voor den notaris Mr Gillis de Paepe, wylen, in presentien van getuygen gepasseert, hier gesien), inwoonder deser stadt my Notario bekent, ende heeft hy comparant in der voors. qualiteyt ende naer vermogen als boven tot ende beneffens hem als mede momboir over zyn ende der voors. Jo.^{e} Clara kinderen gecosen ende geassumeert, kiest ende assumeert by desen, deersame Sr Daniel Fourment, coopman alhier, zyn comparants vader, hem gevende by desen volcomen macht authoriteyt ende speciael bevel om de voors. weesen ende henne goeden te helpen gouverneren, regeren en administreren nair behoiren, ende voirts al doen dat eenen goeden momboir toecomt ende vermach te doene, als hem dat toebetrouwende mits desen. Is mede gecompareert den voors. Sr Daniel Fourment doude den voors. last geaccepteerd hebbende ende accepteerde by desen, sonder argelist. Aldus gedaen ten woonhuyse myns notarii, ter presentien van Huybrecht Smits ende Jaspar van Cantelbeck, inwoonderen deser stadt, als getuygen hiertoe versocht.

(Get.) DANIEL FOURMENT de jonge.
DANIEL FOURMENT. HUYBRECHT SMIDTS. JASPER VAN CANTELBECK. H. VAN CANTELBECK, *Notarius.*

3. Clara Fourment, gedoopt in O.L. Vrouwe kerk, den 21 november 1593; peter: Carolus Mennens; meter: Wilhelmina Verhagen. Zy huwde Peeter van Hecke.
4. Joanna Fourment, gedoopt in O.L.V. kerk, den 24 november 1596; peter: Jacobus Bulteaux; meter: Joanna Stappaerts; zy trad op 19 january 1614, in O.L.V. kerk, in den echt met Balthasar de Groot; getuigen: Caesar Volpi en Daniel Fourment.
5. Susanna Fourment, gedoopt in O.L. kerk, den 7 january 1599; peter: Peeter Brasseur; meter: Susanna Gielis. Zy huwde 1° in O.L.V. kerk N.K., op 29 january 1617, met Raymundus Delmonte; getuigen: Franciscus van den Berghe en Daniel Fourment. 2° in St-Jacobskerk, op 8 meert 1622, met Arnoldus Lunden; getuigen: Daniel Fourment en Melchior Lunden. Zy was overleden op 11 december 1643.
6. Maria Fourment, gedoopt in O.L.V. kerk, den 17 juny 1601; peter: Michiel Stappaerts; meter: Maria Bulteaux; zy trouwde op 11 february 1618, in O.L.V. kerk (N.K.) Hendrik Moens, zoon van Hendrik en van Constantia Bonanomi. Getuigen: Hendrik Moens, de oude, en Daniel Fourment, de oude. Zy was weduwe den 11 december 1643.
7. Catharina Fourment, gedoopt in O.L.V. kerk, den 18 october 1603; peter: Peeter Biscop; meter: Catharina van Aelst; zy trouwde in St-Jacobskerk op 14 meert 1627, Peeter Hannecaert, schepen van Antwerpen; getuigen: AEgidius Hannecaart en Daniel Fourment.
8. Joannes Fourment, gedoopt in O.L.V. kerk den 12 february 1606; peter: Andreas Mertens; meter: Anna Wilmyns; hy was raedsheer te Keulen in 1652, en trouwde aldaer Maria Volpi, dochter van Caesar.
9. Elisabeth Fourment, gedoopt in O.L.V. kerk den 28 october 1609; peter: Nicolaes Verjuys; meter: Joanna van Hecke. Zy trouwde in St-Jacobskerk, op 23 october 1627, met Nicolaes Picqueri; getuigen: Nicolaes Respani en Daniel Fourment.
10. Jacobus Fourment, gedoopt in O.L. Vrouwe kerk den 25 november 1611; peter: Gaspar Gillis; meter Magdalena Stappaerts.
11. Helena Fourment, gedoopt in O.L.V. kerk den 1 april 1614; peter: Willem van Aelst; meter: Helena Stappaerts; zy huwde, zoo als hooger is gezegd, Peeter-Pauwel Rubens.
Daniel Fourment, de oude, overleed den 5 Juny 1643, ten zynen woonhuize, *den gulden hert*, op de Oude Borze. Op 26 Meert 1642, had hy zyn testament voor Notaris Toussaint Guyot gemaekt. In den inventaris zyner nagelatene goederen, vinden wy de volgende kunstwerken vermeld:
'Vyffendertich soo schilderyen als schetsen, soo groote, als cleyne, nae wylen heer Ruebens, by copye geschildert, en sommige schetsen van syn eyghen hant.
Een claversinghel van Jan Rucquers metten voet van hert hout.
Acht geschilderde trognien op panneel.

PETRUS PAULUS RUEBENS
HELENA FOURMENT
Solemnisatum ipso Nicolai (festo) 1630 cum dispensatione proclamationum et temporis clausi, coram Petro Fourment et Daniele Fourment.

RUBENS.

FOURMENT.

Eene lanckworpige schilderye op panneel voor de schouwe staende, wesende een batalie.

Een schilderye, schoustuk, van Jordaens geschildert, wesende het banket der Goden.
Acht schetsen op panneel geschildert, d'historie van Achilles.
Seven schilderyen op doeck olieverwe van diversche Italiaensche meesters, gecomen van Napels van Louis D'Atri.
Ende noch een schoustuck op doeck, olieververwe, van Jezus onder de Doctoren.'
Daniel Fourment, die koopman in zyde en tapyten was, bezat een aenzienlyk getal audenaerdsche, antwerpsche en brusselsche werken, waervan de onderwerpen in den Inventaris zyn aengeduid, als daer zyn de *historie van David*, van *Antonius* en *Cleopatra*, de *Historie van Troyen*, de *Historie* van de *Amasonen* enz.

Rubens won by zyne twee huwelyken verscheidene kinderen. Uit den eersten echt waren gesproten:

1° Albert Rubens, gedoopt in St-Andrieskerk den 5 Juny 1614; peter: Sr Johan de Silva, *nomine Serinissimi Principis Alberti Ducis Brabantiae;* meter: Clara Brant(1).

2° Nicolaes Rubens, gedoopt in St-Jacobskerk den 23 Meert 1618; zyn peter was Sr Andreas Picheneotti,

(1) Albert Rubens trad, op 3 january 1641, in St-Jacobskerk, in den echt met Clara Delmonte, dochter van Raymundus Delmonte en Susanna Fourment. Een marmeren gedenkstuk, ter hunner nagedachtenis, in dezen tempel opgericht, en door Artus Quellin, den oude, gebeiteld, bevat het volgende opschrift:

D.O.M.S. ALBERTVS RVBENIVS PET. PAVL. FIL. REGI CATHOL. IN SANCTIORE CONCILIO A SECRETIS, HIC SITVS EST, QVI POLITIORIS OMNIS LITTERATVRAE, HISTORIAE GRAECAE ET ROMANAE, REIQVE ANTIQVARIAE COGNITIONE NEMINI CEDENS, HONORIS MEDIO IN CVRSV DECESSIT AN. SAL. M.DC.LVII. KAL. OCTOB. AETAT. XLIII. D. CLARA DEL MONTE MARITI CARISSIMI DESIDERIO AEGRA, VIXQVE ELAPSO MENSE IPSVM SECVTA, SACRO PERPETVO IN HOC SACELLO PIE FVNDATO, OBIIT AETAT. XXXIX. R.I.P.

in den naem van S.r Nicolaes Palavicini; zyne meter: S.a Maria de Moy(1).

Uit het tweede huwelyk:

1o Clara-Joanna Rubens, gedoopt den 18 January 1632, in St-Jacobskerk; peter: Dominus consultissimus Joannes Brant; meter: Domicella Clara Fourment(2).

(1) Hy trad, op 9 october 1640, in St-Jacobskerk, in den echt met Constancia Helman; getuigen: D. Daniel Fourment en D. Petrus Helman.

(2) Clara Rubens ging huwelyk aen met ridder Philips van Parys. Hun grafschrift in St-Jacobskerk alhier, luidt als volgt:

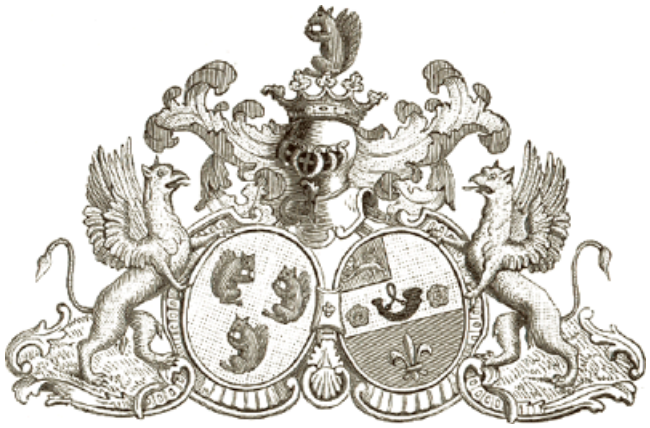

D.O.M. ET MEMORIAE PHILIPPI DE PARYS EQUITIS, TOPARCHAE DE MERCXEM ET DAMBRUGGE: ORDINUM BRABANTIAE QUONDAM A CONSILIIS, QUAESTORIS AC THESAURARII GENERALIS ET CLARAE RUBENIAE PETRI PAULI FILIAE CONIUGUM OBIIT ILLE IV. OCTOBRIS ANNI M.DC.XCIX. ILLA VERÒ XXIV. MARTII ANNI M.DC.LXXXIX. EORUMQUE FILII, PHILIPPI CONSTANTINI DE PARYS ET CATHARINAE FRANCISCAE RUBENIAE CONJUG.9 OBIIT HIC XII. MARTII ANNI M.DCC.XXIX. HAEC VERÒ III. AUGUSTI ANNI M.DCC.XVII. NECNON ILLORUM TRIUM LIBERORUM R.D. ALEXANDRI JACOBI DE PARYS JURIS UTRIUSQ.9 LICENT.9 OBIIT X. APRILIS ANNI M.DCC.LVI. R.D. JOANNIS BAPTAE JACBI DE PARYS J.U. LICENT.9 ET HUJUS INSIGNIS ECCLES.9 PER ANNOS XXII:OS(1) CANONICI. OBIIT XXV. MARTII ANNI M.DCC.LXXXVII. ISABELLAE ALEXANDRINAE JOSEPHAE DE PARYS EJUSQ9. CONJUG.9 FRANCISCI FREDERIci DE RESPANI COMITIS TOPARCHAE DE VREMDYCK ET BRUGGE &C. QUI OBIIT XIII JULY ANNI M.DCC.LIX. ILLA VERO XXVI. DECEMBRIS ANNI M.DCC.XCII. ILLORUMQUE POSTERORUM. R.I.P.

2° Franciscus Rubens,(1) gedoopt in St-Jacobskerk den 12 July 1633, peter: Don Francisco de Moncada; de doopakt geeft hem de volgende titels: *Marques de Aytona*, *Conde de Ossona*, *Visconde de Cabrera y Baas*, *Gran Senescal del Regno de Aragon*, *del Cosejo destado de Su Mag. y Embaxador extraordinario y Capitan General del armada naval en estos Estados;* meter: Domicella Christina du Parcq.

3° Isabella-Helena Rubens, gedoopt in St-Jacobskerk den 3 Mei 1635, peter: D. Daniel Fourment, *Senior*; meter Domicella Isabella Verhoeven.

4. Peeter-Pauwel Rubens, gedoopt in St-Jacobskerk den 1 Meert 1637, peter: Clariss. D^s^. Philippus Rubens; meter: D.ª Joanna van Aelst, weduwe van Peeter van Hecke. Hy werd Priester.

5° Constantia-Albertina Rubens, gedoopt in St-Jacobs kerk den 3 February 1641, peter: *Generosus* D. Albertus Rubens, haer halve broeder; meter: Domina Constantia Helman, echtgenoote van Nicolaes Rubens. Zy werd non.

Men verhaelt dat Rubens, het einde zyns levensloop

(1) Franciscus Rubens trad in den echt met Susanna-Gratiana Charles; hun grafschrift in St-Jacobskerk is als volgt:

DOM ET MEMORIAE FRANCISCI RUBENII, PETRI PAULI FILII REGIAE MAJESTATIS, IN SUPREMO BRABANTIAE SENATU A CONSILIIS. &.
ET SUSANNAE GRATIANAE CHARLES CONJUGUM: OBIIT ILLE XXVI. SEPTEMBRIS M.DC.LXXVIII. ILLA VERO IV. NOVEMBRIS M.DC.LXXXII. EORUMQ; FILII ALEXANDRI IOSEPHI RUBENII, TOPARCHAE DE VREMDYCK, WILLEMSKERCKE ET TERSCHRIECK, DOMINI IN LIESEL, MALDEREN ET STEENHUFFELE, QUI RUBENII NOMINIS ULTIMUS, NULLA POSTERITATE RELICTA RUBENIANAE STIRPI, NON TAMEN NOMINI, METAM POSUIT XVII. FERBUARII ANNO SAL.9 M.DCC.LII. ET CATHARINAE PHILIPPINAE DE PARYS, EJUS CONJUGIS DICTORUM LOCORUM DOMINAE QUAE OBIIT XXIX. AUGUSTI ANNI M.DCC.XLI. AMBO MORIUNTUR MECHELINIAE SED HIC APUD MAJORES TUMULANTUR FUNDATO SACRO, HORA UNDECIMA QUOTIDIÈ IN HOC SACELLO CELEBRANDO R I P

voelende naderen, op 27 Mei 1640, voor Notaris Toussaint Guyot, zynen uitersten wil in schrift deed stellen, doch dat dit stuk benevens de protokollen van gezegden notaris te zoek is geraekt. Wy gelooven dat hier by gebrek aen inlichtingen, slechts een deel der waerheid wordt gezegd. Rubens heeft niet tot het einde zyns levens gewacht, om zich met het lot zyner kinderen bezig te houden; verscheidene akten die wy ter stedelyke archieven van Antwerpen hebben ontdekt, bewyzen dat de groote schilder, als goed vader, onophoudelyk de toekomst zyner jonge spruiten in het oog had. Inderdaed, reeds op 21 February 1611, gezamenlyk met zyne eerste echtgenoote Isabella Brant, stelde hy voor Notaris Leonardus van Halle een testament op, dat, jammerlyk genoeg, met een aenzienlyk getal andere stukken diens Notaris verloren is geraekt. Door dit schrift werden, in geval van aflyvigheid van een der gehuischen, Mr Jan Brant, Isabella's vader en Philips Rubens, Peeter-Pauwels broeder tot medevoogden der natelaten kinderen aengesteld. Eenigen tyd daerna, voor Notaris Petrus de Bruyn te Wolverthem, in klein Braband, verveerdigde onze schilder eene codicille waerin hy eenige schikkingen opzichtens zynen zoon Nicolaes nam. Dit stuk zal, naer allen schyn, in de archieven des Ryks te Brussel, nog voor handen zyn.

Wanneer Rubens zyn huwelyk met Helena Fourment aenging, stelde hy gezamenlyk met deze vrouwe ten jare 1631, voor Notaris Toussaint Guyot, een nieuw testament op,[1] en eenige jaren later, op 2 January 1637, verkreeg hy van den Koning van Spanje de machtiging om over al zyne goederen, leengoederen zoowel als andere, ten gemeinen voordeele zyner kinderen te beschikken.

In de maend September 1639 moest, naer allen schyn, Rubens zeer lyden aen de ziekte, die hem, eenige maenden later, ten grave sleepte. Den kende aen zyne vrouw en kinderen, nam de groote man alle mogelyke voorzorgen om zyne wereldsche zaken naer eisch te regelen. Hy overzag den staet zyner goederen en liet de noodige akten verleiden, opdat zyne nazaten geene moeijelykheden over het bezit hunner eigendommen zouden ontmoeten. In de stadsarchieven vinden wy desaengaende eenige bescheeden, die, onzes dunkens, het licht verdienen te zien. Het eerste stuk is eene verklaring van Philips Rubens, des schilders neef, over het eigendom van zekere gronden die den kinderen dezes laetsten van hunnen grootvader, Jan Brant, toekwamen. Deze verklaring werd, op 14 September, voor notaris Hendrik van Cantelbeck, in akte gebracht[1]. Zie hier dit stuk:

Decima quarta Septembris a.^{o} 1639.

> Compareerden in propren persoone Heer ende Meester Philips Rubbens, licentiaet in de rechten ende ouderman van de Laeckenhalle alhier, affirmativen versuecke van Heer Petro Paulo Rubbens, riddere, als vader ende oppertestamentlycken momboir van Jo.^{r} Nicolaes Rubbens, daer

(1) Men weet dat Rubens, vooraleer van Daniel Fourment, Helena's vader, toestemming tot het aengaen van zyn tweede huwelyk te bekomen, 'volcommen satisfactie had' moeten geven 'dat de selve heer Rubens van syne twee voorkinderen daer moeder aff was vrouw Isabel Brandt, gescheyden was van deselve kinderen ende hen voldaen ofte versekert hadde van henne moederlycke goeden enz.' Deze akt werd door den heer F. Verachter uitgegeven.

(1) Notaris Hendrik van Cantelbeck, die te Antwerpen van 1607 tot 1662 fungeerde, had eene zeer uitgebreide praktyk, en was in betrekking met de uitstekendste mannen onzer stad. In het enkele jaer 1639, verveerdigde hy, buiten de akten die Rubens raken, het testament van Aubertus Lemire, Deken der hoofdkerk, der schilders Jan van Balen en Ambrosius Breughel, hy regelde ook de zaken betreffende het sterfhuis van Margarita Briers, de huisvrouw des schilders Hendrik van Balen, des ouden, enz. Wy zullen later deze stukken doen kennen.

moeder aff was vrouwe Isabella Brant, ende van Jo.r Albartus Rubbens, des voors. J.r Nicolaes bejaerden broeder, waerachtich te zyn hy heer deponent present geweest heeft twee oft dry daegen naer thouden der uytvaert van Heer ende Meester Jan Brant, des voirs. Jo.rs Albartus ende Nicolaes grootvader was, ten huyse van heer ende Meester Gregorius de Weert, Secretaris deser stadt, alwaer S.r Daniel Fourment, de jonge, coopman, in houwelyck gehadt hebbende Jo.e Clara Brant gesproecken heeft deze woerden in substantie, opt stuck van dlant by den voirs. Meester Jan Brant aen den voirs. Fourment getransporteert, gelegen in den Doel 'om te thoonen dat ick ter goeder trouwen gaen, zoo bidde ick U.L. te willen zeggen, ten huyse van mynheer Rubbens, myn zwager, dat hy nyet en behoeft in pyne te zyn van het transport van de vyventwintich gemeten lants in den Doel, my door mynen schoonvader getransporteert, overmits tzelve transport maer en is geschiet om mynen vrydom te genieten in den Doel, want ick daer anders nyet en zoude derven comen, ende en hebbe voor tzelve lant nyet een oort betaelt,' daer op hy deponent hem S.r Fourment vraegde 'zoo en ist transport maer simulaet', daerop hy Fourment antwoerde 'Jaet, ende verclaere dat ick daervan nyet en pretendere', ende dienvolgens hy deponent ten zelven daege gegaen is ten huyse van de voirs. producenten ende aldaer tgene voirs. is aen hem gedeclareert, sonder argelist. Aldus gedaen binnen deser stadt van Antwerpen ter presentien van Jan Floris ende Petrus Paulus van Mildert, beyde schilders, als getuygen hiertoe geroepen ende versocht.
(*Get.*) PHLS. RUBENS. JAN FLORIS. PETRUS PAULUS VAN MILDERT. H. VAN CANTELBECK, *Notarius.*
Gelicht.

Eenige dagen na het verleiden diens akts, deed Rubens notaris van Cantelbeeck andermael voor zich komen; hy wilde namelyk voor zynen zoon Nicolaes, die nog minderjarig was, nieuwe momboiren aenstellen, in de plaets zyns schoonvaders Jan Brant en zyns broeders Philips Rubens, beiden overleden. Zyn keus viel op zynen neef Philips

Rubens[1] en zynen zoon Albert, die beiden de hun opgedragen taek aenvaerdden:

Decima sexta Septembris A.^{o} 1639.

Compareerde in propren persoone heer Petro Paulo Rubbens, riddere, in den naem ende als oppertestamentlycken momboir van Joncher Nicolaes Rubbens, zynen zoon, daer moeder aff was vrouwe Isabeele Brant daertoe by heuren testamente gestelt met macht van, by het afflivich worden van den momboiren in den zelven testamente beneffens hem comparant gestelt, een ofte meer ander persoonen in heure plaetse te mogen assumeren ende stellen, al breeder naer luyt van den testamente by heur metten voirschreven heer comparant heuren manne in beslotene forme gemaect ende op den xxj february A.^{o}xvj.^{c} elffve voir den Notaris Meester Leonard van Halle alhier residerende in presentie van getuygen gepasseert, hier gesien; ende heeft hy comparant, mits het afflivich worden van Heer ende Meester Janne Brant, out-schepen deser Stadt, des voirs. Jo.^{r} Nicolaes Rubbens grootvader, die by den voirs. testamente momboir beneffens wylen Heer ende Meester Philips Rubens, was gestelt, beneffens ende tot hem als medetestamentlycken momboiren gecosen ende gestelt, kiest ende stelt by desen Joncher Albartus Rubens, zynen zoon, des voirsc. Jo.^{r} Nicolaes broeder ende Heer ende Meester Philips Rubbens, licentiaet in de rechten ende ouderman van de Laeckenhalle alhier, desselfs Joncher Nicolaes neve, omme denzelven Joncher Nicolaes ende zyne goeden, beneffens hem comparant te helpen gouverneren, regeren ende administreren naer behoiren ende voirts al doen dat goede geassumeerde medemomboirs toecompt ende vermoghen te doene als hem dat toevertrouwende by desen. Zyn medegecompareert den voirs. Jo.^{r} Albartus Rubbens ende den voirs. heer ende Meester Philips Rubbens ende den voirs. last geaccepteert hebbende ende accepteerden mits desen, sonder argelist. Aldus gedaen ten woonhuyse des voirs. heer Petro Paulo Rubens, ter presentien van Jan Floris ende Petrus Paulus van Mildert, beyde schilders, alhier, als getuygen hier toe geroepen ende versocht.

(1) Vroeger was Petrus-Paulus Rubens, de voogd van dezen Philips Rubens geweest, als blykt uit de volgende aenteekening, getrokken uit den akt verleid op den 10 Mei 1629, voor weesmeesters van Antwerpen. 'Rekeninge bewys ende reliqua die doende ende overgevende is voor myne heeren den weesmeesteren deser stadt Jo^{e}. Marie de Moy, weduwe van wylen M^{r}. Phlips Rubens, in synen leven secretaris deser stadt was, aen Mr. Jan Brandt Oudtschepene deser stadt als momboir metten rechte gestelt over de achtergelaten kinderen van wylen den voorsc. M^{r}. Phlips Rubens, daer moeder af is de voorsc. rendante, soo voor hem selven, als in den naeme van *Sr Petro Paulo Ruebens* buytens landts in Spanien wesende, synen medemomboire, ende dat van der administratie, regimente ende bewinde van ontfanck ende vuytgeven by haer over den voorsc. weesen goeden gehadt ende gehanteert tsedert den veerthienden Novembris van den jaere xvj^{e}. ende derthien, alswanneer voor mynen voorschreven heeren den weesmeesteren den staet ende rekeninge van der achtergelaetene goeden des voors. wylen M^{r}. Phlips Ruebens is by haer rendante overgebroecht ende ten overstaene van der voorsc. momboiren aldaer gepasseert.'

(Get): PIETRO PAUOLO RUBENS. ALBERT RUBENS. PHLS RUBENS. JAN FLORIS. PETRUS PAULUS VAN MILDERT.
Gelicht.
H. VAN CANTELBECK NOTS.

Eindelyk, op den zelfden dag, stelde Rubens, gezamenlyk met zyne vrouw, een nieuwe codicilie op, welke hoofdzakelyk voor doel had, de kinderen, uit zyne beide huwelyken gesproten, gelyke rechten te geven. Dit stuk, dat wy als het belangrykste van alle de door ons ontdekte beschouwen, luidt als volgt:

Decima sexta Septembris A.^{o} 1639.

Compareerden in propre persoonen, heer Petro-Paulo Rubens, riddere, ende vrouwe Helena Fourment, zyne wettige huysvrouwe, inwoonderen deser stadt, my notario bekent, beyde gesont van hertten, met ons gaende staende ende op der aerden wandelende, hen zinnen, memorie ende verstant over al wel machtich ende volcomentlycken gebruyckende, gelyck dat aen hen wel bleek ende scheen. Ende bekenden dat zy wt hennen vryen ende eygenen wille, gerechter wetentheyt ende goeder deliberatie, onbedwongen ende onverleyt zynde van yemande alnoch gelaudeert, geratificeert ende geapprobeert hebben, lauderen ratificeren ende approberen by desen, het testament ende dispositie van wtersten wille by hen gesamentlycken gemaect ende binnen deerste jaer hens houwelycx voor den Notaris Meester Toussein Guyot, alhier residerende, in presentie van getuygen gepasseert, daer toe vuegende by forme van codicille, als volgt, te wetene dat deerste afflivige van hen codicillateuren wilt ende begeert dat allen de leengoeden by den zelven eersten afflivigen met zyn doodt te ruymen ende nae te latene, egeen gereserveert, van wat nature ende qualiteyt die mogen zyn ende tot wat plaets ende die gestaen, gelegen zyn ende bevonden zelen mogen woirden, altsamen tusschen zyn eerste afflivigens kinderen gepaert, gescheyden ende gedeylt zullen woirden hooftgelycke, deen kint soo veel als dander; daer onder oick begrypende hy heer Codicillateur zyn twee voorkinderen, zonder dat yemant van zyn eerst afflivigens kinderen outste oft joncxste sone oft andere eenich recht van preeminentie oft voordeel totte zelve leengoeden zal mogen hebben oft pretenderen in eeniger manieren, om redenen hem oft haer daertoe moverende, zoo zy zeyden, ende tot meerderen effecte van tgene voors.; hiertoe gebruyckende dopene brieven van Octroy by hen Codicillateuren om van henne leengoeden en zoodanige andere te mogen testeren, ten Hove verworven den tweeden January a.^{o} xvj^{c}. zeven en dertich, luyt den brieve daeraff zynde besegelt met zyne Coninclycke Majesteyts zegele van rooden wassche, geparapheert *Boisschot vidit*, ende geteeckent op de plycke *by den Coninck: Mastlyn*, ten desen originalyck gesien. Ende al ist zoo hy heer Codicillateur by eender codicille voor den Notaris Peeter de Bruyn, te Wolffertem in Cleyn Brabant residerende, in presentie van getuygen gepasseert, gewilt ende begeert heeft dat aen Joncher Nicolaes Rubens, zyn joncxsten voorzoon fideicommis zoude zyn allen tgene hy Joncher Nicolaes door zyn heer Codicillateurs doodt meer zoude beerven als zyn legittime portie zal comen te bedraegen, dat hy heer Codicillateur zulcx is veranderende en derogerende by desen, begeerende expresselyck hy

Joncher Nicolaes zyn patrimoniael goeden ruerende ende onruerende
haeftelycke ende erffelycke, actien, schulden, credi-

ten ende gerechticheden vry ende onbelast ende zonder eenich restoir geniete, als zyn ander kinderen doen; voirder willen sy codicillateuren dat de schilderyen, statuen, agaten, medalien, teeckeningen, ende diergelycke fraycheyt, tzyn eerste aflivigens sterfhuyse te bevinden tot, bequaemen ende gelegender tyt vercocht zelen woirden, openbaerlyck oft water hant, zoomen gevuechelyck bevinden zal te behooren. Dit verclaerden zy codicillateuren alnoch te wesen hennen wtersten wille dien zy willen van alzulcken effect ende weerden te zyn alwaer den inhout van dien mede in hennen voors. testamente begrepen ende gecomprehendeert; verzueckende, etc.

Aldus gedaen thennen woonhuyse gestaen aen den Wapper alhier, in de strate loopende van de brabantsche Corenmerct naer de Mere, ter presentien van Jan Floris ende Petrus Paulus van Mildert, beyde schilders alhier, als getuygen hiertoe geroepen ende versocht.

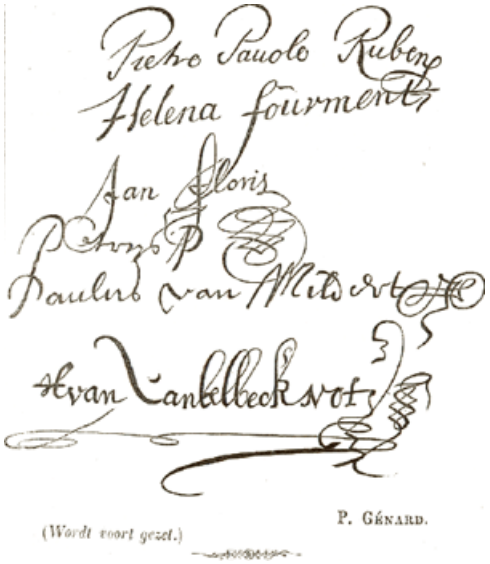

P. GÉNARD.

(*Wordt voort gezet.*)

Pryskamp van Rome, 1863.

Op 28 september, heeft in de koninklyke Akademie van Antwerpen, de beoordeeling en de uitspraek plaets gehad van den grooten pryskamp in de schilderkunst, gezegd van Rome. De rechters waren de heeren Lebrun, bureeloversten in het ministerie van binnenlandsche zaken, dd. bestuerder der schoone kunsten, te Brussel; N. De Keyser, Canneel, de Groux, H. Leys, G. Guffens, Portaels, L. de Taey, Wallays, de Biefve en Thomas, kunstschilders.

De uitslag van den Jury is als volgt: Primus: M.J.E. Van den Bussche van Antwerpen; MM. Hennebciq, van Doornik, en van Kerkhoven, van Brussel zyn den tweeden prys in verdeeling toegekend.

De zegepraal door M. van den Bussche behaeld, is eene schitterende perel meer aen de kunstkroon der akademie van Antwerpen. Wy juichen by die overwinning, niet alleen als Antwerpenaer, maer omdat wy het genoegen hadden in ons tydschrift, de eerste stappen in het zoo moeijelyk vak der schilderkunst, van den jeugdigen en veelbelovende kunstenaer aenteteekenen. Hetgeen wy voorzien hadden, heeft

zich verwezentlykt; wy hebben de overtuiging dat wy ons in de toekomst van M. Van den Bussche niet bedrogen hebben, toen wy in 1860 zyne eerste poogingen in het geschiedkundig vak aenteekenden, en onze abonnenten de eerste proeven, als het werk van een opkomend talent aenboden[1]. Zyne eerste samenstelling die hy zelf op steen etste, stelde: *Tarquinus de hoogmoedige*, *uit Rome verjaegd*, voor. Men kon toen reeds in dat werk opmerken dat, door werkzaemheid en ondervinding, deze jongeling eenmael een goed kunstenaer worden moest; zyn eigennaerdig talent van opvatting en samenstelling, getuigde zulks. Reeds in de tentoonstelling van 1861 zond hy een tafereel *de Vestale*, voorstellende. In 1862 verveerdigde hy een geschiedkundig tafereel met oneindig veel goede hoedanigheden, *den H. Colombanus de zegening weigerende der onwettige kinderen van den kleinzoon van Brunehildis.* Dit tafereel werd door de inrichtings-commissie der tentoonstelling van schoone kunsten, te Gent, aengekocht. Hetzelfde jaer hebben wy eene samenstelling medegedeeld *de zoon van Lodewyk XVI*[2], en dit jaer nog twee samenstellingen: *Twee dochters van Eva*[3], en *koningin Clothildis by het graf harer kleinzonen*[4]. In de tentoonstelling van Brussel, prykt thans zyn groot tafereel *Keizer Frederik Barbarossa gevolgd van het kappittel der kerk van Aken, het lyk van Karel den Groote van zyn keizerlyk gewaed komende berooven*[5].

Zyn de eerste werken die wy van M. Van den Bussche, hebben medegedeelt, geene meesterstukken, dan toch zal men de gelegenheid hebben, om stap voor stap, den vooruitgang na te gaen dien hy in de eerste akademie des lands gedaen heeft. Eenige mededinger van de antwerpsche school, was hy ook alleen om zyne geboortestad in dien kampstryd te verheerlyken, al de andere mededingers waren uit andere steden des lands, en leerlingen van M. Portaels van Brussel.

M.J.E. Van den Bussche werd te Antwerpen geboren op 15 augusty 1837. Hy ontving zyn eerste onderwys in het koninklyk atheneum, en werd het eerst in de kunst opgeleid door M.B. Weiser die hem ten zynent de eerste grondbeginselen in de teekenkunst aenleerde, en hem aenmaende de lessen der Akademie te gaen volgen. Aen M. Weiser dus de eer eene neiging voor de kunst te hebben ontdekt, en eene kunstziel te hebben opgeleid. In de akademie maekte hy weldra groote vorderingen, den bestuerder M. de Keyser nam hem onder zyne byzondere leiding, en dank aen deze laetsten besloot M. Van den Bussche deel te nemen aen dezen aenzienlyke kampstryd.

Indien wy ons vergenoegen by het geluk dat den jeugdigen kunstenaer te beurt valt, dan voelen wy ons toch ook aengedreven, om te zeggen: Van den Bussche, laet u door deze bekomene eer niet misleiden! gy hebt reeds een grooten stap gedaen, maer er zyn er nog zoovele te doen, vooralleer men het toppunt der kunst bereiken kan. Aen den arbeid dus, met nieuwen moed en volherding, dat deze zegeprael een prikkel tot uwe werkzaemheid zy, en u niet door eigenwaen laet overmeesteren; er behoort nog oneindig veel gewerkt en onvermoeide poogingen aengewend te worden, om te voldoen, aen wat men van u verwacht.

Volharding dan, in de ingeslagene baen! wilt gy eenmael uw vaderland verheerlyken, en uwe toekomstvolle gezichteinder bereiken die u in de kunstwereld voorbehouden schynt.

D.V.S.

(1) 6de jaerg. bl. 108. -
(2) 8ste jaerg. bl. 161. -
(3) 9ste jaerg. bl. 45. -
(4) 9ste jaerg. bl. 64. -
(5) 9ste jaerg. bl. 69. -

Onthulling des standbeelds van Jakob van Artevelde en vereeniging van het Internationael Kongres voor de bevordering der sociale wetenschappen te Gent.

Wy zouden denken te kort te blyven aen onze plicht van bestuerders van een vlaemsch tydschrift, indien wy geen verslag gaven van de plechtige feesten ter gelegenheid van de onthulling van Artevelde's standbeeld op de vrydag merkt te Gent. Wy zullen over het leven van *den Wyzen Man* niet gewagen;

die taek is reeds ondernomen geweest door de heeren Kervyn de Lettenhoven, Bon Julius de St-Genois, H. Conscience, Lentz, Cornelissen, Voisin, Gerlache en anderen, die den gentschen held in een genoegzaem daglicht hebben gesteld om hem recht te laten wedervaren. Bestatigen wy alleenlyk dat, na vyf eeuwen, vergeten en miskend te zyn geweest, Artevelde eindelyk verheerlykt wordt, en zyn standbeeld nu als dat van het toonbeeld des vlaemschen burgers te Gent prykt.

Op *Zaturdag*, *12 september*, om 3 ure 's namiddags, had er eene groote brooduitdeeling plaets aen de armen der stad, door het Weldadigheidsbureel.

Om 8 ure 's avonds, kondigde de groote klok van het belfort en de beijaerd het feest aen.

Op *Zondag 13 september*, had er in de Akademie van Hofbouwkunde een fruitkundig kongres en vruchtententoonstelling plaets. Deze tentoonstelling was, gedurende de feesten, open van 8 ure 's morgends tot 6 ure 's avonds, en eene der prachtigste die er tot hiertoe te zien zyn geweest.

Is de stad Gent befaemd als eene Europesche bloemenmarkt, eerlang zal haer roem als fruitkweekster insgelyks gevestigd zyn, dank aen de vlyt des voorzitters der Akademie, M.J.B. Baumann, die, sedert 15 jaren, geene opofferingen noch moeite voor dit vak der natuerkunde spaert.

Om 10 ure 's morgends werden de Maetschappyen, die aen het groot muziek-festival deel namen, aen de standplaets van Staets-spoorweg door de gemeentelyke overheid ontvangen.

Om 11 ure, deed M. Julius Vuylsteke eene verhandeling over Artevelde, in de zael van Flora; het is ons onmogelyk dezelve mede te deelen. M. Vuylsteke is te gunstig in de vlaemsche letterkunde gekend, dan dat wy hier zynen lof zouden moeten maken.

Op dezelfde uer vergaderden de gedekoreerde werklieden uit al de steden en gemeenten van het koninkryk; zy werden ontvangen door de leden der maetschappy van Gent en begaven zich daerna, stoetsgewyze, naer Minard's Schouwburg, alwaer zy eenen bond stichtten.

De straten waren, over het algemeen, goed versierd; in de byzonderste wyken ontwaerde men talryke vlaemsche versen, waeronder er zeer verdienstelyke waren. De huizen waren meestal behangen met zwarte en witte drapperyen, het wapen van Artevelde, de blazoenen der gilden en ambachten, drykleurige vlaggen, bloemen en festoenen. Gent leverde een heerlyk gezicht op; men dacht zelfs geen oogenblik aen de armoede der werkende klassen, ofschoon er dagbladen uit de hoofdstad beweerden dat het wit en zwart eenen akeligen en treurigen indruk maekten.

Op den Kalanderberg hing, in het midden der straet, eene groote immortellenkroon met een opschrift betrekkelyk den *Wyzen Man;* aen het huis, waer nagenoeg de wooning van Jacob van Artevelde heeft gestaen, was eene vlag te zien, waermede, zoo als men beweert, de groote volksheld streed. Zy is zwart met eenen witten leeuw en bevat eene vrouwenfiguer die, waerschynlyk, de maegd van Vlaenderen verbeelden moet.

Er is aen dit huis een opschrift te lezen, hetwelk den moord, op den grooten volksheld gepleegd, herinnert. Dit opschrift door den eigenaer geplaetst, is in het *fransch* en dus voor velen onverstaenbaer. Ons dunkens zou de stadsregering wel doen, op kosten der gemeente, ook een vlaemsch opschrift doen te plaetsen; dan konnen het volk van Gent, de Vlamingen, Brabanders en Maeslanders, oude bondgenooten van Artevelde, voor wien die herinnering aen den *Wyzen Man*, van belang is, dezelve lezen en verstaen.

Buiten het officiëel programma, was de volgende omzendbrief aen de vlaemsche maetschappyen gezonden:

‘Gent laet eindelyk regt wedervaren aen den Wyzen Man, raed der Vorsten, door den grootsten en welligt meest verlichten koning van zynen tyd zoo hooggeschat, en door het volk vooral vereerd - die de standen, al de maetschappelyke levenskrachten vereenigde tot welzyn, voor de gewetensrust en vryheid, de algeheelheid en de grootheid van het vaderland; die de neeringen en ambachten, de dry leden van Gent, de dry vlaemsche hoofd-gemeenten en gewesten, Gent, Brugge, Yperen, Vlaenderen en Braband, ja Henegouwen, Holland en Zeeland, Engeland aen elkander verbond; die het bestuer inhuldigde der Natie voor en door de Natie zelve, en steeds het regt, grondslag der maetschappelyke orde, eerbiedigde. In handel, nyverheid en landbouw, kunst en wetenschap, instellingen; in rykdom en beschaving blonk Vlaenderen toen uit. Toen klonk het meer dan ooit *in Vlaenderen vlaemsch!* en de werker even als de andere standen, genoot den maetschappelyken invloed, die hem van regtswege toekomt.

De *vlaemsche Volks* held moet wel noodzakelyk door het *vlaemsche volk* zelf, vryelyk en uit eigen beweging vereerlykt worden.

Het *Vlaemsch Verbond* te Gent, met medewerking van talryke *werkmans- en andere maetschappyen*, noodigt dus de nederduitsche genootschappen, de burgers van alle standen, gezindheden en woonplaetsen uit, deel te nemen aen de openbare betooging op oud vlaemsche wyze, aen de meeting, welke ter eere van den grooten vaderlander zal plaets hebben in het *Spiegelhof* (Nieuwe Wandeling) te Gent, zondag 13 september, ten 2 ure 's namiddags.

De werkmans- en andere maetschappyen van Gent zullen die van Brussel en elders, welke hunne gentsche werkbroeders met geschenken komen vereeren, ten 1 uer, aen de groote Statie afhalen, om van daer in stoet zich naer de vergaderzael (in het *Spiegelhof*) te begeven. De genootschappen worden verzocht, hunne bytreding aen ons bestuer bekend te maken.

Gent, 1 september 1863.

De onder-voorzitter der Hoofd-Afdeeling

F.A. SNELLAERT.

De schryver,

K.F. VAN ACKER.

Ten 2 ½ ure vormde zich aen de standplaets van den yzeren weg de stoet der werkmansgenootschappen. Een twintigtal maetschappyen waren er vertegenwoordigd, en de stoet bestond uit ruim 2000 persoonen.

Wy bemerkten er twee bronzen standbeeldjes die gedragen werden, geschonken door de werkmans-vereeniging van Brussel, aen de Wevers- en Spinnersmaetschappy van Gent; de werkmansvereeniging van Blankenberghe; de maetschappy Vlaemsch van hert Vlaemsch van tael van Sotteghem; de Taelvrienden van Cherscamp; den Broederbond van Brugge; de Nederduische Bond, de reddingsmaetschappy van Antwerpen, enz; enz.

Ten 3 ure, had de Vlaemsche Meeting ter eere van Jacob van Artevelde plaets, in het lokael het *Spiegelhof;* eene ontzaggelyke menigte, die men op dry duizend persoonen schatte, woonde dezelve by. M. Jottrand, vader, werd door de inrichtings-commissie, tot voorzitter gekozen. Aen het bureel bemerkten wy M.J.A. De Laet, volksvertegenwoordiger; Dr. Snellaert, letterkundige; Van den Acker, advokaet; Kervyn de Lettenhove, geschiedschryver; L. Vleeschouwer, letterkundige.

In eene kernachtige redevoering, vereerlykte M. Jottrand de gemeentevryheden, en randde de fransche schryvers aen, welke Artevelde gelasterd hebben.

M. Jan Van Ryswyck sprak tot het volk en maekte eene vergelyking met Artevelde's tyd, en thans; hy hekelde het stads- en staetsbestuer; de volksredenaer boeidde de aendacht van het aenwezig werkvolk, en werd menigmael door lange toejuichingen begroet.

M.E. Moyson las eene redevoering namens den voorzitter van den Vlaemschen Broederbond van Brugge, en eindigde met eene warme improvisatie, waerdoor hy al de aenwezige vlaemschgezinde persoonen, van welke denkwyze ook, aenmaende zich te vereenigen op eenen onzydigen grond, om, op die wyze, in de gemeente- en provinciale raden, de kamers enz., recht te bekomen.

MM. De Ridder en Billen, dekens der werkmans-maetschappyen, voerden nog het woord over de vlaemsche zaek en de noodzakelykheid van zich te vereenigen.

M. Kirstein sprak in naem der reddingsmaetschappy *Moed en Zelfopoffering* van Antwerpen. Het oogenblik was plechtig, daer spreker gewaegde van den dienst die deze maetschappy aen de samenleving bewyst; eene gansche schaer mannen met talryke eermetalen op de borst, omringden hunne drykleurige vlag, die de aendacht der aenwezigen op hun trok.

Deze volksvergadering, ofschoon byna uitsluitend uit werkvolk samengesteld, liep met de beste orde af, en bewyst dat het Belgisch volk met weerdigheid van de vryheid van vereeniging, in de grondwet geschreven, weet gebruik te maken.

Op dezelfde uer, had er eene groote gaeischieting met den handboog, plaets, door de maetschappy *de Schelde*, in haer lokael buiten de Dampoortplaets.

Om 6 ½ ure, gaf de koninklyke maetschappy *de Fonteinisten*, eene kostelooze vertooning van het drama ‘Jacob van Artevelde,’ door M. Fr. Van Geert, op den Minard's schouwburg, die opgekropt was met volk.

Om 9 ure, had er een groot concert op den Kouter, door het muziekkorps, van het regiment grenadiers, plaets. Nooit hebben wy eene prachtigere verlichting gezien; aen volk ontbrak het daer zoo min, als op de Graenmerkt waer men insgelyks muziek gemaekt had.

Op *Maendag 14 September*, ten 10 ure 's morgends, vergaderden al de maetschappyen die aen het festival deel genomen hadden ten Stadshuize en begaven zich, stoetsgewyze, naer den Kouter, alwaer het Schepen-Kollegie tot de uitreiking der gedenkpenningen overging, alsook tot de verloting der stukken zilverwerk, als pryzen uitgeloofd.

Op het zelfde uer, vereenigden zich, ten Stadhuize, de leden van het Kongres der Internationale vereeniging tot bevordering der Maetschappelyke Wetenschappen, die door de leden van het Gemeentebestuer ontvangen werden. De zael der ontvangst was versierd met alles behalven hetgeen van het oude Gent getuigt; uiterlyk is het gebouw, ofschoon in eenen droevigen toestand van verval, nog eigenaerdig; binnenwaerts integendeel, heeft het geen karakter meer.

M. de Burgemeester verwelkomde de aenwezige kongresleden en eindigde met hun te zeggen, dat men, van daer vertrekkende, de leerlingen der stadsscholen in oogenschouw zou nemen. Om 10 ½ uren verliet men het stadhuis en ging men, stoetsgewyze, door straten, waerin al de kinderen der scholen gerangschikt waren, naer het paleis der Hoogeschool, waer het kongres moest plaets hebben.

Voor elke school bevond zich eene banier, waerop de nummer der school in gouden letteren stond en door eenen der leerlingen werd gedragen.

Aen de hoogeschool gekomen, defileerden al de jongens en meisjens der scholen voor de kongresleden, onder het spelen van muziekstukken, door het muziek der burgerwacht uitgevoerd. Aen het hoofd van ieder onderwysgesticht, bevonden zich de kinderen, die door den menschlievenden kring *Zonder naem* zyn gekleed geworden, met een lid van die maetschappy nevens hen. De meest armen der school, waren in een nieuw pak zuiver en netjes gekleed.

Een aendoenlyk voorval had tydens deze plechtigheid plaets. Toen de heer Jonglas, de deken der onderwyzers, voorby de Universiteit trok, werd hy het voorwerp eener byzondere betooging van wege de kongresleden die hem gulhartig de hand drukten. Daerna trad men binnen; wy ontwaerden een gedeelte van de muerschilderingen die aldaer door MM. De Taeye en V. Lagye uitgevoerd worden; hetgeen wy daervan bemerken konden, is prachtig. Om 12 ure, nam het kongres aenvang, de rondvormige zael der Universiteit was opgekropt met volk, persoonen van alle standen en natiën waren er aenwezig.

M. Vervoort, advokaet en oud-lid der kamer van volksvertegenwoordigers, opende de zitting door eene redevoering, die verschillende malen met toejuichingen begroet werd. Hy gaf lezing van eenen brief van Z.M. den Koning, die zyn spyt uitdrukte de zitting niet te kunnen bywoonen.

M.A. Couvreur, algemeene sekretaris, gaf verslag der werkzaemheden, en trad in verschillende overwegingen die met belangstelling gevolgd werden.

M. Rollin, zoon, gaf, in eene welgepaste improvisatie, verschillende inlichtingen over de inrichting van het kongres en der feesten die er in Gent plaets hadden; hy noodigde, namens de verschillende maetschappyen, byzonderlyk de vrouwen uit om aen de plechtigheden deel te nemen.

Men sloot daermede de zitting en men vereenigde zich in de verschillende afdeelingen, waer men de werkzaemheden voor de volgende dagen regelde.

Van daer begaf men zich op nieuw naer het stadhuis. Intusschen kondigde het kanon, de klokken en de beijaerd de aenkomst des Konings aen. Z.M. vergezeld van den Hertog en de Hertogin van Braband, en den Graef van Vlaenderen, heeft zyne intrede gedaen te midden eener overgroote menigte die den Vorst hertelyk toejuichtte.

Het gevolg Zyner Majesteit bestond uit den grootmaerschalk van het hof, de groot-officiers van het paleis en Mev. de gravin de Grünne, eeredame van H.H. de hertogin van Braband; den graef d'Hanins de Moerkerke; major Prisse en kapitein Pycke, bevelofficier; M, Devaux, sekretaris van 's Konings kabinet, en doktor Koepl, geneesheer Z.M. Verder bemerkten wy nog in den stoet, de ministers Rogier, Van den Peereboom en Van der Stichelen.

Ten 3 ure werden de kongresleden op nieuw door de stedelyke overheid ontvangen, alsook de burgemeesters der arrondissements-hoofdplaetsen, om zich van daer, stoetsgewyze, naer de Vrydagmerkt te begeven.

Eene ontelbare menigte maetschappyen met standaerden openden den stoet.

Op de Vrydagmerkt gekomen, was alles opgekropt met volk; deuren, ramen, balkons, daken, estrades, torens, waren met duizende menschen volzet; nooit hebben wy een grootscher schouwspel bygewoond. Niet alleen had men de pannen der daken weggenomen, maer men zat boven op de hoogste huizen en torens, in één woord al wat maer op de plaets uitzicht had, was ingenomen. Recht tegenover het standbeeld was eene prachtige logie voor de koninklyke familie opgeslagen; langs wederkanten waren er estrades voor de kongresleden, doch alles was, vóor hunne aenkomst, reeds ingenomen, en daer de plaetsen grootendeels door het schoone geslacht bezet waren, viel er niet aen te denken dezelve te doen ontruimen. De burgerwacht hield de regeltucht; aen den rechter kant was eene prachtig

overdekte estrade voor het muziek en de zangers. By de aenkomst des konings speelde men de Brabançonne, daerna begaf M. de Burgemeester zich tot den Koning en las eene redevoering, waeronder, by de toejuichingen van duizende aenwezigen, het prachtig bronzen beeld van Jacob van Artevelde onthuld wierd. Hetzelve is uitgevoerd door M. De Vigne-Quyo. Daerna werd, door 1200 stemmen, de volgende kantate, gecomponeerd door MM. Nap. Destanberg en F.A. Gevaert, uitgevoerd door de leerlingen der gemeentescholen en de leden der maetschappyen: *Les Amateurs choristes*, van Aelst: *l'Echo de l'Escaut,* van Audenaerde; *Zangmaetschappy*, van Baele; *Koninglyke Koormaetschappy*, van Brugge; *Scheldegalm*, van Dendermonde; *Vooruit*, van Deynze. *de Avondzangers,* van Gavre; *St. Cecilia*, van Lokeren; *de Scheldegalm*, van Meirelbeke; *het Davids-hof*, van Oostacker; *Broedermin*, van St. Nikolaes; *Société Chorale*, van Yperen, *Kunst naer Vermogen*, *Van Duyse's Genootschap*, *Van Ryswyck's Genootschap*, *en de Koninglyke Koormaetschappy*, van Gent, onder het bestuer van M. Eduard de Vos.

Feest in Vlaenderland!
Roelandt luidt het hooggetyê.
Feest in Vlaenderland!
Veurne-ambacht, Brugsche Vrye,
Land van Waes en Meetjes-land,
Land van Aelst en van Cadzand,
Heerlykheid en Kasselrye,
Heel het vlaemsche vaderland
Sluit met Gent een nieuwen band.
Roelandt luidt het hooggetyê.
Feest in Vlaenderland!

En de Maegd van Nêerland juicht vol blyheid,
Want ze zegt:
‘Vlaendren mint zyn roem nog en zyn vryheid,
En zyn regt.
Vlaendren mint zyn vryheid en zyn regt.’

O glansryk verleden,
Rys op uit uw nacht.
Ontblaêr aen het heden
Wat g' al hebt geleden,
Wat g' al hebt gestreden,
Wat g' al hebt volbragt.

Rys op en toon ons Artevelde
- Een kloeke ziel, een klaer verstand -
Die goed en bloed ten pande stelde
Voor 't heil van 't dierbaer vaderland.
Die al de vlaemsche zustersteden

Vereenen wilde in sterken bond,
Die elke dwinglandy weêrstond
En eigen aert en eigen zeden
Herleven deed op eigen grond.

Tuig het, plaets die wy begroeten,
Tuig het, heuglyk Vrydagveld.
Spreek ons van de grootsche daden
Van den vlaemschen burgerheld.
Tuig dat hy, voor 't heil van Vlaendren
Hier vertrapt heeft 't vreemd geweld
En dat hy den trots van Rome
Magtloos hier heeft neêrgeveld.

Daer gaet men aen het stryden,
Het krygsrumoer verzwaert;
De honger en het lyden
Jaegt 't volk van huis en haerd.

Te wapen!..... En de moeder
Vliedt met haer kind van kant.
En broeder tegen broeder
Grypt 't moortuig in de hand.

Te wapen!... buert en wyken
Staen voor het stryden klaer.
Maer Vlaendren gaet bezwyken:
Neen! - Artevelde is dáer.

Wie herbragt hier de rust op een teeken
Van zyn hand?
Wie omving al de stryders als broedren
In één band?
't Was ons Ruwaert, ons Roem en de Roem van het land.
Hy herbragt hier de rust op een teeken
Van zyn hand.

Wie vond werk voor het volk door het lyden
Overmand?
Wie verbond aen het nyverige Vlaendren
't Britsche strand?
't Was ons Ruwaert, ons Roem en de Roem van het land.
Hy vond werk voor het volk door het lyden
Overmand.

Wie stond regt als ons Vlaendren verraden
Lag aen band?
En wie sloeg, op hun beurt, de tirannen
Neêr in 't zand?
't Was ons Ruwaert, ons Roem en de Roem van het land.
Hy stond regt als ons Vlaendren verraden
Lag aen band.
Toch viel de held, want vuige landsverraedren
Bedrogen onze vaedren.
De held die streed voor Gent in 't hoogst gevaer,
Hy viel... als martelaer.

O zoenlamp, somber aen het branden,
Als rouwlicht voor een somber feit,
De beden ryzen, reine offranden,
Naer d' eeuwge Godsgeregtigheid.
Gy ziet de menigte aen uw voeten
Met vaderlandsche smart bezield.
Zy klaegt en knielt
Om *hoû en troû* haer schuld te boeten:
Zy klaegt en knielt.

Maer Gent, neen, sta op, want verdreven,
Want weg is de schande voor goed.
O Vlaendren, gy moogt nu herleven,
Daer Gent zynen volksheld begroet.
Verlost van den band die u knelde,
Zie trotsch en gerust naer omhoog:
Daer ryst en daer leeft voor uw oog
Het beeld van uw zoon, Artevelde!

Deze kantate werd zeer wel uitgevoerd; maer hier moeten wy eene bemerking maken, namens de rechtveerdigheid. Waerom heeft men de kantate van M. de Potter niet doen uitvoeren? die nogtans den palm behaelde in den pryskamp uitgeschreven door de maetschappy van Schoone Kunsten en Letterkunde en die wy ook bladz. 49 hebben medegedeeld? Men zal ons misschien antwoorden dat er voor den muziekpryskamp geen voldoende werk ingekomen was; maer dan had men eventwel M. Gevaert kunnen gelasten met by het stuk van M. de Potter muziek samentestellen, evengoed als dat men het gedaen heeft voor de woorden van M. Destanberg, waer wy nogtans niets willen op afkeuren.

Na de uitvoering der kantaten, werd M. de Vigne aen Z.M. den Koning voorgesteld, die hem geluk wenschte over zyn prachtig beeld, en hem het ridderkruis overhandigde. Men speelde nogmaels de *Brabançonne* en hiermede liep dit gedeelte van het feest af; wy zyn verzekerd dat deze plechtigheid nooit uit het geheugen der bevolking van Gent zal verdwynen, zoo min als uit het geheugen van allen die het geluk hadden dezelve bytewoonen.

Om 6 ure werd er in de zael van den Grooten-Schouwburg, door den Gemeenteraed, een banket aen Zyne Majesteit den Koning en aen de koninklyke familie aengeboden.

Ten 8 ure had het groot nachtfeest door de maetschappy *l'Union*, aen de leden van het Kongres plaets; dit feest was prachtig en de vrouwen in overschoone kleeding, luisterden de plechtigheid op; ook vertoonde zich daer de wellevendheid der Gentsche bevolking in al haren glans.

Om 9 ure, algemeene verlichting; de openbare gebouwen waren luisterlyk versierd en de inwooners hadden gewedieverd om de voorgevels hunner huizen te verlichten; in het vak van verlichting moet Gent ook al niet voor eene andere stad des lands onderdoen.

De vrydagmerkt en het schoone standbeeld was met electriek vuer verlicht.

Benedictyner klooster den H. Edmund toegeweid te Douay.

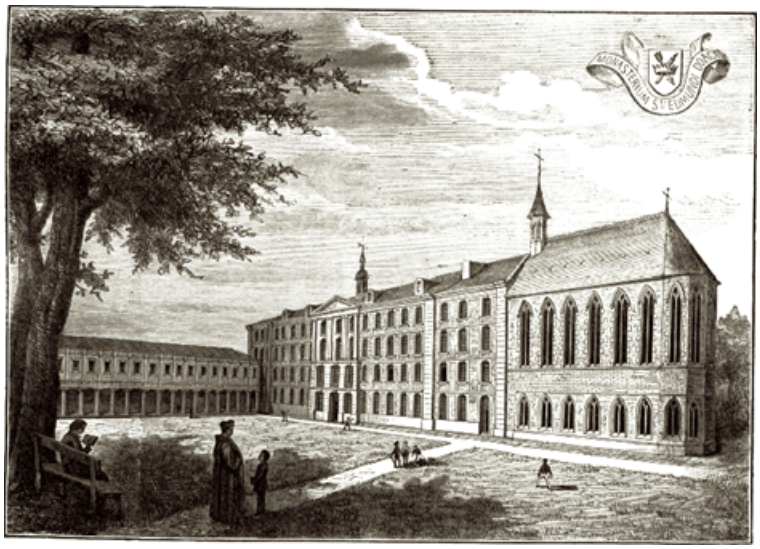

TEEKENING VAN E. DUJARDIN, PLAETSNÈE VAN J. HEMELEER.

De weduwe.
By de schildery van M. de Bruycker.

Zy had den ganschen nacht gewaekt
In duisternis. Het licht
Des ochtends rees en bracht op nieuw
De wanhoop voor 't gezicht:
Ziet gy dat bleeke, grauwe doek
Dat op een lyk daer ligt?

God, hare kinders zyn nog klein,
En vader, ach, is dood!
Al was zyn lot een wreed gekamp,
Al bragt de winter nood,
Zy morden niet; het smaekte goed
Het zuer gewonnen brood.

Maer thans? - de jonge weduwvrouw
Slaet wild den blik omhoog;
Het is geen droom, - koud is het lyk -
Geen droombeeld dat bedroog;
En wen zy raadloos nederblikt
Valt op heur kroost het oog.

Het oudste kind slaept in de plooi
Van moeders vochtig kleed,
En droomt van englen en van heil. -
Goed dat het nog niet weet
Hoe de onheilsgeest zyn doornen kroon.
Hem reeds in 't hoofdjen smeet!

De droeve vrouw gevoelt hoe zwert
De toekomst weezen wacht,
Die 't lot op eene bussel stroo
In 't huis des werkmans bracht.
En daerom voelt zy dubbel wreed
Der wanhoops sombre macht.

En daerom denkt ze aen rust noch troost,
En daerom waekt zy lang,
En werd zoo bleek, als 't linnenkleed,
Haer ingevallen wang.
Heer, zendt een enkle strael van hoop!
Heur boezem klopt te bang!...

VERHULST.

Het liedje der maegd.

Wanneer ik nog klein was, zong moeder
By 't wiege myn, liedjes der min;
Ik weet nog zoo goed het refreintje:
- Myn herteken lief, rust zachtjes in. -

Wanneer ik thans wakker blyft liggen,
En vruchteloos sluimeren wil,
Dan zing ik een vers van dat liedje:
- Slaep herteken myn, zacht en stil. -

Doch 't herteken weet van geen rusten;
Het klopt, ach! zoo bang en zoo snel,
Terwyl ik een traen in het oog voel
By 't denken aen 't woordjen: ‘Vaerwel.’

VERHULST.

Kronyk.

ANTWERPEN. - Op bladz. 110 hebben wy melding gemaekt der leerlingen die hun exaem, in het Handels-Instituet hebben afgelegd.

In zitting van 24 augusty heeft, in den gemeenteraed eene plechtigheid plaets gehad, die dient aengeteekend te worden.

De heeren Van Put, Van Honsem, Vanden Bergh-Elsen, Gheysens, Selb, Van Hissenhoven, Van Spilbeeck, Schul, Stoop, Gerrits, Carpentier, Snyders, Lefever-Mols, Dumercy-Heirman, Mathot, Finck, Bellemans, Van Meerbeeck, Matthyssens en Haghe waren tegenwoordig alsmede een talryk publiek.

M. Van Put, dd. burgemeester, sprak te dier gelegenheid, de volgende woorden; het is my aengenaem de zitting te kunnen beginnen met eene schoone plechtigheid, welke belangryk is voor onze stad, namelyk de uitreiking van diplomas aen twee leerlingen van ons hooger Handels-Instituet, die, met de grootste onderscheiding, hun exaem hebben afgelegd.

‘Onze jongelingen - ik moet dit zeggen, dewyl het Handels-Instituet aen onze stad behoort - onze jongelingen hebben den schoonsten zegeprael behaeld. MM. Castello en Van Keymeulen hebben de *grootste onderscheiding* bekomen. (*Toejuichingen*); M. Morren, de *groote onderscheiding*, en M. Kinard, de *onderscheiding.* Wy wenschen hun met dien palm der overwinning geluk; als zy voortgaen hunnen tyd zoo nuttig waer te nemen, gelyk zy het tot nu toe gedaen hebben, dan ligt de toekomst voor hen open en is hunne loopbaen gemaekt.’

‘Behalve de gelukwenschen van het magistraet, heeft het staetsbestuer nog andere belooningen ingesteld voor die leerlingen welke hun exaem met de grootste onderscheiding afleggen, te weten: gedurende dry jaren lang zullen zy elk eene toelage genieten van 5000 fr. wanneer zy hunne studiën in den vreemde willen gaen doen; en van 4000 fr., als zy dezelve in het binnenland willen voortzetten.

‘Daerenboven hebben zy ook den graed van konsulairen leerling. Het is op te merken dat, buiten deze voordeelen, de jongelingen, welke dien graed bekomen hebben, wanneer zy hunne studiën eindigen, gemakkelyk de schoonste plaetsen in de grootste handelshuizen bekomen. Alzoo heeft een uwer medestudenten, een jonge Pool, by zyne terugkomst in zyn vaderland, onmiddelyk eene plaets van 4,000 fr. bekomen. Dit verwezentlykt een kapitael van 100,000 fr. aen 4 t.h.

Ik wensch u dus geluk; het doet my goed als magistraet van Antwerpen dit te kunnen doen. Maer gy hebt u wel gedragen; gy hebt aen de verwachting van ons en uwer ouders beantwoord.

‘Veroorloof my u eene opmerking te maken: Laet u door de behaelde eer niet medeslepen om thans uwe loffelyke poogingen te staken. Een

beroemd schryver heeft gezegd: ‘Laet ons niet al te hooveerdig zyn op hetgeen wy weten; er blyft nog altyd zooveel te leeren.’ Gaet dus onvermoeid voort met leeren. Thans zal ik u de diplomas overhandigen welke gy door uwe vlyt zoo weerdiglyk hebt verdiend, en ik wakker u aen om moedig uwe studiën voort te zetten. *(Toejuichingen*).

Vervolgens overhandigde de heer burgemeester de diplomas aen MM. Castello en Van Keymeulen.

- M. Watlé, de befaemde zilverdryver, heeft eenen schoonen zilveren inktkoker verveerdigd, die M. Van Goorlaecken, bediende aen het armbestuer, ter gelegenheid van zyn vyftig jarig jubelfeest, op 31 Augustus is aengeboden. Op een prachtig voetstuk dat alle schryfgerief bevat, staen, in de midden, een jongen en meisjen uit het weeshuis, in dier voegen samengesteld, dat zy de pennen vasthouden; dit prachtig werk geteekend door M. Durlet, bewyst dat M. Watlé, het zilverdryven, tot het hoogste punt van volmaektheid gebracht heeft.

- M.F. Grégoire, kolonel der Burgerwacht, heeft de heeren J. Van der Aa en Odufré, leeraren aen de muziekschool, ieder eene prachtige speld ten geschenke gegeven, voor muziekstukken hem opgedragen.

- M. Dr. C. Broeckx, een onzer geachte medewerkers, heeft een werk uigegeven dat een groot licht werpt over de heelkunde in de XIIIe en XIVe eeuw. Het boek is getiteld: *la chirurgie de maître Jehan Yperman*, *chriurgien belge*, en bevat een vlaemsch manuscript, hetwelk Dr. Broeckx voor de eerste mael in druk brengt, volgens eene vlaemsche kopy, berustende te Cambridge. De geleerde geneesheer heeft dit handschrift doen voorafgaen door eene verhandeling over Yperman, die zeer merkweerdig is. Wy moeten op dit boek later terugkomen.

Intusschen zal het deel maken van iedere ernstige bibliotheek.

BRUSSEL. - De naemlooze maetschappy voor het gieten van brons en zink, heeft in hare werkhuizen aldaer, twee monumentale kunstwerken verveerdigd: het standbeeld van *Jacob Van Artevelde*, door D. De Vigne-Quyo gebeeldhouwd, en hetgene van de *prinses d'Épinoy*, aen den beitel van M. Dutrieux verschludigd. Tot hiertoe was België voor het gieten van groote standbeelden, verplicht naer Frankryk te gaen om dit werk te doen verrichten; voortaen zal het voor de monumenten zyner beroemde mannen, buiten het land zich niet meer moeten wenden.

- Er nemen 61 maetschappyen deel aen den zangpryskamp, die den 26 september zal plaets hebben. De maetschappyen zingen in dry lokalen te weten in de *Philharmonieke Maetschappy*, Bischopstraet, in de *réunion lyrique*, en in den Augustynentempel.

GENT. - M. Sleeckx, leeraer aen 's ryksnormael school, heeft by den boekhandelaer M.W. Rogghé zyn laetste werk *Op 't eksterlaer* laten verschynen; het is in twee deelen, en met sterkwaterplaten versierd van den verdienstelyken schilder H. Schaefels. Wy hebben het eerste deel gelezen, en zyn meer dan te vrede; het is een werk dat de vlaemsche letterkunde vereerlykt, en bewyst dat het ons niet mangelt aen talenten om nuttige volksboeken te schryven, die in ieder huisgezin eene plaets mogen innemen. M. Sleeckx heeft dit nogmaels bewezen.

De Ekster is het eerste stuk dat er in voorkomt; het is eene befaemde herberg in de buert der stad Antwerpen, waer men, volgens den schryver, destyds, want hy spreekt van over twintig jaren, wanneer hy en zyne vrienden zich daer donderdags vereenigden, en men lekkere *dubbele seef* tapte, die schuimde als Champagne. Hy doet ons kennis maken met zyne vrienden alsook op de wyze dat zy hunne uren benuttigden, in een woord, hy doet ons een deel der vlaemsche beweging kennen in haren oorsprong; het verhael is eenvoudig en eigenaerdig.

De verschillende byeenkomsten welke donderdags plaets hadden, hebbende volgende beschryvingen opgeleverd: *De eerste donderdag*, is eene inleiding der gewoone vereenigingen en tevens eene zedeschets waerin de kostscholen van jonge jufvrouwen naer verdienste duchtig gehekeld worden, alsook de fransche modeziekte. Na eene redekaveling tusschen de mannen, geeft Karel, een der vrienden des schryvers, lezing van *den Roman van M. Mevr. Severdonckx*, een verhael dat met veel gevoel geschreven is; het is de weêrspiegeling eener oprechte liefde, alsook wat die vermag, wanneer zy zuiveren onbaetzuchtig is. Het ware te wenschen dat al de romans zulke zedelyke strekking hadden.

De tweede donderdag is zoo belangryk als de eerste, ofschoon de vrienden bestoven als muilezels, bezweet, en hygend als postpeerden, in de *Ekster* aenkomen. Een der hunnen wilde geene seef drinken, beweerende dat dit een nadeelig uitwerksel kon hebben met zulke hitte; hy nam een glaesje brandewyn, en daerover ontstond er eene redekaveling op de voor en nadeelen die het gebruik van sterke dranken opleveren. Een der aenwezigen deed al het gevaer uitschynen, door voorbeelde gestaefd; een ander beweert dat het eene ingeborendheid is, enz. Een derde vervulde zyne leesbeurt met de voordracht eener geschiedenis van een talentvol kunstenaer, *Lathouwer* genaemd; dit verhael is een spiegel voor hen die zich aen de rampzalige sterke dranken overgeven.

Nu geeft de vriend Edmond de gelegenheid om *Moritz* te schryven, eene treurige geschiedenis van een dronkaerd, hem verhaeld door een duitschen geneesheer, die door verschillende beschouwingen, de driften van een dronkaerd doet uitschynen, en met den natten vinger de dikwyls bestaende droevige oorzaken aenduidt. Iets meer er over zeggen, is gansch overboden, aengezien wy niet kunnen doen dan eenieder aenmanen hetzelve te lezen; men mag zeker zyn dat men er menigen aengenamen avond zal mede doorbrengen. Verders ligt er eene zedeles in opgesloten die menigeen tot nut verstrekken kan.

Den derden donderdag, haspelt men over de Franschen en over Parys en hekelt men, te recht, onze schouwburgen; Hendriks gesprek doorstraelt van vaderlandsliefde. Later las de vriend Frans een stukje voor titel dragende *de gescheurde kraeg.*

De Amaris, (of de schappraai), deze eigenaerdige vertelling schetst maer al te goed de kwaedtongery van sommige vrouwen af, en het genoegen dat men doorgaens, nog meer op kleine plaetsen dan op groote, schept in kwaedspreken en menschen tergen; al de plaegmiddelen van den kleinen bengel tot het oude grootje toe komen er in voor; 't is een wezentlyk woordenboek van plaeggeestery, doch 't is zoo aengenaem vertelt dat men er volle vrede mede heeft, te meer daer de schoenmaker die dan toch zoo veel prys hechte aen *den gescheurden*, *kraeg* ruimschoots beloond is voor zyn goed hart en schoon karakter. De onderhandeling met den onderpastoor schynt ons niet natuerlyk, alhoewel de balsemende invloed des priesters het goede tracht te bekomen en den haet in het hart der stervende wil vermurwen, en tot vergeven en vergeten aenmaent.

Nu zyn wy aen *den vierden donderdag:* deze zitting even als de andere gekenschetst door eigenaerdige redekavelingen over tael-, letter- en geschiedkunde; de vaderlandsche strekking is er het onbelangrykste niet van.

Vervolgens hebben wy eene beschryving van Blankenberg, de zeden, gewoonten en gebruiken van deze eigenaerdige streek van België.

Wy laten dit schoon verhael op bladz. 157 in zyn geheel drukken opdat de lezeren des te beter over de wezentlyke weerde van het werk

kunnen oordeelen; het is het laetste stukje van het eerste deel. In een volgend nummer zullen wy van het tweede gewagen.

MECHELEN. - Ten einde de gedachtenis van het aldaer gehouden katholiek kongres te vereeuwigen, is er besloten eenen gedenkpenning uit te geven. De uitvoering is toevertrouwd aen M.L. Wiener. De voorkant zal, in het midden het afbeedsel dragen van Z.H. den Paus en rondom de wapens, de namen der belgische bisschoppen en, op de keerzyden zal het volgende opschrift te lezen staen: *Cor unum et anima una. Societas catholicorum primum apud Belgas Mechliniae a XVIII ad XXII aug. MDCCCLXIII. Coetu solemni congregata.*

- Er wordt eene subsidie van 1000 fr. aen het gemeentebestuer verleend, om hem te helpen in het doen herstellen eener gothieke galery in den berg van barmhertigheid.

- Dezelfde gemeenteraed bekomt eene subsidie van 250 fr., ten titel van aenmoediging, ten voordeele der akademie van Schoone-Kunsten dier stad.

ST. NICOLAES. - M. Karel de Waele heeft by M.A. Dieudonné-Vercauteren een bundeltje liederen en gedichten laten verschynen, getiteld: *Myn eerste stap*; jammer dat de drukker by het boek geen wegwyzer heeft gevoegd, zooals men dat overigens gewoon is.

Wy zullen in geene byzonderheden treden over hetgeen er in dit boekdeeltje vervat is, aengezien onze lezers sinds lang den jeugdigen dichter de Waele kennen, door zyne bydragen in de *Vlaemsche School* verschenen. Laten wy alleen hopen dat ieder minnaer der nederlandsche letterkunde, het werkje zal aenkoopen.

ZWYNDRECHT. - De eerw. heer Van Baveghem, pastoor aldaer, heeft in de oude registers zyner pastory eene aenteekening en eene oorspronkelyke rekening gevonden, waeruit blykt dat de beroemde schilder P.-P. Rubens in gemeld dorp eenige eigendommen bezat. Er bestaet aldaer nog een pachthof, waer Rubens, zoo dikwyls hy op de jacht ging, een weinig kwam uitrusten.

Buitenland.

AKEN. - Op zondag 6 september heeft aldaer eenen pryskamp voor koorzang plaets gehad, waeraen een groot getal maetschappyen hebben deel genomen:

Prys van uitmuntenheid. - 1e Prys, de *Legia*, van Luik: 2e prys, *Société de Chant*, van Hoei.

Pryskamp voor steden van eersten rang. - 1e prys, *Les Bardes de la Meuse*, van Namen; 2e prys, *les Artisans Réunis* van Brussel; 3e prys, *l'Appollon*, van Borgerhout.

België heeft eene schitterende overwinning op het gebied der kunst behaeld. Al de pryzen zyn door belgische maetschappyen weggedragen, en de talryke voorname duitsche en hollandsche zanggenootschappen, welke in het worstelperk getreden waren, zyn door hun overtroffen.

ROOSENDAEL, (N.B.). - Op 9 september, had aldaer de plechtige prysuitdeeling plaets aen de leerlingen der teekenschool, in tegenwoordigheid des heeren burgemeesters Schoonheid, de wethouders P. Van Gils, Van Mechelen en Korthals alsook de leden van den jury A. Goetgebuer kunstschilder, leeraer in de teekenkunde; J. Servais bouwmeester en Désiré van Spilbeeck, kunstnyveraer, alle dry van Antwerpen, de leermeesters der bouw-en handteekenkunde en een talryk publiek.

De Harmoniemaetschappy de *Unie* opende de plechtigheid, en veerde afwisselend muziekstukken uit. De secretaris, M. Hosseled, deed, in een merkweerdig verslag, den toestand en het belang dezer instelling uitschynen. Na de uitdeeling der

eermetalen, bracht de welsprekende heer burgemeester hulde aen den ieverigen sekretaris, aen de leeraren alsook aen de leden van den jury. Wy roepen de byzondere aendacht der provinciale overheden van Noord-Braband in op deze teekenschool, die van het grootste belang is voor de kunst- en nyverheid, en weerdig is van ondersteund en nagevolgd te worden.

- Wy hebben reeds gemeld, zegt de *Patrie*, van Parys dat een boekdrukker van Madrid twee nieuwe uitgaven van *Don Quichotte* in gereedheid bracht. Ziehier over dien herdruk eenige inlichtingen, welke ons door M. Pelletier worden meêgedeeld, en die met belangstelling zullen gelezen worden.

'De *Don Quichotte*, dit bewonderensweerdig werk, dat dagteekent van 1605 en waervan de eerste fransche vertaling in 1637, door Cesar Oudin werd uitgegeven, werd duizend en duizende malen herdrukt, niet alleen in Spanje, maer ook in den vreemde en dikwyls in het spaensch, ten einde aen hetzelve den castiliaenschen aert te behouden, welke het zoo moeijelyk is door de vertaling terug te geven.

Madrid, Barcelona, Sarragossa en Valencia hebben stellig uitmuntende uitgaven van dit boek geleverd, doch byna allen met veranderingen en het werd moeijelyk om te weten aen welken tekst men zich moest houden.

Een der grootste geleerden onzer eeuw, M. Hartzenbusch, aen welken Spanje zoovele schoone wetenschappelyke werken verschuldigd is, waermêe hy Calderon en Lope de Vega, welke van de groote verzameling der spaensche schryvers, deel maken, heeft verrykt, M. Hartzenbusch, zeggen wy, heeft den tekst van die beide nieuwe uitgaven van *Don Quichotte*, volgens de eerste uitgaef en eenige zeldzame handschriften van het Escuriael en der nationale bibliotheek van Madrid, nagezien, ten einde aen Cervantes de gansche eerste kleur van zyn werk terug te geven.

De uitgever, M. Revadeneyra, heeft van ieder formaet slechts een klein getal exemplaren getrokken, welke allen hetzelfde orde-nummer zullen dragen. Deze beide uitgaven, waeraen hy eene byzondere zorg heeft toegewyd, zullen in de kostbaerste bibliotheken plaets nemen.

Dezelve zyn gezet en gedrukt in de zelfde plaets, welke aen Cervantes tot gevangenis diende en waer hy dit onsterfelyke werk schreef, dit is te zeggen in de Caso de Midrano, te Argamasell, een dorp van La Mancha.

M. Revadeneyra is op het zonderlinge denkbeeld gekomen van er een gansch drukkerstoestel voor het uitvoeren der beide uitgaven van *Don Quichotte*, over te brengen.'

Sterfgevallen.

M. Dupret, lid der Kamer van volksvertegenwoordigers van Doornik die zyn ontslag gegeven had, is op zondag, 6 september, aldaer overleden.

Op 8 september is M.L. de Chentinnes, lid der Kamer van volksververtegenwoordigers en ridder der Leopolds-orde, te Brussel overleden.

- Op 10 september is M.G. Callier, schepene der stad en leeraer van wysbegeerte aen de hoogeschool te Gent aldaer overleden, in den ouderdom van 44 jaren. M. Callier was een der befaemste leeraeren en wel den bekwaemsten magistraet die deze stad bezat.

Blankenberg.

Wij Belgen, zijn toch zonderlinge lieden. Wij kennen nagenoeg al wat in den vreemde onze aandacht verdient te vestigen en zelfs wat het niet verdient, als daar zijn: streken, die weinig of geen belang wekken, steden waarvan de geschiedenis niet gewaagt, en tal van gedenkteekens en overblijfsels, die niets om het lijf hebben. Daarentegen verwaarloozen wij niet zelden dingen, welke overal merkwaardig zouden heeten, gezigten en schouwspelen,

STERKWATERPLAET VAN HENDRIK SCHAEFELS.

die elke onbevooroordeelde reiziger treffend noemt, kunststukken en monumenten, welke de uitlander met bewondering aanschouwt. En waarom? Dewijl die dingen, die gezigten, die schouwspelen, die kunststukken, die monumenten zich in ons land, digt bij ons, aan onze deur bevinden; dewijl het ons geene moeite kost ze in ons bereik te stellen en eenige uren gaans of rijdens er ons kunnen bijbrengen.

Van dien aard waren mijne overdenkingen, terwijl ik, te Brugge, in het hotel *de Gouden Aap* voor 't raam gezeten, de voorbijgangers gadesloeg en in de voorbijgangsters de *formosas Brugae puellas* van weleer zocht te herkennen; terwijl ik verder, onder het rooken van eene sigaar en het drinken van een bittertje, geduldig het middagmaal verbeidde.

Ik had een omreisje in de provincie West-Vlaanderen willen doen. Ik had Brugge bezocht met zijne fraaije denkgebouwen, zijne schilderachtige burgerwooningen en zijne talrijke kunstgewrochten der oude school. Ik had de Halle bewonderd en haar vermaard klokkenspel, de St. Salvators- en Lieve Vrouwenkerken, de H. Bloedkapel,

de prachtige schouw van het Vrije, de onschatbare tafereelen van Memlinck en Van Eyck, en vooral die beroemde kast van St. Ursula, alleen toereikend om met duizenden kunstminnaren naar België te lokken. Daarna had ik Oostende gezien, zijne zee, zijne oesterperken, zijnen vuurtoren, zijn staketsel en zijnen dijk, waarop men uit de liefste monden van de wereld al de talen hoort, welke in Europa worden gesproken. Ik had uitstapjes gedaan naar Damme, waar eens de groote Maerlant leefde; naar Kortrijk, waar ik de sporen had gezocht van dien Groninger Kouter, zoo noodlottig aan de fransche ridderschap; naar Dixmude met zijne voortreffelijke Hoogzaal; naar IJperen met zijne ontzagwekkende Halle en zijne bijna even grootsche St-Martenskerk; naar Wervick en Meenen met hunne befaamde tabakbereiderijen; naar Coomen, de geboorteplaats van den onvaderlandschen kronijkschrijver van Lodewijk XI; naar Veurne en de Panne, Thielt, Thourout, Iseghem en Nieuwpoort. Ik was zelfs naar het beruchte Houthulst, tusschen Dixmude en IJperen geweest, om er een kijkje te nemen van de leefwijze, de zeden en gebruiken der *Oudlanders* of *Buschkanters*, welke men mij als ware vlaamsche Bohemers had afgeschilderd. Kortom, ik had de provincie van het noorden tot het zuiden, van het oosten tot het westen doorkruist, en was naar Brugge teruggekeerd met de vaste overtuiging al het zienswaardige van West-Vlaanderen gewetensvol in oogenschouw te hebben genomen.

‘Hebt gij de Blankenbergers gezien?’ vroeg mij een Bruggeling, daar ik aan tafel met niet weinig zelfvoldoening op mijne uitstapjes en daarbij verkregen kennissen bofte.

‘Neen ik.’

‘Dan hebt gij niets gezien.’

‘Hoe niets?’

‘Zij, hunne huizekens, hunne sloepen, hunne kleederdragt, hunne zeden zijn misschien het merkwaardigste, dat men in onze streken aantreft.’

‘Gij spot!’

‘Ik spot niet; en zoo gij een liefhebber zijt van mossels en anderen zeevisch, kunt gij daarenboven bij hen uwen oogst opdoen, beter dan waar het ook zij.’

Dien laatsten beweeggrond konde ik onmogelijk wederstaan. Een uur later stapte ik in de ouderwetsche glazen kast, die onder den naam

van snelwagen, de dienst tusschen Blankenberg en Brugge verrigte, en verliet andermaal het voormalige Venetië van het Noorden.

De steenweg, die van Brugge naar Blankenberg leidt, is een der schoonste van ons land. Men verbeelde zich eene onafgebroken laan, ruim twee mijlen lang, van weêrszijden bezoomd met vette weilanden, waarin talrijke kudden grazen, weelderige graanvelden, die van ongewoone vruchtbaarheid getuigen, en onafzienbare boomgaarden, waarvan sommige een kwaart uurs lengte en evenveel breedte hebben. De boomen, op de kanten der baan geplant, neigen hunne kruinen naar elkaâr en vormen eenen overdekten wandelweg, waarop men, zelfs bij regenweder, tamelijk ver kan gaan, zonder eenen druppel nats te voelen.

Een klein half uur van Blankenberg eindigt de laan, houden de weelderige weilanden, de vruchtbare graanvelden en de uitgestrekte boomgaarden op. De grond wordt schraal en zandig, het geboomte schaarsch en mager. De zeewind met zijnen eigenaardigen geur waait frisch u tegen. Men ziet in de verte de duinen blauwen. Regts schokt onze kast voorbij Lisseweghe met zijnen reusachtigen, wanstaltigen stomptoren; links hebben wij Uitkerke, waarachter, aan den horizont, de torenspits van Wenduyne uitsteekt. Wenduyne ligt mede op den boord der zee, slechts eene halve mijl van Blankenberg, ten zuiden. Wij moeten dus digt bij onze bestemming zijn. Inderdaad... zie, daar aan onze linkerhand, staat reeds de kerk, waar het visschersvolkje den hemel om eene gunstige reis, eene goede vangst gaat smeeken, of voor eene behouden tehuiskomst danken. Groot en prachtig is die kerk zeker niet. Integendeel, weinige dorpstempels doen zich nederiger voor. Bah! ik zou durven wedden, dat er ernstiger en inniger wordt gebeden dan in onze trotsche kathedralen. Ginds hebben wij het gemeentehuis al even klein en onaanzienlijk, gelijk het overigens aan een arm visschersvlek, met nauwelijks twee duizend zielen en nog geen honderd hektaren oppervlakte, betaamt. Ik haast mij de treden af te dalen, om mij zelven te vergewissen, dat het gehots van het ongemakkelijke rijtuig mijne ledematen niet teenemaal heeft uiteengeschokt, begeef mij naar de *Gouden Kroon*, een der twee hotels van het plaatsken, en bestel mijn avondmaal. Vooraleer met Blankenberg en de Blankenbergers nadere kennis te maken, wil ik eene proef nemen van de mossels en den anderen zeevisch, mij door mijnen Bruggeling aangeprezen.

Blankenberg heette in vroegere tijden *Scarphout* en werd in 1334, met een aantal andere dorpen, door de zee verzwolgen. Bij zijne herbouwing kreeg het den naam, dien het thans nog draagt.

Het is vlak tegen de zee gelegen en wordt voor dezer geweld beveiligd door de duinen, die men ook den *dijk* noemt, en waarin, op verschillende plaatsen, doorsneden of *slagen* zijn gemaakt, om den weg naar het strand te banen. Van eene eigentlijke haven, dat is van kaaijen, dokken, stapelhuizen en andere zeegestichten, ziet men geen spoor. Ook is Blankenberg eenvoudig eene visschershaven of liever reede. Als de sloepen uit zee terugkeeren, komen zij op den oever stranden of worden op het drooge gehaald; wat de vreemden betreft, die er jaarlijks, in het warme saizoen, de baden gebruiken, hun getal is niet zeer aanzienlijk, ofschoon het allengs vermeerdert. De Blankenbergers meenen echter, dat hun *steedje* - zij geven het dien titel - geroepen is, om eenmaal als badplaats en als zeehaven het naburige Oostende in de schaduw te stellen, en indien het die schitterende lotbestemming nog niet met rassche schreden te gemoet snelt, dan is zulks, zeggen zij, te wijten aan de jaloerschheid der Oostendenaars, met wie zij

sedert onheugelijke tijden overhoop liggen.[1] Het staat in gemeenschap met de hoofdplaats der provincie door bovenbeschreven steenweg, alsmede door de vaart van Blankenberg, die zich onder de muren van Brugge met de vaart van Oostende vereenigt. Handel en nijverheid kent men er bijna niet. Drie vierden der bevolking geneeren zich met de vischvangst. Het overige vierde bebouwt den schralen grond der vlakke, houtlooze omstreken.

Het dorp heeft een zeer aardig voorkomen. De witte huizekens der visschers zien er allerliefst uit met hunne puntgevelkens en hunne vensterdorpels van blauwe *mannekenssteentjes*, maar zijn zoo klein, dat geene enkele schoorsteenpijp tot de kruin der duinen reikt. Het roodpannendak, rondom met eene breede streep kalk bestreken, blijft zoo laag, dat men genoodzaakt is het onderste van hetzelve loodregt te maken ten einde aan den zolder ietwat ruimte te geven. Voorts geen enkel huis met meer dan eene verdieping. Als men bij onstuimig weder op den hoogen dijk staat, van den eenen kant op de eindelooze zee nederblikt en van den anderen op het geringe vlek, en de treffende tegenstelling waarneemt tusschen de woelige, rumoerige golven en de kalme stulpen, denkt men onwillekeurig aan eenen luidbulderenden, allesbedreigenden reus, voor wien een beangstigd kind in het gras nederhurkt, hopende dat het, dank de opgeschoten halmen en het lage struikgewas, aan zijne verwoede blikken en aan eenen gewissen dood kunne ontsnappen.

Wat echter te Blankenberg levendige belangstelling wekt, is minder de plaats zelve, dan wel hare bewooners. De visschers zijn een kloek, taai, schoon ras van menschen, die met onverzettelijke trouw de voorvaderlijke zeden en gewoonten, en met haar de voorvaderlijke kleedij bewaren. Het is waar, die kleedij staat hun bijzonder wel en past volkomen bij hunnen krachtigen lichaamsbouw. Eene engsluitende buis, een hemdrok en wijde hozen van stevige roode of blauwe baai, groote waterlaarzen en de traditionneele *zuidwester*, het hoofddeksel van al onze zeelieden, vormen hun werkhabijt. Hun galakostuum bestaat uit eenen langen jas of schranslooper van dik blauw laken met zilveren knoopen, en uit eene lange broek om de middel gesloten met een paar gespen, die veel van die der Zeeuwsche boeren hebben. De kleedij hunner vrouwen verschilt niet merkelijk van die der boerinnen uit de omstreken. In de week dekken zij haar hoofd met eenen breeden spanen hoed, dien zij des zondags voor een kapje van *piké* verruilen met strikken van dezelfde stof.

In gansch België leeft geen bravere, geene voorbeelderige bevolking. Aan den moed, de beradenheid, de standhaftigheid en het geduld van echte zeelieden, paren zij den eenvoud, de gulhartigheid, de opregtheid van kinderen. Wie eens hun vriend wordt, blijft het altoos, en de vrouw hunner keus achten en beminnen zij boven alle andere tot den

(1) De lezer vergete niet, dat er vele jaren verloopen zijn, sinds ik en Hendrik, Blankenberg bezochten. Heden ten dage is het visschersdorp inderdaad een net badplaatsken geworden met hotels, koffyhuizen, paviljoenen, casino's en zelfs een kursaal op den zeedijk. Met het graven eener wezentlijke haven wordt eerlang aanvang genomen.

dood. Voor den makker met wien zij ter zee varen, zouden zij hun leven ten beste geven, en het zoude moeijelijk zijn voorbeelden aan te halen van vrijers, die van hun liefste hebben afgezien, om met een ander meisje te verkeeren. Soms duurt die vrijaadje tien, twelf jaar, vooraleer het huwelijk tot stand kome. Wat geeft het? In afwachting gaat de vrijster dienen, en poogt de vrijer mede eenen kleinen spaarpot bijeen te krijgen, om later het huishouden te beginnen. Alleen des zondags ziet men elkander en vrijt voor geheel de volgende week. Als eindelijk de gelieven met de noodige spaarpenningen klaar zijn, zegt het meisje haren dienst op, doet de jongen zich des noods voor eene reis aan boord van zijne sloep vervangen en de twee worden een paar.

Ofschoon veelal doodarm - hun gevaarvol beroep verschaft hun ter nauwernood een karig bestaan - zijn de visschers de eerlijkste lieden onder de zon, komen des zondags netjes voor den burger, houden hunne wooning uiterst rein en vinden het middel, om, ondanks hunne armoede, zich jegens nog armere broeders weldadig te toonen. Sloten zijn bij hen eene ongekende pracht. Des nachts, gelijk bij dage, staan hunne deuren op de klink, en nogtans wordt van diefstallen nooit gehoord. Hunne huisjes behooren tot de nederigste, welke men in Westvlaanderen aantreft; treedt men ze echter binnen, dan staat men versteld over de *krakende* zindelijkheid en de orde, die allerwege heerschen en de armoede bevallig maken. De voornaamste plaats, die voor keuken dient en tevens tot eet, - spreek- en slaapkamer voor de ouders, - de kinders slapen door den band op zolder - prijkt in den regel met eene bruineiken kast, zonder snijwerk, doch zoo zorgvuldig geboend, dat men er zich kan in spiegelen. Op die kast, het kostbaarste meubel der stulp, staat een half dozijn - zelden een heel - schotelkens en kopjes van het goedkoopst porcelein te pronk, in gezelschap van eenen melk- en eenen koffypot, die maar op groote feestdagen gebruikt worden en het overige van het jaar tot bergplaats dienen voor de familiepapieren, als daar zijn: trouw- en kerstenbrieven, bewijs van koepokinenting, enz. Het bed is in eene alkoof, met gordijnen van rood of blauw en wit gedamdt katoen. Het schouwkleed is insgelijks van dit *dammekensgoed*, en het plankje, dat rond de uitspringende schouwkap loopt, draagt, nevens eenige fraaije zeeschelpen, een aantal tellooren en schotels van grof gleiswerk met hard gekleurde fantastische vogels of bloemen. In het rek boven de kast, ziet men soms tinnen schotels benevens dito lepels, en aan de haken van de onderste lat hangt wel eens blinkend, koperen of blikken keukengerief. Een printje in eene zwarte lijst, een spiegeltje met goudpapier omzoomd, een pleisteren kruisbeeld, een steenen wijwatervat met eenen palmtak, en een paar vischnetten versieren verder de wanden. Eene tafel, banken en stoelen, alles van wit hout, blank geschuurd als krijt, volledigen den huisraad, die, dank aan de gewetensvolle zindelijkheid en de baalkatoenen venstergordijntjes, een bijna *confortabel* aanzien hebben.

Ziehier op welke wijze de visschers, trots hunne bekrompen omstandigheden, de schoone deugd der liefdadigheid uitoefenen: Op de duinen bevinden zich zoogenaamde *opblijvers* of wakers, die op den uitkijk staan, om de terugkeerende sloepen aan te kondigen. Krijgen zij een zeil in het oog, dan raden zij meteen tot welke sloep het behoort en loopen de *vischdragers* of liever -draagsters verwittigen. Dezen, de vrouwen en dochters van de visschers, begeven zich naar het strand met hare ledige korven op den rug. Middelerwijl is de sloep genaderd. Zij wordt geledigd en op het strand gehaald. De *vischdragers* brengen de vangst naar huis en schikken ze bij hoopjes of koopjes voor de deur van den *stuurman* of patroon. De verkoop of *mijn* wordt door belgeklingel in al de straten aangemeld; doch eer men tot de *mijning* overgaat wordt den arme zijn deel geschonken. Dit deel bestaat

slechts uit luttel vischjes; maar hier ook bewaarheidt zich de spreuk: *vele kleintjes maken een groot*, en het gebeurt dikwijls, dat eene behoeftige weduwvrouw op het einde van den dag een aantal vischjes bijeen heeft, voor welke zij op de hoeven der omliggende dorpen eenen prijs bekomt, hooger dan het loon, welk de visschers van hunnen ruwen arbeid trekken.

Ieder visscher heeft gelijkelijk deel in de opbrengst van de vangst. De eigenaar der sloep, dien men den *koopman* noemt, krijgt maer een vijfde gelijk de overigen; want de manschap bestaat uit vier visschers, van welke een de *laver* heet en gelast is de sloep te hozen en rein te houden. De stuurman zelf ontvangt niet meer dan de anderen, en is daarom niet minder fier op zijn bevelhebberschap dat hem vrijwillig door de manschap wordt opgedragen. Veel winnen de brave lieden niet. Moet men de kooplieden of reeders gelooven, dan zoude hun aandeel in de vangst den intrest niet vergoeden van het geld, dat in de sloepen steekt, en zouden zij integendeel verliezen, indien niet de visschers verpligt waren touwwerk, vischtuig, kleederen en andere voorwerpen bij hen te koopen. Voor het herstel der sloepen zorgen de bemanning en de koopman gezamentlijk. De laatste levert het hout; de eersten al de reste.

Hoe 't ook zij, bij zomertijd gaat alles wel en verdient ieder nagenoeg zijn brood; maer des wintèrs, als het weder hen belet op den gewoonen tijd uit te loopen, ziet het er soms akelig uit met de arme Blankenbergers. Eenigen onder hen lijden alsdan werkelijk gebrek, ofschoon zij er hunne eer in stellen het niemand, zelfs hunne meest vertrouwde makkers niet, te laten merken. Nogtans zijn de visschers zoodanig aan hun beroep gehecht, dat zij hetzelve tot in eenen hoogen ouderdom blijven uitoefenen, en ongelukkig worden, wanneer zij niet langer naar zee kunnen gaan. Men haalt voorbeelden aan van ouderlingen, die, na vijftig, zestig jaren varens, verkwijnden, ziek wierden en stierven, wijl de omstandigheden hun niet toelieten langer hunne makkers te vergezellen en de vermoeijenissen en gevaren van het ruwe visschersleven met hen te deelen. Ko Notebaert was een van die ouderlingen.

Hij had gedurende minstens eene halve eeuw zee gebouwd. Met zijn' vader zaliger had hij op twelfjarigen leeftijd als *laver* begonnen en hij telde thans ruim zestig jaren. Hij werd onder de knapste stuurluî van Blankenberg gerekend, en was, ondanks zijnen gevorderden ouderdom, een kerel als eene vlag, zonder een enkel grijs hairtje, zoo regt als eene kaars en zoo gezond als een visch. Te huis bij zijn oudje, op het strand of op den dijk bij zijne vrienden, in de herberg bij zijne kornuiten, aan boord bij zijne mannen, was hij de trouwste, goedhartigste, vergenoegdste gezel, die ooit eene sloep had bestuurd; en sprak hij niet veel, hij glimlachte niet minder vriendelijk, noch rookte min smakelijk zijn smeugeltje.

Op eenen goeden morgen beviel hem een erfdeeltje, dat in eens -

er behoeft daartoe bitter weinig - hem tot eenen rijken Blankenberger maakte. Ko kwam niet eenmaal op den inval, dat zulks de ligtste verandering in zijnen handel en wandel konde te weeg brengen. Hij zou gemakkelijker aan zijne kantjes komen, alles op zijnen tijd en daarbij geld in den zak hebben, des zondags een goed stuk vleesch in den pot steken, zijnen tabak niet moeten sparen noch den winter duchten, en nu en dan de makkers op eenen borrel onthalen, maar dat was al. Dat hij zijn nederig huisje voor eene ruimere wooning, zijn visscherspak voor burgerskleederen zoude kunnen verruillen, dat hij van het varen zoude moeten afzien, om zich als een rentenier deftig te vervelen, scheen hem de onmogelijkste aller onmogelijkheden... Zijne vrouw bragt het hem anders aen het verstand. Hij werd oud, beweerde zij, had lang genoeg gewerkt, mogt nu rusten en op zijne zeven gemakken leven. Het had haar in den laatsten tijd genoeg gepijnigd, dat hij, op zijne jaren, dagelijks nog zich aan duizenden gevaren moest blootstellen, om een ellendig broksken brood te verdienen. Dank aan het erfdeel moest hij dat niet meer, en zoude zij voortaan des nachts in haar bed niet liggen te schudden en te beven, als de storm de baren tegen den dijk sloeg en haar *vent* op zee zwalkte. Hij konde als bemiddeld man nu den arbeid aan anderen laten. Zij besloot dus, dat hij voor de eervolle betrekking van stuurman zoude bedanken, zijne alledaagsche plunje vaarwel zeggen, te huis blijven en in 't hoekje van den haard rooken, of in zijne zondagkleêren - indien hij volstrekt van geen burgergewaad wilde weten - langs de duinen of op het strand kuijeren.

Te Blankenberg, gelijk elders, zijn de vrouwen baas, zelfs dan wanneer zij den schijn aannemen in alles hare heeren en meesters naar de oogen te zien, en de onderdanige dienaressen harer mans te wezen. Ko, die in den beginne, het besluit van zijn oudje met verbazing had aangehoord, en ongeloovig gegrimlacht bij de uiteenzetting harer beweeggronden, Ko moest het op zijne beurt ondervinden. Moê gemaand, gefleemd, gesmeekt, gezaagd, gaf hij eindelijk toe, *maakte van zijn hart eenen steen* en deed wat zijn *wif* verlangde. Hij zag van het varen af, hing weemoedig zijnen hemdrok, zijne breede hozen, zijne waterlaarzen en zijnen zuidwester op zolder, en ging, met tranen in de oogen, zijne makkers aankondigen, dat zij naar eenen anderen stuurman hadden uit te zien.

Het speet de jongens geweldig van den ouden visscher te moeten scheiden. Zij poogden hem op zijn besluit, of liever, op dat zijner vrouw, te doen weêrkomen; maar er was niet aan te doen. Daar er niet anders op zat, maakten zij van den nood eene deugd, kozen eenen anderen stuurman en voeren zonder Ko. Zes maanden later waren zij ten volle aan den nieuwen patroon gewend, en werd op de sloep van den vorigen, haast niet meer gerept. Hij was zoo niet vergeten, dan toch geheel op den achtergrond geschoven. Nog meer, de buren, de vrienden, de andere visschers, beschouwden Ko als niet meer tot hun gild behoorende. Zij zagen in hem eenen rentenier. Er waren er die hem *mynheer Notebaert* noemden! Dat viel hem hard; hij konde het niet verkroppen. Hij trok het zich te ernstiger aan, daar hem eene bezigheid ontbrak, waarop hij zijne zinnen konde zetten. Wel had hij de vrijheid gansche dagen over den dijk te slenteren en de zee te bewonderen; wel mogt hij op het strand het gaan en komen der sloepen gadeslaan, met de *opblijvers* op den uitkijk staan, bij het uitladen een handje helpen, of zich verlustigen in het bijwoonen der mijnen; wel konde hij zoovele pijpen rooken, zoovele borrels drinken als hij wilde; maar die genoegens bevredigden hem niet, en bij dat alles werd hij allengs knorriger, verveelde hij zich dagelijks meer en meer. Het was ook niet te vergelijken met de genoegens van zijne vroegere levenswijs. Tegen zwaarrollende baren opwerken, storm en wind trotseren, koude en ongemakken verduren, netten uitwerpen en ophalen, als een

slaaf arbeiden; met kloeke hand het ligte vaartuig door de woedende zee sturen en, trots de dreigende branding, behouden aan land brengen; des avonds, te huis of in de herberg, over de doorgestane gevaren uitweiden, en deze behoorlijk opsieren en vergrooten, daarin bestond volgens hem het geluk, en daar hij dit geluk niet meer konde smaken, benijdde hij het anderen, en achtte zich de beklagenswaardigste van al de belgische kustbewooners.

Hoe zeer het weldra hem berouwde aan den wensch zijner vrouw te hebben toegegeven, kan men uit het volgende opmaken: honderd malen op éénen dag vervloekte hij het erfdeel, dat hem van eenen wakkeren zeeman in eenen luijen landrat had herschapen. Uren achtereen konde hij aan den oever op de zee staan turen, in droevige mijmeringen verzonken. Wanneer hij dan aan zijn werkzaam verleden dacht, aan zijn kleurloos heden en de nog akeliger toekomst, werd het hem week om het hart, schoot zijn gemoed vol, was hij weleens verpligt met den rug zijner hand eenen traan uit zijn oog te wisschen en voelde soms trek, om luidop te huilen. Andere malen werd hij kwaad, balde de vuisten en bulderde, dat de spelende knapen rondom hem er bang van wierden. Eens zelfs schaamde hij zich niet zijne gramschap op zijn onnoozel, kunstig doorgerookt baardbrandertje uit te werken, en smakte het met zooveel geweld op den grond, dat het in duizend stukken van den dijk vloog. Meesttijds bleef hem geen ander middel over, om zijne ontroernis meester te worden, dan ijlings de plaats te verlaten, de duinen af te dalen en het veld in te loopen, uit vreeze, dat zijne droefheid of zijne gramschap, zijne tranen of zijne gebalde vuisten opspraak zouden hebben verwekt.

En 't ergst van al, te huis durfde hij van niets reppen, moest hij integendeel een vergenoegd en vriendelijk gelaat toonen. Hij hield van zijn oudje, en wist, dat zijn verdriet haar zoude hebben gekweld, zonder haar van zienwijs te doen veranderen. Daarom zweeg hij liever en kropte zijn hartzeer op. Des avonds in '*t Klaar Anker*, zijne herberg, klapte hij echter te meer. Daar hoorde hij vertellen van scheepsverrigtingen, van het weder op zee, van de vangst en andere hoogst belangwekkende dingen, en dat ging hem in zijn hart. Had dan iemand der aanwezigen het ongeluk op zijn erfdeel te zinspelen of hem rentenier te noemen, dan liep hem de gal over en gaf hij zijnen boezem lucht. Hij beweerde dat het geld hem niets dan ellende had aengebragt, en dat het leven, welke hij leidde, een *hondenleven* was. Ging men tegen die beweering in, dan werd hij nog boozer, zwoer bij kris en bij kras, dat het niet langer konde duren, en eindigde met de verklaring: dat hij niet wanhoopte op nieuws met de makkers te varen; dat hij slechts op den dood zijner oude wachtte, om weêr zijne alledaagsche kleêren aan te trekken en naar zee te gaan.

Het is waar, des anderdaags reeds had hij die verklaring vergeten, of indien hij zich die herinnerde, dan was het om er berouw over te gevoelen. Zij scheen hem goddeloos. Immers, had hij het *wif* hartelijk lief en het kwam hem voor - niet geheel ten onregte, misschien - dat in zijne woorden een stil verlangen naar den dood der brave ziel

besloten lag, en die gedachte vervulde hem met afgrijzen. Ook stuurde hij zich in dergelijk geval de hardste verwijten, toonde zich te huis liefderijker dan te voren, en besloot vastelijk zich voortaan wel in acht te nemen. Het belette niet, dat hij, bij eene volgende gelegenheid, in '*t Klaar Anker*, denzelfden uitval deed, dezelfde verklaring aflegde, als men hem het vuur te digt aan de schenen bragt, om des anderdaags op nieuws groote spijt te gevoelen, telkens wanneer het gebeurde van den van den vorigen avond hem te binnenschoot.

Er verstreken tien jaren. Al morrende en klagende, knorrende en zich vervelende, zwerende en berouw voelende, was Ko een zeventiger geworden. Hij had de hoop nog naar zee te gaan lang opgegeven: zijne vrouw zag er frisch en gezond uit; hij daarentegen alles behalve goed. Op die tien jaar was hij er vijf-en-twintig veranderd. Zijn rug was gekromd, zijn gang vertraagd, zijn wezen vervallen, zijn hair vergrijsd. Hij leed niet aan eenige bekende ziekte, maar gezond was hij evenmin. Hij kwijnde weg; de verveling ondermijnde zijn krachtig gestel. Hij had opgehouden '*t Klaar Anker* te bezoeken; nademaal de gesprekken der makkers hem langs om meer ergerden, langs om meer zijn hartzeer verdubbelden en hem tot verklaringen uitlokten, welke hij zich later, als regtzinnig kristen, schaamde.

Daar trof hem een zware slag. De vrouw, die gedurende ruim vijftig jaar zuur en zoet met hem had gedeeld, aan wier dood hij in oogenblikken van verbittering welligt had gedacht, maar die niettemin hem boven alles, ja boven het zeeleven dierbaar was, werd hem plotseling ontrukt: zij stierf schielijk. Beweenen deed hij haar niet, althans niet, dat het iemand zag: dat was niet in zijnen aard. Hij betreurde haar daarom niet minder. Zoolang zij boven de aarde lag, at noch dronk hij. Den morgen, dat zij begraven werd, vergat hij zelfs zijne pijp te rooken,.. s' Avonds zat hij echter in '*t Klaar Anker.*

Des anderdaags in den morgen, stapte hij zijne wooning uit. Hij had de plunje aan, waarmede hij vroeger naar zee ging en die volle tien jaar onbenuttigd op zijnen zolder had gehangen, droeg een net op den schouder, rookte zeer smakelijk en zag er beter en vergenoegder uit dan sedert lang het geval was geweest. Hij rigtte zijne schreden naar het strand.

Half Blankenberg stond op den dijk. Toen men hem te zien kreeg, werd hij met een luid hoerah begroet. Hij wuifde vriendelijk met den zuidwester en daalde naar zee af. Hiér hielp hij de sloep te water laten, waarop hij weleer als stuurman had gevaren, klom er met zijne vorige makkers in, beval het zeil te hijschen en zette zich aan het roer. - De visscher, die eens hem was opgevolgd, had hem de oude betrekking edelmoedig ingeruimd.

Het vaartuig stak van kant. Nieuwe hoerahs begroetten het vertrek. Op den dijk, in de *slagen*, aan het strand konde men geenen lof genoeg spreken van den ouden, wakkeren Ko Notebaert, die ondanks zijnen rijkdom en zijnen vergevorderden leeftijd, zijne dikwerf herhaalde belofte had willen vervullen....

Vier dagen later waren de hoerahs in jammerkreten veranderd. De sloep van Ko was niet teruggekeerd. Er had een felle storm gewoed en men vreesde, dat zij met man en muis was vergaan... Acht dagen nadien twijfelde geen Blankenberger meer aan de ramp, had iedereen de overtuiging dat Blankenberg eene sloep minder telde.

Van den ouden visscher en zijne gezellen werd niet meer gehoord. Al wat hij bezat, ging aan verre verwanten, insgelijks blankenbergsche visschers. Zij waren zoo talrijk, dat het weinige, welk ieder van hem erfde, er geenen in verzoeking bragt om het zeeleven te verzaken.

SLEECKX.

Mijn liefste Liesken[1].

I.

Kaatjen heeft een brandend oog,
Doch wie weet voor wien het flonkert,
't Vliegt om laag en 't vliegt om hoog,
't Heeft reeds menig hert verdonkerd,
Veel, veel stiller gloort en gloeit
Lieskens oog, die lieve sterre,
't Blikt maar zelden, doch het boeit
Ieders herte, zelfs van verre.
Liefste Liesken, liefste mijn,
Laet mij roepen, laat mij zingen,
Wat het lot ons moge bringen:
Immer zult ge aan mij toch zijn,
Liefste Liesken, liefste mijn.

II.

Mieken heeft een zijden kleed,
Doch het spant haar in de lenden,
Dat zij zelf, helaas, niet weet
Zich te buigen, zich te wenden.
Met haar roksken van katoen
Is mijn Liesken om te stelen,
Zij heeft ook geen zij van doen
Om te vleijen en te streelen.
Liefste Liesken, liefste mijn,
Laat mij roepen, laet mij zingen,
Wat het lot ons moge bringen:
Immer zult ge aan mij toch zijn,
Liefste Liesken, liefste mijn.

1 De schrijver wenschte dit lied op muziek gebracht te zien.

III.

Trientjen is wel fijn ter spraak,
Niemand kan haar overpraten,
Zij wint altijd hare zaak,
Doch zij wordt alleen gelaten.
Met haar 'stemme, mild en zoet,
Weet mijn Liesken zoo te spreken,
Dat zij door het zwartst' gemoed
Doet een' straal der vreugde breken.
Liefste Liesken, liefste mijn,
Laat mij roepen, laat mij zingen,
Wat het lot ons moge bringen;
Immer zult ge aan mij toch zijn,
Liefste Liesken, liefste mijn.

EMANUEL HIEL.

Jan-Frans Cammaert.

By J.F. Willems[1], Witsen-Geysbeek[2] en ligt nog elders wordt er van dien brabandschen tooneeldichter der laetste eeuw gewag gemaekt, doch op eene niet al te nauwkeurige en gewis onvolledige wys. De eerste dezer litterarische geschiedkundigen, die onzen dichter in 1710 te Brussel doet geboren worden en daer sterven op het einde van Maria Theresia's regering, haelt van hem de volgende stukken aen: I. *David zegepralende over Goliath*; II. *De dichtkonst van Boileau-Despreaux met aenmerkingen*; III. *Quintus Curtius in rym vertaeld;* IV. *Ninette, blyspel;* V. *De dry verliefde Nichten;* VI. *Den hoogmoedigen*; VII. *Den valschen Astrologant*, allen dry opera's. By dezen waervan de vier laetste vertalingen zyn, welke onzen Willems niet bevielen, voegt Witsen-Geysbeek er nog vyf andere by: 1^{r} *Adam en Eva uit het aerdsch paradys verjaegd*, een treurspel dat in 1746 gedrukt werd; 2° *de Waerzegger van het dorp*, 1758; 3° *den Kuyper*; 4° *de twee jagers en het melkmeisje;* 5° *den Koning en den pachter*, allen blyspelen in 1768 verschenen. De hollandsche dichterminnaer laet achter die lyst deze juiste opmerking volgen, namelyk dat *Cammaerts* vertalingen gewrongen en zeer middelmatig zyn, dat hy meer aenleg bezat tot oorspronkelyken dichter dan tot dichterlyken vertaler, ten minste in zyn '*David*' treft men goede gedachten en echt tragische uitdrukkingen aen, en dus is het waerlyk te bejammeren dat hy verkoos liever aen den franschen leiband te loopen, dan los en vry op den eerst ingeslagen weg stevig voort te loopen.'

In het *Wekelyks Nieuws uyt Loven*[3], eene belangryke verzameling van een menigte wetensweerdige zaken, door *J.B. Staes*, maer die weinig verspreid is, troffen wy onlangs het volgende aen nopens den vruchtbaren dichter van Brussel.

Den 2 meert 1780 overleed te Brussel *Joannes Franciscus Cammaert* en is in de Minderbroeders kerk begraven. Hy was geboren te Brussel in 1699. Na zyne studien by de Jesuieten geeindigd te hebben, legde hy zich toe op de nederduitsche rymkonst, in welke hy door verscheidene zyner werken ten deele in druk uitgegeven, anderen deels nog in manuscript in zyn sterfhuis bevonden, zich eenen naem heeft

(1) Verhandeling II. 172.
(2) Biographisch Woordenboek der nederduitsche Dichters II, 2-3.
(3) Jaer 1780, XV deel, blz. 34-2.

gemaekt. Behalven de hier reeds gemelde werken, maekt Staes ons nog hier dezen lyst bekend:

I. *Treurspelen.* 1° Dood van Saül, koning van Israël; 2° Athalia; 3° Esther en den ondergang van Aman; 4° Dood van Balthassar; 5° Horatius, minnaer der Albaenen; 6° Crispus en Faustus; 7° Maria van Arragon; 8° Maria Stuart; 9° den Graef van Essex; 10e Mahomet II.

II. *Blyspelen.* 11° de onrust door den rykdom; 12° den advokaet Patelin; 13° den Heer de Pourceaugnac; 14° Belphegor; 15° den hervonden man.

III. *Opera's.* Cammaert vertaelde de byzonderste opera's van zynen tyd (1750-70) als: 16° de Meyt meesterse; 17° de Land-loopster; 18° de Dogter kwalyk bewaert: 19° Annette en Lubin; 20° Alles bedenken wy niet; 21° den Peerdensmid; 22° den Soldaet tooveraer; 23° den Tooveraer; 24° den Houtkliever; 25° den Deserteur; 26° de twee Gierigeards; 27° Zemir en Azor; 28° den Landssoldaet; 29° de schoone Arsene.

Cammaert liet alsnog in handschrift achter eene berymde *beschryving zyner geboortestad Brussel*, alsmede ettelyke opera's, treur- en blyspelen; mitsgaders de *hekeldichten van Boileau*, allen voltrokken en gereed om onder de drukpers gelegd te worden(4).

Misschien is het verlies, althans de onbekendheid, veler stukken Cammaerts geen groot kwaed. Echter, myns dunkens, verdiende de man wel, is 't niet om zyn schitterend dichttalent of om zyne goede en zuivere tael, dan toch om zynen vruchtbaren iever, deze meer volledige herdenking.

Loven, 7 Sept. 1863.

L.W. SCHUERMANS, PR.

Loffelyke standvastigheid van Pieter Adriaanszoon van der Werve, burgermeester van Leiden. (1574).

I.

Het stond er bang in Leidens muren,
Door wreeden Baldes sterk omzet;
Niet lang meer kon die toestand duren,
Werd niet de stad in 't kort gered,
't Zij door Oranjes wakker streven
Of 's Hemels steeds geregte hand,
Zoo vaak de steun van Nederland,
Dan moest zij ongetwijfeld sneven.

(4) Wekelyks Nieuws, XV, 342.

Wat Van der Does bij dag en nachte,
Aan 't hoofd der Leidsche heldenschaar,
Zijn broeders te bevrijden trachtte
Van 't juk van den belegeraar,
En wat Boisot en zijne Zeeuwen
De omsingelden met vloot en brood
Te hoeden zochten voor de dood,
Geen uitkomst zagen Leidens leeuwen.

II.

Nu was de nood ten top gestegen
De honger woedde alomme rond;
De peste zaeide t' aller wegen
Ontelbare offers langs den grond;
En wat de maat van rampen vulde,
Was dat de vijand 't plan reeds had
Gemaakt tot de inneming der stad,
En meer dan ooit wraakgierig brulde.

Een aantal burgers, bleek als lijken,
Als schimmen dor en uitgeteerd,
Op 't punt van flauwte te bezwijken
Of door de ziekte gansch bezweerd,
Ziet men op waggelende beenen,
Met wichtjens, door 't gebrek reeds stijf.
En grijzaards met de dood op 't lijf,
By Van der Werve om voedsel weenen.

Maar enkel 't innigst medelijden
Heeft de edelmoed'ge menschenvrind
Om hen te troosten. Hen verblijden!
Hoe geerne! doch eilaas, hij vindt
Geen middel. Bittre tranen wellen
Tot in zijne oogen, wen hij zegt:
‘Hebt moed! betrouwt op God, die 't regt
Beschermt en de onschuld redt! gezellen.’

III.

‘Neen, neen!’ schreeuwt iemand uit de bende,
‘Die woorden geven ons geen spijs!
Wij willen dat m'een bode zende
Tot den beleg'rer. T' allen prijs
Koopt men 't bestaan van vrouw en kindren!
Zich, na 't verweeren, overgeên
Is in 't vergaan geen schande! neen!
En dat slechts kan ons wee vermindren!’

‘Mijn vrienden,’ spreekt de burgemeester,
‘Hoe dwaalt gij, als ge zulks gelooft!
Ziet in 't verleên te rugge; leest er
Hoe onze vijand moordt en rooft.
Alom verzellen gruweldaden
Zijn togt. Slechts tijgers schiep Natuur
Zoo wreed als 't Spaansche rot in de uur

Van zijn onmenschlijk wraakverzaden.

‘Werpt slechts een blik op ons gewesten;
Ziet Zutphens grondvest uitgebrand;
Schreit bij het zigt van Haarlems vesten;
Tot vuist wring' wraaklust uwe hand,
Als gij door Naardens straten kuiert,
Door hertewee ter neêr gedrukt;
Die stad, door leven eens verrukt,
Ligt thans met doodsche stilte omsluiert.

IV.

‘Denk dat u ook de ramp dier steden
Gebeurt, wanneer ge uw nood aanhoort;
Dat dan uw gade wordt vertreden,
Uw kuische dochter 't hert doorboord,
Na uwer beulen geile driften
Op hen gekoeld zijn. Utrechts lot
Doe u dat vuige moordersrot
Bij God vervloeken in zijn giften!

‘Wat mij betreft, ik zal niet bukken
Onder het jok van 't spaansch geweld;
'k Wil vrij zijn! Of kan dit niet lukken,
Dan sterf ik als een neêrlandsch held!
En 'k zie 't met hoogmoed, mijne waarden,
Gij allen stemt mijn meening bij;
Nog wilt ge liever vrank en vrij
Vergaan, dan leven lijk ontaarden!

‘Ja, ja, want gij zijt Nederlanders
Van 't oud en onverbasterd bloed!
Ge zijt nog warme deugdvoorstanders,
En haat het hatelijk gebroed,
Dat zich verheugt in jammer stichten.
Welaan! toont wie ge zijt! En dat
Uw zoons, op 's vaders deugden prat,
Hun doen naar 's vaders deugden rigten!

V.

‘Wat nu uw nood betreft en vreezen;
'k Weet dat mij eens te sterven staat;
Geen keur daaraan, als 't zoo moet wezen,
Of gij mij, of de vijand slaat;
Dies, zijt ge met mijn dood beholpen,
Vat aan dit ligchaam; spijst uw kroost
En gade ermeê; ik ben 's getroost;
'k Heb toch uw hertewond gestolpen.’

Door Van der Werves rede ontheven,
En door zijn ed'le broedermin,
Voelt ieder hoorder zich herleven;
En allen, nu vereend van zin,
Gaan plegtig eenen eed aan 't zweeren,
Van liever hunne stad in brand
Te steken, dan voor 's vijands hand,
Hoe schandvrij ook, zich te verneêren.

En allen vliegen naar de wallen,
En, door hun vrouwen aangevuurd,
Weêrstaan zij, schoon nog velen vallen,
De drommen, tegen hen gestuurd,
Tot dat in 't uiterst van hun kampen
God hen door eenen storm ontzet,
Hen zoo van dood of kluisters redt,
En einde stelt aan al hun rampen.

C. EDMOND ALBRECHT.

Gent, *herfstmaand 1863.*

Geschiedkundige aenteekeningen over de Muziekmeesters en Orgelisten der hoofdkerk van Antwerpen, van de vroegste tyden af tot op onze dagen, verzameld in de archieven dezer Kerk.

(***Vervolg, zie 9e jaerg. bladz. 100.***)

PHILIPS (Jacobus), geboren te Wouw, Holland, in 1794, leerling van den beroemden Ch. Rinck, te Antwerpen, verving de Trazegnies, als orgelist der hoofdkerk, in 1820. Verbeest door den drank, stierf hy in het St-Elisabeth's gasthuis te Antwerpen, in 1833, ontdaen van alle bestaenmiddelen.

POTTIER (Matheus), volgde Pevernage op in hoedanigheid van zangmeester van de gilde van O.L.V., en bleef in bediening tot 1616. Op dat tydstip, plaetste hy zich te Brugge en werd kanonik.

PYNOI of Pino (Jan) orgelist van hetzelfde broederschap in 1544. Deze naem is onleesbaer geschreven.

RAICK (Godgaf), priester-licentiaet, geboren te Luik, in het begin der XVIIIe eeuw. Raick werd zeer jong als chorael aen de hoofdkerk van Antwerpen ontvangen. By den dood van Jacobus Lafosse, vekreeg hy, door kampstryd (1721), de plaets van orgelist der hoofdkerk en van het broederschap van het H. Sacrament. Afgezet en ontslagen van zyne bedieningen in 1726, werd hy door M.Ch. de Trazegnies in 1727 vervangen.

Hetzelfde jaer noemde men hem orgelist te Leuven, waer hy in 1741 vervangen werd door M. Van den Gheyn, tydstip dat hy, in dezelfde hoedanigheid, naer Gent overging.

Ziehier wat wy gevonden hebben aengaende den E.P. Raick: ‘Den 16 july 1726, om 11 ueren, heeft aen den knaep Liebereghts gheseyt dat hy uyt synen naeme saude gaen by de sesse dienende meesters, en de hun segge dat hy De Ryck, hun met bedanken van het spelen op het orgel om de affronde die men hem saude aenghedaen hebben.

De Ryck heeft naer gesuspendeert te zyn, den nieuwen organist (Faber) met insolentien doen van het orgel gaen en self gaen spelen.’

Twee orgelisten MM. S. Thart en de Trazegnies (hulp-orgelist in de St-Jacobskerk) hebben zich voor de openstaende plaets aengeboden.

ROLAND DE LASSUS, geboren te Bergen (Henegauwen), omtrent 1520. Deze beroemde meester verbleef eenige jaren te Antwerpen, omtrent 1560, maer was geen zangmeester aen de hoofdkerk, zoo als verscheidene geschiedschryvers het beweerd hebben.

SOMERS (J.), zangmeester van het broederschap van het H. Sacrament in 1771. Deze muzikant maekte deel van het orkest, en is voorloopig aengeduid geweest,

want in 1772, was de Eerw. H. Baustetter in vaste bediening. Op hetzelfde tydstip ziet men M. Blavier by de muziekanten van het orkest.

VAN BAUWEL (P.), orgelist van het broederschap van het H. Sacrament heeft in 1829, voorloopig Philips opgevolgd.

VAN DOORNE (Jacobus), zangmeester in 1520.

VAN DEN BOSCH (Petrus-Josephus), orgelist die eene groote faem genoot, werd te Hoboken, by Antwerpen, in 1736 geboren. Hy werd orgelist in de hoofkerk in 1765, in vervanging van den kanonik Raick. Hy stierf op 19 february 1803, eene aenzienlyke fortuin achterlatende. Men heeft van hem, te Parys, by Lemerce, sonaten en concertos gegraveerd.

VAN ELCUM (Gieles), orgelist in 1544.

VAN NOORTBEEK (Lodewyk, priester), zangmeester van 1765 tot 1771, verving Anthonius Blavier by het broederschap van de H. Maegd.

VAN OCKEGHEM (Jan), befaemde muziekant, geboren in 1430, te Dendermonde, en volgens eenige geschiedschryvers, in Henegauwen. Hy was van den 24 juny 1443 tot 24 juny 1444, chorael in de hoofdkerk, Deze geleerde samensteller was kappellaen van Karel VII, koning van Frankryk in 1461, en stierf in 1513.

VAN PERC (Hendrik), orgelist der gilde van de H. Maegd in 1530. Hetzelfde jaer diende, in gezegde hoedanigheid, de orgelist Rombauts. Wy hebben op dit tydstip, dat is te zeggen, in 1535, den orgelist Stubant ontmoet, gehecht aen het antwerpsche broederschap.

VAN TURNHOUT (Geeraerd), geboren in Braband, zangmeester in 1563, in vervanging van A. Barbé. Hy overleed in 1594.

VANDER MEULEN (Koenraed), orgelist van het broederschap van de H. Maegd in 1572.

VINGERHOETS (F.), heeft, als orgelist der hoofdkerk, J. Philips in 1832 opgevolgd.

Hy bekleedde deze plaets tydelyk tot in 1845, toen hy vervangen werd door M. Delin. Vingerhoets was een middelmatige orgelist, maer een lezer van eerste kracht.

WAELRANT (Huibrecht), een der befaemdste vlaemsche muziekanten der XVIe eeuw, geboren te Antwerpen, in 1517, en niet te Aeth. Hy was als zanger aen het hoogzael der hoofdkerk gehecht van 1544 tot 1550. (Gilde van O.-L.-V. Lof). Waelrant was muziekdrukker en opende eene school van *solmisatie* te Antwerpen, by middel der zeven lettergrepen, bo, cé, dé, ga, lo, ma, ni, die de zeven noten der muziek voorstelden. Hy bracht zyne jeugd in Italiën door, en leerde de muziek by zynen landgenoot Adriaen Willaert van Brugge, geboren in die stad, in 1490.

WILLAERT, die gerekend wordt onder de byzonderste vlaemsche samenstellers, was in dienst van Lodewyk II, koning van Hongariën, enz. Later is hy muziekmeester genoemd geweest in St-Marcuskerk te Venetiën. Hy overleed in 1563 en zyn leerling, Cyprianus de Rore, van Mechelen, volgde hem op.

WAELRANT (Raymund), zoon of neef van Huibrecht Waelrant, werd te Antwerpen geboren. In de archieven der hoofdkerk van Antwerpen, hebben wy gevonden dat Raymund in 1585, den orgelist C. Vander Meulen verving. Hy bekleedde deze plaets tot zynen dood in september 1617. De oprechte naem van dezen muzikant was Walravens.

EDOUARD GREGOIR.

Tentoonstelling van Schoone Kunsten te Brussel 1863.

In onze kronyk hebben wy eenige aenteekeningen medegedeeld over kunstwerken die in de Brusselsche tentoonstelling waren geplaetst en voor

DE DOCHTER VAN JEFTE, IN HET GEBERGTE.
TAFEREEL EN TEEKENING VAN P. VAN DER OUDERAA, PLAETSNÊE VAN JOS. HEMELEER.
(*Zie bladz, 69).*

onze lezers het meeste belang opleverden. Verder hebben wy onzen dienst aengeboden[1] om de werken onzer kunstenaren te doen graveren; zy die, even als M.P. Van der Ouderaa, zich de moeite zullen geven hunne samenstellingen te teekenen, zullen ze beurtelings zien verschynen; door dien maetregel zal men veel beter over de voortbrengselen onzer schilders kunnen oordeelen, dan door eene drooge beschryving.

Het gebouw, ofschoon wederom maer voorloopig, en dat nog al gehekeld werd in de dagbladen, is nogtans een der geschikste die men in de hoofstad gehad heeft. Er waren geene onderscheidingen in de zalen, dat wil zeggen, geene eereplaetsen voor dees of geen slag van tafereelen, iets dat wy ten volle goedkeuren. Er waren geene buitengewoon uitstekende werken, maer men mag, over het algemeen, zeer te vreden zyn; alleen betreuren wy de afwezigheid van werken onzer beroemdheden in de kunst zoo als: de Keyser, Dyckmans, Gallait, Leys, Wappers, Wiertz. enz.

Wat ons ook een diep spyt heeft gedaen, is te zien dat er zoo weinige kunstwerken gedurende de opening der tentoonstelling zyn aengekocht geworden, er waren nogtans talryke lieve kabinetschilderyen als daer zyn die van M. Eugeen de Block,

(1) Bladz. 107.

M. Herman ten Kate, M. Platteel, M. de Bruycker, M. Ruyten, M. David Col, en een aental anderen. Dan met veel genoegen hebben wy vernomen dat M. de Braye, koopman te Antwerpen, een aenkoop gedaen heeft van een schoon landschap, en M. Couteaux van Brussel, van een tafereel van M.A. Marckelbach.

Het schynt ook dat er maer een klein getal aktiën genomen zyn; ons dunkens zou dit wel hieruit kunnen voortspruiten, dat de keus van het onderwerp der gravuer welke men als premie den aendeelhouderen aenbood, niet zeer gelukkig was. Wy hopen in het belang van de kunst, en tot welzyn en aenmoediging der kunstenaren, dat men in de aenstaende tentoonstelling van Antwerpen, in 1864, ter gelegenheid van het 200jarig jubelfeest der instelling der Akademie, meer aenmoediging en meer liefhebbers vinden zal.

Het kransje der doode.

I.

Het was Mei; maar de lucht was koud en guur. De pas ontlokene blaartjes hingen neêr, flauw en geel; geen diertje vloog rond de toegenepen seringas, want het vroos bij elken nacht en de grond des morgens witgeremd, was in den dag schraal en droog, en liet noch geur, noch wasem, tusschen de jonge takken en de verwelkte twijgen oprijzen. De wind blies noord en eenieder liep in de schoone lentemaand, dien tijd van droomerij en poëzij, met den dikken winter*palto* tot boven toegeknopt; de neus achter doek en sjarp verdoken, en de handen in de mof, of met kastor handschoenen warm bedekt.

Ondanks dit onaangename weder, zag men hier en daar rijke Moeders, met frissche dochtertjes in het wit gekleed, allen om het jongst en het netjest, van lint en kant omgeven, met de blonde of donkere hairlokken versch gekruld en kransjes op het hoofd, door de straten bibberend voortijlen, of wel in digtgeslotene rijtuigen voorbijsnellen. Die Moeders met die schoongekleedde dochtertjes begaven zich naar het Beggijnhof, waar dien dag door de kinderen der kostlooze meisjesschool eene kaars en andere geschenken, Maria ten offer gebragt werden, want iedereen, biedt in de meimaand zijn kaarsje of zijn bloementuil der Heilige Moeder aan.

II.

En de arme meisjes, ter nauwe bedekt door hunne versletene kleedjes, die van het wasschen krakend, maar doorschijnend geworden waren, wachtten op de straat, twee en twee vóór de school gerangschikt, op de rijkeliens kinderen, die, op dien dag, na het offer bekostigd te hebben, hetzelve in naam der kostlooze school ter kerk kwamen brengen. En ter nauwer nood voelden zij de koû, want met verrukking aanstaarden zij, die arme schoolmeisjes, de gepopte kinderen, die, met het lint dat in hunne leê gebonden was, hun voorwaar een warm wollen kleed hadden kunnen bezorgen, en met den kant die in hunne door het krulijzer verbrandde lokken, gestrengeld was, eenen geheelen voorraad voor een huisgezin hadden kunnen koopen; maar daaraan dachten de arme meisjes der kostlooze school niet, want zij hadden te veel schoonigheid te zien. Edoch wat is er schooner in het oog der kleine meisjes, dan eene schitterende, edelversierde pop, en daar stonden er nu zoo vele vóór hunne verbijsterde oogen en nog al levendige poppen! die de goedheid hadden van zich aen het hoofd der school te scharen, en met hunne handjes in witte ledere velletjes opgesloten, de offerande der arme meisjesschool, der Moeder van ellende op te dragen!

III.

Onder de meidekens die voorafgingen, bemerkte men een allerliefst kindje van bijna zes jaren oud. Het had noch lint, noch kant, alleen een sneeuwwit kleedje. Handschoentjes hielden zijne vingerkens niet opgesloten, die van de koû zoo rood als zijne armkens, gelijk krieken op zijn toeisel afschenen; geene krullen dansten als veren rondom zijn engelachtig wezentje, maar een allerliefst kransje van witte leliën en rooze knopjes, omving zijne blinkende, bruine lokken.

Het kindje was niet prettig, noch trotsch, en dacht alleen op het gebed, dat het van zijne moeder geleerd had, om voor de arme kinderen, voor wien het offeren ging, van de Moeder Gods, geluk en gezondheid, werk in den zomer en eten in den winter, aftesmeeken. Ook zette het zijne stapjes zedig voort, en zag alleen, van tijd tot tijd, naar de lange rei van arme kinderen die achteraan volgde.

IV.

Toen de kinderen in de kerk rondom Mariastroon geschaard waren, en de arme meisjes een lofzang, met heldere stemmen, aengeheven en uitgevoerd hadden, bragten de rijke kinderen hun offer vóór het beeld en baden voor hen die alleen hart en zang optedragen hadden. Evenwel had het kleine meisje zoo graag iets voor haar zelven opgeofferd, want op dit oogenblik dacht het, dat het ook voor ouders en broertjes te bidden en zegen te vragen had, en mogt het eens het kransje zijn hoofd ontnemen en hetzelve Maria ten hulde brengen? maar gehoorzame kinderen doen niets zonder verlof hunner ouders en het kindje treurde en scheen zoo gelukkig als de andere niet, want het moest een heilig gevoel verdooven.

V.

Doch onder het offeren en het zingen, had een der arme meisjes hevig gehoest en gekucht. Gedurende de plegt had het rijke engeltje dit opgemerkt en bij het terugkeeren uit de kerk, was het tot bij het zieke kind genaderd, dat bleek en vermagerd, en schoon de tering op het lijf, door dien schralen wind en dit bitsig weder, het feest had willen bijwoonen.

Zij nam het zieke meisje met den arm en bragt het tot bij hare moeder, die lekkere gombollen in den zak had, en er een pak van aen het lijdende kind gaf, terwijl zij het bevool van met dit koude weêr niet meer uittegaan en te kennen gaf dat zij het, des anderendaags, met hare dochter zou komen bezoeken.

VI.

Maar bij arme menschen nemen ziekten en andere ongelukken spoedig toe, omdat voor de eene halfmiddelen gebruikt worden, en voor de andere gewoonlijk de bijstand te laat komt.

Het arme meisje der kostlooze school had zyne laatste wereldfeest bijgewoond, en was des nachts nog, met het weldoende lekker in den mond, aan eene smachtende keelontsteking overleden.

Wanneer het rijke kind bij het arme in zijne nederige wooning en bij zijne naakte en koude legerstêe kwam, was het reeds uren ontslapen en niets dan een mager en geel lijkje meer.

En bij dit tafereel herinnerde het rijke kind het schoone kransje dat het ophad, toen het de thans arme doode aangesproken had; en daar het gisteren dit kroontje niet had kunnen offeren, verzocht zij hare moeder, van het op het hoofd der arme overledene te zetten, die er mede tot den Hemel zou gaan, en het daar in haren naam Maria zou aanbieden, opdat hare broetjes nooit zulken hoest zouden krijgen die de kinderen op eenige uren doodt; opdat hare ouders toch lang hunne kinderen frisch en gezond zouden mogen behouden, die anders zoo geel, zoo mager en zoo deerlijk door den dood weggeslepen worden!

En het sieraed van het rijke kind prijkt thans in de kist der arme doode, omdat de standen der wereld ophouden, dáár waar het werk der eeuwige gelijkheid begint.

P. DRANCK.
Mei, *1863.*

Aen myn' vriend den heer L..... V..... by het afleggen van zyn notarisambt.

Tis dan beslist: de lieve vrijheid
Lacht u in al heur schoonheid aan,
En schenkt u een verheven blijheid
Bij 't zien op de afgelegde baan.

Gy groeide in drokke bezigheden
Tot eindloos nut van 't algemeen;
En, in uw stil gezin getreden,
Mocht ge er een heilge vlijt besteên.

Neen, twijfel niet, of 's moeders zegen,
Dien ze op uw' schedel nederriep,
Als zij (daar 't stofkleed ons blijft wegen)
Voor beter Vaderland ontsliep;

Neen, twijfel niet, of 's moeders zegen,
Wordt tot de minste stip volbracht,
En dubbelzalig zijn de wegen,
Waar rustige arbeid op u wacht.

Uw toekomst zal geen vlijt nog wraken,
En, mild gezegend door Gods hand,
Moog 't lachend lot, dat Gij gaat smaken,
Ras 't gene zijn van 't vaderland!

't Moog zóó der domheids boei verbreken,
Als Gij der zorgen boei verbraakt,
En kome ons de verlichting wreken
Op wat ons neêrlandsch hart verzaakt.

Nu zal de dichtkunst u doen blaken
In God- en landgeheiligd vuur;
Daar biedt de schouwburg u vermaken
In 't vruchtbaar winteravonduur.

Gij vat de spa zelfs in de handen;
Verwisseld haer voor boek of veer;
Nooit eenzaam in uw stille wanden,
Verheft Ge er u tot hooger Sfeer.

En ziet ge uw goudstar nederzinken
De vriendschapstarre schiet haar glans;
Voor U wil zij op 't lieflykst blinken
Aan onbewolkten hemeltrans.

Voor U schijnt 's aardrijks schoot te ontsluiten
In 't neêrgedaalde lentsaizoen,
Om U te lokken naar uw buiten,
In W..... frisch ontluikend groen.

Voor U 't aartsvaderlijke leven
Op 't kunst- en korenkweekend veld,
In lommerrijke abeelendreven
Waar langs een zilvren stroomtjen welt.

Zoo minde *Cicero* de velden;
En steeds omhuld met majesteit,
Steeds waardig Romes groote helden,
Werd hem zijn rust - onsterflijkheid.

Daar schreef hij *op des menschdoms plichten*,
Als consul groot, en groot als mensch;
Uw lust is 't menschdom te verlichten,
En 's menschdoms heil is al uw wensch.

Dit tuige oud-Hollandsch Maatschappije
Ook voortgeplant in Belgies oord.
Schoon ons heur stam niet meer verblije,
De wortel, Vriend - die tiert nog voort.

De Romer mocht zijn land bevrijden
Van *Catilinaas* vloekgeweld;
Uw zucht is dweepers te bestrijden,
Opdat 's lands heiltroon zij hersteld.

Hij schetste met een heilge veder
De *vriendschap* af en d'*ouderdom*,
Die regen' op U bloemen neder;
Groet de andre eens, juichend, wellekom!

Zoo moge uwe grijsheid zalig bloeien!
Zoo viert Gij ieder' dag een feest!
Zoo moet al 't heil U tegenvloeijen,

Gebaard door kennis, hart en geest.

X.

A propos van deze plaet.

Vriend DÉSIRÉ,

Hier hebt gy uwe plaet weêr. Het spyt my dat zy juist in de handen myner vrouw moest vallen.

'En gy gaet daer iets overschryven, Weiler, zegde zy my' entre parenthèse, vriend, myne dierbare egade noemt my somwylen al met mynen naem, en de hand des tyds heeft nog maer pas den sluijer der vergetelheid over onze witte broodsweken uitgespreid, het laetste kwartier onzer *lune de*

miel is nog niet gansch in den diepen hemel verdwenen.

Als men eenige mylen in het huwelyksbootjen heeft afgelegd, dan ontstaet er zoo in het herte al een zwak verlangen, om eenige konfidentiën aen eenen vriend onzer jeugd te vertrouwen, de weg die men met de blyde dagen onzer jeugd achterliet, heeft altyd nog iets dat boeit, iets aentrekkelyks waerheen de ziel terug tracht, niet dat ik u reeds over myn nieuw leven, over myn vrouwtje wil komen klagen, verre van daer, Désiré, en zoo lang men als gy nog geen togtje in het *golvenleven* waegde, laet my toe dat ik deze benaming aen het huwelyk geef, ik woû ook eens een nieuw woordje fabrikeeren om de tegenovergestelde beteekenis van *plantenleven* te hebben, de figuer zal voor u misschien wat duister schynen, doch voor veel getrouwden niet, dat verzeker ik u. Dat *golvenleven* speelt somwylen met ons geluk, gelyk een kind met eene pop: het kleine lieve ding wordt eerst met nieuwe kleedjens toegetakeld, en gewiegd en gekoesterd en bezorgd, doch het duert niet lang of het popje verliest hier een been, daer een arm, en wat later beweent het dan vergeten in eenen verlaten hoek der kamer, het bonte kraem waer het vroeger by kermisdagen te pronken zat, toen men het met bewondering beschouwde en menig kind over dat lief ding zich uitliet.

Maer de kermis is lang voorby en de kramer vertrokken en toekomend jaer brengt hy vast nieuwe popjes mede, zelfde bewondering, zelfde lot.

Ik wil u geene jeremiade doen, myn vriend, en verklaer u dat ik den tyd van myn *celibatairschap* niet betreur, doch ik wil u het huwelyk niet aen- of niet afraden en zeg met Nolet:

> Trouwen, ja! trouwen, neen!
> Van twee booze kwalen een
> Staet te kiezen.
> Zie, daer helpt geen dit of dat,
> 't Dient dat een van beide ons vat
> By de biezen.

et caetera, *passons.*

'Ja, engel, zei ik, 'k wil iets over deze plaet schryven.

En wat?

Een fantaizietje over deze twee kinderen, hoe koketachtig het eene reeds in de kleedjens gesteken is, en over zoo een arm schepseltje met eenen bessem valt er nog al iets te zeggen, b.v. welk het lot zoo'n twee kinderen later in de maetschappy te wachten staet.

Koket, en anders niet meer als koketten, onderbrak myn vrouwtje. De burgersmeisjes worden niet meer opgevoed gelyk in mynen tyd - Myne vrouw is 22 jaer, Weiler zegt u dat in vertrouwen. - Wy leerden enkel lezen, schryven en naeijen, en dat goed kunnen werden wy spoedig met eenen blauwen voorschoot aen het huiswerk gezet, en nu Weiler, en zy zette hare arme in de zyde, (helsche houding voor eene vrouw) en ik moest met geduld eenen spreuk ten nadeele harer kunne aenhooren.

En nu, ging zy voort, zyn er geene burgers meisjens meer, het zyn allemael jufvrouwen gelyk het wel te regt in een liedjensboek van De Weerdt staet, en dat heet men kinderen der beschaving, menschen van den vooruitgang, het meisje moet voor een jaer of dry naer het *pension* gaen, en als het dan weêr keert dan is het eene groote juffer,

dan is zy hare moedertael byna vergeten, of spreekt zy die nog eens met haer die geen fransch geleerd hebben dan radbraekt zy dezelve met eenen hoop stadhuiswoorden, en wat is dan de droom van die jufvrouwkens? (Weiler twyfelt of het de droom van zyn vrouwtje ook geen tyd geweest heeft) zy zullen *fortune* doen, mynen gouds ziet zy in hare gedachten uit Calfornia toestroomen, een graef of een officier komt haer eene liefdeverklaring doen, hy noemt haer *ma petite princesse*, zy zal in eene *calèche* langs den grooten weg rollen, en ook eenen koetsier met geel of rood of blauw doen afboorden, zwakke kinderachtige worsteling van het edeldom tegen de vryburgerlykheid.

Maer welk is het noodlottig gevolg van een dergelyken droom, ongetrouwd blyven - en myn vrouwtje grimlachte - en de verschrikkelykste droom eener vrouw is wel: sint Annekens schappraei, eene pynelyke siddering snydt door haer hert, wanneer zy haer eerste grys haer bespeurd of een rimpel op haer voorhoofd ziet als zy nog ongetrouwd is.

'Weiler, ging myne vrouw voort, een weinig van toon veranderende, zoo ik verzen kon schryven, zou ik op deze plaet een hekeldichtje aeneen weven, over die treurige verkeerde beschaving, over die dwaze pracht, en dat hooger willen vliegen als hunne staet het meêbrengt, van die honderd duizende meisjes.'

'Doch hoort, ik wil niet dat gy iets over deze plaet schryft, daerby ik heb een afkeer van verzen gekregen, al die poëten zouden beter doen van zich met hunne zaken te bemoeijen dan met die rymelary, en uwe vrienden zien er niet vet uit, Weiler, zoo min als gy; zy trekken allen een deerlyk gezicht, en ik geloof dat het by niets komt dan van te lang naer de maen te kyken, en te veel *smert* op *hert*, *leed* op *wreed*, *ontzielen* op *vernielen* te doen rymen.'

Beste Désiré, gy ziet dat het ryk der muze by my een einde heeft genomen, myne gade heeft schrik van die bleeke vrouw, die ik ook al eens muze noemde. Het is myne schuld niet dat ik u de plaet zonder verzenstukje moet wederzenden.

O les femmes! les femmes!

uw

WEILER.

O stil dan! 't Is zoo teêr.

Wo still ein Herz von Liebe glüht
O rühret, rühret nicht daran.
.....
.....
Ihr wiszt nicht welch ein Paradies,
Mit diezem Traum verloren geht!

GEIBEL.

Wanneer een hert voor de eerste mael
Bemint, hoe schoon en goed
Is dan Gods lieve schepping, en
Hoe zalig het gemoed!

Een wereld ryk aen lentepracht
Vertoont dan het verschiet;
En ieder blaedjen van het woud
Kweelt dan een hemelsch lied.

Wanneer ge zoo een hert ontmoet,

O stil dan! 't is zoo teêr.
- Het minste windje rukt de bloem,
De fynste bloem vaek neêr.

Eerbiedig in de vrouwenziel
Dien teedren liefdegloed,
Het is haer levensrykste droom
Ofschoon hy zuchten doet.

O raek een minnend hert niet aen,
Dat heiligdom, zoo broos!
't Verkleurt soms nog te vroeg de wang,
Als 't zonnelicht de roos.

VERHULST.

Contich.

Kronyk.

ANTWERPEN. - In den *Nederduitsche Bond*, heeft M.J. De Beucker de volgende verhandelingen gehouden, A. op 9 october: over de geschiedenis der plantenkennis en de verschillende leerstelsels derzelve; B. op 19 october: over het leven en de ontleding der planten; C. op 22 october: over de natuerlyke en kunstmatige bevruchtiging en de verbastering der gewassen.

- Op 11 october laetsl. was er in het *Kunstverbond* een portret ten toon gesteld, door M. de Meersman.

- In het hedendaegsch museum, Venusstraet, is een marmeren beeld ten toon gesteld, voorstellende: *de gevleugelde en zittende zegeprael*, *eene lauwerkroon werpende.* Dat beeld hetwelk den vermaerden beeldhouwer Rauch besteld was, is, na zynen dood, door zynen leerling M. Hugo Haagen, beeldhouwer en leeraer te Berlyn, gebeiteld naer het model dat door den meester verveerdigd was.

- Wy hebben vroeger den uitslag bekend gemaekt van den pryskamp voor nyverheidsteekenkunde te Mechelen. Op 11 october heeft men M. Ed. Joris die aldaer de zegenprael behaelde, plechtig ingehaeld. Wy ook hebben meermalen eervolle plaetsen aengeteekend, door M. Joris in de Akademie bekomen. Wy hopen onze lezers een zyner werken medetedeelen.

- M.P. Van der Ouderaa, een jong veelbelovend kunstschilder in het godsdienstig vak, waervan wy reeds vroeger hebben gesproken, heeft een tafereel voltooid, *de graflegging van Christus* voorstellende. Dit werk heeft ons een bewys gegeven van ernstige opvatting en krachtige kleur, allezins de overlevering onzer school weerdig. Eene schoone toekomst wacht den heer van der Ouderaa; er zyn toch zoo weinig schilders die het godsdienstige vak goed behandelen, dat het ons waer genoegen doet, een jong talentvol man te zien optreden.

- De bouwing der nieuwe kerk aen de Leopoldslei, den H. Josephus toegewyd, wordt druk voortgezet onder de leiding van den provincialen bouwmeester M. Gife. Het gebouw zal in romaenschen styl, en inwendig 1297 vierkante meters groot zyn.

- De letterkundige maetschappy *de Olyftak*, heeft haer nieuw lokael in de Arembergstraet ingehuldigd; de voorzitter hield eene gelegenheids-rede en men vierde, in een vriendenfeest, den 25^{n} verjaerdag der benoeming van M.C. Blomaerts, tot de betrekking van kas-

houder der maetschappy. M. Edm. Lauwers had zich gelast by den jubilaris de tolk der leden te zyn. Na eene gepaste aenspraek, behandigde de spreker aen M, Blomaerts een prachtig gouden eermetael, met toepasselyk opschrift benevens een door M. Altenrath met veel smaek geteekend eere-diploma. In deze zitting werden nog twee leden der maetschappy, MM. F. J, Van den Branden en F. Willems, pryswinnaers in den laetsten pryskamp van vlaemsche uitgalming, namens de rederykkamer, kostbare boekwerken aengeboden.

- M. Harry Peters heeft eene kortbondige schets van de geschiedenis van Polen uitgegeven, versierd met een welgelykend portret van den schryver; het is verkrygbaer by al de boekhandelaren ten pryze van 50 centiemen.

- M.F. Loos, voorzitter van het *Kunstverbond*, heeft het kommandeurskruis der orde van den groothertog bekomen, op het Congres te Weimar, in de maend augusty, gehouden De kunstschilders G. Guffens, J. Swerts en F. Claes woonden het feest by.

- M.D. Haine, eigenaer van de puinen der oude St. Walburgiskerk, is bezig met die puinen, welke eene vormlooze massa uitmaekten, eenigzins in orde te doen brengen. De kroft, welke onlangs is ontdekt geworden, en waervan wy bladz. 53 eene beschryving hebben gegeven, blyft bestaen, maer daer boven zal hy een gebouw in romaenschen styl doen oprigten, door den bouwmeester M. Vereecken.

By het afbreken der puinen heeft men, boven op de vroegere hooge koor der kerk, eenige gemetselde graven ontdekt. Zy hadden eene breedte van ongeveer dry, en vyf of zes voet lengte. Daer binnen lagen grootendeels vergane doodkisten, welke by de aenraking der schup, gebroken waren, en in elke dier kisten, vond men een menschelyk geraemte, met overblyfsels van een kasuivel of stool, zoodat het denkelyk priesters geweest zyn, welke daer zyn begraven geworden. In een der graven vond men ook een geslotene steenen pot.

Men weet dat de St. Walburgiskerk, tydens de overweldiging van ons land door Frankryk, als *zwart goed* werd verkocht en afgebroken. Onder de koor der kerk bestond een doorgang, die van de Vierschaer naer het Steen ging, zoodat men met verscheidene trappen naer de koor klimmen moest.

- M. de zeer eerw. heer pastoor uit de parochie der Marckgrave Lei, heeft de schoone schildery van M. Mergaert die in de tentoonstelling van Brussel prykte, de *schat van St-Laurentius* voorstellende voor zyne kerk aengekocht. Ziehier wat wy over dit onderwerp in den *Zegeprael der Martelaers* lezen:

‘De prefekt van Rome vernomen hebbende, dat M. Laurentius de schatten der Kerk in bewaring had, bevool hem die in naem van den keizer en voor de behoeften des legers in te leveren; maer M. Laurentius geleidde den prefekt naer eene afgelegene plaets, waer de armen, die door de Kerk ondersteund werden, vereenigd waren en zegde hem: *Ziehier onze schat! De armen waeraen de Kerk hare weldaden toewydt*, *zyn de rykdommen der Kristenen.*’

Het onderwerp is goed teruggegeven en bevat byzonder goede hoedanigheden van teekening en uitdrukking. M. Mergaert is een verdienstelyk oud-leerling der Akademie, van wien wy reeds meermaels het genoegen hebben gehad goede voortbrengsels te zien.

Wy wenschen M. den pastoor geluk over zyne goede keus.

BRUSSEL. - Het staetsblad heeft een ministerieel besluit afgekondigd, waerby eenige veranderingen worden gebragt aen de schikkingen tot het bekomen van toelagen voor het schryven en opvoeren van nieuwe tooneelstukken, het zy operas, dramas, komediën of blyspelen. Ziehier voor wat het vlaemsch tooneel betreft:

Voor de komedies, dramas en blyspelen in de vlaemsche tael, zal er aen de tooneelmaetschappyen of troepen, die eene eerste vertooning zullen geven van een nieuw stuk, de volgende toelage worden toegestaen:

	Brussel, Gent, Antwerpen en Brugge.	**Andere plaetsen.**
Voor een stuk in 4 of 5 bedryven	fr. 200	fr. 150
Voor een stuk in 3 bedryven	150	100
Voor een stuk in 1 of 2 bedryven	75	50

Indien hetzelfde stuk door een anderen troep of tooneel-maetschappy op den schouwburg van eene andere stad wordt gespeeld, zal de toelage voor deze nieuwe vertooning, tot de helft beloopen in den tarief hierboven aengehaeld.

Er zal voor de tweede en derde vertooning der vlaemsche tooneelstukken de helft der premie van de eerste vertooning worden gegeven.

De troep of tooneelmaetschappyen, die opera's zullen uitvoeren, waervan de tekst in het vlaemsch zal zyn, zullen, per vertooning, de volgende toelage ontvangen, zonder onderscheid van plaetsen:

250	fr. voor een opera in 4 of 5 bedryven.
180	fr. voor een opera in 3 bedryven.
140	fr. voor een opera in 2 bedryven.
90	fr. voor een opera in 1 bedryven.

Deze toelagen zullen tot aen de tiende vertooning op elken schouwburg worden toegestaen.

Indien hetzelfde opera vervolgens door een anderen troep of tooneelmaetschappy van eene andere stad wordt gespeeld, zal de toelage voor deze nieuwe vertooning tot de helft der hier boven aengehaelde premiën beloopen.

Opdat de toelage voor de vlaemsche stukken eischbaer zouden zyn: *A.* Mag het stuk nog niet vertoond of geene vertaling van een vreemd werk zyn; *B.* Het moet door een regelmatig ingerigt lees-komiteit zyn aengenomen; *C.* Het moet door eene maetschappy of troep op een regelmatigen schouwburg met open bureel worden vertoond.

- M. Willem Geefs is aen de uitvoering van het standbeeld begonnen van wylen M. Verhaegen; hetzelve zal zoo groot zyn als dat van generael Belliard.

Het gedenkteeken, dat men aen de nagedachtenis van M. de Brouckere wil oprigten, zal tegen den 1 july 1864 gereed zyn.

DOORNIK. - Op 21 september, heeft de onthulling van het standbeeld der prinses van Espinoy plaets gehad. Men begaf zich naer de Groote-Merkt, waer het beeld is opgerigt. De Overheden namen plaets op de estrade, en M. de burgemeester de Rasse, sprak eene redevoering uit; de ministers Rogier en Vanden Peereboom woonden de plegtigheid by. Terwyl de burgemeester sprak, viel er eene hevige stortvlaeg, doch de plegtigheid werd niet onderbroken en ook de kantate werd te midden van den slagregen gezongen.

Het standbeeld der prinses van Espinoy is zeer schoon en heeft eene goede houding. De heldin heeft in der haest een oorlogskuras over hare vrouwenkleederen getrokken; in de hand houdt zy eene byl, maer geene oorlogsbyl: het is, om zoo te

zeggen, het eerste voorwerp het beste dat dienen kan om eenen aenvaller, eenen vyand, af te weren. Zy springt vooruit en in de rigting welke zy schynt te nemen, zou men

zeggen, dat zy naer die plaetsen snelt, welke zy eenmael met zooveel onverschrokkendheid tegen de Spanjaerden heeft verdedigd.

Op het voetstuk leest men:

la ville de Tournai
à Charlotte de Lalaing,
princesse d'Espinoy,
siége de 1581.
Inauguré en 1863,
sous le règne
de
Léopold I^{r}.

Het standbeeld is uitgevoerd door M. Dutrieux, die daer, ter plaetse, van M. de minister van binnenlandsche zaken vernam dat Z.M. hem ridder der Leopoldsorde genoemd had.

GENT. - Pryskamp van berymde en onberymde opschriften, ten toon gehangen by gelegenheid der Arteveldefeesten.

De jury door het *Vlaemsch Verbond* benoemd ter beoordeeling der *ingezondene* stukken, heeft de pryzen volgender wyze toegekend:

1^{e} prys, in verdeeling, aen MM. De Boever, (herberg den *Karpel*), Statie-plein en Jan Hoste, Nieuwland, (uitgehangen in de *Estaminet Français*, Koornmerkt).

2^{e} prys, M. Karel Schmidt, zoon, Lievekaei.

Ziehier de prysbehalende opschriften:

De vrome held van Artevelde,
Die goed en bloed ten beste gaf
Voor 't volk; die vryheid, regt herstelde,
Verryst uit zyn vergeten graf.

O volksvriend! eens zoo snood verraden,
Door nyd vermoord, door 't volk miskend,
Het nageslacht erkent uwe daden
En viert u als den roem van Gent.
Karpel, Statie-plein).

O Gentenaren! eert den held,
Die nimmer boog voor vreemd geweld;
Wiens burgerdeugd zoo schittrend blonk,
Die vryheid u met welvaert schonk.
(*Estaminet Français*).

Wy vieren Artevelde bly,
Dien Gentenaer zoo vrank en vry,
Die 't volk eens redde uit nood en leed,
Die werk en neering bloeijen deed;

Een groote staetsman, kloeke held,
Die franschen dwang heeft neêrgeveld,
Zoo roepe nu elk vlaemsche vriend:
- Hy heeft zyn standbeeld wel verdiend! -
(Lievekaei, 25).

KORTRYK. - De koninklyke maetschappy van Rhetorika, onder den titel van *Kruisbroeders,* met kenspreuk: *Minnelyk van Harten door het Kruis ons Heeren*,

heeft, in algemeene vergadering, besloten een festival van vlaemsche tooneelkunde uit te schryven, waerop zy al de liefhebbers en tooneelkundige maetschappyen van het land vriendelyk uitnoodigt, onder de volgende voorwaerden:

De maetschappyen die aen dit festival willen deel nemen, zyn verpligt uit te voeren een drama of tooneelstuk van 2 tot 5 en een bly- of zangspel van 1 tot 3 bedryven. Geene stukken zonder vrouwenrol zullen aenveerd worden. De tooneelvertooningen zullen geschieden op stadsschouwburg en aenvang nemen den 8 november 1863, en voortgezet worden van veertien tot veertien dagen.

Elke optredende maetschappy zal, onmiddelyk na de vertooning harer tooneelstukken, eene som ontvangen voor reis- en verblyfkosten, gerekend volgens den afstand, te weten: op eenen afstand van min dan 20 kilometers, 75 francs; van 20 tot 30, 150 francs, en van boven de 30, 200 francs. Er zal daerenboven aen elke mededingende maetschappy een zilveren verguld eeremetael, het wapen van Kortryk dragende, tot gedenkteeken van het festival geschonken worden.

De genootschappen, die aen dit festival willen deel nemen, moeten daervan kennis geven tegen 4 october 1863; 's anderendaegs zal de beurtloting plaets grypen; de uitslag van deze loting zal onmiddellyk bekend gemaekt worden. Iedere mededingende maetschappy moet tegen den 24 october, aen M. Devreese-Généré, voorzitter der *Kruisbroeders*, kosteloos zenden een exemplaer van het door haer uit te voeren tooneelstuk en bly- of zangspel, alsook de som van vyftig francs in waerborg, welke som haer zal weêrgegeven worden na het uivoeren harer stukken.

ST-NIKOLAES. - De *Oudheidskundige Kring* van het Land van Waes heeft, in algemeene vergadering van 25 juny laestl., besloten eenen historischen kampstryd te openen over de aloude heerlykheid van Beveren.

Om het ontwerp van dezen kampstryd des te beter te bepalen en allen twyfel te voorkomen, heeft het bestuer goed gevonden eenige voorname punten aen te stippen welke de mededingers voorzeker niet mogen verzuimen. De geschiedenis der heerlykheid van Beveren zal bevatten den oorsprong en de spelling van den naem van Beveren, de stichting der heerlykheid, hare uitgestrektheid, en de andere heerlykheden aen haer regtsgebied onderhoorig; haer burgerlyk en regterlyk bestuer; hare geschillen met het hoofd-kollegie van het Land van Waes; haer slot; hare opvolgende heeren, hunne pligten, regten en voorregten, hunne aenkomst tot heerlyk gezag en domein, en hunne voornaemste levenstrekken; de politieke, burgerlyke en godsdienstige geschiedenis der gemeenten of gemeente-deelen en der polders onder de heerlykheid van Beveren begrepen, voor zooveel hunne geschiedenis met die der heerlykheid in het algemeen in verband staet; de ontbinding der heerlykheid van Beveren. enz.

Het bestuer bestaet uit de HH. A. SIRET, voorzitter; L. VEREST, H. RAEPSAET, ondervoorzitters; L. HOORNAERT, sekretaris; R^{der} DE SCHOUTHEETE DE TERVARENT, schatbewaerder; J. VAN RAEMDONCK, bewaerder van het Museum; R. VERWILGHEN, A. DE WILDE, E. SERRURE, bestuerleden.

PROGRAMMA. - 1° Een eermetael en eene somme van 600 franks, zullen aen den schryver der beste geschiedenis der heerlykheid van Beveren, geschonken worden. Die geschiedenis zal in het vlaemsch of in het fransch opgesteld zyn. De schryver zal zorgvuldiglyk aenduiden de bronnen, (oorspronkelyke by voorkeur), waeraen hy de grondstoffen zyner geschiedenis ontleend heeft.

2° Zal ten kampstryde niet aenvaerd worden het werk dat niet leesbaer geschreven en geheel afgewerkt is, in der voege dat het onmiddelyk kan in druk gegeven worden.

Eigenhandige platen alléén zullen worden aengenomen.

De schryvers zullen hunne namen op hunne werken niet mogen zetten, maer enkelyk eene kenspreuk, welke zy zullen herhalen in een toege-

zegeld briefjen inhoudende hunnen naem en hun adres. Die voorwaerde wordt streng gevorderd.

De werken moeten, vóór 31 december 1865, aen M.L. Hoornaert, sekretaris van den kring, vrachtvry toegezonden worden.

De handschriften, na den bepaelden tyd besteld, of die waervan de schryvers zich hebben doen kennen, op welke wyze het zy, zullen uit den kampstryd gesloten zyn.

3° De handschriften ten kampstryde ingezonden, blyven den eigendom van den kring, die alléén het regt bezit het bekroond werk uit te geven en te vertalen.

De schryver, indien zyn werk wordt uitgegeven, heeft regt op 25 kostelooze exemplaren; indien hy er meer verlangt, dan zal hy zich diesaengaende met den uitgever verstaen.

4° De beoordeeling der mededingende handschriften zal toevertrouwd worden aen eenen jury, samengesteld uit dry leden, in de koninglyke Akademie van België en onder de overige historieschryvers van het land, door het bestuer van den kring genoemd.

Buitenland.
1813.

M.C. de Vries Jr., graveur en lid der koninklyke akademie van Beeldende kunsten, heeft eene medalie verveerdigd, ter herdenking aen de verlossing van Nederland.

Deze medalie, die eene grootte heeft van 76 nederlandsche strepen, vertoont op de voorzyde: een krygsman, voorstellende het nederlandsche volk, hebbende in de regterhand een zweerd, en aen den linkerarm een schild, waerop een bundel pylen, daerboven staet 1813, en daeronder 1863, doelende dit op het volk, dat toen, even als ook thans, gereed staet ter verdediging zyner vryheid en instellingen.

Naest hem staet een altaer, waerop de namen van Hogendorp, van den Duin, van Maasdam en van Limburg Styrum; op het altaer ligt een kussen, waerop eene kroon en scepter geplaetst zyn, als zinnebeelden van het gezag, ter zyde zit eene vrouw (Nederland) rustig op haren troon, en wyzende naer de namen, die op het altaer staen; aen hare voeten ligt een zweerd (teeken der tyranny), een standaerd en kluisters, allen gebroken; achter het altaer staen de beelden van de vryheid en der eendragt, om daermede aen te duiden dat, waer vryheid en eendragt het gezag omgeven, dit gezag ook duerzaem is.

Het randschrift is: ‘van vreemden dwang bevryd, herdacht na vyftig jaer;’ en daeronder: ‘openb. IX, v. 11; Jes. LXIII, v. 4.’ Op de afsnede staet ‘november MDCCCXIII, november MDCCCLXIII.’

Op de keerzyde staet een Genius by eene zuil, die op een rots is gebouwd, met zyne linkerhand wyst hy naer de woorden: *Oranje boven*, en in zyne regterhand heeft hy een lint waerop: *Je Maintiendrai;* op de zuil staet, omgeven door oranjetakken W. I, W. II, W. III, allen, gekroond; tegen de zuil rust het rykswapen, en aen deze zyde ziet men een wereldbol, schild en palet, een getand rad, Mercurius' staf en eene ploeg, en aen den anderen kant een zeilend schip, om daermede de wetenschap, kunst, nyverheid, koophandel, landbouw en de zeevaert te verzinnelyken, en om door dit alles aen te toonen, dat al deze takken van ons volksbedryf met Oranje weder zyn herboren.

Het randschrift is: *Oranje*, *een sterke zuil*, *staat vast op Neêrlands grond.*

Op de afsnede leest men: *Bescherm God het Vaderland.*

- De *Abeille de Bugey* (Frankryk) deelt het volgende mede aengaende eene ontdekking, gedaen in de kerk van Villeleversure (Ain):

'By het herstellen van eene trede van het altaer, lang 2 el, heeft men een bas-relief gevonden, voorstellende de 12 apostelen en den Heiligen Vader. De apostelen staen met hunne attributen twee aen twee in nissen geschaerd, die door pilasters zyn gescheiden.

Eene nis in het midden bevat den Heiligen Vader met eene tiara op het hoofd en een crucifix aen zyne beenen. Eene byzonderheid van dit beeld is, dat het zyne tong uitsteekt en zoo laeg, dat het uiterste het hoofd van Christus, dat 3 duim lager is, schynt te likken. De beelden zyn nauwelyks 30 duim groot.

Dit stuk schynt tot Romaenschen styl te behooren, en van de dertiende of veertiende eeuw afkomstig te zyn. De tiara bestaet uit vier kroonen en schynt een mael gekleurd te zyn geweest.'

Sterfgevallen.

M. Emanuel van Cuyck, bouwmeester te Antwerpen, die gedurende 23 jaren deel maekte van het gemeentebestuer, is aldaer, op 4 october, overleden in den ouderdom van 77 jaren.

Op 7 derzelfde maend had de lykdienst plaets, in de St-Jacobskerk; de dd. burgemeester M. Van Put, de schepenen en een aental leden van den gemeenteraed en een talryk publiek uit al de rangen der maetschappy woonden dezelve by.

De ter aerde bestelling had plaets op het Kerkhof der Marckgravelei; niet eene redevoering werd er uitgesproken; en nogtans heeft M. van Cuyck oneindige diensten aen de stad bewezen, getuigen daervan de schoone wandelingen *de glacis* waervan men de weêrga niet in Europa vindt; niet alleen de aenleg, maer de beplanting die zoo wonderschoon is, werd door M. van Cuyck geleidt.

Het eenvoudig en nederig karakter van den werkzamen en verdienstelyken man had hem de algemeene achting doen verwerven.

De eerste aenleg van den dierentuin werd ook door M. van Cuyck gedaen, alsook al de schoonste buitenverblyven der byzonderste familiën der stad; hy was sedert jaren lid van de koninklyke maetschappy van Schoone Kunsten.

Wy hopen dat men op de wandeling een gedenkteeken plaetsen zal, dat den man herrinnert aen wien men dit schoon werk verschuldigd is.

- De eerw. heer Carton, bestuerder van het doofstommengesticht te Brugge, is aldaer op 19 september overleden, ten gevolge eener keelziekten. Hy werd te Pitthem geboren in 1802.

- De duitsche wetenschap heeft een schier onherstelbaer verlies geleden. De beroemde letterkundige Jacob Grimm, is den 20 dezer 's avonds, na eene kortstondige ziekte, overleden. Een aenval van beroerte maekte een einde aen zyn zoo nuttig en werkzaem leven. Jacob Grimm was den 4 juny 1785 geboren en heeft dus een leeftyd van 78 jaren bereikt. Tot in zyne laeste dagen zette hy het werk voort, dat hy met zynen kortelings afgestorven broeder Wilhelm had begonnen en dat de kroon op hunnen welverkregen roem zou zetten, namelyk het groote duitsche woordenboek. Hy mogt dit echter niet ten einde brengen, en vorderde slechts tot het woord *Fromm* (regtschappen), dat, treffend inderdaed, zoo zeer op 's mans karakter van toepassing is.

Samenstelling van P. Potter.

STERKWATERPLAET DOOR JOS. NAUWENS.

Bouwkunde.
De kerk van Veghel door den bouwmeester P.J.H. CUYPERS van Roermonde.

Op 19 october heeft de konsekratie van de kerk van Veghel, plaets gehad. Deze kerk was reeds sinds jaren door gansch Nederland geroemd, vóór dat zy voltrokken was, en heeft vele nieuwsgierigen uitgelokt, die van heinde en verre kwamen toegesneld, om dit gedenkteeken van christene kunst te zien, tot dat men de kerk voor dien toeloop heeft moeten sluiten, opdat het werk, dat daerin nog moest gedaen worden, niet zou worden verhinderd of beschadigd.

Wy hebben reeds eene beschryving diens tempels gegeven ontleend aen de *Dietsche Warande*, waerby wy het plan dezer kerk hebben medegedeeld[(1)].

Thans dat dit gebouw om zoo te zeggen voltooid is, denken wy het niet ongeschikt de volgende regelen aen *de Tyd*, eene noord-hollandsche courant, te ontleenen.

‘De hoogw. heer van Miert, kamerheer van Z.H., kanunnik van 's Bosch, pastoor en deken te Veghel, heeft den moed gehad om eene taek te ondernemen, die welligt nog nooit door iemand is vervuld. Hy heeft gewild, dat de architekt, aen wien hy den kerkbouw had toevertrouwd, ook zorg dragen zou voor de versiering en bemeubeling van dezelfde kerk, opdat zyn nieuwe tempel, wanneer hy aen God zou worden toegewyd, ook onder dit opzigt door ééne en dezelfde hand voltooid zou mogen heeten. En dat is waerlyk gebeurd. In zeven en een half jaer tyds, zyn kerk en toren van de fondamenten opgebouwd, en is daerenboven de kerk van binnen gepolychromeerd, voorzien van talryke en groote muer- en glasschilderingen, van menigvuldig beeldhouwwerk, vier altaren, biechtstoelen, enz.; alles het produkt van dezelfde teekenpen, die de kerk zelve heeft ontworpen en uitgevoerd. Wie den drempel van die waerlyk prachtige kerk betreedt, staet verbaesd en weet niet wien meer te bewonderen, den hoogw. van Miert, die het durfde ondernemen, of den architekt, die het tot stand bragt.

(1) Zie bladz. 167, zevende jaergang.

Men vergete niet, dat Veghel eene, hoewel aenzienlyke, plattelands gemeente is. Laten wy het woord gebruiken, Veghel is een Noord-Brabantsch dorp. In dat dorp heeft de pastoor, zonder ryks- of provincialen bystand, middelen weten te vinden tot de voltooijing van een gebouw, dat elke hoofdstad van Europa tot sieraed zou verstrekken, en toch - hetgeen behoort aengestipt te worden, want het is eene verdienste - voor het gebruik van Veghel's Katholieke gemeente

volkomen berekend is. Er is immers niets aengebragt, wat de eenvoudigste Katholiek niet aenstonds vat, waerdeert en begrypt. Het strekt evenzeer ten lof van den pastoor als van den architekt.

Het kerkgebouw is ruim. De lengte van het middenpand, van den toren af tot aen de koorsluiting achter het altaer, bedraegt 51 ned. ellen. Maer neemt men de uiterste diepte der Maria-kapel tot aen de kerkdeur, dan verkrygt de kerk eene lengte van 80 nederlandsche ellen. De breedte is over de beuken 20, en over het kruis 35 nederlandsche ellen. De hoogte van het middenschip tot aen den welfsleutel is 21, van de zybeuken en arkade 10 nederlandsche ellen. Meet men de hoogte buiten, van den beganen grond tot aen de dakkam, dan verkrygt men 30 nederl. ellen. Men ziet door deze cyfers, dat men te doen heeft met een majestueus gebouw, waerboven zich noch een prachtige toren verheft, een toren waeraen het beeldhouwerk in steen evenmin gespaerd is, als in de kerk zelve.

Wy kunnen niet nalaten te getuigen, dat wy de kerk van Veghel met onuitsprekelyk genoegen hebben gezien en uren hebben besteed, om haer in haer onderdeelen waer te nemen. Dat onderzoek heeft ons zekere nationale fierheid medegedeeld. Wy Nederlanders gaen maer al te dikwerf mank aen het gebrek, om wat schoon is in den vreemde te willen zoeken. Dit is voortaen eene onverschoonbare dwaesheid. Wy stipten onlangs aen van de nieuwe Lieve Vrouwenkerk voor eenige weken door denzelfden architekt te Amsterdam voltooid, dat die kerk, welke ook een monument van christelyke kunst is, geheel door Nederlanders is bewerkt van nederlandsche materialen. Hetzelfde valt aen te merken van de kerk te Veghel. Alles wat er gebezigd is, is produkt van nederlandschen grond of arbeid van Nederlanders, met dien verstande, dat alles naer de teekeningen en onder de leiding van den ryk begaefden architekt is bewerkt, die evenzeer den beitel en het penseel als de teekenstift weet te handteeren.

Eene beschryving te geven van de versieringen, in de kerk door het penceel of den beitel aengebragt, is onmogelyk, als wy daeraen niet verschillende nommers besteden, hetgeen wy niet doen kunnen.

De gansche kerk is gepolychromeerd. De kolommen van geolieden arduinsteen gaen naer het zwart, terwyl de daeruit spruitende wervelen, die het steenen plafond dragen, van een vry krachtig rood en blauw zyn. De muren zelven van de kerk hebben de kleur van een zeer delikaet zeegroen, dat voortreffelyk werkt. Wy spreken niet van de uit steen gebeitelde en ryk gekleurde triforium's, noch van menig ander onderdeel, dat allerwege de aendacht trekt en den toeschouwer bezig houdt. Wy kunnen niet anders dan een vlugtig overzigt geven van de glasschilderingen, muerschilderingen en gepolychromeerde altaren.

Gebrande glazen zyn er velen en van allerlei grootte. De Maria Kapel telt 7 ramen voorstellende de zeven heilige sakramenten. De drie namen boven het hoofd-altaer in het priesterkoor geven drieërlei voorstelling van de H. Drievuldigheid, waerby men in het een meer den Vader die te zamen met Zoon en heiligen Geest door het menschdom en het dierenryk verheerlyk wordt, in het andere meer den Zoon, het Woord eeuwig geboren van den Vader, en het Woord, mensch geworden in den tyd en geboren uit Maria, in het derde meer den H. Geest, die nederdaelt over Maria in de menschwording des Zoons, en op de Apostelen op den Pinksterdag, doet uitkomen. In het transept zyn twee groote roozen. De roos in het zuiden stelt Christus voor, omgeven door zyne Apostelen en de profeten die hem voorspeld hebben; in de noorderroos vindt men Maria, de heilige Moeder Gods, te midden der koningen, waervan zy afstamt en de profeten, die van haer gesproken hebben. Dan is er nog eene groote roos in den toren met eene zinryke voorstelling van Christus als de

bron der levende wateren, eene groote kompositie, te uitvoerig, dan dat wy er verslag van kunnen geven.

Wat de muerschilderingen betreft, zy hebben by al het schoone, dat de kerk ons levert, ongemeen genoegen gedaen. In het koor vindt men de 9 koren der Engelen meesterlyk behandeld. By het transept treft men de Kerkvaders en Doctoren aen met de heilige Thecla en Theresia. In het middenschip geeft de kunstenaer aen het volk ter overweging vier parabelen, even schoon als duidelyk uitgewerkt; namelyk de parabel der wyze en dwaze maegden, die van Lazarus en den vrek, van den schuldenaer, wiens evangelie voorleden Zondag in de Kerk is voorgelezen, en van den verloren zoon.

Wy stappen over menige byzonderheid heen, zoo als de muerschilderingen onder de roozen in het transept en de schilderingen op en naby en rond de tribune van het zangkoor, om nog een enkel woord van de altaren te kunnen zeggen.

In de zyaltaren heeft de heer Cuypers de beeldhouwkunst en de schilderkunst doen samenwerken tot het voortbrengen van een voortreffelyk geheel. Van de zyaltaren is het eene aen de H. Maegd, het andere aen de heilige Familie gewyd. By het eerste rust de Gods-Moeder-Maegd als in haer graf onder de tombe, en staet zy boven het altaer als de onbevlekt Ontvangene. Beiden zyn overschoone beelden. Rondom zyn op den muer tafereelen van het leven der H. Maegd geschilderd, die met het eenvoudige altaer een geheel vormen. Men moet hetzelfde zeggen van het altaer der heilige Familie; behalve dat daer de H. Joseph meer op den voorgrond is gesteld. Wat nu het hoofd-altaer aengaet, het is geheel uit steen gebeiteld met al wat er om staet.

Hoog boven het altaer uit, in de middenarkade van het koor, staet het ryk gesierd kruis, met het Christusbeeld. Onder het kruis bevinden zich Maria en Joannes, en iets lager, eenigzins verwyderd, staet een beeld, geblinddoekt en met gebroken lans, dat de synagoge voorstelt, die zich van Christus verwydert, terwyl aen de andere zyde een ander beeld de kerk vertoont, in blyde hoop Christus te gemoed gaende. Onder de tombe van het altaer ligt in bisschoppelyk gewaed de H. Lambertus, patroon van de parochie dezer kerk. Op de tombe staet het tabernakel, waerboven Engelen een baldequin dragen. Van weêrzyden van het tabernakel is aen de eene zyde het laetste advondmael, aen de andere de bruiloft van Kanaän gebeeldhouwd; terwyl van weêrzyden van het altaer een stoet van heilige mannen en heilige vrouwen optrekt, in aenbidding van het Heilig Sakrament. Al die beelden, groot en klein, en zoo vele als er zyn, zyn schoon gebeiteld, en schoon gepolychromeerd. Ieder beeld is waerd afzonderlyk bezien te worden. Het geheel levert een ryke verzameling van godvruchtigen typen op, zoo als men die elders zelden zoo schoon zal aantreffen.

Maer wy moeten afbreken, om niet al te langwylig te worden en te veel van onze lezers te vergen. Het is moeijelyk eene dusdanige beschryving te volgen; wy noodigen liever onze lezers uit, om de kerk te gaen zien. Zy is de reis dubbel waerd, en niemand zal het berouwen die reis te hebben gemaekt, uit welk afgelegen oord des ryks hy daer ook moge aenkomen.

Maer wy mogen de pen niet neêrleggen, zonder én den hoogwaerdigen pastoor én den architekt te hebben geluk gewenscht met dit monument, dat in ons land eenig in zyne soort is, en zonder twyfel

evenzeer de bewondering van het nageslacht, als van den tydgenoot zal wekken.

Als wy daerenboven een wensch hadden uit te spreken, dan zou het deze zyn, dat eene bekwame hand eene beschryving van deze kerk vervaerdigde en in druk uitgaf. Wy vertrouwen, dat de vervulling van dien wensch algemeene deelneming vinden zou.

Over het huwelyk en Chamounix door L. Veuillot.

(Vervolg en slot, zie bladz. 155, 6e Jaergang).

X.
Geneve en Rousseau van Geneven.

De gegoede inboorling van Geneven spreekt zacht, hy is barsch in den woeker. Hy bidt staende, en hy bukt zich om eene duit uit de goot op te rapen.

Buiten s'huis heeft hy het aenzien van eenen prins; te huis is hy scherp en nauw en zyne meid moet hem rekening doen over de assche uit den haerd. Hy noemt zich ‘het gezegend volk des Heeren.’

Gelooft hy aen God? Dit vraegstuk is duister. In allen geval de God van Geneve is de God van Calvin. Een God die geen tegenboek houdt van den bankhandel.

Gastvrye Geneven, ik mag myn gedacht over uwe schoonheden uitdrukken; ik heb er het gezigt duer genoeg van betaeld! daer ik noch bankroutier noch banneling was, hebt gy my als vyand behandeld.

Ik ben bestolen geweest door uwe hotelhouders, bestolen van uwe koetsiers, bestolen in uwe winkels; uwe eerlyke badhoudsters die my in het bad den bybel bragten hebben my bestolen.

Aen tafel werd ik gediend door schoone jongens met lang haer, die met eenen minzamen glimlach tot de vrouwen spreken en die immer en altoos neigen.

De opgepronkte telloordragers boden my dikwyls uitgediende kiekens aen, die hunnen laetsten veldtogt niet deden; hunne aerdappels hadden dikwyls het vuer gezien.

De hotelhouders van Geneve volgen het voorbeeld van den ouden Brandenburger, vader van Frederik den Groote, die zyne burgers in kleine franschmannekens verkleedde.

Wy waren in gezelschap met eenen heer van vyftien jaer, zoon eens bankiers, en met mynheer zynen onderwyzer, die er zoo straetjongens uitzag als hy.

Die twee snaken babbelden en uitten hun gedacht over staetkunde, over letterkunde, over Godsdienst en over de vrouwen. Men was verpligt hen te doen zwygen, maer men had ze moeten een oorveeg geven.

Zoo ik van daeg vernam dat ze ridder zyn van het eer-legioen, hooge beambten, geleerden, zelfs leden der academie, het zou my in 't geheel niet verwonderen, en het zou geen mirakel zyn.

Ik ga buiten, loop rond op goed valle het uit: Op eens bevind ik my op het eiland Rousseau, vóór het standbeeld van Rousseau. De kans is dan inderdaed voor goed aen de Geneven, aen de straetjongens en aen de neuswyzen!

Ik geloof dat ik dien zelfden Jean-Jacques, reeds op het zelfde voetstuk uitgefloten heb. Het is een gemeen en plomp beeld. Indien ik dit reeds gezegd heb, waerom zou ik het dan niet herzeggen?

Die mannen van de achtiende eeuw doen myn hart zeer. Ik heb hunne wysbegeerte altoos gehaet, zoo als hunne spotterny en hunne losheid. Rousseau bovenal is my onverdragelyk.

Hy is myn doeseman. Myn hart walgt van hem. Hy walgt my in zyne redenering, in zyne liefde, in zynen persoon, in zyne begaefdheden.

Die Rousseau is de onbeschaemdheid in persoon, de ondankbaerheid, in persoon, de opgeblazenheid in persoon. Hy is vuil. Hy is van dit slach van dienstboden die uw huis vervuilen.

Ik bewonder niets van al het geen hy gezegd heeft, ik heb eenen afkeer van al wat hy gedaen heeft. Als hy in het ware is, wacht ik met ongeduld dat hy er van afgâ.

Ik beklaeg hem niet in geen enkel zyner ongelukken. Hy heeft alle zyne ongenadens achterna geloopen, en alle zyn wettige straffen of van zyne laegheid of van zynen hoogmoed.

Die lage mensch, met zyn armeniaensch kleedsel, zyn priem, zyne Julia, zyne Theresa, zyne tranen, zyne gemaekte houding, zyn burgerregt in Geneve, zyne zwarte en kwaedaerdige dwaesheid!

En wat is hy vervelend! en wat leerlingen heeft hy opgekweekt! al de onderwyzers, al de meesters, al de geletterde en vryzinnige vrouwen zyn opgeblazen en verzot op Rousseau.

Hy is de voorganger van Robespierre, van Mynheer Jules Simon, van Madame Sand; de leeraer der normaelschool, de man van Geneve.

Maer toch gansch natuerlyk huldenbewys, daer Rousseau zyn heel leven lang niets anders gedaen heeft dan dry dingen af te zweeren: God, zyn vaderland en zyne kinderen.

Keer uwen rug naer het beeld; het eiland geeft u een schoon bewonderensweerdig uitzigt. De goede natuer lacht ons daerom toch nog wel toe, alhoewel in tegenwoordigheid der menschen ongerymdheden.

De plaets zou allerbest geschikt zyn voor een schoon beeld van den heiligen Franciscus de Sales. De inwooners van Geneve zullen er toekomen, ik twyfel er niet aen. Ik raed hun aen zich te haesten.

Zy hebben wel voorheen de geschriften verbrand van Rousseau. Het is de schoonste trek hunner geschiedenis sedert Calvins tyd. Nu zyn zy er over beschaemd.

Maer de yzeren weg werpt de vesting van Geneve af, en brengt het katholiek voorgeborgt in de protestanten stad. Met alles overhoop te werpen zal hy toch wel iets goeds tot stand brengen.

Maer wat zal men met het beeld van Rousseau doen? men zal het smelten; het zal de klok worden van de eene of andere kleine parochie.

Oh! hoe vreugdevol zal zy dit volk tot het gebed byeen roepen! Ik beeld my tusschen beiden in dat die tyd niet zeer verwyderd is.

Ik weet het wel, de menschen willen het niet. Maer God doet hetgeen de menschen niet willen, en de menschen doen niet wat ze willen.

Toen men in 1815, een stuk katholiek grondgebied Geneve toevoegde, moest de oude calviniste onverdraegzaemheid achter uit trekken. Zy zal het wel op een loopken zetten.

Er is geene omwenteling zoo slecht als zy wel zou willen, en de Voorzienigheid slaept niet. God schudt den boom wanneer de vrucht ryp is.

Arme inwooners van Geneve, die reeds zusters van liefde bezitten!

Arme inwooners van Geneve die openbaerlyk den heiligen Fransiscus van Sales eeren!! arm, arm volk.

XI.
In Savoeijen.

Laet ons vertrekken. Zie hier ligt Cluses en hier ligt Sallanches. Hier zyn ook nog afspanningen. Zoo wy hier niet gestroopt worden, dan ten minsten zyn wy toch geschoren.

Maer het is in Savoeijen, eene goede katholieke landstreek. Vrede zy in de afspanning van Sallanches! Propter fratres meos et proximos meos loquebar pacem de te.

Aen de poort te Sallanches zit een blinde die de Marseillaise speelt op eene verratelde viool: O blinde! wat denkt ge toch wel?

Heeft de koning van Sardiniën u bevolen ons uit te lachen? of wilt ge in tegendeel onze fransche ooren kittelen? dáér, daer is uwen halven stuiver, en ik dank u voor uwen goeden wil.

Maer het is geen wonder dat de blinden de Marseillaise zingen in een land waer de zienden Rousseau lezen. De koning van Sardiniën is toch een goede koning.[1]

Hy geeft zyn volk wel juist al de vryheden niet die de adovcaten verlangen, maer hy geeft zyn volk de geregtigheid en den vrede, en dat kost niet duer.

Hy is een koning met goede zeden. Een zekere mevrouw vroeg hem eens eene gedenkenis, hy liet haer de *Navolging Christi* overhandigen. Hy weert zich goed tegen die schoone hofvlinders.

Hy vult voor niet de snuifdoozen der capucienen; die snuifdoozen zyn dikwyls zoo nuttig om een gesprek te beginnen en met eene bekeering te eindigen.

Groote openbare werken, kleine belastingen, volkomen rust! Niet de vorm, onder de wysheid des bestuers, maekt de volkeren gelukkig.

In der waerheid, wanneer de vorm goed is, vindt men gemakkelyker de wysheid. Een koning te huis meester en zyn eigen meester, goede grondwet!

Koning! God beware u langen tyd! dat uwe opvolgers met den zelfden geest bezield de naneven diergenen, die u beminnen, lang in vreden behouden!

De volkeren blyven den koningen, die getrouw zyn aen God, ook getrouw. Zulke beheerschers waekzaem en regtvaerdig, voorkomen de misbruiken, welke de muitergeest belooft te doen verdwynen.

De leugen is onmachtig zoo zy de openbare verontweerdiging niet tot steun hebbe. Laet de blinden de Marseellaise maer zingen in uwe straten.

Te Chervoz komen wy een Piemontezerofficier tegen, hy is een dikke ronde kerel. Hy heeft eene schoone stem, die hem heel wel tot verzet zyner schoone vrouw dient; zyn zang is treurig en zonder gevoelen.

- Heer overste, vele uwer piemontezerschryvers zyn by ons heel wel gekend. Onder andere Silvio Pellico, - Silvio Pellico? ach! ja... een kleine oude...

- Dan hebt ge nog Vincent Gioberti. - Gioberti? Hy is dood? - Neen hy is gebannen - ach ja! in Ezilio; Gioberti in ballingschap.... *non mi ricordo questo* Gioberti.

- En Balbo - si si Balbo. Ik heb hem gekend; *é un geografo.* - Neen de aerdrykskundige is Balbi. - *Bene* Balbi Lo conosco molto, hy heeft gemaekt *uno* geografia... zeer schoon *bellissima!*

Ik verlangde zyne denkwyze te kennen over de *Speranze d'Italia.* Ik bevond dat hy my die nog al goed deed kennen. Goede man, ik zou hem omarmd hebben.

(1) Het was in 1845. (Karel-Albert.)

Zeker, men zou zonder schaemte geleerder konnen zyn. Maer er zyn er zyn er zoo veel die alles weten! Het doet soms goed menschen te ontmoeten die te vrede zyn met te weten wat zy moeten weten. Deze kende dus de aerdrykskunde en de geweerlading in twaelf tyden; hy kon zingen tot verzet zyner vrouw. Wat mogt ik van hem nog meer vergen?

XII.
Gevoelens, grondregels en spreuken der gids.

Een goede gids, met een eerlyk gezigt en die nog al veel wist te verhalen en te vertellen, leidde ons op den Montanvers en op de 'Yszee.'

Daer staen schoone dennen boomen, er zyn schoone rotsen, wonderbare afhellingen, alleraengenaemste geuren. Wat zou ik u zeggen van de lichtstralen der zon, van den nevel, en van de verre doorzigten en gezigteindens.

Dit alles is lief, plegtig, grootsch, wonderbaer, verheven en, wat meer is, verbazend. Maer wat de 'Yszee' betreft, die is geheel en gansch mislukt.

Die verduivelde gidsen, die zulke grootspreuken uitvinden! De inbeelding bouwt daer toovertafereelen op en de wezentlykheid werpt ze dan in duigen.

Ik zou zeker die uitgestrekte ysstrepen tusschen die groote bergen bewonderd hebben. Maer eene zee! ik liet my pramen om er maer wat ys te zien.

Ge vindt er ook dien boek waer die dommerik, dien men overal moet ontmoeten, die rymen ingeschreven heeft, die ge overal gelezen hebt en die ge overal zult moeten lezen.

De menscht heeft de meeste zottigheden gezegd in rymen. Nogthans heeft hy in proza ook veel gezegd; veel, veel!

Gids, wat dunkt u van de engelsche ladies? - Mynheer, als ik jong was, heb ik ze bewonderd. Maer toch zyn het maer vrouwen gelyk de andere.

'Over het algemeen zyn ze blond. Maer daer zyn er ook rosse. Ze hebben lange tanden, eene frische kleur; ze drinken uitermate geerne the met rhum.

Van godsdienst zyn ze protestant, daerby komt het dat er vele u bybels geven. Wy dragen die naer M. pastoor en die steekt er zyn vuer meê aen.

- Gids, bemint gy uw land? - Mynheer, gy kent het spreekwoord: *Te Chamounix is het elf maenden winter en dertig dagen slecht weder.*

Wy zeggen ook nog ondereen, gedurende de winteravonden - en onze winteravonden zyn lang - wy zeggen dan al lagchende ondereen; *laet ons wat over het gebergte klappen*, *maer we zullen toch in het dal blyven.*

Nogthans daer zyn we gewonnen en geboren, dáér staet onze dorptoren ons huis en dáér ligt ons kerkhof. Daer hebben wy als knapen gespeeld, dáér zyn wy getrouwd, dáér zyn onze kinderen gekomen.

- Wie bemint zyn land niet? Ah, myn goede man, hy die geen kerktoren heeft, die geen huis, die geen kerkhof heeft.

Hy die jong is en niet trouwt, die trouwt en geen kinderen krygt, die kinderen heeft en ze niet bezorgt; zulk eene, goede man, zulk eene, bemint zyn land niet. En zulke komt men niet zelden tegen in de uitgestrekte wereld?

Hier by ons, God dank, ontmoet men zulke lieden niet. Onze landstreek is guer, maer wy vinden ze toch schoon. Wy zyn er gedurig in levensgevaer, maer wy hebben er onze vrienden.

Indien wy van hier weggaen, dan moet ons het noodlot aen vaste banden verknochten, ons voor onoverwinnelyke hinderpalen staen houden, om ons te beletten hier terug te komen!

Zoo als gy my hier ziet ben ik vertrokken. Ik heb als soldaet gediend, ginder wyd aen den anderen kant der bergen in Piemont. Ik heb den olyfboom, den oranjeboom, den wyngaerd gezien.

O! ja! ja; ik vertrok zoo als de gems. Toen ik de bergen beklouterde dacht het my eerst dat ik voortging, en het scheen my toe alsof dit sedert jaren niet meer gebeurd was.

Toen ik den sneeuw terug zag, stak ik de armen uit en ik weende. Het was dom! maer ik kon my niet inhouden. Ik smaekte eenen overvloed van genot.

Ge zoudt misschien denken dat ik verloofd was? in 't geheel niet, ik kwam vry terug, ik was vry vertrokken. Ik weende slechts om den sneeuw en om de vryheid.

De bergbewooner, dat is de echte vrye mensch! Toen ik met myne hand myn vuerroer vastpakte, myn zot soldaten geweer niet, maer myn eigen vuerroer, myn karabien.

En toen ik den witten-berg beklom, alleen, heel alleen in de volle lucht in 't midden der sneeuw, tusschen myne arenden, myne beeren en myn gemsen.

Dan nam ik mynen hoed af, ik laedde myn vuerroer. Op de kniên in de sneeuw, - wie is er ooit gelukkiger geweest! - dankte ik God dat hy my vry geschapen had.

En zonder op iet te mikken, alleen om my te overtuigen dat ik te huis was, dat ik deed wat ik wilde, loste ik den scheut met den roep: leve de koning!

En de weêrklank herhaelde tienmael: leve de koning! Ik was de koning! dien dag schoot ik eenen arend en twee gemsen. - Ja, ik lief myn vaderland!

Zoo sprak onze gids. Ik geraekte in uitgebreide beschouwingen op den mensch, op de vaderlandsliefde, op de vryheid. Stof voor vier of vyf strofen, zes op zyn hoogste.

God verspreidt overal het welzyn ruimschoots en overvloedig. Om gelukkig te leven, behoeft er ons niets dan te leven daer waer God ons geplaetst heeft, en zoo als God het beschikt heeft.

Des menschen vreugd bestaet in zyne pligt. Hy is inderdaed geschapen om te werken en zich te vernederen. Als God hem zegde: ‘Leef voor elkaer en wees ootmoedig’ dan bevool hy hem gelukkig te zyn.

Het bevallige des geboortengronds is eene veropenbaring van deszelfs verborgene schoonheid. Het is een aenloksel tot pligtvervulling. Daeruit vloeit de ware vaderlandsliefde voort, die des landmans.

Het hart des menschen bemint de pligtdwang, de rede kent den dwang der noodzakelykheid. De mensch gebruike nog zyne kracht om iet te bedwingen, en hy is vry.

De landman gevoelt zich vry, omdat hy geene muren ziet, en omdat hy de aerde dwingt. Hy lieft die dorre aerde omdat hy daer een autaer en eene grafplaets bezit.

De ledigganger in de steden heeft noch grafplaets noch autaer; hy verslyt de kasseijen der straten, leeft omringd met muren, hy verzet zich en hy is ongelukkig, hy onttroont koningen, en voelt toch dat hy immer slaef blyft.

XIII.
Claudina, een Savoyardsch verhael.

Een kleine arme knaep komt van achter eenen hoek. Van achter alle hoeken kwamen kleine arme jongens, en boden ons vruchten, bloemen, melk en zelfs water aen.

Wat my betreft, - wetten myns lands vergeeft het my! - Het is my overal eene pligt het bedelen aen te moedigen, zelfs onder den eerlyken schyn des handels.

Maer een onzer gezellen deed eenen hevigen uitval tegen de bedelende onderdanen zyner sardinische Majesteit. Hy ging zoo ver dat hy dien vorst den toenaem gaf van: koning der bengels.

'Ten eerste, zegde de gids, dees gaet den koning in 't geheel niet aen. Wy zouden het heel slecht vinden zoo hy de onkosten deed van hier, in onze dalen, onze veldjagers te leggen.

Om te belletten dat u eenige weeskinderen vruchten of bloemen verkoopen, en hun bygevolg zou genoodzaken te stelen of van honger te sterven.

De gemeenteraed, - ik ben daervan, - laet die arme kinderen die kleine nyverheid toe; en met uw oorlof, mynheer, ik keur dit goed.

Ge moet nadenken, mynheer, dat wy de vreemdelingen niet roepen. Hunne pragt, hun voorbeeld, hunne woorden, veroorzaken meer dan eene zwarigheid!

Het zyn trekvogels. Zy verwoesten iet of wat, wel niet zoo veel als zy willen; men schiet er eens onder, maer niet zoo veel als men wil. Men trekt hun eenige pluimen.

De weerd is de groote jager; wy gidsen zyn de kleine jagers. Die arme kinderen spannen hunne kleine netten. Wat blyft er in? en wat verliest gy?

Niemand onder u gaet minder ryk van hier dan hy gekomen is. De pastoor zou u kunnen zeggen of gy ons zoo rustig verlaet als gy ons gevonden hebt!

God dank! er zyn hier geene boden, en wy zien er geene voorbygangers. Nogthans sedert dat men hier doortrekt, zyn er reeds onheilen voorgevallen die ons vroeger onbekend waren.'

Toen de gids ophield met spreken, bereikten wy juist de Pelgrims-waterval. Daer was geen schyn van pelgrims, en heel weinig waterval.

Maer daer zat een jong meisje, redelyk schoon, die ons aerdbeziën aenbood. De waterval is afgelegen. Ik dacht op Claudina, savoyardsche novelle door Florian.

Dat is, hoop ik, eene stoute stof voor een roman. De heldin wordt schoenblinkster in de straten van Turyn!.... De inbeelding is wel juist niet met u geboren, o George!

En welken byval! omtrent 1829 zag men nog overal het groote tafereel diens drama's door wassen beelden vertoond, het tafereel van aendoening en tranen:

Claudina frisch als de dageraed, geknield voor haer werk, herkent in hem wiens laerzen zy blinkt, den man die haer liet blinken. De borstel ontvalt hare hand!

Ik bewonder de letterkundige inbeelding wanneer zy zich tot het

dramatische verheft! Onze George heeft zulkdanige of nog schoonere werktuigen met honderden uitgevonden.

En zeker wel! geef ik die mevrouwen gelyk die rond weg verklaren dat George de roem huns geslachts is, en verre boven die oude mevrouw de Sevigné.

George gaf in de liefde de eerherstelling: aen den myneedigen bedrieger, aen den kwakzalver, aen den kroeghouder; beroepen die tot hier toe maer slechts op Cythera gezien werden.

Maer Florian, vyftig jaer vóór George, had insgelyks maer in één boekdeel in hunne eer hersteld de schoenblinker en schoenblinkster.

O George, o mevrouwen, men vindt dan toch ook eenige geestkracht in het zwakke geslacht, waeruit men de kapiteins der dragonders uitkiest!

Toen wy den Pelgrimswaterval verlieten, ging Marian tot het jonge meisje. Wy zagen dat zy haer iet om den hals hing.

Zy geeft haer eene gedenkenis der heilige Maegd. zegde Sylvester - Gids, er is geen kwaed by dat uwe arme kinderen hier hunne netten spannen, maer hier is het een gevaerlyke post, ge moet het bekennen.

XIV.
Het bedelen.

Onze gezel, die op het kapitel *bedelary* zoo wel door onze gids was afgehekeld, hield staen dat hy geene voldoende afrekening hadde. Men had hem niets wederlegd, zegde hy, dan met drogreden.

- Hoor! zegde Sylvester; bedelen is een regt, een staet, eene natuerlyke noodwendigheid des menschen. Waer op de wereld ontmoet men geen bedelaer?

In Frankryk is de bedelary wettelyk ingerigt, zy wordt er dagelyks en gedurig uitgeoefend. M. Bolandier riep op eens uit: - Dit is nu nog schooner, byvoorbeeld!

- Eh wel! byvoorbeeld, uwe schouwburgen: hunne plakkaerten op alle de muren der stad, hun oproep, hun lawyd in de dagbladeren, bedelen en liegen alle dagen.

Uwe schryvers: wat geweld doen ze niet om het geld uit den zak te kloppen, om in de academie te geraken, om het eerekruis te krygen! zy liegen en bedelen.

Uwe zoo trotsche burgeren, wat doen ze? Vertoogen aen de kiezers, verzoekschriften aen het bestuer, smeekschriften aen de openbare gunst, kruipschriften aen de volksgezindheid. Leugenaers en bedelaers!

M. Bolandier schreeuwde nog eens: - drogrede! drogrede! maer toen hy zyn stelsel begon te ontwikkelen riepen wy ook - drogrede! drogrede! En wy deden hem opkramen.

Marian was bedroefd om dat de heer Bolandier zoo haestig en toornig moest ontvluchten. - Maer wat vindt ge toch zoo bekoorlyks in hem? - ‘Hy is in 't geheel niet bekoorlyk die man! zyne denkbeelden hebben my afgeschrikt.

Maer gy hebt hem ook die zaken zoo voorgebragt dat hy ze niet kan verstaen. Uitgelachen, overrompeld, ontevrede gaet hy henen. Hy heeft u daer ontmoet zonder voordeel voor zyn hart, voor zynen geest voor zyne ziel. Dat doet my pyn.

Waerom hebt gy hem niet met bedaerdheid zoo vele goede reden, die hem zouden getroffen hebben, voorgebragt en uitgelegd? Gy weet heel goed waerom wy, kristenen, ons hart voelen kloppen by het zien van eenen bedelaer.

Hy is ons een broeder, maer een ongelukkige broeder. Wy wandelen blyde en vergenoegd op die plaets waer hy in armoede rond dwaelt; hy ontbeert het noodige,

wy hebben overvloed. Zoo wy nu voorbygaen zonder iet in zyne schamele hand te steken!

Wanneer wy des avonds in ons bedde gaen en hy zich op zyn strooi nederlegt, dan zullen wy de stem des vaders des huisgezins hooren. Dan zal hy ons toeroepen:
- Wat hebt gy gedaen voor uwen broeder?

Ik twyfel of wy dan op de vraeg die God ons toestuert zullen mogen antwoorden:
- Die broeder was misschien een luijaerd; ik wilde zyne ondeugd niet voeden. Want weten wy wel of hy een luijaerd is?

Daerenboven zyne luijaerdy is ook eene ziekte. Dewyl wy den tyd niet hebben om die ziekte te genezen, moeten wy toch beletten dat zy hem van honger niet laet sterven. Die kleine aelmoes zal aen hun, die werken, toch niets te minder geven.

Wy bidden voor de geloovige zielen, alhoewel zy geregtig lyden en dat God hen straft voor hunne feilen. Indien wy de zielen des vagevuers vergaten omdat zy gezondigd hebben.

Wie zal er dan medelyden hebben met ons, die toch ook zondaers zyn? Zeker is het, wy mogen niet vreezen dat God ons de kleine penning zal terug eischen, dien wy gegeven hebben, al ware het dan ook aen een luijaerd!

Bidden wy God dat hy aen onze aelmoes de kracht van een goed woord verleene, opdat die arme, zoo hy zondaer is zich bekeere; en zoo zullen wy niet schrikken de ondeugd aengemoedigd te hebben. Phariseër vreesachtigheid.

Maer waer toe dienen al die woorden en gezegdens, wy weten immers dat de arme het beeld is onzes Heeren? Dat was het, het welk gy dien ongelukkigen M. Bolandier, dien gy uitgejouwd hebt, haddet moeten zeggen.

Hoe zoo! Mynheer, wy zouden onze hand moeten sluiten voor den lydenden Kristus! Wanneer hy onze hulp inroept, hem moeten met harde woorden van ons afstooten, wy zouden begeeren dat hy in 't gevang ware opgesloten! denk gy, weet gy wel wat gy zegt?

Die dwazen die den armen verstooten, zeggen dat het gezigt der armen onaengenaem, terugstootend is. Maer zoo haest men aen Kristus denkt, dan ziet men hem niet meer met dezelfde oogen; dan wordt de arme lief om zien.

Er zyn geene schoonere bloemen, dewyl zy ons de ootmoedigheid afschilderen, geene heilzamer schouwspel dewyl zy van God spreken; geen vruchtrykere boomen, dewyl zy ons de vruchten des eeuwigen levens verschaffen.

Zelfs indien M. Bolandier hadde willen op- en tegenwerpen, vitten en knibbelen tot wy in Parys waren, dan toch haddet gy op het einde zyne denkwyze kunnen hervormen en op het goede spoor brengen! Oh ware ik een man, hoe zoude ik van den goeden God spreken!'

XV.
De klok van Chamounix.

Een wagen met vreugdevlaggen behangen, door opgesmukte muilezels voortgetrokken, begeleid door mannen wier aenzigt van blydschap glansden, reed het dorp binnen. De gids hield ons staen,

- 'Het is onze klok, eene klok van vyftien honderd pond, wy

hebben die aen de kerk geschonken; die *gidsenklok!* wy zullen haer geluid in het gebergte hooren.

Zy zal den *Angelus* kleppen; zy zal voor den doop luiden, zy zal luiden by ons huwelyk, by onze begrafenis, zy zal luiden en bidden voor levenden en dooden.

Zy zal de schoonste klok zyn van al de dorpen onzer dalen. Onze afgestorvene dorpsgenooten zullen haer in het vagevuer hooren; de gebeden die zy zal verwekt hebben, zullen hunne zielen laven en troosten.

Onze heiligen zullen haer in den hemel hooren, want de stem des gebeds klimt hooger dan de adelaer en dan al het gedruisch der wereld; zy zal hun smeeken om voor ons te bidden.

Indien Chamounix zoo voortgaet, zullen wy welhaest eene orgel eene doopvont in graniet, en eikenhouten biechtstoelen, fraei gebeeldhouwd, bezitten.

Op den autaer zilveren kandelaren, een gouden kruis; op het hoofd der heilige Maegd eene gouden kroon. Chamounix zal Sallanches, Bonville en Thonon vooruitstreven en op den achtergrond zetten!

XVI.

Eenige jaren waren verloopen toen Louis dit reisverhael aen Sylvester overgaf, opdat hy het aen Marian, alsdan ziek en lydend, voorlaze. Toen Sylvester hem het schrift terugbestelde, had hy er de volgende bladzyde aengeschreven:

et cecidit flos.

Schoone klok van Chamounix, die zelfs, alvorens zy nog luidde, zulke schoone mymeringen opwelde, ik loof en prys de edelmoedige godsvrucht die u den almachtigen God toewydde! Maer zoo ik ooit dit dal terug zag, waer gy zwygend aenkwaemt toen ik zingend vertrok, waer gy nu zingt, terwyl myn zang nu ophoudt; dan toch zou ik u niet, schoonluidende klok, verlangen te hooren.

Wy hadden nu al de byzonderste omliggende plaetsen afgeloopen. Wy hadden onzen gids bedankt, onze gezellen waren van ons afgegaen. En dien avond na dat wy in de kerk hadden gebeden, wandelden wy beide gansch alleen, arm in arm, hand in hand, de ziel vol vreugde, het hart zuiver; het was de aengenaemste wandeling van dien dag en wel de schoonste dier gansche toovervolle reis.

Wy loofden den Heer voor die vriendelyk gesletene uren. Wy herinnerden ons den tyd dien wy samen doorgebragt hadden. Die tyd was nog zoo kort, maer toch zoo blyvol verloopen - Onze vreugden hadden zich snel verhaest en verdrongen. - Maer de toekomst onbewust, waren wy verwonderd dat God met zulke milde hand zyne weldaden toezondt aen twee menschen die nog niets voor Hem gedaen hadden.

Wy herhaelden elkander dat wy tot hier toe niet gekend, ons zelf niet ingebeeld hadden, hoe goed en aengenaem het is te reizen, maer wy bekenden dat al die schoonheden toch maer schoon werden door den vollen vrede onzes harten. Wy koutten over den vreedzamen haerd dien wy gingen bewoonen, schatryk aen die eerste herrinneringen die wy onder ons beide hadden verzameld, en die ons nog langen tyd zouden geneeren.

En zoo als die uitverkorene ziel nooit van God was verwyderd, en ieder voorwerp er haer onweêrstaenbaer naer toe leidde, zoo kende ik reeds de vreugde, de droefheid heb ik later gekend: - Vriend, zegde ze my, er is nogthans eene zekere onrust te midden onzes geluks. Ik vrees niet zoo het van korten duer zy, neen: De

heilige wil des Heeren geschiede. Maer ik vrees dat wy misschien zullen ondankbaer worden.

‘Wat zullen wy op ons zelven vermogen, opdat wy niet lauw worden in onze erkentenis, of in ons geloof niet verflauwen? Myne ziel verheft zich niet, zoo als ik het zou verlangen, tot den troon van dien zoo goeden meester, die my zoo goed verzorgd heeft, die my het verrukkend genoegen gaf van te aenbidden, te bewonderen en te beminnen! - juist op dien oogenblik klepte de *Angelus.*

De *Angelus* klepte zacht, langzaem, statig. Wy vielen op de kniën en baden innig en stil. Ik weet niet de toon der klokke was zoo klagend, zoo gebroken. Ik weet niet welke hartsklop my op eens zulk mistrouwen des geluks en des levens opwierp: eene heldere maer diepe droefheid, overschaduwde al de pracht, al de genoegens voor dien schoonen dag.

‘- Neen, sprak ik, terwyl ik de gepeinsen die het gebed my ingegeven had, voorts overwoog, neen onze ziel misgist zich niet in de vrees, die de menschelyke vreugd ons mededeelt! zy vreest, en met regt, lust te scheppen in die bedwelming en alzoo in te slapen. Zy wil hooger streven. Ik durf den Heer geene beproeving vragen; maer nogthans zyn wil geschiede. En moet de gouden zonnestraal die nu myn leven opheldert eens wegsterven, het zy zoo, ik onderwerp my.’

‘- En ik, sprak zy op hare beurt, in myn huidig geluk, bedank ik den Heer op voorhand voor al de kwellingen en pynen die hy my zal overzenden. Zoo als ik het goede van hem ontvang, zoo verklaer ik ook dat ik het kwade wil aenvaerden; ik geloof stellig dat hy my het kwade niet zal laten geworden dan uit liefde tot my. O Heere Jezus, die uit liefde tot ons de kruisdood gestorven zyt, geef dat wy van tusschen deze paden met bloemen en genoegens omplant, toch den weg naer den Golgotha lief hebben, en den last des kruizes beminnen!’

Wy drukten innig elkanders hand en gingen stilzwygend voort. Ik zie de plaets nog, ik herinner my nog die woorden, ik hoor nog den toon. Van alle de wederwaerdigheden dier reis, is deze de eenigste waervan ik niets heb vergeten. De zon is gansch aen den gezigteinder verdwenen, de balsemgeur is gansch vervlogen, al de vreugdekreten zyn verstorven in der eeuwige stilte; en de klok zelve die ons gebed begeleidde zal niet meer luiden.

Indien ik ooit Chamounix terug zag, zou ik niets anders herkennen dan die plek des weges, die grasbosch waerop zy geknield heeft, en ik zou er niet willen terug keeren dan om die plek te zien en te kussen. Neen, God, myn goede en regtvaerdige Heer, neen, ik zou niet weenen, en zoo ik weende, zouden mynen tranen u toch niet beschuldigen! Ik beb nooit uwe bermhertigheid ontkend, en in al uwe bestraffingen heb ik immer uwe liefde erkend en gevoeld.

Hetgene gy my voor eenen stond gegeven hebt, hebt gy my na een luttel tyds ontnomen. Wat geeft het dat die bloemen verwelkt zyn, dat die liederen niet meer herklinken, en dat die heldere zon door eene dikke duisternis is vervangen? Wat gy my voor der eeuwigheid hebt gegeven, heb ik nog, is nog het myne, alhoewel ik het niet zie. De dood is van uwentwegen in myn huis, vol kinderwiegen, binnen gekomen. Zy heeft de jonge moeder meêgenomen, zy heeft de kleine kindren medegenomen, en ik heb de dood geloochend.

Uwe kerk, die onsterfelyke moeder, ontsteekt toortsen in 't byzyn der dooden, als het zinnebeeld des levens, en met eene krachtige en statige stem zingt zy Uwen zegeprael op de dood. Diegene, o Heer, die niet meer by my zyn, zyn by u. Ik weet dat zy leven en ik weet dat ik ook zal leven. Zy zyn uit het leven verscheiden, maer toch niet uit myn

leven. Zou of kan ik gelooven

STERKWATERPLAET VAN HENDRIK SCHAEFELS.

dat zy, die in myn hart leven dood zyn!

Maer, o God, hoe kunnen al diegene het leven verdragen, die men op den weg des levens ontmoet, en die u niet kennen, die de vreugde naloopen en die de dood schrikken? Sommige vroegen my al schimpende wat de hel is, en ik heb hun geantwoord: zy is het voortdurende leven.

Briefwisseling.

In eene vorige aflevering heeft de redactie der *Vlaemsche School* een overzigt gegeven van het eerste deel des werks des heeren Sleeckx, en zy zou dus denken zich van haren pligt niet te kwyten, zoo zy het tweede deel niet insgelyks aenkondigde. Dit deel behelst den ‘vyfden, zesden’ en ‘zevenden donderdag.’ De zesde donderdag heeft, als voorhang, eene verhandeling over de natuer der *novelle*; welke hoedanigheden er vereischt worden opdat een schrift den naem van *novelle* bekome. Die verhandeling alhoewel de twisters geen rond besluit uitbrengen, is nogthans niet zonder nut en bevat eenige goede en gegronde aenwyzingen nopens de letterkunde in het algemeen, nopens hare edele streving, zoo als zy behoorde te zyn, maer zoo zy ongelukkig niet immer is. De heer Sleeckx toetst ook het eeuwige onoplosbare vraegstuk: ‘Maekt de letterkunde de zeden, of maken de zeden de

letterkunde?' Daerop volgt de novelle Thekla, die wy nog elders van den zelfden schryver gelezen hebben, maer die daerom niet te minder verdiensten heeft. De zevende donderdag handelt over de verschillende karaktertrekken der volkeren, en sluit de taek met een verhael 'Op het strand' hetwelk de heer Sleeckx in het byzonder als het zyne erkent, en welk verhael heel dramatiek is, en als zedeschets, maer vooral als karakterschets voor eene goede letterkundige opvatting en bewerking mag doorgaen. Ik heb wel eens den schryfstyl en de werkwyze des heeren Sleeckx door sommige kenners hoog hooren loven, zy stelden hem niet nevens, maer boven den heer Conscience; ik geloof dat die schattingen ten minsten zeer gewaegd zyn, en alleen op de eene of de andere vooringenomenheid mogen berusten.

Die beide schryvers hebben wel ieder hunnen eigen aerd en doenwyze, die kundig en verdienstryk zyn, maer er bestaet toch een voorrang in den keus zelven hunner onderwerpen en dier behandeling. De heer Sleeckx heeft zeker aenspraek om in onze letterkunde een erkende schryver te zyn, doch de heer Conscience heeft regt op onze bewondering. Wy mogen niet te roekeloos met onzen besten en uitstekendsten Romanschryver omspringen. Laet ons Cesar geven wat Cesar toekomt; dit zal ons niet beletten de plegtige schatting aen onze overige regthebbende schryvers te betalen; integendeel de gewoonte regtveerdig te zyn, zal onzen pligt vergemakkelyken. Wy erkennen ook aen den heer Sleeckx vele en goede hoedanigheden; wy willen hem niet verkleinen, alhoewel hy, volgens ons inzien, in het verhael 'Jol' of de hondengeschiedenis schrikkelyk gekemeld heeft. De styl die zich by den heer Sleeckx nimmer hoog verheft of ryk is, is in dit stuk laeg en onedel, en het onderwerp zelf is walgelyk. Er komen uitdrukkingen, omstandigheden in voor, die het aen geenen hond toegelaten is te herhalen, niet tegenstaende hy de hond geweest is van Koben den asschenvent, niet tegenstaende hy eene zedepreek doet of doen wil. Het is wat veel realism in eenen keer. Boeken schryven is eene edele kunst, en niemand heeft het regt die kunst haren adel te ontnemen, het is onzer allen heiligdom en niemand mag dit heiligdom onteeren. Honden uit den kunsttempel. - Wy zouden willen, ten aenzien en in het belang des heeren Sleeckx, dat dit verhael van den Vyfden Donderdag niet gedrukt ware; het ontsiert het geheele werk, een werk nogthans dat met lof zou kunnen genoemd worden.

H.

De vertrouwde dorpsknecht.

STERKWATERPLAET NAER EEN ZYNER TAFEREELEN DOOR JAN STOBBAERTS.

Jan Yperman.

- *Jehan Yperman!* daer heb ik nooit van gehoord... Waer mag die weêr vandaen komen? - *Ma foi!* dat weet ik niet; maer hy wordt door M.r BROECKX voorgesteld. - Uitmuntende recommandatie. - Ik zeg niet neen; maer hoe is het mogelyk, dat zoo vele onzer vroegere vernuften miskend zyn geworden? - Miskend!.... gy wilt zeggen vergeten; want in hunnen tyd stonden zy in aenzien. - By voorbeeld... - By voorbeeld de bouwmeesters onzer kerken. - *Bah!* dat waren metsersbazen, en zoo maken zy van byna elken kladder of steenkapper eenen kunstschilder of beeldhouwer - Maer die zullen wel eenig talent gehad hebben. - Ik zeg niet neen, maer is het geen abuis, al wat penseel, beitel of passer gehanteerd heeft voor artisten te willen uitmaken, omdat zy ergens in eene oude rekening staen? - Dat is te weten.... doch daer kunnen wy niet juist over oordeelen, vermits de werken der meesten verloren zyn. - En dan die anderen, welke den middeleeuwschen Parnassus met vlaemsche poëten bevolken: tot eenen smeerlap van kok toe is er naer eene plaets komen vragen. - Gy wilt spreken van JAN VAN LEEUWEN, van Groenendael? - Juist dien: gelukkig is het tydig gebleken, dat de vent door het rymelen stapelzot was geworden. - Niemand heeft er ook aen gedacht, dien sukkelaer by CATS of VONDEL te vergelyken. - Ik geloof het wel en ben overtuigd, dat een auteurken uit den ouden tyd, door WILLEMS of VAN DUYSE, BROECKX of SERRURE by het publiek ingeleid, altoos op zyne regte plaets zal worden gezet. - Dan zyn wy t' akkoord en trekken binnen; het boek ziet er zeer netjes uit en wy riskeeren niets er eenige nickels aen te besteden.

Dit gesprek, hetwelk wy de onbescheidenheid hadden af te luisteren, werd gehouden voor het winkelraem van eenen voornamen boekhandelaer. Van het vervolg weten wy natuerlyk niets, vermits de twee heeren, die het gevoerd hadden, den winkel werkelyk intraden, terwyl wy onze wandeling voortzetteden. Alleenlyk, toen wy een uer later daer weêr voorby kwamen, konden wy bestatigen, dat JEHAN YPERMAN van de toonschab verdwenen was: ongetwyfeld was het verleidelyk boekje tegen nickels verruild geworden, en hebben onze twee heeren zich mogen verblyden, hunne bibliotheek met deze nieuwe en merkwaerdige publicatie van M.r BROECKX te mogen verryken.

De geachte doctor is overigens daermeê niet aen zyn proefstuk. Sedert meer dan dertig jaren, dat hy onvermoeid op het domein der geschiedenis arbeidt, om België's titels in het vak der geneeskunde weder te vinden, en in hunnen tyd beroemde artsen aen ondankbare vergetelheid te ontrukken, is de wetenschap hem reeds menige belangryke ontdekking verschuldigd.(1) Antwerpen in het byzonder is Zyn Edel onder dit opzigt veel verpligt: het weet, dat het nevens zyne talryke schaer van artisten en schryvers ook eene niet onaenzienlyke groep van geneeskundigen in de galery zyner verdienstelyke mannen mag opnemen, en dat een hunner, PIETER COUDENBERG, de eere van een standbeeld verdiende(2) Mr BROECKX heeft zyne studiën ook niet uitsluitelyk bepaeld tot de verheerlyking zyner geboortestad. Na

(1) Sedert 1837, toen het eerste werk van M.r BROECKX (*Essai sur l'histoire de la médecine belge avant le* XIXme *siècle*, in 8o van vij - 324 blz.) verscheen, is er schier geen jaer voorby gegaen, zonder dat men het genoegen had met eenige oude medicale celebriteit bekend te worden. Op het gemelde werk, door de gentsche Maetschappy van Geneeskunde bekroond, is ook in 1842 een byvoegsel verschenen: *Documents pour faire suite à l'histoire de la bibliographie médicale*, in 8o, van 65 bladz.

(2) LAZARUS en WILLEM MARCQUIS, GABRIEL AYALA, DAVID VAN MAUDEN, MARTEN VAN HILLE, GODFRIED VEREYCKEN, JOHAN FERREULIX en meer anderen zyn in die galery reeds opgenomen. Zouden wy niet te onbescheiden zyn, den wensch te uiten, er ook eene plaets te zien inruimen voor THOMAS FYENS en LUDOVICUS NONNIUS?

aen het oude geneeskundige korps van Antwerpen en aen dat van Brussel elk eene eerezuil te hebben opgerigt[1], zie hier de beurt aen Yper gekomen.

Deze belangryke stad van West-Vlaenderen mag zich thans verhoovaerdigen op eenen medeburger meer, meester JAN YPERMAN, wiens naem, over weinige jaren, by al onze biografen onbekend was. Nochtans stond deze arts, gedurende de middeleeuwen, aen het hoofd der vlaemsche heelkunde, en het is het door hem geschreven boek, hetwelk de geleerde opperdoctor van S. Elisabethsgasthuis met eene bio-bibliografissche inleiding komt in het licht te geven.[2] Uit deze inleiding verneemt men, dat JAN YPERMAN van 1297 tot 1330 of 31 als stadschirurgyn by het gasthuis van O.L. Vrouwe te Yper heeft gestaen - en in 1325 als veld-chirurgyn het ypersche leger op deszelfs uittogt volgde. Aldus, zooals de uitgever te regt aenmerkt, mag meester YPERMAN beschouwd worden, als de vader der vlaemsche heelkunde en als de oudste bekende voorganger onzer krygsdoctoren, twee titels welke reeds regt geven tot eene vereering by het nageslacht.

Dan, YPERMAN was ook geen gewoon praktizyn; maer een belezen en geleerd man, wien de taek om de lydenden te helpen een heilig ambt was. Hy had te Parys gestudeerd onder den beroemden LANFRANC, wiens schriften hy, nevens degene van een twintigtal andere meesters, in zyne *Chirurgie* aenhaelt.[3] Hy had van dit ambt de verhevenste denkbeelden, en in zyn kapittel: *Wat een cirugien toe behoeren moet*, beschryft hy op eene zoo bondige als klare wyze de hoedanigheden eens goeden heelmeesters. Dit is wel zeker eene zyner belangrykste bladzyden, en wy kunnen den lust niet wederstaen, om er wat uit over te nemen:

'Die cirugien wesen sal, zegt hy, die es sculdich te hebbene wel gemaecte leden, deene (dunne) vingheren, ende lanc, sterc van lichame, niet bevende, claer siende.... GALIENUS seit datti (dat hy) moet zyn oetmoedic sterc in sinen moet, ende hi moet hem een lettel verstaen in medicinen, want die boucken van naturen dats (dat is) philosophie, ende hy moet oec wat coenen van logicken, dats eene conste die alle dinc leert prouven (bewyzen) bi goeden redenen; ende hi moet oec wat weten van gramarien, die leert die bediedenisse van elcke word (in) dat lattin. Ende aldus soe moeten nog bi deser consten die worden (woorden) leeren die wy spreken eusschelike ende behagelike toe voughen toter dine daer wy of spreken. Ende hi moet oec iet connen van ethiken, want dats een conste die leert goede seden, over midts dat wy se doen moghen en die quade laten, ende hi ne moet niet wesen gulsich, maer samsch (sober) van levene ende niet ghierich nogh nidich ende emmer ghetrouwe wesen in alle saeken.'

(1) *Histoire du Collegium medicum Antverpiense*, Anvers J.E. Buschmann, 1859 in 8° van 390 bladz. - *Histoire du Collegium medicum Bruxellense*, Ibidem 1862, in-8° van 482 blz.

(2) *La chirurgie de maître Jehan Yperman*, *médecin belge du XIIIe-XIVe siècle*, *publiée pour la première fois d'après la copie flamande de Cambridge*, par M.CH. BROECKX... Anvers. J.E. Buschmann, 1863, in-8°, van 210 blz. met 71 houtsneden.

(3) Onder deze autoriteiten bemerkt men er een half dozyn, wier namen eene vlaemsche afkomste schynt aen te duiden, zooals DIERE, GILLIS, ROSSAERT, behalve degenen wier namen kunnen verlatynd zyn.

Met dit staeltje van vyf eeuwen oude nederduitsche proza zal het boek zich vooreerst by onze letterkundigen laten aenbevelen als een monument der moedertael. Trouwens, het is een kleine taelschat, welken KILIAEN, hadde hy denzelven gekend, niet zou hebben nagelaten uit te pluizen. WILLEMS, gelukkiger dan KILIAEN, kende de *Chirurgie* door het handschrift, weleer aen VAN HULTHEM hebbende toebehoord en thans ter koninklyke bibliotheek van Brussel berustende. In zyn *Belgisch Museum* echter maekt hy nergens gewag van YPERMAN; alleenlyk geeft hy in het VIe D. bl. 105 extracten uit den *Antidotarius* van NICOLAUS, een apotheekboek, in 1351 geschreven, hetwelk met de *Chirurgie* en andere stukken in eenen band is vereenigd, en hy herinnert, in eene aenteekening aen het einde, dat hy van dit handschrift eene beschryving gegeven heeft in de *Bibliotheca Hulthemiana* T. VI, p. 45, n. 193.(1).

Deze beschryving is door Mr BROECKX by de inleiding opgenomen en zal den boekliefhebberen zoowel als den lettervrienden welkom zyn. Dan heeft het boek van YPERMAN nog waerde als bydrage tot de kennis onzer oude volkszeden, en als bron voor de geschiedenis der praktische heelkunde. Onder dit laetste opzigt mag de *Chirurgie* ten blyke strekken, dat België in de XIVe eeuw met Frankryk en Italië gelyken tred hield, en dit is geene geringe eere, daer men in andere landen van Europa min of meer achteruit was.

Over het geheel waren de natuerlyke wetenschappen nog in de kinderbussel, en het is billyk daervan rekening te houden, om YPERMAN'S kennissen naer eisch te waerdeeren. Aldus, als hy bl. 97-98 schryft ‘van den lusen ende neten die wassen op dat hooft,’ en den oorsprong van dit ongedierte meent te erkennen in ‘verrotte humoren, die welcke verkeeren in wormen ende die soe heeten lusen ende neten,’ dan kan men daer niets anders uit opmaken dan dat nauwkeuriger waernemingen nog niet geleerd hadden, dat die insekten, niet uit rotting, maer uit eitjes (de neten) voortskomen.

Dat onze chirurgyn overigens een man van gezond verstand was, zulks blykt uit zyn kapittel ‘van des Conincs evele’ (koningszeer of kropzweren). Hy twyfelt of de koning van Frankryk wel de gewaende wondermagt zou bezitten, om die kwael door aenraking te genezen, en na verhaeld te hebben zekere bygeloovige praktyk, bestaende in de lyders op S. Jansnacht by een vlietende water te aderlaten, voegt hy er by ‘ende dat hier navolghet dunct mi de zekerste cuere’: volgt een recept van ‘pulver’ en ‘salve’ om op de ‘scrouffele’ (*scrofules*) te leggen..., gevende alzoo een voorschrift zonder den schyn te hebben de heerschende vooroordeelen te willen kwetsen.

Hy beschryft zeer zorgvuldiglyk en onderscheidt in vier soorten de lazary of melaetschheid, die by de middeleeuwsche geslachten zoo zeer gevreesde besmetting, van welke men tegenwoordig, althans in ons land, zoo weinig hoort als van ‘die beten ofte steken van slanghen, scorpioenen en ruthelen (bijen).’ Aen deze stoffe en de vergiftigingen wydt hy zes kapittelen. In een derzelve bevattende des ‘armen tresoors jeghen venin’ worden by de dertig tegenvergiften aengeprezen, onder welke het vermaerde theriakel van MITHRIDATES.

Onder de kladden, welke men de middeleeuwen heeft aengewezen, behoort ook de praktyk om de ongelukkigen door de watervrees aengetast tusschen twee matrassen te versmachten. Onze ypersche doctor schynt er echter niets van te weten. ‘Die bete van den verwoede hont, zegt hy, is quaets van al.’ Hy wil daerom

(1) Ware WILLEMS niet door eenen ontydigen dood verrast geworden, hoogstwaerschynlyk zou hy zich met YPERMAN hebben onledig gehouden. Behalve het extract uit den *Antidotarius*, waervan wy hier spreken, had hy uit het brusselsche handschrift ook overgeschreven de traktaetjes over de *Handkykery* en de *Gelaetkunde;* beiden zyn na zyn overlyden door de zorg van doctor SNELLAERT gedrukt in het X^e^ deel van het *Belgisch Museum*, blz. 266 en 285.

geen redmiddelen onbeproefd laten, en schryft in de eerste plaets voor het aenzetten van koppen (*ventouses*) ‘op dat die corruptie hute trecken mach.’ Vervolgens raedt hy, nevens andere middelen, ‘den sieken te abstineren met goede dicten.’ Hy beschouwde dus de razerny als veroorzaekt door eenige smetstof, die in het bloed zat. Merken wy hier aen, dat de beroemde BOERHAVE, die drie eeuwen later leefde, eene rykelyke aftapping van bloed insgelyks aenprees als het doelmatigste middel tot genezing en als het eerst aen te wenden tegen de watervrees.

Hiermede meenen wy te kunnen volstaen; want wilden wy al de kapittelen beknoptelyk ontleden - eene taek tegen welke de geleerde uitgever zelve heeft opgezien - wy zouden veel te wydloopig worden, zoo zeer levert dit boek stoffe tot leerzame vergelykende aenmerkingen. Deszelfs lezing is overigens gemakkelyk en verstaenbaer, enkele verouderde woorden uitgezonderd, voor dewelke een *glossarium* niet overtollig zou zyn geweest. Eindigen wy dus met den heer BROECKX onzen hartelyken dank te betuigen voor het uitmuntend geschenk, waermede hy de nationale letteren en wetenschappen komt te verryken.

Antwerpen, November 1863.

L.C.S.

Bij het huwelijk van mijnen kunstvriend, den heere Lodewijk Hoornaert met mejuffer Annetta van Craenenbroeck.

Het minnewicht wenkt u met lieflijke blikken,
Die afgunst en nijd doen verstompen en schrikken;
Het strooit eenen geurigen krans op uw baan,
Met roozen doorvlochten, met wenschen belaân.

Al hebben de kunsten u lauwren gegeven,
Nu biedt u de liefde den schoonsten van 't leven;
Nu smaakt gij het heil, van een zalige trouw,
Gehecht aen het lot eener deugdzame vrouw.

Wat is al de vreugde 't genoegen der aarde,
Bij 't geen u de hemel op heden bespaarde?
Wat geeft het genieten van kroonen van goud,
Als 't harte blijft liefdeloos, ledig en koud?

Neen zonder de liefde geen heil op de wereld!
't Is zij, die het leven der menschen bepereld;
Zij is hier benêen het volzaligst genot;
Ze ontleent haren oorsprong aan d'eeuwigen God!

't Is Hij, die in milde en verhevene goedheid,
Ons 't leven verengelt door huwelijkszoetheid,
De vrouw aan den man en den man aan de vrouw
Vereenigt; verbindt door onbreekbare trouw.

't Is Hij, die moet 't lot zijner schepselen wikken
En alles wat wezen heeft stieren en schikken,
Die voor alle tijden gesproken heeft 't woord:
Dat Gij aan Annette en Annette u behoort.

o Mocht gij, nog vele voorspoedige jaren,
Het huwelijkswater in zegen bevaren
En teelen een kroost, dan zijn oud'ren gelijkt:
Een kroost dat met deugden op 't aarderijk prijkt!

KAREL DEWAELE.

Beschryving van de vyf glasramen der koor van St-Gummarus-Kerk te Lier.

De vyf schoone geschilderde ramen die het halfrond dezer kerk sedert dry en halve eeuwen versieren, door de kunstminnaers en, in 1856, door Zyne Majesteit den Koning en diens Doorluchtige Familie zeer bewonderd, waren door den invloed van den tyd tamelyk geschonden en wachtten herstelling. Ondersteund door de bydragen der hoogere Overheden, vermogt het kerkfabriek, in 1861, aen die behoefte te voldoen. Het werk werd den heer Capronnier van Brussel toevertrouwd, die het naer ieders voldoening uitvoerde en de glasramen, na eene afwezigheid van één jaer, werden in october 1862, op hunne aloude plaets hersteld. Dewyl de meeste aenschouwers, by gebrek aen voldoende geschiedkundige toelichtingen, op zulke kunststukken niets zien kunnen dan afgebeelde persoonagiën en wapenschilden, vermeenen wy menigeen aengenaem te zyn met eenen volledigen uitleg dier kunstgewrochten in het licht te geven. Wy vangen deze taek aen met de noodige geschiedkundige aenteekeningen nopens den oorsprong der onderhavige glasramen.

Onze prachtige hoofdkerk werd, niet in 1425 gelyk de heer Van Graesen gevolgd door Van Lom het opgeeft, maer in 1377, zooals het blykt uit de oorkonden der stad en der kerk, aengelegd. Dit reuzenwerk, gelyk men ligt vermoeden kan, kwam niet zonder groote moeijelykheden en bezwaren tot stand; meermalen werden by gebrek aen geldmiddelen de werken onderbroken. De mildheid onzer godvruchtige voorouders was ontoereikend om zulk een kunstgewrocht, aenzienlyk onder allen, zonder staking voort te bouwen.

Dank en hulde zyn wy in dit punt aen onze Doorluchtige Vorsten verschuldigd, die onze moedige voorouders eene milde hand toereikten om deze godgewyde plaets te helpen oprigten en versieren. Het huis van Bourgondië onderscheidde zich ten dien opzigte. Zoo zag men den 11 october 1477, dus honderd jaren na den aenvang der werken, Margarita, gemalin van Karel den Stoute, alhier aenkomen om de overblyfsels van den H. Gummarus te vereeren door hare gebeden en de opdragt van twee zilveren autaer-kandelaers. Dit voorbeeld van op den troon gegeven, bewoog menige voorname persoonen om giften, hetzy met levenden lyve, hetzy by uitersten wil, aen de kerk te schenken, ten einde de kerkmeesters in staet te stellen de bouwkosten te bestryden.

Keizer Maximiliaen die dikwerf onze stad bezocht en, als het ware, haer voor zyn lievelingsverblyf gekozen had, mag met regt onder de byzondere weldoeners onzer kerk gerangschikt worden. Hy was het die ten jare 1516 de dry schoone glasramen schonk, waerin hy, benevens zyne echtgenoote Maria van Bourgondië, met de kinderen uit hun huwelyk gesproten, afgebeeld staet. Ziehier met welke gelegenheid, waerschynlyk dit geschenk wierd gegund:

In het jaer 1500 leden de kerkmeesters alweêr gebrek aen middelen om de werken te vervoorderen. De kerk was voltooid, maer aen de koor en haren omtrek bleef nog veel werks. De stedelyke besturing en het kapittel de welwillendheid van den keizer bewust, besloten ingevolge aen dezen vorst een smeekschrift in te dienen, om hem te verzoeken van door zyn gezag te Roomen eene geestelyke gunst ten voordeele onzer kerk te verwerven, die de gelden zoude verschaffen, noodig om de koor te voltrekken. Of aen dit smeekschrift gevolg is gegeven, hebben wy niet kunnen ontdekken: wy weten slechts dat gemelde keizer 16 jaren later met zynen kleinzoon hertog Karel, naderhand Karel V, wederom te Lier gekomen, de koor voltooid vond en besloot dezelve met dry glasramen te versieren, by dewelke, zegt Van Graesen, er nog twee ter eere des keizers werden gevoegd. Dry jaren daerna, dus in 1519, kwamen die kunstgewrochten aen en werden op hunne bestemde plaets gesteld, gelyk het blykt uit het jaertal 1519 't welk zich op eenen pilaer der tweede glasraem, noordwaerts, bevindt.

Hier moeten wy onze geschiedkundige aenteekeningen staken, mits de verdere oorkonden ontbreken; de toenmalige kapittelsakten en kerkrekeningen zyn ongelukkiglyk verdwenen; wy kennen zelfs den naem des kunstenaers niet, welke deze gedenkstukken onzer Doorluchtigste Vorsten verveerdigde; vruchteloos hebben wy op die kunstwerken zelven eenen naem, een teeken gezocht die ons op het spoor des meesters hadden kunnen zetten. Wy gaen dus tot de beschryving dier kunststukken over.

Eerste glasraem.

In het harnas twee linten zonder opschriften.

Regts. Ste-Margarita, maegd en martelares. De heilige draegt een kleed van gouden laken en eenen rooden zyden mantel; in hare linker hand houdt zy een gouden kruis, boven hetwelk de heilige Geest in de gedaente eener duif, in het midden van eenen hemelprael zweeft. Aen hare voeten ligt de duivel, verbeeld door eenen groenen draek. Onder haer ziet men Margarita van Oostenryk, echtgenoote van Philibertus van Savooije; zy is afgebeeld gelyk al de overige voorgestelde persoonen, in eene biddende houding op eene knielbank, bedekt met een groen tapyt, onder een prachtig verhemelte. Haer kleedsel bestaet uit een kleed van gouden laken, eenen purperen zyden fluweelen mantel en eenen witten linnen doek op het hoofd.

Links. St-Philibertus, abt van Jumiège, in het wit habyt van zyne orde, omhangen met een koorkleed van gouden laken en den witten myter op het hoofd; in zyne regter hand houdt hy den gouden herderstaf en in zyne linker een open boek. Onder hem Philibertus van Savooije, met ongedekt hoofd, in zyn krygsgewaed, dragende den rooden wapenrok met het kruis van Savooije.

Wapens.

1. Regts. Het wapen der vrouw, ruitsgewyze hangende, gehouden

door eenen engel, gehalfd: de eerste helft gevierendeeld, het eerste kwartier van azuer (blauw), met dry leliën van goud en den band van keel (rood), dwars over het gansche (nieuw Bourgondië); het tweede van zilver met den leeuw van keel, getongd, geklauwd en gekroond van goud (Limburg); het derde geband van goud en van azuer, van zes stukken (oud Bourgondië), en het vierde van sabel, (zwart) met den leeuw van goud, getongd en geklauwd van keel (Braband); de tweede helft van keel met het kruis van zilver (Savooije).

2. Links. Het wapen des mans: van Savooije, bekroond met den gouden helm, daerboven een uilenhoofd van goud, tusschen eene vlugt van sabel.

3. Regts. Van goud met den dubbelen arend van sabel (keizerryk).

4. Links. Gekwartierd: het eerste en vierde van zilver, met een verkort krukkenkruis van goud, vergezeld, in iederen hoek, van een kruisje van hetzelfde (Jeruzalem); het tweede en derde gefaesd van zilver en van azuer, met den leeuw van keel, dwars over het gansche (Luxembourg).

5. Regts. Nieuw-Bourgondië.

6. Links. Van zilver, omgeven van vier wassende leliën van goud; in het midden vyf kleinere schilden van azuer, met vyf bizanten van zilver, kruiswyze geplaetst; de boord van keel met acht torentjes van goud (Portugael).

7. Regts. Gekwartierd: het eerste en vierde nieuw-Bourgondië; het tweede en derde oud-Bourgondië, omgeven van eenen boord, geblokt van zilver en van keel.

8. Links. Van zilver, met den leeuw van purper, gekroond, getongd en geklauwd van goud (Leo).

Tweede glasraem.

In het harnas, regts en links, de letteren P.M.; in het midden, het kruis van Bourgondië.

Regts. St-Joannes apostel. De welbeminde leerling des Zaligmakers is in het wit gekleed en omhangen met eenen rooden zyden mantel. In zyne linkerhand houdt hy den drinkbeker, waeruit eene slang te voorschyn komt. Onder hem bevindt zich Joanna van Castilië, gemalin van Philippus den Schoone; zy draegt, even als Maximiliaen, haer echtgenoot, en hare kinderen, den purperen zyden fluweelen mantel met hermelynen voedering en eene gouden kroon op het hoofd.

Links. St-Philippus apostel, voorgesteld in een hemelschblauw kleedsel met eenen witten mantel; hy houdt in zyne regter hand een open boek en in zyne linker een langwerpig gouden kruis. Onder hem Philippus de Schoone, afgebeeld gelyk zyn vader en zyne twee zonen in het krygsgewaed, met het zweerd aen de zyde en de ordensteekenen van het Gulden Vlies om den hals.

Wapens.

1. Regts. Het wapen der vrouw, ruitsgewyze hangende, gehouden door eenen engel. Van Spanje, gehalfd: regts gevierendeeld, in het eerste en vierde, groot kwartier, tegengevierendeeld: eerste en vierde kanton van keel met het kasteel van goud (Castilië); tweede en derde kanton Leo, en tweede en derde kwaertier gehalfd: van goud met vier palen van keel en van zilver met den arend van sabel, gedeeld in een St-Andrieskruis (Sicilië), en van goud met vier palen van keel (Arragon); en links

gevierendeeld: het eerste en vierde nieuw-Bourgondië; het tweede oud-Bourgondië; het derde Braband, en, op het gansche, van goud met den leeuw van sabel, getongd en geklauwd van keel (Vlaenderen).

2. Links. Het wapen des mans, gevierendeeld: in het eerste en vierde; groot kwartier, tegengevierendeeld: eerste en vierde kanton ondergevierendeeld: Castilië; en Leo; tweede en derde kanton gehalfd van Arragon en Sicilië; en het tweede en derde groot kwartier, tegengevierendeeld: eerste en vierde kanton nieuw-Bourgondië; tweede kanton oud-Bourgondië; derde kanton Braband; op het gansche Vlaenderen. Het wapen is bekroond met denhelm en de kroon van goud, daerboven een kasteel van hetzelfde, waeruit een wassende leeuw van purper komt, houdende in zyne klauwen een zweerd en een schild van goud; helmdeksels gedeeltelyk van goud en van keel.

3. Regts. Leo.

4. Links. Castilië.

5. Regts. Golvend gefaesd van zilver en van azuer, van zes stukken; het hoofd van goud met eenen wassenden leeuw van keel, getongd en geklauwd van azuer (Zeeland).

6. Links. Luxembourg.

7. Regts. Corinthië, gehalfd: van keel met de faes van zilver (nieuw-Oostenryk); en van goud met dry luipaerden van sabel, de eene boven de andere (Zwabenland).

8. Links. Van goud met den arend van azuer, gebekt en geklauwd van keel, dragende op de borst eene geruitte halve maen van zilver en van keel, van twee trekken (Carniole).

Derde glasraem.

In het harnas regts en links de vuerslag en het kruis van Bourgondië.

Regts. Onze Lieve Vrouw met het Kindje. De Moeder Gods gekroond met eene gouden kroon, draegt een blauw zyden kleed en eenen witten zyden mantel met gouden bloemen doorweven; onder Maria ziet men Maximiliaen van Oostenryk met de keizerlyke kroon op het hoofd.

Links. Ste-Anna. De grootmoeder des Zaligmakers heeft een rood zyden kleed aen; daerboven eenen witten zyden mantel met gouden bloemen doorweven; haer hoofd is gedekt met eenen witten linnen doek. Met hare regterhand biedt zy het goddelyk Kindje eene vrucht aen en in hare linker houdt zy een gesloten boek. Onder deze heilige, Maria van Bourgondië, echtgenoote des keizers, dragende een rood zyden kleed en mantel van hetzelfde, met hermelynen voedering.

Wapens.

1. Regts. Het wapen des keizers: van goud met den dubbelen arend van sabel, dragende op de borst een schild van zilver;[1] verder bekroond met den helm en de keizerlyke kroon, beide van goud; de helmdeksels van goud en van zilver.

2. Links. Het wapen der vrouw, ruitsgewyze hangende, gehouden door eenen engel, gehalfd: de eerste helft gekwartierd, het eerste en vierde, de oude wapens van Oostenryk, welke zyn: van azuer met vyf leeuwerikken van goud; het tweede en derde, de nieuwe; de tweede helft ook gehalfd: regts van oud-Oostenryk en oud-Bourgondië en links gekwartierd; het eerste en vierde oud-Bourgondië; het tweede Braband en het derde Limburg.

(1) Dit is eene fout; het wapen van nieuw-Oostenryk is van keel met den band van zilver.

3. Regts. Oostenryk gekwartierd: de oude en nieuwe wapens.
4. Links. Braband.
5. Regts. Oud-Bourgondië.

6. Links. Savooije.
7. Regts. Limbourg.
8. Links. Van sinopel (groen) met eenen klimmenden griffoen van zilver, die door den mond vurige sprankels uitwerpt (Styrië).

Vierde glasraem,

In het harnas de kolommen van Karel V.

Regts. De gelukzalige Karel de Groote, afgebeeld in zyn krygsgewaed en omhangen met den keizerlyken mantel van blauwen zyden fluweel, bezaeid met gouden leliën. Op zyn hoofd prykt de keizerlyke kroon; hy houdt in zyne regter hand het zweerd en in zyne linker een wereldbol. Onder hem bevindt zich Karel V.

Links. St-Ferdinandus, koning van Castilië. De beroemde voorvechter des Christendoms draegt het stalen harnas, versierd met een rood kruis en op het hoofd den stalen helm; in zyne regter hand houdt hy een opgeheven zweerd en met zyne linker vat hy den steert van eenen groenen draek, zinnebeeld der ongeloovigheid en kettery, welke aen zyne voeten ligt. Onder hem ziet men Ferdinand, Karel's broeder.

Wapens.

1. Regts. Het wapen van Karel V, gelykvormig aen dat van zynen vader Philippus den Schoone.
2. Links. Het wapen van Ferdinand, Karel's broeder, als het voorgaende.
3. Regts. Gekwartierd: het eerste en vierde Arragon; het tweede en derde gefaesd van zilver en van keel, van acht stukken (Hongaryë).
4. Links. Van keel, met den karbonkelsteen van goud (Navarre).
5. Regts. Van azuer, met het kasteel van zilver (?).
6. Links. Arragon.
7. Regts. Van zilver, met de granaet van sinopel, gebladerd van hetzelfde, geopend en zaedkorrels van keel bevattende (Grenada).
8. Links. Van keel, met den band van goud, (Salins).

Vyfde glasraem,

In het harnas twee linten zonder opschriften.

Regts. St-Joannes apostel. Deze heilige staet hier afgebeeld in een kleed van gouden laken met eenen rooden zyden mantel; hy toont met de regter hand het mystische lam aen, rustende op den boek met de zeven sloten, welke hy in zyne linker hand houdt. Onder hem bevinden zich Eleonora en Maria, kinderen van Philippus den Schoone en van Joanna van Castilië en zusters van Karel V.

Links. Ste-Elisabeth, landgravin van Thuringen. De heilige is gekleed met een groen zyden kleed en eenen witten zyden mantel met gouden bloemen doorweven. Op haer hoofd draegt zy eene gouden kroon en in beide hare handen houdt zy nog

eene kroon van hetzelfde metael. Onder haer Catharina en Isabella, zusters der voorgaende princessen.

Wapens.

1. Regts. Het wapen der twee princessen, ruitsgewyze hangende, gehouden door eenen engel. Gehalfd: de eerste helft gekwartierd: het eerste oud-Bourgondië; het tweede en derde nieuw-Bourgondië en het vierde Braband; op het gansch Vlaenderen; de tweede helft gekwartierd: het eerste en vierde Sicilië en Arragon; het tweede en derde wederom gevierendeeld: het eerste en vierde Leo; het tweede en derde Castilië.

2. Links. Zelfde wapen als het voorgaende.
3. Regts. Vlaenderen.
4. Links. Van zilver met den band van keel (?).
5. Regts. Arragon.
6. Links. Sicilië.
7. Regts. Nieuw-Bourgondië.
8. Links. Leo.

Ziedaer de beschryving welke wy hierboven beloofden. Zou het ons nu verboden zyn hier eenige gissingen by te voegen? Waerschynlyk heeft Maximiliaen de dry middenramen geschonken, verbeeldende, zoo als hierboven gezegd is, Maximiliaen zelf met zyne gemalin Maria van Bourgondië, hunnen zoon Philippus den Schoone, met diens gemalin Joanna van Castilië en de twee zonen Karel en Ferdinand, uit het huwelyk van Philips en Joanna gesproten. Het is eene geschiedkundige daedzaek dat het huwelyk der laetstgemelde echtelingen te Lier is ingegezegend geworden. Zou de geheugenis dier huwelyksplegtigheid gansch vreemd zyn aen den keus van het onderwerp op de ramen verbeeld; onderwerp welk later door de gevers der twee overige ramen werd vervolgd?

Wy meenen neen; toevallig kan het, onzes dunkens, niet gebeurd zyn, dat men op de ramen eerst de gevers derzelve afschilderde, daerna de persoonen hier te Lier getrouwd, mitsgaders de kinderen uit dit huwelyk gesproten, des te meer dewyl gezegde echtverbindtenis nauwelyks twintig jaren te voren had plaets gehad.

Hier eindigen wy onze taek en wel met genoegen, want, trouwens, zy heeft ons hier en ginder nog al wat spels opgeleverd en, wy bekennen het, om toch aen eenieder te geven wat het zyne is, had de geleerde heer Génard, hulpbibliothekaris[1] der stad Antwerpen, zyne uitgebreide kennissen niet tot onzen dienst gesteld, wy zouden er vermoedelyk niet doorgekomen zyn.

Lier, *juny 1863.*

G. VAN VUGT.

Boekaenkondiging.

Om in de aenstaende maend Mei te verschynen: *Geschiedenis der tien aan Gent grenzende gemeenten:* DRONGEN, MARIAKERKE, WONDELGEM, OOSTAKKER, DESTELBERGEN, GENTBRUGGÈ, LEDEBERG, ZWIJNAARDE, ST-DENIJS-WESTREM, AFSNÉ, door Frans de Potter en Jan Broeckaert. - Sedert een aantal jaren hebben de geschiedkundige studiën in ons land eene buitengewoone uitbreiding genomen, en de pogingen der geleerden, die zich aan deze zoo belangrijke wetenschap hebben toegewijd, worden eindelijk naar hunne echte weerde geschat.

(1) Thans archivist.

Onbetwistbaar is het, dat onder deze studiën diegene met betrekking tot de gemeenten in de eerste plaats mogen gesteld worden, als in zulk innig verband staande met de algemeene geschiedenis van ons vaderland, dewelke zij of toelichten of volledigen mag.

Reeds van in het begin dezer eeuwe werd door den geleerden geschiedschrijver RAEPSAET met nadruk op het belang der plaatselijke monographiën gewezen, en na hem zijn een tal van talentvolle schrijvers gekomen, wier opsporingen en proeven op dit uitgestrekt gebied ten duidelykste al het nut, ja de onmisbaarheid van dergelijk werk hebben doen blijken. Dank aan hunnen gewetensvollen arbeid, zijn thans reeds

eene menigte bouwstoffen voorhanden, noodig tot het opstellen eener geschiedenis van onze gemeenten, en het heeft ons toegeschenen dat de tijd gekomen is om deze te benuttigen, gezamenlijk met de vruchten onzer eigene navorschingen, sedert verscheidene jaren met eenigen goeden uitslag - wij meenen dit te mogen zeggen - beproefd.

Het hoekdeel, dat wij thans aankondigen, zal het eerste deel uitmaken der geschiedenis van *al de Gemeenten der provincie Oost-Vlaenderen* - gewis een aanzienlijk gewrocht en hetwelk wij mogelijk niet zouden kunnen ten einde brengen, indien wij niet op de ondersteuning van Staat en Provincie mochten rekenen, en indien wij tevens niet de gegronde hoop koesterden, dat ook de Gemeenten er al de nuttigheid en al het gewicht van zullen beseffen.

De geschiedenis is eerst belangrijk en leerzaam, wanneer de vermelde gebeurtenissen, nagegaan tot in hunne oorzaak en gevolgen, opgezameld aan de goede bronnen, *bewezen* zijn door geloofbare bescheiden, met stipte aanduiding der plaatsen en schriften, waar men die kan terugvinden. - Wij wijken van dezen grondregel niet af.

Al onze dorpsbeschrijvingen zullen ingericht en bewerkt zijn volgens een zelfde plan, en, onder andere, bevatten: bijzonderheden omtrent den naamsoorsprong, de ligging en den aard der gronden, de oude benamingen van gehuchten, wijken, straten, enz.; de waterbedeeling, de oudheden, de heerlijkheid, met de daarin gedeelde leenen, waar die oudtijds hebben bestaan; de vroegere rechtspleging, de geschiedenis der plaats; beschrijf en byzonderheden over de kerk, de grafschriften die eenig belang opleveren; de abdijen en kloosters van voorheen of van den tegenwoordigen tijd; de oude en hedendaagsche godsdienstige en burgerlijke instellingen, als hospitalen, godshuizen, gilden, Rhetorika's, volksoverleveringen, sagen, enz., enz.

Wij vergeten ook niet de verdienstelijke mannen te noemen, welke de gemeenten hebben opgeleverd, en deelen, zoo veel mogelyk, de genealogiën der voornaamste familiën, de lijsten der baljuws, burgemeesters, pastoors, enz., mede, - alle zoo vele kostbare inlichtingen welke door de belanghebbenden met niet weinig nut zullen kunnen geraadpleegd worden.

Het werk zal een groot boekdeel uitmaken in gewoon octavo, met zorg op goed papier en met duidelijke letter gedrukt. De prijs van inschryving is frs. 3-50 voor de stad Gent, en frs. 4 voor de andere steden en gemeenten, *vrachtvrij* toegezonden. Er zullen ook exemplaren te bekomen zijn op zwaar Hollandsch papier, aen frs. 6.

Kronyk.

ANTWERPEN. - M.L. Baeckelmans, primus van den grooten pryskamp in bouwkunde des jaers 1858, heeft in de zael van het hedendaegsch Museum, van zondag 18 tot zondag 25 october, de stukken zyner tweede afzending ten toon gesteld. Zy bevat ter plaetse gemaekte studiën naer: 1^{e} den Erechteion van Athene, of den tempel van Minerva, Poliades en van Pandrosa; 2^{e} de boekenkas Vecchia, opgerigt te Venetië, volgens de teekeningen van Sansovino, 3^{e} de houten gestoelten in de koor der kathedrale van Senen.

- De *Wetenschappelyke Vereeniging* heeft hare winter-verhandelingen geopend in haer lokael, Kathelynevest. De verhandelingen zullen gegeven worden door MM. Ommeganck; Ch. Bellemans, Van Meerbeeck, zoon, Th. Schobbens, Delgeur en De Beucker die achtereenvolgens het woord zullen voeren over verschillende wetenschappelyke vakken.

- Op 1 november heeft te Duffel de inhuldiging plaets gehad van het borstbeeld van Kornelis Kilianus (van Kiel) eenen man welke in de tweede helft der XVIe eeuw te Antwerpen verbleef en door den vermaerden Christoffel Plantyn gelast was met het verbeteren zyner drukproeven. Het borstbeeld van Kilianus, die van Duffel geboortig was, is aldaer in de zitting-zael van den gemeente-raed geplaetst. Hetzelve is verveerdigd door M.C. Jacobs. Ter gelegenheid van die inhuldiging, werden er twee redevoeringen uitgesproken, eene door M. den burgemeester en eene door M. Heremans de Terelst, gemeente-raedslid. In den namiddag was het feest in het dorp.

- M. Orban, borduerder, heeft een misgewaed met een antependium, verveerdigd voor de kerk van Brecht. Op het kasuivel zien wy den H. Michaël, op de dalmatieken de vier Evangelisten, op de koorkap O.-L.-V. Onbevlekte Ontvangenis. In het midden des antependiums staet de Zaligmaker het H. Sakrament des Autaers instellende. Dit beeld is zeer goed uitgevoerd en in zyde geborduerd.

Verders zagen wy nog een prachtig tafelkleed, dat door denzelfden borduerder, voor het Broederschap van O.-L.-V. van Bystand in St-Andrieskerk te Antwerpen verveerdigd is.

- M.J.E. Vanden Bussche, eerste prys in den kampstryd van Rome, heeft zyn exaem over de geschiedenis, letterkunde en ontleedkunde, *met de grootste uitmuntendheid* afgelegd. De leden der jury waren: Voorzitter, M.N. De Keyser; leden: MM. Alvin, Lebrun, de Taeye, E. Gens, en M.G. Kempeneêrs, sekretaris.

BRUSSEL. - Zie hier het programma van de prysvragen, door de klas van Schoone Kunsten der koninklyke Akademie van België, uitgeschreven:

1° Op welke wyze is er, sedert het begin der XIVe eeuw tot aen de dood van Rubens, voorzien geworden in het onderwys der teeken- en beeldende kunsten in de Nederlanden en in het land van Luik? (Te behandelen naer de oorspronkelyke bronnen.)

2° De geschiedenis der opvolgentlyke gebezigde stelsels van de dekking der gebouwen, by de verschillende volken; daeruit de toeëigening opmaken der vormen en bouwstoffen voor de verschillende landen en verschillende luchtgesteltenissen.

3° De geschiedenis der muerschildering in België en hare veelkleurige toepassing aen de bouwkunst, het karakter en de stelsels en van ieder tydvak en van iedere school aenduiden.

4° De lofrede van Grétry. Bepalen wat zyn talent kenschetst in de vyf genres van dramatische toonkunst, namelyk de ernstige en kluchtige komedie, de pastoralen, het groot opera van half karakter en het lyrische treurspel.

De prys voor iedere der twee eerste vragen, is eene gouden medalie ter weerde van 800 francs. Voor de 3^{e} vraeg is de prys 1200 francs en voor de 4^{e} 600 fr.

De schryvers der memoriën welke in de *bulletins* der Akademie zullen worden opgenomen, hebben regt op 100 exemplaren van hun werk. Bovendien kunnen zy andere exemplaren doen trekken, mits den drukker eene vergoeding te geven van 4 centiemen per blad.

De verhandelingen mogen in het vlaemsch, fransch of latyn opgesteld zyn, en moeten vóor 1 juny 1864, aen den geheimschryver der Akademie worden toegezonden.

- De *Moniteur* meldt, dat de abonnements-prys op de *Annales*

Parlementaires, voor den zittyd 1863-1864, bepaeld is op 3 frs. voor de verslagen der zittingen, en op 5 fr. voor de volledige verzameling.

Het ware billyk dat men die eindelyk ook in de vlaemsche tael uitgave.

VEURNE. - By het delven der putten voor het maken van nieuwe riolen op de Appelmarkt, heeft men het gewelf bloot gelegd van de oude brug, welke voor ongeveer een paer eeuwen, over de vaert lag, die alstoen dáér bestond. Deze brug - een steendam, '*t Visschers Steendam* genoemd, - was de plaets, wáér de poorters van Veurne in de XIVe eeuw hunne verkondigingen deden. Den 7 december 1378 bemagtigde Lodewyk van Nevers, graef van Vlaenderen, de poorters de verkondigingen, die tot alsdan op 's Visschers Steendam (niet verre van den toren van St. Nicolaes, die toen voor Belfort diende) geschiedden, ter Halle te doen.

In 1685, heeft het magistraet dezer stad het deel dezer vaert, van aen de Zuidstraet tot aen de Clooster- of Zuivelmarktstrate - thans Boter-weegschaelstraet - doen vullen, om dat het van weinig dienst en een vuilen poel was. De vernietigde vaert is vervolgens de huidige Nieuwstraet geworden.

WAEREGHEM. - De rederykerskring *Kunst en Eendragl*, heeft eenen pryskamp uitgeschreven voor een oorspronkelyk blyspel, met of zonder zang en zonder vrouwenrollen, van een tot dry bedryven, van ten hoogste zes persoonen, onbegrepen de niet sprekende persoonen, en op onze zeden en gewoonten toegepast. Men verlangt dat de aria's van den zang zoo veel mogelyk worden aengeduid.

1^{e} Prys, zilveren verguld eermetael en eene som van 100 fr.; 2^{e} prys, zilveren verguld eermetael en eene som van 50 fr. De mededingende stukken, moeten vóór 1 february 1864, aen M.J.F. Suetens, Statiestraet, 197/198, vrachtvry gezonden worden. De stukken, strydig aen godsdienst, goede zeden of 's lands wetten, zullen niet kunnen mededingen.

Verder worden door dezelfde maetschappy twee pryskampen uitgeschreven, 1°: op zondag, 20 december, ten 3 1/2 ure namiddag: tooneelkunde. Boertig vak. Alleenspraken. 1^{e} prys, een groot zilveren verguld eermetael en 15 fr. in geld; 2^{e} prys, een dergelyk zilveren verguld eermetael.

2° Op zondag 3 january 1864: Pryskamp voor solo-zang, met of zonder begeleiding, uit te voeren in de moedertael. 1^{e} prys, een groot zilveren verguld eermetael en 15 fr. in geld; 2^{e} prys, een gelyk zilveren verguld eermetael.

Buitenland.

Men schryft uit Portogruro (provintie Venetië): In de oude stad Concordia, op eene myl afstands van hier, op den regten oever van de Lemene, heeft men een aloud amphitheater ontdekt, welks grootte voor den oogenblik nog niet gekend is.

Zeker is het dat die oude muren vier voet breedte hebben. De delvingen voortgezet zynde, heeft men op eene diepte van 10 voet een gouden helm gevonden, met de legende: *Legio X - XXIII - Cesar Imperante;* een bronzen voetstuk, prachtig bewerkt, 7 voet hoog, en dragende het opschrift: *Amulio Tito concordiensi honoris Caus A anno X. Cesar imperante.* Verder een degen, voorzien van kostelyke steenen.

- De uitslag van een pryskamp voor kerkmuziek, door de uitgevers van het blad *la Maîtrise*, te Parys, uitgeschreven, is afgekondigd.

Honderd en tien komponisten, zoo fransche als andere, hebben er deel aen genomen; en het getal samenstellingen heeft byna tot vier honderd beloopen.

Dry-en-dertig stukken zyn na een eerste onderzoek, weerdig gevonden aen den jury voorgedragen te worden.

Aen de lezing der stukken en hunne klasseering heeft men zeven zittingen besteed. Ten gevolge van dit onderzoek, is er besloten:

1° Dat de eerste prys niet kon toegewezen worden.

2° Dat twee tweede pryzen zullen verleend worden, 1e aen het beste zangstuk, 2e aen den schoonsten opstel voor het orgel, en negen eervolle meldingen.

De tweede prys voor het schoonste zangstuk, gouden medalie ter weerde van 200 fr., is toegekend aen M. Oberhoffer, organist te Luxemburg, de tweede prys voor het orgel, gouden medalie van gelyke weerde aen M. Berger, belgische komponist, geboortig van Brugge.

Sterfgeval.

Op 18 october is te Audenaerde M.r D.J. Van der Meersch, een onzer medewerkers, overleden, in den ouderdom van 74 jaren; hy was een ieverige Vlaming die behalven ons tydschrift nog aen vele andere kunstuitgaven medewerkte, zoo als: De *Messager des sciences historiques*, het *Belgisch Museum*, de *Eendragt*, de *Annales de la société des Beaux-Arts*, de *Revue de la numismatique Belge*, de *Vlaemsche Bibliophilen* enz. enz. Reeds in 1820 werd hy te Deynze bekroond voor eenen treurzang op de dood van den dichter de Borchgrave, waervan wy kortelings het portret en eene levensschets zullen mededeelen. Hy deed zyne eerste latynsche studiën te Lokeren by den zeer eerw. heer Van Dommelen, en voltooide die in de geneeskunde, te Leiden, waer hy zyn exaem aflegde, en als primus uitgeroepen werd.

Hy gaf verscheidene werken uit, onder anderen: een verslag wegens een Rymboek van Marten van Thorout, uit de XIIIe eeuw; de Slag van Crecy, een rymwerk van 1346; Verhael van een Opstand der gemeente van Audenaerde, in 1539. - Jammer is het dat de geleerde man niet eenige jaren langer heeft geleefd; thans laet hy een merkweerdig gewrocht onvoltooid, te weten: *Audenaerdsche Bibliographie.*

Als vaderlandsch geschiedschryver bekleedde hy eene voorname plaets. Men raedplege deswegens verscheidene verdienstvolle tydschriften (waervan het *Zondagblad* in een vorig Nr reeds gewag heeft gemaekt) en zyn voornaemste werk: *Défense du Magistrat d'Audenarde* (1566), waerin hy het authentiek stuk, betrekkelyk de geboorte van Margaretha van Parma te Audenaerde, gouvernante der Nederlanden en natuerlyke dochter van Keizer Karel mededeelde.

Van der Meersch komt de eer toe een der eersten geweest te zyn, die begreep wat al schatten voor de geschiedenis de stedelyke archieven van Audenaerde bevatten, en aen die overvloedige en zuivere bron geput te hebben.

De verdienstvolle man stierf geheimschryver van de koninglyke akademie van teeken- en bouwkunde, die zyn vader Filips, in 1776 gesticht had. Sedert 1818 was hy hoofdgeneesheer der burgerlyke hospitalen van Audenaerde.

Van der Meersch zal door zyne nagelatene werken in het hert en den geest van het nageslacht voortleven.

Wy hopen later eene uitgebreide levensbeschryving met het portret van Van der Meersch medetedeelen.

Zerksteen van Judocus Draeck en Barbara Colibrant, in de kerk van den H. Jacobus, te Antwerpen. ***(Zie blad. 190.)***

hier leet begr̃ joes draeck
Colibrant zÿ huijsvrou sterf a. xv. xxxij de xxvij dach septēber
Dat ame̅s zondachs sterf a. xv. xxviij. de xxviij dach in Julio begraven
Cn Jouffrouwe barbara

TEEKENING EN PLAETSNEÈ VAN JOS. HEMELEER.

Joos Draeck en Barbara Colibrant.

De familie Draeck mag met regt als eene der oudste en aenzienlykste stammen van Antwerpen beschouwd worden. Wy vinden haer reeds aengestipt ten jare 1202, wanneer Geeraert Draeck, voor de stad verkocht, twee-en-twintig bunderen erve, gelegen binnen den vrydom der zelve. Zyne zoon, Guilielmus of Willem, was schepen van Antwerpen in 1231, 1242 en 1254; Jan, de jongste dezes vyf zonen bekleedde gemeld ambt in 1273, 1281, 1284, 1285, 1287, 1292, 1293 en 1294; de naem zyner vrouw is even als die zyner moeder en grootmoeder, den geslachtkundigen onbekend. Zyn oudste zoon Guilielmus Draeck, schepen van Antwerpen, huwde Joanna de Paepe en had dry kinderen, waervan de oudste Jan genaemd, gezegd de *Regenboog* in huwelyk trad met Margarita van Wesele, gezegd van Sompeke. Uit dit huwelyk sproten dry kinderen voort; Guilielmus, de oudste dezer, ridder, gezegd de *Regenboog,* Broodmeester van den hertog van Braband, huwde eene vrouw wier naem onbekend is, en won by haer twee zonen: Jan, de oudste, was schepen dezer stad in 1439 en stierf in 1448; de naem zyner vrouw is niet bekend. Hy liet eenen zoon na genaemd Walther, Burgemeester van Antwerpen ten jare 1463; deze huwde Gertrudis van de Werve, en won by haer dry kinderen, waervan het jongste Walraven of Walther, ten jare 1499, Burgemeester van Antwerpen was. Deze is gehuwd geweest, in 1ste huwelyk met Clara van Borssele, in 2e huwelyk met Adriana van Kets, en, in 3e huwelyk met Gertrudis Hinckaert (volgens DUMONT. *Fragments gênéalogiques*, T. III, p. 198, wordt er gezegd in 1e huwelyk Clara Cats, in 2e Adriana van Borssele en in 3e Gertrudis van Bronchorst). Uit het eerste bed werd geboren Judocus Draeck, schepen van Antwerpen in 1518, 1525 en 1527, wiens grafsteen wy hier nevens mededeelen.

Joos Draeck overleed den 28 November 1528, en is met zyne gemalin Barbara Colibrant, (gestorven den 27 September 1538) begraven in de Parochiale en voorheen vermaerde Kollegiale Kerk van den H. Jacobus te Antwerpen, aen den voet van het Altaer der Kapel van Alle Heiligen, van ouds bekend onder den naem van den H. Christophorus, heden onder dien van den H. Hubertus. De zerksteen is versierd met hunne wapens en met hunne portretten, de kwaertieren van Draeck, van Borssele, van de Werve, Brouwelst, Colibrant, Van Delft, Kets en Riethoven. Zy hebben deze Kapel begiftigd met eene glasraem, voorstellende het Laetste Avondmael. Op dit kunststuk ziet men de portretten van Judocus Draeck en van zyne gemalin Barbara Colibrant, knielende vóór eene bidbank en vergezeld door hunne beschermheiligen. In het harnas viermael de naemletters van Judocus Draeck en Barbara Colibrant; verder het wapen der familie Draeck en de kwaertieren van Draeck, van Borssele, van de Werve, Brouwelst, Colibrant, van Delft, Kets en Riethoven. In het lagere gedeelte tweemael bovengemelde naemletters, en, tusschen de kwaertieren van van de Werve, van Borssele, Draeck, Colibrant, van Delft en Kets het volgende opschrift:

Pani. Vivo. qui. de. Coelo. descendit.
Iudocus. Draeck. Wa□l. F. def□. 28. Nov. 1528.
et. Barb□. Colibrant. uxor. ejus. de□f. 27. Sept□. 1538.

Deze glasraem werd, deels ten koste der familie Draeck en deels van het kerkfabriek, ten jare 1850 hersteld door M. Jan-Baptist Capronnier.

De familie Draeck bewoonde een huis der St-Jacobs merkt, op het torentje van welk gebouw, langs de Kattenstraet, men den draek van hun blazoen nog ziet pryken[1].

Gedenkteeken van den heer Godevaert van Vilain XIIII en Elisabeth van IJmersele, zyne echtgenoote, weldoeners der hoofdkerk en van den arme der stad Lier.

In de beschryving der vyf geschilderde glasramen welke boven het halfrond der hooge koor pryken, hebben wy gezegd dat de bouw onzer hoofdkerk niet zonder groote moeijelykheden tot stand gekomen is en dat de werken, by gebrek aen geldmiddelen, meermalen onderbroken moesten worden, hetgeen menige voorname persoonen bewoog om giften, hetzy met levenden lyve, hetzy by uitersten wil, aen de kerk te schenken ten einde de kerkmeesters in staet te stellen de bouwkosten te bestryden. Onder deze verdienen voorzeker gerangschikt te worden de edele en godvreezende echtelingen Godevaert van Vilain XIIII en Elisabeth van IJmersele, welke in het jaer 1475, wanneer het opbouwen der koor onder het opzigt van den beroemden antwerpschen bouwmeester Herman De Waghemakere eenen aenvang genomen had, by den ingang derzelve, noordwaerts, eene schoone beschilderde glasraem schonken, op dewelke zy, volgens het gebruik van dien tyd, naer het leven afgebeeld werden, met de wapens hunner adelyke familiën.

Wy denken dat het noodig is voorafgaendelyk eene beknopte biographische schets mede te deelen van deze deugdzame persoonen, aen dewelke onze hoofdkerk en de stedelyke arme van Lier zooveel verschuldigd zyn.

In het *Brabandsch Museum*, 2e aflevering, vindt men op bladz. 163, eene merkweerdige beschryving van een ander monument onzer hoofdkerk, medegedeeld door onzen geleerden inboorling, Mr. G.J. Avontroodt, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, thans rustende secretaris der stad Lier, waeruit wy het volgende letterlyk overnemen:

'Elisabeth van IJmersele, eenige dochter van den ridder Arnt van IJmersele, en van Anna van Sombeke, (een oud en adelyk geslacht van het derde kwaertier van Braband), werd geboren in heur ouderlyk hof IJmersele, staende in de nabyheid der kollegiale kerk der stad Lier. Nauwelyks een jaer oud zynde, werd zy, door de dood, van haren vader beroofd; door het overlyden haers eenigen broeders, kwam zy in het bezit der heerlyke goederen harer familie, blykens het register der leensverheffingen, luidende zoo als volgt:

'Juffrouwe Lysbethe van IJmersele, 11 february 1450, by doode wylen heer Arnts van IJmersele, heurs broeders.

'Zy werd gemalin van ridder Godevaert van Vilain, heer van Huysse, van Borcht, van Zwyndrecht in Vlaenderen, van Lillo en van Berendrecht in Braband, die even eens als zy, deugdzaem, godvreezend en menschlievend was. Daer dit huwelyk door geen kind bezegend werd, zoo fundeerden deze edele en vermogende gemalen binnen Mechelen, welke stad zy des winters by voorkeur bewoonden, beide de hierna genoemde stichtingen van weldadigheid:

1° Het klooster der religieusen, genaemd de arme Klaren.

2° Een godshuis voor ouderlingen, aen 't welk zy den naem gaven van: '*Den berg van Oliveten.*'

(1) *Nob. des Pays-Bas et du Comté de Bourgogne*, par M. DE VESIANS, Sr D'HOUWEL et neuf de ses suppléments, rédigés, par le Baron J.-S.-J.-L. DE HERCKENRODE, T.I. bladz. 679. En *Graf- en Gedenkschriften der provintie Antweapen.* T. II. bladz. 270.

‘Boven de byzonderste ingangpoort van dit op den huidigen dag er nog bestaende godshuis, las men het kenschrift welk hier woordelyk volgt:

D.O.M.
‘DE EDELE RIDDER GODEVAERT VAN VILAIN EN ZYNE VROUWE, HEBBEN DIT GODSHUYS HIER GESTICHT IN GOEDEN TROUWE, TOT BEHOEF DER ARME MANNEN, ELC SONDER VROUWE, SOO HET ALLERBEST BETAEMT, DEN BERG VAN OLIVETEN HEBBEN ZY 'T GENAEMT, DUYSENT VIER HONDERT TWEE EN TACHTIG GETELT; ZYN DEES OUDE MANNEN HIER IN GESTELD.’

‘Den 23 february 1481, is de ridder Godevaert van Vilain te Mechelen overleden en heeft derhalve het plaetsen der ouderlingen in het godshuis niet kunnen bywoonen. Zyne ridderlyke heerlykheden liet hy na aen zyne zuster mevrouw Gudula van Vilain, weduwe Montmorency.

De godvruchtige en weldadige Elisabeth van IJmersele, na de dood van haren gemael, nam het vast besluit van zich aen 's werelds gewoel te onttrekken en in de stilte der eenzaemheid zich aen den dienst Gods toe te wyden; doch alvorens dit ontwerp werkstellig te maken wilde zy volgen den letterlyken zin der evangelieleer des Zaligmakers: ‘Indien gy volmaekt wilt zyn, geef uw goed aen den arme en volg my’ Zich herinnerende dat hare voorvaders in vroegeren tyd de heerlykheid Lijere bezeten hadden, gaf zy by acten van donatie, aen de kollegiale kerk dier plaets eenige van hare allodiale goederen en aen den arme dier stad, haer aldaer gelegen erflyk leen met naem IJmersele.

Trouwens, in meergemeld leensverheffingsboek treft men desaengaende aen hetgeen ik hier nederschryf:

IJMERSELE.

‘A. Jan van Brecht, den 26 september anni 1483, in den naem ende tot behoeff van *den heijligen Geest van Leijere*, by overghevene van *Lijsbeth van IJmersele.*

‘B. Merten van Campfort, 18 januarij anni 1493, by dooden wylen Jans van Brecht, tot behoeff des heijligen Geest van Lijere.’

‘C. Meester Werner van Merode, secretaris in Braband, bij doode wijlen Mertens van Campfort, tot behoeff des heijligen Geest van Lijere.’

‘By haer testament, gedagteekend 15 january 1507, vernieuwde, herhaelde en bevestigde zy hare bovengemelde donatie des jaers 1483 aen de Heilig-Geest-tafel der stad Lier; waerschynlyk uit oorzaek van het geding, 't welk eenige harer adelyke bloed- en aenverwanten den arme van Lier hadden aengedaen, bewerende de nulliteit der acte van donatie des jaers 1483 zelve en wel omdat IJmersele en wat er toebehoorde, een erfelyk ridderlyk leen zynde, piet kon tot leenman hebben dan een edelman, in staet om zich van zyne pligten jegens zynen leenheer, den hertog van Braband, onder het oogpunt van *hulde*, *trouw* en *manschap* (in 't fransch: ‘*foi*, *lige et homage)* beschouwd, doelmatig te kunnen kwyten. Elisabeth van IJmersele, die na haers mans dood het klooster der arme Klaren bewoonde, zonder nogtans het habyt der nonnen en den regel der orde aengenomen te hebben[1], is er ook overleden en werd begraven in de kerk van dit klooster. Op den zerk van witten marmer die haer graf beluikte, las men dit eenvoudig opschrift:

D.O.M.

(1) Onder den derden regel, gelyk het monument zelve en de linker luik des triptieks van Otto van Veen, in de H. Geest-koor, het genoegzaem bewyzen.

HEER GODEVAERT VAV VILAIN, HEER VAN BORCHT VAN HUYSSE, VAN ZWYNDRECHT ENZ. ENZ., IS BEGRAVEN IN HET BEGGYNHOF AEN DESE STAD, ENDE VROUWE ELISABETH VAN LIJERE, VROUWE VAN IJMERSELE, VAN WOMMELGHEM, ENZ. ENZ. ENZ., SYNE GESELLINNE DIE BEGRAVEN IS BINNEN DESE CLOOSTER, 15e AUGUSTY ANNO 1510. SYN BEIDE FUNDATEURS VAN DESEN CLOOSTER. BIDT VOOR DESIELEN.

'Ten einde het voor den Raed van Braband hangende geding te niet te doen en tevens pael en perk te stellen aen het harrewarren der ligtgeraektheid van sommige persoonen uit den adelstand, werd er door de bevoegde overheid namens keizer Karel V, als hertog van Braband, bevolen dat de bestuerders der Heilig-Geest-tafel der stad Lier, aenstonds dit erfleen zullen te verkoopen hebben en van de penningen die de koopsom zal opleveren onverwyld andere goederen, van allodialen oorsprong en geen leen zynde, voor den arme aen te koopen, welk vorstelyk bevel aenstonds ten uitvoer is gebragt.

Raedplegende het register van de verleijen in den leenhove voor het kwaertier van Antwerpen, vindt men hetgeen volgt:

D. 'Heer Anthonis Van Laling, 26 octobris anni 1519, bij coope gedaen tegen de Heijlig-Geestmeesteren van Lijere.'

Dit uittreksel zal onze lezeren het geschiedkundig deel van het monument genoegzaem doen kennen. Wy zullen dus tot de beschryving van de glasraem zelve overgaen.

Het tafereel verbeeldt het inwendig eener kleine gotische kerk of kapel, waervan de muren, pilaren, puntbogen en loofwerken van zoogezegden *franschen steen* gemaekt zyn. De vloer bestaet uit kleine vierkante steenen, van witten en zwarten marmer. Op den voorgrond ziet men de volgende heiligen:

1. REGTS. St Rumoldus, bisschop en martelaer. De apostel van Mechelen is bekleed met zyn pontificael misgewaed, te weten de albe, de dalmatieken, den rooden zyden kazuifel en het *pallium*; hy draegt den witten zyden myter. In zyne linkerhand houdt hy, als geloofzendeling, het aposteliek kruis, in plaets van den herderstaf, en met zyne regterhand, zegent hy de geloovigen.

2. LINKS. St. Gummarus. Onze beschermheilige draegt een blauw zyden kleed en eenen mantel van rooden zyden fluweel; het schouderkleed en de voedering van den mantel zyn van hermelyn. Zyn hoofd is gedekt met eene muts van rooden zyden fluweel; de boord is van hermelyn (de hertogelyke kroon). Met zyne regterhand drukt hy zynen wandelstaf in den grond, waerdoor eene bron ontspringt en in zyne linker houdt hy zyne handschoenen. Op zyne borst prykt het wapen, hetwelk men hem in de middeneeuwen, na de kruisvaerten, toegeëigend heeft, te weten: van goud(1), met het kruis van keel (rood), omgeven van eenen boord van hetzelfde.

3. REGTS. St. Franciscus van Assisië, verbeeld in het armoedig

(1) En niet van zilver, gelyk de hoogeerw. abt Wichmans in zyne *Brabantia Mariana* het opgeeft, hetwelk de baron J. Le Roy (*Annot. S.R.J.*) gevolgd heeft. Dit is eene ontdekking die voor de geschiedenis niet zonder belang is.

kleedsel zyner orde. In zyne handen en voeten ziet men de wonderbare merkteekenen van de indrukking der wonden van den Zaligmaker. Onder hem ontwaert men de edele vrouwe Elisabeth van IJmersele, in eene biddende houding op eene knielbank bedekt met een groen tapyt Zy draegt een blauw zyden kleed en eenen band van gouden stof in de lenden; haer hoofd is gedekt met eenen witten linnen doek, daerboven eene zwarte wyle.

4. LINKS. St. Petrus. De prins der Apostelen draegt een groen zyden kleed en eenen bruinen zyden mantel; in zyne regterhand houdt hy eenen sleutel, zinnebeeld der geestelyke magt. Onder hem de ridder Godevaert van Vilain XIIII, ook in eene biddende houding, op eene knielbank bedekt met een groen tapyt; hy draegt den stalen pantser en het zweerd: aen zyne voeten ziet men eenen stalen helm en daerop het cyfer XIIII in gulden letteren.

Onder het tafereel bevinden zich vier beschilderde paneelen, vertoonende de wapens der adelyke geslachten DE VILAIN XIIII en VAN LYERE als volgt:

1. REGTS. Het wapen der vrouw, ruitsgewyze hangende, gehouden door eenen engel, gehalfd regts: VAN LYERE. Van zilver met dry leliën van sabel (zwart), en links: DE VILAIN XIIII. Van sabel met het hoofd van zilver, waerop een kleine schild van hermelyn, met den band van azuer (blauw) en een St. Andries-kruis van keel, dwars over het gansche.

2. LINKS. Het wapen des mans, als voren, bekroond met den helm van goud, daerboven eene muts van sabel met den boord van zilver, waeruit een wassende mooriaen komt; helmdeksels van sabel. In de hoeken van dit paneel, boven het wapen, ziet men in eene gulden roos het cyfer XIIII.

388 jaren waren er verloopen sedert de plaetsing van dit gedenkstuk, wanneer men bemerkte dat er aen hetzelve groote herstellingswerken moesten gedaen worden; het harnas en alle de posten der venster waren door de alvernielende hand des tyds eenige centimeters buiten hun lood geraekt en de schildering zelve was op eenige plaetsen verdwenen. Het kerkbestuer besloot dus om het monument voor verdere beschadiging te behoeden en alle ongelukken te voorkomen, de glasraem met een gedeelte van het steenwerk te herstellen. De uitvoering werd aen den heer Capronnier, glasschilder te Brussel, ridder der Leopolds' orde toevertrouwd, met last van in de onbeschilderde glazen, rondom het tafereel, een lystwerk te brengen en de oude witte glazen van het kroonwerk door nieuwe geschilderde te vervangen. Deze kunstenaer heeft zich van de hem opgelegde taek tot voldoening van allen, op eene eervolle wyze gekweten. De loofwerken en bloemen, in gothischen styl, van het kroonwerk zyn bewonderenswaerdig; het lystwerk dat het tafereel beluikt, is gelykvormig aen een ander, hetwelk op een van de overblyfselen der oude glasramen van den middenbeuk onzer kerk gevonden is. Deze nieuwe schilderingen, verre van aen het voornaemste stuk eenig nadeel toe te brengen, doen hetzelve integendeel schoon voorkomen en men mag zeggen dat het monument zich tegenwoordig in eenen staet bevindt waerin men het te voren nooit heeft kunnen bewonderen en voorzeker den aendachtsblik van alle kunstkenners tot zich zal trekken.

Met een zeker spyt moeten wy hier wederom zeggen, dat wy tot nog toe den naem van den kunstenaer die dit heerlyk tafereel van onze hoofdkerk verveerdigd heeft, niet hebben kunnen ontdekken. Maer als men overweegt dat de beroemde glasschilder van Leuven, ROMBAUT KELDERMANS, die veel voor onze kerk werkte en eene andere glasraem door de heeren van IJmersele, bloedverwanten der voornoemde Elisabeth, aen onze kerk geschonken, verveerdigd heeft, dan schynt het natuerlyk van te denken dat het monument van den ridder de Vilain, ook door hem kan gemaekt zyn.

Eene toevallige ontdekking kan ons misschien op het spoor des schilders brengen, die voorzeker eenen meester moet geweest zyn, welke verdient van onder de beroemde kunstenaren der middeneeuwen gerangschikt te worden.

Lier, *November 1863.*
G. VAN VUGT.

Joannes-Jacobus Sandeling.

Op verzoek van een groot getal onzer abonnenten van Noord-Braband deelen wij naastgaande portret mede van M.J.J. Sandeling schoolopziener, in het 13^{e} district aldaar, en sedert 30 jaren bestuurder van een onderwijsgesticht te Roosendaal. Hij overleed den 6^{en} november 1863 te Brussel; hy was een man van verdiensten dien wij, Vlamingen, te regt als een der onzen mogen aanmerken, ofschoon hij in Holland geplaatst en woonachtig was. In de provincie Antwerpen aanschouwde hij het eerste levenslicht; dáár ontving hij zijne eerste opleiding, en nogmaals dáér werd hij gevormd tot dien staat, welken hij met zoo veel roem en vrucht heeft bekleed.

De Heer Joannes-Jacobus Sandeling werd den 28 augustus 1811 te Brecht, in de provincie Antwerpen, geboren, en was de oudste zoon van een talrijk huisgezin. Zijn vader, schoolonderwijzer te Wouw in Noord-Braband, bestemde zijnen zoon vroegtijdig voor het onderwijs, waar toe hij steeds groote neiging en veel aanleg betoonde.

Op den leeftijd van 11 jaar werd hij door zijne ouders op de kostschool van den Heer Ruijssevels te Eeckeren geplaatst, alwaar hij twee jaren verbleef. Dáér werd bij hem dat echt godsdienstig gevoel, dat hij, als het ware, van zijne godvruchtige moeder, Johanna Laurijssen, had ingezogen, meer en meer ontwikkeld; - steeds is hem een gevoelvol en dankbaar aandenken aan die achtingswaardige familie bij gebleven.

In 1826 werd hij, bij ministeriëel besluit, als kweekeling op de kweekschool voor onderwijzers te Lier opgenomen; de vier jaren door hem aan dit gesticht doorgebragt rekende hij steeds als de genoegelijkste zijns levens.

Die inrigting, men moge er ten dien tijde op gesmaald hebben, heeft mannen voortgebragt die het onderwijs van België en Holland tot eer verstrekken. Dáar ontwikkelde zich in Sandeling die diepe kinderkennis, die practische geest, het kenmerk van den echten schoolman.

De bestuurder der kweekschool, de brave *Schreurder*, bemerkte spoedig den gunstigen aanleg van den jongen Sandeling; en dikwijls deed hij zich, van zijnen kweekeling vergezellen wanneer hij als schoolopziener de scholen in de Kempen bezocht.

Dat onder eene zoo voortreffelyke leiding den praktischen onderwyzersgeest van Sandeling zich meer en meer ontwikkelde, behoeft niet gezegd te worden.

De omwenteling van 1830 deed hem tot zijne ouders wederkeeren; - Den schoolopziener van het district viel, bij een schoolbezoek, al dadelijk de gunstige aanleg van den jongeling in het oog; deze ambtenaer verzocht hem, als gouverneur, zich met de opleiding zyner kinderen te belasten, van welke taak hij zich zoo wel kweet dat in 1833 vele voorname

familiën der gemeente Roosendaal, alwaar Sandeling toen woonachtig was, hem uitnoodigden daar eene fransche dag- en kostschool op te rigten.

Hier voor al vertoonde zich

JOHANNES-JACOBUS SANDELING.

de geestkragt, het taaie geduld en de onbezweken moed van Sandeling, want deze inrigting, klein in den beginne, ontwikkelde zich spoedig onder zyn bestuer door gepaste en krachtige medehulp zoodanig, dat onderwijs en gebouwen eerlang in omvang toenamen, dat vele voorname familiën, uit Holland, vooral uit den handelstand de oplei- en vorming hunner kinderen aen die inrigting toevertrouwden. Gedurende 30 jaren, heeft het gesticht te Roosendaal, onder zyne wyze leiding, steeds in bloei toegenomen; 1200 leerlingen hebben er reeds hunne vorming ontvangen, en zij hebben het vaste betrouwen dat het onderwys waar in steeds den zelfden geest van onzen Sandeling met zijnen naam voortleeft, met onbezweken moed zijn voetspoor zal blijven volgen.

In 1851 werd Sandeling door Z.M. koning Willem III tot schoolopziener in Noord-Braband benoemd, welke betrekking hij steeds met ijver en belangstelling vervulde. Ten allen tyde was hij een vader der onder zijn toezicht staande onderwijzers, en naast de zorg voor de uitbreiding van het onderwijs, lag hem de maatschappelijke verbetering van den onderwijzerstand het meest ter harte; geen wonder dus dat zij allen hem eene warme vriendschap toedroegen.

In den omgang was hij opregt, opgeruimd en minzaam; wel bemiddeld door eigen arbeid, was hij milddadig daar waar hij helpen kon.

In het midden der maand october 1863, begaf hij zich naer Brussel ten einde de geneeskundige faculteit te raadplegen over een longontsteking; dien ten gevolge nam hij zijn intrek in het *hospice privée des soeurs Hospîtalières*, *rue des Cendres n*^{o} *9*, waar hij den 6 november na tijdig voorzien te zijn geweest van de genade

middelen onzer moeder de H. Kerk, zijne ziel aan zijnen Schepper wedergaf; zijn stoffelijk overblijfsel rust thans op het kerkhof te Laaken.

Wel mag men van Sandeling zeggen:

Hij was een braaf en goedaerdig man.... eerbaar van zeden, minzaam in zijne aanspraak, en van zijne jeugd af in de deugd geoefend. II. Mach. XV.

Weinigen is het gegeven, met zoo weinige middelen zoo veel goeds uit te voeren; daarom geniete hij thans de belooning voor zijnen nuttigen arbeid, en zijne nagedachtenis blijve in zegening, niet slechts onder zijne talrijke leerlingen en vrienden, maar vooral te Roosendaal, dat bij de droevige mare van zijn overlijden, zulke ondubbelzinnige en hartelijke bewijzen van deelneming en belangstelling heeft betoond.

Blankenberg.

In eene der laatste afleveringen der *Vlaamsche School* bl. 157, komt eene keurig geschreven bijdrage voor van den heer Sleeckx, waar in hij nochtans, geloof slaande aan hetgeen vijftig andere schrijvers vóór hem gezegd hebben, beweert dat het lieve westvlaamsche zeestadjen Blankenberg vroeger den naam van Scarphout droeg. De stiptheid in het schrijven der geschiedenis ligt ons te nauw aan 't hart, en wij achten de *Vlaamsche School* te zeer als een ernstig tydschrift, dan dat wij deze lichtzinnige beweering niet te recht zouden wijzen, benevens die andere, evenmin op grond van waarschijnlijkheid rustende en echter in menig geschiedkundig werk voorkomende, welke wil dat Blankenberge gebouwd is op de plaats waar voorheen Scarphout stond.

Er bestaat een verhael, getiteld *de Visscher van Scarphout*, *of de oorsprong van Blankenberge*, dat in der tijd medegedeeld is geworden door alle *Almanakken* en *Wegwijzers*, en hetwelk in al de vlaamsche en fransche gazetten als feuilleton verschenen is. Die legende, geschreven naar aanleiding van 't verhaal des kronijkschrijvers De Meijere, pastor te Blankenberge in 't midden der XVIe eeuw, voert aan dat voór de opkomst van Blankenberge, aldaar eene stad heeft gestaan met name *Scarphout*, die door eene overstrooming der zee, op 23 november 1334, door de golven is overweldigd en vernietigd. Andere kronijken beweren, dat men in de XVe eeuw, bij ebbe, nog de overblijfselen der stad zien kon; en de plaats, die nadien, meer landwaarts, gesticht werd, den naam van Blankenberge zoû hebben bekomen.

Deze legende is grootendeels verzonnen. Scarphout, verwoest door de zee, was de naam van de kerk of liever van een gedeelte van 't oorspronkelijke Blankenberge; de bewijzen dezer stelling zijn talrijk voorhanden. - Vooreerst, er bestaat een perkament van 't jaar 1288, betrekkelijk *de sluizen van Blankenberge*, en 't stads-archief te Veurne bezit een charter van 10 mei 1309, meldende dat ridder Willem van Lissewege, namens den Burgemeester en schepenen van Blankenberge, met eene zending naer Parijs is gelast; andere stuks (1328, 1330, 1334) gewagen van de ‘burgerij en regering van Blankenberge,’ en in het stedelijk archief van Brugge wordt een dokument bewaard, waarbij

Burgemeester en schepenen van Blankenberge aan den graaf van Vlaanderen koncessie vragen van een stuk gronds, op de grens der gemeente, ten einde er eene nieuwe kerk te bouwen, *de oude te zeer aan de vernieling door de golven bloot staande.* - Dit stuk dagteekent van 1334.

Men ziet dus duidelijk dat De Meijere op dit punt den bal mis slaat, en dat Blankenberge reeds lang bestond *voor de vernieling van Scarphout*-kerk met eenige huizen, welke ramp inderdaad ten jare 1334 plaats vond[1]. Scarphout kan misschien eene heerlijkheid geweest zijn die aan Blankenberge werd toegevoegd, of althands het oudste deel der gemeente hebben uitgemaakt, want eene kaart van den jare 870 vermeldt dien, ten plaatse waar tegenwoordig Blankenberge staat. Eene gemeente is Scarphout echter nooit geweest, ook niet de eersten naam van de stad Blankenberge.

Dewijl we nu toch aan 't kapittel Blankenberge zijn, zullen eenige historische nota's over deze plaats, dunkt ons, niet ten onpasse komen.

Wanneer men, dit jaar, de eerste delvingen deed voor de schuilhaven, ontdekte men, op eene diepte van 4 meters, de overblijfsels van een oud mastenbosch, in den loop der eeuwen in turf veranderd, men vond nog enkel de wortels en eenige tronken der boomen, waarvan 't hout week en slap was geworden als vuurzwam of tondel, - *baenst*, zegt men te Gent. Men beweert dat deze overblijfselen dagteekenen van den tijd der binnenlandsche overstroomingen, voór de vernietiging der 's Graven Jan-sluizen. Misschien hebben zij eene hoogere oudheid, en dagteekenen zij namelijk van voór de afscheiding der britsche gewesten van het vaste land? Het zou althans vreemd voorkomen, dat vroeger de kust van Blankenberge zoû beboscht geweest zijn, en er thands geen houtgewas groeit. Is deze veronderstelling niet gegrond, dan moet het vlaamsche land zich aan die zijde verder hebben uitgestrekt dan tegenwoordig, en heeft de zee hier veel gewonen bij de middeneeuwsche overstroomingen.

Het archief van Blankenberge - met uitnemend veel zorg geklasseerd door den stads-sekretaris, den heer A. Bardin - bevat zeer belangrijke stuks. Onder anderen bewaart men er een' koperen zegel, onlangs gevonden omstreeks Damme, en die tot de XIIIe eeuw opklimt; het stuk is zeer goed bewaard; men treft er de wapens der stad Blankenberge op aan, (een hooge duin, op een veld van sabel, met een heilbot daaronder, en de woorden: *Sigullum oppidanorum de Blankenberghe* (zegel der burgers van Blankenberge). Een indruk van dezen zegel, doch eenigzins geschonden, treft men aan in de archieven van Brugge, op een charter der XIIIe eeuw. - Het is dus wel buiten allen twijfel, dat Blankenberge van dan af als gemeente erkend was.

De delving der vaart van Brugge naar Blankenberge wordt toegeschreven aan Jan van Namen, zoon van Gwijde van Dampierre (1282); vroeger had het gemeenschap met de zee, door eene in 1626 vernietigde sluis, tijdens de oorlogen die het land teisterden. Sedert twee honderd jaar zyn de weiden langs die vaart telken winter overstroomd geworden, en schier in turfgronden veranderd, door het water dat geen uitweg vindt.

Blankenberge bezit een der oudste registers van geboorten, huwelijken en sterfgevallen, van vlaamsche gemeenten: hij dagteekent van 1587, en 't opschrift vermeldt dat hij gehouden is geweest ‘in het fort.’[1].

(1) Zie *Nouvelles Archives Historiques*, tome I.

(1) De registers van doop, huwelijk en begraving, berustende in 't Provinciael Archief te Brugge, dagteekenen maar van 't jaar 1779.

Inderdaad, in 1586 werd de hooger vermelde kerk, gebouwd op den door den graaf van Vlaanderen afgestanen grond, door de Beeldstormers verwoest, en de goddelijke diensten moesten dan gevierd worden in het kleine fort, hetwelk stond ter plaatse waar men nu de lichtbaken aantreft. De kerk werd herbouwd en voltooid in den jare 1640. De toren van 't fort, waarin men een tijd lang den godsdienst uitoefende, was gebouwd geweest in 1520, op bevel van Karel V, vernietigd door de Geuzen in 1591, en door de Spanjaards herbouwd. Het is onder 't eerste Keizerrijk dat de kleine sterkte werd opgericht, welker overbljjfsels men heden nog ziet.

Maria-Theresia vertoefde gaerne te Blankenberge, en, mag men geloof slaan aan de geheime kronijk, dan legde zij daar weleens het Keizerlijke purper af, ten gelieve van een' nederigen visscher, die over een twintigtal jaren overleden is.... Het behoort niet tot ons plan, den sluijer van dit avontuur op te ligten; wij gewagen er enkel van als van eene nog onder 't volk van Blankenberge bestaande overlevering. Zeker is het, dat Maria-Theresia er meer dan eens zich van de beslommeringen der politiek uitruste, en dat zij aldaar de vischvangst of ingericht of nuttig hervormd heeft; de visschers hadden voor haar eene genegenheid die aan geestdrift paalde, en die tot heden nog voortleeft. Verscheidene verordeningen, door haar ingevoerd; hoewel door latere wetten afgeschaft, worden nog door de dankbare visschers geëerbiedigd, als b.v., het regelment dat hun maar vergunde den maandag, na zonsondergang, in zee te gaan, en er niet langer dan tot den zaterdag avond te blijven. Eenige reeders hebben gepoogd dit te veranderen, en des morgends reeds hunne schuiten in zee doen steken, maar de kwade wil der visschers heeft altijd deze poogingen doen mislukken, want daags nadien vonden de patroonen hunne ankers en touwen afgekapt, en dobberden de sloepen op de zee rond.....

En nu om te sluiten, een enkel woordeken nopens de Schuilhaven: het is niet alleen in onze dagen, dat het nut derzelve werd ingezien; reeds over 100 jaren werd door de wethouders van Blankenberge aen 't bestaande gouvernement de oprichting eener schuilhaven gevraagd - *mouille*, zoo als zij die in hunne *fransche* brieven noemden. - Het archief bewaart de minuten van de verzoekschriften, aan Karel van Loreinen, de aartshertogen Maria-Christina en haren echtgenoot Albert van Saksen, gouverneurs der Oostenrijksche Nederlanden onder Maria-Theresia en Joseph II, in 1780, 1781 en 1782 toegezonden. Men zal voorwaar niet zeggen dat het aan tijd heeft ontbroken om het ontwerp te bestuderen!

Gent.

FRANS DE POTTER.

Kronyk.

ANTWERPEN. - By L.J. De Cort, Princesstraet, verscheen nu onlangs eene *Notice sur Charles-Jacques Franck* par B. VAN BAUWEL, in 8° van 23 blz. - De schryver, lid van de maetschappy der apothekers, heeft by het behandelen van zyn onderwerp middel gevonden, om de meermaels besproken kwestie van het beperken van het getal der apothekers te bepleiten, en hy vertoont ons FRANK, zynen collega uit de vorige eeuw, die het geluk had onder dit regiem te leven en te sterven, zyn huisgezin de noodige bestaenmiddelen nalatende, terwyl de tegenwoordige apothekers nauwelyks het dagelyksch brood kunnen winnen en wy weten, dat het feit maer al te waer is; doch de

kwestie is ook zeer delikaet, en het is hier de plaets niet, om dezelve te behandelen. Misschien komen wy er later, by eene andere gelegenheid, op terug.

- M.J. C Wittkamp is door de Akademie van Schoone Kunsten van Philadelphia, *Pensilvania accademy of the fine Arts*, tot lid benoemd. De schildery *de Visscher*, van dien schilder, welke in de tentoonstelling van Brussel eene zoo kleine, maer zoo verdienstelyke plaets bezette, is aengekocht door M. den ambassadeur der Vereenigde Staten, in België, Mr. Santford.

M. Jos. Nauwens, welke zich ook met goed gevolg op de schilderkunst toelegt, had er een schilderstuk tentoongesteld, getiteld: *het gebed der oude vrouw.* Wy vernemen met veel genoegen dat hetzelve door een engelsch lief hebber is aengekocht.

- Door koninklyk besluit van 11 november, worden de benoemingen als effectieve leden van het akademisch korps der koninklyke Akademie van Schoone Kunsten te Antwerpen goedgekeurd: van MM. Balat, bouwkundige te Brussel, in vervanging van M. Suys, vader; F. Overbeck, historie-schilder te Rome, in vervanging van wylen den baron Van Schadow-Goderhaus, en A.A. Dumont, beeldhouwer te Parys, in vervanging van wylen M. De Bay, vader.

- De voorloopige Beurs der Cité is voltooid; het is een zeer geschikt lokael, veranderd voor die bestemming onder de leiding van M. Jan Servais, bouwmeester; het eerste gedacht dier verandering behoort aen den bestuerder M.J. Mestdagh.

- M.G. Guffens arbeidt aen verschillende prachtige portretten, in levensgroote, van leden der byzonderste familiën der stad.

- M. Jos. Biemans heeft het gedicht van M.E. Hiel, *Myn liefste Liesje*, op muziek gebracht.

- M.C. Broeckx heeft eene *levensschets van J.-M.-F. Carolus* laten verschynen, in de drukkery van J.-E. Buschmann.

- M.J. Vander Plassche, heeft met toestemming van Victor Hugo, een lied op muziek gezet, voorkomende in een zyner laetste werken.

- De koninklyke maetschappy ter aenmoediging van schoone kunsten heeft in hare laetste zitting de heeren P. Dens, J. Bal en L. Somers, als effectieve leden benoemd, in vervanging der heeren Verschaeren, E. Corr en E. Van Cuyck, overleden.

- M.J.B. Huysmans heeft aen het gemeente-bestuer van Gheel, om aen dezes verlangen te voldoen, dat een van 's kunstenaers werken in ons land blyve, eene schildery aengeboden, om in eene der zalen van het gemeente-huis geplaetst en voor altyd bewaerd te worden. Deze schildery, waervan het onderwerp hem ingegeven werd in het Oosten tydens de reis, die hy daer deed in 1856, heeft iedereen toegeschenen voor die gemeente bestemd te zyn. De schildery verbeeldt twee *Egyptische vrouwen een zinneloozen-huis te Caïro bezoekende.* Zy is 2 meters 50 centimeters lang en 2 meters breed.

- Onder de dichters, welke op den vlaemschen zangberg eene voorname plaets bekleeden, verdient M.F.J. Blieck, van Wervick, voorzeker een der eersten genoemd te worden. Hy is een dergenen die tot de herboring onzer letterkunde het zyne heeft bygebracht. Zyne gedichten onderscheiden zich niet alleen door den kernachtigen styl, maer ook door de zuivere tael en den fikschen versbouw, dry eigenschappen welke men by de meesten onzer hedendaegsche poëten te vergeefs zoeken zou. By alwie zich eenigzins met de vlaemsche letterkunde - de eenige echt nationale, - bezig houdt, is de naem van M. Blieck sedert lang eene goede kennis geworden. Wy zeggen ‘sedert lang;’ inderdaed, zyn eerste bundel *Mengelpoëzy* verscheen vóór ongeveer vyf-en-twintig jaren; een tiental jaren geleden kwam het tweede deel in het licht, en thans gaet hy het derde ter pers leggen. Deze uitgave is echter niet

voor den handel bestemd, en zal enkel in geschenkexemplaren worden verspreid aen de persoonen, welke er de aenvraeg van zullen doen

Om aen den schryver zooveel mogelyk den last der afzonderlyke verzendingen te besparen en tevens aen de begiftigden den onkost van toezending te verminderen, ware het wenschelyk dat, in de byzonderste centrums der vlaemsche beweging, zich een echte taelvriend met het uitdeelen derzelver aendeel in beschikbare exemplaren wilde gelasten. Voor Antwerpen en omstreken, moeten de aenvragen per vrachtvrye brieven gezonden worden aen M.J. Staes, letterkundige.

- M.E. de Keyser, zoon van den bestuerder der akademie van Schoone Kunsten, heeft zyn exaem afgelegd van ingenieur voor kunst en nyverheid, en heeft de allergrootste onderscheiding bekomen.

- Op 23 dezer, feestdag der H. Cecilia, voerde men in de hoofdkerk, onder de leiding van M. Jos. Bessems de mis van Gounod uit. Duizende persoonen vervulden den prachtigen tempel, om de uitvoering van dier overschoone muziek te hooren.

BRUSSEL. - Een koninklyk besluit van 20 mei 1861, had eenen prys van 5000 frs. ingesteld voor een werk, in hetwelk op de volledigste wyze zouden betoogd worden de middelen geschikt ter ontwikkeling van den koophandel, de nyverheid en den landbouw van België in hunne betrekkingen ep de consumtie-markten buiten Europa. Ter beantwoording dezer prysvraeg zyn er zeven memoriën ingekomen, en geen enkel is door den jury den prys waerdig gekeurd. Deze negatieve uitslag verwondert ons niet. De prysvraeg was te veel omvattend, zy vereischte, nevens byzondere studiën, ook praktische kennissen, welke niet te verkrygen zyn dan door veeljarige ondervinding en uitgebreide betrekkingen met vreemde landen. De jury, door den opperraed van koophandel benoemd en uit mannen van praktyk samengesteld, zal wel gezien hebben, waer het haperde, en men zal wel doen, het by die mislukte proef te laten blyven om niet meer deze martelaers in verzoeking te brengen, tyd en inkt te verkwisten aen het zoeken van den sleutel van vraegpunten welker oplossing de consuls in de overzeesche landen kan gevraegd worden.

- Wy bezitten reeds twee tienjarige verslagen over den algemeenen toestand des koningryks. Het eerste werd in 1841, het tweede in 1852 uitgegeven. Thans wordt het derde *Exposé de la situation du royaume* (1851-1860) aengekondigd. Hetzelve zal drie boekdeelen in 4° beslaen; het 1*e* en 3*e* zullen in december, het 2*e* in de eerste helft des aenstaenden jaers verschynen.

- By koninglyk besluit van 11 november, is er eene verandering gebragt aen de schikkingen van den dryjaerlykschen pryskamp voor tooneelwerken. Artikel 3 is als volgt gewyzigd: Het bekroond stuk zal worden opgevoerd, gedurende de septemberfeesten, welke op de sluiting van het dryjaerlyksche tydvak volgen. Indien die vertooning geene plaets kan hebben, zal er eene schadeloosstelling van 500 tot 1500 fr., door den minister van binnenlandsche zaken vast te stellen, volgens de verdiensten en belangrykheid van het bekroond werk, aen den schryver ten titel van schadevergoeding gegeven worden. De tegenwoordige schikking is ook toepasselyk op de vlaemsche tooneelstukken.

- Door koninklyke besluiten van 19 november zyn benoemd:

TOT KOMMANDEUR DER LEOPOLDS' ORDE.

M. Madou, kunstschilder te Brussel.

TOT OFFICIERS DER LEOPOLDS' ORDE.

MM.	F. Bossuet,	kunstschilder te Brussel.
	Ed. de Biefve,	kunstschilder te Brussel.
	F. Fourmois,	kunstschilder te Brussel.
	J. Portaels,	kunstschilder te Brussel.
	L. Robbe,	kunstschilder te Brussel.
	E. Slingeneyer,	kunstschilder te Brussel.
	Alf. Stevens,	kunstschilder te Brussel.
	M. Meisonnier,	kunstschilder te Parys.

TOT RIDDERS DER LEOPOLDS' ORDE.

MM.	J.A. Breton,	kunstschilder te Courrières.
	C.A. Brion,	kunstschilder te Parys.
	C. Dell'Acqua,	kunstschilder te Brussel.
	Ed. Fiers,	beeldhouwer te Brussel.
	L. Hanedoes,	kunstschilder te s' Hage.
	J. Israëls,	kunstschilder te Amsterdam.
	L. Knaus,	kunstschilder te Berlyn.
	J. Kindermans,	kunstschilder te Brussel.
	E. Mandel,	graveur te Berlyn.
	J. Quinaux,	kunstschilder te Brussel.
	J. Stallaert,	kunstschilder te Doornik.
	F. Stroobant,	kunstschilder te Brussel.
	J. Van Severdonck,	kunstschilder te Brussel.

GOUDEN EERWETAEL.

MM.	L. Baeckelmans,	bouwmeester te Antwerpen.
	H. Bource,	kunstschilder te Antwerpen.
	J.B. Carpeaux,	beeldhouwer te Parys.
	C.F. Daubigny,	kunstschilder te Parys.
	C. Dejonghe,	kunstschilder te Parys.
	A. Fassin,	beeldhouwer te Luik.
	J. Maiilet,	beeldhouwer te Parys.
	A. Markelbach,	kunstschilder te Brussel.
	M. Nisen,	kunstschilder te Luik.

A. Schreyer,	kunstschilder te Parys.
S. Simonau,	akwarellist te Brussel.
A. Verwée,	kunstschilder te Brussel.

En 12,000 fancs, bestemd om uitgedeeld te worden, tusschen de kunstenaers, wier werken in de tentoonstelling prykten.

- Verschenen: *la Muse de l'antique cité de Rubens au public artistique* (de Kunstgodin van de aloude Rubens-stad aen het kunstpubliek van Antwerpen). De schryver van dit brochuer hekelt de manier waerop het belgisch staetsbestuer de kunsten in het algemeen, en de kunstenaers in het byzonder (vooral tydens de tentoonstellingen van Brussel), aenmoedigt.

- De minister van justicie en de gouverneur van Braband, handelende in naem van het staetsbestuer, en M. de graef de Merode-Westerloo, hebben den akt geteekend van afstand, door laestgenoemde, van meer dan twee hektaren hovingen en binnenpleinen aen zyn hotel in de Wollestraet, te Brussel, tot plaetsing van het nieuw gerechtshof. Dit is het begin van de uitvoering van een prachtig plan van eenheid, onderworpen aen al de bevoegde overheden, en door hen goedgekeurd. De uitvoering van dit ontwerp moet de hoofdstad begiftigen met een der schoonste monumenten, welke tot heden in België zyn gemaekt met een nieuw plein, nog grooter dan de Koninklyke plaets, en een nieuw kwartier, hetwelk, ten zuiden der Koninklyke plaets, gelyk zal zyn aen dat van het Park. De grond is aengekocht ten pryze van 1 fr. 80 cent. den voet, weerde der bouwingen inbegrepen. Zoo zal dus het oude gedeelte der stad, genaemd de *Marollen*, eerstdaegs verdwynen.

BRUGGE. - De talryke vrienden van het gesticht van wylen M. Carton, zullen met genoegen vernemen dat Mgr. de Bisschop de geestelyke leiding heeft toevertrouwd aen den kanonik Heene, een man van ondervinding en talent. Het gesticht der doofstommen en blinden zal onder zyn bestuer, in de school van den kanonik Carton, worden voortgezet, en volgens de methode in welke hy hun onderwezen heeft. Door deze benoeming zal het gesticht in den bloeijenden toestand blyven, dien M. Carton het heeft weten te bezorgen.

DOORNIK. - De verzameling van nationale almanakken, welke sedert jaren door het huis H. Casterman wordt uitgegeven, ziet hier het licht: van af den *Almanach Tom-Pouce*, dien men zonder bezwaer in eene geldtesch kan logeren, tot den *Grand double Almanach de Liége*, is er keuze voor elks goesting. Byzondere melding verdient den veelgelezen *Almanach pittoresque* die zyn 23e jaer beleeft en weldra zyn eerste jubilius zal vieren.

GENT. - Zaturdag, 7 dezer maend had aldaer de verkooping plaets der verzameling van gouden romeinsche penningen, nagelaten door wylen den graef de Renesse-Breidbach, ondervoorzitter van den Senaet, Deze verzameling telde omtrent vyf honderd stuks, en bragt ongeveer 18 duizend fr. op. Een muntstuk van Keizer Postumus werd fr. 751 betaeld; het werd aengekocht voor rekening van een franschen liefhebber.

- De bundel gedichten van M. Emanuel Hiel is verschenen; hy maekt een schoon boekdeel uit gedrukt op zwaer papier, met de meeste zorg behandeldt, en doet veel eer aen M.J.S. Van Doosselaere, die dit werk gedrukt heeft. Het bevat talryke schoone gedichten verdeeld in zeven deelen: *Liefde*, *Uit den vreemden*, *Minnekrans*, *Vreugde*, *Vier liedekens aen Sivyla*, *Volk en land en de Vlaemsche beweging*. In afwachting dat wy breedvoeriger over de gevoelvolle dichtstukken van M. Hiel spreken, manen wy onze lezers aen het bundeltje aentekoopen.

VEURNE. - Verschenen by J. Bonhomme en zoon: *Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht*, beginnende van 't jaer 57 voor J.-C., tot 1685 van onze tydrekening, geschreven door PAUWEL HEINDERICX, uitgegeven door EDMOND RONSE. 4

Boekdeelen in-8°, bevattende meer dan 1400 bladz. Prys: 15 fr., franco verzonden: 16 fr., tegen een *bon* op de post. Hetzelfde werk in-4°, 25 fr., franco verzonden: 27 fr.

N.B. - Van de boekdeelen in-4° zyn er maer dertig exemplaren verkrygbaer.

Dit werk - waervan voor weinige jaren slechts eenige min of meer keurige afschriften bestonden, die ten alle tyde schaersch verkrygbaer zyn geweest, - is verrykt met een groot getal aenteekeningen, uittreksels uit de rekeningen der Stad en Kastelny van Veurne, beschryvingen der geslachtwapens van de voornaemste familjen dezer vlaemsche streken, alsook met menige onuitgegevene handvesten en oorkonden behoorende aen het archief dezer stad. Het bepaelt zich niet tot de stad en Kastelny, maer handelt mede over verscheidene gebeurtenissen gedurende bovengemeld tydstip voorgevallen.

Adriaen van Ostade.

Naestgaende plaet is door M. Jos. Hemeleer uitgevoerd naer eene sterkwaterplaet van Adriaen Van Ostade, die benevens al de befaemdste meesters der XVIIe eeuw, zich met het maken van dergelyke gravuren onledig hield. Er bestaen van A. Van Ostaede een aental sterkwaterplaten; volgens Bartsch zyn er 50 stuks die de jaertallen van 1647 tot 1679 dragen. Op de verkooping der kunstvoorwerpen des graven von Fries, was een exemplaer

dezer verzameling met varianten, portretten, enz., bestaende uit 101 stuks, welke met de plaetjes van Bega en Dusart, voor 700 guldens verkocht werden. Volgens Immerzeel uit wiens werk wy eenige dezer inlichtingen geput hebben, werd deze befaemde meester der hollandsche school in 1610 te Lubeeck geboren, en bragt hy den grootsten tyd zyns levens te Haarlem en te Amsterdam door; hy overleed in laetstgenoemde stad in 1685. Hy was leerling van Frans Hals, even als Adriaen Brouwer; zyne geliefkoosde onderwerpen waren tooneelen uit het boerenleven. Zyne voorstellingen zyn echter verschillend van aerd; dan vertoonde hy ons de boerenlieden in de opene lucht, in het lommer van eenen hoogbejaerden boom of het dartelend groen van een herbergspriëel aen hunne kermis- of feestvreugde den vryen teugel gevende; en dan weder binnenshuis zich vermakende met zingen, drinken, rooken, spelen, enz. Somtyds ziet men hen ook vrolyk aen het dansen op den klank der viool, of, het hoofd door den drank verhit, in twist gerakende. Ook nam Van Ostade wel eens eene dorpschool, eene schilderwerkplaets of eene vischmarkt tot onderwerp.

Al wat hy uitvoerde, was naer de natuer terug gegeven, echter niet zoo als de hedendaegsche realisten het verstaen: hy gaf de natuer terug op zyn schoonst en eigenaerdigst heschouwd. Hy vertoonde met voorkeur het gemoedelyk leven, en bezat eene diepe studie van de schilderachtige uitwerkselen van het licht, en wist daerdoor dat tooverachtig effekt in zyne tafereelen te brengen, 't welk wy bewonderen. Als schilder werd hy niet overtroffen; daerom ook dat de voornaemste

museums en kunstzalen eenige zyner werken bevatten, die doorgaens voor aenzienlyke pryzen worden verkocht.

Het museum van Antwerpen bezit thans van hem, dank der mildheid van mevrouw van den Hecke-Baut, een juweeltje *De Rooker* voorstelende. Het koninklyk kabinet te 's Gravenhage bezat in 1843 een *Binnen- en buitenhuis*, beide ryk met figuren gestoffeerd; in dat van Amsterdam bevinden zich een *Boerengezelschap*, *voor eene boerenwooning zittende*, en de *werkplaets eens schilders.*

In 1810 werden, volgens Immerzeel, op eene verkooping, twee tafereelen verkocht; het eene voor 4,600, het andere voor 5,000 guldens; het eerste stelde een *Boerenbuitenhuis*, het tweede een *Boerenbinnenhuis* voor. *Een boerenbinnenhuîs* met acht figuren, werd te Parys, in 1825, van den prins van Galitzin aen den heer Nieuwenhuys voor 13,030 frs. verkocht; dit tafereel draegt het jaertal 1656. Gemelde heer Nieuwenhuys kocht, in 1827, van denzelfden meester eene *Herberg met dansende boeren en boerinnen*, voor 5,580 guldens. Eene schildery voortskomende uit het kabinet van wylen den hertog van Berry werd, in mei 1834, door den heer Vander Hoop te Amsterdam, voor ongeveer 8,000 guldens aengekocht; het draegt het jaertal 1661.

De teekeningen van Adriaen Van Ostade zyn, even als zyne tafereelen en sterkwaterplaten, van de kenners zeer geacht.

D.V.S.

Rombaut Verhulst.

Niet tegenstaende de aenhoudende opzoekingen die men, sedert een dertigtal jaren, over onze vaderlandsche kunstenaers heeft gedaen - zyn er nog verscheidene meesters die aen de levensbeschryvers zyn ontsnapt, andere wier namen nauwelyks zyn aengeteekend geworden. - Deze verwaerloozing heeft vooral hen getroffen, die hunne geboortestreek hebben verlaten, - elders hun welzyn zoekende, - daer noch de spaensche, noch de oostenryksche regering hun eenige aenmoediging schonken - want onze voorouders hebben geene vorsten gehad, die, zoo als Ludovicus de XIV^{de} in Vrankryk, gansch hunne eeuw, in kunsten en wetenschappen konden geleiden en zich de hulde der nageslachten verwerven.

Het bestuer der *Vlaemsche School* aenveerdt met genoegen de levens-

schetsen dier mannen welke onze beeldende kunsten hebben opgebeurd; wy zullen dan eenige woorden toewyden aen den, in België byna onbekenden, Rombaut Verhulst. Waerlyk wy kunnen alle de aenteekingen niet verzamelen om een omstandig overzigt van s' mans leven te leveren; wy willen slechts een gids zyn om de aendacht op dezen beeldhouwer te trekken en eenmael eene volledige levensbeschryving mogelyk te maken.

In het derde boek van de *Levens en werken der hollandsche en vlaamsche kunstschilders*, *enz.* door J. VAN IMMERSEEL, is R. Verhulst loffelyk aengeteekend. De heer Kristiaen Kramm(1) spreekt ook over hem, zeggende dat Van Immerseel onzen kunstenaer opgeeft als zynde te Mechelen, ten jare 1624 geboren, zonder echter te melden hoe dat dit berigt, dat aen Van Eynden en Vander Willigen onbekend was, hem is geworden. Verder poogt hy te bewyzen dat indien Bogaerts gelyk hadde, die Verhulst omstreeks 1609 te Mechelen doet geboren geworden, (welke aenhaling voor den heer Kramm, weinig gezag heeft), de kunstenaer, alzoo het blykt uit de tydstippen waerop hy zyne werken voltoeide, ver over de honderd jaer zou hebben geleefd; maer ook deze berekening is onnauwkeurig, want ware Verhulst in 1609 ter wereld gekomen, dan zou hy, ten zynen overlyden, in 1696, niet meer dan 100 - maer enkelyk 87 jaren hebben bereikt gehad.

Ook kunnen wy de aenhaling niet aenveerden van P. Terwesten, die in zyn HS. Verhulst omtrent 1630, te Breda, doet den dag zien. Kramm, steunende op het hierboven aengehaelde handschrift, besluit '*dat hy geen Belg maer een Nederlander was.*' Deze kunstenaer heeft te veel verdiensten opdat wy hem zoo maer gladweg van de lyst der vlaemsche school zouden laten schrabben, - de uitvoering der praelgraven, ter gedachtenis der beroemde krygsmannen van het oud bataefsche republiek, over wie het hedendaegsche Nederland zich nog met reden beroemt, werd aen Verhulst toevertrouwd; dit alleen is een onbetwisbaer bewys van 's mans bekwaemheid - en ware het zelfs dat zyn talent in twyfel kon worden getrokken, iets wat onmogelyk is, dan zyn de vrome daden der helden, welke Verhulst in marmer aen de nakomelingschap overzette, genoegzame titels om den kunstenaer als landgenoot te wedereischen; dit laetste is ook wat wy bedoelen.

In het jaer 1624 werden te Mechelen twee Rombauten Verhulst, aen het zelfde geslacht toebehoorende, geboren; beide zyn zy aldaer in de hoofdkerk door het heilig water tot Kerstenen gemaekt, de eene den 15 januarius, - de andere den 10^{den} dag van april; - hieruit is gevolgd, dat aengezien de plaetselyke aenteekenaers de noodige nasporingen om allen twyfel te vernietigen, verzuimd hebben, deze twee persoonen met elkander zyn verward geworden.

De oudste is de beeldhouwer; hy was zoon van Petrus en van Catharina de Hondt(1). De tweede had voor ouders Christaen, meester huidevetter, ontvangen te Mechelen den 19 febr. 1618, en Clara Feyens; deze Rumoldus, zyns vaders

(1) *De levens en werken der hollandsche en vlaamsche kunstschilders*, *bouwmeesters*, *graveurs*, *enz.* bladz. 1723; dezen schryver aenhalende, nemen wy de gelegenheid waer, om te doen aenmerken dat hy, in het artikel over CHARLES VAN BEVEREN, kunstschilder te Amsterdam op 16 april 1850 overleden, ook niet aengeteekend heeft dat deze kunstenaer den 6 april 1810 te Mechelen was geboren.

(1) Verder zegt Kramm: 'er heeft zeker een Elias Verhulst als kunstenaer bestaen die reeds op het einde der XVIe eeuw bloeide en wel de grootvader van Rombaut kan zyn geweest' dit is eene ongegronde veronderstelling. Petrus, de vader des beeldhouwers, is gedoopt in St-Rombautskerk te Mechelen in april 1593; hy trouwde in de zelfde stad, in St-Janskerk, ten jare 1615, Catharina de Hondt. Hy was zoon van Rumoldus, den 27 december 1635 in de parochie der hoofdkerk begraven. Deze laetste nam voor huisvrouw, op 18 dec. 1589 Amalberga Lowicx; 2° op 1 mei 1599 Pascina Van Immerzeel; dus is het klaerlyk bewezen dat Elias 's kunstenaers grootvader niet was.

nyverheid vervoorderende, werd op zyne beurt in de zelfde stad als vrymeester in het huidevetters ambacht den 16 september 1644 aenveerd, en overleed te Mechelen den 14 january 1691. Van dezen familietak bestonden, over weinige jaren nog, afstammelingen in de omstreken van Gheel.

De doopregisters der metropolitane kerk melden van de eene zyde, door aenwyzing van vader en moeder, den dag, waerop R. Verhulst is tot Kerstenen gemaekt; van den anderen, vinden wy dat een zyner tydgenooten, Jacobus Smyers, eenige aenteekeningen over de jeugd onzes beeldhouwers aen zynen zoon AEgidius heeft achtergelaten, en deze ook herkent onzen kunstenaer als Mechelaer.

Verder is er te bemerken, dat, door een godvruchtig gevoelen, in vroegere eeuwen de doopelingen dikwyls onder de bescherming der plaetselyke patroonen werden gesteld en dat Verhulst den voornaem des Mechelschen apostels, Rombaut of Rumoldus droeg; wy weten dat dit laetste feit niet onwederleggelyk s'mans geboorteplaets aenwyst, maer deze opmerking gevoegd by de hierboven gestelde aenhalingen, ondersteunt de bewyzen dat Verhulst niet te Breda, maer te Mechelen het leven ontving; - of men zou moeten veronderstellen dat er gelyktyds twee beeldhouwers van den zelfden ouderdom, den zelfden voornaem, den zelfden familienaem dragende, leefden, en dit is te volle onaennemlyk. Ten slotte bezit Mechelen het recht der *traditie.*

Over de eerste jaren van Romb. Verhulst ontmoeten wy alleenlyk in het schilders ambachtboek van Mechelen de volgende aenteekening: ‘1663. Rombout V. Hulst leert beeldsneyden by Rombout V. Stappen, synen leertydt begint den i augusti; heeft betaelt vj guldens. Rombout leert voort by Franchois Van Loo.’

Te rekenen van dit laetste tydstip vinden wy nergens iets dezen beeldhouwer rakende, dan eene nota van AEgidius Smeyers meldende: ‘Romb. Ver Hulst vertrocken na Antwerpen en ginck van daer naer Hollant.’ Er verliepen dus ettelyke jaren alvorens wy hem in zyne werken ontmoeten.

Volgens P. Terwesten, schryft Kramm dat Verhulst zeer lang in Italië is geweest, alwaer hy na de beste antieken gestudeerd en ook by een voornaem meester geleerd zou hebben. Wy betwisten deze aenhaling niet, maer nergens hebben wy iets over die reis kunnen ontdekken; mogelyk kon hy deze doen, na dat hy eenigen tyd in Nederland had verbleven, want zoo wy hebben gezien ‘vertrok Verhulst van Antwerpen naer Holland.’ Wat er van zy, de beeldwerken die Romb. Verhulst agtergelaten heeft, zyn te merkwaerdig opdat wy ze hier niet kortbondig zouden beschryven; zy bevestigen dat hy een groot kunstenaer was, die met eer eene plaets tusschen de Belgische beeldhouwers inneemt.

Vooreerst de prachtige praeltombe in de *Oude* Kerk te Delft ter gedachtenis van admirael Marten Harpertsz Tromp, die den 10 augusty 1653 was gesneuveld, een kunstwerk dat Verhulst voor Staetsrekening voltoeide. Deze tombe zegt Van Blyswyck (*Besch. der stad Delft*, 1667 fol. 182 en 185) is gheordonneert ‘door den voortreffelycken bouwkonstenaer Jacob van Campen, zynde de selve staende op eene

verheve pedestael, welckers lystwerck onder en boven is van wit marmer, in het midden van toetsteen, komende het principaelste van die pedestal van den muer vierkant uytsteken, zynde van voren met een wit marmer steenplaet ingelegt, waer op konstig is uitgehouden den lesten zeeslag van den overleden held waer hij oock gesneuvelt is. De zijden naer den muer sijn verciert met lauwer kranssen en festons van kinck hoorne en schelpen van wit marber, op den pedestael leijdt het beeld van den zeevooght heerlijck en konstig in volle harnas, rustende met het hoofd op een tromp of stuck geschut en het lichaem op het roer van een schip etc. etc. al dit schoon beeldwerk is gemaeck door Rombaut Verhulst.'

In wat jaer dit kunststuk werd geplaetst, is ons onbekend, maer dat de beeldhouwer de algemeene goedkeuring wegdroeg, blykt uit de beslissing der Staten van Zeeland, van 21 juny 1666, waerdoor Verhulst werd geroepen tot het opregten van de grafsteden der admiralen Cornelis en Jan Evertsen, in de *oude* of St-Peeterkerk te Middelburg.

Cornelius Evertsen, vice-admirael 1644, L. admir. van Zeeland 1645, 'zeer geacht by de staten 's landts voor eenen persoon van zonderlinge bequaemheid, groote ervarenisse, beproefde dapperheid', zegt de schryver van het *Heldhaftig Zeeland*, 'werd ter aerde besteld den 5 july 1666'; het volgende jaer vond zyn broeder Jan Evertsen den dood in eenen zeeslag tegen de engelsche vloot, - het hollandsch republiek willende de gedachtenis en de daden harer helden aen de nakomelingen overzetten, en deze tot opwekking, tot moed en voorbeeld doen dienen nam op 10 augusti daerna het besluit dat voor hem 'als voor sijnen heldmoedigen broeder een grafstede zou opgerigt worden en is voorts te verstaen en goedgevonden dat sijn lichaem met een honorabel begraefnisse naer de weerdigheijd van sijne charge sal worden vereert en voorts alhier te Middelborgh in eene tombe nevens sijn broeder den L. adm. Corn. Évertsen, goeder memorie, ter neder gezet om aldaer te saemen in marmer te worden uijtgehouden.' Beide deze beelden (ziet *Heldhaftig Zeeland*, bl. 51,) liggen op eene praeltombe met de gewoone bycieraeden in het marmer uitgebeeld door den beroemden Rombaut Verhulst.

Gelyk het gewoonlyk in oorlogsomstandigheden voorkomt, heeft de *oude* kerk, in 1809, door het inlegeren van eene menigte krygslieden, groote verwoestingen onderstaen; deze grafstede werd alsdan merkelyk beschadigd, men vreesde zelfs haer in puinhoop te zien vallen, wanneer koning Willem de 1ste, door besluit van 30 april 1816, niet alleen de herstelling maer ook de overvoering van het praelgraf naer de nieuwe St-Peeterskerk voorschreef; dit werk werd aen M. Van Uije, die het op de loffelykste wyze uitvoerde, toevertrouwd.

Volgens eene eigenhandige aenteekening, werden deze snywerken in 1683, door Verhulst, alsdan te 's Gravenhage woonende, voltooid. Het herstelde monument is door Bindorp in plaet uitgegeven.

In het dorp Haagtekerke, twee mylen van Middelburg, pronkt er nog een ryk marmer graf, door onzen beeldsnyder, ten jare 1669, ter nagedachtenis der familie Thibaut opgeregt.

In de *oude* kerk te Amsterdam bestaet er van Verhulst 'het uitmuntend gedenkteeken van den zeeheld Isaac Sweers; het bovenwerk bestaet uit een gevleugeld wigtje, houdende het wapen der vereenigde Nederlanden, en dat van den prins van Oranjen, waeronder in een ovael ter wederzijde met scheeps en oorlogstuig verciert, het borstbeeld (van Isaac Sweers), pronkt met eene keten daer aen hangende medailje om den hals en onder het zelve een zwart marmere tafereel, met vlaggen, stokken, slingerende wimpels en andere ciraaden omringd, waerop in gulde letteren het grafschrift uitgehouden. (Ziet *Nieuwe Atlas der stad Amst.* 1783).

Ten einde het choor in de *nieuwe* kerk te Amsterdam, bestaet de prachtige grafstede van den vermaerden Michaël de Ruyter; dit kunststuk, weerdig van eenen zoo grooten held, is in teekening door den beeldhouwer Verhulst voorgesteld en door hem ten jare 1681 in steen uitgehouwen en voltooid geweest. Zie hier volgens den *Nieuwe Atlas der stad Amsterdam*, er de afschetsing van: 'eenige voeten boven den grond ligt het beeld des admiraels in wit marmer uitgehouwen, met den staf van gebied in zijn rechter hand, houdende de linke op zijne borst en rustende met het hoofd op een stuk geschuts. Ten wederzijde van den held ligt een triton blazende op een zeehoorn. Twee zuilen van zwart marmer dragen het boven werk. Tusschen de twee kolommen in den achtergrond staet een zeegevegt uitgehouwen versierd met eene kroon, die door twee schreijende wigtjes vastgehouden word. Vier anderen de wapens van Holland en der vereenigde gewesten om hoog houdende, boven deze wapens vertoont zich eene bazuinende faam en nog hooger het wapen des admiraals rondom bestuuwd met vanen en daar onder het wapen der algemeene staten. Aen de rechter zijde buiten de marmere kolommen, staat het beeld van de *Voorzigtigheid* met een spiegel in de linker en een slang in de regterhand. Ter linkerzijde dat der *Kloekmoedigheid* met een muurkroon op het hoofd. In de regterhand een trompet, en voerende in hare linkerhand waarmede zij op een pilaar rust, een sleutel, het zinnebeeld van magt en uitvoering. Onder het liggende beeld des zeehelds ziet men het grafschrift met gulde letteren, in zwart toetsteen uitgehouwen. Men was eerst voornemens geweest dit graf te stichten in het koor der *oude kerk*, daar de admirael, gemeenelijk ter preke ging, en waar hij verkozen had begraven te worden; alles was er toe vervaerdigd; - doch de eijgenaar van zeker graf, op die verkoren plaats, waarvan men een gedeelte noodig had tot voltoeijing des grafkelders, zijnen eigendom niet willende afstaan, is deze stijfzinnigheid de oorzaak geweest dat men Ruiters tombe in de nieuwe kerk bouwde[(1)].'

Met reden kan men opmerken dat Verhulst voorbeschikt was om de de schitterendste namen der oude bataefsche republiek in marmer te vereeuwigen; - wy ontmoeten onzen kunstenaer wederom by de uitvoering van het prachtig gedenkteeken van den alberoemden Peeter Adriaenszoon Vander Werf, een voorbeeld van standvastigheid, onbezweken heldenmoed en vaderlandsliefde, betoond in het verweeren en beschermen der stad Leyden, gedurende de aenvallen der Spanjaerden in 1573 en 1574. Zyn ligchaem werd ten jare 1604, na een vyf-en-zeventig jarig leven, in de Hooglandsche of St-Pancras-kerk te Leyden ter ruste gelegd, alwaer in 1661, een eerteeken in witten marmer, aen eenen der hoofdpilaren door R. Verhulst is geplaetst geworden; 's beeldhouwers naem en het jaergetal is nevens het familiewapenschild gehouwen. Dit praelgraf, door P. Philippe en Jemaer in plaet uitgegeven, is genoegzaem gekend opdat wy er hier geene wydloopiger beschryving over mede zouden deelen. (Zie *Beschryving der stad Leyden*, door FR. MIERIS). Verder heeft R. Verhulst de graftombe gemaekt van Jan Van Kerkhoven, heer van Heenvliet, houtvester van Holland en West-Vriesland, gehuwd met Catharina van Stanhope,

(1) *Memorie der kerkmeesters der Oude Kerk*, bladz. xii.

gravin van Chesterfield; hy overleed op 7 meert 1660. Dit beeldwerk is geplaetst in St-Pieterskerk te Leyden en de naem des kunstenaers is er in gebeiteld[1].

Er bestaen in de zelfde stad Leyden nog verscheidene zyner snywerken, die allen zyne bekwaemheid bevestigen, als daer zyn:

I. De leeuw boven den ingang van den Burg, welke, volgens stadsaenteekeningen, na 1658 is gemaekt.

II. De ornamenten van de Waeg zyn in 1658, door Verhulst aengenomen, en in january 1661 is daervoor 3827 guldens betaeld geweest.

III. Een marmeren steen boven de deur ter intrede van het Pesthuis buiten Leyden, die ziekte voorstellende, en zeer kunstig ten jare 1661-1664 gehouwen. VAN MIERIS, *(Besch. der stad Leyden*), zegt over dit kunststuk: 'De ingang is boven de deur versierd, met een konstig gehouwen marmersteen, in welken die gevaarlijke ziekten door den beroemden beeldhouwer Verhulst natuurlijk verbeeld is, welk kunstwerk men niet zonder ontroering kan beschouwen.'

IV. De trofeën van de Zylpoort aen dezelfde stad, behooren Verhulst ook toe.

Tot Utrecht in het koor der Domkerk, ter plaetse waer voortyds het hoogaltaer stond, is het ryk wit marmer gedenkteeken van Willem Joseph baron de Gendt, verbeeldende; deze luit. adm. ligt geheel gewapend, het hoofd op een kussen, van zinnebeelden, zee- en krygsieraden en geslachtskwartieren omringd. Dit grootsch en wyzelyk uitgedrukt kunststuk draegt met Verhulst's naem, het jaer 1676.

VAN EYNDEN EN VERWILLIGEN, (bladz. 200, *Gesch. der Vlaems. Kunstsch.*,) enz. maken breede melding eener grafstede in de kerk van Mildwolde, dorp in het westkwartier van Groeningerland, door R. Verhulst gebeiteld. De beeldhouwer heeft op 8 october 1644 dit praelgraf uit witten en zwarten marmer te maken aengenomen, met bepaling dat op een pedestael, zullen liggen de beelden van den heer en van vrouwe van Nienoort levensgroot, en boven het familieschild, twee-en-dertig wapenen nevens zeven kinderjes, met de inscriptie en dit mits 7,500 guldens. - Vier dezer kinderen droegen het grafschrift; een ander is hierboven als faem, het zesde staet ter linkerzyde, met eenen voet op een schedel en eenen spiegel in de handen; - terwyl het zevende dat waerschynlyk aen de regterzyde bestaen heeft, later voor een geharnast beeld van den tweeden echtgenoot van vrouwe van Nienoort plaets heeft gemaekt. - Dit laetste beeld van veel minder kunstweerde werd door B. Eggers vervaerdigd. Het monument draegt het jaer 1669[2].

In de kerk te Stedum, een dorp in de provincie Groeningen, bevindt zich eene kunstryke grafstede, ter gedachtenis van Adriaen Clant, die men insgelyks aen R. Verhulst toeschryft; daer wy geene bewyzen bezitten dat dit stuk door hem is gebeiteld geweest, denken wy ons met deze aenwyzing te mogen vergenoegen.

Op het Mauritshuis te 's Gravenhage berusten de borstbeelden van prins Willem II, en van zyne gemalin Maria Stuart, als ook dat van Willem III, door Verhulst ten jare 1683 uitgewerkt.

Onze kunstenaer die de beeldbouwkunst aldus op eene breede schael beoefende, liet zich soms door kleinere werken kennen; ook heeft hy in ivoor gebeiteld, zoo als Kramm schryft dat hem dit is voorgekomen in den *Catalogus van rareteiten van P. Loquet*, Amst. 1783; onder deze snywerken, was eene groep van Verhulst, *Herculus met zyne knods*, *den roover Cacus verslaende*, en die werd gekocht door Hope.

Reeds hebben wy ons misschien al te wydloopig met de werken van Verhulst bezig gehouden. - Ons inzigt is enkel geweest door de belangrykheid van 's mans werken, den geest en de bekwaemheid dezes kunstenaers te bevestigen.

(1) Ten onrechte, volgens onderrichtingen, ons uit Leyden toegezonden, zoude de grafstede van Meerman in deze kerk aen R. Verhulst zyn toegeschreven.

(2) VAN IMMERZEEL, tom. III.

Verhulst is tot hoofdman der *Confreriekamer* der schilders te 's Gravenhage gekozen geweest, vooreerst den 24 october 1668; hy werd meermaels hernoemd, ten laetste den 9 november 1694. Of hy gehuwd is geweest en kinderen heeft nagelaten, is onbekend, zoo gelyk als op wat dag, hy te s' Gravenhage in het jaer 1696, overleed.

Zyn portret is door B. Vander Helst geschilderd geweest, en staet onder n^{r} 43, in de catalogus van S. Van Hulst. 's Hage, 1737. Wy hebben tot heden toe nergens dit afbeeldsel in plaet ontmoet.

Dit zyn de omstandigheden en byzonderheden welke wy nopens Romb. Verhulst hebben kunnen verzamelen; wy verzekeren dat onze aenhalingen gegrond zyn op de geloofweerdigste stukken; - dat nu eene bekwamere pen zich met eene volkomenere levensbeschryving gelaste; wat in ons magt was, denken wy te hebben gedaen; in allen geval hebben wy bewezen dat Rombaut Verhulst geen Hollander maer een Belg is.

C. SEFFEN.

Jakob van Artevelde[(1)].
Ter gelegenheid van de inhuldiging zyns standbeelds te Gent, den 13 september 1863.

I.

Schoone dagen van 't verleden
Spreidt u voor myn oog ten toon!
Rukt uw floers van voor uw wezen,
Laet my uwe groootheid lezen
In 't geflonker van uw' kroon!

Dring, myn blik, dring door den sluijer
Die dien pracht'gen tyd bedekt;
Leer myn' geest hem fier bewondren,
Leer myn' stem een loflied dondren
Dat der vaedren schimmen wekt!

Diepe nacht der middeleeuwen,
Die op gansch het aerdryk ligt, -
Meen'ge ster blinkt ginds in 't duister:
Zeg, van waer toch komt die luister,

(1) Dit stuk, dat in Gent en in Antwerpen den grootsten byval heeft genoten, heeft dichter eenen zeer vleijenden brief van M. baron Jules de St-Génois doen ontvangen waerin deze geleerde schryver onder andere zegt: 'Ik heb met zeer veel genoegen uwe schoone verzen ter eere van Jakop Van Artevelde gelezen, en ik sluit my uit ganscher harte by de loftuigingen aen waervan dit stuk het voorwerp geweest is. Hoe jong zy ook zy, uwe muze is krachtig en eigenaerdig; eene vurige vaderlandsliefde begeestert haer en het doet my vreugde te zien dat gy zoowel de opgeblazenheid als de overdryving vermeden hebt.'

Waerom trekt gy uwe vlerken
Van één enkel plekje weg?
Is het slechts uit medelyden?
Of - kunt gy niet langer stryden
Tegen uwen vyand, zeg?...

Deze vyand, roemryk Vlaendren,
Is het licht dat uit U straelt!
Gansch alleen zyt ge in de weereld
Thans met majesteit ompeereld,
Met een' hemelglansch bemaeld!...

Poëzy, der Almagt sprankel,
Die HOMERUS goden schiept,
Die PETRARCA'S hoofd deed kroonen,
Gy, die MAERLANT'S geeseltoonen,
SCHILLER'S Tell in 't leven riept;

Gy, die Godes heilige tolken
Tot de volkren spreken doet,
Gy, die weerelden doet leven,
De tirannen kunt doen beven,
Harten blaken doen van moed;

Heil'ge Dichtkunst, gezellinne
In des levens duisternis,
'k Wil een vlaemschen held bezingen!
Laet U thans een lied ontwringen
Dat zyns luisters weerdig is!

ARTEVELDE; groote burger
Voor wien nu gansch Vlaendren knielt,
't Is *Uw* naem die, - steeds aenbeden
Wen Uw' zonen moedig streden, -
Thans myn snarentuig bezielt!...

II.

Laet 't oude Griekenland maer vry zyn' grootheid roemen!
Laet het *Lycurge's* hoofd met bloemen
Omkransen, eeuwig hem doen leven door 't gedicht;
Laet het *Leonid's*, den held der Thermopielen,
Beloonen met een' zerk en voor zyn' schimme knielen,
En weenen op het graf waer *Pericles* in licht!
Laet Roma *Scipio*, gehuld in purperkleêren,
D'ivooren staf in d'hand, met een' *triomf* vereeren;
Laet het *Pompeus*' beeld doen pryken in 't Senaet;
Den grooten *Cicero*, - door dankbaerheid bewogen
Als *Vader van het land* doen blinken voor onz' oogen,
En vloeken 't laf gebroed dat *Cesar* nederslaet!

Wy hebben ook, wy, onze helden!
De Schepper heeft ons land ook rykelyk bedeeld!
Wy hebben *Boduognat*, wiens moed Romeinen melden,
(Ja, Cesar zelf!) en ginds, ginds leeft hy door zyn beeld!
Doorloopt met uwen geest ons schitterend verleden

En ziet: Urbanus spreekt: uit dorpen en uit steden
Rukt plotseling een ontzach'lyk heir,
En *Godfried van Bouillon* stort op de heidnen neêr!
En ginds, in Vlaendrens frische beemden
Herblaekt het vryheidsvuer, men vloekt het juk der vreemden,
En vreemden zyn niet meer!
Dank, *Zannekyn!* Dank, *Ackermann!* Dank U, ô ARTEVELDE!
Gy beefdet, Lodewyk, toen m'u Gents opstand meldde;
ô Vlucht! het Vlaemsche Volk wil geenen franschen heer!....

Want ja! reeds lang is men het moede,
't Gedoemde vreemde juk! Dael neêr, ô Wraekgodin,
Leen 't kroost der Vlaemsche Maegd uw' fakkel en uw' roede,
En zweep 't uitheemsch gebroed het ryk der dooden in!
Dael neêr! in Kortryks naekte velden,
Daer wacht men reeds op u! Zy die te wapen snelden
Voor 't dierbaerst van een volk: zyne onafhanklykheid,
Zyn - zoo het wezen moet, - tot sterven gansch bereid!
ô Loop de rangen door der vyandlyke drommen
Om door uw wraekgehuil hun' spotlust te verstommen,
En om der vaedren grond, geschonden door hun' voet,
Van deze schandge vlek te wasschen in hun bloed!.....

Gedankt, ô troosteres der wreed miskende zielen!
De vyandlyke drommen vielen,
Als geele bladren voor den wind,
Uw' zeissen maeide ze af als 't ryp geworden koren!
De bloedge slag der *Gulden Sporen*
Verloste 't Vaderland van 't vreemde schrikbewind! -

De vryheidszon zendt weêr haer stralen
Glimlachend op den lande neêr,
En gilden, neeringen en handel
't Krygt al zyn' glans van vroeger weêr!
De volk'ren juichen om den vrede;
De vlaemsche vrolykheid herleeft!
Gedankt zy God, die na het lyden
Den mensch een' stond van vreugde geeft!

Wees bly, wees bly nu, Vlaemsche Maget,
En wisch uw' laetste tranen af;
Uw' neêrgevallen' zonen daelden
Met moed en glorie in het graf!
Het land is vry van vreemde kluisters;
Kom aen: een lied uit volle borst!
Uw kroost heeft na het bloedvergieten
Ook naer een weinig blydschap dorst!...

Maer God! wat raer gerucht ginds in de gentsche straten?
Het volk heeft zyn woonst verlaten
En staet in groepen by elkaèr!
Waerom dat moordgeschreeuw? Waerom het bitter weenen
Die bleeke moeders en die kleenen?
ô Zeg! is weêr de vyand daer?...

ô Hemel, ja!... Maer niet de vyand die met speeren,
Met byl en *goededag* de Vlaming af kan weeren

En stervend rollen doen in 't zand;
Ach, neen! een vyand is 't, die wreed u aen komt staren,
Uw' boezem openscheurt, uw bloed zuigt uit uwe âren,
En tegen wien noch moed, noch wapens zyn bestand!

De HONGER woedt in Gent! Reeds velen zyn gevallen?
Zoo God geen' hulpe zendt wacht 't zelfde lot u allen,
ô Wakkre Gentenaers, wier tuigen roerloos staen!
De koning Eduard wil u geen' wolle geven
Zoolang uw snoode Graef de Franschen aen blyft kleven!....
Steeds ligt de schietspoel stil; 't gebrek groeit immer aen!....

ô Artevelde, Uws volleks redder,
ô Groote burger, Wyze Man,
Sta op en gryp des opstands vaendel!
Bekreunt gy U om een' tiran?
Hy is, by God! uw trouw niet weerdig,
Hy die zyn vollek dus miskent;
Die by het zicht van Vlaendrens lyden
Zyn hoofd spotlachend ommewendt!....

Hy spreekt: in 't oor van Engelands koning
Rolt 't woord *onzydig* uit zyn mond;
En ziet: de honger wykt en de arbeid
Plant weêr zyn vlag op Vlaendrens grond.
Het vollek juicht, van vreugde dronken,
En blyde tranen rollen neêr....
God zegene U, Van Artevelde,
Gy gaeft uw broêrs het leven weêr!

Ga voort, ga voort! tot groote daden
Heeft U de Godheid voorbereid;
Voor U alleen heeft ze op de toekomst
Van Vlaenderen wat licht gespreid!
Ga voort! Uw taek is niet ten einde,
Het vaderland dreigt een orkaen;
Sluit in één bond de zustersteden,
Aenroep uw' vaedren - en val aen!

Val aen! Gy hebt den dood te wreken
Van eenen gryzaerd, U verwant;
Zyn' eerbiedweerdgen blanken schedel
Bezoelde eene beulenhand!
Ontrol 't aloude leeuwenvaendel
Van 't vreemde bloed reeds jaren rood,
Hef aen den schreeuw van vroeger tyden:
Wat walsch is valsch is! Slaet al dood!...

Een schoone dag te meer te voegen by 't verleden!
Als leeuwen hebt gy weêr, ô Vlamingen, gestreden:
Van 't vreemde rot is 't land bevrydt.
ô Wees gezegend, God, Gy die van uit de wolken
Uw bystand nederzendt aen de onderdrukte volken,
En zy Uw naem gebenedyd!....
Daer staet gy nu Filips, van spyt uw' vuist te wringen;
De schaemte heeft uw' wang gekleurd.

Hoor 't vlaemsche land nu luid uw' nederlaeg bezingen,
   En zie 't zich rond den held verdringen,
   Die al de schuldpapieren scheurt! -

Uw' moeijelykste taek begint nu, Artevelde,
   Het land dat aen zyn hoofd u stelde
   Hoeft een bestuer, een sterk bewind;
Laet uw welsprekend woord, zoo overtuigend hooren,
En, schoon het moordend stael u tweemael wil doorbooren,
Ga voort en zoek uw' kracht in 't volk dat u bemint!

   Gy zyt den burgerstand ontsproten;
   Maekt ze nu groot, de burgery.
Verhef den ambachtsman ten koste van de grooten,
Verneder ze, verbreek hun trotsche dwinglandy!
Te lang reeds heeft hun schimp aen 's werkmans oor geklonken,
Uit smaed alleen voor hem zyn ze aen Filips verkleefd!
ô Grooten, lang genoeg heeft uwe ster geblonken,
   Verzaekt aen uwen trots - of beeft!....

      ô Nyverige werreklieden,
      Hoe groot en machtig zyt gy nu!
      In vrede lacht u 't welzyn tegen,
      In d'oorlog beeft een vorst voor u!
      Wie is 't die u zoo roemryk maekte
      Dat gansch de wereld u beneed?
      Ontbloot uw hoofd voor Artevelde,
      Voor hem, die 't al herleven deed! -

Ga voort, myn geest, ga voort met in 't verleên te lezen;
Dring verder door den nacht waer 't schitterend voor dezen
   Meer dan vyf eeuwen onder ligt!
Klink luider, ô Poëzy myn' zang met harpakkoorden!
Laet geestdrift, uwe stem doen dondren in myn dicht!

Maer hemel! wat rumoer! wat yselyk wapenklettren!
Wat schreuwt m'in gindsche straet van moorden en verplettren,
   Van landverrader en van dood?
Waerheen, Denys, waerhêen spoed gy uw woeste schreden?
Bedreigt de vyand Gent of een der Zustersteden?
      Is recht en vryheid wêer in nood?...

'Dood, Artevelde, dood!' hoor ik rond my wêerklinken;
'Wy willen onzen dolk het vuige bloed doen drinken
   Van hem die ons verraden heeft!'
Laet af ontaerd gebroed! Vermoordt men zynen vader?
Laet af, in 's hemels naem!... Maer neen, gy komt steeds nader!
Laet af! Hoort gy dan niet? de donders knallen... beeft!...

Vergeefs! 't is reeds volbracht!... Zyn oogen zyn gesloten!
Zy sleuren nu het lyk in plassen en in goten;
   Zyn edel bloed besmeurt hun hand!
In 't sterven liet zyn borst geen' enkel klacht ontglippen;
Uw naem ontrolde alleen aen zyne grauwe lippen,
   Uw naem, o dierbaer Vlaenderland!...

Hoû op, myn geest, en lees niet verder;
ô nacht, spreid weêr uw' vleuglen uit;
En gy myn' lier, hoû op met trillen;
Ik vraeg u thans geen treurgeluid!

III.

De blydschap alleen mag myn' snaren doen beven,
Daer Gent zynen held in ons midden doet leven
Met feeste en met zang zynen held nu begroet!
O luister, hoe *Roelandt* zyn stemme laet dondren!
Komt allen, o Belgen, komt allen bewondren
Wat vaderlandsmin 't vlaemsche land juichen doet!

Treed nader, ô vreemdeling, treedt nader en luister!
En hoe ook *uw* land moge ryk zyn aen luister,
Wat helden *uw* grond moge hebben gebaerd, -
Ontbloot toch uw hoofd voor den man dien wy vieren,
Wiens beeld wy met kransen en bloemen versieren,
Wiens naem tot in 't verste geslacht wordt bewaerd!

Voor 't welzyn zyns lands had de Heer hem geschapen;
By zyne geboort' blonk een licht om zyn' slapen,
En Vlaenderens Maegd wiegd' hem zacht in haer' schoot;
En later, wanneer zyn jeugd was verloopen,
Toen wist hy de banden der vreemden te ontknoopen,
En werd voor zyn zwoegen beloond met den dood!

ô Vollek van Vlaenderen, kniel neder, kniel neder,
En roep in uw geest de oude grootheid eens weder,
Herzeg wat gy waert en denk na wat gy zyt!
En mocht gy vergeten wat in het verleden
Voor recht en voor land meenig held heeft gestreden,
Aenschouw dan dat beeld! - 't worde een eeuwig verwyt!....

Nog eenmael, ô vollek, een: ‘heil Artevelde!’
ô Gent, 't is een jeugdige zoon van de Schelde
Wiens nedrige lier voor den Wyze thans klinkt!
Myn' broeders, aenveerdt mynen groet, myne zangen,
En wilt voor het laetst nog den handdruk ontvangen
Van een' die met u op 's lands glorie nu drinkt!

HENRY LENAERTS

Antwerpen, *14 september 1863.*

Iets over de Nederduitsche familienamen.

I. Noodwendigerwyze heeft iegelyk mensch, van Adams tyd af, een eigen naem gedragen, door welken hy dan ook onder zyne medemenschen gekend was. Maer zulks is 't geval niet altyd geweest met de stamgeslachts- of familienamen: deze bestonden byna niet in den aenvang der tyden en de kindscheid der volken. Nogtans de hoofdmannen en de voornaemste huizen moeten natuerlyk door eenigen naem van het overige volk onderscheiden zyn geweest; zoo weten wy dat by de Joden en de Romeinen er eenige familienamen bestonden. Doch naer mate de menigte

aengroeide en in beschaving vooruitging, zullen tevens de geslachts- en familienamen als van zelfs ontstaen zyn, trouwens moest men die geslachten en huisgezinnen, zoo wel niet als de *individus*, kunnen onderkennen en weten van wie in de samenspraek gehandeld wierd? Heden nog krygt men soms, door den eenen of anderen toeval, een bynaem, dien men nu gewoonlyk niet meer, zoo als vroeger, met zyn erfenis aen zynen kinderen overlaet. In onze dagen bestaet doorgaens een familienaem onverwisseld zoo lang tot dat het leste familielid uitsterft. In vroegere eeuwen en vooral in de Oudheid duerden die geslachtsnamen zoo lang niet als in deze dry leste eeuwen. Men verstaet het, ik kan dit vraegstuk slechts ter loops aenraken, voornemens zynde den *oorsprong der nederduitsche geslachts- of familienamen* wel niet diepgrondig maer toch met eenige ontwikkeling te behandelen.

Ik wil hier niet onderzoeken *wanneer* onze *vlaemsche* of *duitsche* familienamen een begin genomen hebben; immers dit juist bepalen ware onmogelyk; men wyst eventwel de XIVe, de XVe en vooral de XVIe eeuw aen als het tydstip, toen de hedendaegsche geslachtsnamen schynen begonnen te zyn. My komt als zeker voor dat eenige wat vroeger, andere, vooral de namen van laten en borgers, wat later zyn opgekomen. Overigens is 't in alle landen met het ontstaen van bedoelde namen op dezelfde wyze als hier in Neder- en ginds in Over-Duitschland toegegaen.

II. Nu ter zake. Hoe en op wat manier zyn onze familienamen begonnen? Op de eenvoudigste, op eene gansch natuerlyke wys: gy gaet er aenstonds van oordeelen. Geachte lezer, hebt gy al niet meermaels hooren zeggen: *de verschillende familienamen hebben hun oorsprong te danken aen het vondelingenhuis*? - 't Is waer, sommige familienamen hebben zulk een schamel begin gehad; doch de vondelingsnamen bestaen slechts in een zeer gering getal, en zyn doorgaens wanzinnig van beteekenis. Hoor liever: Jan Biechtstoel, Billestraete, Keldervenster, Vrydag, Zaterdag, Mestdag, Zonderkleed, en zulke belachelyke namen meer.

Aldus is 't met de allermeeste onzer vlaemsche familienamen niet gelegen; zy hebben een deftigeren oorsprong en vooral eene redekundiger beteekenis. Dit laetste gezegde wordt soms geloochend; doch valschelyk: trouwens meest alle onze familienamen waren in hun beginsel toegeworpen- of by-namen van hoedanigheden, beroep of weerdigheden, enz. Zy hadden deshalve wel eene juiste bepaelde bediedenis. 't Is waer, de beteekenis van ettelyke familienamen is door den tyd, door de onwetendheid dezer beteekenis, door de slechte uitspraek en de noch slechter schryfwyze dier namen heel verduisterd, ja zelfs teenemael te zoek geraekt: net zoo als het gelegen is met die oude witte en blouwe zerksteenen, wier opschriften zyn uitgesleten of onleesbaer geworden. Is 't noodig hier nog by te melden hoe sommige ryke geslachten hunne namen hebben verbasterd en verduisterd met het duitsche *van* aen 't fransche *de* te slagtofferen, wanende dat zulks adelyker is.?

Zie hier hoe, volgens my, de neder- en hoogduitsche en gewis alle andere familienamen zyn begonnen. De stamvaders eens geslachten geven gewoonlyk aen dit zelfde hunnen naem. Nu: 1° Wie was de vader, hoe heette hy? 2° Wat of hoe was hy? 2° Wat deed hy, welk was het beroep, bedryf of ambacht, dat hy uitoefende, het ampt, de bediening of weerdigbeid door hem bekleed? 4° Van waer was hy, waer woonde hy? Volgens deze vier vragen kan men al gissen dat de familienamen een viervoudigen oorsprong hebben:

I. *Van de doopsnamen.* Onderstelt iemant, wiens vader (soms moeder)

heette: byvoorbeeld Albrecht (Albertus), Andries, Baert, Barthel of Meeus (Bartholomeus), Claes of Collaes (Nicolaus), Dom, Domis (Dominicus), Godevaert of Goovaert (Godefridus), Jacob, Jan, Goos (Gosuinus), Lambrecht, Liebrecht, Merten, Peeter, Pauwel, Willem, Beth of Lysbeth, Byn (Barbara), enz. Welnu, zyne kinderen en kindskinderen zullen genaemd worden NN. Albrechts, Andriessen, Baerts, Bartels, Meeusen, Claessen, Doms, Goovaerts, Jacobs, Janse of Jansen, Goosen, Lambrechts, Liebrechts, Mertens, Peeters, Pauwels, Willems, Beths, Lyzebets, Lysen, Byns, enz. Hier heeft men aen te merken 1° dat de letter *s* achter deze doopsnamen slechts een tweeden naemval aenduidt, iets wat men straks, byv. in Konings, Cuypers, Coens, Ooms, enz., zich nog zal gelieven te herinneren. 2° Dat het in den aert onzer tael is zoo veel mogelyk de latynsche namen en andere woorden te verkorten, byv. Nys (Dionysius), Jan, (Joannes), Peeter of Peer (Petrus), Dom (Domis), Thys (Matthaeus), Baert (Bartholomeus), Goor (Gregorius), Rens (Laurentius), enz. 3° Dat de uitgang *sen* of *sens* in Jansens, Lysen, Peetersen, Maurissen, Driessens, Fransen, Claessens, enz. niets anders is dan een soort van dubbel tweeden naemval, of liever beteekent *sen* hetzelfde als *zoon.* Zoo dat in den beginne *Peer Cornelissen* niet anders was dan *Peer* zoon van *Cornelis.*

II. *Van de hoedanigheden*, *het zy des lichaems*, *het zy der ziele.* Van de eerste soort zyn de familienamen NN. de bont, de crom, de groot, de klein, de wit, de zwert, de lang, de cort of kort, de bald of bal (stout), de mal (dwaes), de roo(de), de sterk of stark (fort), de bruyn, de vos, enz. Van het tweede slach komen voort: de coen of koen (le courageux), de vroey (le sage), de wild (le sauvage), enz. Hier is weêr op te merken: 1° dat de familienamen *Wits*, *Witsen*, *Swerts*, *Stercks*, *Wilds*, *Coens*, of *Coenen*, enz. slechts tweede naemvallen zyn, en 2° dat in den oorsprong die namen slechts bygevoegde aenduidingen waren, die men uitsprak, byv. de witte, de zwerte, de vosse, de korte, de koene, de vroede, even als *Karel de vyfde:* doch wanneer die qualificatiefs eigennamen waren geworden, verging met de uitspraek der doffe sluitletter *e*, ook de kracht of klem van het wortelwoord, zoo dat het Dewit, Degrom (kind, jongen), Dejong enz. wierd.

3° *Er bestaen ook een aental familienamen ontleend aen dieren*, als: de boek, de geyter, de haes, de haen, de henne, de mussche, de vink, de nachtegael, de kat, de kater, de muis, de hond, de ram, de beer, de wolf, de visch, de karpel, de snoek, de paling, de vos, de leeuw, de bie, enz., enz. Nu - deze namen, welke men soms ook in tweeden naemval ontmoet, als: Boeks, Hennes, Katers, Beers, Wolfs, Vincks, Karpels, Snoecks, Palings, Vliegen, enz. zyn, juist op dezelfde wyze als boven ontstaen, het zy uit scherts, het zy omdat de persoonen eenig teeken, zekere gelykenis, eene in- of uitwendige hoedanigheid schenen te hebben met de dieren, van welke zy den naem ontvingen.

III. a) *Van het uitgeoefend ambacht*, *beroep of bedryf;* b) *van het bekleede ampt*, *bediening of weerdigheid* komen nog een grooter getal *familienamen* voort, als: *a*) de bekker, de dekker, de kepper, de naeyere, de brouwer, de vleeschouwer, de wever, de smet, de munter, de keerse-, de schoen-, de kiste-, de saelmaker, de maelder, de molder of de meule- of muelenaer, de volder, de rade- of raeymaker, de blaser, de sleger, de jager, enz., alle namen van ambachten, enz. Van hier: *b*) de schryver, de meyer, de preter, de proost, de drossaert, de rentmeester, de rossaert, de ridder, de paep, de bisschop, de graef, de hertog, de koning, de keyzer, enz., namen aen een ampt of weerdigheid ontleend, die men het zy duerzaem en amptshalve, het zy in eene plegtigheid of feest of in eene gilde bekleedde.

Wanneer nu de vader een zulker onderscheidingsnamen droeg, verkregen zyne kinderen ook die namen of wel NN. Bekkers, Dekkers, Brouwers, Smets, Saelmakers, 's Meyers, Smeesters, Schryvers, Paeps, Konings, Hertogs of 's Hertogen, Greven, enz., enz., en zulke meer, staende in den tweeden naemval, en deze treft men ook in geen gering getal aen.

IV. Eindelyk de meeste geslachts- of familienamen zyn ontleend aen namen van plaetsen, gewesten en geleegs[1], dat is aen de namen van steden, vlekken, dorpen, gehuchten, van waer men herkomstig was of aen zekere *geleegs*, waeromtrent men woonde. Zoo, byvoorbeeld: 1° kwam iemant van Aerschot, Diest, Geel, Brussel, Gent, Vossem, Mechelen, enz. ergens woonen, de inwooners dezer plaets noemde men Jan of Piet van Aerschot, van Diest, Geel, Brussel, Kempen, Einthout, Linthout, enz., en zoo andere plaetsnamen meer van steden, dorpen, gehugten of geleegs. Soms noemde men de vreemdelingen als volgt, vooral wanneer zy van een landschap herkomstig waren: de Hollander, de Kempenaer, de Vlaming, de Wael of Waelsche, de Keulenaer, de Brusselaer, enz., en van hier de tweede naemval: Hollanders, Vlemings, Keuleneers, enz. Maer hadde iemant zyne woonstede byv. aen een beek, bosch, straet, op de laer, de donk, den dries, den heuvel of aen eenigen boom, enz. hy zou genoemd worden: NN. van der beke, van den bossche, van der straeten, van der hoecht, van der hagge van der linden, van der bueken, van den abbeele, van der eiken van der laen, van den velde, van derheyden, van der weyden, van den boo(m)gaert, van den berghe, van den heuvel, van der meere, van der meersche, van der donck, van der laer, van den driessche. enz.

Hier valt op te merken: 1° dat *van der* veelmaels verkort is tot *ver*, als: ver venne, ver loo, ver linden, enz.; 2° dat de familienamen, Berghes, Broeks, Poels, Boo(m)gaerts, Daels, Donks, Steens, Lindts, Loos, enz. verkorte tweede naemvallen zyn: van den berghe, broek, poel, dale, linde, steen, enz.

De namen, van plaetsen afkomstig, zyn niet altoos als boven gevormd; men ziet ook familienamen als de volgende: Brugmans, Brullemans, Boschmans, Bergmans, Beekmans, Laeremans, Veldemans, Loomans, Lindemans, Straetmans, Dykmans, enz.

Ondertusschen moet men weten dat de uitgang *man*, die in de laetste woorden *van de* beteekent, ook wel meermaels een ambt, bedryf of bediening aenduidt als in deze familienamen, welke eertyds als al de bovenstaende *qualifikatief* waren: Akkermans, Vendelmans, Meulemans, Timmermans, Boschmans, Biemans, Biermans, Stiermans, Stockmans, Koopmans, Keldermans, Slootmans, Appelmans, Peeremans, of Peemans, enz.

Tot deze vier klassen meen ik, dat al de geslachtsnamen te brengen zyn. Ge zult misschien antwoorden: maer 't is moeilyk sommige naemwoorden onder een dezer vier oorsprongen te rangschikken. Zulks schynt waer te wezen, maer dit komt hier vandaen omdat die namen, heel misvormd, eenen waelschen of anderen vreemden oorsprong hebben, of wel, van duitschen oorsprong zynde, nogtans zoodanig verouderd en verbasterd zyn dat men er niet meer wys kan uit worden. Dan - wie kent al de geleegsnamen[2], die onze eigenamen zyn geworden? en wie

(1) Zie in de *Lettervruchten van Tyd en Vlyt*, van Linthout 1863, het geleerd artikel van professor K. Stallaert, bl. 253.

(2) Zegge soort van gras.

begrypt er altyd de beteekenis van? Dan - een toeval, zekere omstandigheid, nu gansch vergeten, was soms genoeg om iemant een naem aen te wryven, dien hy behield en met zyn erfenis zynen kinderen overzette. Dat vele familienamen die dezelfde oorzaek van hun bestaen hebben, alhoewel (wie weet dit niet?) daerom derzelver dragers in geenen deele bloedverwanten zyn, op verschillende wyzen geschreven worden, is aen de gewestspraek of wat anders toe te wyten. Zoo is Thys en Matthyzen, Matthyssens, hetzelfde als Mattheus; Anthoons, Anthonis, Anthonissen; Thonissen, Hendriks of Henckens, Aerts, Arnouts, Nuyts, Naets, als Arnoldus. Men ziet hoe de namen kunnen veranderen en verkeerd geschreven worden. Maer eer ik dit oppervlakkig en onuitgewerkt artikel eindig, meen ik te moeten opmerken dat, myns inziens, de meesten, die hun naem schryven, by voorbeeld de Prins, de Laet, van Meerbeek, van Bierbeek, van Zegveld, van Zegbroek ([2]), van Brussel, het mis voor hebben, dat zulke namen moeten geschreven worden net als Willems, Arents, Ruelens, dat is: Deprins, Delaet, Vanmeerbeek, Vanbierbeek, Vanaerschot. 't Zyn immers geen titels van edeldom. Hier herinner ik my een krakeel tusschen oude studiemakkers, die tot vechtens toe over het woordje *de* twistteden. De eene beweerde, en te regt, dat *de* in *de* Meulenaere slechts het vlaemsche lidwoordje *de* was; de andere hield staende dat het zeker het fransche voorzetsel *de* was en dus een teeken van adel! Ja, zoo verre gaet de verwaendheid! Maer, geëerde lezer, wy moeten sluiten, want de aengename voldoening, die gy misschien in 't overloopen gewaer wierd, zou wel tot afkeer of ongeduld kunnen overgaen.

Twee gelieven.
(Eene vertelling).

I.

Daar waren eens twee kindren
Zij woonden naast malkâar;
De knaap had zeven lenten,
Het meisje zeven jaar.

Zij waren steeds zoo vreugdig,
Bij 't dartel kinderspel,
En zweepten hunnen draaikop,
Zoo vluchtig en zoo snel.

En nooit geen enkel woordje
Van gramschap of van haat,
Ontsteeg hun beider mondjes; -
Geen tergend kindersmaed.

De Vader van het knaepje
Stemde in dit hartsgeneucht;
De moeder van het meisje
In al die kindervreugd.

Zij gingen saâm ter schole
En leerden hunne les
Van 't eerste scholeboekje
Ras konden zij er zes!

En nauw een jaar verloopen
Of zie, het knaapje was,
Door 't nijverige leeren,
Den eersten in zijn klas!

En nauw een jaar verloopen
Of zie, het meisje was,
Door 't nijverige leeren,
Ver de eerste in hare klas!

II.

Daar was een jeugdig meisje,
Een slanke maagdelijn,
Met ronde roozenwangen
En leden rank en fijn.

Daar was een blonde jongman,
- Heel kloek en sterk gebouwd
En nijvrig in het werken, -
Van twintig jaren oud.

Zij minden zoo malkandren,
Zij liefden zich zoo zeer;
Sinds jaren was hunn' liefde
Nog even sterk en teêr.

Van sinds de knaap ter schole
Er met het meisje ging,
Omvatte reeds zijn leedjes
Een stelle huivering;

En toen zij dan haar blikken
Soms in de zijne sloeg,
Wij zouden wel beschrijven
Hoe dan zijn harte joeg!

Van sinds het lieve meisje
Met hem ter schole ging,
Gevoelde zy een neiging
Voor dezen jongeling.

En toen hij haar weemoedig
En half beschaamd aanzag,
Ontviel er van haar lipjes,
Een vriendelijke lach.

En jaren, vele jaren,
Zijn sinds in 't niet gegaan
En nog blijft hunne liefde,
Steeds pal en sterke staan.

III.

Daar gingen twee gelieven
Naar 't grijze raadhuis toe,
En beide hunne harten
Weêrklopten blij te moê;

Daar achter, Vader, Moeder
Van bruidegom en bruid;
Op aller aanzicht blonk er
Het gulst genoegen uit.

En 't jawoord klonk in 't raadhuis...
Gebonden was die echt.
Toen trokken zij ter kerke
Naar oud gebruik en recht.

En 't jawoord klonk voor 't outer....
De bruidegom en bruid,
Zij knielden zedig neder
En 's priestermond uitsluit:

Hij spreekt de zegeninge
Op dezen plechtgen stond;
En voor Gods oogen ook is
Bezegeld hun verbond.

IV.

Gewis, is 't reeds geraden,
Wie man en vrouw nu was?
Het knaapje uit de schole,
Die steeds er de eerste was;

Het meisjen uit de schole,
Die soms een huivering
Onwilliglyk gevoelde
Voor dezen jongeling!

KAREL DE WAELE.

Sinaij, October 1863.

Herinnering.

Weêr zal ik van den gryzen muer,
Myn halfbestoven' citer langen;
Weêr kan ik myn geliefde zangen,
In vryheid zingen en met vuer.

Het is zoo lang dat ik nog zong,
En weder welt me een lied uit 't harte, -
Een lied zoo bitter, zoo vol smarte,
Dat 'k weenend op de snaren wrong. -

O kon ik nu met dichtersvuer,
Een' kroon om dierbre slapen strengen. -
Laet vry myn harte tranen plengen,
Want nooit beleefde ik zulk een' uer.

Ik heb niets dan een' zwakken zang,
Dien ik de dierbaren kan geven;
Een zang die nauw aen 't hart blyft leven; -

Een' traen die parelt op myn' wang.

O ja, een' traen voor hen, die my
Zoo vaek aen t' oudrenharte drukten:
Die doornen en geen' roozen plukten
Al bleef hen de eedle pligt steeds by.

Ook nimmer kwam een schoone stond,
Hen troost en zielenvreugde geven;
Slechts tegenspoed by elk streven;
Geen pad langs waer men bloemen vond.

Een' vroeg verdorde levenskroon,
Die gansch hun leven was ontbladerd;
Uit jaren zweets byeen vergaderd; -
Dit was der braven bittre loon.

'K herdenk haer die my heeft gebaerd;
Dien vaêr wiens hoofd ten gronde bukte,
Waerop het lyden wortels drukte,
Het duerbaerst' dat my was op aerd'.

Eilaes, te vroeg, te vroeg vergaen!
Waerom o God! ze my ontrukken?
Eer ik een' lauwerkroon kon plukken,
Die al hun' smart kon doen vergaen.

Waerom, was 't kinderhart te zwak,
Om al die smarten te beseffen?
Waerom kon de arm zich niet verheffen,
Tot redding van een hulp'loos wrok?

Maer 'k stem nu 't smeeklied op de snaer,
Dat stygen zal naer hooger sferen,
Daer zal het voor den troon des Heeren,
Een bede zyn voor hem - voor haer.

Geen grafzuil prykt, geen' ryke kroon,
Geen lettren die hun naem verkonden,
Zyn daer waer zy de rustplaets vonden,
Maer 't kinderharte kent die woon!

Wat offer hebt gy thans vergaerd?
O zoon; voor hen door pyn en smarte
Te vroeg gerukt van 't kinderharte,
Te lang getroffen op dees aerd'.

Ik breng hen slechts een' bede, een' zang,
Dat ik aen dierbaren kan geven,
Een zang die nauw aen 't hart blyft leven;
Een' traen die parelt op myn wang.

E. JORIS.

1862.

Bijdragen tot de geschiedenis der kunstplegtigheden van Antwerpen.
17, 18, 19, 20 augustus 1861.

(Zie de beschrijving dier feesten door M.D. VAN SPILBEECK, bl. 30 a 56, van den 7^{den} jaergang of de *Compte-rendu du Congrès*, door M. EUGÈNE GRESSIN DUMOULIN.

E. Romberg, eere-algemeene bestuerder der afdeeling van Schoone Kunsten in het Ministerie van Binnenlandsche Zaken te Brussel; eere-ondervoorzitter van het Congres, en voorzitter der eerste afdeeling.

TEEKENING EN PLAETSNEDE VAN M.D.J. DESVACHEZ.

Verhandeling over het dorp en de hoofdbank van Santhoven.

Geen dorp in de omstreken van Antwerpen gelegen, biedt, in evenredigheid zyner grootte, den reiziger misschien minder merkwaerdigheden dan Santhoven. In het eene dorp bewondert men de pracht eener kerk of het reuzengestalte eens gemeentehuizes, in het andere, een schitterend overblyfsel der vroegere eeuwen; hier vindt men trotsche, donkere en vervaerlyke wouden; daer diepe valeijen of kronkelende beken, die in afwezigheid van geschiedkundige stukken, eene plaets dichterlyk maken, of soms nog de schilderachtige kleedy van vroegere tyden. Santhoven bevat niets van dit alles: eenzaem en zonder hoogmoed, zet het zyn achteeuwig bestaen voort.

De kerk welke in de vyftiende eeuw schynt gebouwd te zyn geweest, en der heilige Amelberga is toegewyd, bevat niets in zich dat de aendacht op zich roept; noch gedenkstukken, noch sieraden zyn in haer te vinden; alleenlyk is er, op de choor, een zerk in den muer gevestigd, eenen biddenden ridder met zyne gade voorstellende, als eenige gedachtenis van vroegere eeuwen.[1] Het gemeentehuis

(1) Zerk waerover wy later zullen spreken.

is een wandrochtig gebouw 't welk sindts een twintigtal jaren de oogen des reizigers tergt; en wat de landschappen, de zeden en het karakter des landbouwers betreft, deze ook niet leveren den bezoeker iets merkwaerdigs op.

Eene lange straet, fraei opgebouwde huizen, meestendeels door hunne witte gevels en gestalte zekere welvaert der burgery aentoonende, weinige of geene groote pachters die de platte velden bebouwen, boomryke bosschen en drie speelhoven, ziedaer al wat het dorp den nieuwsgierigen reiziger aenbiedt; en waren er soms geene geschiedschryvers geweest om het verledene te onderzoeken, dan zoude dit afgelegen dorp buiten twyfel tot eene eeuwigdurende vergetenheid veroordeelt zyn. Inderdaed de reiziger bemerkt slechts het stoffelyk uiterlyke; de geschiedkundige integendeel dringt tot in het hert des bestaens door en vraegt zich af wanneer en waeruit die verzameling van menschen en de naem huns zetels oorspronk namen.

Voor den laetste alleen vindt men in Santhoven eenen schat van inlichtingen, welken men in weinige of geene dorpen vergaderen zal: aldaer was eene hoofdbank of gerechtshof die door hare oudheid, haer belang en invloed op de geschiedenis onzes vaderlands, stof oplevert tot ernstigste nasporingen. Aen deze hoofdbank dan ook, is vooral de tegenwoordige studie toegewyd.

I.

Op vier mylen afstand der stad Antwerpen en twee van Lier, (op den steenweg dezer laetste plaets naer Hoogstraeten), bevindt zich het dorp Santhoven,[1] hoofdplaets des hedendaegschen kantons en van het vroegere distrikt en der hoofdbank diens naems.

Gelegen op den boord der Kempen, strekt het zyne vruchtbare akkers langs Viersel, Massenhoven en Broechem uit, terwyl, op de andere zyden, de bosschen welke zich tot Pulderbosch, Oeleghem en Zoersel verspreiden, zoo als de dorre heiden die de baen op Halle en dezes omstreken omringen, in hetzelve het voorgeborcht van het eenzame maer tevens waerdige Kempenland doen ontwaren.

Deze natuerlyke grondverdeeling heeft onder het volk de volgende etymologische uitlegging des dorpsnaems verspreid.

De inwooners der akkers of *hoven*, zoo zegt men, zouden in zeer oude tyden hunne geburen willen aenduiden hebben met te zeggen: *die van 't sant*, wy gaen *naer*, of hy woont *op 't sant*, terwyl de anderen het woord *hoven* in denzelfden zin zouden gebruikt hebben. Uit dusdanige vereeniging dezer twee woorden, zegt men verder, heeft Santhoven zynen naem verkregen. Zonder deze beweering te bestryden, ben ik echter meer genegen geloof te hechten aen de uitlegging die den nagespoorden naem van het woord *hoeve* doet afkomen, of wel aen die door den heer Kreglinger in een zyner werken gegeven: ‘de hoofdbanke, zegt hy, welke te Santhoven haren zetel had, schynt de oorsprong des naems dezes dorps geweest te zyn; hy zoude aldus beteekenen: *hof in het midden der sanden* (*palais au milieu des sables*).

Jammer dat zyne oudheid zelve, zoo wel als de weinige oude bescheeden welke men in het Santhovensch archief vindt, ons niet toelaten zoo als GRAMMAYE en LE ROY het wel zeggen, deszelfs oorsprong met zekerheid na te sporen.

Indien dus de oorsprong van Santhoven met duisternis is omgeven, is het voorzeker dat het bestaen dezes dorps reeds vele eeuwen telt. Butkens en Le Roy aenzien het niet alleenlyk als een der oudste van het Markgraefschap, maer zelfs van geheel Braband; daerenboven schynt deze laetste schryven zyne hooge oudheid aen te duiden, wanneer hy van de *Costuymen van Santhoven* sprekende, welke, zegt hy, maer in 1664 gedrukt werden, duidelyk verklaert: *per multa soecula conservabantur manuscriptae,* etc.

Wat meer is, het schynt vast en zeker dat de plaets waer zich hedendaegs het dorp bevindt, zeer vroeg bewoond moet geweest zyn, want ten jare 1771 ondekte men aldaer, in zekere grafheuvelen, lyk-potten of -bussen wier maeksel den

(1) Er valt hier op te merken dat Santhoven, waervan wy spreken, niet het eenige dorp is dat dezen naem gedragen heeft, en dat door de verschillende spellingen zyns naems de lezer zich zoude vergissen op de wezenlyke plaets dezer gemeente; zoo vindt men dat Nieuport eenmael dezen naem droeg, zoo het blykt uit eenen akt van 1168, waerin men *Zandeshoveca* leest. (PRUDENS VAN DUYSE. *Archives de Gand*, livr. I, p. I). Wat het verschil van schryven betreft, ziet men in vele geschiedkundigen en oude boeken *Zanthoven*, en in PAPEBROCHIUS, (*Annales Antv.*, T. I, p. 191), *Sanhoven* vermeld. Deze verschillige namen duiden op het dorp Santhoven, met hetwelk wy ons onledig houden.

germaenschen styl schenen aenteduiden[1]; later nog, zoo als ten jaren 1848 en 1856, vond men kruiken van denzelfden aerd welke door de onwetendheid der werklieden vernield of, aen lieden zonder kunde verkocht, als speelgoed verbryzeld werden en alzoo aen de wetenschap ontrokken geweest zyn.

Bovendien vindt men reeds vroeg den naem van Santhoven in oorkonden vermeld; zoo ontmoette ik hem in eene charter van 1186, van Roedulphus, bisschop van Luik, welke prelaet den naem van Benedictus van Santhoven aenhaelt, eveneens als in eenen akt van 1278, Henricus van Bortersem rakende, en door MIRAEUS aengehaeld; ook in eene bekentenis van Jan III, van den jare 1336 uitgaende. Onze taek zou zich te ver uitbreiden indien wy ons onledig hielden met het doorgrondig onderzoeken dezer documenten; alleen de twee hiernavolgende stukken schynen onze byzondere aendacht te moeten vestigen.

Het eerst doet ons Santhoven kennen als reeds in den aenvang der dertiende eeuw eene parochie vormende; het tweede toont ons dit dorp aen als sedert jaren erkend zynde tot het houden eener afgezonderde rechtbank door eenen Schoutet voorgezeten; daer beide stukken verders eenig belang voor de geschiedenis der stad Antwerpen bezitten, hebben wy voorgenomen dezelve hyna in hun geheel mede te deelen. Zoo treft men in 1235 eene oorkonde aen, in DIERCXSENS[2] vermeld. In dit jaer, zegt deze geleerde schryver, gaf Henricus II aen het gasthuis van Antwerpen vier bunderen gronds (*novae terrae*) gelegen in de parochie van Santhoven, om dezelve, ten eeuwigen dagen, vry van allen chyns te bezitten. Die gift geschiedde in het bywezen van Walterus van Lier, Wilhelmus van Halle, Wilhelmus Nose enz. Zie hier een extrakt uit dit stuk.

'Henricus Dei gratia Dux Loth: universis, quibus Litteras has videre contigerit, salutem. Noveritis, quod nos Hospitali Antverpiensi divini amoris intuitu contulimus *quatuor bonariae novae terrae*, *in Parochia de Santhoven sita*, *libera ab omni censu perpetuo possidenda.* Testes Magister Walterus de Lyra, Willelmus de Halle, Willelmus Nose et alii quam plures. In cujus etiam rei testimonium has Litteras nostras patentes ei contulimus. Actum Antwerpiae in Octava Beati Martini anno Domini MCCXXX quinto.'

De tweede oorkonde dagteekent van het jaer 1335; Jan III, hertog van Braband, belooft daerdoor dat Santhoven afgezonderd zal blyven van Lier, dat elke dezer plaetsen zyn eigenen Schoutet, zoo als voren bezitten zal, en dat Santhoven met Antwerpen *ten oorloge zal treden.* Ziehier dit oorspronkelyk stuk getrokken uit het *Rood Fluweelen Privilegieboeck* (bl. 33) bewaerd ter Archieven van Antwerpen:

Wy Jan b̄id gracien ons heēr hertoghe van Lō̄thr van Brabant ende van Lembourgh, doen cond al̄le denghenen, die dese lrēn zullen zien oft horen lesen, dat wy aensien den meneghen ghetrouwen dienst die ons, en̄ onse vordren de scepenē van Antw̄pen, die nu syn en̄ vormaels gheweest hebben en̄ onse stad van Antw̄pen menichwervē ghedaen hebben, en̄ alle daghe doen, en̄ noch doen moghen, soe hebbē wy hen ghegevē en̄ ghevē met voirsiennecheden en̄ met rypen raide te voren đ op ghehadt, alle dese poente, die hier na bescrevē syn. jnđe yrsten gheven wy hen: soe wat portē van on̄s stad van Antw̄pen vorghenoemt, wat fayten ocht broken, dat hem ghevielen ochte dade buten on̄se lande en̄ palen, jn wat man̄ien dat ghevallē mochte waert van dootslaghe ocht van enigheranđe mesdaet, waer dat sake dat die portē weder

(1) Deze lykkruiken berusten heden op het oudheidsmuseum van Brussel. Zie TORFS, *Geschiedenis van Antwerpen*, Tom. I, bl. 5.

(2) DIERCXSENS, *Antv. Christ. nascens et crescens*, t. I, bl. 228.

bynne onsen lande quame, dat hy daer af onghehoude sal syn, van ons en van onse rechten, die nu syn en namaels syn zelen, waer dat ware jndien dat de ghene daert feyte aen gheviele, ond ons niet buycvast en staten, noch en woenden, Behoudeleke den ghene die aen ons palen, ochte sy eenighe brieve hebben, van ons, ocht van ons vorden sprekende contrarie op die poente vorg. en sprekende voer dese date van dese brieve. - voert soe willen wy en consenteren dat die meyerie van Lyere en van Zanthove ghesceeden syn en zelen bliven, en dat yegelyc hare scoutete sulle hebben, alsoe als sy vormaels ghehadt hebben, en willen ordinen en consentēn dat alle die van ons meyerien van Zanth die nu syn, en namaels syn zullen varen zele in onse orloghe met ons stad van Antwpen vorg, en blive zond vandēn ghelike als sy plaghe hier vormaels. Voert waer dat sake dat yemen onsen scepenen, ochte den Raide van ons stad van Antwpen opliepen in hare ieghenwoirdicheit, ocht acht hen d sy niet ieghewdich en waren, dat ieghen hen ginghe oft ons stad van Antwpen vorg, waer met woerden die onredelike en ontamelike waren, ocht in eneghe anden saken, jn wat manien dat ghevalle mochte ome enigherande vonissen die sy wysden, ochte ome eenighe ordinanchie die sy maecten, tonsen behoef, ochte der stad van Antwpen vorg, dat die al selke beternessen zullen moete doen, alse onse scepen en onse scoutete, die nu syn en nām syn zelen; en soe wie dat daer ieghen stake en niet en dade, noch doen en woude, die betnisse ten tminen; die men hem sette, soe broerde hi ieghe ons en ieghen onse nacomel. alsoe dicke als hi rebelle ware hondert royale, goed van goude en van ghewichte, ochte de weerde daer af. nochtan soe selen wy ne dwinghen als wy sculdich syn te dwinghene, dat hi die betnesse doe, tot peyne die vorgh es en woude hys niet doen, soe gheloven wy dat wi dien ute onse lande houde selen, tot dier uren dat hi die betnesse volcomelic ghedaen sal hebben, jn alle diere manien dat voirscr es, Ende alle dese poente en yeghelyc bi hen ghelove wy bi ons stad van Antwpen vorg te houdene eweleke en emermeer vast en ghestade vore ons en vore onse nacomelinghe, jn goede trouwen en zond arghelist. In oircondscape van welken dinghen hebben wy onse zeghel ghehanghe aen dese jeghenwdighe lren in kennissen der waerheit, Gheg jnde jare ons hen, als men screef MCCCXXXV. des disendaechs na sente pets dach te ingaende oeghste.

Eindelyk blykt de oudheid der gemeente Santhoven nog uit de rede dat men dit dorp in de vroegste verdeeling des Markgraefschaps van Antwerpen, als hoofdplaets vindt van een zyner kwartieren, 't welk in zich de volgende dorpen bevatte: Duffel[1], Schooten, Ranst, Broechem, Westmalle, Merxem, Wommelghem, Santhoven, Oostmalle, Oeleghem, Ouwen, 's Gravenwesel, Zoursel, Pulle, Pulderbosch, Halle, Borsbeke, Bouwel, Voerschoote en Massenhoven[2]. Zelfs spreidde de magt harer rechtbank zich nog verder uit, zoo als wy in het volgende kapittel zullen bewyzen.

II.

Zoo als wy hierboven zegden, was het de hoofdbank die in Santhoven haren zetel had, welke dit dorp befaemd maekte, na, zoo het schynt, aen hetzelve eenen naem gegeven te hebben. Zy strekte zich uit over byna gansch de Kempen en zelfs tot in Noord-Braband; zoo waren onder het ressort zyns gerechts, buiten de dorpen het

(1) Onder protestatie ende sonder prejuditie mits t' proces tegen d'andere dorpen van 't quartier van Santhoven. (*Costuymen van Brabant*, t. I, bl. 710).

(2) Alle deze dorpen onder protestatie van niemant te prejudiceeren in syn gerechtigheit. (id).

kwartier van Santhoven uitmakende, de volgende gemeenten of heerlykheden besloten, te weten: Baerle[1], Berchem, (by Antwerpen), Beerse[2], (by Turnhout), Brecht, Casterlé[3], Deurne[4], Duffel[5], Emmelen[6], Gierle; Haghe[7], (by Breda), Herselt[8], Hemixem, Herenthout[9], Hoogstraeten[10], Kessel[11], Lille, Lichtart[12], Meerle, Meire, Merxplas, Millegem, Minderhoudt, Molle, Balen en Dessel[13], Nispen, Noorderwyck[14], Nylen[15], Olmen, Rode, (by Turnhout), Ryckevorsel, Schille, Sprundel, Strybeeck, (onder Hoogstraeten), Groot-Sundert[16], Klein-Sundert[17], Tongerloo[18], Turnhout[19], Vlimmeren, Vorsselaer[20], Vosselaer, (by Turnhout), Wechelerzande, Welde[21], Werschout, Westwezel, Westerloo[22], Wortel en Wyneghem[23].

Vermaerd niet alleen als de oudste van het antwerpsch gebied, maer zelfs van gansch Braband, vindt men dat altoos onze hertogen en latere vorsten gewag gemaekt hebben van Santhovens's geregtigheden in hunne Blyde Inkomsten. De *Costuymen* dezer bank bleven nochtans vele eeuwen geschreven, tot dat ten jare 1664, eenige zyner rechters (door de inwooners *Leenmannen* geheeten) van de Staten van Braband oorlof verkregen om dezelve in druk aftekondigen. Dit geschiedde nochtans in de onwetendheid des dorpsheeren van het ressort, en gaf aenleiding van wegens dezen laetsten tot eene protestatie om het drukken der costuymen te verhinderen. Dit schrift dagteekent van 1 meert 1664, is door de voornaemste heeren der Meyerye geteekend, en luidt als volgt:

Aen Myn Heer den Cancellier, *etc.*

Verthoonen reverentelyck eenighe heeren vande dorpen resorterende onder die hooftbancke van Santhoven, sommige raeckende alle saecken soo criminele als civile, reele, personele, ende mixte, ende sommighe raekende alleenelyck eenighe der selver saecken, dat tot hunder kenisse gecomen is, dat het Hoff onlancx soude geprocedeert hebben tot het decreteren der Costuymen der selver Hooft-bancke, ende dat den 46 artikel der selver soude luyden als volght: Ende de voorss.

(1) Onder den Hertogh.
(2) Des Hertoghen chijshoff aldaer waer onder vele Laethoven resorteren waraf die schepenen van Turnhout wysers zyn, ende die rentmeester Maen-heere is.
(3) Van keuren en breucken.
(4) Het leenhof heer Gerardt Sterck.
(5) De voochdye van Duffel voor keuren en breucken.
(6) Het laethoff van Eynthoudt-Hamminck en het leenhof van der Rijt.
(7) Onder den Hertog.
(8) Van keuren en breucken.
(9) Id.
(10) Die buitenbancke van Hoogstraeten.
(11) Het leenhof van Laecken Jor. Hoens competerende en het leenhef van Hinckart den heer van Helmont.
(12) Van keuren en breucken.
(13) Id.
(14) id.
(15) Leenhof van Sinte Gommaer tot Liere.
(16) Onder den Hertog.
(17) Id.
(18) Van keuren en breucken.
(19) Het leenhof van de princesse van Thoor, het leenhof van Jacobe de Jonghe modo Jor. Mathias van Cannaert, 't hof van Santryn of Braecke, de laeten en mannen van leenen van Hoogenhuyse, modo Susanna Tibouts vrouwe van Berghen. Schoonbroeck Jor. Jans van Mechelen, even als eenen leenboek ghekomen van 't huis van Arenberch nu toekomende Nicolaes Walscharts.
(20) Keuren en breucken.
(21) De leenmannen van Welde.
(22) Keuren en breucken.
(23) Laethof van Jor. Jans de Vleminck. *(Costuymen van Brabant*, T. I, bl. 708 en 709).

Schouteth ende Leenmannen vermogen oock te ordineren ende statueren oft te maecken alle Ordonnantien beruerende der Policye der voorss. jurisdictie ende Hooftbanck, tenderende tot welvaert, rust, ende vrede vande gemeyne ondersaeten. Welcken artikel volgens den voorgaenden 45 hem soude strecken niet alleen over de dorpen van het corpus van Santhoven, maer oock over allen de gene van het heel resort, oft subject wesende in materie van appellatie ende leeringe in alle ofte eenighe saecken aen de kennisse ende judicature van den voōrss. Hooftbancke, daer nochtans uyt de oude geschreve Costuymen der selver Hooftbancke claerelyck is

blyckende, dat het inhout van den voorss. 46 artikel maer en raeckt het voorss. corpus, ofte die Dorpen, die in de eerste instantie, immediatelyck staen onder die jurisdictie ende judicature vanden Schouteth ende Leenmannen der meerghemelde Hooftbancke, ende niet de dorpen, alwaer aen particuliere heeren by titel van absoluten coop ofte beleeninghe is competerende alle jurisdictie inde eerste instantie ende alle kennisse ende judicature van saecken criminele ende civile, reele, personele, ende mixte. Welck voorss. inhouden van den 46 artikel oock andersints expresselyck is contrarierende verscheyde particuliere costuymen vande voorss. dorpen, mitsgaders eenige besondere privilegien aen eenige der selve compelerende, soo by concessien vande Princen van desen lande, als andersints ende voerts oock niet en can bestaen met die redene ofte t'gemeyn beste, gelyck t'synen tyden zal worden bewesen. Desen aenghemerckt, ende datter noch meer andere articulen syn in de voorss. costuymen, soo die ghe-emologeert syn, die oock niet en connen bestaen, ende daer over die Verthoonders dienen ghehoort te worden, om te verhoeden diversche swaerigheden ende processen, die anderssints souden geschapen wesen daer uyt te rysen: Soo keeren hun de selve Verthoonders totten Hove ootmoedelyck biddende, dat den selve gelieve aenden voorss. Schouteth ende Leenmannen van Santhoven (tegenwoordigh besigh synde met de voorss. Costumen te doen drucken) t'interdiceren de selve te publiceren, oft te laten uyt gaen, tot dat sy supplianten gehoort, geresolveert ende verclaert sal worden, wat voor Costuymen soo raeckende d'inhouden vanden voorrss. 46 artikel, als andere, sal behooren ghehouden ende geobserveert te worden: ordonerende tot dyen aenden selven Schouteth ende Leenmannen, hun te leveren, oft te laten volgen een dobbel oft copye van de voorss. Costuymen, ende inghevalle van communicatie (die men verhopt t'Hoff niet noodigh vinden en sal) interim de voorss. interdictie. D'welck doende etc. (geteekent) L. Comte de Grobbendoncq. F.D. Ymmerselle, comte de Bouchoven, seigneur de Womelgem. P.J. Baron de Fourneau seig. de Ranst et Milligem. Ph. le Roy seigneur de Brouchem et Oelegem. P. Carrillo seig. de s'Gravenwesel. L. Bouton voor soo veele als die voogdye van Mol, Balen, ende Dessel, mach resorteren onder Santhoven, Ph. van Parys, heer van Mercxem ende Dambrugge. Isabella de Lattere, vrouwe van Schilde. Bervelt, seig. de Borsbeke. A.F. Van Zinnick, heer van Halle, Voorschooten, Massenhoven.

Appoinctement.

Sy gecommuniceert aen partje, om daer tegen te seggen binnen acht dagen naer de communicatie, interdicerende middelertyt het publieeren ende uytgeven vande nieuwe costuymen: Ordonerende partye aende supplianten te leveren een dubbel ofte copye van de voorss. costuymen. Actum 10 Meert 1664. SI. VI. Signat. Gailliard. (LE ROY, *Marchionatus Sacri Rom. Imperii*, bl. 154).

Deze uitgave gaf aenleiding tot eenen langen twist en moeijelykheden welke gelukkiglyk welhaest in den vroegeren vrede verstierven. Verlaten wy dus dezelve om een woord over de *Costuymen* der Meyerye te reppen:

De inrichting dezer bank, zegt de heer Poullet,[1] is zeldzaem, aengezien zy eene afbeelding van al de oude leenroerige rechtbanken aenbiedt.

Zy bestond uit den Schoutet van Antwerpen, als Markgraef van het land van Ryen, of wel van den Schoutet van Santhoven door hem aengevraegd (art. I); zy was niet,

(1) *Joyeuses entrées de Brabant* par POULLET, p. 181. Mémoire couronné par l'Académie royale de Belgique.

zoo als in vele andere plaetsen, van schepenen, maer wel van leenmannen des hertogs van Braband samengesteld.

In het leenroerig tydvak was de leenman verpligt, namens den eed voor zynen heer afgelegd, dezen laetste in oorlogstyden by te staen en hem door zynen raed te verlichten, zoo dat hy zich in de noodzakelykheid bevond in de gerechtshoven zyns meesters te komen zetelen; daeruit spruit voort dat al de byzonderste leenmannen in Santhovens bank genoodzaekt waren, als rechters te zetelen, telkenmale zy door den Schoutet of zyn gezant hiertoe geroepen werden.

In de aloude tyden beriep de Schoutet degenen der leenmannen welke hem persoonelyk pasten; dit gaf aenleiding tot eene willekeurige gerechtigheid, en noodzaekte het byvoegen in de *Costuymen* van eenen artikel waerdoor voortaen de Schoutet verpligt werd degene alleen aen te vragen welke er recht toe hadden en zonder twyfel door den hertog gekozen waren. Nochtans indien deze heeren of leenmannen zich in de onmogelykheid bevonden te kunnen zetelen, mocht de Schoutet er andere noemen op eene lyst van dry persoonen ten zynen keuze. Wat meer is, het gebruik wilde dat de Schoutet in burgerlyke zaken geen vonnis uitsprak dan in het bywezen van *vyf* leenmannen in gewoone, en *zeven* in criminele zaken.

De bank beoordeelde, in eersten aenleg, de zaken van nieuwe leenen, welke van het Kwartier of Markgraefschap van Antwerpen resorteerden, dus dat men mag zeggen, dat de zaken tot het hooger hof gebracht, eerst door Santhoven beoordeeld waren. Zyne *Costuymen* regelen dan ook niet alleen de pligten der ambtenaren, keuren, breuken of criminele zaken, maer zelfs al wat de huringen, rechten der gehuwde lieden, contracten of successiën raekt[1]. Daerenboven werd er in het jaer 1557[2] door koning Philips, als hertog van Braband, eene ordonnantie over de weeskinderen en hunne momboiren uitgevorderd, even als eene andere over de manieren van procederen[3].

Op het zelfde jaer vindt men een dusdanige akt over de *kerk*, *heilig-geestmeesters*, *bedezetters*, enz., zoo als over de goederen aen hen toevertrouwd; hetgeen over deze goederen handelt werd maer in 1558 ter kerke van Santhoven afgekondigd. De twee laetste akten zyner *Costuymen* raken de salarissen der ambtenaren en eenige statuten over *Santhovens Breucken en Keuren*[4]. De *Costuymen* dezer hoofdbank bevatten dus in zich eene ernstige studie welke, jammerlyk genoeg, onze taek niet toelaet verder uit te breiden[5]. Alles is in deze verzameling voorzien, en stellig mag dit dorp in stryd treden met vele steden die, niet tegenstaende hunne bevolking, grootte en belang, nochtans in zich geene hoofdbank bezaten welke hen befaemd gemaekt heeft.

Het hoofdpunt dat zich hier aenbiedt, is eene nasporing over de plaetsen waer deze bank haren zetel had, maer eer wy die aenvatten, moeten wy nog een woord over de Schouttetten van Santhoven zeggen die in dit dorp heerschten van de vyftiende tot de negentiende eeuw, en deze opmerking maken dat dit ambt doorgaens bekleedt werd door mannen hoog in den adel gesteld.

(1) In 191 artikelen vergaderd, werden deze *Costuymen* na de hoogmisse des zondaegs, 13 july 1664, afgelezen.
(2) 2 meert, 46 artikelen.
(3) In 345 artikelen.
(4) De eerste werd den 15 january 1664 veropenbaerd, en de tweede den 3 mei 1665, na de hoogmisse afgelezen en in 108 artikelen vermeld.
(5) Zie over deze hoofdbank *Bibl. de Bourgogne*: ‘De nature van den leene onder Santhoven in fol. cap. Hs. der XVIIIe eeuw beginnende met: ‘zoo wie leenhoudt,’ en ‘die leenrechten des hoofs van Santhoven’ in fol. Hs. der XVIIe eeuw beginnende met de woorden: ‘Item 't hof van Santhoven.’

De geest dier tyden doet ons dit gemakkelyk begrypen. Een man welke door zyne geboorte overal zeer geacht en gevreesd was, en aen wien niet alleenlyk de helft des dorps, maer zelfs menigvuldige der omringende streken toehoorden of afhingen, verzamelde volgeerne in zich nog de macht van een ambt 't welk hem dikwerf voor eigene zaken te pas kon komen. Zoo vindt men dat, ten jare 1426, de lyst der volgende Schoutetten begint: Walterus van den Broeck, (1428) Jan Meyers, Wilmaer van Cuyck, Walterus van Sompeke, Hendrik Block, Jan Hasen, Willem van den Roede, Gielis van Pulle, Niclaes van de Werve, (1438) Jan van Wesembeke, Hendrik van Duffel, Leo van den Forre, Antonius van Liere, (1471) Jan van Liere, (1488) Willem van Liere, (1494) Jan van Berchem, (1498) Hendrik de Coninck, (1515) Arnoldus van Liere (1525) Arnoldus van Liere, (1530) Jacobus van Hincxthoven, (1565) Jan Verpoerten, Michiel van Eyck, Jan Jacobus van den Kerckhove, Gerardus Lemmens, Jan Toon Guiot, Ferdinandus Brackmans, E. Vereycken (1765).[1] De fransche omwenteling wierp deze rechtbank zooals de andere omverre; later toen Napoleon den scepter zwaeide, werd er in deze gemeente eenen Maire benoemd; deze was ten dien tyde een zekere Bruynseels tot dat later de instelling der Burgemeesteren ons de volgende namen opleverde: Fonteyn, Leysen en van den Bosch, welke laetste tot heden toe, met eer en rechtzinnigheid, het bestuer en welzyn der gemeente beyvert.

(Wordt voortgezet).

J. VERMOELEN.

Kronyk.

ANTWERPEN. - In eene vorige aflevering hebben wy eene briefwisseling opgenomen van een onzer medewerkers; thans hebben wy een antwoord daerop ontvangen; om alle persoonlyke twisten te vermyden, zullen wy ons bepalen met aenteteekenen wat er in vervat is aengaende de kritiek op het stukje *Job*, uit het tweede deel van het werk op '*t Exterlaer*, des heeren Sleeckx. Men doet ons aenmerken dat het juist dat stuk is 't welk den schryver het meeste byval doet genieten, en dat het in het geheel niet walgelyk is, te meer dat M. Heremans, leeraer te Gent, het over zes jaer reeds in het *Gentsche Leesmuseum* opnam, en die heer niet gewoon is, walgelyke stukken mede te deelen; verder zegt men dat hetzelfde stuk in verschillende hollandsche tydschriften en vlaemsche bladen is overgedrukt geweest, en met den meesten lof vermeld werd.

Wy hebben ook niet goed begrepen, waerom onze medewerker eene gelykstelling wilde trekken tusschen de heeren Conscience en Sleeckx daer beider zienwyze in kunstzaken van een geheel verschillend standpunt uitgaen.

Wy blyven by onze eerste aenbeveling, '*t Exsterlaer* is een zeer aengenaem boek, dat in de winteravonden gretig zal gelezen worden.

- M. Hendrik Conscience heeft een nieuw werk laten verschynen: *De koopman van Antwerpen.* Zoo haest wy daervan een exemplaer zullen ontvangen hebben, zullen wy er een breedvoerig verslag over geven.

- M.C.J. Hansen heeft den volgenden prospectus uitgevaerdigd: '*Dietsche Letterkunde. Over Reinaard den Vos en het nederduitsch*, *naar aanleiding des Reineke Voss van Karel Tannen.*

(1) Zie LE ROY, *Marchionatus Sacri Imperii*, bl. 157. - *Inventaires des Archives de Belgique. Comptes du Brabant*, bl. 309.

Algemeen betreurt men, dat het beroemde meesterstuk der middeleeuwsche volksliteratuur, thans weder in het platduitsch heruitgegeven, bij ons te weinig gekend is, alhoewel de eer zijner schoonheden van kunst en strekking juist den Vlamingen toekomt. Niet beter kennen vele de uitgebreidheid en den rijkdom hunner moedertaal en letterkunde, welker gebied zich ook geenzins bij de Nederlanden beperkt.

Daarom, en ten einde in beiden gevallen te voorzien, wordt hier den talrijken vrienden der nationale geestontwikkeling eene veelzijdige studie over deze onderwerpen aangeboden, met het vaste betrouwen dat zij gaarne elke ernstig gemeende streving ondersteunen willen.

Het bedoelde werkjen zal een boekdeel vormen in-8° van ongeveer 150 bldz. druks, op velijn papier, en den inteekenaren afgeleverd worden ten prijze van één frank en half.'

Men kan inschryven by M. Hansen, Hoveniersstraat, 48, te Antwerpen, alsook by de boekhandelaren.

- M.L. Vleeschouwer kondigt eene tweede uitgaef aen van *Faust*, een tragedie van Goethe. Het werk zal een prachtig boekdeel groot 8° van 250 à 300 bladzyden uitmaken. De inteekenprys is slechts frs. 1,50.

- Den zoo gunstig gekende schilderyenhersteller M. Maillard, heeft de laetste hand gelegd aen twee voortreffelyke tafereelen. Het eene is een fraei landschap, meesterachtig gestoffeerd door den befaemden Ommeganck; het andere is eene samenstelling van den beroemden Gonzales Coques.

Dit laetste verbeeldt, op den voorgrond, Jan-Baptist van Parys, heer van Merxem en Dambrugge, en zyne gemalin Clara-Joanna Rubens, dochter van den grooten schilder, hunne oudste kinderen, enz. Omtrent deze groep, het kasteel van Merxem en Dambrugge; in 't verschiet, aen de eene zyde, de toren van Merxem; aen de andere, de stad Antwerpen.

De figuertjes dezer, voor Coques, buitengewoon groote schildery, zyn den meester weerdig, welke men niet zonder reden den kleinen Van Dyck noemt. Dit kunststuk werd, over eenige maenden, te koop geveild in het sterfhuis van jonkvrouw Eug. della Faille. Jammer, dat het niet voor het Museum der stad aengekocht werd. Het is door een lid der familie van de overledene aengekocht, en blyft gevolgentlyk toch in Antwerpen.

- M. Buurmans zal kortelings een nieuw werk uitgeven: *De kopergieter Meester Lamp*, *en zyne dochter*, van Klaes Groth, uit het platduitsch overgedicht door M.J.C. Hansen. Men kan by bovengemelden uitgever, Essestraet, n° 4, inschryven.

- M. Huysmans heeft eene schildering voltooid, bestemd voor een vaendel voor de kerk der gemeente Hemixem; dit laetste is in Oosterschen styl. Het werk des heeren Huysmans stelt het H. Graf voor, beschreven in zyne reisbrieven. Er zal eene lichtteekening (photographie) van verschynen met uitleg, by M. Van Sulper aen de Groenplaets; wy komen er later breedvoerig op terug.

- M.G. Kremer werkt aen twee tafereelen, beide aen de geschiedenis ontleend.

- M. Stobbaerts schildert thans een tafereel de Stadsarchieven voorstellende.

- M. Jos. Ducaju heeft een gedeelte der basrelieven voltooid naer de teekeningen van M.F. Durlet, bestemd voor de gestoeltens der hoofdkerk van Luik.

- M. Bellemans voltooit zyne kartons voor de kapel der Augustynenkerk; dit belangryk werk zal in den aenstaenden zomer voortgezet worden.

- De volgende omzendbrief is ons uit de gemeente Borgerhout toegekomen:
‘*Maatschappij de Taalvrienden*, *gevestigd in de Kattenbergstraat, 44.*

Mijnheer, wij hebben de eer UEd. te berigten dat onder den bovenstaanden titel, in onze Gemeente, eene Maatschappij is ingerigt ten doel hebbende, door het daarstellen eener volksbibliotheek, de leeslust onder onze medeburgers aan te wakkeren en tevens de bevordering der moedertaal te bewerken.

Ons voorstellende in de toekomst door eene inschrijving op alle vlaamsche werken het onze bij te dragen ter huldiging der vlaamsche letterkunde, doch gezien de onmogelykheid om in eens al onze schrijvers te vertegenwoordigen in eene pasgeboren Boekerij, zijn wij zoo vrij eenen oproep te doen aan UEd. welwillendheid, opdat UEd. zou gelieven onze pooging met een of meer uwer letterkundige gewrochten te ondersteunen.

Met de hoop dit verzoek van uwentwege ingewilligd te zien, verzoeken wij UEd. niet na te laten ons het prospectus uwer toekomende uitgaven af te sturen, en bieden UEd. de uitdrukking onzer bijzondere hoogachting aan.’

(Volgen de handteekens.)

BERGEN. - In 1864 zal aldaer eene tentoonstelling van Schoone Kunsten plaets hebben voor werken van levende kunstenaren van België en uit den vreemde.

BRUSSEL. - Het prachtig tafereel *Dalila* van den beroemden Gallait is aengekocht door M. Gambard van Londen.

CRAYBEKE. - Den 16 dezer is in deze gemeente eene belangryke oudheidskundige ontdekking gedaen. Een werkman, die een stuk grond van M. Stassaert omdelfde, stootte met de spade tegen een hard voorwerp, dat eenen metaelklank gaf. De man graefde dieper, en vond, tot zyne groote verwondering, eenen helm, eene borstkuras, een degen en andere overblyfsels van wapens, vermengd met eenige beenderen, die schynen tot een menschelyk geraemte te behooren. Op de kuras bemerkt men een wapen, dat bestaet uit eenen leeuw en eene zwaen, die eenen beukelaer ondersteunen. By gebrek aen voldoende kennis, heeft men nog niet kunnen bestatigen tot welke eeuw deze voorwerpen behooren.

DUFFEL. - Zoo als wy reeds aengekondigd hebben, heeft op 25 october, aldaer de inhuldiging plaets gehad van het borstbeeld van Cornelius Kilianus, die van Duffel geboortig was; het is in de zittingzael des gemeenteraeds geplaetst en het werk van den heer Jacobs.

Ter dezer gelegenheid denken wy het niet ongeschikt eenige woorden over dezen vermaerden philoloog te reppen.

Cornelius Abts, alias Van Kiel of Kilianus, werd te Duffel geboren vóór het midden der XVIe eeuw. Hy legde zich met ongemeenen iever toe op de letterkunde en byzonderlyk op de welsprekendheid en de dichtkunke. Zyne moedertael vooral bekleedde eene plaets in zyne studiën.

Omstreeks 1557, vestigde C. Kilianus zich te Antwerpen en werd aldaer door Ch. Plantyn belast met de proefverbeteringen dezes drukkery. In deze betrekking, die hy bleef vervullen tot zyne dood, in 1607, heeft Kilianus menigen dienst aen de letteren bewezen en het is aen hem dat men de verbeteringen te danken heeft van een groot getal werken die by Plantyn en later by zynen opvolger Moretus gedrukt werden.

Het groote werk van Kilianus, dat welk zynen naem onsterfelyk maekt, is zyn: *Etymologicum teutonicae linguae*, of vlaemsch etymologisch woordenboek. De geleerde *Justus Lipsius* heeft met grooten lof van dit werk gewag gemaekt, en thans nog wordt hetzelve dagelyks door de geleerden met veel vrucht geraedpleegd.

GENT. - M. Ecrevisse is thans bezig met de laetste hand te leggen aen een nieuw werk, dat voor titel zal dragen: *de Boerennicht.* Het zal eerstdaegs ter pers gelegd worden en by inschryving verkrygbaer zyn.

- Om eerstdaegs te verschynen: Tweede uitgaef van *Sinte Greef* of *de Graef van half vasten*, blyspel met zang in één bedryf, door J. Ducaju.

KORTRYK. - Men leest in *de Vrye Burger:* Daegs na hare vertooning, hier ter stede, heeft de maetschappy van Blankenberghe een bezoek afgelegd by onzen vermaerden romanschryver, M.H. Conscience. M. Segaert, een der byzonderste leden, heeft hem gezegd dat er in het kleine stadje Blankenbergh eene volksbibliotheek bestond, en dat de mannen die er aen het hoofd van waren, hoopten op de ondersteuning van Vlaenderens beroemden schryver te mogen rekenen. M. Conscience heeft de aenwezigen over hunne oplettendheid bedankt, en hun de volledige uitgave van zyne werken, die tot 76 deelen beloopen, voor hunne volksbibliotheek geschonken. - Deze daed zegt meer dan alle redeneringen, en bewyst eens te meer dat de liefde voor de verlichting des volks, de gehechtheid aen het welzyn van het vlaemsche, in niets in het hert van onzen geliefden volksschryver verkoeld is.

MEENEN. - De maetschappy *Kunstbare Minnebroeders*, rigt aldaer een buitengewoonen kampstryd in voor drama's en bijspelen, waerop al de tooneelmaetschappyen van België, Holland en Fransch-Vlaenderen worden uitgenoodigd.

Elke prys zal bestaen uit een verguld eermetael en eene somme van 500, 300, 200 en 100 fr. voor den eersten, tweeden, derden en vierden prys.

De kampstryd zal den 14 beginnen en den zondag 20 december daerna gesloten worden. Elke maetschappy moet een drama en een of twee blyspelen, ten haren keuze opvoeren, samengesteld uit dry bedryven en ten minste vyf persoonaedjens tellende, de vrouwenrollen inbegrepen, die door vrouwen moeten vervuld worden.

VEURNE. - Op 29 november heeft aldaer op de groote zael van het stadhuis de prysuitdeeling der Akademie plaets gehad. Het kollegie van burgemeester en schepenen, leden van het gemeentebestuer en een talryk publiek woonden de plechtigheid by.

De burgemeester, voorzittter van het bestuer, opende de zitting en verleende het woord aen den heer Van Damme Bernier, die sedert jaren het zich eene plicht maekt deze belangryke instelling aen te moedigen en er, om zoo te zeggen, zyne gedurige zorgen aen schenkt. Hy deed, in eene oprechte en welgemeende rede, al het belang daervan uitschynen voor den werkman, en wakkerde hem aen zich ernstig op de teekenkunde toeteleggen en de lessen met vlyt te volgen. Moge hy aenhoord en zyn goede raed gevolgd worden! Sedert 1847, toen de Akademie tot stand kwam, is M. Van Damme Bernier de moedige en vlytige voorstaender van deze instelling.

Sterfgevallen.

M.J.J.F. Van Hool, leeraer der beginselen van beeldhouwkunde by de koninklyke Akademie van Antwerpen, is, op 10 december, overleden in den ouderdom van 51 jaren. De begravenis had plaets op 12 dezer te Brasschaet.

- Den 24 nov., is te Gent overleden de heer Ferdinand Ottevaere, in den ouderdom van 97 jaren. Onder andere werken, is van hem bekend eene niet onverdienstelyke geschiedenis van den patriottentyd; zy draegt voor titel: *Kortbondig verhael der laetste nederlandsche beroerte*, *met inleyding vercierd, door* J. OTTERAERE. (Gent. 1791, in-8°.)

Petrus-Judocus de Borchgrave.

Dank aen den kleinzoon van dezen dichter der XVIIIe eeuw, wiens letterkundige voortbrengsels tot heden zoo weinig bekend waren, hebben wy een verdienstelyk man meer in de vaderlandsche geschiedboeken aen te teekenen M.J. De Borchgrave, rechtsgeleerde aen het hof van beroep van Gent, heeft het zich tot eenen geheiligden plicht gerekend de belangrykste stukken van zynen grootvader te verzamelen; zulks doende heeft hy eene perel te meer aen de kroon der nederlandsche letterkunde gebracht.

Petrus-Judocus de Borchgrave werd geboren den 17 april 1758, in West-Vlaenderen, te Wacken, stedeken op 3 ½ mylen afstand van Kortryk gelegen, op de boorden der Mandel. Hy was de zoon van Cornelius de Borchgrave, baljuw, schepen van het dorp en graefschap Wacken en van Maria-Joanna Tyvaert.

Zyne familie behoorde tot eene der oudste stammen van Vlaenderen; reeds in 1379 wordt er in publieke oorkonden gewag gemaekt van de voorouders van onzen dichter.

Petrus de Borchgrave ontving het eerste onderricht by zyne ouders; later werd hy naer het collegie van Kortryk gezonden, om zich aldaer in de fraeije letteren te oefenen. Zyne schooljaren wist hy byzonderlyk ten nutte te maken en hy voleindde zyne studiën zoo als het destyds behoorde om als een deftig en onderricht burger het maetschappelyk leven in te treden.

Eenmael ontslagen van het eentoonig studieleven, gaf hy zich gansch aen zynen lust tot lezen over. Hy had eene byzondere voorliefde voor de dichtkunst en de geschiedenis, vooral de vaderlandsche geschiedenis. Het was in de lezingen van die jaren dat hy zyne groote liefde voor zyn vaderland opvatte, voor zyne instellingen en zyne vryheden, alsook voor zyne tael.

Terzelfder tyd ontkiemde in hem de geest der poëzy; weldra gevoelde hy zich gedreven om zyne eigene gewaerwordingen eenen vorm te geven en schreef hy eenige vluchtige versjes, gemakkelyk gerymd, maer nog altyd bestempeld met den valschen smaek der eeuw; daerby al de onervarendheid eens beginnelings verradende.

Hy werd in zyne eerste poogingen aengemoedigd door den voorzitter der Rederykkamer van Wacken, die van toen af aen in den jongen de Borchgrave den toekomenden dichter wist te ontwaren.

Zyn eerste stuk van eenig aenbelang vervaerdigde onze dichter in 1781, ter gelegenheid van het afsterven van Karel van Lorreinen. Zeker hebben wy den waen niet dit stuk van alle gebreken vry te pleiten, maer nogthans, tusschen veel

smakeloozen en kouden woordenpraet, vindt men er verhevene gepeinzen in, vloeijende en sierlyke vormen die den eigenaerdigen dichter van later voorspellen.

Intusschen zette de Borchgrave zyne studiën voort. Onnoodig zal het zyn te zeggen dat de letterkunde een groot deel in dezelve bekleedde. Hy overzag het grootste deel der latynsche schryvers en de spreuken die meestal zyne dichtstukken voorafgaen, getuigen zoo wel van zyne begaefdheid als van de fynheid zyns smaeks, om zo toe te passen aen de onderwerpen welke hy zich voorstelde zelf te behandelen.

Den 20 january 1782 trad hy in den echt met Maria-Joanna Lambrecht, uit eene aenzienlyke familie van Vlaenderen gesproten. Van dien tyd af aen, gaf de Borchgrave zich onverpoosd aen zyne geliefkoosde bezigheid, de dichtkunde, over.

In 1785, vervaerdigde hy den berymden *Harpslag*, om de uitspraek der gentsche rechters te verrechtvaerdigen, welke aen de Rederykkamer van Wacken den eersten prys hadden toegekend voor het opvoeren van het treurspel *de Weduwe van Malabar*, ter gelegenheid van het openen eens nieuwen vlaemschen schouwburgs te Gent, den 24 april 1785. Deze rymbrief gold den schryver een zilveren borstsieraed en deze openbare onderscheiding, de eerste welke hem te beurt viel, kwam zynen reeds gunstig gekenden naem eenen merkelyken luister byzetten.

Niet slechts de ongewyde, maer ook de gewyde poëzy beoefende onze dichter. Het eerste stuk van dezen aerd dat wy in zynen bundel ontmoeten, is *Het Klooster* (1787). - Deze lierzang bevat verrukkelyke toonen, en is op eene recht meesterlyke wyze behandeld. Wy vermeenen denzelven tusschen de schoonste en liefelykste stukken des schryvers te mogen rangschikken; ons dunkens kan dit stuk als eene der verhevenste uitdrukking van het dichterlyk-godsdienstig gevoel aenschouwd worden.

Een gansch tegenovergesteld onderwerp, voor wat de gedachten betreft, is het gedicht voor titel voerende: *By het huwelyk van eenen kunstvriend* (1787). Even ryk aen poëzy als *het Klooster*, schynt het ons verdienstelyker wegens den schryftrant. Van een onderwerp dat meestal licht behandeld en als een gelegenheidsvers aenschouwd wordt, heeft de Borchgrave een gezang gemaekt vol gevoel, vol hertelyke aendoeningen, waerover steeds een verheven zedelyk gedacht heenzweeft. Men zou zeggen dat, overgoten door zyn eigen huishoudelyk geluk, de dichter het geluk zyns vriends wil bezingen.

Melden wy nog onder 's dichters beste stukken van dien tyd den berymden brief aen de befaemde nederlandsche dichteresse *Petronella Moens* (1788)*; - De barbaersche zeeroovers* (1739). - *De vriendschap der dichteren* (1789).

Zoo als men weet, waren de oostenryksche Nederlanden destyds in vollen opstand. De Borchgrave die van naby al de wisselvalligheden dier volksbeweging met het oog volgde, schreef in de eerste dagen van 1790, het lierdicht getiteld *Aen de vryheid*, waerin hy met schitterende toonen den roem zyns vaderlands bezong. Eene zwierige leiding, een diep vaderlandsch gevoel, grootsche en schilderachtige beelden, krachtvolle uitdrukkingen, ofschoon soms wat overdreven, maken van dit stuk een echt juweeltje tusschen 's schryvers beste voortbrengsels.

Wy meenen het reeds gezegd te hebben, de Borchgrave voedde in zyn hert eene innige liefde voor zyn vaderland, even als eenen onvergankelyken afkeer van alle fransche naapery en alle fransche gewelddaden. Door deze gevoelens gedreven, vervaerdigde hy zyn treurdicht op den dood van LODEWYK XVI (1793). Dit stuk was tot nu toe onuitgegeven gebleven;

EERMETALEN DOOR P.-J. DE BORCHGRAVE BEHAELD.

ware het verschenen toen het geschreven werd, zou het wellicht den schryver het leven gekost hebben.

Het is uit dezelfde bron van gedachten dat later (1815) de lierzang ontstond over den *Veldslag van Waterloo*, als mede de *Cantate* over deszelfs eerste verjaring, twee stukken vol begeestering en vaderlandschen hoogmoed.

Zoo als men licht denken kan, was de Borchgrave die in vele gelegenheden blyken van zynen afkeer voor het fransch bewind had gegeven, een voorwerp van verdenking geworden by de fransche overweldigers. Meer dan eens werd zyn huis doorzocht, doch daer hy de voorzorg had genomen alle de voorwerpen die de hebzucht of het vermoeden der Franschen zoude kunnen opwekken, in tyds uit den weg te ruimen, hadden deze huisopzoekingen geen erger gevolg.

Men haelt van hem eene al te schoone daed aen, welke in den winter van 1794 zou gedaen hebben, dan dat wy ze hier niet zouden aenteekenen.

Hy had eene groote menigte brood laten bakken, om aen de behoeftigen uit te deelen. Vele arme en te niet gebragte huisgezinnen werden in zyn huis toegelaten, om er zich te voeden. Deze brave lieden, in vreugde vervoerd, wisten niet hoe hem hunnen dank te betuigen; doch de Dichter matigde hunnen geestdrift, zeggende dat hetgeen hy kwam te doen zonder verdiensten was; dat elk, in de gelegenheid, dusdanig zou te werk gaen; doch daer men eenpariglyk zich opwierp tegen zyn gezegde, hernam hy met een schalkschen glimlach: ‘Wel, vrienden, leven wy dan niet onder het ryk der *Gelykheid* en *Broederlykheid*?’

Tusschen al de woelingen van dien tyd, zette de Borchgrave zyne dichterlyke bezigheden voort.

Bezield met het verlangen, door de Poëzy, zynen medeburgeren de liefde tot het goede en het schoone in te boezemen, hunnen geest tot edele gepeinzen te verheffen en hun hart voor reine gevoelens te openen, schreef hy in 1795 het treurspel *Nelson of de beproefde liefde*, dat byna gelyktydig te Gent, te Kortryk en te Brugge met veel byval vertoond werd.

Reeds vroeger had hy zich in de tooneellitteratuer beproefd. Omtrent 1782, schreef hy een blyspel in proza *De vrugtelooze bewaeking.* welk volgens de toenmalige tydschriften eenen grooten byval genoot; thans is het ons ons onmogelyk over deszelfs waerde te oordeelen vermits dit stuk is verloren geraekt.

Gedurende de gebeurtenissen der fransche regering, had de Borchgrave een groot gedeelte van zyn fortuin verloren. Dank aen de machtige voorspraek van eenige vrienden, werd hy benoemd tot het ambt van ontvanger der rechtstreeksche belastingen in het kanton Wacken. Deze

plaets was wel nederig; nogthans vergenoegde zich de goede man met dezelve en wilde nooit hoogere betrekkingen aenvaerden, alhoewel zy hem later dikwyls aengeboden werden. Vry van eerzucht en te vreden

TEEKENING VAN M. FLORIMONT VAN LOO, VAN GENT.

HANDTEEKEN DES DICHTERS.

met luttel, vond hy nergens meer vermaek dan te midden zyns huisgezins, in den ommegang met eenige verkleefde vrienden en in zyne geliefkoosde studiën.

P. de Borchgrave nam aen vele letterkundige pryskampen deel en droeg meer dan eens den lauwer weg. - Zie hier eene opsomming der pryzen by zulke gelegenheden door onzen dichter behaeld:

1803. HOOGLEDE (*Op d'Hoogte groeyt den Olyfboom*). Onderwerp: *Wie is den eersten herberger geweest*? Eerste prys.

1804. HOOGLEDE (*idem*). Onderwerp: *Welken boom is den geslaegen vyand van den Olyfboom*, *en waerom*? Tweede prys.

1804. THIELT (*Gebloeyt in 't Wilde*). Onderwerp: *In welke eeuw*, *tot wat eynde*, *onder welke regering*, *en door wie zyn de Gilden uytgevonden en opgeregt*? Eerste prys.

1805. YPER (*Wysheid volmaekt Konst*). Onderwerp: *De verwoesting van Jeruzalem*) Eerste prys.

1809. OOSTENDE (*Wat ryp*, *wat groen komt wysheyd voen*). Onderwerp: *De Wulpschheyd.* Eerste prys (onuitgegeven).

1810. KORTRYK (*De Vredeminnaers*). Onderwerp: *De Vrede.* Eerste prys.

1810. AELST (*Amor vincit*). Onderwerp: *de Belgen.* Eerste prys.

1811. DEYNZE (*Geen Konst zonder Nyd*). Onderwerp: *Abrahams' Offer.* Tweede prys.

1816. ROUSSELAARE (*De Verzaamde Kunstminnaaren*). Onderwerp: *Waterloo*, *krygsramp en menschlievendheid der Belgen.* Tweede prys. 1816. ROUSSELAARE (*id*). Onderwerp: PRINSELYK ECHTVERBOND. *Het huwelyk van Z.K.H. den Kroonprins van Oranje*, *met de Rus-keizerlyke Grootvorstin Anna Paulowna.* Eerste prys.

1817. DEERLYK (.....) Onderwerp: *Goddeloosheyd van Balthazar.* Eerste prys. (Onuitgegeven).

Het zou ons te verre leiden zoo wy hier alle de stukken wilden aenhalen welke de Borchgrave in de laetste jaren zyns levens zamenstelde. Wy zullen ons bepalen met hier slechts de schoonste onder hen aen te stippen: *de oorsprong der Belgen* (1806), krachtig stuk waerin de schryver blyken van groote geleerdheid geeft. - *De Belgen* (1810). - *De bespiegeling over 's Heilands Kerk* (1817). - Een blyspel: *Krispyn of twee vliegen in eenen slag* (1817). - *Dood en onsterflykheid*, (1818-1819). - Dees laetste gewrocht mag de zwanenzang des dichters genoemd worden; het zou alleen genoeg zyn om den naem des schryvers te doen eeren, indien geene andere werken hem eene heerlyke plaets op den Nederduitschen Parnassus hadden gegeven.

Gansch het huishoudelyk leven van P. de Borchgrave was eene aeneenschakeling van weldaden geweest; het was ook zyne liefde tot zyne medebroeders die het einde zyns levens kwamen verhaesten. Eene besmettelyke ziekte, eene hoofdkoorts, regtte hare verwoestingen aen te Wacken en in de omliggende dorpen. De Borchgrave wydde zich met den yver eens jongelings toe aen het verzorgen en het bystaen de zieken. Niettegenstaende de smeekingen zyner familie, de waerschu-

wingen zyner vrienden, bleef hy getrouw aen den heiligen plicht dien hy zich had opgelegd, tot dat hy eindelyk zelf getroffen werd. Na dry dagen lydens, en ondanks alle de hulpmiddelen der wetenschap, overleed de Borchgrave den 13 october 1819.

De Borchgrave is eene der schoonste figuren der nederduitsche schryvers der XVIIIe eeuw. Niet tegenstaende de veelvuldige voorbeelden van wansmaek en fransche naäpery, bleef hy getrouw aen den geest des vaderlands; hy was en bleef een echte Vlaming. Zyne geliefkoosde studiën waren, buiten de latynsche dichters, de groote Hollandsche schryvers der XVIIe eeuw, zoo als Hooft, Vondel, Cats, en tusschen de toenmalige dichters, Bilderdyk en Bellamy; het was het lezen der schriften dezer verdienstelyke mannen dat zynen geest ontwikkelde en hem die kracht gaf welke een zyner schoonste verdiensten is; - te meer, hy heeft daerdoor die eigenaerdigheid gekregen die hem zoo verre van de navolgers der vreemde litteratuer onderscheidt.

Vooraleer te eindigen, moeten wy nogmael onzen dank betuigen aen den heer J. de Borchgrave, voor het goede gedacht dat hy gehad heeft, de werken zyns grootvaders in het licht te geven; deze verdienstelyke rechtsgeleerde heeft daerdoor eenen waren dienst aen de Nederduitsche letterkunde bewezen en verdient daerom ons aller dank.

ZACHARIAS PAUWELS.

Wy laten hier tot volledigmaking van bovenstaende artikel een gedicht volgen verveerdigd door M.D.J. Vander Meersch, wiens overlyden wy onlangs gemeld hebben, dit stuk werd in 1820 bekroond in eenen kampstryd te Deynze:

Cypressenkrans op de aschkruik van P.J. de Borchgrave.

> ... Il n'est plus ce Chantre harmonieux,
> Qui parlait aux mortels le langage des Dieux.
>
> DORAT.

Inleiding.

De wreede Schikgodin, uit duistren nacht gesproten,
Had naauws haar staf gewend op onzer Dichtren puik,
Of reeds het uiterste uur Zijns levens was besloten:
DE BORCHGRAV' wordt gerukt uit 's Helikons beluik.
De Dichtnymf bad vergeefs met bleekbetraande wangen
Tot Zijn behoudenis. Geen smeeken werd aanhoord;
Hij, die de Godentaal sprak in zijn Kunstgezangen
Moest, op haar eersten wenk, thans nadren STYGIS boord.
Doch - Zijne Lauwerkroon zal staag groenkleurig blijven:
De Dood ontweldigt slechts het ligchaam's broos gestel;
De welbehaalde Roem van sterv'lings nutbedrijven
Staat in het guldenboek, uit Jupijns hoogbevel,
Tot eeuwig' heugenis voor 't later nageslachte.
Thans Vaderlandsche faam aanzoekt de Kunstgenoot,
Door ijvergloed ontvlamd, dat hij op 't altaar slachte
Van Pindus' Muzenkoor, betreurend zijnen Dood.

O, Gij! die 't vak betracht van Dicht- en Letterkunde,

Die snakt naar Zegegroen op Febus' gloribaan,
Tot laatste huldbewijs, die de Almacht op u vergunde,
Vlecht een Cypressenkrans, doormengd met Lauwerblaân.
Bekroont Uw's Kunstbroêr's asch, in treurge kruik besloten,
Die sterv'lings broosheid toont, en WACKEN steeds bewaart.
In 't donkre marmerwelf, met tranen, versch begoten,
Uit echt- en kinderliefde, uit Vriend's verlies gebaard.
Met krachteloozen moed 'k durf ook een Traanvocht sproeijen
Op een Cypressentak, voor Zijne kroon geplukt,
Niet uit geveinsden rouw, dien Kunstmin moet verfoeijen,
Maar uit ware aandoening, die teedre ziel bedrukt.

Mogt Zijn onsterfbre schim een enklen stond verschijnen,
O! kon ik, als ORFÉ, met treffend Liergezang,
Bewegen PLATO'S macht!... maar... 'k voel mijn boezem kwijnen!
Wat zielsontroerenis houdt thans mijne stem in dwang?
Het floers des donkren nachts komt voor mijne oogen zweven...
Mijn lichaamskracht bezwijkt... mijn geest verlaat zijn woon...
'k Word, even als een rook, in 't luchtruim opgeheven...
Aanhoor mijn bange stem, o machtig Jupijn's Zoon!
MERKUUR! voer me naar 't oord der deugdenrijke Helden
Met Eeuwig heil geloond. - 'k Vlieg sneller dan de tijd
Door de aad'laars heerschappij naar de Elizeesche velden,
Dwars over STYGIS vloet, die de ingang staag bevrijdt
Van 't sombre rijk des Doods. - Geen KARON doet me vreezen.

De zwarte duisternis vergeefs weerhoudt mijn vlucht:
Welhaast komt FEBUS' Star op 't Hemelwelf gerezen;
'k Daal neêr in 't welig oord van Eeuwig zielsgenucht...
Hier - de adem van Zefir, de heldre waterbronnen,
't Welriekend FLORA'S ryk, het blozend vruchtgewas
Bekoren staag den geest, door wellust overwonnen,
't Schijnt of DIANA'S hand me ook reikt de AMBROSIAS.
'k Ruk voort door 't groene veld, bij 't zoet gebruis der stroomen;
Mijn angstig oog bespeurt een BELGISCH Dichtrental,
Beschaduwd door Olijf- door Myrte- en Lauwerboomen,
En zingend Godeslof, omringd van vreugdgeschal,
Waar onze ontroofde Vriend schijnt FEBUS te evenaren.
Zijn glinsterend gelaat ontvonkt mijn hartengloed;
'Neem aan, roep ik verrukt, o Praal der WACKENAREN
Neem aan een laatste huld', die U een sterv'ling doet,
Bewonderend uw' Kunst, beweenend, met Uw' vrinden,
Den Dood, die U ontrukt aan 't Vaderlandsch' Parnas,
Aan kroost, aan echtgenoote, aan allen die U minden;
Aanvaardt dees schrale Kroon van treurig boomgewas.
Smaak hier den loon der Deugd, o Luister onzer dagen!
Smaak hier de Godenspijs, o IJv'raar hunner Taal!
Kon ik mijn zwakke stem op hoogre toonen wagen,
Ik zong, met Liergeluid, d'herhaalden Zegepraal,
Wier Lauw'ren Uwe kruin, voor Eeuwig zullen sieren;
Niet als een Oorlogsheld, die zege op de dooden vindt,
Maar als een held van Vrê, die slaat de Kunstelieren,
Op 't veld van Eerestrijd, waar nooit Bellona's kind
Den Lauwer heeft geplukt.' - Zou 't zein des Tyds verdelgen
De zuil, door U geregt aan 't waarde VADERLAND,
Toen Ge in de Godentaal bezongt den ROEM DER BELGEN?
Zoo 't tafereel ooit vergaan, dit praalstuk van Uw hand,
Waar wreede Roomsche magt verdrukt de Joodsche volken,
Verwoest JERUSALEM, door TITUS' dwinglandij?
Neen: 't dankbaar nageslacht laat Kunstroem nooit bewolken.
Hoe treffend' was Uw Zang! - Uw Eertop was nabij,
Wen Ge op Uw gulden Lier d'Aartsvader ABRAM schetste,
Voldoende aan Godes wil, met zijn geliefden Zoon.
't Was Uwe eerzucht niet, die Themis zwaard thans kwetste;
Uwe Edelmoed ontving, uit billijkheid, geen hoon.
Een rare inbeeldingskracht kwam staag Uw geest doordringen;
Geen ontwerp stuitte Uw drift: - ook voormaals 't Schouwtooneel
Reikte U de lauwerkroon. - De nijd kon nooit ontwringen
Het pralende Eermetael, dat meermaals was uw deel.
Wijl onze Moedertaal scheen onder 't juk te zwijken
Van Uitheemsch' heerschappy, Uw sierlijk Rijmgedicht
Betoonde hoe haar Schoon voor andren niet moest wijken,
Hoe haar zoetvloeijendheid ten onrecht was beticht.
Uw Kunst werd hoog geschat van UTRECHT'S Dichtminnaren,
Zij achten zich tot eer, U bij hun VLYT VEREEND:
Deed immers iemand meer de Kunst met Deugden paren?
o Neen! - elk Muzenvriend daarom Uw Dood beweent.
APOLO'S kweekschool zucht, met donker floers omhangen,
En rigt een rouwzuil op, tot Uw' gedachtenis:
Haar doel waar mild bereikt, kon de ECHO harer Zangen
Thans galmen tot Uw schim, ter laatste eerbiedenis.
Rampzalig Sterveling... aanstonds 'k moet U verlaten;

Gun, nog een enkel blik, Godin, met heul gekroond!
Vergeefs. Vaarwel o Vriend! myn' stem kan nimmer baten,
Leef Eeuwig in 't verblijf, waar de Almagt Deugd beloont.

Wat opgetogenheid! wat looze hersenschimmen!
'k Herschud... en 't waarde zicht vliegt, als een rook, voorbij:
Zoo even 's werelds eer verdwijnt, na eidel glimmen,
De Kunst met Deugd gepaard blijft slechts van Nietheid vrij.

Boekniews.
Gedichten door Emanuel Hiel, met vier platen door J. Verhas, verkrijgbaar bij de voornaamste boekhandelaars des lands.

Het hert des dichters, zegt men, is als de eolische harp, welker toonen streelen of zuchten, weeklagen of huilen, naarmate de zefier of de stormwind haar bespeelt. Dit kan waar zijn; maar dan hangen die toonen voorts nog af van de innerlijke gesteldheid des zangtuigs, der dichterziel, welker snaren die der edel menschelijke gevoelens zijn moeten. De rijkdom eens dichters bestaat niet alleen in de menigvuldigheid der gevoelens, die de buitenwaereld in hem opwekt, maar nog in den graad dier aendoenlijkheid zelve; en de rijkste dichter is Hij die in uitgestrektheid en diepte, de waerelden voelt leven en het mospluimken op de onderzeesche rots. De grootheid eens dichters bestaat niet alleen in den schat zijner gewaarwordingen, in het vermogen om die uit te drukken, maar voornamelijk in de goddelijke kunst om ze zamen te brengen in eene schepping die, treffend en waar, den mensch opleidt tot zijn toekomstig rijk van deugd en eewigheid; en de grootste dichter is wederom Hij, die den weemoed der vergankelijkheid met de stralen der blijvende zonne over het heerlijk zomerland heen zendt, en die den loeienden stormwind over de bulderende zee, welke het brooze vaartuig en het broozere menschenleven vernielt, doet juichen, juichen in de zwelgende, stervende borst: gij zult niet vergaan!

Een breed, het eindelooze veld der stoffelijke en zedelijke waereld staat den dichter open. De stoffe zij hem het vat waarin hij den geest sluit, het doek waarop hij zijne gedachten maalt, de bloem waaruit schoonheid en geur opgaan; niets meer, niets minder. Hoe verre dan miskent de kunstenaar zijne zending, die zich vergenoegt de stoffe voor haar zelve te behandelen: het eenige wat hem zoodoende gelukt, is haar van den geest te ontdoen, die zij in de wezenlijkheid immer laat uitstralen. Hij leest niet in de natuur, in de Wet; hij neemt er op goedvallen een woord uit, eenen afgebroken' zin, die hij ten fraaiste overdrukt en op de letter verguldt, maar die op zichzelven geene of somtijds eene verkeerde beteekenis heeft; hij vergeet dat een steen uit den bouw der Pyramieden maar een steen is, zoo onbeduidend als een andere steen, en zoo klein als dat reuzengevaarte groot is. En hoe verkeerd handelt de zoogenaamde idealist, die zulken afkeer voor de stoffe belijdt, dat hij verdriet hebben moet, dit niet zonder mond te kunnen uitzeggen. Daar hij met zwevende gedachten en gevoelens zoekt te treffen, moet hij wel met minachting op de natuur nederzien, die zoo onmachtig is van licht zonder zonne te schenken, en hem niet eens te laten denken en scheppen, zonder zijn oog dat opmerkt en zonder zijne hersens, die zich gewis over zulke verwaandheid wreken.

Het is gelukkig alleen den Franschen gegeven om in die uitersten van het eenig ware realism te vervallen - en in de kunst, zijn alle uitersten slecht. Hebben sommige onzer nederduitsche dichters in die gebreken gedeeld, dan deden zij het toch met mate, en dan kwam dit voort uit de schroomvalligheid om op eigene wieken te drijven. Maar allengs zijn de goede herinneringen onzer oude kunstbegrippen in het gevoel weder ontwaakt en het voorbeeld der Duitschers zal medewerken om ons geheel op de goede baan terug te brengen.(1)

Een niew bewijs daarvan leveren ons de lyrische gedichten van den Brusselschen dichter Hiel, die ons toelaten zal, met genoegen te bestatigen, hoe hij zich zelven door de kunst verheft, terwijl zijn helder hoofd in de zonnige, wonnige waereld opsteekt. Dit schijnt wel eene groote kunst voor de kunst zelve, die voorts de ronde luim niet wraakt; maar grooter wonder verricht zij, wanneer zij dien kwinkslag billijkt om de waarheid van 't gedacht. En inderdaad, zijn de hoedanigheden welke wij in deze gedichten opmerken, zoo menigvuldig en echt, dat wij niet aarzelen den zanger eene eervolle plaats op onzen Helikon in te ruimen.

Gevoelt de dichter dan, naar wij hooger bespraken, veel en eigenaardig naar gelang zijner vatbaarheid, stellig gevoelt hij ook sommige dingen dieper en krachtiger dan andere, en er zijn snaren in zijn herte die bij voorkeur trillen. Zoo gebeurt het, dat elk oorspronkelijk vernuft zijnen eigenen weg inslaat, dat de eene, gelijk Bellamij, het eenvoudige maar rijke Liefde voorheeft, een andere gelijk Th. van Rijswijck: Lust en Volksmin; een derde gelijk van Duijse: Kunst en Leer, een van Beers: Hertgevoel, een de Cort: Levensvreugde, een De Geijter: Geestverlichting, enz.; dat de eene op zijne banier schrijven zal kunst, liefde, God, en een andere, gelijk de dichter die ons bezig houdt, bij deze Liefde, het Volk, de Vreugde en het Land bepaald voegen zal, die de eerste b.v. daarin onontwikkeld begrijpt.

Liefde, vreugde, volk, land, ziedaar de synthesis der dichterziele van onzen zanger, en wel mag hij dezen hoofdgevoelens dankbaar zijn voor de schoone gedachten en gedichten die zij hem ingeboezemd hebben. Onder deze noemen wij, naar de aangeduide volgorde der zielsgestemdheden, bijzonderlijk de stukjens: *Levenslust. - Vergeet mij niet. - Schoone bloemen. - Liefde*, *zang en wijn. - Het lied der aarde. - Een windliedeken. - Wee u!* en *Gy kent ze niet* (namelijk de vlaamsche beweging); terwijl wij uit de menigvuldige vreemde dichtbloemen, waartoe niet minder dan negen europische lettergaarden, den perzischen en den araabschen, zijn bezocht geworden, het geestige *Goede nacht*, naar het engelsch, en het krachtige stuk *Aan eenen Ikzuchtige*, naar het poolsch, als heel verdienstelijk uitkippen. Zeer aanbevelenswaerdig is overigens de gansche verzameling Gedichten van het boek, dat zich nog eener stoffelijke uitvoering beroemen mag, die den drukker eer aan doet, zonder daarbij den teekenaar te vergeten, die het opgeluisterd heeft.

Liefde, vreugde, volk en land, zijn de merkpalen in het oneindige kunstgebied, waarrond de dichter wijselijk zijne waereld afgebakend heeft. Helder, blij, kleurig is deze waereld en naïef de voorstelling daarvan. De dichter komt niet tot ons als een geblaseerd man, met den kranken geest der *Zerrissenheit*, die zich al met het vernuft eens Heine vereenzelvigen mocht, maar die evenmin als de platonieke of beschouwende kunst, welker tegenstelling zij is, tot vruchtbaarheid gedijen kan. - Voelde men in Vuijlsteke's Zwijgende Liefde het jongelingshert met zijne zoete droomen en levenslustige verwachtingen niet onder het bijtende vers kloppen - zijne lofwaerdige schepping ware niet slechts eene navolging, maar een wanstuk. - Hiel komt tot ons met het blijde geloof in de goedheid der schepping; zijne

(1) Te dezer gelegenheid roepen wij de aandacht neder op de meesterlijke gewrochten van onzen oostdietschen dichter KLAUS GROTH, en bepaaldelijk op zijn laatste werkjen: *De Roodgieter* (in tegenstelling van Geelgieter) *Meester Lampe en zijne Dochter*, waarvan de overzetting in gewone nederlandsche schrifttaal door ons eerlang bezorgd wordt.

levensaanschouwing is helder en troostend. Gelijk in zoo menig goed lied onzer voorvaderen ademt men in deze levendige regels, waarin het beeld in ruimere mate niet schaden kan, eenen geest van jeugdige kracht en opgeruimdheid, die wel doet. De taal is zuiver en rijk, (de kieschheid weet overigens den rijkdom zelven spaarzaam aan te wenden), de stijl is klaar en sierlijk, de vorm eenvoudig, ja naïef genoeg om zekere naaktheden te verschoonen, die in aansprekelijkere omstandigheden wellicht niet konden geduld worden.

Onder alle opzichten mogen wij derhalve het niewe dichtwerk van M. Hiel het lezend publiek aanbevelen; en dewijl voorbeelden trekken daar woorden slechts wekken, zoo dunkt het ons best, deze kunstbeschouwing met de overneming der volgende stukjens te sluiten:

C.J. HANSEN.

I.
Levenslust.

Men staakt het sombre treuren,
wanneer de lente zingt,
en als, met 't bloemengeuren,
de hoop in 't herte dringt.

Naar 't dorpken trekt de jongen
zoo frisch, zoo welgezind;
daar komt hem toegesprongen
een blozend boerenkind.

Ter stede komt het meisjen,
zij zoekt haar huisgerief;
maar vindt ook menig reisjen
een' flinken hertedief.

Zoo toont zich, naar gewendte,
de zoete levenslust,
wanneer de gulle lente
de herten wakker kust.

II.
Liefde, zang en wijn.

Gij, kindren van het schoone licht,
wat is uw aanzijn zoet
gy spreidt hier op elks aangezicht
den gullen levensgloed;
verjaagt zoo eens van 't wereldrond
de dwaasheid, zorg en pijn,
dan stijgt uw lof uit ieders mond,
o liefde, zang en wijn.

Zoo machtig is uw' wonderkracht,
dat niets haar wederstaat:
want waar de teedre liefde lacht,
verdwijnt dn zwarte haat;
en waar de volle beker blinkt,
als heldre morgenschijn,
't is vast dat daar een liêken klinkt
voor liefde, zang en wijn.

Waar liefde lonkt, waar 't liêken juicht,
waar 't wijntjen lescht den dorst,
daar heerscht ook, buiten zoete vreugd,
het meêlij in elks borst;
tot weldoen is men ook bereid
voor hen die hongrig zijn;
zoo dienen mild de menschlijkheid
de liefde, zang en wijn.

Dus liefde, wijn en blijgezang,
wij blijven u getrouw,
o bloeit en sproeit en vloeit hier lang,
zoo zoet als hemeldauw!
verjaagt voor goed van 't wereldrond
de dwaasheid, zorg en pijn,
dan stijgt uw lof uit ieders mond,
o liefde, zang en wijn!

III.
Het lied der aarde.

Ik heb u om te ploegen, het ijzer mild geschonken,
gij hebt er van vervaardigd een wapen voor de dood;
ik zie de bloedvergieters in grooter glorie pronken,
dan zij die vruchten halen uit mijnen rijken schoot.

Ik heb voor uwe woonsten den sterken steen gegeven,
gij bouwt er mede vesten en koten zonder tal,
waar 't vuige rooversras vermetel blijft in leven,
en waar de domheid immer vereerd in troonen zal.

Hoe welig schiet het koren uit mijne vette gronden,
het is om elk te spijzen dat ik het groeijen laat,
gij tast het op de zolders om uwe beurs te ronden,
terwijl er kindren sterven van honger langs de straat.

Mijn water vloeit voor ieder, de zonne schijnt voor allen,
maar 't mijn en 't dijn verdeelt u, gij kent de liefde niet,
gij zoudt door haat en afgunst de reinste bron vergallen,
en wrokt wanneer de zonne den naaste blij beziet.

IV.
Een windliedeken.

Zing, riep de wind in 't zoet getij,
terwijl hij mij
zoo lief, zoo zacht,
de liêkens van de vogels bracht,

den bloemengeur, 't geruisch der beken,
't gejuich der menschen, steden, streken,
Zing, riep de wind,
gij, menschenkind!

Zing, riep de wind op sombre wijs,
wanneer het ijs,
gelijk de dood,
de schepping in zijn' kluisters sloot;
terwijl de stem der lijdende armen
versmolt in 's winters schriklijk kermen,
Zing, riep de wind,
gij, menschenkind!

En 'k stemde liêkens vol van lust,
gestreeld, gekust
door zoet genot.
Doch als mijn vreugde werd geknot
door 't lijden mijner arme broeders,
dan treurde ik, als de droeve moeders
bij 't stervend kind
Zing, riep de wind.

V.
Wee u!

Wee u, gij vreemdgezinden,
die steeds met onze rechten spot,
eens wordt ge in uwe bloeikracht
als 't vuile kruid geknot.

Wee u, gij, vreemdgezinden,
die streelend in ons midden kwaamt
en al wat schoon en goed was
voor u en de uwen naamt.

Die langsaam hebt vergiftigd
den geest des volks, zijn edel hert,
terwijl uw' wufte zeden
het storten in angst en smert.

Gij zijt het die u neêrbukt
voor ijdlen schijn en zotten praal,
die al wat dwaas is huldigt
en lacht met onze taal.

Doch denkt gij dat voor de uwen,
wanneer de snoode gier den klauw

in 't land slaat, 't volk zal rijzen
ten strijd met dien rabauw?

't Is de ure van vergelding,
het volk stormt als een' wilde zee
en sleept, in woeste golving,
den gier met de uwen meê.

Want waar zult gij dan vlieden?
wie, vreemdgezinden, trekt u aan?
gij die, in vredesdagen,
het volk niet woudt verstaan.

Want waar zult gij toch vlieden?
waar smijt ge uw apenvel dan af?
geen mensch zal u begrijpen
en overal gaapt 't graf.

Briefwisseling.

Mynheer de bestuerder van DE VLAEMSCHE SCHOOL.

De stiptheid in het schrijven der geschiedenis ligt ons te nauw aan het hart, *en wij achten* de Vlaamsche School *te zeer als een ernstig tijdschrift*, *dan dat wij* de aandacht niet zouden vestigen op de bijdrage des heeren de Potter, over Blankenberg.

Gewichtige ontdekkingen nogthans, moeten door goede bewijzen gestaafd worden. Wij verstouten ons dan, heer bestuurder, uwe welwillende bemiddeling in te roepen en den gentschen geschiedschrijver te verzoeken, in uw belangrijk tijdschrift, te willen bekend maken in welk jaar de keizerin Maria-Theresia 'in de *Nederlanden verbleef, gaarne te Blankenberg vertoefde*, *en wel eens het keizerlyk purper aflegde*, *ten gelieve van een nederigen visscher*, *die over een twintigtal jaren overleden is.....*'

Eene zeer *interessante novelle!*

En denk eens na, tot nu toe geloofden al de hoog- en nederduitsche geschiedschrijvers dat Maria-Theresia nooit eenen voet in de Nederlanden gezet had! - Welk een arend, die geleerde gentsche historiograaph toch zijn moet, hij welke zoo zeer van stiptheid houdt in 't schrijven der geschiedenis, en onzen armen vriend Sleeckx, geene dagelijksche zonde tegen de waarheid, kon vergeven.

M.

Kronyk.

ANTWERPEN - De heeren G. Guffens en J. Swerts arbeiden aen de kartons der muerschilderingen die zy op het stadhuis te Yperen gaen uitvoeren.

- De koninklyke maetschappy ter aenmoediging van Schoone Kunsten, heeft de plaet aengekocht van M. Michiels waervan er op de laetste tentoonstelling van Londen een afdruk prykte. Deze plaet stelt: *de Blinde* voor, naer een tafereel van den beroemden schilder Dyckmans, dat het kabinet versiert des heeren van Geetruyen-Schram.

BRUSSEL. - Het standbeeld van M. Pieter-Theodoor Verhaegen, zal in de vrye Universiteit geplaetst worden.

- De eerw. P. Dechamps zal binnen eenige dagen een boekwerkje doen verschynen, getiteld: *De katholieke zaek.* 't Is de redevoering welke hy van zin was in het katholiek kongres uit te spreken, en welke eene onpasselykheid den doorluchtigen Redemptorist belette alsdan te hooren.

- Z.M. de koning heeft zyn borstbeeld geschonken aen Z.E. den kardinael aertsbisschop van Mechelen; hetzelve is uitgevoerd in wit marmer, door M. Willem Geefs.

GENT. - *De Volksalmanak van het Willems fonds voor 1864*, is verschenen en bevat buiten den kalender enz.: *Twee weduwen*, eene novelle, door Sleeckx; eene levensbeschryving van Jacob van Zevecote; *Die niet en mint is zot of blind*, door Jacob van Zevecote; *Een woord over het katoen*, een artikel over het onlangs door het Fonds uitgegeven voortreffelyk werk; *De kleine Ekonomist; De luchtsteenen;* door Dr F.; Gedichten der voornaemste Noord- en Zuidnederlandsche dichters en een tamelyk uitgebreid artikel over Jacob van Artevelde.

LEUVEN. - M. de kanonik Laforêt, leeraer, gaet kortelings eene geloofsverdediging afkondigen, tot titel voerende *Waerom gelooft men niet meer*? Men zegt veel lof van dit boek.

KORTRYK. - De tooneelmaetschappy: de *Lauwertak*, van Antwerpen, heeft op 6 december deel genomen aen het tooneel-festival uitgeschreven door de maetschappy *de Kruisbroeders.* Na de opvoering van het drama *Lodewyk of de gevolgen van het spel*, heeft de beroemde schryver Hendrik Conscience de leden der maetschappy de *Lauwertak* gelukgewenscht over de goede opvoering van het stuk, en hun ten zynent genoodigd. Hy heeft hun tot aendenken zyn laetste werk en zyn portret geschonken.

VIRTON. - Volgens *de Eendragt* vond men aldaer by de afbraek van het hoogaltaer in de kerk, in eene holte van den muer, zeven perkamenten registers en eenige partitien godsdienstig muziek. Alles was zorgvuldig in eenen doek gewonden. Ter pastory bevond men dat de registers van de oude abdy van Loye voortkwamen. Twee derzelve zyn met zilveren sloten voorzien. In één dezer registers zyn al de daden en het leven der kloosterlingen geschreven en het andere bevat het nauwkeurige verhael van al de voornaemste feiten welke in de abdy zyn voorgevallen. De vyf overige registers behelzen slechts rekeningen van ontvangsten en uitgaven. Het is onbekend wanneer en door wien die kostbare schriftstukken verborgen werden.

Buitenland.

- Er is een vlugschrift van 12 bladzyden verschenen, getiteld: *De la nécessité de maintenir l'enseignement de la langue flamande dans les arrondissements de Dunkerque et d'Hazebrouck*, *par C. de la Roière*, *ancien maire de la ville de Bergues*, *membre de l'institut des provinces*, *etc. (Lille*, LEFEBRE, DUCROCQ, 1863.)

- Te Verona zal een standbeeld opgerigt worden ter eere van Dante Alighieri, die lang in gemelde stad gewoond en aldaer een gedeelte zyner *Divina Commedia* heeft geschreven. De gemeenteraed heeft de inteekening tot dekking der kosten, aen de verwezentlyking van dit plan verbonden, geopend met eene inschryving ten bedrage van 1000 fl. De onthulling van het standbeeld zal plaets hebben op 8 mei 1865; den 600^{e} verjaerdag van de geboorte des dichters.

- Het kongres der duitsche geleerden dat te Munchen is vergaderd geweest, heeft eene plegtige verklaring afgelegd waerin het Renan's werk: *Leven van Jezus*, afkeurt, niet onder het opzigt van dogmatiek, maer onder betrek van wetenschap. Deze verklaring doet schitterend regt over de wetenschappelyke aenspraek van een boek, dat maer geschreven is om de onwetenden te verleiden, en om door de vyanden van het kristendom geëxploiteerd te worden.

- In het archief eener muziek-societeit te Weenen, heeft me onlangs een onuitgegeven oratorio van Haydn ontdekt, getiteld *Abramo e Isaco*, hetwelk in 1739 is uitgevoerd geworden, in de goede week, voor Karel VI.

Benedictynerklooster den H. Edmund toegewyd te Dowy (Douay).

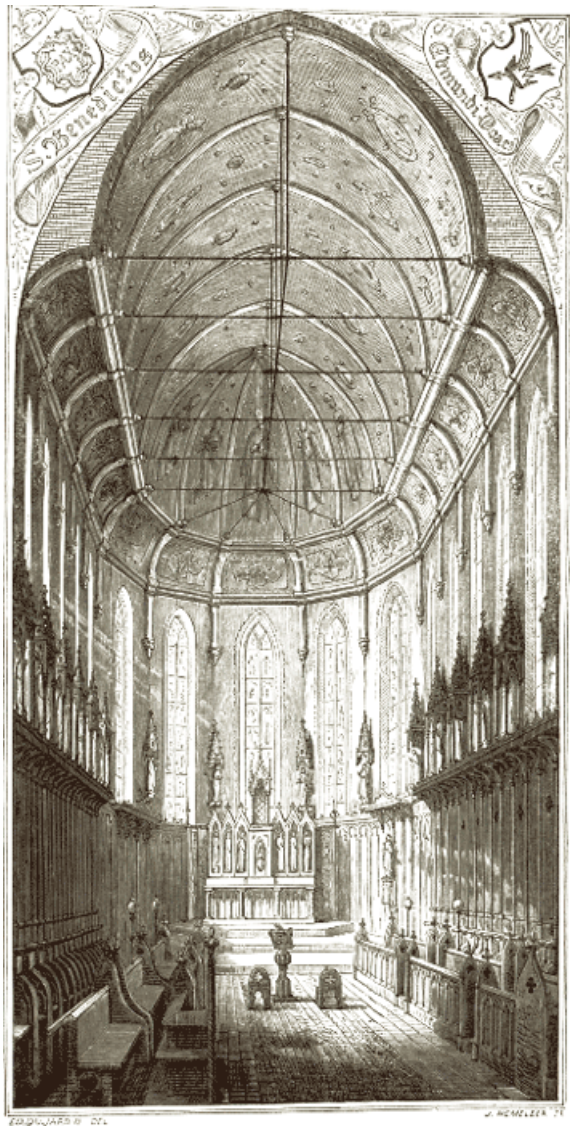

In afwachting van eene geschiedkundige verhandeling over dit belangryk gesticht waervan wy op bl. 153, een algemeen gezicht hebben medegedeeld, bieden wy thans onze lezers het binnenzicht der kapel aen, dat voor vlaemsch België niet zonder belang is; de kunstwerken die dit gebouw versieren, is men verschuldigd aen twee kunstenaren der Antwerpsche School, de heeren Ed. Dujardin en Jan van Arendonck; talryke beelden van dezen laetsten talentvollen beeldhouwer zyn in naestgaende keurige teekening door den eerstgenoemde, uitgevoerd.

Het altaer der kapel bevat zes engelen die op verschillende toonkundige voorwerpen spelen, en zingende den lof des heeren verkondigen. Tusschen de talryke beelden ziet men: O.-L. Vrouw Onbevlekt Ontvangenis, verder de HH. Josephus, Aloysius, Augustinus, Joannes den dooper, Theresia, Bernardus, Stefanus, Scholastica en Edmundus, welke boven de gestoeltens geplaetst zyn. Al de versieringen zyn in ogivalen styl en vormen een geheel dat eenen prachtigen en godsdienstigen stempel draegt.

Het klooster hoort toe aen de orde der Benedictyners, welke zoo vele diensten aen de letterkundige wereld hebben bewezen en wier reuzenwerken thans nog door de leden van het fransch Instituet worden voortgezet. De kostschool by het gesticht

gevoegd en met kunde door de paters bestuerd, wordt zeer door engelsche katholieken bezocht. Het onderwys is er op eene breede schael ingericht: het bevat, om zoo te zeggen, al de vakken der wetenschappelyke opvoeding.

Douai is, zoo als men weet, eene der oudste steden van Frankryk. Vroeger maekte zy deel van Vlaenderen. Philips II, koning van Spanje, stichtte er eene Universiteit in 1552. Het traktaet van Utrecht bracht deze plaets aen Frankryk.

Opening der vrye jaermerkten te Antwerpen.

De *Rechten en Costumen* van Antwerpen bevatten het volgende omtrent de opening der vrye jaermerkten te Antwerpen[1]:

'De vryheyt van de twee jaermercten van Antwerpen, te weten de Sinxen-merckt ende Bamis-merckt, is elck van vier weken.

Ende is de Sinxen-merckt ingaende op den tweeden sondach voor Sinxen, op welcken dach voor de noene wordt de publicatie van dien ghedaen.

Ende de Bamis-merckt begint op den tweeden sondach na onser liever Vrouwen dach in de Oogstmaent, dat is den tweeden sondach nae half Oogst, als wanneer men daer af de publicatie doet, als voren.

Ende worden de selve merckt-vryheden respectivelyck elck xiiij. daghen geprolongeert, des saterdaechs voor noene voor den lesten sondach vande voors. vier weken.

Item die de vry merckt niet en moghen genieten, worden in de Publicatie vander selver merckt vryheyt wt gesteken, met voorghaende ordinantie vanden Hertoghe van Brabant, oft van synen stadthouder, ten versuecke vanden Schouteth, Borgemeester ende Schepenen, de welcke teghens dat den tydt vande Merckt-vryheydt naeckende is, tot dien eynde aen den Hertoghe oft synen Stadthouder ghewoonlyck syn te schryven.

Ende wordt, vervolgen onze *Costumen*, de voors. Publicatie van s'heeren ende vander stadt weghen by d'outste Corte-roede in *seker huys tegens t'Stadthuys over* ghedaen, hoe dat de Hertogh van Brabant heeft doen ghebieden ende bevelen te houden de vry jaermerckt, die t'Antwerpen wesen sal, ingaende dien dach, ende een maendt lanck daer naest volghende geduerende, alsoo't ghecostumeert is, ende hoe dat hy ghegeven heeft alle coopmannen, ende goede luyden, heure familien, goeden, ende coopmanschappen die daer ter jaermerckt comen willen, goet, vast, seker conduit ende geleyde, varende, comende, en wederkeerende, de voors. jaermerckt lanc, onghehacht, ende onghehouden, op heuren rechten thol ende ongelt, wt wat landen ende natien datse syn: wtghenomen ons G. Heeren rebellen, ende onverhoorighe, ende desselfs ende deser synder Stadt vyanden ende ballinghen.

Item by t' verlinghen vande voors. merckt-vryheyt (geschiedende des saterdaechs voor dexpiratie vande voors. vier weken) wordt ghecondicht een yeghelycken van des Hertochs van Brabant, van des Schouteths, ende vander stadt wegen, datmen, achtervolghende de privilegien deser stadt, verlenght de teghenwoordighe Merckt-vryheyt, veerthien dagen, alsoo t'ghecostumeert is, dat is te weten, van morgen (des sondaechs) ingaende, in veerthien dagen daer nae volgende, ende dien dach all, ende dat een yeghelyck binnen die veerthien daghen, alsoo vry ende veylich alomme sal moghen wandelen ende verkeeren, als hy nu doet, sonder arch oft list.'

Ofschoon wy over de opening dezer jaermerkten veel hebben gelezen, hebben wy tot nu toe geene omstandige beschryving dezer plechtigheid kunnen vinden; dezer dagen eventwel werd ons eene bescheede medegedeeld, waerin al de ceremoniën zyn beschreven welke te dier gelegenheid plaets grepen. Wy haesten ons dit stuk in druk te geven, in afwachting dat wy, na eene grondige studie van al de schriften die over het onderwerp handelen en in de verschillige Archieven des lands zyn verspreid, eenmael in staet worden gesteld eene volledige geschiedenis dezer belangryke handelfeest tene geven. Zeggen wy alleenlyk, tot meer verstaenbaerheid van den tekst, dat het ondekte stuk betrekking heeft met een

(1) Uitgave van Ch. Plantin. 1582. bl. 245.

geschil dat tusschen den jongsten Schepen en den Tresorier der stad, over hunne wederzydsche rechten was ontstaen.

'Volgens de *Costumen deser stadt*, zegt de schryver der aenteekening, is de eerste vrye jaermerckt ingaende op den tweeden sondagh voor Sinxen en de tweede, genaemt de Bamismerckt, begint op den tweeden sondagh naer half oogst; en worden gepubliceert ter presentie van alle de heeren van het magistraet in corpore by d'oudtste Corte-roede in seecker huys tegens stadtshuys over smorgens omtrent half negen ueren.

De heeren van het magistraet worden daertoe vermaent door den *procurator mensae* om te compareren in 't swert voor half negen ueren op de breucke van eenen schellinck en 't is het gebruyck dat den jonghsten heere Schepene compareert met mantel en craegh om de Maeght van Antwerpen te kussen.

Dese Maeght wort gerepresenteert door een jonghe jouffrouw, die den jonghste Schepene daertoe heeft versocht eenighe weecken van te voren: aen deselve wort van stadtswegen eenige daeghen voor de publicatie der vrye jaermerckt thuys gesonden eenen mantel door de oudtste Corte-roede, die de jouffrouw smorgens omtrent acht ueren gaet haelen en de ceremonie volbrocht synde wederom t'huys brengt, geschiedende dit in eene koets van wegens de jouffrouw.

De magistraet vergaerdert synde in de staetecaemer, comt in corpore naer het huys daer de Maeght sit. De stadtsboden en Corteroeden[1] blyven staen voor het huys, en dan gaet eerst den heere Marckgrave, en de andere heeren in ordine by de Maeght haer saluerende en sy geeft aen ideren heer eenen boecquet van sevende bloemmen,[2] alsoock aen de Corte-roeden, en stadtsboden, waernaer

(1) Ziet over deze *Stadsbedienden* de Rechten en Costumen van Antwerpen.

(2) *Roode* en *witte* roozen beteekenende de privilegiën der stad; men weet dat het wapen van Antwerpen eertyds met eene kroon van zulke bloemen was omringd:

de publicatie gelesen wort, toch van vore wort op eenen horen geblaesen.

Den jongste heere Schepene is gewoon de Maeght te kussen den boecquet van haer ontfangen hebbende, en vereert haer dan eene schotel met fyne confitueren inhoudende ten minsten 6 ℔.

Een houtdraeger van het stadthuys heeft de sorghe voor de noodige boecquëen, die geleyt worden in eene silveren schotel staende omtrent de Maeght op eenen thoogh. Dese schotel wort besorgt van wegens de jouffrouwe.

Mits er differentie was ontstaen om het kiesen van een jouffrouw om te representeren de Maeght van Antwerpen tot het presenteren van de sleutels deser stadt aen H.D.H. de Aertshertoginne Maria-Anna en den Prince Carel van Lorreynen by hunne passagie door dese stadt, den joenghste Schepenen seggende hy daer van in possessie was; waer tegens den Thresorier syde sulcx altoos gecompeteerd hadde aen de Thresoriers: soo is op den 11 Meert 1744 gedecideert by meerderheyt van voisen, dat het kiesen van eene jouffrouw tot het representeren van de Maeght van Antwerpen is competerende aen de Thresorierscaemer ende vervolgens soo heeft d'heer Thresorier appaert tot dese solemniteyt eene jouffrouw gekosen, gelyck hy oock gedaen heeft tot de publicatie van de vrye jaermerckt op den 10 Mey 1744 en de schotel banquet is door hem aen de Maeght vereert: den jonghste Schepene compareert gelyck de andere heeren in het swert.'

Zonderling geschil niet waer? En zeggen dat de bescheeden der vroegere eeuwen ons duizende bewyzen van soortelyke krakeelen opleveren! Doch hierom beschuldige men onze voorouderen niet: zy hielden met lyf en ziel aen hunne privilegiën die de waerborg hunner vryheid waren, en zouden liever hun gansch leven in processen, ja zelfs in oorlogen, hebben doorgebracht, dan één hunner rechten, hoe klein ook, te laten schenden.

Overigens mocht onze stad fier zyn over de inrichting harer jaermerkten. Geene stad in Europa bezat oudtyds zulke groote voorrechten als de onze. Pauzen, Keizers, Koningen en Vorsten hadden onze gemeente onder hunne bescherming genomen. De verzameling dezer verkregene privilegiën door den Stadssecretaris de Moy opgemaekt, vormt misschien de belangrykste bydrage tot de studie van het volkenrecht der middeleeuwen, welke men vinden kan. Om onzen lezeren slechts een klein denkbeeld te geven der waerborgen welke onze voorouders voor het uitoefenen huns handels hadden bekomen, zullen wy enkel een kapittel uit het *Tractaet van den Officieren* van Antwerpen aenhalen, waerin onze geleerde stadgenoot over de merktvryheden handelt.

'Hier en sal niet qualyck by dienen, zegt de Moy, hoe en in wat maniere men gewoon is te procederen, en wat arresten men gewoon is te doen tegens degene die in de mercktvryhydt jemanden heeft gearresteert.

Ende om daer toe te comen soo dient men te weten de privilegiën der vrymerckten.

Dat men de cooplieden vry geley geeft om hier ter merckt te comen per JOANNEM et ANTHONIUM, Duces.... 1410[1].

Item saufconduit voor de cooplieden A^{o} 1301 feria 1^{a} post S.S. Petri et Pauli[2].

Gelyck saufconduit PHILIPPI D., A^{o} 1383, 8 7^{bris}[3].

Merktvryhydt van Antwerpen dat men daer *binnen niemanden noch int gaen*, *noch int comen mach arresteren* ofte soo verre iemant sulcx dede dat men dier stede goederen hier weder mach arresteren[1].

(1) 1280 *die 3° post laetare in het fluw. privilegieboeck*, fol. 54, 111, 135.
(2) *In't fluw.* fol. 20.
(3) *Ibid.*, fol. 29 et in 2° vol. fol. 80.
(1) *Het origineel priv.* is in't *fluweelen boeck*, fol. 56, *per* PHILIPPUM.

Al *hadde den Hertog oock* iemant doen arresteren[2].

Ende geven vrydom eenen jegelycke oock geen coopman wesende.

Oock *degene daer vonnis by eenigen provincialen raede is opgeslaegen*, uytgesteken des hertoghs eygen schulden.

Insgelyckx soo verre geduerende de jaervrymerckt oorloge op stont, *mogen deselve persoonen met heure goederen* vry ende vranck vertrekken[3].

Per SIGISMUNDUM Imperatorem geconfirmeert[4], ende *gegeven den ballingen geduerende de mercktvryhydt vry geley*, *ende die de mercktvryhydt stooren geleght in s' Ryck ban ende gestelt op acht marcken fyn gouts.*

Sed haec hodie non observatur: want aleer men de paspoorten van de vry jaermerckten uitseynt, soo schryft men eerst te Hove wie dat den Hertogh belieft uitgesteken te hebben van in de merckt niet te mogen comen, ende by de responsiven van de voorꝛs. brieven, soo schryft 'tHoff dat men de ballingen ende die in 's Ryck ban syn, soude uytsteken ende dienvolgende worden de paspoorten gedepescheert.

Den Hertogh belooft dese stadt te betaelen de schaeden binnen de jaermerckten, *geleden* A^{o} 1426 17 Aug^{ti}; hier syn mede diverse attestatiën van andere steden, van Doornick, Haerlem, Luyck, Amsterdam, Brussel, Cameryck, Douay, Valencyn, Uytrecht, etc.[5].

Item sekere difficultyten met den Hertogh nopende het verleyden van de merckt[6].

Mercktvryhydt deser stadt heeft Keyser SIGISMUNDUS daer naer weder geconfirmeert, ende verleent sekere executorialen ende penen tegens d'overtreders derselve[7].

In den jaere 1455, den 21 october, soo heeft dese stadt den Hertogh geremonstreert dat alle cooplieden geduerende de mercktvryhydt, ende het verlengen der selve *vry waeren* ende die *hun arresteerde*, ofte het hun naemen gaens ende comens, *die van Antwerpen weder arrest mochten leggen*, op alle degene die van dien Lande[8] waeren, gedurende de mercktvryhydt, ende het verlengen der selver, soo dat de Wethouderen die souden mogen doen arresteren gedurende de mercktvryhydt, hetwelck Hertogh PHILIPS den Wethouderen van Antwerpen alsoo heeft geconfirmeert en geconsenteert den 21 8^{ber} 1455; hier staet insgelycx dat men elcke merckt veerthien dagen magh verlengen ende soude mynen dat het verlengen van de jaermerckt by de Blyde Incomste PHILIPPI is geconfirmeert geweest, want int voorgaende privilegie de stadt alreede in de possessie was, ende oversulcx men magh seggen dat het verlengen van vry merckt is geweest een aut

(2) *Blyde incomste Philippi ducis*, A^{o} 1496 in Mart. *Blyde Incomstenboeck*, fol. 89.
(3) *Costumeboeck*, fol. 246.
(4) *In't fluw. priv.* fol. 56 en 80; 1424, 22 January, in 2° vol. fol. 6 et 1 vol. fol. 7.
(5) *Inventaris der privilegiecamer* 9/24.
(6) *Ibid.* 9/23.
(7) *In 't fluw. privilegieboeck* fol. 55 et in 2° vol. fol. 7.
(8) *In't fluw. priv.* fol. 90 *in't groot papieren privilegieboeck* f. 100 en in 1 vol. fol. 184.

hercomen ende naerderhandt privilegie is geconfirmeert geweest gelyck de mercktvryhydt selve.

Die van Mechelen hebben eene gearresteerde vrouwe ten eersten schryve ontslagen a.° 1469.

Mercktvryhydt by Hertogh PHILIPS[1] verleent voor den tydt van 14 daegen gelyck Hertogh Philips bekende selver A° 1455. 21 8ber soo heeft den Keyser FREDERICQ allent t'selve geconfirmeert en geconsenteert expresselyck te mogen gebruycken tegen de infracteurs.

Is insgelyck de mercktvryheidt deser stadt geconfirmeert by den Paus MARTINUS[2].

Van de groote jaermerkten van Antwerpen, die in onze stad eene onzaglyke menigte kooplieden trokken, en verre die van Leipzig te boven gingen, blyft ons thans niets meer over dan de twee zoogezegde *foiren* welke ontrent kleine en groote kermis plaets grypen, en enkel meer uit eenige barakken met hansworsten, apen- en paerdenspelen, even als wafelkramen bestaen. *Sic transit gloria mundi!*

P. GÉNARD.

Onderwys.

Het genootschap der onderwyzers der stad Antwerpen, heeft eenen omzendbrief uitgegeven dien wy hier laten volgen, en waerdoor het de daerstelling meldt der stichting van eene hulpkas voor zyne leden: oude en noodwendige onderwyzers:

'MYNHEER,

'Het genootschap der Privaet-Onderwyzers dezer stad heeft de eer UE. ter kennis te brengen, dat er in eene zyner laetste zittingen besloten is een Tombola te openen, waervan de opbrengst zal bestemd worden tot het daerstellen eener hulpkas voor zyne oude en noodlydende leden.

'Het voorbeeld door de stad Brussel onlangs gegeven met het oprigten der *Cité Fontainas*, waer oude Gemeente-Onderwyzers rust en welstand vinden, is eene dringende dryfveer geweest voor het Genootschap, om zyne behoeftige medeleden niet langer aen de wisselvallige liefdadigheid van het publiek over te laten.

'Reeds hebben wy eenen onzer achtbaerste schoolmeesters op het einde zyner loopbaen, zynen toevlugt tot openbare onderstand zien nemen omdat de middelen waerover ons Genootschap beschikte, niet toereikend waren om hem eene krachtdadige hulp te verleenen.

'De weerdigheid van het Privaet-Schoolwezen, van het onderwys in het algemeen, eischt met recht M., dat zulke daedzaken niet meer voorkomen, en dat er een bestaen verschaft worde aen hen, die door hunne hoedanigheid van onafhankelyke Onderwyzers, by stad en staet van alle voorrechten zyn uitgesloten.

'Ten dien einde neemt het Genootschap der Privaet-Onderwyzers de vryheid M., UE. dezen omzendbrief toe te sturen, waerin het rondborstig zyne inzichten uitdrukt en UE. tevens verzoekt uwe medewerking te willen vergunnen, tot het bereiken van het edele doel dat het zich heeft voorgesteld.

'Gy zult U dan met toegenegenheid herinneren M., de zorgen door uwe eerste onderwyzers aen uwe opvoeding besteed; gy zult ook, en wy twyfelen er geenzins aen, met dankbaerheid gedenken die eerste lessen welke de grondslag geweest

(1) *In't fluw. priv.* fol. 63 en 91; *in't groot pap. priv.* 114 et in 1 vol. fol. 11.
(2) *In't groot pap. priv.* fol. 305.

zyn van den stand dien gy heden zoo loffelyk bekleedt. Ruimschots zult gy dan ook uw aendeel bydragen tot het stichten der liefdadige instelling die wy wenschen te zien gelukken.

‘Het genootschap koestert de hoop, dat UE. een gunstig onthael zal verleenen aen het Lid, hetwelk zich ten uwent zal aenbieden, om uwe inschryving op te nemen voor de loten der Tentoonstelling van kunst- en prachtvoorwerpen, die met de toelating der stedelyke overheid, den 5^{den} november aenstaende zal worden geopend en den 5^{den} Mei 1864, gesloten.

‘Namens het Genootschap der Privaet-Onderwyzers van Antwerpen.

DE VOORZITTER,

P. WYNEN-BIERQUE.

DE SEKRETARIS,

J.M. BERBEN.

Indien een liefdadig werk verdient ondersteund te worden, dan is het voorwaer het bovengemelde. Onder alle de standen der maetschappy is er zonder tegenwyzing, één die op het einde rust et welstand verdient en die stand is het privaet-onderwyzersberoep.

By staet en geestelykheid is er in ouden dag ondersteuning aen de leeraers toegerekend; maer den privaten-onderwyzer die door eene aengroeijende mededinging, meer en meer zyne bestaenmiddelen ziet inkrimpen, indien het ongeluk hem in zyne loopbaen beproeft, indien ziekte van vrouw en kinderen hem aenvalt, indien hy soms door het werk blind en gebrekkelyk geworden is, blyft niets over dan de hand te reiken, om op het einde zulker lofbare loopbaen, van ellende niet om te komen. Dit gedacht is akelig en jammerlyk; zyn er voorbeelden van?

Het is waer dat alle de privaet-schoolhouders heden zulk een donker verschiet niet voor oogen hebben, maer het welvaren van eenige is dan ook somtyds wel, in zóó eenen beperkten kring van werking, de ondergang van vele anderen.

Het is den leden van het privaet-schoolwezen niet toegelaten geweest, door hunne eigene middelen eene hulpkas opterigten; daerom hebben zy zich tot het publiek gewend en eene buitengewoone tombola ingerigt waeraen de byzonderste antwerpsche kunstenaers en componisten hun aendeel hebben willen bybrengen. Onder de stukken die de tombola uitmaken, zien wy het portret van den bezitter des eersten uitkomenden nummers, geteekend door den heer Guffens; verder een kunstalbum bevattende teekeningen, plaetsneden en andere giften der kunstoefenaers der antwerpsche school, en dan een muziekalbum behelzende onuitgegevene stukken onzer komponisten. De waerde zulker voorwerpen zegt genoeg hoezeer de intellektuele wereld het werk der privaet-onderwyzers waerdeert en wil ondersteunen.

De *Vlaemsche School* op hare beurt heeft niet willen achteruit blyven; zy beveelt de hulpkas der oude en noodlydende onderwyzers aen de milddadigheid harer lezers aen, verzekerd dat een ieder zynen penning tot het daerstellen van dit schoone werk zal willen bybrengen.

Kunstnyverheid, styl der XVIe eeuw.

TEEKENING VAN HANS VREDEMAN DE VRIES.

Naestgaende plaet is ontleend aen eene verzameling van teekeningen en schetsen die wy als eigenhandige voortbrengselen van Hans Vredeman de Vries, beschouwen. Deze kunstenaer teekende voor verschillende nyverheden, die daerdoor allen eenen kunststempel verkregen. De verzameling waeruit het medegedeelde stuk getrokken is, bestaet uit teekeningen, meestal meubelen voor byzondere en openbare gebouwen, en getuigen van het gemak van samenstelling en teekening, die deze meester bezat. Ook hopen wy later, in het belang der kunst aen de nyverheid toegepast, eenige andere stukken daeruit te mogen mededeelen; thans zullen wy ons bepalen met eenigzins den man te doen

kennen, wiens leven zoo breedvoerig beschreven is door zynen tydgenoot en kunstmakker Karel van Mander, wien wy de volgende inlichtingen hebben ontleend tot staving van ons gezegde.

Hans Vredeman de Vries, te Leuwaerden in Vriesland, geboren ten jare 1527, werd leerling van een schilder van Amsterdam, Reyer Geeritsen, en stelde zich voor glasschryver te worden. Na by zynen meester vyf jaren te zyn verbleven, werd hy te Campen aengenomen, by den stadsschilder; aengezien hy aldaer weinig vooruitzicht had, vertrok hy, na een tweejarig verblyf, om zich naer Braband te begeven waer hy zich te Mechelen nederzette, en zich met waterschilderingen bezig hield.

In 1569 arbeidde hy te Antwerpen aen de zegebogen voor de inhaling van keizer Karel en zynen zoon Philips; na in laetstgemelde stad veel geld gewonnen te hebben, keerde hy terug naer Vriesland tot Collum, waer hy eene tafel schilderde in olieverw, en eenen schrynwerker ontmoette die in bezit was der boeken van Sebastiaen Serlius of Vitruvius, uitgegeven door Pieter Koeck, welke de Vries nacht en dag bestudeerde en geheel naschreef. Dan keerde hy terug naer Mechelen by den schilder Glaude Dorici, die hem verscheidene werken liet uitvoeren waerin metselaryen voorkwamen. Hy werd vervolgens ook gelast met een werk te voltooijen in perspectif van Cornelis van Vianen, die gestorven was en die in soortelyke werken uitmuntte, doch op eene ware wyze. Het gebrek zyns voorzaets opmerkende, deed de Vries een grooten vooruitgang in zyne kunst, en behandelde op zeer korten tyd alles veel lichter. Te Antwerpen verveerdigde hy een doorzicht voor Willem Key, als een houten portael in zynen hof; en voor Gillis Hofman, op eene plaets tegenover eene poort, insgelyks een groot doorzicht, dat een doorzien in eenen hof voorstelde; het effekt was zoo treffend, dat vele duitsche edellieden hierdoor bedrogen waren en de prins van Oranje dacht dat het een natuerlyk gebouw en doorzicht was.

De Vries teekende voor Jeroom Cock verscheidene samenstellingen van metselaryen, 14 stukken: doorzichten, tempels, hoven, paleizen en zalen. 2° Eene verzameling van 26 stukken inziende en van bovenziende paleizen, uitwendig en inwendig.

3° Ovalen perspectieven, met de punten in 't midden voor de inleggers. 4° Ongeveer 24 grafzuilen.

Voor Geerard de Jode, een boek met fonteinen en een voor bouwkunde, met de vyf orders in vyf deelen.

Voor Philips Galle, samenstellingen van hoven, gangen en groenwagens op het doorzicht met doolwegen. Voor schrynwerkers, teekeningen van portalen, koetsen, tafels, bufetten en soortelyke werken in doorzicht.

Voor Pieter Balten een boeksken genaemd *Theatrum de Vita Humana*; op de vyf kolommen, eerst beginnende met de *samengestelde* tot de *Toskaensche*, dat was de ouderdom en zoo voorts de *Droefgeestigheid*, de dood een puinhoop of *ruinen* voorstellende; hiermede waren afgebeeld in zes deelen de ouderdommen des menschelyken levens. Verder maekte hy nog *spoelgen, compartimenten*, rotsen en sieraden die te samen wel 26 boeken uitmaken.

In 1570, wanneer 's keyzers dochter naer Spanje vertrok en in Antwerpen onthaeld werd, gelastten de Hoogduitschers hem met de uitvoering van eenen zegeboog die op vyf dagen moest voltooid zyn; hy volbracht zyne taek en ontving daervoor 60 ryksdalers.

Tydens de afkondigingen der edikten van den hertog van Alva, vertrok De Vries voor zyne vryheid, met zyn gezin naer Aken waer hy meer dan twee jaren verbleef; van daer verzette hy zich naer Luik van waer hy, na een oponthoud van anderhalf

jaer, in Antwerpen terug kwam, en gelast werd te Brussel een zomerhuis in doorzicht te schilderen voor den Tresorier Aert Molckeman, waerin Pieter Breugel in de afwezigheid van De Vries eene opene deur, een boer met een besmeurd hemd en eene boerin schilderde. Er werd zeer mede gelachen maer de heer wilde het voor geen geld laten uitvagen. Intusschentyd geraekte door Mons de Bours de Spanjaerden te Antwerpen van 't kasteel, en het bewaek der stad werd der burgery in handen gegeven; alsdan werd de Vries in stadsdienst aengenomen, voor al de versterkingswerken; onze kunstenaer verbleef in ons midden tot de belegering door Parma, en de overgave der stad in 1586.

Alsdan vertrok hy met aenbevelingen, door Frankfort, naer Brunswyck, by den Hertog; aen dezes hof verbleef hy tot in 1589, wanneer de hertog Julius overleed. Toen hy van het hof des hertogs uit *Wolvenbuttel* vertrok, landde hy te Brunswyck aen waer hy eene tafel voor eene begravenis maekte.

In 1591 kwam de Vries in Hamburg waer hy onder anderen in de St-Pieterskerk, in eene kapel, voor een juwelier Jacob Moor, dezes begravenis, een groot doorzicht schilderde waer Christus den duivel, de dood, en de hel onder de voeten treedt; onder deze figuren waren twee halve deuren welke zoo bedriegelyk waren afgebeeld dat er vele weddingen om plaetsgrepen; men zag er door een portael op eenen trap. Onder anderen was er een poolsch hofmeester des konings die er wel duizend poolsche guldens zou om verwed hebben, dat het eene natuerlyke opene deur was; anderen verwedden een gelach bier, eene ton boter en zoo voorts.

In dezelfde kapel, op datzelfde stuk, op doek gedaen, had hy eene overstekende kroonlyst die door twee *termen* was ondersteund, welke men van hout gesneden zoude gemeend hebben; aen deze figuren had hy eene hangende lamp gemaekt, waer men van onder tegen zag, zoo dat ieder dacht dat het eene hangende lamp was. Verschillende verliezende wedders kwamen hem beschelden, dat hy hun had doen verliezen, waerop hy hen vroeg waerom zy gewed hadden.

Te Dantzich, op het Hof, werd door hem Orpheus en de dieren geschilderd. Want dit was eene drinkplaets waer men vrede moest houden, en de dronke beesten niet mogen vechten; destyds was de Vries daer in stadsdienst.

Op de nieuwe raedkamer waren ook acht stukken zyner hand als daer zyn: doorzichten met geschiedkundige voorstellingen der regering: de Rechtveerdigheid en Onrechtveerdigheid, de Raed en de Godsvrucht.

In eenen modernen tempel, de Eendragt, de Vryheid, de Standvastigheid, het Oordeel, en een stuk dat men des zomers in de schoorsteen zette, met een doorzicht van eenen boog; in dezen zit, op trappen, de Rede met eenen hond, naer het leven, voor de Trouw; deze houden hier binnen gevangen den Twist, de Oproep, de Veradery, de Valsche beschuldiging, de Afgunst en alle kwaed gespook.

Van Dantzich naer Hamburg wedergekeerd, maekte de Vries voor den heer Hans Lommel, een galeryken in eenen hof met een doorzicht van groentens; regt tegenover de galery, in hetzelfde hof een houten schutsel en eene voorstelling van eene openstaende deur, toonende eenen vyver met zwanen en onder geschilderde boomstammen, welker toppen men natuerlyk boven het schutsel zag, het werd van velen met bewondering beschouwd. Hy voerde nog verschillende werken uit door Van Mander beschreven; hy had twee zonen Pauwels en Salomon, beide kunstenaren.

Wy denken het onnoodig verder te gaen om de werkzaemheden van

de Vries aentehalen; het zy genoeg te bestatigen dat hy oneindig moet bygedragen hebben tot den roem der Scheldestad waer zoo talryke kunstwerken van meubelen enz. werden uitgevoerd, die thans de europische museums van oudheidskunde versieren. Destyds schaemde men zich niet, een man van talent aentespreken om teekeningen te maken voor kassen, meubelen enz.; thans is het ongelukkiglyk geheel anders gelegen; men heeft gedurig het oog gericht naer het uitheemsch Parys en wat daer zyn oorsprong niet vindt, deugdt niet. Met de gegrondste hoop die strekkingen tegen te gaen hebben wy in 1853, eene maetschappy in gericht ter bevordering van kunstnyverheden waervan eenige leden later eene nyverheidsschool stichtten; mogen zy naest de kunstenaren die de lessen der koninklyke akademie leiden, de jeugd de liefde tot de kunst inboezemen en het schoone aen het nuttige toepassen; dan zullen zy niet alleen het vaderland verheerlyken, maer eenen oneindigen dienst aen de samenleving bewezen hebben.

Sedert eenige jaren is de kunst hier ten lande met veel vrucht aen de nyverheid reeds toegepast geworden, ook is er veel over den middel van aenmoediging geschreven, doch dat alles doet niets ter zake: het is de verspreiding door de gravuer en de aenmoediging aen het wezentlyk talent dat kan vruchten dragen. Indien wy in de gelegenheid waren nevens de engelsche, duitsche en fransche illustratiën de werken onzer nyveraers te doen kennen, zeker zou daeruit oneindig veel goeds moeten voortspruiten; doch dat is ongelukkiglyk nog niet begrepen; men schryft met liefde in op vreemde tydschriften en modeplaetjes, maer aen de ondersteuning van hetgeen de eer en de fortuin der natie uitmaekt, dat vergeet men, of men weigert zynen steen tot het gebouw bytebrengen dat Zetterman zoo krachtvol in de eerste aflevering van de *Vlaemsche School* beschreef.

D. VAN SPILBEECK.

Myn pijpken, o!

Myn pijpken, o myn pijpken,
Wat smaakt ge mij toch goed,
Ge zyt me zonder liegen,
Als 't suikerstukjen zoet.

Mijn pijpken, mijn lief pijpken,
Uw wolkjens zijn zoo blauw,
En vliegen kronklend boven
Wen ik u blij aanschouw.

Mijn pijpken, mijn bruin pijpken,
O, Vriendje van mijn mond!
Wanneer ik u mag smaken,
Dan ben ik zoo gezond.

Mijn pijpken, minlijk pijpken,
'k Ben u wel dankbaar ook,
Als ik by 't gistend vuurken,
U vrij en rustig rook.

Mijn pijpken, smaaklijk pijpken,
Bemind van gansch de jeugd;
Gij biedt mij alle dagen
Een uurken lust en vreugd.

Ja pijpken, duurbaar pijpken,
Ge zijt mij schatten waard,
Want 'k min steeds uw genoegen,
Meer dan het geld der aard!

JOHAN MORUANX.

Dendermonde, *1863.*

Bruno en Leentje.

Muzijk van Eduard Gortebeeck.

Bruno was een blonde maat
Altyd wel gezind;
Al de meiskens uit de straat
Hadden hem bemind.
Als men hem van liefde sprak
Beefde hij als riet,
En hij zeide zoo maar krak:
‘Minnen zal ik niet.’

Leentje was zeer deugdenrijk,
Fijn en rank van leest;
Al de boeren uit de wijk
Minden haar om 't meest,
Men vezocht ze tot de min,
Leentje zeide: ‘Ziet
Jongens zijn niet naar mijn zin,
Minnen zal ik niet.’

Bruno ging by Leentje teêr
Spreken een zoet woord;
Beiden pronkten zij niet meer:
't Hartje was bekoord.
Vrolik lachten zij er om
En ze waren blij.
Leentje zei tot Bruno: ‘kom,
Minnen zullen wij!’

JOHAN MORUANX.

Dendermonde, *1863.*

Verhandeling over het dorp en de hoofdbank van Santhoven.

Vervolg, zie 9ste Jaergang bl. 211.

III.

Thans is Santhovens bank ons eenigsints bekend; onderzoeken wy vervolgens de plaets waer zy was gevestigd. De opheldering van dit punt is zeer belangryk, niet alleen voor de studie der heerlykheid maer zelfs voor de geschiedenis dezer landen, doordien het gerccht herhaelde malen

ter stede werd overgebragt; wy zullen dit door eenige woorden bewyzen.

Of de gedingen plaets hadden op het Hof des dorpsheeren, in een byzonder daertoe bestemd gebouw, of wel in eene herberg of gemeentehuis, kunnen wy niet juist verzekeren; alleenlyk blykt het dat het gerecht aenvankelyk in de hoofdplaets der bank moet gezeteld hebben, maer dat het door oorlogen, omwentelingen of verandering van bewind, soms naer Antwerpen werd overgevoerd, om door oneenigheid tusschen verscheidene vorsten, naer Santhoven weder te keeren(1).

Zoo is het gebeurd dat hare gerechtigheid in het Hessenhuis, in de Leguit of in andere stadsgebouwen zetelde, en de gemeene gevangenis gebruiken mogt.

Ten jare 1356(2) liet Hertog Wenceslaus van Braband de Stad Antwerpen aen Vlaenderen over. Eene algemeene afkeuring begroette deze schandelyke verkooping door onzen vorst gepleegd.

Even als de inwooners van Antwerpen, waren die van Santhoven over deze daedzaek verontweerdigd, en weigerden zy den nieuwen vorst te dienen; zy trokken dan met hunne hoofdbank naer het dorp terug, om, zoo als de Kronyk zegt: ‘henne Hertoge geen ongelyck te doen;’ de rechtbank werd te Santhoven gehouden tot dat Antwerpen, wederom onder het gebied der hertogen van Braband gekomen, zy ter stede terug gebracht werd.

In het jaer 1566 (den 17 october), werd er door Jacob van Henxthoven(3), Schoutet van Santhoven, ten aenzien der ligging dezer plaets by de stad, een akkoord gesloten, waerdoor, met toelating des konings, de hoofdbank naer de stad Antwerpen werd overgevoerd, alwaer er eene betamelyke zittingplaets met de daertoe noodige meubelen, ten hare gebruike moest gesteld worden, even als eene beluik om hare gevangenen op te sluiten. - Zie hier dit stuk 't welk wy overschryven uit de belangryke verzameling getiteld: *Gerecouvreerde stukken*, ter stedelyke Archieven bewaerd:

‘Alsoo by Jacob van Henxthoven Schouteth van Santhoven ende oyck by zyne voersaten Schoutetten aldaer geweest zynde, bevonden is geweest dat zy voer de hooftbancke oft justicie van Santhoven te doene hebbende, partyen qualicken hadden conen̄ gerieven, vuyt dyen omtrent Santhoven zeer luttel mannen geseten waeren en̄ gescapen waeren luttel Leenmanen aldaer te com̄en woonen; ter caussen van den welcken men tot grooten coste van partyen de Le ̄mannen (zeer breet en wyt geseten) extraordinarie hadden moeten bescryven, die hen dyen nyet tegenstaende oyck excuseerden, midts henne occupatien, donbequaemheyt, groote distantie van de plaetsen, periculen en̄ andersints, te com̄ene, soo dat partyen jaer en̄ dach hen processen hadden moeten vervolghen daer sy andersindts op een maendt oft twee tyts hadden mogen geexpedieert ende ontcōmert wordden, zoo verre tvoirs̄ hoff oft hootbancke wordde gehouden daer den meestendeel van̄ voers̄. Leenmannen resideerden, als binnen der stadt van Antwerpen alwaer tandēn tyde, en̄ tot dat de selve stadt aen Vlaenderen geannexeert werde, de voirs̄. hootbancke gehouden waere geweest: soo eest dat de voers̄. Jacob van Henxthoven, van eedts wegen ende anderssindts genegen wesende tot welvaert vanden gemeynen ondersaten en̄ dexpeditie van Justicie der hootbancke en̄ der jurisdictie van Santhoven voers̄., met myn̄ heeren Bourgm̄ren Scepen̄ en̄ Raet der voers̄. stadt van Antwerpen coicātie dyen aengaen̄ gehadt hebben̄, eyntelycken metten zelven geaccordeert js, zoo verre de voēr̄s. hootbancke by consente van̄ Cō. Majestyt alhier

(1) De afgelegenheid van Santhoven was de oorzaek dat de leenmannen, meestendeel ter stede woonende, moeijelyk of ten minste met ongemak de zaken der Bank konden beyveren; ook gaf dit aenleiding tot dezer overbrenging naer Antwerpen.

(2) *Gerecouvreerde stukken*, boek 5, fol. 158.

(3) Zie over dezen Jacob van Henxthoven het artikel des heeren GÉNARD, getiteld: *Hemixem*, in de *Vlaemsche School*, 4de jaergang, bl. 26, verschenen.

bynnen der stadt werdde getransfereert op de poincten ēn geloeften hier naebescreven. Ierst hebben de voērs. mynen heeren Bourgmrēn Schepenen ende Raide der voērs. stadt van Antpen voer hen ēn hennen naecōmelinghen den voērs. Jacob van Henxthoven Schouteth van Santhoven ēn zȳn naecōmelinggen in officie wesende ende der Leenmannen der voērs. bancke van Santhoven representerende, ten behoeve als voere toegeseeght ende gelooft hebbende, toeseggen ēn geloven by desen een bequame plaetse bynnen deser stadt geprepareert, met een tafelcleet ende tweelff cussenen stoelen oft bancken, daer die voērs. Schouteth ende Leenmannen alle huere vergaderingen genechten, vierscharen ende acten van justicie gevuechelick zelen megen houden. Ende totten dyen een griffie daer de boecken, rēgren, pampieren ende stucken van partyen ende alle acten van der voērs. bancken zelen mogen bewaert zyn. Ten anderen noch een plaetse daer die voērs. Schouteth zyn gevangene zal moghen setten, oft dat de voērs. Schouteth zal mogen gebruyckē tgemeyn gevangenisse deser stadt, ende dat hy alle zyn gevangenen sal mogen leyden ende doen leyden over het terroir van deser stadt. Ende de executie vaēn vonnisse criminel oyck sal mogen doene daer hem gelieven zal, sonder contradictie deser stadt. Ten derden dat alle dondersaten van Santhoven oft andrē partyen voer de Justicie oft in de Griffie der voērs. hootbancke te doene hebbēn comparērēn bynnen deser stadt, selen vry ende vranck ongehacht ēn ongehouden mogen cōmen gaen ēn keeren ende nergens el te rechte staen noch gearresteert wordden, dan van ende voer schouteth zynen stadhouder ende Leenmaēnen voērs. hueren competenten rechtēn. Ten vierden hebben de voērs. myn heeren Bourgmīren Scepēn ende Raet der voirs. stadt van Antwerpen den voirs. Schouteth ēn Leenmaēnen toegeseeght ēn geloeft, toeseggen ēn geloven midts desen jaerlicx te doen vuyt te reyckene ēn te betaelen byden Tresoriers of Rentmīrs deser stadt, de sōe van hondert Carolus gūld tot behulp vanden oncosten die de Schouteth ēn Leemaēnen jn huer vergaederinghen ende maeltyden alhier op der stadthuys doen selen waer aff den yersten termyn verschynen sal..... ende totten dyen vuer ende licht dwelck men jnde voērs. bancke behoeven sal. Aldus gedaen gecontraheert gesloten ēn geconvenieert by den voērs. Schouteth Bourgmīrn Scepēn ende Raide der stadt van Antwerpen in collegio op den xvij daeghe van October 1566.' - Onder stont geteekent: POLITES(1).

Of de zetel der bank later naer Santhoven wederkeerde weten, wy niet; alleenlyk schynt het ons dat aengezien de reden, die haer ter stede bragten, bestaen bleven, zy in Antwerpen voor goed werd gevestigd. Wat de stukken betreft die met de jurisdictie in verband zyn, deze bevinden zich in het Ryksarchief te Brussel, alwaer zy N° 12975-12982 der *Inventarissen* dragen.

IV.

Zoo als Baron LE ROY ons verklaert, bezit Santhoven twee Hoven welke hunnen naem ontvangen hebben van de edele familiën die deze gebouwd of eertyds in bezit gehad hebben, te weten het hof van *Hovorst* en dat van *Liere*(2).

(1) *Gerecouvreerde stukken*, T. I, bl. 4.
(2) Men weet dat laestaengehaelde familie op hare beurt haren naem ontleende aen de stad Lier.

Overigens vindt men er nog het *Chynshoff* van *Bautersem.* Wy zullen ons een oogenblik met deze heerlykheden onledig houden.

Hovorst.

Tusschen Viersel[1] en Santhoven, tegen het gehucht *Vierseldyck*, bevindt zich het hof van *Hovorst*, het oudste der dry kasteelen welke onze aendacht opwekken.

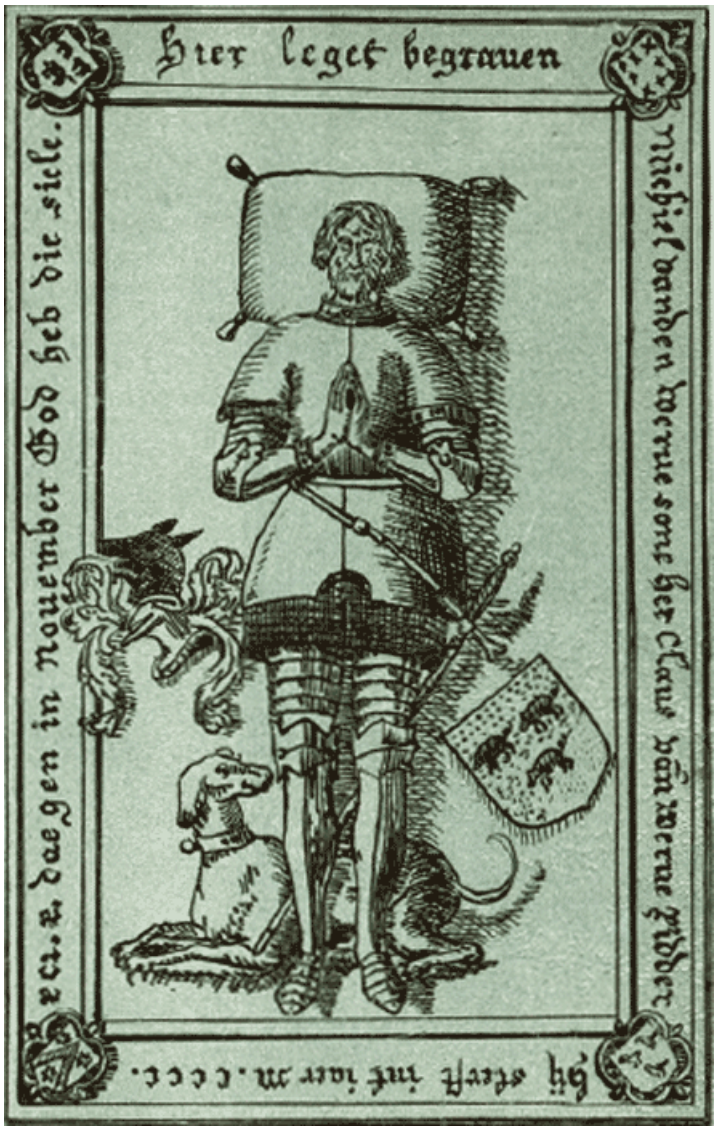

Het verkreeg zynen naem van het geslacht van *Hoevorst*, dat er de stichter schynt van geweest te zyn, en wiens naem men in eene zeer oude latynsche bescheede aenspoort: *Arnoldus de Hoevorst una hova terrae et homagium apud Zanthoven.* Hieruit blykt dat op de plaets waer zich nu nog *Hovorst* bevindt, eertyds een

(1) Wanneer, hoe en waerdoor het hof van *Hovorst* onder het gebied van Viersel gekomen is, kunnen wy niet met zekerheid zeggen; maer aengezien nog ten tyde van LE ROY, hetzelve tot Santhovens grond toebehoorde, zullen wy aennemen dat *Hovorst* een der gehuchten van Santhoven moet geweest zyn welke door verandering der dorpsgrenzen, aen Viersel bevallen is. Wy zullen dus de volgende woorden des schryvers als stellig aenzien: *bina hic loci praetoria sunt... eorum antiquissimum Hovorst* en de geschiedenis mededeelen tot de zeventiende eeuw toe.

speelgoed, gemeenelyk *hoeve* geheeten, heeft bestaen, welks Heer een lid der familie Hoevorst was, en dat *Homagium* zooveel als *Leenhof* beteekend heeft.

Naer de geschiedenis ons leert, kwam, na de familie der Hoevorsten, het geslacht van de Werve in bezit dezer hofstede, en hield haer twee eeuwen lang in eigendom.

Volgens een handschrift van Andries van Valckenisse, zoude het Claus vande Werve, ridder, raedsheer des hertogen van Burgondië, zyn, die in 1400, het Hof in zynen lateren luister bracht, en het van hertog Jan in leen ontving. Het wapenschild eertyds in steen boven de ingangpoorte gebeiteld, en gansch gelyk aen het blazoen 't welk den zerk van Michiel vande Werve versierde, in vroegere jaren in het midden der kerk van Santhoven (in medio navis templi parochiae de Santhoven) geplaetst, geeft er een doorslaende bewys van[1], zoo wel als de volgende woorden op eenen grafzerk geprent. *Nicolas Vande Werve Toparchae de Hovorst* QUOD A SE EXTRUCTUM, *et a Joanne Duce Burg*, *in feudum accepit.* Er is meer: volgens den zelfden schryver, werd het kapelleken van Hovorst, in 1436, door dezen edelman gesticht, wiens herinnering door eene afbeelding van dien tyd wordt bewaerd, waeronder men de volgende woorden ontwaert: *fondateur heere Claus van den Werve Ridder in het jaer 1436*, naest het volgende blazoen: (Zie bl. 230 en nota 3).

Eenige jaren later biedt zich nog het *Leenboek* aen dat, ten overvloede, de rechten dezes heeren komt bevestigen. Zie hier hoe dit schrift luidt 't welk de namen van verscheidene eigenaren van het slot van Hovorst doet kennen:

‘Machiel vanden Werve xxj Julii anno M cccc. Lxxxviij by doode wylen heer Claes vanden Werve Ridders zyns vaders.’[2]

‘Claes vanden Werve x Decembris anno M cccc. xxxviij by doode wylen Her Michiels vanden Werve Ridders syns vaders.

Her Michiel vande Werve.

Claes vanden Werve by coope hout t'Hoff ende die goeden vanden Hoovorst (mitten nederhove, wyngaerde, bogaerde, waeranden, weeghgelden, vanden dycke te Viersele mit landen, beempden, bosschen, manschappen, inde prochie van Santhoven gelegen, inder mainiere hiernaer

(1) Over eenige jaren werd de kerkvloer vernieuwd; waer men alsdan dezen zerk verplaetst heeft, kunnen wy niet zeggen. Nochtans zullen wy bevestigen dat wy hem nooit ergens gezien hebben. - Zie den zerk bl. 229.

(2) Hooft-leenboeck berustende inden souvereynen leenhove van Brabant in het quartier van Antwerpen (Santhoven) fol. ccvij verso et sequenti. - LE ROY, *Marchionatus.* bl. 155.

volgende te weten t'Hoff te Hovorst mitten toebehoorten houdende t'samen omtrent xxvijz bunderen, daeraf de xxiiij bunderen zyn gelegen d'een aen d'ander mitter eenre zyden aen s'heeren straete ende aen een block geheiten Dierickxvelt, ende die becke[1] ende t'Godtshuys beempt van Sinte Bernaerts, ende den smeets beempt ende eenen beempt. Jan vande Moere toebehoorende op d'ander zyde, comende mitten eenen eynde te Viersele aende plaetse, ende mitten anderen eynde, aen Petrus Verryt beempt, Item noch iij bunderen gelegen aen Jans Vaes erve aen d'een zyde ende de beke aen d'andere. Item een halff bunder winnende lants, gelegen in de prochie van Voirschote tusschen Wouters t shien wijf erve aen biden zyden, Item iiij daghwanden beempts, gelegen te Voirschote de Nete op d'een syde des Goidtshuys van Tongerloe erve aen d'andere. Item behoort noch tot deze voorss. goeden eenen chyns van wechgelde, ghedragende s'jaers xxx ins guldens op den dyck te Viersel welcken dyck van ons daer op is t'erve gegeven, ende comt mitten eenen eynde aende plaetse te Viersele, mitten anderen eynde aende cleyn beke[2] verschynende den chijns voorsz. altyt te kersmisse. Item noch iij vierendeel lants ghelegen in de prochie van Santhoven tusschen den wech ter thien schueren werts gaende, by Meulenaer bossche aen t' een zyde, ende Jans Beckers erffgenamen goet aen d'andere.'

[3]

VANDE WERVE.

Eindelyk zullen wy nog, als laetste bewys, het volgende grafschrift aenhalen, 't welk vroeger in de kerk van Santhoven bestond.

D.O.M.

'Praenobili ac Illustri Nicolao Van de Werve Toparchae de Hoovorst, quod a se extructum, et a Joanne Duce Burg. (cui et a consiliis exordine Equestri fuit) in fendum accepit. Mort. 1431. et Michaeli ex Catharina de Wilre ejus primogenito, Eq. Aur. Hoovorstij Toparchae mort. 1457. Henrico ex Maria Moirtre ejus nepoti Eq. Aur.

(1) De Molenbeek.
(2) *De Kleyn Molenbeek.*
(3) Deze afbeelding bestaet in een vaentje, gelyk aen die welke heden nog de bedevaerders van Scherpenheuvel medebrengen, en toont ons eenen biddende ridder met zyne vrouw voor een Lieve Vrouwenbeeld gezeten, op wiens voetzuil men leest: *Mater Dei memento mei.* In de verte bemerkt men de torens van het hof van Hovorst, even als het kapelleken met eenige landbouwers omringd (ANDRIES VAN VALCKENISSE, *Généalogies*, T. I).

Hoovorsty Toparchae mort. 1477. Gerardo ex Maria de Wymare ejus pronepoti Eq. Haur. oovorstij Toparchae, Amanno et Consuli Antverp. mort. 1534. Joan. ex Anna de Mechelen ejus abnepoti Eq. Aur. Hoovorsty Toparchae mort. 1564. Joan. ex Marg. Baechsem d'Acterluyten ejus adnepoti militi, Hoovorsty Toparchae, Alb. et Isab. Ducum Burg: belli a consiliis, Deinsae Gub. qui postquam 50 annis pro fide et Rege strenue militasset, Bergozoma obsessa abripitur an. 1622. Augustino equitum turimae Duci Hoovorsty Toparchae Joan. ex Josinâ Lomelino fil. mort. 1647. Henricus Eq. Aur. fil. ex Anna Mansdale filia Rumoldi Toparchae de Tenhoute, Oisterlant et Raymondus Toparchae de Vremdyck Aug. fil. ex Maria Anna van de Werve fil. Guil Toparchae de Schilde, patri, fratri, majoribus gr. maerentes posuere.

Na dat, zoo wy hooger zegden, leden van het geslacht vande Werve, Hoevorst byna twee honderd jaren in bezit hadden gehad, lieten zy hetzelve, door verkooping, aen de familie vander Linden over[1], die het later, op dezelfde wyze, aen den heer Melchior de Villegas deed over gaen. De zoon dezes laetsten, Paulus, kommissaris der financiën des konings, staet ook als heer van Voirschooten[2], en als Chynsheer van het kasteel van Bautersem te boek[3].

WAPEN DER FAMILIE DE VILLEGAS.

Aen wien de familie vander Linden Hovorst later verkocht, hebben wy niet kunnen ontdekken; daerenboven was reeds, ten dien tyd, Hovorst, door verandering der dorpsgrenzen, aen Viersel vervallen, en heeft dit kasteel ons dus niet meer onledig te houden. Wy zullen ons dan bepalen met doen opmerken dat dit slot, na in bezit des heeren De Bruyn geweest te zyn, overging tot het geslacht van de Manez de Boutonville, 't welk hetzelve heden nog bezit en het den heere van de Werve in huer geeft.

(1) Zie *Monumentum der stadt van Antverpen met eenige annotatiën*, Hs. berustende op het stadsarchief van Antwerpen. - Zie verder het kapittel over Bautersem.
(2) *Monumentum der stadt van Antwerpen met eenige annotatiën.* Hs.
(3) Zie het kapittel over Bautersem.

Liere.

Liere is eene heerlykheid met kasteel, het *Hof van Liere* genaemd, omdat het schynt gebouwd te zyn door een lid der familie van Liere en dat vele dezer edellieden daerop verbleven; ook droegen verscheidene schoutetten der Meyery dezen naem als daer zyn: Antonius, Jan, Willem en Arnoldus van Liere.[1]

WAPEN DER FAMILIE VAN LIERE.

Als bewys van het verblyf dezer edelen in Santhoven, vindt men op de choor der kerk dezes dorps eenen zwarten marmeren grafzerk waerop een ridder met zyne gade, zoo wy hooger zegden, zyn afgebeeld naest het volgend opschrift:[2]

Hier leet begraven Heer Aert van Lyre Ridder, in synen tyt schouteth vander hooftbancke van Santhoven sterft 1560. 22 Feb.

Volgens Le Roy, was Aert van Lyre gehuwd met Koene (Cunera) van Meerdervoort, van wie op den gedenkzuil geen gewag wordt gemaekt, maer voor wier grafschrift eene plaets op den zerk is open gelaten.

In het begin onzer studie beloofden wy op dezen grafsteen terug te komen, niet omdat hy iets buitengewoons bevat, maer wel om de aendacht te roepen op zyne verplaetsing welke over eenige jaren is gebeurd.

Zeer geloofweerdige persoonen getuigden het feit; zy verhaelden dikwerf, dat over een dertigtal jaren, de choor der kerk van Santhoven, veel hooger was dan het andere gedeelte des tempels, zoo dat eenige trappen tot haer geleidden. In het midden, voor het hoog altaer, lag ten dien tyde, de gemelde zerk, als mondstuk van den grafkelder van het huis van Liere. Om zekere reden die ons ontsnappen, werd de choor met de kerk gelyk gemaekt, de kelder ingestampt en de zerk op de plaets gevestigd, waer hy zich heden nog bevindt.

(1) Het was Arnoldus van Liere, burgemeester van Antwerpen, welke het prachtig hof van Liere in de Prinsenstraet te Antwerpen deed verfraeijen. Tydens zyne reize naer Antwerpen beschreef Albert Durer hetzelve en zegde dat hy in gansch Duitschland geene heerlykere wooning had ontwaerd. Dit huis werd door Karel 't Seraerts en zyne vrouwe Kathelyne Draecx der stad ten erve gegeven.[1]

(1) en , , t. IV, bl. 118, 116. - , bl. 36, 37.

(2) Men bemerkt ook op dien zerk het blazoen der familie Liere.

Wy keuren deze verplaetsing ten vollen af. Niemand is het toegelaten dergelyke gedenksteenen te schenden. Indien er zich toen geene stem tegen de onteering des grafskelders verhief, en dat het feit, door het verloopen van jaren, gesleten is, vinden wy ons nochtans genoodzaekt de aendacht dergenen die gelast zyn met de bewaring der stukken die eenig belang voor de geschiedenis van vroegere tyden aenbieden, op eene daedzaek te roepen, welke zich wellicht op andere plaetsen en op afgelegene of byna onbekende dorpen, nogmaels zoude kunnen voordoen[1].

De kerkfabrieken bestaen dikwerf uit lieden die, hetzy door onwetendheid, hetzy door weinige oudheidskunde, zulke stukken door de eeuwen nagelaten, als eene nietigheid aenzien, verplaetsen of verbryzelen. Wy bevestigen dus dat men in sommige onzer kleinste gemeentens grafzuilen vindt, wier oudheid en opschriften een groot geschiedkundig belang hebben; en zeker ware het te wenschen dat de koninklyke Kommissie van Monumenten een waekzaem oog op de bewaring der gedenkstukken hield en met strengheid in het volbrengen harer taek te werk ging; want, wat men er ook van zegge, dergelyke strengheid is nooit te mispryzen als zy tot de bewaring der geschiedkundige werken strekt.

Wy zouden dan niet een feit zien hernieuwen dat in Santhoven plaets heeft gehad, en 't welk van een schoonen grafsteen een belachelyk iets heeft gemaekt, want er valt hier op te merken dat de persoonen daerop verbeeld, in eene liggende houding gebeiteld zyn, en dat, door de oprechting des zerksteens tegen den muer der kerk, zy als twee bultenaers voorkomen.

Na aen de edele familie van Liere behoord te hebben, kwam de heerlykheid en het hof in het bezit der heeren T'SERAERTS, die, na een kort

WAPEN DER FAMILIE T'SERAERTS.

bezit, beide aen het geslacht VAN HAMAL overlieten, dat er lange jaren bleef zetelen. De van Hamals waren heeren van Broechem, Oeleghem en Massenhoven en vergrootten hunnen eigendom door het aenkoopen van vele goederen, waervan eenige uit de abdy van Tongerloo voortkwamen. Ook kwamen zy in bezit van het chynshof van Bautersem, zoo als wy in eenen akt van 1709 aentreffen, waerin Everardus van Cannaert van Hamal als heer van dit hof aengeteekend staet[2]. De laetste bezitter dezes eigendoms was jonkheer Meyers van Zwyndrecht die, ten jare 1863, ongehuwd in den hoogen ouderdom van 84 jaren stervende[3], het slot den hedendaegschen bezitter, den heere Meyers-Bosschaert ten erve gaf.

Indien Hovorst, door de tyden veranderd, ons een hedendaegsch gezicht aenbiedt, kan men nog in de overgeblevene inkoompoorte en valbrug van het hof van Liere zynen oorsprong herkennen, even als in eene legende welke nog onder het volk van Santhoven verspreid is.

(1) Men leze desaengaende het verslag der zitting der koninklyke Kommissie van monumenten, te Brussel, op october 1862 gehouden.
(2) Zie BAUTERSEM, bl. 232.
(3) Te Santhoven begraven.

Hamal, een der heeren, zoo luidt dit vertelsel, door zorgeloosheid het fortuin zyner vaderen verloren hebbende, vond zich genoodzaekt met kleine houtbusselen, *fagots* genaemd, ter stede te ryden om, door het verkoop van dit hout, zynen kost te verdienen. Het gebeurde somtyds dat hy op de openbare banen andere voerlieden ontmoette, welke hem den weg als aen eenen armen merktkramer toesloten of hem eene uitvlucht weigerden tot dat hy van uit zyne karre riep 'ik ben D'HAMAL.' By het hooren dier woorden reden aenstonds de lieden ter zyde, ontdekten zich en gingen hunnen weg voort. Dit verhael 't welk my door vele ouderlingen werd overgebracht, wordt door de inwooners als echte waerheid gehouden; zie hier wat wy daerover denken.

Gelyk men ziet, vergeet men te melden op welken heer de legende duidt; echter zullen wy hierom hare echtheid niet betwisten, daer soms dergelyke verhalen den oorsprong der geslachten doen kennen. Eerst hadden wy de HAMALS als een tak uit het geslacht van HALMALE[1] voortspruitende, aenschouwd en, op deze meening voortgaende, de volgende gissing gewaegd: dat aengezien het huis van Halmale den handel in hout voerende, zoo als de leus zyns blazoens HOUT MATE schynt aen te duiden, alhoewel deze woorden zoowel *tenez mesure* als *mesure de bois* zouden kunnen bedieden, wellicht aenleiding kon gegeven hebben tot den heer met houtbusselen of *fagots* ter stede rydende, en dat het vertelsel van vader tot zoon overgeleverd, tot ons in eenen anderen vorm is toegekomen. Maer aengezien sommige geleerden, zooals de heeren Génard en ridder L. de Burbure, in de kennis der adelyke geslachten zeer ervaren, het geslacht HALMALE beschouwen als geene de minste betrekking met dat van HAMAL hebbende, en dat wy niet hebben kunnen ontdekken dat de eerste dezer in Santhoven eenig goed hebben bezeten, hebben wy deze meening nedergelegd en om de twyfelachtigheid zyns oorsprongs, ons vergenoegd met in dit verhael een overblyfsel der middeleeuwsche sproken te zien. Stellig vindt men dusdanige legenden doorgaens in dorpen waer zich eertyds eene hoofdbank, gerechtigheid of oud kasteel bevonden, omdat de macht des adels en de eerbied der ingezetene burgers, welke meestendeels van des heeren wil afhingen, allergrootst was, aenleiding heeft gegeven tot vertelsels waerin ons getoond wordt, zoo als in hetgeen, 't welk wy aenhaelden, dat niet tegenstaende het ongeluk en de vernedering des dorpsheeren, dezes naem alleen als een gebod voor den vreemde zoowel als voor de onderzaet klonk en, in dit eenvoudig vertelsel, ons eene getrouwe afbeelding van vroegere zeden is overgebleven.

Bautersem.

Het chynshof van *Bautersem* heeft zynen naem ontvangen van het edele geslacht diens naems 't welk hier ten lande zeer machtig was en vele eigendommen heeft bezeten. Zoo vinden wy, in 1270, Hendrik IV van Bautersem als heer van Santhoven[2] aengeteekend[3]. Ook, zoo als wy hooger zegden, staet er in MIRAEUS', *Opera diplomatica*, eenen giftbrief vermeld van den hertog van Braband, den voornoemden Hendrik rakende. De heer Génard bevestigt dat het huis van Berghes later, by huwelyk, de familie Bautersem opvolgden. Daer wy op eenige oude landkaerten Bautershemhoeve ontwaerd hebben, is het te gelooven dat, in de eerste tyden, het

(1) In eenen akt van 1760 in de archieven van Bautersem berustende, vindt men heer grave van Halmale.
(2) Hy was gehuwd met Margareta van Wesemale 1290.
(3) BUTKENS. *Trophées de Brabant.* T. II, p. 211.

hedendaegsche hof slechts eene hoeve was, welke later in speelhof veranderd werd, dat is te zeggen in 1600, wanneer zy herbouwd is geworden. In eenige stukken van 1692, onder den naem des konings Karels des tweeden uitgaende en geteekend *Gaillard*, leert men dat het alsdan ten tyde nieuw opgebouwde Bautersem, tot speelhof van de heeren van Hovorst diende, en zelfs eene heerlykheid uitmaekte. 'Item een speelhoff genoempt het hoff van Bautersem gestaen ende geleghen tot Santhoven voorschreven *nieuwt gebouwt* met syne kamers, kelders, twee stagien hoogh, ende een schalie dack rontsom bewaert ende begraeven met eenen schoonen hoff verciert met alle soorten van fruyten boomen met eenen groote weyde gracht vis scherye ende nieuw optrechende brugge.'[1].

Bautersem was dus eene heerlykheid den baron van Hovorst, (zynde ten dien tyde de heere de Villegas), toebehoorende, die er chynsheer van was. Door deze bezitting had gemelde heer het recht meyers en laten te stellen, te erven, onterven en gerechtigheid in Santhoven te mogen houden, even als het *jus patronatus* over de kappelrye en beneficie van St-Amelbergiskerke van het dorp uit te oefenen. Tusschen de getuigen die dezen akt, in Brussel verleid, bywoonden, vindt men den geleerden Antwerpschen historieschryver Papebrochius.

Reeds in 1709, vindt men den heer Everardus van Cannaert als chynsheer dezer hove, zoo als blykt uit de chynsrollen op Bautersem bewaerd. Ten jare 1760 verkocht de heer van Hamal de heerlykheid met den chynsboek voor acht duizend zeven honderd en vyftig guldens wisselgeld aen Regina-Theresia-Josepha Mols, begyn te Antwerpen; zy kwam daerna aen den heer Pletincx de Lumay in wiens stam zy bleef tot in het jaer IX van het republiek, (15 fructidor), wanneer de familie de Meester, als nakomelingen van wylen Maria-Josepha Mols, het slot aen Petrus Wegge en zyne vrouw, alstoen te Vremde verblyvende, verkochten.

Deze heer liet het den eerw, pater Donghe over, die, ten jare 1842, hetzelve verkocht aen den Heer Josephus-Cornelius Vermoelen, wiens afstammelingen het heden nog in bezit hebben en hetzelve byna gansch herbouwden.

Niettegenstaende de verschillige veranderingen van meesters, zyne oudheid, en byzonderlyk zyne uitgestrektheid[2], biedt Bautersem ons niets byzonders aen; alleenlyk zullen wy doen opmerken dat de zetel der chynsplaets reeds vroeg te Santhoven in het dorp ter herberge de *Kroon* of in de beneden kamer van het huis genaemdt *Sinte Christoffel*[3] gevestigd was, zoo als het uit eene bescheede van 1629 blykt.

V.

Deze dry kasteelen zyn de voornaemste gebouwen des dorps. Wel is waer bemerkt men in die gemeente nog dry speelhoven, welke, pas eenige jaren gebouwd, geen geschiedkundig belang opleveren, zoo min als de grafzerken die het kerkhof versieren, en niets leerryks bevatten. Wat de kerk betreft, zoo als wy hooger zegden, moet zy reeds

(1) Archieven berustende op Bautersemhof te Santhoven.
(2) De gronden dezer heerlykheid strekten zich eertyds verre uit, zoo wel over de Camoes en de haer omliggende landen als over de bosschen nu door verschillige verkoopingen het hof van Terdonck rakende. - Het hof van Terdonck te Santhoven, nevens dat van Bautersem, in de Bruggestraet gelegen, werd door den heer van Hal gebouwd en hoort thans den heere Montens du Bois van Massenhoven toe.
(3) Archieven van Bautersem akt van 1629.

in de vyftiende eeuw bestaen hebben, blykens de volgende bescheede van 1490 uitgaende, en in de archieven van Antwerpen bewaerd:

Lyere-Colibrant.

Willem vanden Lynden Lauirssone wilen Jan van den Style Mertenssone wilen Henric van Aken ende Aert van Aken gebrueders Janssonen wilen geseten tot Santhoven verc̄ gesamenderhant onverscheiden ende elck van hen een voē al, Wouteren Vanden Broecke Peterssone wilen *als Kercmeester ende regeerder vander kercken van Sinte Amelbergen tot Santhoven voers.* 'ter fabriken vanden selver kercken behoef, 't siaers erflic sevent gouden Bourgoēn guldene anders geheeten Andries guldenen geslagen voē datum van desen, oft de weerde daer voē in andren gouden gelde naer ordinnancie gemaect opte reductie vander munten nu loop hebbende jaerlycke ende erflycke renten, op hen selven ende op alle huere goede van haren ervenende renten ruerende ende onruerende welkerhande die wesen moegen die zy nu hebben ende noch vercrigen selen alomme waer die goede gelegen zyn oft bevonden selen moegen worden ende elc van hen een vore al, Dandum xxiiij januarij salvo dat zy aut sui quitabunt ad placitum teenemale elken gouden burgoēn gulden erflic met xvj gelijke gouden burgoēn guldene eens ten pryse oft de weerde daer voē als voē. ende met verschenen rente[1].

Men vindt in Santhovens kerk geenen schat van rykdommen. Alleen de remonstrancie, in half gothieken vorm, en eenen toren verbeeldende, is volgens de beweering van eenigen, nog al treffelyk bewerkt. Het hoogaltaer bevat eene schildery van veel waerde *Christus aen het kruis* verbeeldende, maer wiens meestersnaem ons ongelukkiglyk ontsnapt is, zoo wel als die des schilders die voor het O.-L.-V. altaer eene nog al verdienstelyke Hemelvaert van Maria verveerdigde. De kruisweg, zoowel als een tafereel uit het leven der H. Amelberga getrokken, welke de kapel dezer heilige versiert, zyn onzer aendacht niet waerdig.

'Santhoven, schryft ons de E. Heer Kuyl, had eertyds den rang van *Ecclesia Major* en bracht jaerlyks op voor den pastor XV ponden.

Het vergevingsrecht der pastory hoorde toe aen den schatbewaerder van Kameryk.

Den 19 february 1613, werd pastor benoemd Egidius Drosselaer, die zyn ontslag gaf en een pensioen verkreeg van 500 guldens. Onmiddelyk op dezen geestelyke, volgde den 27 July 1654, Guilielmus van den Coppen.

Later, op 7 april 1693, Adrianus Coutumier by koninklyke voorstelling.

Op 31 january 1701, Carolus Vanden Bosch, die den 22 juny 1707, zyne plaets verwisselde met Servatius Middegaels. Deze stierf ten jare 1721 wanneer hem, den 20 meert, is opgevolgd Petrus Vander Ouwera, die de pastory bekwam by middel van pryskamp (concours) en voorgedragen werd door de Universiteit van Leuven. Vander Ouwera stierf in 1748 en had, den 28 september des zelfden jaers, tot opvolger Josephus Bax, leerling der Universiteit van Leuven. Deze in 1774 gestorven zynde, bekwam Franciscus De Wolf, bachelier in de Godsgeleerdheid, de pastory. Hy was te voren onderpastor geweest in St-Jacobskerk te Leuven.

Pastor De Wolf en zyn onderpastor Vander Wegge werden, tydens de fransche omwenteling, veroordeeld tot de deportatie, door besluit van 14 Brumaire jaer VII (4 november 1798), doch men weet niet of ze aangehouden zyn geweest.

De Kappellany of autaer van O.-L. Vrouwe was van eene zaterdagsche mis, gevende jaerlyks 8 ponden, voorzien.

(1) *Scabinale proth.* 1490, vol. primum fol. 226 verso.

De Kappellany of autaer van O.-L. Vrouwe der tweede fondatie, gaf jaerlyks 15 ponden.

De Kappellany of autaer der H. Amelberga bezat twee missen ter week, gevende 8 ponden.

Na de dood van Joannes Truyts, werden deze kapellanyen, aen voornoemde autaren gesticht, vereenigd, (onder den naem van beneficie der H. Amelberga) om met derzelver inkomsten, eenen priester aen te stellen, die den pastor in alles zou ten dienste staen en zyn verblyf in Santhoven zou nemen. Men kan de bezitters der dry vereenigde beneficiën dus aenschouwen als de eerste onderpastors van Santhoven.

1693.	7 september	Petrus Verstegen.
1734.	16 meert	Cornelius de Witte, by doode des voorgaenden[1].
1736.	2 mei	Emm. Merckelbagh, by ontslag des voorgaenden.
1742.	20 july	Joannes-Baptista Bruynseels, na het overlyden van Emm. Merckelbagh.
1749.	21 augusty	Balthasar Steen, na doode van Bruynseels. Balth. Steen gaf zyn ontslag en had voor opvolger:
1777.	22 july	Marcellus Hubertus Van Eyck, van Antwerpen, welke ten jare 1781 overgegaen is tot de vikary der kapel van Hoykt, onder Berlaer.
1781.	15 december	Joseph Van den Bergh; hy gaf zyn ontslag in 1791 toen, den 19 september, Joannes-Baptista Van der Wegge tot onderpastor of rektor van het beneficie der H. Amelberga genoemd is.

Santhoven had, onder Pastor Middegaels, 400 Kommunicanten.'

In 1809 had Santhoven voor pastor, den Z.E. Heer Wolfs; de Z.E. Heer Joannes-Franciscus Brems, geboren te Wolfsdonck in meert 1789, begaf zich naer het Seminarie den 27 april 1808, werd priester den 3 mei 1812 en nog hetzelfde jaer onderpastor te Hoboken; hy is den 12 meert 1827 pastor genoemd geweest te Santhoven en overleden den 15 september 1852.

VI.

(1) Cornelius De Witte is onderpastor geworden te Wommelghen, waer men zynen grafzerk vindt tegen den zuidkant der kerk.

Wy zouden onze taek ten einde wanen, indien een feit hoogst belangryk voor de geschiedenis des vaderlands, ons niet noodzaekte nog eenige woorden hier by te voegen. Wie zou het gelooven, Santhoven was in de XVIIe eeuw betrokken in den spaenschen successieoorlog! Onze heerlykheid beleefde byna altoos het leven des Markgraefschaps van Antwerpen, en haer naem wordt weinig gemeld voor hare byzondere eigenlyke geschiedenis. Ten jare 1665, klom Karel de tweede, op den troon van Spanje als opvolger zyns vaders Philippus den IV; daer hy pas 4 jaren telde, heerschte hy onder de voogdy zyner moeder, de koningin Marianna van Oostenryk, dochter van keizer Ferdinandus den derde.

In de provincie van Braband en Limburg, zoo als in eenige naburige distrikten, waren, ten dien tyde, de goederen aen het zoogenaemde *Devolutierecht* onderworpen; door dit recht mocht de overlevende der twee gehuwden, in geener manieren, zyne eigene goederen ontvreemden, maer moest dezelve voor de kinderen van het eerste huwelyk bewaren, uitsluitende al ander huwelyk.

Dit recht, 't welk maer eene gewoonte was, vindt zich niet dan in eenige kantons of distrikten waer de tweede huwelyken zich vermenigvuldigden en aenleiding gaven tot oneenigheden, tegen wier bestryding men het *devolutierecht (droit de dévolution*) opmaekte; hierdoor,

zonder het erfdeel aen de kinderen van het eerste bed te geven, was alleenelyk de overblyvende der twee bruiden in de onmogelykbeid over deze goederen te beschikken en de kinderen, insgelyks langs hunne zyde, bleven onder hetzelfde verbod tot na dat zy den waren en vollen eigendom der goederen gekregen hadden door hunne ouders overgelaten.(1)

Onder deze distrikten bevonden zich namelyk Deurne en Santhoven.

De koning van Frankryk het *devolutierecht* verkeerdelyk met dat der *successie* verwarrende, eischte de heerschappy, niet alleenlyk over deze kwartieren, maer zelfs over geheel Braband en Limburg, omdat, zoo hy zegde, zy niet aen Karel den tweede, kind van het tweede bed van Philippus den IV, maer wel aen zyne gade, de koninginne Maria-Theresia, in erf gekomen waren.

Daer Spanje niet gereed was aen deze eischen te voldoen, kwam Lodewyk XIV met twee legers in de Nederlanden, zeggende dat hy zich in bezit kwam stellen van de hem, door zyne vrouw, toehoorende hertogdommen; daeruit de oorlog welke in 1668 met het traktaet van Aken eindigde, traktaet welk, wel is waer, Santhoven aen zynen vorst liet, maer niettegenstaende gansch schadelyk aen België was. Het *devolutierecht* was het eenige feit waer Santhoven in het byzonder ingetrokken werd; anders volgde deze heerlykheid, zoo als wy hooger zegden, het lot van Braband onder wiens hertogen zy zeer vroeg (antiquitus) stond en welke vorsten, in hunne *Blyde Inkomsten*(2) er een woord van repten. '*Item dat wy alle onse gereformeerde bancken van Santhoven*, *ende Ukele in State sullen houden*, *soo die nu syn*, *ende het behoort*.'

Wat het geestelyke betreft, reeds sedert eeuwen behoorde de juridictie der parochie van Santhoven aen het bisdom van Kameryk toe; of zy later onder dat van Antwerpen kwam, zullen wy niet bevestigen, alleenlyk weten wy dat zy sinds jaren onder het aertsbisdom van Mechelen en, na eenige jaren in de dekeny van Lier begrepen te zyn geweest, zy heden onder die van Herenthals staet.

Eindelyk deze handeling sluitende zullen wy doen opmerken dat volgens LE ROY, er in de XIIIe eeuw te Santhoven een zeker gesticht of godshuis moet bestaen hebben, getuige daervan de brieven van hertog Jan den tweede, waeruit wy het volgende extrakt mededeelen:(3).

'Universis praesentes litteras visuris. Nos Joannes Dei gratia Dux Lotharingiae, Brabantiae et Lymburg. Notum facimus quod Margareta filia AEgidii de Molle nostrae feudalis de bonis feudalibus quae a nobis tenet quatuor sextariae siliginis mensurae Antverpiensis *Hospitali de Santhoven* propter Deum in eleemosynam annuatim haereditarae contulerit, quae quidem bona jacentia sunt apud *Voirschote*, rogans nos praedicta Margareta ut hujusmodi; collationi nostrum consensum praeberemus: Nos in hac parte piis requisitionibus annuentes, collationi eidem consentimus, et eamdem ratificantes approbamus, in cujus rei testimonium sigillum nostrum praesentibus litteris duximus apponendum. Datum anno Dni millesimo CC nonagesimo nono, die Veneris ante festum Beatae Katarinae Virginis(4).'

Thans eene eenvoudige gemeente, draegt Santhoven sinds eeuwen een byzonder wapen; het stelt voor:

De heilige Amelberga in het water op den visch staende welke, volgens de geschiedenis, zich aenboodt, om haer te redden toen zy als martelares in den stroom

(1) DE NENY, *Mémoires historiques et politiques des Pays-Bas autrichiens*, t. I, p. 98. - DAVID *Manuel. d'histoire de Belgique*, pag. 391.
(2) *Plakkaerten van Braband.* 1430. 1467. 1495. etc.
(3) HOOFT, *leenboeck berustende inden souvereynen leenhove van Brabant in het quartier van Antwerpen.* fol 234.
(4) LE ROY. *Marchionatus S.R. Imp.*, p. 158.

geworpen werd; ook houdt zy den palm der gepynigden in de eene hand, terwyl zy met de andere een blazoen draegt van azuer met eenen leeuw van goud[1].

VII.

Santhoven doen kennen als hoofdbank, wier ressort niet alleen op onze provincie of markgraefschap van Antwerpen maer zelfs in Braband en Holland invloed heeft gehad; de aendacht inroepen op stukken te lang onbekend, en myne vrienden aenwakkeren tot het beyveren der derpgeschiedenissen, ziedaer het doel der verhandeling die wy sluiten.

In deze laetste jaren heeft de geschiedkunde niet alleen in België, maer in gansch Europa eenen grooten vooruitstap gedaen. Op alle plaetsen heeft men de sinds eeuwen lang in het donker liggende bescheeden, uit het stof opgehaeld, en ter kennis van eenieder uitgegeven, of ten minste een woord daerover, in tafelen verzameld, aen het onderzoek der geleerden overgeleverd; alle streken heeft men doorzocht om ons tot de kennis van het openbaer en privaet leven onzer voorouders te geleiden. Maer, buiten onze algemeene vaderlandsche geschiedenis, en eenige geleerde werken over onze groote steden, heeft men nog weinig voor de kleinere gemeenten en dorpen gedaen, zoo dat sedert den tyd dat Le Roy de pen hield (en dat nog in eene tael door weinigen gekend) er ons geen werk voorgekomen is dat over onze provincie in gronde handelt. Hierdoor zyn zeer belangryke stukken aen de wetenschap onttrokken geworden, want zoo de heer Génard met recht opmerkt: ‘de geschiedenis onzes vaderlands hoeft in de steden alleen niet naegespoord te worden; het verledene van sommige onzer dorpen bezit een belang dat jammer genoeg niet immer naer weerde is geschat geworden. In een land, zoo als het onze, waer het openbaer leven, zich in de kleinste gemeenten zoowel als in de grootste uitbreidt, mag men de geschiedenis dezer eerste niet verwaerloozen, daer zy met diegene der laetste dikwerf in verband staet[2].’

Het ware dus te wenschen dat men de hand aen het werk sloeg en aen Antwerpen eene provinciale geschiedenis schonk welke ons de dorpen grondig zoude leeren kennen, een werk waervan door Le Roy de gronden zyn gelegd, en dat thans eenen voortzetter heeft gevonden in den geleerden archivaris Wauters die ons de Brusselsche omstreken in oorsprong, opkomst en vooruitgang doet kennen. Dit werk, hoe uitgebreid het ook moge wezen, zou eenen grooten invloed op de vaderlandsche geschiedenis uitoefenen, tevens aen een ieder het genoegen verschaffende het oord te leeren kennen waer de Voorzienigheid hem liet geboren worden; het zou oneindig den eerbied voor het voorgeslacht, doen aengroeijen en uitbreiden. Hopen wy dat deze wensch zich zal verwezentlyken; reeds hebben de heeren de Potter en Jan Broeckaert de pen gevat en het voorbeeld des heeren Wauters volgende, de omstreken van Gent doorkruist om ons het roemryke en tevens vrye Vlaenderen tot in zyne kleinste gemeenten te beschryven. Antwerpen zal Braband en Vlaenderen volgen; onze geleerden zullen niet gedoogen, dat onze provincie die zich met recht op kunst en geleerdheid roemt, in geschiedkunde door anderen zou voorby gestreefd worden; zy zullen nimmer vergeten dat deze wetenschap eertyds

(1) Zie *Costuymen van Brabant.* T. 1 fl. 593 of 657.

(2) *Vlaemsche School*, 4e jaergang, GÉNARD'S HEMIXEM bl. 26.

haren luister uitmaekte en dezen nogmael trekken zal uit de roemryke feiten van ons glorieryke verleden.

Daerom ook, na den lezer myne verontschuldiging, over myne onvolmaekte verhandeling[1] uitgedrukt, en mynen innigsten dank den heeren Génard, de Burbure, Kuyl en andere schryvers, aengeboden te hebben, voor de inlichtingen die zy my hebben gelieven te geven, zal ik myne studie eindigen met eenen oproep te doen aen allen welke zich met het doorgronden van het verledene onledig houden, om ons ontwerp (hoe moeijelyk de uitvoering daervan ook schyne) te ondersteunen opdat er eens eene volledige geschiedenis van België, zoo steden als dorpen moge verschynen, en voor onze provincie de woorden mogen verwezentlyk worden, welke wy aen eenen geleerden geschiedschryver ontleenen: ‘In alle streken, zegt Ozanam[2], doorploegden onze jonge geleerden den bodem des Germaenschen vaderlands; en even als de landsman welke Virgilius verbeeldt een slagveld met zyne ploege overompelende, bewonderden zy de roemryke overblyfsels in de diepe voren gevonden en de lykgraven der reuzen wier zonen zy waren.’

GRANDIAQUE EFFOSSIS MIRABITUR OSSA SEPULCRIS.

Antwerpen, 30 November 1863.

J. VERMOELEN.

De biddende moeder.

‘Alvader op wiens wenk de levensbronnen stroomen, laet den lach en de blos op het gelaet myner teergeliefde dochter terugkeeren.

Laet aen eene moeder hare gewyde lentedroomen! Het kermen van myn kind, breekt my 't hart; en, verdient een onzer straf, laet my dan alleen de smart, en geef uwen zegen aen het schuldeloos wicht.’

(1) Wy zullen later op nieuw over Santhoven handelen, in een verder uitgebreid werk.
(2) OZANAM, *Les Germains avant le Christianisme.* Préf. p. VII.

Zoo sprak eene jonge vrouw door hartzeer afgemerteld; zy beefde voor het leven van haer eenige kind.

Haer gebed klom tot den Alhoogen, op de vleugelen der moederlyke liefde; de teedere moedertranen zuiveren de besmetste streken, en maken alles kalm en rein.

De zon was reeds de westerkim ontzonken, en de moeder zat nog, biddend en bewustloos, naest de bedsponde harer dochter.

Doch 's avonds, wen de maen het wereldrond verlichtte, knielde zy niet meer in den schemerglans; zy hief haer kind lachend ten hoogen: God had de bede der moeder aenhoord!

De hulp van menschen wordt verkregen door geld, die van God door het gebed!

D.V.S.

Kronyk.

ANTWERPEN. - De wetenschappelyke vereeniging breidt zich gedurig uit; talryke verhandelingen worden in deze maetschappy gegeven in de verschillende wetenschappelyke vakken; onder de geleerden die verhandelingen houden, zien wy de HH. O. Van Ertborn, Bellemans, Van Meerbeeck, Matthyssens, Cogels, De Beucker, Delgeur, Swarts, den bestuerder M. Ommeganck, enz.. enz.

De persoonen die verlangen deel te maken van deze zoo nuttige vereeniging kunnen zich doen inschryven by een der leden van het bureel dat samengesteld is als volgt: MM. C. Cogels, voorzitter; C. Broeckx en P. Denis, ondervoorzitters; C. Ommeganck, bestuerder; G. Agie en D^{r}. Schobbens, geheimschryvers; E. Storms en D. Van Spilbeeck, schatbewaerders.

De buitengewoone byval die dezer instelling te beurt is gevallen, bewyst genoeg al het nut van hare inrichting.

- De bestuerraed der koninklyke akademie bericht dat in 1864 de de groote pryskamp van Rome, voor de beeldhouwkunde zal plaets hebben. Iedere belgische kunstenaer, of die de naturalisatie ontvangen heeft en minder dan 30 jaren oud is, mag medekampen. De bekroonde zal gedurende vier jaren 3500 fr. ontvangen, om zyne studiën in den vreemde te kunnen voortzetten. De jury zal eenen tweeden prys, alsook eene eervolle melding kunnen toestaen. De tweede prys bestaet in een gouden eermetael, ter waerde van 300 fr. Er worden slechts 6 mededingers toegelaten. Wanneer er zich meer aenbieden, zal er een voorloopige pryskamp plaets hebben. De pryskamp vangt aen den 20 April, ten 8 ure 's morgens, in de koninklyke Akademie.

- Door koninklyk besluit van 14 december, wordt er aen de bestierende kommissie van het Oudheidskundig museum dezer stad, eene subsidie van 300 fr. verleend, voor het dekken der kosten van de eerste daerstelling van gezegd Museum.

- Door koninklyk besluit van 12 november, wordt onze geleerde medewerker doktor Broeckx, lid der koninklyke akademie van België, gemachtigd tot het dragen der dekoratie van ridder der orde van Karel III.

- By M. Victor Buurmans, Hespenstraet, 4, is verschenen: *Défense de la langue Nêerlandaise et exposé des Griefs des flamands*, par Constantin Biart, avocat.

Wy roepen de byzondere aendacht onzer lezers op deze brochuer, en wel byzonderlyk van hen die beweeren dat de eischen der vlamingen overdreven zyn.

BRUSSEL. - De koninklyke kommissie van Monumenten heeft op 15 january eene algemeene zitting gehouden, waerin belangryke beslissingen genomen zyn.

Er is onder ander besloten dat, by de herstelling van gedenkteekens, dezelve, in geval van gelyke verdiensten, altyd zal moeten verricht worden door den bouwmeester die het meest in de nabyheid van het gedenkteeken woont.

M. Schuermans, van Limburg, heeft eene redevoering gedaen, waerin hy krachtdadig heeft aengedrongen opdat men aen de kerkfabrieken en besturen der godshuizen, vooral der dorpen, zou verbieden oudheidskundige voorwerpen te verkoopen of tegen nieuwe voorwerpen te verruilen. Spreker haelt verscheidene voorbeelden aen, waeruit blykt dat men alzoo dikwyls stukken van groote weerde voor de kunst, uit de handen heeft laten gaen. Hy zou zulks door eene straf willen beletten.

De Z.E. kanonik Vande Put, van Brugge, heeft doen uitschynen dat H.H. de bisschoppen van België, reeds, voor wat hen betreft, voorzien hebben in de verbetering der beheering der kerkgoederen, door de inrichting van leergangen van oudheidkunde, in de bisschoppelyke seminariën. Van de verspreiding der kennis heeft hy veel meer verwachting dan van welkdanige strafbepaling ook, daer de feiten, waerover men klaegt, veel meer aen onkunde moeten worden toegeschreven dan wel aen kwaden wil.

M.P. Génard, van Antwerpen, deelt ten volle in de gedachten van M. Vande Put. Hy ook is overtuigd dat de aengehaelde feiten enkel aen gebrek van genoegzame kennis moeten toegeschreven worden. De wetten en instruktiën over het onderwerp, zyn menigvuldig en zouden dienen verzameld en herzien te worden.

Daerenboven is er een groot gebrek in de uitgaven der koninklyke kommissie van gedenkteekens, namelyk dat al de stukken enkel in de fransche tael worden uitgegeven. Vooral moet men zich van de belanghebbenden doen verstaen.

Onze hoofdopsteller heeft voorgesteld voortaen al de stukken rakende de kommissie en die met de vlaemsche provinciën in verband staen, in de twee talen te drukken.

Dit voorstel werd met algemeene stemmen aangenomen. Er zullen ook voortaen aen de belanghebbenden exemplaren gezonden worden van al de verslagen die over de monumenten zullen verschynen.

Daerna werden er twee voorstellen aengenomen, gedaen door de heeren Bethune en Cluysenaer, voor het inrichten van tweejaerlykscheprys kampen voorde inwendige versiering der kerken en voor de glasschildering.

Verder werden de volgende voorstellen aengenomen:

1° Dat er een byzonder komiteit, bestaende uit een lid voor elke provincie, zal benoemd en by de centrale kommissie gevoegd worden, om de bewaring der romeinsche oudheden te bewaken. (Voorstel van het komiteit van Limburg.)

2° Dat de komiteiten zullen verzocht worden eene verhandeling te maken over al de belangryke burgerlyke gebouwen in de verschillende provinciën bestaende. (Voorstel van M. Génard.)

3° Dat er in de Godshuizen byzondere zalen voor de schilderyen en kunststukken zullen ingericht worden. (Voorstel van het komiteit van Antwerpen).

4° Dat men telkens vóór de herstelling van gebouwen, eene volledige teekening derzelve zal vragen. (Voorstel van M. Dumortier).

Ten slotte werden nog de verslagen medegedeeld der Kommissie en der Provinciale Komiteiten over hunne werkzaemheden in 1862-1863.

DENDERMONDE. - De maetschappy van rhetorika *De Rosiers*, onder kenspreuk *Deught ist motijf*, sedert eenige maenden in deze stad heringericht, heeft besloten

eenen letterkundigen almanak uit te geven. Verscheidene vlaemsche schryvers, waeronder eenige leden der Rosiers, hebben er hunne medewerking aen verleend.

Dit letterkundig werkje zal op fraei papier gedrukt worden, by M. Emil Ducaju, zoon, drukker-uitgever der gazet van Dendermonde.

GENT. - M. Karel Miry, heeft een groot opera in vyf bedryven en zeven tafereelen samengesteld, 't welk voor titel heeft: *Bouchard d'Avesnes.* Hetzelve zal kortelings in den schouwburg van bovengemelde stad opgevoerd worden.

ST.-NICOLAES. - Om in de maand februarij aanstaande te verschijnen: *Oom Karel of de zusterliefde*, een waer verhael uit onzen tyd, door JOZEF VAN WALLE. - De schryver zegt in zyn prospectus: ‘De vlaamsche Taal wint meer en meer veld. Meer en meer wordt ze beoefend, meer en hooger worden hare voortbrengselen geacht; - ja, het vlaamschminnende publiek verkiest die boven de zedenbedervende romans, welke ons dagelijks uit het Zuiden toevloeijen. Door deze schoone hoop gestreeld, twijfel ik niet, of mijn echt waar verhaal zal welwillend ontvangen worden.’

Het werkje, op schoon papier gedrukt, zal een boekdeel uitmaken van ongeveer 100 bladzijden, engelsch formaat. Het zal, bij inschrijving, verkrijgbaar zijn aan fr. 1-50 per boekdeel. Men teekent in bij den schrijver te Exaarde, of bij M.A. Dieudonné-Vercauteren.

THIENEN. - By M.P.J. Stevens is een prachtig Nieuwjaersboekjen verschenen voor 1864, *De Vlaamsche Volkszanger*, door Dietscherdal en Diederik; het is het tweede jaer dat dezelfde letterkundigen zich gelasten met de uitgaef van dit belangryk boekje voor het volk. Zie hier hoe zy zich thans uitdrukken in hunne voorrede aen de lezers.

‘Toen wy, een jaer geleden, onzen eersten *Volkszanger* in het licht gaven, waren wy verre van te denken dat hy zoo een algemeen goed onthael zou genieten. Eene menigte afdruksels werden er van verkocht, en met vertrouwen zetteden wy ons weêr aen 't werk.

Daer wy echter vreesden dat de liederen te eenzydig zouden zyn, door twee schryvers vervaerdigd, zonden wy eene uitnoodiging aen onze dichters, om hen te verzoeken ons jaerboekjen met éen of meer hunner voortbrengselen te verryken; doch, 't zy dat onze brief niet te regt kwam, 't zy om andere redens, de bydragen waren zoo dun gezaeid, dat wy de wyziging: *met medewerking der voornaemste Nederduitsche Schryvers* van den titel hebben moeten aflaten. Wy hopen dat ons verzoek een volgend jaer beter zal begrepen worden, en bidden intusschen de heeren letterkundigen, het nummer dat wy hun toezenden te aenveerden als eene uitnoodiging tot medewerking.’

Het is met de *Vlaamsche Volkszanger*, even als met eene geheele reeks andere belangryke uitgaven; als zy niet bestaen beklaegt men zich daerover, en eenmael tot stand gekomen, vergeet men, dat Eendracht macht maekt, en verwaarloost men de krachtdadigste middelen tot de verspreiding of verheffing der moedertael tusschen het volk. Dat de de vlaemsche volksdichters dan in het toekomende den zoo *loijalen* oproep mogen beantwoorden, dat is onze vurigste wensch, alsook van een goed verkoop van het boekje daer het alle ondersteuning weerdig is.’

D.V.S.